2 B Tratados

BIBLIOTECA UNIVERSITARIA
SEVILLA

PETRI MARSI INTERPRETATIO IN SYLLIVM ITALICVM AD ILL. PRINCIPEM VIRGINIVM VRSINVM.

CVM id omne quod in terris gignitur ad usum hominum sit ut priscis philosophantibus totius naturæ peritis præclare uisum est: homo aũt ut hoĩ prosit: si e natura uiuere uult: & uero humanitatis nomĩe censeri ãplissimo præconio celebrandi sunt illi q cõis parẽtis naturæ præscripta integerrime seruantes cõi utilitati prospiciunt: & de omni humano generẽ natura coniuncto illisque potissimũ q diuinã in homine particulã summo studio colunt: benemereri student: & pro uirili pte nituntur. His officiis prisci heroes immortalẽ sibi gloriã peperere: quos beneficiorum memores posteri cælo sacrarunt. In quorum numero sunt rerũ gestaꝝ scriptores: qui incorruptis literatum monumẽtis humanã uitã excoluerunt: & ueri poetæ: qui utilitatẽ uitæ cõmunis adiunɛta delectatione imprimis curant. Nulla.n. est uirtus q̃ non celebrent: & ad illã bene a natura institutos non hortentur. Nullũ aũt uitium: a quo proposita ipsius feditate non deterreãt. Habent præterea locos graues: & sublimes ex mediis naturalis: supernaturalisque philosophiæ arcanis repetitos. In psonis quas introducunt decorũ. Locoꝝ descriptiones. Historias: & antiquitatẽ. Conciones ex arte compositas. furorem insuper poeticum quem plato poetis concedit. Quo interdũ futura suspicantur: præsagiunt: prædicunt. Illã denique heroici carminis maiestatem. Qua tenetas mentes erigunt: & ad ueram: perfectãque homĩs diuini animalis imaginem effingunt. Cum igit̃ ita sit uberes & salubres poetarum fontes adire debemus. Qui ora musarũ sacra colentium facundo haustu irrigarunt: ut quodã quasi diuino spiritu inflati maius homĩe resonarent. Nec nomẽ interpretis tanq̃ indecoꝝ refugiẽdũ est. Ausim quippe dicere fidos: uerosque interpretes nõ minorẽ laudẽ ipsis scriptoribus mereri: Quæ enim eẽt in poetis utilitas: nisi a studiosis intelligerent̃ nulla profecto: & sic adolescentes magna utilitate fraudarent̃ & illi finẽ non attingerent: cuius gr̃a laborarunt. Vnde cũ in me nõ tantũ roboris ingenii sit ut aliquod poema cudere possim: qđ ad nepotũ eruditionẽ: & cõmodũ depromerẽ: ut aliqđ fecisse uiderer quod rudibus usui sit Sylli italici diuinũ poema ut potui interpretatus sũ. Quod ita undique tẽporum iniuria depravatum erat ut nullã fere utilitatẽ legentibus afferret. Primus patrum nostrorum memoria huius poetæ sacros fontes reserare arcanaque ingredi ac publice in hac florentissima urbis Romæ academia pfiteri ausus ẽ Petrus mõtopolita. Vir certe id ætatis eruditissimus. cuius cæleste ingeniũ nõ parum utilitatis post Laurentium Vallã romanæ linguæ allaturum auara fata studiosis inuiderunt: & in flore adhuc atque uiride rapuere. Sequuti sũt uiri sæculoꝝ memoria digni ac Romani eloquii sydera: & clarũ decus: Põponius: & Domitius pceptores mei. Qui multũ supra homines ingenio pditi: diuino quodã mentis acumine: ac splendore auia pieridũ loca peragrarũt. & per Romanæ linguæ cuius ab ineunte ætate studiosissimi fuerunt calles gerarum: uãdalorũque sentibus obsitos: & curricula quondã nitida: sed barbarorũ culpa uepribus obducta equos ita inflexere suos: ut hoꝝ industria: & laboribus priscũ illud latinarum litteraꝝ decus iã fere nõ desideremus: & i hoc ope potissimũ laborarunt: ut facilior esset interpretibus labor: quod ipse sum expertus: & fateor ingenue. Non ita sum arrogãs Illu. princeps uirgini nouum florentissimæ ursinoꝝ familiæ decus cuius honori sacratur hoc opus ut arbitrer me omnia consequutum: quæ fidum interpretem habeñ oportet: sed me p uirili pte laborasse pfiteor: ut eatenus: quatenus imbecillitas ingenioli mei pateret̃ rudibus cõfulcrem. Et alios ad opam latinæ linguæ quæ adhuc aliqua ex pte gothicum sapit. enixissime nauandam exortarer. Igitur tãq̃ ex alta specula q̃ maxima possum uoce contendo. & romani noĩs: ac latini splendoris studiosos ad id romanis litteris præstandũ puoco. ut Romanam eloquẽtiam quasi uirginem iam adultam impudentissimis pdis quoꝝ magna copia est eripiamus: & domi ut uerbis Ciceronis latinæ linguæ parentis utar sepram teneamus liberali custodia sed hæc hactenus. Miseram. Illu. princeps uirgini superioribus annis. Illu. principi Roberto patruo tuo quedã in syllium cõmentariola. Quæ quoniam iuuenili quodam ardore: ac primo ingenii calore effluxerant castigationem desyderabant: & limam. illa igitur castigata: & una cum poemate impressa ad te mitto. Qui quoniam maiorum tuorum præconia ut par est & te romanum principem: & inclytæ ursinorum familiæ caput decet libenter audis: ut domesticis uestigiis insistas: hoc opus: in quo principes tui Romani celebrantur grato animo suscipias: & manibus tuis ac lectione dignare cum p publica negocia quibus distingeris ut subditorũ saluti consulas licuerit. Vale.

Yllius italicus ab italica urbe hispaniæ cognominatus a qua originem habuit per suos maiores romanus fuit. Quippe si in italica natus fuisset Martialis hispanus:& in patriæ suæ suorumque laudem propensius tanti uiri natale solum eo epigrammate primi libri:quo non modo poetarum; uerũ & istoricorum patriam celebrat auidissime ornasset:cum sepius ad eum scribat:eumque tanti faciat: quanti Catullus ueronensis Virgilium poetarum principem fecisset:prima ætate ciceronem sibi proposuit imitandum:ueterum præcepta sequutus:qui optimum quenque censuerunt eligẽdum quem imitemur facundo declamauit ore:clientum causas secundo euentu in foro egit:centumuir fuit proconsulatum asiæ prudentissime integerrimeque administrauit. Sub Nerone infamia notatus; quem quosdam principi:seu uerius sæuissimo tyranno sponte insimulasse uulgo creditum est. Sub uitellio comiter:& sapienter se gessit a Nerone consul creatus est:cuius felicissimi consulatus auspiciis Nero e uita sublatus est:& orbis libertatem adeptus. post consulatum Maronem latinorum poetarum sydus imitatus est; quãuis carmina maiore cura q̃ ingenio scriberet:quæ sæpius recitauit & auditorum iudicia recitationibus expertus est. Bellum punicum secundum hoc opere prosequutus est:quod in manibus habetur: uariumque est elegans multiplex:ut quid diuinum esse uideatur. Suadentibus annis urbe;foroque cedens in campania se continuit ocio non absus. Multum uillarum possedit &.M. Tullii formianum imprimis multum statuarum:multum imaginum:quas studiose uenerabatur; Maronis potissimum cuius natalem religiose celebrabat:sepulchrumque uia puteolana ad.ii.lapidem ut cellam iouis capitolini frequentabat. Duos habuit filios Minorem seuerum nomine incredibili dolorẽ sepeliuit maiorem ætate florentem & consularem reliquit. Aduersa ualitudine insanabilis claui laborauit:cuius tedio & dolore:ut Plinius in epistolis scribit quinque &.lxx. annos natus in neapolitano suo inedia uitam finiuit magis delicato corpore q̃ infirmo usque ad extremum diem beatus & felix.

Belli punici.ii.compendium.

Post primum bellum punicum quo carthaginenses uicti fuerunt ad egates insulas:quæ sunt inter siciliam & aphricam & sicilia sardiniaque celeri desperatione stipendio etiam superimposito amissis Amilcar pater Annibalis qui eo bello imperator fuerat uir ingentis spiritus angebatur:& de imperio proferendo cogitans per quinque annos in aphrica bellum gessit. Inde cum exercitum in hispaniam eẽt traiecturus Annibalem nouem ferme annos natum in templo iunonis:quæ uindi illis sanguine hũano placabatur tactis sacris iurare coegit se cum primum ætas competeret hostem romani nominis forẽ acerrimum in hispaniam profectus nouem annos eo studio bellum gessit; ut maius in animo moliri q̃ tunc gereret uideretur. Nam si diutius uixisset eo duce milites arma italiæ intulissent; qui Annibalis auspicio intulerunt:sed oportuna mors distulit bellum. In acie quippe occisus est:cui Asdrubal gener successit. hic magis conciliandis populis q̃ auspicio bellico per octo annos rem punicam auxit cũ hoc fœdus renouauerunt Romani:ut terminus imperii esset amnis iberus & Saguntinis medius inter imperia duorum populorum libertas seruaretur. Hic cum regulum quendam Tagum nomine necasset:& caput hastæ affixum circũferri iussisset ab illius seruo crucem:& ignominiam domini egre ferente in tentorio confossus est. Qui captus cum supplicio afficeretur eo habitu oris fuit ut spectator supplicii uideretur:fessosque ministros conuiciis incessens domini sui crucem magna uoce repolcebat; post necem Asdrubalis Annibal in prætorium delatus fauore militum:& aura populari iperator appellatus ẽ. Qui cum natura perturbationis auidus eẽt:& magna in eo indoles utriusq̃ ac uirtutũ appareret & præcepta patris & sacra per quæ iurauerat eum sponte in romanos currentem impellerent ac si decreta sibi fuisset italia:& romanum bellum:nihil differendum ratus ne se quoque cunctantem aliquis casus opprimeret:ut Amilcarem:& Asdrubalem:olchadum fines qui sunt ultra iberum inuasit & medium indignatus iberum Saguntinis amicis populi romani bellum intulit castra urbi admouit & eã octauo mense expugnatam diruit & incendit. Nec non fabium pamphilum:& Valerium publicolam legatos romanorum portantes iussa magnanimi senatus;cum quippe ad pœnam rupti fœderis reposcebant; audire noluit sed strepitu armorum clangoreque tubarum litore prohibuit. Qui ad carthaginensem nauigarunt;quibus cum senatus datus esset & carthaginenses Annibali suo fauere dicendis sententiis perspexissent bellum quod se fabius gestare sinu dicebat induxerunt. Annibal solo æquata Saguntho furori & amentiæ suæ modum non imposuit;uerum superatis pyreneis montibus cum Rhodanum & Druentiam galliæ fluuios traiecisset ad Tricastinos profectus alpes ipsas ad eum diem militibus inaccessas nisi fabulas herculis in medium afferre uelimus;ac liberi patris arcem & munimenta populi Romani totiusque italiæ transcendit;quod simile portento uisum fuisse scribit Plinius nono die maximis laboribus in iugum alpium uentum est;ubi rupem inaccessam & suum iter remorantem aceto ignique diduxit.xv.die alpibus superatis in italiam descendit;& ad Ticinum urbem & fluuium eiusdem nominis nunc Papia appellatur cum.p.Scipione consule manus conseruit in quo prælio romanĩ succubuerunt;cum propter inopiam equitatus impetum elephantorum in æquo campo ferre nõ possent & ipse consul uulneratus humeris filii;qui ob uictoriam de Annibale ac pœnis aphricanus postea cognominari meruit liberatus est consul cum in padum ratibus magno silentio traiecisset ne hostes insequerentur placentiam uenit.Inde ad Trebiam fluuium se recepit,impar equitatui in edito loco:q

nunc collis sancti germani appellatur castra muniuit Annibal subsequutus non procul ab eo consedit
interim Sempronius Gracchus alter consul qui in Sicilia erat;ut eam ab impetu barbarorum tueret
a senatu per litteras edoctus cum apud eurypum siculum Hieronem regem alloquutus esset, compo
sitisque pro temporis conditione rebus siculis classe per oram superi maris Ariminum, inde in castra
ad collegam uenit:auidusque pugnæ manus temere conseruit, iterum uictor Annibal inde mouit: &
superato appennino & palludibus magna difficultate, nam ibi altero oculo captus ē cum propter ma-
ximum frigus fomenta adhibere nequiret ad Trasimenum lacum perusinum contendit, ibique loca-
tis militibus ad insidias romanum exercitum profligauit, temeritate, C. flaminii consulis:qui uetan-
tibus auspiciis:& religione pugnam iniuit signa quippe rerum futurarum magna cum clade populi
romani neglexit. nam cum paucis ante diebus lustrato exercitu arretium uersus castra mouisset equus
ante signum iouis statoris repente concidit:& cum gallus gallinaceus edere recusaret pugnam prohi
bente pullario, cumque uexilla terræ affixa reuelli non possent ne collegam suum seruiliũ qui adhuc
romæ erat participem uictoriæ ac gloriæ siqua contra Annibalem fuisset expectaret tribus horis adeo
pertinaciter dimicans ut terremotus quãuis maximus minime deprehenderetur ipse cum magna par-
te sui exercitus corruit. Nam, xv, milia romanoꝝ in eo prælio desiderata sunt decẽ milia per hetruriã
fugiendo romam euasere. Quam stragem cum romani intellexissent magno tereore concussi sunt.
populus quod nunquam ante eum diem factum fuerat Fabium maximum dictatorem creauit, qui si
bi Minutium magistrum equitum asciuit. Dictator obuiam Annibali progrediens otrirulos, deinde
militibus die constituta tibur contendit. Annibal post cladem ad Transimenum spoletum oppugna
re adortus cum expugnare non posset;qua spolia inuitabant signa popula[illegible]a transtulit: & umbros
picenos omnemque oram superi maris depopulatus Marsos pelignos Marrucinos; Vestinosque inua
sit; donec pestem illam tabificam mitis campania suo sinu excepit;ubi itineris duce nominis errorẽ de
cepto, Nam pro casino saltu casilinum accepit;cum in campum stellatem descendisset in quodã tra-
ctu a dictatore clausus est. Sed uir ad omnia impiger sarmentis igniis cornibus bouum; qui ad duo
milia fuerunt alligatis noctu euasit;cum tauri per saltus fugientes a statuis & custodiis milites detur-
bassent, inde cladem illam memorabilem ad cannas uicum apuliæ in ripis aufidi populo romano in
tulit temeritate, M, Terenni Varronis;qui non solum infimo:uerum etiam sordido loco natus erat.
constat enim inter annales patrem eius lanium fuisse;ipsumque mercis paternæ institorem, in cuius
ore canore ligua procax uibrabat pro sordidis hominibus in foro cum diu elaborasset;& causis oran
dis ingentes opes consequutus esset aura populari;quam uenali lingua aucupatus fuerat ad consula-
tum deuenit;ut sua amentia;& furore omnis fere italia sepulchrum ad cannas habetet, cum ita bellũ
geri arbitraretur ut in rostris declamauerat quinquaginta milia romanorum in eo prælio desiderata
sunt, quam stragem paulus Varronis collega pro patria prodigus animæ sua morte nobilitauit fune-
stioremque romanis reddidit cui Annibal iusta persoluit inquiens quantus paule iaces: qui tot mihi
milibus unus maior letitiæ causa es. Varro cum, l, equitibus uenusiam se recepit, Annibal quãuis non
nulli suaderent & Maharbal prefectus equitum imprimis qui die quinto epulum in capitolio polli-
cebatur si uictricia castra pauidæ urbi;consternatæ ac tot præstantissimis ciuibus exhaustæ admoue-
ret, fortuna romanorum quæ semper in aduersis enituit ita uolente super tanta re cogit abundus ad-
uentum suum ad urbem distulit:præsenti lætitia sic correptus ut sibi constare minime uideretur, tũc
Maharbal proclamasse fertur uincere scis Annibal uictoria uti nescis; postero die: ubi illuxit milites,
spolia legerunt:stragemque romanam contemplati sunt, Tria milia & sexcenti milites romani euase-
runt & canusium se receperunt;quos paula frugi mulier magna sedulitate exceptos fouit. Varro co-
pias omnis canusium traduxit. Litteras ad senatum dedit, tantum terroris & tumultus intra mœnia
romana fuit ut nil aliud q̃ luctus exaudiretur, Verum decreto Fabii;& senatus omnia ut tanta strages
patiebatur sedata sunt quippe spatio, xxx, dierum luctus est finitus omnes fere samnites lucani locrẽ-
ses;hirpini:Metapontini;Brutii:Apuli & alii populi complures;& cisalpini galli ad Annibalem defe-
cerunt:Varroni romam redeunti q̃uis tãtæ calamitatis uir stolidissimus causa fuisset ab omnibus or-
dinibus obuiam itum est;& grãæ actæ q̃ de re publica in tam aduersa fortuna non desperasset. Interĩ
Mago ad urbes deficientes ab Annibale missus est & ut inuitas enam cogeret ipse per agrũ campanũ
mare infetum petiit neapolim oppugnaturus, Vrbem quippe maritimam exoptabat tamen mœnia il
lius urbis conspecta superatu difficillima eum ab oppugnatione deterruerunt, inde capuam longa tẽ
poris felicitate ac indulgentia fortunæ luxuriantem per deditionem accepit. Illa nanque ciuitas
in luxuriam semper prona fuit;non ingeniorum modo uitio sed affluenti copia uoluptatum;& illece
bris omnis amœnitatis marinmæ;terrestrisque;ut nec libidini nec sumptibus modus ullus esset. ubi
cum Annibal hyemasset & campanis conditionibus pacis ut optauerant concessis habita orationę in
senatu ipse cum exercitu effœminatus est;& cum uoluptatibus immodicis dies noctesque indulgeret
& epulis uinoque:ac scortis operam daret;Laudatissimus iuuenis perolla ni pater suus pacuuius obsti
tisset;eum inter epulas confodere destinauerat, postea Nolam se contulit;& cum per proditionem ut
sperauerat ciuitate potiri non posset eam effœminatorum militum corona circundedit. Marcellus
ut eum muris succedere uidit acie intra portam instructa cum magno impetu erupit ubi atrox pugna
aliquãdiu fuit;sed dẽsissimus imber prælium diremit, xxx, pœnorum ceciderunt, romanoꝝ nullus,

Tertio die uterque in aciem copias eduxit:& utrinque militibus adhortatis pugnatum ē.pœni ter-
ga uerterũt;& in castra compulsi sunt.tunc primum Annibal uici se posse a romanis didicit postero
die indutiis datis quisque suos sepeliuit.Annibal hyberna repetens apuliæ circa arpos cõsedit.C.Fa
bius post Annibalis profectionē agrum campanum ferro igniqᷓue depopulatus est.Annibal tarento
potitus est præter arcē:in quam Salinator præsidii causa se receperat & astu punico naues tatentino
rũ plaustris impositas miraculose Annibal per montem egit:Marcellus in Sicilia expugnauit Syra-
cusas:ubi archimedes geometra insignis occubuit : cũ e superiore loco Marcellus incendium tantæ
urbis prospexisset lachrymas emisit Capua demum obsessa Annibal magna parte impedimentorũ
relicta: & grauibus armis cũ delectis equitibus;peditibusque ad festinandũ aptissimis capuam com
tēdit & Tifata occupauit.Ibique cum pugnaretur:atque urbem obsidione liberare nõ posset romã
iter cõuertit & infesto agmine agrum fregelanum depopulatus;nam illi pontes inciderant quo iter
ad urbē impediretur per frusinatem;ferentinatem;anagninumque agrum in labicanum uenit.īde
Tusculũ contendit:& intra mœnia non receptus gabios descendit.octo milibus passuum ab urbe ca
stra posuit.At Appius proconsul eum uia Appia sequutus porta capena romã ingressus ut conster na
ti ciues;& matronæ animũ resumerent media urbe per carinas;& suburam in exquilias contendit.ī
de digressus inter exquilinam & collinam portã castra posuit. ædiles plebis comeatum eo compor
tarunt consules;senatusque in castra uenerunt.ibi de summa rei publicæ cõsultatum : placuit ut cõ-
sules circa collinã;exquillinamque portam castra ponerent:&.C.calphurnius prætor urbanus arci
& capitolio præesset;& ut senatus frequens in foro contineretur siquid in tam subitis casibus consul
to opus esset.Interea Annibal castra metatus ē ad aniene . ibique statiuis positis ipse cum duobus mi
libus equitum a porta collina usque ad templum herculis progressus ē;atque unde maxime poterat
mœnia situmque urbis obequitãs contemplatur tali licentia uagari Annibalem impũe romanus mi
les indigne ferens immissis equitibus eum repressit.postero die anienem trãsgressus in aciem copias
eduxit pugnaturus nec romãi pugnã detrectauere ni densissimus imber præliũ diremisset. Quod
cum sequēti die itidem accidisset Annibal proclamauit potiundæ urbis interdum sibi mentem:in
terdum fortunã nõ dari & omni spe deposita in brutios se recepit.Dum hæc in italia agerentur duo
fulmina belli scipiones publius;& Gneus fratres in hispania occubuerunt.ex quorum morte illic &
romæ luctus fuit.Sed.L.Martius Septimi filius eques romanus iuuenis sollers & impiger disciplina
Gnei scipionis edoctus cum.T.fõteio.p.scipionis legato militibus ex fuga collectis:& quibusdam de
præsidiis deductis rem romanam tutatus est;& cũ imperator romæ quereretur;nec aliquis illuc ubi
duo clarissimi imperatores ceciderant proficisci auderet scipio:qui postea appellatus est aphricãus
filius.p.scipionis qui in hispania occubuerat quattuor ferme;ac uigiti annos natus ut eo mitteretur
comitiorum die efflagitauit;& cum senatores ætatis rationem haberēt : grauissima oratione de sua
ætate ac imperio quod petebat disserēs ut in hispaniam mitteretur sine cunctatione patres cõmouit
Igitur cum.xxx.quinqueremibus profectus per omĩa thusci maris alpes atque gallicum sinum.dein
de pyrenei circũuectus promõtorium emporiis copias exposuit inde Tarraconem pedibus cõtēdit;
ubi cõuentum sociorum habuit.eodem legiones ex hybernis conuenire cum iussisset ipse cum quin-
que milibus sociorum a tarracone ad exercitum profectus est;& ueteribus militibus pro cõcione lau
datis eos nouam carthaginem oppugnatum duxit;quam ingēti labore;ac industria expugnauit.nã
qua mari alluitur urbem ingressus est & ingrediēs per aquam Neptunum sibi ducem esse arbitratus
est.Inde pacata hispãia.fœdere icto cum Syphace;ac ludis funebribus apud carthaginē celebratis in
honorem patris patruique tarraconem uenit.Inter hæc Asdrubal ex hispania scipiõem fugiēs ut An
nibali se cõiũgeret alpes transcendit & placentiam expugnare conatus est;cui Liuius salinator con-
sul obuiam processit.& cum litteræ asdrubalis ad fratrē īterceptæ essent romani ad senatum missæ
sunt cum per īterpretem eas legisset claudius Nero.Qui postquã patribus sentētiam aperuit suam:
sex milibus peditum & mile equitibus electis noctu profectus maximis itineribus ãnibale ignorãte
ad collegam uenit;qui ad senogalliam castra habebat.& cum niãus cõseruissent asdrubal uia elusus
pugnãdo cecidit.Nero ea nocte quæ sequuta est pugnã citatiore q̃ inde uenerat agmine sexta die in
sua castra reuersus est;& caput asdrubalis ante hostiũ stationes proiici iussit: Annibal dolore & pu-
blico & priuato ictus carthaginis fortunã se cognoscere professus est. Scipio romam rediit.cui extra
urbē in æde bellone senatus datus est;& cum de rebus a se gestis disseruisset nec triumphare posset:
quoniã sine magistratu rem gesserat urbem ingressus est;& præda ærario illata.omnes centuriæ in
genti consensu fauoreque consulē scipionem cum.p.licinio crasso pontifice maximo creauerunt :
& cũ aphricam prouinciam decerni sibi optaret fabio in senatu aduersante quod optabat minime
assequutus est prouinciæ cõsulibus daretæ scipioni sicilia crasso brutii contra annibalem. Itaque sci
pio adiutus ab hetruscis & nõ nullis aliis populis ita opus ursit ut die.xl.q̃ ex syluis materies cæsa est
naues instructæ armatæque in aquam deductæ sint.& nõ nulli uoluntarii ex marsis pelignis & mar
rucinis nomina in classem scipionis dederunt; Qui.xxx. nauibus longis uoluntariorum . vii .fer
me milibus in naues impositis in siciliam traiecit;ubi uoluntarios milites in centurias ordinēque
distribuit.ex hisque.ccc.iuuenes florētes ætate ac uirium robore inermes circa se habebat ignaros;
ad quem usum neque armatí neque centuriati seruarētur.Inde cum locrenses de defectione cogita
rēt;& annibal iam arce potitus ad eos proficisceretur e messana scipio locros transmisit & fugato an
nibale cum proditores supplicio affecisset messanam reuersus est.cum iam finis ãni esset.C.cecilius
Metellus dictator a crasso qui erat in brutiis comitiorũ causa dictus ē.&.L. ueturius philo magister

equitum comitia per dictatorem habita. M. cor. cethegus &. T. Sempro. Tuditãus cõsules creati & dictaror magistratu se abdicauit. Scipioni procõsuli cum eo exercitu & classe quam habebat prorogatum in annũ imperium est, prouinciæ consulibus decretæ cornelio hetruria cum ueteri exercitu. Sẽpronio brutii cõtra annibalem: nouas legiones conscriberet. Hoc anno statua matris ideæ ex pessimonte urbe phrygiæ romam aduecta est: & Megalesia instituta. Scipioque nasica uir optimus iudicatus. Scipio procõsul q̃ disciplinã militarem fregisset: & q̃ solutæ non ut decebat imperatorem romanũ in senatu accusatus est; quẽ Metellus oratione defendit. Legati cum prætore in siciliam missi sunt ut ea quæ uulgata erant rumoribus de cultu: ac desidia imperatoris; deque soluta militiæ disciplina oculis comperta romã referrent. Quibus uenientibus syracusas scipio nõ uerba sed res ad purgandum se preparauit; & rem aliter esse ac dictũ fuerat ostendit, quippe omnẽ exercitum eo cõuenire classemque expediri iussit tanquã terrestri naualique prælio eo die dimicãdũ fuisset, postero die terrestres; naualesque exercitus nõ instructos modo; sed hos decurrentes; classem uero in portu simulachrum & ipsam edentẽ naualis pugnæ ostẽdit; & cum armamentaria horrea: cæterosque belli apparatus uidissent; quod fœlix faustumque populo romano sibique esset ex decreto senatus ut in aphricã traiiceret scipioni permiserunt, qui suos milites adhortatus nauigauit suoque aduẽtu maximo terrori hostibus fuit. Inde syphacẽ Asdrubalẽque uicit. nã noctu hybernacula pœnorũ lignea temereque ex materie agrorum extructa incendio absumpsit. sic binis castris delens ingẽn præda potitus est, & Syphax captus ad Scipionẽ perducitur. quem ille romã misit. Carthaginenses scipionem timentes muros ac propugnacula reficiebant. Legatosque ad annibalẽ miserunt; qui illum in patriã iã laborantem reuocarent; quos ãnibal flendo audiuit accusans pœnos qui supplementũ ac pecuniã denegauerant; & cũ excedens italiã respexisset deos ac se detestatus est q̃ cruentos milites romanorũ sanguine ad cannas non statim ad urbẽ duxisset se centũ milibus armatorũ ad transimenũ & cannas cæsis circa casilinum cumas; nolamque consenuisse & scipionem ire ad carthaginem ausum qui consul in italia pœnũ hostem nõ uidisset hæc incusans in aphricam transmittẽs ad leptim classem appulit, copiisque expositis zamam contendit; ubi utrinque magna solertia instructo exercitu cum annibal pacẽ a scipione peteret & ille recusaret inquiens; postq̃ pacẽ ferre nõ potuisti bellũ quod diu optasti accipe, igitur pugnatum est. Annibal uictus adrumentum se recepit. Inde carthaginẽ accitus in senatu fassus est; nec spem salutis alibiq̃ in pace ponendã ẽẽ; unde legati carthaginensiũ ad scipionem uenere pacẽ efflagitantes. Scipio pacis cõditionibus datis carthaginẽ tributariã fecit. inde exercitu in naues imposito in siciliam traiecit & per italiã nõ minus lætam pacis q̃ uictoriæ, effusis enã hominibus causa officii ad honores præbendos, turba etiam agrestiũ; uias obsidente romam uenit; clarissimoque omnium triumpho urbem; & capitolium inuectus est.

Rdior arma: Propositio est qua Syllius captās attētionem ac docilitatem ostendit: aperitque se descripturum bellum punicum secundum. Attentum facit auditorem rerum magnitudine proposita. Docilem summa paucis comprehensa: Causa principii Fabius inquit: Nulla alia est q̄ ut auditorem quo sit nobis in cæteris partibus accommodatior comparemus id fieri tribus: uel maxime potest: si beniuolum: attentum: docilem fecerimus auditorem. Sunt & illa excitandis ad audiendum non inutilia: si nos neque diu moraturos: neque extra causam dicturos existiment.

RDIOR ARMA QVIBVS COE

LO SE GLORIA TOLLIT

A eneadum: patiturque ferox œnotria iura
C arthago. da musa decus memorare laborum
A ntiquæ hesperiæ: quantosque ad bella crearit:
E t quot roma uiros sacri cum perfida pacti.
G ens cadmea super regno certamina mouit.
Quæsitumque diu qua tandem poneret arce
T errarum fortuna caput. ter marte sinistro
I uratumque ioui fœdus conuentaque patrum
S idonii fregere duces: atque impius ensis
T er placidam suasit temerando rumpere pacem.

Docilé: sine dubio & hæc ipsa præstat attētio. sed & illud si breuiter: & dilucide summa rei: de qua cognoscere debeant indicauerimus; quod Homerus atque Virgilius operum suorum principiis faciunt. nam istius rei modus est: ut propositioni similior sit: q̄ expositioni; nec quomodo quidque sit actum: sed de quibus dicturus sit orator ostēdat. Sum inqt Syllius descripturus arma & præstantiam bellicam populi romani; qua illius gloria non modo per totum orbē propagata est. Verū usque ad astra penetrauit: & q̄ carthago belli studiosissima: & romani æmula imperii leges & iugum romanorum subire: patique coacta est; & hoc primo secundoque bello punico. nam tertio ab æmiliano Scipione funditus est euersa: & cineres in capitolium relati: restituta fuit postea ab Augusto eodem anno: quo Corynthus. Aeneadū: romanorum; qui ab Aenea ducunt originem; quorum ars militia erat; qua & gloriam simul & imperium compararunt: Agere quippe ac pati fortia romanorum erat. Ferox: bellicosa. Ferona enim in bello dicitur & ferox est perpetuum epitheton Martis. Oenotria iura; romanas leges: & italas. nam italia dicta ē œnotria ab œnotro fratre peucetii filio Lycaonis regis Arcadiæ: q ausones ī sinu campano œnotros appellauit. Strabo ait: Illa pars Italiæ: quæ ē a freto siculo usque ad sinú tarētinū & possidomatem protenditur apud āntiquos œnotria dicebatur. Et regia regum œnotriorū pandosia erat. ubi Alexāder molossorū rex oraculo deceptus cæsus est. Postmodū tota Italia œnotria dicta est.

Da musa decus: beniuolum reddit auditorem inuocatione musarum; quas præcidere uatibus antiquitas credidit. Poetæ statim post maximam propositionem emerédi fauoris gratia musas inuocant; ut arrogantiā deuitét: & cum ad aliquem locū peruenerint grauioré uota repetūt; quod Horatius in arte poetica præcepit. Nec deus intersit: nisi nodus iudice dignus inciderit. Præcatur ergo dari sibi a numine posse memorare labores nobilis ac generosæ italiæ; & quot & quam præstantissimos uiros illa habuerit: cum populus carthaginensis iacta fœdera uiolando; ut imperaret bellum contra ius: fasque populo romano intulit; Et cum diu dubitatum est; & quæsitum in utra istarum urbium: post uarios utrinque labores uellet fortuna ponere caput orbis: & imperii sedem. Antiquæ: nobilis italiæ: quæ & hesperia dicitur. Quot: ad numerum refertur. Quantos: ad præstantiam bellicam. Gens cadmea: carthaginensis oriunda a phœnicibus; quibus imperauit Cadmus. Perfida: uiolatrix nulla fide seruata. Pacti sacri; fœderis sacrosancti; quoniam in percutiendis fœderibus Iuppiter inuocabatur. Sex fuerunt fœdera inter romanos & carthaginenses ante secundum bellum punicum: quæ in æneis tabulis scripta: in templo Iouis capitolini seruata fuerunt; autore Polybio. Primum fuit eiectis regibus. M. Bruto: & Valerio consulibus. Item alia duo ante primum bellum punicum. Quartum peracto primo bello cum Luctatio consule. Quintum post illud Luctatii. Sextum cum Hasdrubale. Super regno: de regno: ut scilicet imperaret: quoniam de imperio dimicabatur. uter scilicet imperaret. Sed Hannibal ea transgressus est quæ seruanda sunt: cum non de uita: sed imperio certatur. Quæsitum: dubitatum: qui enī dubitat inquirit; & addubitatio generat dolorem; unde dolere aliquando idem est; quod inquirere. Aristoteles in metaphysicis: Multi non indoluerunt inquit. & Virgilius in ethna: Si tamen Virgilii est: quæ sub illius nomine circunfertur. Non est hic causa dolendi. Tandem: post multa prælia: & diutinos labores. Qua arce: romana scilicet: an punica; idest capitolio an byrsa. Ter marte sinistro: Tria inquit bella punica fuerunt: sed medium: quod narraturus sum maioris negocii fuit atque discriminis; & sic tangit capita rerum: quas narraturus é. Marte sinistro: infelici euentu pugnæ; quoniam semper uicti fuerunt. Ioui; qui inuocabatur in sanciendis fœderibus. lege formulam apud Liuium. Conuenta; pacta senatorum. Impius ensis; arma magno studio; ac temporis interuallo comparata. Temerando: uiolando iacta fœdera.

Finem; ut scilicet altera pars deleretur. Excidiumque uicissim: in parte operis met huius inquit licet præfari mihi; quod in principio summæ totius professi sunt; plerique rerum scriptores, bellum maxime memorabile omnium; quæ unq̄ gesta sunt me scripturum: quod Hannibale duce carthaginenses cum populo romano gesserunt. Nam neque ualidiores opibus ullæ inter se ciuitates; gentesque cōtulerunt arma; neque his tantum unq̄ uiriū aut roboris fuit; & haud ignotas belli artes inter se; sed expertas primo punico conserebant bello; & adeo uaria belli fortuna; ancepsque marte fuit; ut propius fuerint periculo; qui uicerunt. odiis etiam maioribus certarunt q̄ uiribus romanis indignantibus; quod uictoribus uicti ultro inferrent arma; pœnis quod superbe auareque crederent imperatum uictis esse. Vicissim: mutuo. Gentes; ipsi romani scilicet: & carthaginenses; quorum uterque alteri excidium moliebatur; & neuter alteru imperare uolebat.

S ed medio finem bello: excidiumque uicissim
M olitæ gentes; propiusque fuere periclo
Quis superare datum: reserauit dardanus arces
D uctor agenoreas: obsessa palatia uallo
P enorum: ac muris defendit roma salutem
T antarum causas irarum: odiumque perenni
S eruatum studio: et mandata nepotibus arma
F as aperire mihi: superasque recludere mentes
I amque adeo magni repetam primordia motus.
P ygmalioneis quondam per cerula terris
P ollutum fugiens fraterno crimine regnum

Molitæ; parauerūt suma ope. Quis; quibus belli fortuna concessit; ut uincerent; adeo crueta uictoria fuit; ut loco patebit suo. Reserauit dardanus arces; Scipio Aphricanus carthaginem ad tributum redegit; & urbem illā totiens rebellem & contumacē; primasque sibi partes uendicātem populo romano peruiam fecit. Agenoreas; carthaginenses pœnos appellat sidonios, tyrios phœnicas; agenoreos; cadmeos; sarranos; q̄a originē habuerūt a phœnicia; ubi ē sidon; tyrus; sarra; & ubi regnauit Agenor pr̄ Cadmi. Ductor dardanus; Scipio romanus dux belli. Romanos appellat dardanios; rhoeteos; pergameos; æneadas; laurentes; ausonios; œnotros; ideos; hectoreos; teucros. Aeneas enim ex Troia uenit; ī agrū laurentē ducētibus fatis ad maiora rerū initia; cuius filius Ascanius albam cōdidit; a quo reges albani; usque ad Amuliū & Numitorē; cuius filia Rhea sylura cōpressa a Marte ī luco martis; q erat sub albano mōte Remū peperit; ac Romulū; a quo Roma. Obsessa palatia uallo pœnorum; qm̄ Annibal ad anienē castra posuit; & ad portā collinā adequitās hastam intra urbis mœnia primus cōtorsit; unde Plyloquēs de statuis ait; Et adeo discrimē omne sublatū ē: ut Annibalis etiam statuæ tribus locis ea urbe uisanf; intra cuius muros solus hostiū emisit hastā. Palatiū ē mons e regione ad auētinum, & palatia ponit p tota urbe. Tantarū causas irarū: precaf nunc ut liceat sibi aperire causas perpetui odii; quod inter utrūque populū usque fuit. Studio: uolūtate perseuerāti. Mandata nepotibus arma; bellū punicum ī genere intelligit; quod Dido elusa ab Aenea; ut Vir. finxit; a quo romani ducunt originē successoribus suis gerendū contra æneadas mādauit; & imitatur Virgiliū; apud quē Dido moritura dicit; Exoriare aliquis nostris ex ossibus ultor; Qui face dardanios; ferroque sequare colonos. Nunc olim quocunque dabunt se tēpore uires. Litora litoribus cōtraria fluctibus undas imprecor; arma armis pugnēt; ipsique nepotes, & in secūdo uolumine Syllius canit. Ipsa pyram super ingentē stans saucia Dido. Mandabat tyriis ultricia bella futuris. Superasque recludere mētes; nam paulopost narrabat uaticiniū Iunonis & præsagia cladū populi romani; & in transitu alpium uenus apud Iouē questa est; timens romanis suis. Ille omia fata reclusit; & Iuno monuit Annibalem; cum castra ad anienem metatus esset; ne urbe potiri speraret; inuito Ioue; quem super capitolium fulmina molientem ostendit; & Martem in campo martio; & ægida palladis; & ipsam pallada gorgoneos accinctam furores; aliaque numina in urbem declinasse, ut eam a barbaris tuerentur. Recludere; aperire; promere. Adeo: certe. Pygmaloneis; Narratio est; qua causa odii; & per consequens tanti belli aperitur; & repetit paucis aduentum Didonis in aphricam quæ tantæ fœlicitatis fuit; ut inter barbaras & efferas nationes nouam coloniam deducere potuerit: Carthaginem scilicet; quam puto Didonem denominasse a nomine Carthaginis; tanquam angustiore; quæ illius Herculis filia fuit; qui Tyri colebatur; ut Cicero scribit in libris de natura deorum; Arx quæ in ædito loco urbis sita erat Byrsa appellabatur. Appianus dicit phœnices condidisse carthaginem in Lybia annis quinquaginta ante Ilii captiuitatem; conditoremque fuisse Xorum & Carchedonem; hanc urbem Iuno caput terrarum fore destinauerat; quippe illa magis quam argis & mycenis delectabaf. Pœni quippe Iunonem hæreditaria superstitione humano sanguine placabāt. Verum cum uidisset romanos uagari iam classe per mare tyrrhenum; timens carthagini belli furorem pœnis immisit; qui nauali prælio uicti fuerunt ad egates; quæ sunt in mari siculo; ut dictum est. Pygmalioneis; phœnissis; ubi regnauit Pygmalion. Fraterno crimine; quoniam Pygmalion frater Sycheum maritum suum fraude necauerat; ut illius thesauro potiretur Dido monita somnio; ut scribit Appianus; collectis his quibus pygmalionis sæuitia inuisa fuerant; pecuniisque in unum congestis in libyam nauigauit; & illic ubi nunc carthago est cōsedit.

Oræ fatali: regioni libycæ ad quam fata eam ducebant ut carthago conderetur. Secto tauro: dido soluens ex phenicia in cyprum uela dedit; ubi bytias ueneris sacerdos cum magna puellarum manu quæ ad sacra uenerant didoni se iunxit. inde ad aphricam uentum est; ubi emit tantum terræ quantum circundaret corium bubulum; quod dissectum in multas ligulas comprehendit fere spatium uiginti stadiorum. expellentibus deinde eos incolis: inquit Apianus tantum soli deprecati sunt in quod se conferrēt quantum taurino corio circundare possent: illi se iureiurando con

Fatali dido lybies appellitur oræ;
Tum precio mercata locos noua mœnia ponit
Cingere: qua secto permissum littora tauro
Hic iuno ante argos: sic credidit alta uetustas
Ante agamēnoniam gratissima tecta mycenen
Optauit profugis æternā condere gentem.
Verū ubi magnanimus romā caput urbibus alte
Exerere: ac missas etiā trans æquora classes
Totum signa uidet uictricia ferre per orbem
Iā propius metuens bellādi corda furore
Phenicum exstimulat: sed enim conamine primæ
Contuso pugnæ; fractisque in gurgite ceptis
Sicanio lybicis: iterum instaurata capessens
Arma remolitur; dux agmina sufficit unus
Turbāti terras; pontumque mouere parāti.
Iāque deæ cunctas sibi belliger induit iras
Annibal: hunc audet solum componere fatis.
Sanguineo cum læta uiro: atque in regna latini
Turbine mox sæuo uenientum haud inscia cladū

cessuros firmauerāt. hi corium per minuta secantes circumposuere loco ubi nunc est arx carthaginis quæ ob id byrsa appellata est; & ideo canit Virgilius Mercatique solum facti de nomie byrsam; taurino quantum possent circundare tergo. Litora: quoniam locus ubi carthago erat est peninsula habēs ambitum stadiorum. cc. lx. muro cinctum superciliium etiā erectum & circum circa habitatum: illic fuit byrsa. arx. Ante argos; argi urbs peloponnesi caput argiuæ regionis ubi dicitur nati iuno. Mycene urbs etiā peloponnesi ubi regnauit agamemnon hæ urbes iunoni sacræ habebant: & erant. Alta: prisca. Profugis; didoni ac comitibus profugis ex phenicia. Optauit; elegit propter loci oportunitatem cum esset ad mare. Sic Virgilius: Optauitque locum regno. Aeternam gentem: nunquam cessaturum imperium: & gentē nunquam habituram finem. Exerere; attolleř caput super alias urbes quæ alti nominis erant ciuium ardentissima uirtute subnixa; & innumeris clara triumphis: & quæ iam ad totius orbis imperium; & tantam illam magnitudinem aspirabat. Totum orbem; seruit affectui ipsius iunonis poeta, nā res inimicorum quamuis exiguæ sint: tamen inuidis magnæ uidētur. Vnde dicit Ouidius; Vicinumque pecus grandius uber habet. non enim tunc romani nauigabant per omnia maria; sed uix in Siciliam traiecerant duce appio claudio caudice, sic ob id cognominato; quoniam primus suasit romanis nauim conscendere. Romani quippe ut scribit Seneca ad paulinū de breuitate uitæ plurium tabularū contextum caudicem appellabant. Vnde tabulæ codices dicuntur. Tranquillus in tyberio; Claudius caudex primus freto classe traiecto pœnos sicilia expulit. Propius; uicinius, timens inquit carthagini; & ne romani propius accederent primi belli punici suscitauit incendia. Phœnicū; carthaginensium. Contuso; fracto atque uicto. nam succubuerunt pœni in primo bello punico; consule Luctatio. Primæ pugnæ; primi belli punici. Fractis ceptis: contusis conatibus & prīcipiis punicis in mari siculo ad egates. Sicanio; siculo mari. Sicani antiqssima gēs hispana a sicori amne denoīata hītauerūt prius latiū: inde ī siciliā transgressi sicaniā denoīarunt. durauit aūt primū bellum punicū ad. xxiiii. annos. Arma remolitur retractat & instaurat; & sic conflatū est secundū bellum punicū duce annibale. Dux; annibal ipse solertissimus ad oīa. Sufficit; submīstrat affectui iunonis. Agmina; exercitū contra romanos. ipse dux inquit strenuus & crudelis in romanos erat iunoni pro magno exercitu. unde talē nacta ducem bellū mouit. Turbanti; iunoni paranti turbare & prouocare in pernicié romanorū mare ac terras. Induit iras deæ; idest ipse Annibal concepit aīo suo ī romanos tales iras quales iuno hēbat acerbissima romani noīs inimica. Audet; propter illius amplitudinē & sollertia bellandi. Solū; hunc unū annibalem. Componere fatis; idest opponere romanis; ut ipsa fato quodā destinauerat. unde cū uiro tā sanguīeo superbiret: & talē ducem qualē diu optauerat, tandē nacta eēt prouidens opera & auspitio annibalis calamitates romanorū quadā stomachatione romanis īsultat. dicēs esto æneas me iuita ī italiam nauigauit; & regno atque uxore potitus ē quod mihi dolori fuit: sed maior pfecto erit uoluptas ī calāitatibus uestris o romani q illū & martē genti uræ īscribitis: q̄ fuerit dolor ī aduētu æneæ, rependā īqt dolorē uoluptate ppediē uētura.

Haud īscia: nō ignara cū eēt numē cladū qbus annibal romāos ī italia affecit. In regna latini: ī italiā & latiū cuius caput ē roma ī latio regnauit latius rex aboriginū & socer æneæ. Mox; paulo post. Sæuo turbie; crudelissio martis īpetu. Intu, la, uerba iunonis īsultātis ro. noī & cladibus futuris; & utī cōcessioēp q̄dā stōachatione. Exul darda. æneas troiāus oriū dus a dardāo iouis filio.

I ntulerit latio spreta me troius inquit
E xul dardaniam:et bis numina capta penates
S ceptraque fundarit uictor lauinia teucris:
D um romana tuæ ticine cadauera ripæ
N on capiant:similisque mihi per celtica rura
S anguine pergameo trebia:et stipantibus armis
C orporibusque uirum retro fluat.ac sua largo
S tagna reformidet trasimenus turbida tabo
D um cannas tumulũ hesperiæ:campũque cruore
A usonio mersum sublimis iapyga cernã:
T eque uadi dubium coeuntibus aufide ripis
P er clypeos:galeasque uirũ:cæsosque per artus
V ix iter adriaci rumpentẽ ad littora ponti
H æc ait:ac iuuenem facta ad mauortia flammat.
I ngenio motus auidus fideique sinister
I s fuit:exuberans astu.sed deuius æqui

Intulerit:esto inquit ꝙ æneas potuit inferre in latium troianos & numina:& ad dedecus æneam profugũ exulem appellat. Dardaniam:ipsos troianos. sic Virgi. Ilium in italiam portans uictosque penates quos appellat numina bis capta ad contemptũ: quia bis troia capta fuit;prius ab hercule tempore Laomedontis;postea regnante priamo. Varro ait in secundo rerum humanarũ dardanum ex Samothracia in phrygiam:& æneam e phrygia in italiã penates attulisse. Casius hemina samothracum deos tradit apud nos penates dici. Samothraces aũt dii sunt ut autor ẽ Varro duæ uiriles species æneæ:quæ illic ante portas locabãtur. Nigidius ait penates dii apollo & neptunus. Dionysius ait. Romæ sacellũ est haud procul a foro uia qua itur ad carinas: in quo sunt dii penates iuuenes duo pila tenẽtes. in aliis tẽplis iuuenes duo militari habitu penates dicti: quia per eos penitus spiramus:per quos corpus & animam habemus. Sceptra lauinia: regnũ apud lauinum quod æneas in latio condidit: & a nomine uxoris lauinũ appellauit. esto inquit ꝙ posuerit sibi & suis in latio sedem: & regnum parauerit quod per sceptrũ significatur:& regnauerit in urbe lauino. Dum:modo ĩquit certam has calamitates non curo ad uotũ me iuita omnia successisse æneæ. Ticine:ad Ticinum urbẽ & fluuium eiusdem nominis annibal exercitũ romanum prĩo ꝓfligauit.P.Scipione cons. Ticinus nunc dicĩ papia. Similis mihi:eo animi affectu ĩ romanos quo ego sum: quoniam pugnante scipione in ipso fluuio aqua trebiæ contra romanos assurrexit; minatusque ẽ scipio se cum primũ posset alueum illi ademptutum. & Trebiam pœnũ non italum appellauit:& annibal appellat illum suũ trebiam. Per celtica rura:galliam cisalpinam. nam galli cã oram italiæ incoluerunt;quos græci uno uocabulo celtas appellant. Pergameo:romano. Stipantibus: replẽtibus & condensantibus alueum & uadum. nam stipare est condensace Virgi. dulcia mella stipant.

Trasimenus;lacus perusinus denomĩatus ut fingit poeta a Trasimeno iuuene formosissimo amato ab Agylla nympha. apud hunc lacum flaminius cecidit:& exercitus romanus profligatus est. Tabo:sanguine putrefacto in maxima copia. Dum cannas tumulum hesperiæ; cannæ uicus apuliæ prope aufidum ubi romani memorabilem illam & luctuosam cladem accepecunt;ut ibi totius fere italiæ uideretur esse sepulchrum. nam quiquaginta milia romanorũ in eo prœlio desiderata sunt;& consul Paulus. Ideo dicit Plinius. Non cannæ busto insignes romani nominis. Campum iapyga; apulum. apulia dicta est iapygia ab Iapyge filio dedali & puellæ cretensis; quĩ illic regnauit;& peucetius in iapygiis montibus habitauit;& accolas a nomine suo peucetios denominauit.

Sublimis:alacri animo gestiens in aere. Vadi dubium: habentem alueum repletum cadaueribus usque ad superficiem;ut superatis iam ripis dubium esset ubi fuerit uadum;idest alueus & concauitas fluuii. Coeuntibus: coniunctis propter cadauera quibus erat repletus alueus. Rumpentem;cum difficultate emittentem ĩ mare adriacum propter cadauera quæ cursum impediebant.

Hæc ait: iuno scilicet & annibalem ferocissimum ad bella gerenda accendit. Facta ad mauortia;ad laudem bellicã & gloriam. Ingenio motus auidus;describit mores annibalis: & callidum ingenium. de quo Liuius; nullo labore aut corpus fatigari aut aĩus uinci poterat; caloris ac frigoris patiẽtia par:cibi potionisque desiderio naturali non uoluntate modus finitus;uigiliarũ somniique nec die nec nocte discrimĩata tempora. Id quod gerendis rebus superfuisset quieti datum; ea neque molli strato neque silentio accersita. multi sæpe militari sagulo opertum humi iacentem inter custodias stationesque militum conspexerunt; uestitus nihil inter æquales excellens; arma atque equi conspiciebantur; equitum peditumque idem longe primus erat; princeps prœlium inibat;ultimus prœlio excedebat. has tantas uiri uirtutes ingentia uitia equabant:inhumana crudelitas;perfidia plusquam punica:nihil ueri;nihil sancti:nulliusque dei metus:nullum iusiurandum; nulla relligio. Auidus motus; idest perturbationis & tumultus:cum esset eius animus inquies. Ingenio:suapte natura erat enim natura talis. Ingenium proprie est quædam interior animi uis;qua intelligimus ea quæ ab aliis non didicimus. ponitur etiam & pro natura a poetis ut in hoc loco;& apud Virgi. in georgicis. Fideique sinister:nullam hẽns fidem;quoniã in ipso fuit perfidia plusq̃ punica. Exuberãs:redundãs undique astutia. Deuius æqui:alienus ab oĩ iustitia.

Armato.i.ipsi annibali in armis nulla erat reuerentia numinis. nullus pudor:nulla pietas oía.n. sacra profana hébat.ac si nullũ fuisset numen. Improba uirtus:insatiabilis & quæ nullo fine cõtinebaẗ.& despiciebat pacem animus ad bella natus. His sup:pter hæc quæ dicta sũt ætas uiridis eũ ad pugná icitabat natus quippe erat.xxvi.ãnos cũ asdrubal occisus ẽ.í hispania cui ipse sucessit. Auet egates abolere.i.cupit delere infamiá q̃ sui maiores pugna naualı ad egates insulas uicti a luctatio cõsule acceperũt;cũ quo federa iacta sũt quæ ánibal í ipso mari siculo mergere & irrita facere decre-

A rmato nullus diuum pudor:improba uirtus
E t pacis despectus honos:penitusque medullis
S anguinis humani flagrat sitis his super æui
F lore uirens auet egates abolere parentum
D edecus:ac siculo demergere federa ponto
D at mentem iuno:ac laudum spe corda fatigat:
I amque aut nocturno penetrat capitolia uisu.
A ut rapidis fertur per summas passibus alpes
S æpe etiam famuli turbato ad lumina summo
E xpauere trucem per uasta silentia uocem
A c largo sudore uirum inuenere futuras
M iscentem pugnas:et inania bella gerentem
H anc rabiem in fines italum:saturniaque arua
A ddiderat tandem puero patrius furor ortus
S arrana prisci barcæ de gente uetustos
A belo numerabat auos:namque orba marito
C um fugeret dido famulam tyron:impia diri
B elides iuuenis uitauerat arma tyranni.
E t se participem casus sociarat in omnis
N obilis hoc ortu:et dextra spectatus amilcar
V t fari:primamque datum distinguere lingua
A nnibali uocem:solers nutrire furores
R omanum seuit pueri in pectore bellum.

uerat ut dedecus suoȝ parẽtum in perniciem romanorum uerteret. Dat mẽtẽ iuno:imitatio ẽ Virgiliana.Ille.n.introducit iunonẽ impellẽtem turnũ ad pugná cõtra troianos. Ac laudum spe corda fatigat.i. immittit í aíum ipsius ánibalis ingentem ardorẽ laudis quam ex rebus gestis cõtra romanos consequuturus eẽt.trahimur inqt Cicero oẽs laudis studio & optimus q̃sque maxíe gloria ducitẽ ad gloriá qppe nati sumus:& honorem q ẽ pmium uirtutis:quo animus generosus cẽteri gaudet. Fatigat:stimulat:& accendit ut id cõsequeretur ad quod aíusa natura bene institutus pperare debet ut finẽ assequaẗ suũ. Iamque aut nocturno:tãtus erat ardor belli & rabies ánibalis q̃ ferebatur in romanos ut p quietem se í capitoliũ irrúpe & alpes supare uideret:& pugnæ simulachra obiret.Cice.li.ii de diuinatione loquẽs de aíorum ui natura atque motu dicit.itaque in eo & formæ uersãtur & actiones:& multa audiri. multa dici uideẗ.hæc.s.imbecillo remissoque aío multa oíbus mõis cõfusa & uariata uersantur in animis:& agitanẗ. de qbus uigilãtes aut cogitauimus aut egimus.hoc & lucrecius ait:In somnis eadẽ plerumque uidemur obire causidici cãsageẗ & cõponere leges:Induperatores pugnare ac prælia obire. Capitolia: capitoliũ dictũ est qm̃ cum fundamenta effoderenẗ inuẽtum illic fuit caput humanũ quod portẽdebat caput orbis eo loci futurũ. Turbato ad lumía somno:adeo uocem horrendam noctu in somnis ánibal emittebat ut famuli expergefacti & territi luminibus eũ adire cogerenẗ ignari quod sibi uellet cum per quietem tam horrẽde clamaret. Trucem:horrendam. Vasta silentia:noctem intempestam. Inania bella:simulachra pugnæ. Hanc rabiem:hũc furorem inquit & rabiem in romanos addiderat ánibali furor patris amilcaris.In fines:cõtra italiá.

Saturnia arua:italiá & latiũ í quo latuit saturnus apd' ianũ.Oui.í fastis.Dicta quoque ẽ latiũ latẽte deo sine dicta ẽ italia saturnia ab ubertate regionum ut ait Dionysius Alicarnasseus.ipe uero inqt nullá terrã ubertate regionum oíum italiæ compabo.í q uidi triũ fructuũ culturas:æstiuã;hybernã:& autũnalem & hoc in cápano agro.nõ mirũ ergo si tá uberrimá terrá saturniá appellarunt. nam saturnũ putauerunt deum omnium felicitatum:& copiosa atque fertilia saturno dicabant. Puero.ánibali nato nouem ferme annos. Prius furor:nam amilcar coegit eum iurare secum ætas competeret capitalẽ fore hostẽ populi ro. Addiderat:innatæ.s. ferociæ:& cupiditati bellicæ. Tandẽ:cũ esset ille exercitum í hispaniá traiecturus & filiũ relicturus. Ortus sarrana prisci barcæ degente:repetit poeta originem amilcaris altius:quam referebat ad barcá qui cum didone ex tyro í libyam nauigauit.& a belo qui fuit rex asyriorum originem hẽbat.ideo ait belides iuuenis.ab hoc barca cognomíata ẽ factio barchina apud carthaginem cuius caput erat amilcar belus primus rex asyriorum syderalis sciẽtiæ repertor sepultus ẽ.in media babilone a quo reges asyri beli cognomíati sunt. Famulam tyron:seruientem pygmalioni tyráno tyrus.adiũcta fuit cõtinenti quoddã aggere ab Alexãdro magno cũ eã obsideret.ísula enĩ erat & Tyrii pptet purpuræ ticturã nõ solũ a regibus uerũ ẽt a romáis libertate donati sũt. Belides iuuenis:barcas q originẽ ducebat a bello. Tyráni:pygmaliõis. Hoc ortu:tali origine ac rebus gestis nobile ut inqt Aristoteles dr̃ id qd' ex bono pdiit semine:generosum ãt qd' a sua natura nõ degenerat. Spectatus dextra:clarus bello & uiribus. Solers nutrire furores:sciẽs mouere animos ad idignationẽ & ípellere ad quoscunque affectus. Seuit:inseruit pectori ipsius ánibalis.

Vrbe fuit media: describit tẽplum in quo ãnibal iurauit bellum contra romanos: & dicit illũ iurasse p manes Didonis q̃uis aliqui scripserint iurasse ad pedes herculis ũde Martialis loquẽs de statua herculis q̃ uidex ĩ priuatis edibus habebat sic scribit. Hac puer ad libycas iurauerat ãnibal aras. Prĩa formidine. horrore hac ueneratiõe maiorꝝ qm̃ iuno sanguie hũano illic placabatur. Taxus ẽ arbor tristis & dira. in arcadia tã præsentis ẽ ueneni ut si quis sub ea sumpto cibo dormiat statim moriatur in fixo clauo æneo arbor fit ĩnoxia: a taxo toxica dicta sũt quasi taxica. picea mõtes amat atque stigora feralis arbor. Squalentibus: incultis & feralibus: picea: teda ilex cupressus erãt dicatæ busto ac ferales. squalidũ dicitur incultũ & sordidũ inquit. Sex. Põpeius sic appellatũ ꝙ proxime similitudinẽ habet sq̃mæ pisciũ. Srãt: erectæ sũt statuæ marmoreæ maiorꝝ. Mœstæ: hoc est ad laudẽ artificis q̃ ĩ marmore affectus expressit. Belus parẽs: primus rex assiriorũ & auctor generis. noĩe parẽtis uenit nõ modo pater sed auus: ab auus & attauus. series est rerum quædã cõtinuata cõgressio. Nepotũ: successorum & qui fuerũt post bellũ. Gloria gentis: qm̃ agenor significat uirũ uehementer forte. Phenix: qui dedit nom̃ Pheniciæ. Ipsa sedet eternũ coniuncta sycheo: historiã sequitur poeta: quod de ænea: Didoneque canit Vir. fabulosũ ẽ: & id ennius primũ finxit ad ignominiam carthaginensiũ quos aphricanus domuit cuius res gestas celebrauit ãnalibus. Dido cum in aphricam nouam coloniã deduxisset fugiẽs pygmaleonem q sycheũ auũculum & uirũ suũ siue acerũa ut ait trogus herculis sacerdotẽ qui honos apud phenicas a rege secundus erat ad aras herculeas mactauerat & hyarbas getulus eã uxorẽ cuperet ne fides marito prius data uiolaret sibi mortẽ cõsciuit. de qua trogus: cum hyarbas mauritanorꝝ rex decẽ pœnorꝝ principibus ad se accersitis elisæ nuptias sub belli denũtiatiõe petit. respõdit Dido se iturã quo sua & urbis fata uocarent: ĩ hoc triũ mẽsiũ sumpto spatio pyra ĩ ultiã pte urbis ĩstructa uelut placatura uiri manes inferiasque ãte nuptias missura multas hostias cedit: & sũpto gladio pyrã ascẽdit atque ita ad populũ r̃spiciẽs iturã se ad uirũ sicut pcepe rẽt dixit uitãque gladio finiuit. Ensis phrygius: relictus ab ænea quo se ĩteremit. Oui. pbuit æneas & cãm mortis & ensẽ: Ipsa sua dido cõcidit usa mãu. Erebo. plutõi. Enneæ diuæ: pserpinæ. ẽna oppidũ ẽ siciliæ ĩter syracusas & erycẽ mõtẽ habẽs cãpũ fertilẽ & flondũ adeo ut canes sagire nõ possint. ubi quõdam auctore strabone erat ædes cereri ac pserpinæ sacra: ppe ennã rapta fuit pserpina. unde ẽnea diua dicit̃. nũc dicit̃ castrũ ennæa qua ẽnenses populi apud Liuiũ: & cosmographos. Acheron flu. inferorꝝ styx ẽ palus & significat tristitiã ex q̃ ideo dicit̃ nasci cocytus qm̃ ex tristitia orit̃ luctus. Veste stygia: nigra. niger enĩ color plutõi dicatus ẽ. Rũpit: sese rũpẽdo emittit. Exciti: euocati ab ĩferis manũ inq̃t Nonius dicit̃ clarũ. ũde & mane ĩde uolũt deos appellari manes idest bonos: ac psperos qa melior mors sapiẽtioribus q̃ uita pbet̃. Manes ut ait Aurelius autore sex. Põpeio dicũtur boni ũde dii ĩanes manũ antiq bonũ dicebãt. Manes dii ab Auguribus uocabãtur eos per omnia manare credebant eosque deos superos atque inferos dicebant. manes etiam ponũtur pro anima: ut supra manibus elisæ sacrũ. i. dicatũ umbræ ipsius didonis. Per inania: ærem qui est corpus rarum.

Ad hæc penetralia: loca sacra & dicata manibus elisæ: penetrale sacrificiũ dicitur quod ĩ interiore parte sacrarii cõficitur: unde & penetralia cuiusque dicuntur. & penes nos quod in potestate nostra est. Habitus: qualitatem uultus ut indolem contemplaretur in puero. Ora: faciem & uultũ an scilicet palleret audito stridore & uiso tabo. unde cum interrito uultu ingredeṡetur optimam spem futuræ uirtutis cuiusiam tunc indoles cernebatur daret. Massylæ heuantis: id est furentis & correptæ spiritu phanatico sacerdotis. nam heuare furere dicimus: & bacchari. Imitatur Virgiliũ fingentem in quarto æneidos Didonem euocasse sacerdotem gentis massylæ quæ magicis carminibus multum ualebat: sed Pli. libro. xxx. ꝙ æthyopes hesperii magice ualuerint non meminit: sed eius artis inuentorem fuisse zoroastem in perside. postea apud Telmessum uiguisse. Vnde transiuisse ad Thessalas urbes. Vnde Menander fabulam complexam ambages.

V rbe fuit media sacrum genetricis elisæ
M anibus: et patria tyriis formidine cultum
Q uod taxi circum: et piceæ squalentibus umbris
A bdiderant: cælique arcebant lumine templum
H oc sese ut perhibent curis mortalibus olim
E xuerat regina loco: stant marmore mœstæ
E ffigies: belusque parens: omnisque nepotum
A bello series: stat gloria gentis agenor
E t qui longa dedit terris cognomina phenix
I psa sedet tandem æternum coniuncta sycheo
A nte pedes ensis phrygius iacet: ordine centum
S tant aræ cælique deis: hereboque potenti:
H ic crine effuso: atque enneæ numina diuæ
A tque acheronta uocat stygia cum ueste sacerdos
I mmugit tellus: rumpitque horrenda per umbras
S ibila: inacensi flagrant altaribus ignes.
T um magico uolitant cantu per inania manes
E xciti: uultusque in marmore sudat elisæ
A nnibal hæc patrio iussu ad penetralia fertur
I ngressique habitus: atque ora explorat amilcar
N on ille euantis massylæ palluit iras

mulierum detrahentiū lunā e cælo thessalā cognominauit:& ideo Papinius in thebaide. Qualis per nubila phœbes. Atracia rubet arte labor:& rhombum thessalum apud poetas legimus. Diros ritus: crudeles ac detestabiles: quoniam numina apud illos humano sanguine placabanť. Vnde scri. Dionysius alicarnaseus ueteres saturno sacrificabant cæde hosum ut apud carthaginē quousque stetit. Tabo: sanguine putrefacto cæsoꝝ. s. in sacris illis nefariis. Audito cardine: Vir. foribus cardo stridebat ahenis & ānibal cū hoc templum ingrederet audiretque stridorem cardinū: ac flammas uideret nō timuit quod magnā indolem ostēdit pri q exosculatus ē filium: & talibus uerbis hortatus est ad bellū romanis inferendū. Gens rediuiua phrygū: uerba amilcaris hortantis filiū contra nomē romanum: qbus romanos ī contēptū atque īuidiam trahit augetque rei īdignitatē ut magis aīum puerilem accendat ostēdens carthaginēses altī noīs & stematis premi federibus iniquis ab īiustis romanis qa phrygibus semiuiris originē habuerunt. Inde monet illū a persona sua dicens conatū se eē & conaturū totis uiribus ut tali dedecore patriam liberet suā: sed si fata nō permittēt hortať monetque filiū ut hoc onus assumat ne pater incasum uideať laborasse & deinceps quoad uixerit laboratuꝝ. Rediuiua: renouata a phrygibus semiuiris. rediuiuum est ex uetusto renouatum. Cicero prima actione ī uerrem. Vtrum existiātis minus opis esse unā colūnam efficeř ab integra nouā nullo lapide rediuiuo. Alūnos. i. carthaginenses oriundos a cadmo multi nominis rege pheniciæ. Fœderibus: que fuerunt pcussa cū luctatio post primū bellū punicū ab ipso amilcare pře annibalis cui autore polybio potestas data est a carthaginensibus faciendi qcquid e repu. esset. cedēs igiť tēpori ad luctatiū misit legatos q de federe agerent. Conditiones pacis hæ fuerunt: ut carthaginēses omni sicilia cederent neque deinceps hyeroni bellum inferrent:& ut omnes captiuos sine pretio redderent: atque talenta argēti euboica duo milia & ducēta romanis penderent annos uigīti. patres id p̄terea conditionibus addiderunt ut nō solum sicilia sed ēt omnibus insulis quæ inter siciliam: atque italiam mediæ sunt carthaginenses cederent: amilcar igitur qui hæc federa percusserat uir ingentis spiritus & prudentia ac fortitudine nemini secundus angebatur: & ideo filium ad patriæ libertatem tuendam pellendumque dedecus accendebat. Premit: urget & reprimit ab inceptis. Concipe bella: animo iam incipias cogitare de bello futuro cum romanis. Laurentibus: romanis a laurento oppido latii. Pubes tyrrhena: iuuentus romana & itala. Tyrrhenos inquit Strabo romani hetruscos appellant a tyrrheno atys filio qui ex lydia colonos in hanc regionem traduxit: & īgressus tādem hāc oram a suo nomine tyrrheniam uocauit. Subiicit: subiungit ipse ānibal uerbis patris. Haud mollia dictu: uerba præse ferētia claram indolem quoniam nihil puerile: nihil molle aut fœmineum sapiebāt sed uirile. Romanos terra atque undis: uerba annibalis iurantis bellum cōtra romanos. Rhetea fata: id est romana predixerant oracula populum romanum futurum dominum totius orbis quod & Virgilius repetit. Rheteum est promōtorium troadis & quia romani originem hēbāt a troianis ideo fata romana appellat rhetea. Nō superi: seruat decorum perfidi & impii pueri ānibalis cui nullus erat dei metus. nullus pudor idest nō obstabūt mihi dii īuocati cum federa iacta fuerunt. Martem cohibentia pacta: federa quæ uetabāt bellum. Tarpeiaque saxa: idest capitolium: cui nomē dedit tarpeia uirgo filia tarpei qui arci capitolinæ præerat cum pugnatum est inter romanos & sabinos id est rupes capitolina non erit mihi imperuia quemadmodum fuit gallis senonibus. Nostri martis: qui nobis fauet non illius quem romani parentem suum dicunt: & illum genti suæ inscribūt. Tuos manes: tuam animam o dido quæ bellum gerēdum cum Romanis mādasti. Triformi diuæ: proserpiæ Varro ait. Iuno dicta ꝙ una cū ioue iuuat. luna ꝙ sola luceat noctu īde dicta noctiluca hāc ut solē apollinem qdam dianā uocāt quæ & deuiana dicitur. epicarmus & ennius appellant proserpinā quia sub terra modo in dextram mō in sinistrā moueať. Recludit: aperit hostias uiuas & sic extispicinā significat in qua & aruspicina hetrusci claruerunt: ut autor est Cicero ī libris de diuinatione.

Non diros templi ritus aspersaque tabo
Limina: et audito surgentes cardine flammas.
Olli permulcens genitor caput oscula libat
Attollitque animos hortando: et talibus implet.
Gens rediuiua phrygum cadmeæ stirpis alumnos
Federibus non æqua præmit: si fata negarint
Dedecus id patriæ nostra depellere dextra.
Hæc tua sit laus nate uelis age concipe bella
Latura exitium laurentibus horreat ortus
Iam pubes tyrrhena tuos: partusque recusent
Te surgente puer latiæ producere matres.
His acuit stimulis: subiicitque haud mollia dictu
Romanos terra: atque undis ubi competet ætas
Ferro ignique sequar: rheteaque fata reuoluam
Non superi mihi: non martem cohibentia pacta
Non celsæ obstiterint alpes: tarpeiaque saxa.
Hanc mentem iuro nostri per numina martis
Per manes regina tuos: tum nigra triformi
Hostia mactatur diuæ. raptimque recludit

S pirantes artus poſcens reſponſa ſacerdos.
A c fugientem animam properatis conſulit extis
A ſtubi queſitas artis de more uetuſto
I ntrauit mentes ſuperum ſic deinde profatur.
A etolos late conſterni milite campos
I deoque lacus flagrantes ſanguine cerno:
Q uanta procul moles ſcopulis ad ſydera tendit
C uius in aerio pendent tua uertice caſtra,
I amque iugis agmen rapitur: trepidantia fumant
M œnia:et heſperio tellus porrecta ſub axe
S idoniis lucet flammis:fluit ecce cruentus
E ridanus iacet ore truci ſuper arma uiroſque
T ertia qui tulerit ſublimis opima tonanti:
H eu quæ nam ſubitis horreſcit turbida nimbis
T empeſtas:rupto que polo micat igneus æther:
M agna parant ſuperi:tonat alti regia cæli
B ellanteque iouem cerno:uenientia fata
S cire ultra uetuit iuno fibræque repente
C onticuere latent caſus:longique labores.
S ic clauſum linquens arcano pectore bellum
A tque hominum finem gades:calpenque ſequutus

Spirantes:adhuc uiuos ut ex inſpectiõe extoꝝ poſſet uaticinari futura. Animã hoſtiæ ſectæ: Properatis:celeriter aptis. Conſulit:petit inde ſortes arte q̃ callebat & ꝓſitebatꝰ. Vbi intrauit mẽtes ſuperũ.poſtq̃ correpta fuit ſpũ;ac repleta numine;& potuit intelligerẽ numinũ mẽtes ĩſpectis extis cœpit uaticinari. Etolos late:uaticiniũ ſacerdotis cuius furentis decorũ ſeruat poeta: qm nõ ſeruato rerũ ordine:ſed acta furore ſeriẽ hiſtoriæ cõfundit;& ab eo ĩcipit quod poſtremũ fuit & q̃buſdã utitur ĩuolucris ut uaticinãtem decet ꝑ campos ætolos ĩtelligit apuliã ĩ qua regnauit Diomedes ætolus cum dauni regis ſiliã uxorẽ duxiſſet ĩ apulia fuit pugna cãnenſis de q̃ ĩtelligit. Conſterni:operiri,& tegi cadaueribus cæſorũ militũ. Lacus: pugnã ad trãſimenũ intelligit lacũ perulinũ ubi.xv. mil.ro. ceciderũt & flaminius conſul. Ideo:romano ab ida ſylua troiana. Flagrãtis: repletos ſanguine purpureo ut uideantꝰ flagrare. Quãta ꝑcul moles:alpes ĩtelligit ĩ q̃rum ſumitate ac preruptis ſaxis nono die annibal caſtra poſuit ĩõ ait pẽdent tua caſtra. Rapitꝰ:raptim ducitur uerſus italiã quo alpibus ſuperatis.xv. die peruenit. Trepidãtia fumant mœnia:ſagunthũ intelligit incẽſam ab ãnibale octauo mẽſe poſtq̃ oppugnari cepta eſt. Axe heſperio:hiſpano cælo heſperia hiſpania ab heſpero ſtella q̃ eſt ad occaſũ ſolis:& ultra iberũ eſt ſagunthus prope mare. Sydoniis: punicis. Eridanus: ĩ quẽ emittũt Ticinus & trebia;& ſic intelligit pugnã ad ticinum & trebiam. Iacet ore truci:Marcellum innuit q quinquies conſul fuit & inſidiis circũuentus ab annibale in apulia nõ ꝑcul a uenuſia cæſus ẽ Marcellus cæſo uiridomaro duce inſubrum apud claſtidiũ uicum tertia opima ſpolia ioui feretria rettulit.prima rettulerat Romulus cæſo Acrone duce cecinnẽſium ſecũda Cornelius caſſus cæſo larte Tolumnio hetruſcorum duce,ſpolia opima dicebantur quæ dux duci d̃trahebat ab opibus dicta ut ſẽtit Plutarchus quoniã erãt ꝓcioſiora cæteris ſpoliis. Horreſcit tempeſtas nimbis:Liuius ait:cum annibal copias in aciem eduxiſſet pugnaturus prope urbem imber ingens grandine mixtus ita utranque aciem turbauit ut uix armis retentis in caſtra ſe ſe receperint. Nimbus eſt uis uenti cum pluuia. Rupto polo:ſciſſis nubibus & diductis coruſcat emittendo flammam. Bellantem iouem:quoniam uiſus fuit iuppiter ſuper capitoliũ tractãs fulmina contra annibalẽ. Venientia fata:ea quæ futura erant de annibale noluit iuno annibalem ſciret finem ſuũ;& calamitatem. nam poſtq̃ ſuperatus a Scipione fuit in aſiam ad Antiochum ſe contulit inde ad pruſiam regem bythinniæ Vbi cum a Romanis repoſceretur hauſto ueneno uitam finiuit execratus regnum pruſiæ & hoſpitales deos uiolatæ ab eo fidei teſtes inuocans poculum exhauſit. ideo dicit poeta latent caſus longique labores,poſitus fuit in arca apud libyſſam cum titulo hic ſitus eſt annibal. Fibræ conticuere:ideſt ſtatim ſacerdos obticuit nec potuit in extis cognoſcere futuros caſus uetante iunone. Atque hominum finem gades;Liuius ait:ita d eĩde nouem annis in hiſpania augendo punico imperio rem geſſit ut appareret maius eum quam quod gereret agitare in animo bellum.gades ſunt duæ ĩſulæ ad fretum gaditanum ſiue herculeum ubi hercules poſuit columnas quaſi terminos expeditionis ſuæ cum illic acceſſiſſet ad interficiendum gerionem. Quidam dixerunt autore Strabone columnas herculis illas dici quæ uiſebantur in templo herculis apud gades:& erãt ex ære cubitorum octo in quibus ſumptus templi conſtructi erat inſcriptus,de quibus ſic ſcribit Plinius.proxima autem faucibus utrinque impoſiti montes cohercent clauſtra, abyla aphricæ & europe calpe laborum herculis metæ quam ob cauſam indigenæ columnas eius dei uocant creduntque perfoſſas excluſa antea admiſiſſe maria & rerum naturam mutaſſe faciem. Hominum fines: quoniam ultra gades non ſunt habitatores:calpe mons eſt ad fretum uerſus europam ut dictum eſt;

Garamantica signa: libyca garamantes sunt populi aphricæ ultra getulos amilcar nono ãno ex quo exercitum in hispaniam traiecerat in acie cecidit cui successit asdrubal gener: & per octo annos imperium tenuit. Ductor tyrius: amilcar pœnus. Opes solis occidui: opes hispanorum qui sunt ad solis occasum Iberus & betis sunt flumina hispaniæ i de beticolæ & iberi. betica est pars ulterioris hispaniæ: eadem ab incolis appellatur turderania & quondam reliquam hispaniam opibus superabat intersecatur beti fluuio. Spatiis ituquis: id est ãgustis quoniam eos uexabat: nec permittebat uagari sed coercebar bello. Tristia corda ducis: describit nunc asdrubalis naturam. Tristia: sæuera & sine aliqua hilaritate. Immedicabilis: quæ non poterat sedari: ẽ autẽ ira ebullitio sanguinis circa præcordia.

Feritas est plusquam uitium & cadit ĩ hominem ea ratiõe qua omnem humanitatem deposuit & moribus iam est fera nomine tantum homo. feritati opponitur heroica uirtus quæ naturam transcendit humanam & aliquid ĩ se diuinitatis habere uidetur. Aristoteles in. vii. moralium loquẽs de feritate sic scribit: ut dicitur de quibusdam efferatis gentibus circa pontum alios crudis delectari alios humanis carnibus: alios inuicem tradere natos: ut in conuiuiis comedãt. præterea inquit coitus masculorum feritas est & mala consuetudo. illos ergo qui malignitate cæteros superassẽt hac infami appellatione notabant antiqui: & contra cum aliquem admirabantur heroem diuumque appellabant ut lacones dicere consueuerunt. Docilis: dicitur qui potest discere & aptus est ad aliquam rem. Nota pœna: supplicio uulgato: sed propter insitã feritatem semp nouum aliquod suppliciũ excogitabat cum aliquis nocens pœna erat afficiendus. Furores: iram animi sui. Tagus fluuius ex celtiberia originem habet pisciũ feracissimus ostreorumque: per uetones carpentanos ac lusitanos in æquinoctialem labitur occasum habens ramẽta auri a quo flumine hic Tagus regulus cognominabatur. Ore excellentem: forma & uiribus præstantem. Immemor hominum: & diuum: id est nullam habẽs rationem humanitatis & oblitus hominem ab homine quicũque sit ille nõ esse alienum & nefas esse uiolari regem a rege potissimum: & numen uelle sanctam esse inter homines societatem crudelitas minime humanum malum est inquit Seneca. Indignumque tam miti animo. ferina ista rabies est sanguine gaudere ac uulneribus & abiecto homine in siluestre animal transire. Sine funere: sine honore exequiarum. Ascito: assumpto nomine a tago qui habet harenas aureas. Meonium nõ ille uadum: sensus est gratior fuit asdrubali cædes tagi & supplicium omni auro quod ferũt pactolus & hermus. Meonia prouincia asiæ alio nomine lydia dicta a lydo fratre Tyrrheni. duos habet fluuios uoluentes aurum: pactolum qui oritur ex Tinolo monte: & hermum qui labitur ex monte Iro.

Meonium uadum: pactolum. Ille asdrubal. Riguo: fluenti. Flauescit: auri flauo colore tingitur propter harenas auratas: & per campum sparsas excrescente fluuio camposque undante. Inire: inibat pugnam primus: & postremus discedebat. Ponere: ponebat. Ageret: admotis calcaribus: impelleret. Sublimis: dicitur in altum elatus. Non erat sistere: nam dabatur alicui eum reprimere aut uulnerare. Auratis armis: alludit ad aurum tagi: a quo hic denominabatur. Diro: robore: crudeli ligno & cruce. Deformem: lacerum. Pernix: uelox. Aulam: tentorium asdrubalis: quem confodit in ultionem domini sui quem ille tanta ignominia affecerat. Luctu: qui est ægritudo ex eius qui carus fuerit interitu acerbo.

Dum fert herculeis garamantica signa columnis
Occumbit sæuo tyrius certamine ductor.
Interea rerum asdrubali traduntur habenæ
Occidui qui solis opes: et uulgus iberum
Beticolasque uiros spatiis agitabat iniquis
Tristia corda ducis: simul immedicabilis ira
Et fructus regni feritas erat asper amore
Sanguinis: et metui demens credebat honorem
Nec nota docilis pœna satiare furores.
Ore excellentem: et spectatum fortibus ausis
Antiqua de stirpe tagum: superumque: hõiumque
Immemor: erecto suffixum robore mœstis
Ostentabat ouans populis sine funere regem
Auriferi tagus ascito cognomine fontis
Perque antra: et ripas nymphis ululatus iberis
Meonium non ille uadum: non lydia mallet
Stagna sibi: nec qui riguo perfunditur auro
Campum: atque illatis hermi flauescit harenis
Primus inire manu: postremus ponere martem
Cum rapidum effusis ageret sublimis habenis
Quadrupedem: non ense uirum: non eminus hasta
Sistere erat. uolitabat ouans: aciesque per ambas
Iam tagus auratis agnoscebatur in armis.
Quem postq̃ diro suspensum robore uidit
Deformem: lateri famulus clam corripit ensem
Dilectum domino: pernixque irrumpit in aulam
Atque immite ferit geminato uulnere pectus.
At pœni: succensa ira: turbataque luctu.

Sæuis crudelitate: sunt.n.efferati. Tormenta: qbus illū torquerent. Candens chalybs: ignitū ferrū chalibes sunt populi in ponto apud quos generosius ferrū repertū ē: & chalybs appellatū. Verbera: sūt instrumēta oblonga qbus aliquē uerberamus: ut uimina flagella lora. inde uerberare ē uerberibus cedere. Passim: ubique siue undique. Innumeris ictibus: crebris uerberibus. Carnificæ: illorum q seruū laniabant: & torquebant. Pestis: magnū malū significat. Omni sāguine rupto: effuso ex oibus mēbris liquefactis.i.consūptis. Mens intacta manet: describit poeta fortitudinē huius serui. fortitudo enī est uirtus ai i mediocritate consistēs: quæ uersat circa terribile genus mortis ut est in bello qa morte nihil ē terribilius. nā aufert oē bonū qd' ē i uita. de hoc seruo Li. ait. cōphēsusque a circūstantibus haud alio q̄ si euasisset uultu tormētis quoque cū laceraret eo fuit hitu oris ut supante lætitia ridētis ēt spetiē pbuerit. huius fortitudinis seruilis meīt ēt Valerius. Reposcit crucē dñi: cupiebat affigi palo. ut fuerat dñs. cuius supliciū erecto aīo & forti rposcebat. Piacula: piare i hac significatione ē expurgare īde piacula & dicunt ea quibus utebant anniq ad aliquod scelus expiandū unde dicit Sinon Virgilianus culpā hanc miserorum morte piabunt. hoc suppliciū serui erat tāquā piaculū cædis quā ille cōmiserat credidit qppe rudis antiquitas cæsorū manes talibus i feriis delectari & iō Achilles homericus patrocli funus talibus ornauit uictimis & eneas turnū occidit p pallante. Piacula: expurgatōnes. Pœnæ spretæ: supplicii quod ille forti aīo spernebat ac deridebat. Erepto ductore: cæso asdrubale. Alacri certamīe: læto studio & contentione poscit ānibalē ductorē ipse exercitus. Liui. ait i asdrubalis locū haud dubia res fuit qn p̄rogatiuā militarē q̄ ex tēplo annibal itra ptoriū delatus imparatorque īgenti oīum clamore atque assensu appellatus erat fauor ēt plebis sequebat. Imago priæ uirtutis: qm̄ amilcar ut scri. polybius & prudēna & robore aī nulli fuit secundus. Studia: conatus & aī cupiditatē q̄ in romanos ducebatur & ad imitationem paternæ uirtutis: a qua degenerare turpissimum est. in sisten dum quippe est maiorum uestigiis si clari illi fuerunt & domestica exempla sperni nō debēt.

Et sæuis gens læta: ruunt tormentaque portant.
Non ignes: candensque chalybs: nō uerbera passim
Ictibus innumeris lacerum scindentia corpus
Carnificæ ue manus: penitus ue infusa medullis
Pestis: et in medio lucentes uulnere flammæ
Cessauere: ferum uisu dictuque: per artem
Sæuitiæ extenti quantum tormenta uidebant
Creuerunt artus: atque omni sanguine rupto
Ossa liquefactis fumarunt feruida membris
Mens intacta manet: superat: ridetque dolores
Spectanti similis fessosque labore ministros
Increpitat: dominique crucē clamore reposcit.
Hæc inter spretæ miseranda piacula pœnæ
Erepto trepidus ductore exercitus una
Annibalem uoce: atque alacri certamine poscit:
Huic studia accendit patriæ uirtutis imago
Huic fama in populos iurati dedita belli.
Huic uirides ausis animi: feruorque decorus
Atque armata dolis mens: et uis insita fandi.
Primi ductorem libyci clamore salutant
Mox et pyrenes populi: et bellator iberus.
Continuoque ferox oritur fiducia menti
Cessisse imperio tantum terræque marisque
Eoliis candens austris: et lampade phœbi

Fama iurati belli; quoniam iurauerat ad aras se fore hostē populi romani & hæc fama uulgata erat i populos. ut non posset annibal cirta dedecus cessare igitur hæc omnia mentem illius honoris & gloriæ cupidam accendebānt ne degenerare uideretur. Animi uirides; apti in illa ætate ad audendum. natus enim erat ut dictum est. xxvi. annos. Feruor decorus; ardor pugnandi qui decus afferebat ānibali. Primi ductorem: describit populos qui cæso āsdrubale appellauerunt annibalem ductorem exercitus salutaruntque imperatorem. Pyrenes populi; qui habitant ad pyreneos montes qui gallias ab hispaniis diuidunt. Bellator iberus; bellicosus populus hispaniæ. Cessisse imperio: fiduciam animo concepit annibal rei conficiendæ quam moliebatur cum uenissent sub dītione tot populi & mare; quoniam erat iam imperator & terra marique rem gerere poterat. habebat iam hispanias & libyam. Ferox: magna & bello apta. Eolis candens austris: describit libyam quæ est exposita ad austrum. & subdita cancro signo cælesti diuiditur ab asia uersus orientem nilo fluuio qui septem ostiis in mare euoluitur. Versus septemtrionem diuiditur ab europa freto gaditano. Strabo sic ait. *Qui itaque terrarum orbem diuiserunt inæqualiter id fecere.* q autem in tria diuiserunt tripartita diuisio indicat: sed tantum abest libyam tertiam esse orbis partem ut etiam posita cum europa asiæ non æquetūr. & fortasse minor est quam europa. Viribus profecto multo impar, nam maxima mediterraneæ pars & regio circa oceanum deserta est: & ad solitudinem accedit q multa loca quæ habitari possent non habitantur propter feras. multum quoque torrida zona occupat ideo ait syllius & lampade phœbi torquetur maxime; scilicet sole ascendente ad cancrum. tūc enim

radii quasi perpendiculariter super illos descendunt. Syene profecto ciuitas ꝓuinciæ thebaidos sub æstiuo tropico constituta ẽ: & eo die ut inquit Macrobius quo sol certã partem ingredit̃ cancri hora diei sexta quoniã sol tunc super ipsum uertitur uerticem ciuitatis nulla illic potest ĩ terris de quolibet corpore umbra iaci. Vnde lucanus: atque umbras nusq̃ flectente syene. & sic erit syene pricipiũ torridæ Zonæ ĩ qua qui habitant ut æthyopes & qui sunt ĩ una parte taprobanæ insulæ solæ existente in cãcro umbrã iaciunt in austrũ sit. n. tunc sol septẽtrionalis. spaciũ Zonæ torridæ ẽ a cancro ad

A estifero lybiæ torquetur subdita cancro
A ut ingens asiæ latus: aut pars tertia terris.
T erminus huic roseos amnis lageus ad ortus:
S epteno impellens tumefactum gurgite pontum
A t qua diuersas clementior aspicit arctos.
H erculeo dirimente freto: diducta propinquis.

capricornũ: a qua sol nunq̃ recedit diuidens eã per parallelos. a capricorno ad cancrũ qui sunt illius termini. sol enim nec potest ascendere supra cãcrum, nec descendere ĩfra capricornũ & ideo hũc ĩfimũ solis terminũ noĩe capricorni appellauerũt, quoniã inde sol ĩcipit ascẽdere ut facit capra cũ pascit̃ appetens frondes. terminum ãt æstiuũ noĩe cãcri quoniã ĩde sol incipit regredi ad capricornũ ut facit cancer. cælum & sic terra quæ subest tanquam punctum in quinque partes diuiditur, greci appellant. Zonas nos cingula quæ terrã ãbiunt appellamus: & ut cæli regiones sese hñt ĩ calor̃ ac rigore ita & terra q̃cquid ẽ circa duas extremitates. i. septẽtrionẽ: & austrũ quoniã a sole nimiũ distat ꝑpetuo gelu riget: & sic hĩtari non potest; quoniam glacialis ille aer nec aĩalibꝫ nec frugibus uitã mĩstrat afflatu, q̃ppe aeris tẽpati oĩa uiuũt. In medio cẽlo ẽ Zona ꝑ q̃ sol fertur obliquus & nunq̃ ab ipsa recedit: q̃ sua presentia semꝑ adurit. Inter hanc: & utrãque extremã duæ relinquunt̃ tẽperatæ calore mediæ Zonæ: & rigore duaꝶ extremarũ: quarum tẽperatarum alterã nos habitamus quæ ẽ ad septẽtrionem cuius uertex a nobis semꝑ uidet̃ propter obliquitatem orizontis qui nobis adeo deprimit̃ ut stellæ ambientes polũ arcticum nunq̃ possint occidere cosmice, altera ẽ ad austrum imperuia nobis, ꝓpter torridã Zonã quæ est ĩ medio an aliqui habitent eã non ẽ meũ iudicare: sed doctioribus relinquere. si ãt sunt habitatores supra se alium uerticem habẽt qui dicitur austrinus, & septẽtriones nostri occultant̃ ꝓpter rotunditatẽ terræ & obliquitatem orizontis qui illis deprimit̃ in austrum & eleuatur supra polum nostrũ ut ratio Mathematica cogit. Zodiacus qui a nostris signifer dicit̃ est obliquus, & hoc primũ intellexit Anaximãder Milesius: & signa quæ ĩ ipso sunt cleostratus, habet duas portas ut dixi quas transgredi non potest. In capricorno fit brumale solstitiũ a quo incipit ascendere ꝑ lineã eclipticã: & intersecat equinoctialẽ ĩ ariete & facit equinoctiũ uernum, quoniã circulus equinoctialis est in medio torridæ zonæ. Inde ascendit ad cancrũ & ibi facit solsticiũ æstiuũ, tractusque sol motu primi mobilis facit circulũ æstiualem; flectit̃ postea obliquus ad capricornũ & intersecãs iteꝝ æquinoctialẽ in libra facit æq̃noctiũ autumnale & sic sol circuit torridã zonã ac diuidit ĩ æquales distantias tractus motu primi mobilis. i. cæli ultimi ĩ quo sunt stellæ fixæ. q̃d ab oriente ĩ occidentẽ mouet̃. sol ãt r̃liq̃que planetæ contrario motu ab occidẽte ĩ orientem, ũde dicit apd̃ Ouidiũ contrarius euchor orbi. & manlius Astronomus ait contraque nitẽtia signa. Sed ut sydera inq̃t seneca contrariũ mundo iter ĩtẽdunt Nã nisi eẽt motus primi mobilis cũ sex signa sint sup orizontẽ quoꝶ singula singulis mẽsibus lustrat sol ꝑ sex menses continuos eẽt sol sup orizontẽ & cõtra a signo libræ usque ad arietẽ eẽt sub terra. & sic eẽt nox ꝑ sex mẽses. Diuina igit̃ ꝓuidẽtia sol singulis diebus motu sibi contrario circumuoluit̃ & facit dies: ac noctes. diuidẽs reuolutionibus suis zonã adustã ꝑ æq̃les lineas; & sic tota adurit̃ plus minus ue ut ẽ illius accessus, & recessus: Lybia igit̃ q̃ ẽ ꝓpe torridã zonã aliq̃ ex pte: aliq̃ uero sub torrida: & sub tropico cãcri ideo torquet̃, & adurit̃ illa; inq̃ ps maxime quæ aut ẽ ꝓpe lineã æstiuã & cãcrum: aut sub ipsis. & hæc ẽ inhabitabilis ꝓpter nimios ardores. & ideo corpa illoꝶ q̃ & circa tropicũ. & sub tropico habitant sũt nigra ut æthyopum. Indoꝶ & similium. Candens: ignita & adusta. Austris eolis: uentis cali dis ut est auster qui flat a meridie cui exposita est libya eolios appellat austros ab eolo qui rex uentorum fingitur a poetis & hoc non sine ratione. Nam Plynio autore eolus hellenis filius rationem uentorum inuenit. Lampade phebi: ardore solis ascendentis ad cancrum quia tunc fit aphricæ propior, & sua uicinitate illam adurit magna ex parte libyæ inquit aut est unum latus asiæ & sic orbis diuidetur ĩ duas partes, aut est tertia pars ipsis terris ut Mathematici diuiserunt. Huic: libyæ terminus est. Ad ortus roseos: idest uersus orientem. Amnis lageus: idest Nilus fluuius ægypti a lago qui fuit pater ptolemei, unde Iuuenalis Ad pharon, & nilũ famosaque mœnia lagi. Septeno gurgite: ramis septem in quos scinditur nilus. Pontum: mare mæditerraneum in quod se exonerat. Tumefactum: assurgentem propter aquarum copiam quam nilus ex Mauro uertice deuoluit. At qua diuersas: ponit alium terminum uersus septentrionem. Clementior: temperatior quoniam non ita aduritur solis ardoribus: sed habet clementiorem aeris temperiem; Diuersas arctos: ursam maiorem & minorem: idest ipsum septentrionem arctos græce latinẽ dicitur ursa quæ fuit affixa polo boreali ut poetæ fabulantur. Herculeo freto: angusto mari gaditano: quo aphrica ab europa dirimitur. Diducta: diuisa paruis montibus ab europa.

Equor: oceanus athlanticus, athlas est in finibus mauritaniæ mons exilis, & undique teres adeo ex celsus ut eius cacumen cerni nequeat quoniā a nubibus nunq̄ relinquitur aut hyeme aut æstate, colum nā cæli dicūt illū esse indigenæ: q mons est ultra fretum gaditanū ad sinistrā, qui si uerticē subtrahe ret quo cælū fulcit æthereæ compages ruerent ideo dicit athlas subducto tracturus uertice cœlum. Caput: ipsius athlantis. Nubiferū: obductum nubibus. Fulcit: sustinet ide fulcra dicunt ea quæ sustinent. Erigit: attollit machinā celestē ne ruat: quoniā ut dixi putat colūna cœli, & cacumen pp nubes nō cernit. Ply. de athlāte sic scri. per autololes iter est ad montē uel fabu losissimū athlantē e mediis hunc hare nis ī cœlū attolli pdiderunt asperum squalentē q̄ uergit ad litora oceani cui cognomen imposuit eūdē opacū nemo rosū que: & scatebris fontium riguum q̄ spectat aphricā. Canet: albescit. Va stant: pulsant incessūt imitatio est Vir giliana. Ruunt: fluūt cū impetu Vir. tū flumina mento precipitant senis & glacie riget horrida barba. Rictu: ore euomēti nībos & aquā. Tum geminæ fauces: duo brachia ipsius athlātis ma re repellunt & faciunt tāq̄ claustrū. In quo sol occidens equos ut poeticæ loq̄r equos suos abscondit fauces dicunt iter angustum. Equos anhelos: defatiga tos diurno cursu p cœlum. Titan: sol. Fumāti: ppter ignem solarē q imer git: & currū. Sed qua: describit eā ptē aphricæ quæ est uersus torridā zonā: & meridiē descripsit prius terminos, nūc aūt mala & dotes ipsius aphricæ canit. Squalentibus: incultis: & īhabitantis. Tendit: dilatat & extēdit. Coquit: adurit quia est sub torrida zona: & hēt maximā copiā serpentū. Fecunda ha bundans uenenis. Fœlix qua pingues: idest illa ps quæ uergit ad septētrionē: & athlantem montē fertilis ē & sic irel ligit numidiā & mauritaniā Strabo sic ait, Mauritaniā feracē esse pte tamē ex cepta que deserta ē: & fluminibus: & la cubus habundare ab oībus concessū ē. Mitis plaga: regio temperata: & q̄litas aeris. Nec cerere ennea: sicula ubi est enna fertilis. Phario colono: ægyptio pharus ē insula & turris ante Alexādri am ægypti. Inde phario: idest ægyptio sicilia & ægyptus erant horrea roma norum. Passim: ubique nullis certis domiciliis Numidæ dicuntur quasi instabiles & permutantes sua mapalia: de quibus sic loquitur in .iii. Nulla domus plaustris habitant migrare p arua mos at que errātes circumuectant penates dicitur Numidia a nemo uerbo græco quod significat pasto errāt enim Numidæ instar pastorum. Gens inscia freni: quoniam non utuntur frenis: sed equos autore strabone adeo obtemperantes insessoribus habent ut sola uirgula gubernentur equi inquit collaria ex ligno habent aut pilo confecta ex quibus habena dependet: sunt qui etiam non tracti dominum sequuntur. Virg. & Numidæ infreni cingunt. Lupatis: frenis lupatum est genus freni. Sine fraudi bus: quoniam ensibus per se duris addebant uenenum: nec pugnabant sine fraude. Altera comple bant: describit hispanos qui sub annibale militarunt quos amilcar pater uictoris comparauerat su is. Tropheis: uictoriis. Trophea dicuntur signa erecta in loco in quo hostes uertebantur in fugam græci Tropeon media correpta nostri autem tropheum addita aspiratione. & accipitur tam pro signo quam p ipsa uictoria. Huic: hispano militi. Martius: bellicosus equus. Erecti: ala cres ad trahendum currum bellicum ex quo pugnabant antiqui. Eleus axis: idest equi curren tes in certaminibus olympicis prope elidem non sunt ita ueloces ut equi hispani. elis est urbs pe loponnessi prope quam & pisam fiebant ludi olympici instituti ab argonautis autore Hercu le in honorem pelopis. Virgilius hic uel ad elei metas: & maxima campi sudabit spatia.

Europes uidet arua iugis ultra obsidet æquor
Nec patitur nomen proferri longius athlas
Athlas subducto tracturus uertice cælum
Sydera nubiferum fulcit caput ætheriasque
Erigit æternum compages ardua ceruix
Canet barba gelu: frontemque immanibus umbris
Pinea sylua premit: uastant caua tempora uenti
Nimbosoque ruūt spumātia flumina rictu.
Tum geminæ laterum fauces maria alta fatigant:
Atque ubi fessus equos titan immersit anhelos
Flammiferum condunt fumanti gurgite currum.
Sed qua se campis squalentibus aphrica tendit.
Serpentum largo coquitur fecunda ueneno
Fœlix qua pingues mitis plaga temperat agros
Nec cetere ennea: phario nec uicta colono.
Hic passim exultant numidæ: gens inscia freni
Quis iter gemmas: per ludum mobilis aures.
Quadrupedem flectit nō cædens uirga lupatis
Altrix bellorum: bellatorumque uirorum.
Tellus: nec fidens nudo sine fraudibus ensi.
Altera complebant hispanæ castra cohortes
Auxilia europæ genitoris parta tropheis.
Martius huic sonipes campos hinnitibus implet
Huic iuga cornipedes erecti bellica raptant:
Non eleus eat campo feruentior axis.

Prodiga gens animæ: de his populis sic scri. Strabo: multa reuera perspecta sermonē diuulgant de omnibus hispaniæ gētibus potissimū de acentibus ad boream nec solum de illarum fortitudīe: sed etiā crudelitate ac amentia ritu beluaꝝ. Properare: admouere atque accelerare ante tēpus. Fati modus est in dextra: idest terminus uitæ mortisque est in dextra eoꝝ: quoniā pro li uitā se iterficiūt. Hic omne metallū: Strabo ait. nā aurum argentū æs ferrū nullibi terraꝝ neque tantū neque tam ꝓbatū generari hactenus compertum est. aurū enim non solum ex metallis effodit̄ ueꝝ etiam fluit.

Prodiga gēs animæ: et properare facillima mortē
Nanque ubi transcendit florentes uiribus annos
Impatiens æui spernit nouisse senectam.
Et fati modus in dextra est. hic omne metallum:
Electri gemino pallent de semine uenæ.
Atque atros chalybis fetus humus horrida nutrit
Sed scelerum causas operit deus. astur auarus
Visceribus laceræ telluris mergitur imis:
Et redit infoelix effosso concolor auro.
Hinc certant pactole tibi duriusque: tagus.
Quique super grauios lucētes uoluit harenas:
Infernæ populis referēs obliuia læthes.
Nec cereri terra indocilis: nec inhospita baccho
Nullaque palladia se se magis arbore tollit.
Hæ postquam tyrio gentes cessere tyranno:
Vtque dati rerum freni: nūc arte paterna
Conciliare uiros: armis consulta senatus.
Vertere: nunc donis primus sumpsisse laborem.
Primus iter carpsisse pedes. partemque subire.
Si ualli festinet opus: nec cætera segnis
Quæcūque ad laudē stimulant. sōnūque negabat
Naturæ: noctemque uigil ducebat in armis
Interdum proiectus humi turbæque libyssæ.
Insignis sagulo duris certare manip̄lis:
Celsus ac in magno præcedens agmine ductor.
Imperium perferre suum. tum uertice nudo
Excipere insanos imbres: cælique ruinas.

Venæ electri: Ply. loquēs đ electro sic ait. ubicunque quinta argenti portio ē electrū uocat̄. fit & cura electrū argēto addito quod si quītā portionē excessit incudibus non resistit. ideo dicit de gemino senū quoniā est electrū ex auro & argento. Atros fetus chalybis: idest ipsum ferrū quo multæ crudelitates fiunt. Humus horrid.: bellicosa hispania. Sed scelerū causas: deus inquit abscondit metalla quæ sūt cā scelerum in uisceribus terræ sed humana cupiditas eruit. Vir. auri sacra fames. Astur auarus: astures sunt populi hispaniæ. asturia inqt Ply. plurimū auri gignit neque ī alia pte terraꝝ tot sæculis hæc fertilitas. Laceræ: effossæ. Cōcolor auro: quoniā fossores auri eū sunt ī aurifodinis aureum colorem contrahunt. & sic de cæteris metallis. Hinc: ex hac copia auri quæ non solū apud hispanos effoditur uerum etiam fluit pactolus est fluuius lydiæ de quo supra. Durius: ē flu. hispaniæ habens ramenta auri labit̄ ꝑ penumannam ultra quem ē lusitania. Super grauios: hispanos oriundos a græcis. ætoli diomedē sequuti tydei filium post euersum ilium in hispania urbem condiderunt quā tyden appellarūt a nomīe tydei patris diomedis. illius ciuitatis coloni grauii dicti sunt nomine paululum uiolato cum grai appellari debuissent. In ternio sic ait. & quos nūc grauios uiolato nomīe graium. æneæ miseꝝ domus. ætolaque tyde: & alibi uago diomedi condita tyde. Lucētes: habentes ramenta auri. Referens: repræsentans ipsis accolis. Obliuia inferne lethes: idest lætheum fluuium qui fingitur apud inferos: & significat obliuionem. Strabo sic ait Læthe a plerisque lemea uocatur ex celtiberis & uacceis labitur. circūhabitant galli qui colētes anā fluuium cum una cum turdulis sociis eo conuenissent seditionem egerunt postquam lemeam fluuium traiecere: sed post seditionem amisso duce palantes. ac dissipati ea in regione desederunt consiliorum obliti hanc ob causam flumen læthes idest obliuionis appellatum: & papauera dicuntur læthea quoniā īducūt somnū & per consequēs obliuionem. Arbore palladia: oliua quam inuenit pallas. Vnde Vir. oleæque minerua īuētrix. Tyrāno: ānibali. Freni reꝝ. i. īperiū. Conciliare: cōciliabat sibi hoīes astu paterno. Armis: ui uertebat decreta senatoꝝ. Insignis sagulo: liuius ait multi sæpe militari sagulo optū humi iacētē īter custodias stationesque hostiū cōspexerūt. Sagū uestimētū erat militare. Ci. ī epistolis: pridie nonas februarias cū a d te lr̄as mane dedissē descendi ad forum togatus cū reliq consulares sagati uellēt descēdere. Turbæ libyssæ: gregaliū militū ex libya. Duris manip̄lis: gregalibus militibus induratis ad laborē. Celsus: erecto capite & eminens supra alios ut conspiceretur: & prouocaret suos ad labores ac decus. honor inquit xenophon in pedia cyri efficit labores leuiores Imperatori presertim ꝗ intelligit in omniū esse oculis quicquid faciat laus est ānibalis ab industria & fortitudine quæ circa labores tolerandos uersatur. Imperium suum: imperabat inquit sibi ipsi labores: quos constanti animo perferebat ut claram indolem futuræ imperatoriæ maiestatis ostenderet. Excipe: excipiebat uehemētes pluuias: & cæteras īcōmoditates cœli.

Astur:hispanus. Excussos ex flatibus uentorum:quoniam ex collisione uentorum & nubium in aere causatur ignis,& gignitur coruscatio & fulmen calore supero;inferoque pellēte a se frigus,& suum contrarium quod unitum sit ualidius.hinc ē q̄ in æstate habemus grandines hyeme autē raro: quia radii solares non refranguntur in terrā:sed p̄gunt ad septētrionē sole depresso ad austrū.æstate aūt cum quasi perpendiculariter ad terrā descendāt refractione concalefaciunt infimam aeris regionem. Turbato:consternato & timido. Nec puluere:nec pluuias inquit nec calores curabat magna laus ducis. syrius est stella ī lingua canis cælestis:canicula sydus parte mensis Iulii.& augusti terram caloribus torquet:& siccat:& illi dies caniculares dicunt.caniculæ exortu accendi solis uapores qs ignorat inqt Ply. cuius syderis effectus amplissimi in terra sētiunt. Labefecit:idest nō dbilitauit eū uapor solis. Dehiscit:aperit sese,ac facit hiatus. Feruor medius:calor diffusus in medio aeris. Candenti globo:accēsis radiis solaribus & globo caloris aduren te aerem & terrā quæ desiccata solis ardoribꝫ hiat. Exercet sitī:d̄fatigat tolerādo ipsā.laus a continētia. Sternacē: terribilem & oīa in prelio conculcantē frangebat cogebatque parere insessori quis contumacem & precipitem ad prelia audito tubarum clangore. Lethalis lacerti:id ē optabat dici eius lacertū afferre læthū idest mortem ut non minus uiribus corps q̄ prudentia quæ maxime decet principem ualere uideret. Ignori:cuius uadum ignorabat. Tranare.tranabat. Limes:uia & sulcus: atque riuulus sanguinis fusi ex corporibus uulneratis ab annibale. Instat fatis:urget fata & properat ad bellū fatale latio. Federa:quæ fuerāt renouata cum asdrubale ut terminus imperii eēt amnis iberus, & ut sagunthinis libertas seruaret. Extremis terris:hispania ultima terrarum ad occasum solis. Prīa sagunthinas:primus impetus annibalis fuit in sagunthum.classicum est signū quod tuba datur militibus uolentibus cum hoste manus conferet.prima igit classica idest primi īpetus bellici. Maioris belli;romani.s.ad quod sumēdū causas querebat & ideo cepit oppugnar sagunthinos.ut illorum amicos romanos irritaret ut fecit. Haud procul:describit situm sagūthi quæ quondam ultra iberum opulentissima urbs fuit distans:a mari ferme mille passus.quam canit syllius herculē condidisse denominasseque a nomine Zacynthi comitis sui illic sepulti:alludens ad historiā quoniam zacynthii sagunthum condiderunt:ut inquit Strabo quam annibal contra populi ro.federa diruens belli punici secundi suscitauit incendium. Clementer;paulatim surgente colle in quo sita est urbs. Quis:quibus. Gerione extincto: gerion ut uult hesiodus in theogonia chrysaoris filius fuit monstrum horrendum habens tria capita quo occiso hercules ārmēta abegit ī italiā. Ea fata:cædē gerionis triplicē:quoniā tres aīas hēbat. Duræque sorores:pce īexorabiles quoniā nemini pcūt lachesis cloto:& Atropos. Bis rupto filo:q hēet tris aīas & duabus extīctis tertia adhuc uiueret pcæ dicunt filo dispēsare uitā humanā:& cum incidunt filū uita deficit:ergo in gerione bis rupto filo tertia stāmina uoluebantur adhuc a parcis.

Spectarunt poeni:tremuitque exercitus astur.
Torquentem cum tela iouem p̄mixtaque nimbis
Fulmina:et excussos uentorum ex flatibus ignes
Turbato transiret equo:nec puluere fessum:
Agminis ardenti labefecit syrius astro.
Flammiferis tellus radiis cum exusta dehiscit:
Candentique globo medius coquit æthera feruor
Fæmineūque putat iuuenta iacuisse sub umbra:
Exercetque sitim:et spectato fonte recedit:
Idem correptis sternacem ad prælia frenis.
Frangere equum:et famam læthalis amare lacerti
Ignotique amnis tranare sonantia saxa:
Atque e diuersa populos accersere ripa.
Idem expugnati primus stetit agere muri:
Et quotiens campo rapidus fera prælia miscet
Qua sparsit ferrum latus rubet æquore limes.
Ergo instat fatis erumpere:federa certus
Quo datur interea romam comprendere bello
Audet:et extremis pulsat capitolia terris.
Prima sagunthinas turbarunt classica portas
Bellaque sumpta uiro belli maioris amore.
Haud procul herculei tollunt se litore muri:
Clementer crescente iugo:quis nobile nomen
Conditus excelso sacrauit colle zacyntus.
Hic comes alcide remeabat in agmine thebas.
Gerione extīcto:cœloque ea fata ferebat:
Tris animas nāque id monstrū:tris corpe dextras
Armarat:ternaque caput ceruice gerebat:
Haud alium uidi tellus cui ponere finem.
Non possēt mors una uiro:duræque sorores
Tertia bis rupto torquerent stamina filo
Hic spolia ostentabat orians:captiuaque uictor.

Armenta ad fontes medio feruore uocabat.
Cum tumidas fauces accensis sole uenenis
Calcatus rupit læthali uulnere serpens:
Inachiumque uirum terris prostrauit iberis
Mox profugi ducente notho aduertere coloni
Insula quos genuit graio circunflua ponto
Atque auxit quondam laertia regna zacynthus
Firmauit tenues ortus mox daunia pubes
Sedis inops misit largo quam diues alumno
Magnanimis regnata uiris nunc ardea nomen.
Libertas populis pacto seruata: decusque
Maiorum: et pœnis postquam imperitare negatū
Admouet abrupto flagrantia fœdere ductor
Sidonius castra et lætas quatit agmine causas.
Ipse caput quassans circumlustrauit anhelo
Muros sæuus equo: mensusque pauentia tecta
Pandere iamdudum portas: et cedere uallo
Imperat: et longe clausis sua fœdera longe
Ausoniam fore: nec ueniæ spem marte subactis
Scita patrum et leges: et iura: fidemque: deosque
In dextra nunc esse sua: uerba ocius acer
In torto sancit iaculo: figitque per arma
Stantem pro muro: et mutantem mēbra uaicum
Concidit exacti medius per uiscera teli
Effusisque simul prærupto ex aggere membris
Victori moriens tepefactam retulit hastam.
At multo ducis exemplum clamore sequuti
Inuoluunt atra telorum mœnia nube
Clara nec in numero uirtus latet: obuia quisque
Ora duci portans ceu solus bella capessit.
Hic crebram fundit baleari uerbere glandem:
Terque leui ducta circum caput altus habena
Permissum uentis abscondit in aere telum:
Hic ualido librat stridentia saxa lacerto.
Huic impulsa leui torquetur lancea nodo
Ante omnis ductor patriis insignis in armis
Nunc picea iactat fumantem lampada flamma
Nunc sude: nunc iaculo: nūc saxis impiger instat.
Aut hydro imbutas bis noxia tela sagittas
Contendit neruo: atque insultat fraude pharetræ
Dacus ut armiferis geticæ telluris in oris

Rupit: aperuit os. Inachiū: græcum zacynthū ab Inacho rege argorū. Insula zacynthus: quæ una cū Cephalenia dulichio: & Ithaca sūt insulæ ante achaiam in mari ionio q̄ a Tarēto incipit: & usque ad pelopōnesum extēdit.
Graio: alluēn græciā. Laertia regna: qm̄ illic regnauit Laertes pater Vlyxis & ideo dicit zacynthū fuisse regna laertia. Daunia pubes: coloni ex ardea: ubi regnauit Daunus pater turni: & ardea misit colonos sagunthum. Diues largo alūno: abundās colonis. Magnanimis: hoc dicit ꝑpter Turnū. Populis: sagūthinis. Pacto: fœdere renouato cū Hasdrubale. Lætas causas: idest inferēdo bellū sagunthinis: quærebat causas belli cū romanis: quæ facerent ipsum lætū & compotē uoti: quoniam nil aliud optabat q̄ alpes aliquādo trā'scendere. Quatit: mouet exercitu ad moto mœnibus sagunthinis. Sidonius: pœnus Annibal. Tecta: sagunthina. Sancit intorto iaculo: qa ipse primus iaculatus est hastam: & tali iactu sua dicta confirmauit: trāsfixitque uaicum stantem in muro. Pro muro: in muro. Exacti: immissi: ut ipse Vaicus esset medius. In numero: multitudine: quoniam quisque operam nauabat præsente ductore: cuius præsentia urgebat. Præfecti inquit cyrus apud Xenophontem: debent in sequentibus audētiam inicere & uerbis & re. Grandē: plumbum instar glādis: quod e funda emittitur in hostes. Virgilius: Pars maxima glandes liuentis plumbi. Baleari uerbere: funda qua uel maxime utebantur balearici: baleares duæ sunt insulæ ī mari hispano e regione ad tarraconem: quarum incolæ autore Strabone optimi erant funditores. Phœnices qui fundas inuenerūt autore Plynio illis insulis potiti fundas ex equo exercurunt. unde usus & imitatio remansit apud balearicos. Verbera sunt ut dixi instrumenta oblonga ut lorum. Zona flagellum. Telum: glandem. Telum autem: ut Gaius in interpretatione legis duodecim tabularū scriptū reliquit: autore Iustiniano: Id uulgo quidem appellatur: quod ab arcu mittitur: sed & omne significatur: quod manu cuiusdam mittitur: ut est lapis: lignum: ferrum & cætera id genus.
Huic: ab aliquo. Leui nodo: amento iaculum cum amento inuenit ætolus Martis filius. Lampada: facem.
Picea: obscura & fumosa sudes sunt pali obusti aphri contra ægyptios primi bellum fecerē fustibus: quos uocant autore Plynio palangas. Hydro: ueneno tinctas. Bis noxia tela: ferro scilicet & ueneno. Contendit: emittit arcu intento. Dacus ut armiferis: Annibalem insultantem Saguthinos fraude sagittarum: quas infecerat ueneno cōparat

dacis getisque qui sagittis aeri ueneno imbutis hosti insidiantur. Daci sunt populi ultra hysstrum: cuius utramque ripam getæ habitarunt: unde apud Virgilium intelliguntur getæ: qui erant cis histrum mixti thracibus. Primo ueneno: Scythæ inquit Plynius libro duodecimo: Sagittarum aciẽ tingũt uipetina sanie: & humano sanguine irremediabile id scelus: morté illico affert leni tactu.

Inopina: improuisa & clam per insidias. s. Hystri binominis: Danubius oritur in iugis monris arnobæ ex aduerso rauraci galliæ oppidi multis ultra alpes milibus: ac per innumeras lapsus gentes Danubii nomine immenso aquarũ auctu: & cum primum attingit illyricũ hyster appellatur. lx. fluminibus alueo suo receptis: medio ferme eorũ numero nauigabili: permensus totam Europam uastis sex fluminibus: in mare põtirum euoluitur. Armiferis: qm̃ thraces & getæ sunt bellicosissimi. & ideo fingitur Mars apud illos regnare. Cura subit: cogitauit Annibal turribus & machinis uallare urbem. Heu priscis numen populis: exclamat poeta dolés uicem sagũthinorum: qui ut fidem seruarent numen eorum talia patiebant. Nomine solo: quia iã nõ erat fides i orbe: sed solũ nomé fidei. Dura: cõstãs: & non cedens malis: ut fortes decet; unde dicit Seneca: Fortitudo contéptrix timendorum est terribilia: & sub iugũ libertatem nostram mittentia despicit prouocat: frangit. Aggere: uallo & turribus. Sed dignam ausonia: sensus est putat ipsa iuuẽtus sagũthina iam clausa uallo pœnorũ dignum esse sagũthũ cadere pro fide seruanda romanis. nã hoc oppidum clarum fuit fide erga romanum nomé: & ut illam seruaret incendium expectauit. Ausonia: italia. & ipsa Roma ranti romanos faciebant sagũthini. Phocais balista: balistã & fundã inuenere phœnices: autore Ply. quæ neruis funibusque intenra hastas magno impetu emittit: & eniã saxa Syllius appellat balistã phocaida a massiliensibus: q ea plurimũ utebant: oriũdi a phocensibus: q sunt in græcia: cõtermini boetiis. Massylia: quippe urbs galliæ i petroso loco sita: phocẽsium ædificiũ fuit. Liuius ait: Ipse Annibal: qua turris mobilis oia munimenta urbis superãs altitudine agebat: hortator aderat: quæ cũ admota catapultis balistisque per omnia tabulata dispositis muros custodibus nudauerat: tum Annibal, & cætera. Vastos molares: saxa magna. Ferratam ornum: hastam ex orno. Alternus clangor: sonitus tubarum & apud pœnos: & apud sagũthinos pœni sese ad expugnationé expediebãt. Sagũthini ãt ad defensioné: & eruptioné i hostes: q fecere. nã Liuio autore in castra hostes cõpulerunt. Tot milia. c. l. hominũ milia habebat in armis Annibal cũ oppugnaret Saguntũ. Gẽtes inter tela satæ: uerba Annibalis increpãtis suos: q segnes ad expugnandã urbé, ppe iam captã uidebant. Stamus: hæremus: & sic hortat ipsos ad decorũ seruandũ: ne degenerare uiderent. En bona uirtus: ironice loqtur. Haustusque medullis Annibal: idest cũ ipsi milites hausissent uerba Annibalis cõmoti sunt ad acrioré urbis oppugnationé. Arduus: altus & eminés: & aggeré ponit p machina bellica: sup q milites iposit iminebãt urbi: nũc appellãt bastiones. Subit: adhæret mœnibus: ideo apd Virgi. Inspectura domos uenturaque desuper urbi. Armauit clausos: describit arma saguntinorum quibus hostiles machinas labefactabant. Phalarita in primis quæ est telum missile: quo utuntur inquit Pompeius ex phalis: idest locis altis dimitantes. nam phalæ dicuntur turres ligneæ: inde phalungas dicimus perticas. Phalarica ingr Liui. erat saguntinis missile telũ hastili ligno oblongo & tereti: præterq̃ ad extremũ: unde ferrũ extabat: id sicut i pilo quadratũ stuppa circũligabãt: linebãtque pice. Ferrum aũt tris in longũ habebat pedes: ut cũ armis trãsfigere corpus posset.

Spicula quæ patrio gaudens acuisse ueneno
Fundit apud ripas inopina binominis istri:
Cura subit collem turrita cingere fronte
Castelloque urbem circumuallare frequenti.
Heu priscis numen populis: ac nomine solo
In terris iam nota fides. stat dura iuuentus
Exeptãque fugam: et claudi uidet aggere muros.
Sed dignã ausonia mortem putat esse sagunthũ
Seruata cecidisse fide: iamque acrius omnes
Intendunt uires. adductis stridula neruis
Phocais effundit uastos balista molares
Atque eadem ingentis mutato pondere teli
Ferratam excutiens ornum: media agmina rũpit.
Alternus resonat clangor: certamine tanto
Conseruere acies. ueluti circundata uallo
Roma foret. clamatque super tot milia. gentes
Inter tela satæ iam capto stamus in hoste
Nonne pudet cœpti? pudet omnis. en bona uirtus
Primitiæque ducis. tali ne implere paramus
Italiam fama: tales præmittere pugnas
Accensæ exultant mentes: haustusque medullis
Annibal exagitat: stimulatque sequentia bella
Inuadunt manibus uallum: cæsasque relinquũt
Deiecti muris dextras subit arduus agger
Imponitque globos pugnantum desuper urbi.
Armauit clausos: ac potius acuit hostem

Librari:emitti in hostes multis manibus. Pyrenes:montis medii inter gallos & hispanos. Plurima:longa ad tres pedes. Atro:pallido. Circum lita:uncta ut illic ipso motu ignem prius conceptum maiorem ferret ad terrorem:ut uideretur fulmen. Tremula:uibranti:ut moris ẽ flammæ. Qualis sanguineo:phalaricam comparat fulmini ictum:& ignem inferenti. Crine sanguineo: radiis ignis. inde cometem appellamus stellam crinitam. Crines enim stellarum sunt radii: quos iaciunt. Præstringit lumina:idest obtenebrat oculos hominum: qui tanto fulgori sunt impares.

Librati multa consueta falarica dextra
Horrendum uisu robur:celsisque niuosæ
Pyrenes trabs lecta iugis:cui plurima cuspis
Vix muris toleranda lues:sed cætera pingui
Vncta pice: atque atro circumlita sulphure fumāt
Fluminis hæc ritu summis e mœnibus arcis
Incita sulcatum tremula secat aera flamma.
Qualis sanguineo præstringit lumina crine
Ad terram cœlo decurrens ignea lampas
Hæc ictu rapido pugnantum sæpe per auras
Attonito ductore tulit fumantia membra
Hæc uaste lateri turris cum turbine fixa:
Dum penitus pluteis uulcanum exercet adesis
Arma uirosque simul pressit flagrante ruina
Tandem condensis actæ testudinis armis
Subducto pœni uallo:cæcaque latebra
Pandunt prolapsam suffossis mœnibus urbem
Terribilem in sonitum procumbẽs aggere uicto
Herculeus labor:atque immania saxa reuoluens
Mugitum ingentem cœlo dedit alpibus altis
Aerie rupes scopulorum mole reuulsa
Haud aliter scindunt resonanti fragmine montẽ
Surgebat cumulo certantum protutus agger
Obstabatque iacens uallum ne protinus instent.
Hinc atque hinc acies media pugnare ruina.
Emicat ante omnis primeuo flore iuuentæ
Insignis rutulo murrus de sanguine:ac idem
Matre saguntina grauis gemino que parente
Dulichios italis miscebat prole nepotes:
Hic magnos socios naidum clamore uocantem
Qua corpus loricam inter galeamque patescit

Præstringere est tenebras offundere nimio fulgore:unde Plautinus miles ait: Curare ut splẽdor meo sit clypeo clarior q̃ solis radii eẽ olim cũ sudust solẽt ut ubi usus ueniet contra conserta manu præstringat oculorum aciem ĩ acie hostibus. Inde dicimus præstigiatores. Vulcanum:ignem. nam tertius Vulcanus ex tertio Ioue & Iunone natus lẽni fabricæ præfuit: habitusque ẽ deus ignis: & pro ipso igni ponitur a poetis. Pluteis adhæsis: combustis tabulis intus. Plutei dicunt crates corio nudo intectæ: quæ solebant opponi militibus opus facientibus:& appellabant militares:nunc ẽt tabulæ:quibus aliqd præsepitur:eodem nomine significat: autor est sextus Pompeius. Flagrante:ardẽte machina & ruẽte. Actæ testudinis: Testudo erat instrumẽtũ bellicũ: quo ad expugnandas urbes effodiendaque mœnia utebãtur. Fiebat ex ligno & corio tegebat: dicta ẽ testudo a similitudine testudinis animalis: quã excogitauit Arthemon clazomenius: & equum q nunc aries appellat: ĩ muralibus machinis epeus ad Troiã: autore Plynio. Actæ:admotæ muro. Liuius ait: Itaq; acrius de integro obortum est bellum: pluribusque partibus uix accipiẽtibus quibusdam opera locis. Vineæ cœptæ agi:admouerique aries. Subducto uallo:suffosso ab illis: q erant sub testudine. Liuius dicit Annibalẽ misisse quingẽtos aphros:cũ dolabris ad subruẽdũ murũ ab imo. Cæca latebra:cuniculis quos nunc appellant cauas: de quibus Martia. in distichis: Gaudet in effossis habitare cuniculus antris: Mõstrauit tacitus hostibus ille uias. Aries inqt Iosepus libro tertio iudaici belli est immẽsa materies:malo nauis adsimilis: cuius summum graui ferro solidatum ẽ in arietis effigiem:unde nomẽ accepit. Depẽdet aũt funibus medius ex trabe alia uelut ex trutina palis utrinque fulctus bene fundatis. Retrorsus autẽ magna uirorũ multitudine repulsus: hisdẽque simul rursus impellẽtibus missus ĩ fronte ꝓminente ferro mœnia percutit: nec ẽ ulla tam ualida turris: aut murorũ ambitus adeo latus: ut & si priores ictus fortiter sustinuerit assiduos uincat. Aggere uicto: superato muro: ac deiecto. Tres turres inqt Liuius quantũque inter eas muri erat: cũ fragore ingenti ꝓciderãt: captũque oppidũ ea ruina crediderãt pœni. Herculeus labor: murus ædificatus ab Hercule. Reuulsa mole: diducta pre montis & iogẽti rupe. Fragmie: fractura & diductione molis ac rupis. Agger surgebat. i. murus ꝓstratus surgebat iterũ cumulatus sup eũ tulinibus certãtibus. Ne ptinus instẽt. Li. ait: Sed iũctæ acies uelut pateti cãpo iter ruinas muri: tectaq; urbis modico distĩcta ĩteruallo cõstiterãt. Ne instẽt: ne ꝓperẽt: quĩ ĩ medio erat ruina ipsius muri: q̃ obstabat. Rutulo sanguie: italo a rutilis: q tenuei ũt sagũthũ: ut dictũ ẽ murrus erat sagũthĩus. cuius mr̃ erat græca: & pr̃ rutulus. i. ex ardea. Dulichios: græcos a dulichio ĩsula: q̃ ẽ ꝓpe zacynthũ: cuius coloni condiderẽt sagũthũ. Naidũ: nomẽ ẽmi

litis punici interempti a Murro. Speculatus; cum contemplatus esset; ac obseruasset motus illius Naidi: qui nitebatur contra Murrum. Sistit; uulneratum sternit galeam gladium & hastam Lacedæmonii inuenerunt. Fallax pœne iaces; uerba Murri insultatis Naido pœno iam a se strato.
Stygio ioui; Plutoni postquam inquit non es compos uoti: ut Ioui capitolino bellum inferas; ut optabas feras Plutoni. Aduersi; contrarii sibi. Singultantia; emittentia singultus i morte. Circũsilit; saltu emicans eripuit clypeum ibero: q pugnam contra Murrũ instaurabat. Haurit; uulnerat clypeos inuenerũt pretus & acritus inter se pugnãtes; siue chalcus athamantis filius. Lorycã mydas messenius ocreas & cristas chares. Vitæ opacæ: umbraculis: ac remotæ a strepitu bellico. Spicula; tela saltus ꝓprie dicitur sylua macressa. Per patrios saltus; si uenationibus tantũ in patriis syluis operã dedisset. Funera uulgi; gregalium militum. Effingẽs; faciens galeros suis crinibus demissis. Mulcere; cicures reddere: idest mãsuetas. Fœtas; quæ pepererũt; & tunc sunt sæuiores timentes raptũ fœtus. Bragada; fluuius libyæ ꝓpe uticam & carthaginẽ; hic iuuenis sculptũ habebat in clypeo bragadam fluuiũ; a quo ipse nomen acceperat. Vrna fluminea; alueo & uado fluminis; imitatio uirgiliana. Nasamones sunt in libyã ꝓpe syrtes; apud quas fiebãt naufragia; quæ hic depopulabat: de syrtibus alibi dicetur. Laceras; fractas tẽpestate ac illisas uadis syrtium.
Exarmare ueneno doctus: Plyni. ait: quorundam hominum tota corpora ꝓ sunt; ut ex his familiis; quæ sũt terrori serpẽtibus tactu ipso leuant percussos. suctu ue modico; quoꝶ ex genere sunt Psyli marsique; & qui oblongenes uocantur in insula cypro; ex qua familia legatus hexagon nomine a consulibus Romæ in dolium serpentũ coniectus experimenti causa: circũmulcentibus linguis miraculum præbuit signũ eius familia ẽ; si modo adhuc durat uernis temporibus odoris uirus. Exarmare; priuare carminibus. Grauis; uenenosos. Sobolem explorare; experiri an sit adulterina psyli obiiciebant; ut an legitimi essent cognosceretur; quoniam si non erant adulterini minime lædebantur a serpẽtibus. Ceraste; serpente; sed proprie cerastes ẽ serpens habẽs cornicula; de quo Plynius: Cerastes corpore eminet: cornicula habet sæpe quadrigemina: quorum motu reliquo corpore occultato sollicitãt ad se aues.
Fatidicis lucis; propter oraculũ iouis Hãnonis: cuius filius fuit Hyarbas ex Garamantide nympha: a quo hic Hyarbas originem se habere iactauerat.
Insignis galeam cornu: idest habens insignitam galeam cornu; & originem repræsentaret suã illãque ad iouẽ cornigerũ referet; q apud garamãtes ac nasamones sub effigie arietis colebatur.

Conantis motus speculatus cuspide sistit
Prostratumque premens tælo; uoce insuper urget
Fallax pene iaces: certe capitolia primus
Scandebas uictor; quæ tanta licentia uoti
Nunc stygio fer bella ioui: tum feruidus hastam
Aduersi torquens defigit in inguine iberi;
Oraque dum calcat iam singultantia lætho
Hac iter est inquit uobis ad mœnia romæ
O metuenda manus: sic quo properatis eundum
Mox instaurantis ꝓpugnam circumsilit arma
Et rapto nudum clypeo latus haurit iberi.
Diues agri: diues pecoris; famæque negatus
Bella feris arcu iaculoque agitabat iberus
Fœlix heu nemorum: et uitæ laudandus opacæ
Si sua per patrios tenuisset spicula saltus
Hunc miseratus adest infesto uulnere ladmus
Cui sæuum atridens narrabis amilcaris umbris
Hanc inquit dextrã; quæ iam post uulnera uulgi
Annibalem uobis comitem dabit: et ferit alte
Insurgens gladio cristatæ cassidis æra;
Perque ipsum tegmen crepitantia dissipat ossa.
Tum frõtem chremes intonsam uibrante capillo
Septus: et horrentes effingens crine galeros
Tum masulis: crudaque uirens ad bella senecta
Harcalo non pauidus: fetas mulcere læenas:
Flumineaque urna celatus bragada parmam
Et uastæ nasamon syrtis populator hyempsal
Audax in fluctu laceras raptare carinas
Vna omnes dextraque cadunt; iraque perempti.
Necnon serpentes diro exarmare ueneno
Doctus atyr: tactuque graues sopire chelidros
Ac dubiam admoto sobolem explorare ceraste.
Tu quoque fatidicis garamanticus accola lucis
Insignis flexo galeam per tempora cornu
Heu frustra reditum sortes tibi sæpe loquutas
Mentitumque iouem increpitãs occũbis hyarba.
Et iam corporibus cumulatus creuerat agger;
Perfusæque atra fumabat cæde ruinæ
Tum ductorem auido clamore in prælia poscit.

Vnde Martialis: Dissimuletque deum cornibus ara frequens. ita enim apparuit baccho ducenti exercitum per harenas aphricæ pedeque effossa tellure aquam ostendit: qua fitiens exercitus recreatus est. Sortes: sunt responsa numinum: siue oracula. Fulmineus ceu: Murrum appetentem singulare certamen annibalis comparat appio: qui a canibus exagitatus facit ultimum contra uenatores conatum: quos dentibus exertis inuadit. Spartanis latratibus: canibus laconicis. canes spartani & molossi celebrantur a poetis: atque Melitei ad mulierum delitias: illi autem ad custodiam & uenatum. Candentem: idest non modo rubicundum sanguinem: uerum etiam prope ignitum & perstat in translatione. appellauit enim aprũ fulmineum: & fulmen est cãdens idest ignitum. Geminum: dentem. duo quippe sunt dentes apro similes: qui exerti appellantur: quos habet etiam hippopotamus & elephantus. Torquet: uoluit dentem exertum contra uenatores. Gemens: iratus & gemitum emittens cum fremitu: gemunt proprie animalia pressa pondere. Litore ab hesperidum: qui uenerat ab oceano athlantico & finibus mauritaniæ: ubi fuerunt horti hesperidum. Carmine: incantationibus magicis. Quãtus bistoniis: annibalem in agmine furẽtẽ comparat marti: qui domat effera bella equorum afflatu. gradiuus dicitur mars a gradiendo in bello ultro citroque: uel quia ex gramine sit ortus: ut inquit Sextus pompeius. bistonium est stagnum in thracia ubi mars dicitur regnare: quoniam thraces sunt bellicosi propter regionis situm & rigorem. Ideo scribit Stra. libro tertio. Id quod ẽ in felici regione: pacificum esse: quod uero in tristi: pugnax & uirile. Vnde non ualet illic ingenium: sed furor. Bistoniis: threicis. Cohors titanum: bellum giganteum intelligit. titanes enim uoluerunt detrudere iouem e coelo: quos Iuppiter fauentibus aliis diis deiecit: ut est in fabulis. Verũ ut iquit Cicero nil aliud est more gigãtum pugnare cum diis: nisi repugnare naturæ. Grata uoce: eloquentia & lepore dicendi. Mouere fora: orare causas forẽses: & regnare in iudiciis. Fingere mẽtes: mouere auditores ad quoscunque affectus: quod est uehementis oratoris. Quo nã: hæc erãt uerba dauni conuiciis annibalem incessentis. Pœne: o annibal idest aliqd furiæ huc te ĩpellunt patris tui amilcaris. Sidonia: carthaginẽsia ædificata a didone. Exulibus: didoni; & comitibus. Dimẽsis harenis: ĩ illa penĩsula: ut dictũ est. Fundamẽta deũ: saguntũ conditũ ab hercule relato in numerũ deoꝝ. Romanaque fœdera: sagũtĩos q romanis fœdere iũcti fũt. Lẽtæ iræ: remissæ: qm̃ uolebat eũ punire lẽto supplicio: ut diutius cruciaret̃: & ipse ãnibal remissiore aĩo maiorẽ caperet uoluptatẽ: quod ꝑfecto inhumanũ est. unde dicit Sene. Aliẽis bonis ĩuidet̃ æterna miseria ẽ. Aliẽis malis delectari uoluptas ĩhũana. & alibi nõ ẽ ꝙ credas queq̃ fieri aliena ĩfelicitate felicẽ. Ciebat: uocabat ĩperator dicebat cyprus: ut ẽ apud xenophon. fatuus ẽ si nescit noĩa subditoꝝ ducũ qbus ei opus sit ꝑ ĩstrumẽto uti.

Fulmineus ceu spartanis latratibus actus
Cum syluam occursu uenantum perdidit: hirto
Horrescit sæuus dorso: et postrema capessit
Prœlia: candentem mandens a per ore cruorem
Iãque gemens geminũ contra uenabula torquet.
At parte ex alia: qua se insperata iuuentus
Extulerat portis: ceu spicula nulla manusque
Vim ferre exitium ue queat: permixtus utrisque
Annibal agminibus passim furit: et quatit ensem
Cantato super senior quem fecerat igni
Littore ab hesperidũ remissus: qui carmine pollẽs
Fidebat magica ferrum crudescere lingua:
Quantus bistoniis latæ gradiuus in oris
Belligero rapitur curru: telumque coruscans
Titanum quo pulsa cohors flagrantia bella
Cornipedum afflatu domat: et stridoribus axis
Iãque hoscũ: rutulũque pholũ: ĩgẽtẽque metiscũ
Iam lygdum: dyriũque simul: flauũque galesum
Et gẽinos chronũ atque gyan demiserat umbris
Daunum etiã grata: quo non spectatior alter
Voce mouere fora: atque orãdo fingere mẽtes
Nec legum custos solertior: aspera telis:
Dicta admiscentem: quo nã te pœne paternæ
Huc adigunt furiæ: non hæc sidonia tecta
Fœminea fabricata manu: pretio ue parata
Exulibus ue datum dimensis litus harenis
Fundamenta deum: romanaque fœdera cernis
Ast illum toto iactantem talia campo
Ingenti raptum nisu: medioque uirorum
Auulsum inter tela globo: et post terga reuinctum
Annibal ad pœnam lentæ mandauerat iræ
Increpitansque suos inferri signa iubebat
Perque ipsos cædis cumulos: stragẽque iacẽtum
Monstrabat furibundus iter: cunctosque ciebat
Nomine: et in prædas stantem dabat ĩprobus urbẽ.

Sed postquam: inquit audiuit Annibal in alia parte urbis Murrum omnia uastare omissis ceptis illuc præcipiti cursu contendit. Lymphato cursu: præcipiti & furenti. Varro sic scribit: græci aliquos commota mēte lympholentos dixerunt quasi plenos furore: ab eo lymphatos nostri dixere. Sextus pompeius ait. Lymphæ dictæ sunt a nymphis: uulgo autem memoriæ proditum est quicunque speciem quandam e fonte idest effigiem nymphæ uiderint furendi non fecisse finem: quos græci lympholentos uocant: nostri lymphatos appellant. Crine ut flammifero: fulgorem cristarum Annibalis portendentē fatum murro cōparat cometæ suis radiis portendenti euersionem regnis: cometes portendit euersionem regnoꝝ. Vnde Iuuenalis: Instantem regi armenio parthoque cometem: prīa uidet. Plinius dicit esse sydus magna ex parte terrifi cum. Aristoteles uero imbres graues ab his aliquando uentosque significari.
Fera regna: crudeles reges. Iusto quippe regi timendum non est: cum oībus consulat: ut bonum decet pastorem. Atra: subnigra. Rubentes radios: ignitos. Sæua luce: quia minatur regibus infelicitatem alibi canit. Regnoꝝ euersor rubuit læthale cometes. ideo subiungit Terrisque extrema minatur. Vomit: emittit. Scintillat: uibrat & corruscat. Extrema: magnas calamitates. Præcipiti: festino: furentique annibali. Igneus apex: cuspis & ipsū ferrum quod erat ī hasta. Dirum lumē: portēdens infelicitatem murro. Vmbo: clypeus. Talis ubi ægeo: annibalē præcipitem & omnia magno impetu transgredientem comparat fluctibus ægei maris qui transgrediuntur cyclades: nec aliqua mole opposita fracti resiliunt. ægeum mare inquit Varro dictum est ab insulis: q in eo mari scopuli uocantur æges ad similitudinem caprarum. Vnde Pacuuius æges ferme aderant æquore in alto ratibus repentibus. chorus spirat ab occidente uersus septentrionem ad solstitium æstiuum: hunc ponit pro quocunque uento. Mare suspensum: fluctus erectos & eleuatos flatu uentorum. Frigida: ab effectu: quoniam qui timent frigēt: cum calor naturalis ad ima retrahitᷣ. Vnde timentibus plærunque soluitur uenter: & mouetur urina cyclades a circulari forma dictæ sunt insulæ in mari ægeo ambientes delon insulam: quarum nomina recenset Strabo. Curuatis: suspensis. transgreditur insulas obiectas. Incessentia: impetentia solum annibalem. tamen sisti non poterat quemadmodum cyclades uim tempestatis & fluctuum cum se opponunt reprimere non possunt: sed fluctus illas magno impetu transgreditur. sic Annibal iter suos atque hostes ad Murrum ruebat similis fluctui. Tormētis: balista & onagris. Inter solem: repercussione radioꝝ solarium. En qui res libycas: uerba Annibalis contēnentis Murrum. Faxo: faciam. Fœdera: quæ erant renouata cum asdrubale: ut saguntinis libertas seruaretur. Et uester Iberus: qui ex illo fœdere renouato erat terminus imperii: quæ omnia annibal irrita fecit. Deos deceptos: quoniam in percutiendis fœderibus dii inuocabantur. Impii ducis decorum seruat poeta. Exoptatus ades: uerba Murri ad annibalem. Olim: iampridem cupiebam congredi tecum.

Sed postq̄ a trepidis allatum feruere partem
Diuersam marte infausto: murroque secundos
Hunc superos tribuisse diē. ruit ocius amens
Lymphato cursu: atque ingētes deserit actus.
Læthiferumque micant fulgentes uertice cristæ.
Crine ut flāmifero terret fera regna cometes
Sanguineum spargens ignē. uomit atra rubentes
Fax cælo radios: et sæua luce coruscum
Scintillat sydus: terrisque extrema minatur
Præcipiti dant tela uiā: dant signa: uirique
Atque ambæ trepidant acies: iacit igneus hastæ
Dirum lumen apex: ac late fulgurat umbo
Talis ubi ægeo surgente ad sydera ponto
Per longū uasto chori cū murmure fluctus
Suspensum in terras portat mare: frigida nautis
Corda tremūt: sonat ille procul: flatuque tumescēs
Curuatis pauidas trāsmittit cycladas undis
Non cuncta e muris unū incessentia tela
Fumātesque ante ora faces: nō saxa per artem
Tormentis excussa tenent: ut tegmina primum
Fulgentis galeæ conspexit: et arma cruento
Inter solem auro rutilātia turbidus infit.
En qui res libycas: inceptaque tanta retardet
Romani murrus belli mora: fœdera faxo
Iam noscas quid uana queant: et uester iberus
Fert æquū: castāque fidem: seruataque iura
Deceptos mihi linque deos: cui talia murrus
Exoptatus ades mens olim prælia poscit
Speque tui flagrat capitis: fer debita fraudum
Præmia: et italiā tellure inquire sub ima
Longum in dardanios fines iter atque niualem

Pyrenen.alpesque tibi mea dextera donat
Hæc inter gernens subeuntem cominus hostem
Preruptumque loci:fidum sibi corripit ingens
Aggere conuulso saxum:et nitentis in ora
Deuoluit: pronoque silex ruit incitus ictu
Subsedit duro concussus fragmine muri
Tum pudor accendit mentem:nec conscia fallit
Virtus pressa loco:frendens luctatur:et ægro
Scandit in aduersum per saxa nutantia nixu
Sed postquam propius uicino lumine fulsit
Et tota se mole tulit:uelut incita clausum
Agmina pœnorum cingant:et cuncta pauentem
Castra premant:lato murrus caligat in hoste.
Mille simul dextræ:densus micare uidetur
Ensis: et innumeræ nutare in casside cristæ
Conclamāt utrunque acies:ceu tota sagunthos
Igne micet:trahit instāti languentia lætho
Membra pauēs murrus:supremaque uota capessit
Conditor alcide cuius uestigia sacra
Incolimus terra minitantem auerte procellam
Si tua non segni defenso mœnia dextra
Dumque orat:cæloque attollit lumina supplex.
Cerne ait an nostris longe tyrinthius ausis
Iustius affuerit ni displicet æmula uirtus.
Haud me dissimilem alcide primoribus annis
Agnosces inuicte tuis.fer numen amicum
Et troiæ quondam primis memoratæ ruinis
Dexter ades phrygiæ delenti stirpis alumnos
Sic pœnus.pressumque ira simul exigit ensem
Qua capuli statuere moræ:tæloque relato
Horrida labenti perfunditur arma cruore.
Scilicet ingenti casu turbata iuuentus
Procurrit:nota arma uiri:corpusque superbo
Victori spoliare negant:coit aucta uicissim
Hortando manus:et glomerata mole feruntur
Hinc cassis galea:hinc clypeus sonat æreus hastis
Incessunt sudibus:librataque pondera plumbi
Certatim iaciunt: decisæ in uertice cristæ
Direptumque decus nutantum in cæde iubarum
Iamque agitur largus per membra fluentia sudor
Et stant loricæ squamis horrentia tela
Nec requies tegmen ue datur nutare sub ictu
Genua labant:fessique humeri gestamina laxant

Hostem:annibalem ascendentē propius. Præruptum loci: idest iam subeuntem altiorem partem aggens pro/strati. Prono ictu:ruenti in ascendentem annibalem. Subsedit:flexit se annibal pondere saxi pressus. Fragmine muri:saxo euulso ab aggere strato.
Nutantia: mouentia sese: lausannibalis a fortitudine quæ in aduersis se ostentat. Caligat: caligine obducebatur murrus propter timorem uidens tantum hostem. Conclamant: hortantur ad pugnam in tāto certamine.
Conditor alcide: oratio Murri ad herculē sagūthi conditorē. Sacra: numini tuo dicata. Procellā:annibalē pcellæ istar. Cerne ait:uerba annibalis inuocātis ēt herculem inimicū quondā troianorum. tempore quippe Laomedontis troiam expugnauit: ob negatā sibi mercedem a Laomedonte propter liberatam hesionen: quæ marso monstro exposita erat quod hercules occidit cum illac trāsiret nauigās ad oram phasidis pro aureo uellere asportādo: ut canit Flaccus. An tyrinthius: hercules a Tyrinthe: quæ erat munimentum argiuorum ubi fuit educatus hercules. Delenti: mihi paranti delere romanos oriūdos a phrygibus inimicis quondam tuis. Dexter:propitius.
Exigit: immittit in uiscera murri usque ad capulum. More: impedimenta ne scilicet ensis altius descenderet.
Statuere:permisere. Relato:educto e corpore murri. Iuuentus: sagunthina scilicet. Coit: congregatur. Vi/cissim: mutua exhortatōe uocati. Incessunt:īfestant īpetūt. Librata:emissa ex fūdis. Tegmen: clypeū & arma.

Elisus:exclusus. Mente aduersa domat:idest fortiter patiebatur omnia aduersa:ut suum decorum seruaret. turpe quippe fuisset si tantus uir cessisset aduersis: sed magnitudine honestatis & laudis uitæ pericula repēdebat. Virtus enim circa pericula uersatur:& qui illa subit;& gaudet:aut saltem non dolet fortis est: & nonnulli ob dolorem & pericula inuicti animi laudem amittunt. Ideo annibal mente idest magnitudīe animi & robore subnixus domabat aduersa:ut uirtutis præscriptum seruaret:animique inuicti laudē assequeretur. In aduersis esto firmus inquit Seneca. In prosperis cautus: & humilis. Suadet: hortatur uirtutem suam:& se ipsum nitescere in aduersis:ut decet uirum fortem:qui circa terribilia uersatur intetitus. Duris: difficultatibus circa quæ uersatur uirtus. Vnde dicit Seneca: Altum quiddam est uirtus:excelsum & regale:inuictum: infatigabile.

Pensat:rependit pericula quæ subibat: cum laude quam assequebatur tolerando fortiter aduersa:quæ sunt uirtutis occasio. nitet enim in his uirtus. Fragor: tumor cœli. Librata:quodam libramento missa. Vibrauit:uibrādo uenit. Belli iniusti: quod erat contra fœdus. Fœmore aduerso: Liuius ait annibalem fuisse uulneratum non cum interemit murrum:sed cum incaute murrum subiret. Vt uero inquit annibal ipse dum murum incautus subit:aduersū fœmur tragula grauiter ictus cecidit. tanta circa fuga: & trepidatio fuit: ut non multū abesset: quin opera & uineæ desererentur obsidio deinde per paucos dies magisque oppugnatio fuit:dum uulnus ducis curaretur. Tarpeiæ rupes:exclamat poeta ad capitolium ac numina romana.

Saxum: capitolium:ubi erat numinum sedes. Flammeæ laomedonteæ: uirgines uestales īstitutæ fuerūt a Numa pompilio:& primū duæ fuerūt:inde duæ additæ ab ipso Numa: postea Seruius tullius duas addidit:& sic fuerunt sex. Inde auctus est numerus quæ templum uestæ custodiebāt: & ignem inextinctum: quem ritum sacrorum æneas ex phrygia in italiam aduexit. Iuuenalis: Vbi quanquam diruta seruat ignem troianum & uestam colit alba minorem. Fallacis teli:quoniam si altius insedisset annibal nunquam transcendisset alpes. Clausæ alpes: quia ante annibalem ut hic canit alpes fuerant imperuiæ. ideo exclamat serranus apud eundem. Amisimus alpes: arcem scilicet italiæ. tamē prius galli alpes trāscendetant:sed alia uia quam alienis uestigiis tutā annibal sequi noluit:sed auias alpes penetrauit. Allia:fluuius prope romam apud quem Tribuni militum cum gallis senonibus qui duce brenno romam infesto agmine petebant infelici marte pugnauerūt. Vnde ille dies ater habitus est a romanis. Ouidius in ibim: Hæc est in fastis cui dat grauis allia nomen. Allia non cederet tuis undis: idest non fuisset maior strages romanorum apud trasimenum q̄ fuerit prius apud alliam. Vana rudimenta:irrita principia propter uulnus ducis. At duræ inuigilant mētes:saguntini inquit non dormiebant in tanta opportunitate rege q̄uis uenisset nox:sed murrū collapsum restituebāt. Duræ: perseuerantes in laboribus pro decoro seruando. Molem: disiectam. s.a testudine:& aliis tormentis restituūt noctu.

Fractis rebus:urgēte necessitate:& iā debilitatis rebus saguntinorum. Vltima uirtus: ultius conatus;q fit desperatis prope iā rebus. Vnde dicit Sene. Acerria uirtus est quā ultia necessitas extūdit.

Tum creber:poenitusque trahens suspiria sicco
Fumat ab ore uapor:nisuque elisus anhelo
Auditur gemitus: fractūque in casside murmur
Mente aduersa domat.suadetque nitescere duris
Virtutem:et decoris pretio discrimina pensat.
Hic subitus scisso densa inter nubila cælo
Erupit quatiens terram fragor:et super ipsas
Bis pater intonuit geminato fulmine pugnas
Inde inter nubes uentorum turbine cæco
Vltrix iniusti uibrauit lancea belli
Ac femore aduerso librata cuspide sedit.
Tarpeiæ rupes:superisque habitabile saxum
Et uos uirginea lucentes semper in ara
Laomedonteæ troiana altaria flammæ
Heu quantum uobis fallacis imagine tæli
Promisere dei:propius si pressa furenti
Hasta foret:clausæ starent mortalibus alpes
Nec trasimene tuis nuncallia cederet undis.
Sed iuno aspectans pyrenes uertice celsæ
Vana rudimenta:et primos in marte calores
Eualidam duris euellit ab ossibus hastam
Ille tegit clypeo fusum per membra cruorem
Tardaque paulatim:et dubio uestigia nisu
Alternata trahens auersus ab aggere cedit
Nox tandem optatis terras:pontūque tenebris
Condidit.et pugnas erepta luce diremit:
At duræ inuigilant mentes.molemque reponunt
Noctis opus:clausos acuunt extrema pericli
Et fractis rebus uiolentior ultima uirtus:
Hinc pueri:inualidique senes:hinc fœmina ferre

Vana: inutilis tali labori: qui uirorum est: non mulierum: quas pensa decent: & calati: uulgus inquit hoc agebat. at senatores de summa rerum consultabant. Munia: officia. i. erat illis curæ consulere labanti patriæ. Subeát: succurrant rebus iam attritis. Flammas sidonias: incendium punicum. Clausa est fera: ipse Annibal immitis ut fera. Tempore rupto: idest oportũitate réporis oblata: & occasione: dum scilicet cessat oppugnatio uulnere annibalis. Grassandum ad clara: eundum cum impetu more latronum ad decus & gloriam per omnis aduersitates: & pericula: ut patria liberetur: pro qua uir bonus: si opus est occumbere debet non solum pati labores & discrimina. Antiqua domo: Roma: quoniam ex latio missi fuerãt illuc coloni. Dum stat remeate. i. cũ adhuc non est expugnata urbs: ite ac redite. Tumido: inflato uẽtis. Pellebat somnos: describit auroram: cuius maritus fuit Tithonus frater Priami. Diodo. dicit Titonum uersus oriẽtem militasse usque in æthiopiam: & ex Ida filiũ genuisse Memnonẽ: quem ad Troiam Achilles interemit. Roscida. humida: quoniam in aurora cadunt rores. Rutilus sonipes: equus solaris rubicũdus. Afflarat: perstat in translatione equorum. Nocturnis: noctu erectis. Pendent actus: cessant. Interea rutulis: redit ad legatos: qui nauigantes per mare hispanum: & massiliense peruenerunt ad portum meneci: & mare ligusticum portus Herculis: qui & meneci dicitur: est inter Massiliã & Genuam cũ tẽplo herculis ita ductus: quoniam Hercules ibi habitet solus. Rutulis: saguntinis oriundis ab Ardea capite rutilorum. Boreas: uẽtus septẽtrionalis flat a Thracia dictus a boatu: quia cũ impetu flat: & strider. Alis: quoniam uenti finguntur alati. Solus habet: hoc dicit ꝓpter uicinitatem septẽtrionis: & frigidus ẽ: quia ex locis frigidissimis spirat. nec interceũdũ temperatur alicuius plagæ calore. Arcto: septentrione. Vorticibus: uortex: ut scribit Fabius dicit contorta in se aqua: uel quicquid aliud similiter uertitur: inde propter flexũ capillorum pars summa capitis dicit uertex: & etiam summitas mõtium. ꝓprie tamen unde initium est. Aequora fracta: undæ scissæ flatu uẽtorum. Anhelant: æstuant. Rhenus est fluuius diuidens germanos a gallis. Rhodanus galliæ comatæ fluuius: dictus a Rhoda oppido: colonia rhodiorum. O patria: uerba legatorum ad patriam sagũthũ quorum laus est a pietate: quam patriæ debemus: quæ omniũ caritates complectitur. Quo loco: ĩn quo statu & conditione res tuæ sunt. Sacræ arces: propter Herculẽ: qui eas posuit: supra dixit: cuius uestigia sacra icolimus terra.

Certat opem in dubiis miserando uana labori:
Saxaque mananti subuectat uulnere miles
Iam patribus: clarisque renũ sua munia curæ
Concurrunt: lectosque uiros hortantur: et orãt:
Defessis subeant rebus: reuocentque sagunthо
Sidonias flammas: nunc ite: impellite puppim:
Saucia dum castris clausa est fera tempore martis:
Vtendum est rupto: et grassãdũ ad clara periclis.
Ite citi: deflete fidem: murosque ruentes:
Antiquaque domo meliora accersite fata.
Mandati summa est: dum stat remeate sagũthos.
Astilli celerant qua proxima litora gressum:
Effugiunt tumido per spumea cerula uelo.
Pellebat somnos tithoni roscida coniunx:
Ac rutilus primis semper hinnitibus altos
Afflarat montis: roseasque mouebat harenas.
Iam celsa e muris extructa mole iuuentus
Clausam nocturnis ostentat turribus urbem.
Rerum omnes pendent actus: et milite moesto:
Laxata obsidio: ac pugnandi substitit ardor.
Inque ducem uersæ tanto discrimine curæ:
Interea rutulis longinqua per æquora uectis
Herculei ponto cœpere existere colles.
Et nebulosa iugis attollere saxa meneci
Thracius hos boreas scopulos immitia regna
Solus habet: semperque rigens nũc litora pulsat:
Nunc ipsas alis tangit stridentibus alpes:
Atque ubi se terris glaciali fundit ab arcto.
Haud ulli contra fiducia surgere uento.
Vorticibus torquet rapidis mare: fractaque ãhelãt
Aequora: et iniecto conduntur gurgite mõtes.
Iamque uõlãs rhenũ: rhodanũque in nubila tollit.
Hunc postquã boreæ dirum euasere furorem.
Alternos moesti casus bellique: marisque:
Et dubium rerum euentum sermone uolutant.
O patria fidei domus inclyta: quo tua nunc sunt
Fata loco: sacræ ne manẽt in collibus arces.

De tanto nomine: quoniam ſaguntħus erat opulentiſſima & clara ciuitas fide: quam uſque ad interitum ſeruauit. Ad oras laurentes: ad oſtia tyberina: Laurentum fuit oppidum latii non procul a tyberi. Anio labitur ex montibus trebulanis: inde per deſcenſus tyburtinos deuoluitur in planum: & tyberi miſcetur: quem auget: & ſua unda ditiorem facit. Flauo gurgite: aqua turbida: unde albula quondam dicebatur hic fluuius a colore aquæ. Pontum: mare tyrrhenum. Conſangu neæ: propter ardeam cuius fuerant colonia. Concilium: dicitur congregatio hominum a concalando: idē uocando: unde calēdæ dictæ: quia in principio menſis populus calabat.

A n cinis heu ſuperi tanto de nomine reſtat?
F erte leues auras: flatuſque ciete ſecundos:
S i nondum inſultat templorum protinus ignis
C ulminibus: latiæque ualent ſuccurrere claſſes:
T alibus illachrymāt noctemque: diēque queelisr:
D onec laurentes puppis defertur ad oras:
Q ua pater acceptis anienis ditior undis
I n pontum flauo deſcendit gurgite tybris.
H inc conſanguineæ ſubeūt iam mœnia romæ.
C oncilium uocat auguſtum: caſtaque beatos
P aupertate patres: ac nomina parta triumphis
C onſul? et æquantem ſuperos uirtute ſenatum:
F acta animoſa uiros: et recti ſacra cupido
A ttollunt: hirtæque comæ: neglectaque menſa:
D extraque a curuis capulo non ſegnis aratris
E xiguo faciles: et opum non indiga corda
A d paruos curru remeabant ſæpe penates.
I n foribus ſacris: primoque in limine templi
C aptiui: currus belli decus: armaque rapta
P ugnantum ducibus: ſæuæque in marte ſecures:
P erfoſſi clypei: et ſeruantia tela cruorem:
C lauſtraque portarum: pendent hic punica bella:
E gatis cernas: fuſaque per æquora claſſe.

Auguſtum: uenerationis: maieſtatiſq plenum. Auguſtus dicit locus ſanctus: & uenerabilis. Vnde dicit Liuius romulum feciſſe ſe auguſtiorē purpureo habitu. Caſta paupertate: quoniā a pauperibus: & ſtudioſis caſte uiuitur. diuites autem luxu diffluunt. Beatos: fœlices. beatus ꝓprie dicit iscui nihil deeſt: & qui e natura uiuit: inſtantibus deſideriis ſatiſfacere contentus eſt. Vnde dicit Seneca. Is maxime diuitiis fruit: qui minime diuitiis indiget. Et Epicurus dicebat lætā paupertatem eſſe rem honeſtam. animus enim debet eſſe diues: non arca. breuiſſima quippe ad diuitias uia eſt præter contemptum diuitiarum. Nomina parta: comparata uictoriis. accipiebant enim cognoīa a deuictis hoſtibus: ut Torquatus: Coruinus: Capitolinus fecerꝰ pari modo de ꝓuinciis. Sed poeta reſpexit ad ſua tēpora. Aphricanus enim primus a deuicta aphrica cognomen accepit. Conſul: conſules erant Semp. longus: & P. Scipio. Aequantem ſuperos: ideſt diuiōs omnique uirtute præſtantiſſimos ſenatores romanos. Recti: iuſtitiæ. Hirtæque comæ: impexæ. L. Ticinius Menas: auctore Plynio primus ex Sicilia ī italiam tonſores duxit. Aphricanus autem radi quotidie inſtituit. ante erāt intonſi: unde Ouidius: hoc apud intonſos nomen habebat auos. Neglecta menſa: ideſt ipſa temperantia: quæ luxum aſpernatur: & modum cupiditatibus ponit. & ſic laudat romanos a parſimonia in uictu. Dextra non ſegnis capulo: ideſt prompta ad bellum: & pugnam: quantuis araſſet. Nam apud antiquos ille ſummis laudibus celebrabatur: qui bonus agricola: bonuſque miles dici poterat. Vnde dicit Plynius: Fortiſſimi: & ſtrenuiſſimi milites ex agricolis gignuntur. Senatores colebant agros. erant inquit poeta ita prompti ad bellum: quemadmodum ad agriculturam cincinnatus ab aratro ad dictaturam uocatus fuit eadem diligentia inquit Plynius: Arua diſponebant qua caſtra: Nullum laborem recuſāt manus: inquit Seneca: quæ ad arma ab aratro transferuntur. Opum non indiga corda: quoniam erant prædita uirtutibus: quæ ſunt animi dotes: has qui habet bona fortunæ ſpernit: ea uero appetit quæ natura pro ſui conſeruatione deſiderat: quod qui facit: e natura uiuit: & diuiſſimus ē: panem & aquam: inquit Seneca natura deſyderat: nemo ad hæc pauper eſt: intra quæ quiſquis deſyderium ſuum claudit: cum ioue de fœlicitate contendat. Faciles exiguo: contenti re parua. Curru: triumpho. In foribus ſacris: Tangit Syllius geſta romanorum uſque ad ſecundum bellum punicum in templo: ut plurimum ſenatus habebatur: Huius templi Liuius non meminit: cum de Sagunthinis introductis in ſenatum loquitur. Ait enim: Conſules tunc erant Romæ: Scipio: & Sempronius: qui cum legatis in ſenatum introductis de republica rettuliſſent. & cætera. Captiui: adempti hoſtibus. Secures: ſecurim in bello Pentheſilea Amazonum regina inuenit. Clauſtra: uectes: & ſeram. clauſtra dicuntur a claudendo. Punica bella egatēs: id eſt ſigna uictoriæ: quam Romani habuerunt de pœnis ad Egates inſulas.

Rostra testātia: quæ ostendebant pœnos superatos bello nauali a romanis cessisse mare; amissis Sicilia: & Sardinia: in cuius uictoriæ monumentum rostra nauium carthaginensium in foribus tépli affixa erant: ut quondam rostra antiatum. Romāi enim deuictis antiatibus nauali prælio in monumentum uictoriæ rostra nauium affixerunt: suggesto erecto in foro: quod rostra appellarūt. Vnde Plynius ait. Rostra nauium tribunali præfixa foro decus erant ueluti populo romano corona imposita. Exactam: pulsam e mari. Hic galeæ senonum. Galli senones omissis clusinis: quos uexabant infesto agmine Romam contēderunt: qua capta Capitolium quo se robur receperat romanum: obsederūt romani auro salutem redimere decreuerunt: & mille pondo auri pepigere: sed cum deberet aurum appendi: allata fuerunt a gallis iniqua pondera: & P. Sulpitio trib. militum reclamāte additus est iniquo ponderi ensis ab insolēti gallo: quem romani postea seruauerūt in monumentum illius indignitatis. Arbiter ensis: iudex ponderis: quoniā fuit additus ponderibus & uidebatur eē quasi arbiter. arbitrum autem appellamus iudicem: qui potest pro uoluntate iudicare. Reuertentis camilli: Camillus abiens. erat enim Ardeæ: & quidē exul dictator creatus auro nondum appenso interuenit: & primo congressu ī urbe gallos nullo negocio fudit: fugauitque inde ad octauum lapidem uia gabina: quo se ex fuga contulerant penitus deleuit: & triūphās in urbem reuersus est: & alter Romolus: ac parens patriæ conditorque alter urbis appellatus. Virgilius: & referētem signa camillum. Pompa: triumpho. Spolia eacidæ: Pyrrhi regis epyrotarū: qui apud asculū Curio: & Fabritio conss. his fuit exutus castris: & bis uulneratus: & tādē italia pulsus ex ea uictoria plurima bona Romam allata fuerunt: ut aurum: purpura; tabulæ. Et ligurum comæ: Ligures emporium caput habent gennam: quondam finitimos latrociniis infestabant: hos. L. Posthumius ita bello attriuit: ut uix ferrum reliquerit ad terram colendam ligures: & hispani domiti fuerunt primo bello punico a Lucio Posthumio: & Lucio æmilio consulibus. Parmæ rudes: impolitæ: quoniam ut scribit Strabo: Hispani peltas gestabant; & agiles armaturas propter latrocinia: & gladio: funda: atque iaculo utebantur. Gesa: sunt tela gallorum: auctore Nonio. Virgilius: Alpina coruscat gesa manu: gesum: ut inquit Sextus Pompeius est graue iactu iaculum. Clades: illatas ab annibale. Squalor. i. ipsi oratores squalidi: & præse ferentes tristitiā: ut magis mouerent affectus. Precantis extrema: petentis ultima auxilia. Sacrata gens: oratio Sycoris oratoris saguntinorum in genere deliberatiuo: cuius finis est utilitas. huius orationis exordio captat beniuolentiam a romanis laudans eos a fide: quam in Capitolio sacrauerant. Inde narrat cum amplificatione pericula: & crudelitatem annibalis: & arguens ab utili: pio: iusto: & honesto: nititur persuadere mittendum esse subsidium: sagunthinis extrema calamitate laborantibus. inde corporis habitu mouet affectus. Lacerata enim ueste in signum mœroris strauit se humi: quod conuenit miseris: & extrema difficultate laborantibus. Sacrata fide: Nam romani fidem & mentem in capitolio sacrauerant. Cicero in libris de natura deorum sic scribit: Tum autem res ipsa in qua uis est maior aliqua sic appellatur: ut ea ipsa uis nominetur deus: ut fides: ut mens: quas in Capitolio dedicatas uidemus proxime a Marco Aemilio Scauro. ante autem ab Attilio Calatino erat fides consecrata: de qua consecratione nunc Syllius intelligit: quoniam calatinus fuit in primo bello punico. Populi: quos bello uicistis. Marte satam: natam a Marte propter rei militaris peritiam romani suam conditorisque sui originem ad martem referunt. Ne crede emensos: Narratio est: quæ debet esse dilucida: breuis: & uerisimilis: qua mouet senatores ad affectum a calamitate patriæ: idest ad iram contra annibalem: & misericordiam pro sagunthо obsessa: & ab utili suadet reprimendum esse hostē: ne talia & ipsi romani tandem patiantur. ideo superos obtestatur: ut annibalem pestē tabificā in sagunthinum potius bellum teneant: q̄ permittant romanos inuadere. Insana: æstuosa & concitata.

Exactam ponto libyen testantia rostra
Hic galeæ senonum: pensatique improbus auri
Arbiter ensis inest: gallisque ex arce fugatis
Arma reuertentis pompa gestata camilli.
Hic spolia eacidæ: hic epyrotica signa:
Et ligurum horrētesque comæ: parmæque relatæ
Hispana de gente rudes alpinaque gesa.
Sed postquam clades patefecit: et horrida bella
Orantum squalor præsensque astare sagunthi
Ante oculos uisa est extrema precantis imago.
Tum senior mœsto sycoris sic incipit ore.
Sacrata gens clara fide: quam rite fatentur
Marte satam: populi ferro parere subacti
Ne crede emensos leuia ob discrimina pontum.
Vidimus obsessam patriam: murosque trementes:
Et quem insana freta: aut cœtus genuere ferarum.
Vidimus annibalem: procul his a mœnibus oro:
Arcete o superi: nostroque in marte tenete.

Fatiferæ iuuenem dextræ: qua mole sonantes
Exigit ille trabes: et quantus crescit in armis
Trans iuga pyrenes mediũ indignatus iberum
Exciuit calpen: et mersos syrtes harenis.
Molitur populos: maioraque mœnia quærit
Spumeus hic medio qui surgit ab æquore fluctus:
Si prohibere piget uestras effringet in urbes:
An tanti pretium motus: ruptique per enses
Fœderis hoc iuueni iurata in bella ruenti?
Creditis: ut statuat superata iura sagunthos
Otius ite uiri: et nascentem extinguite flammam:
Ne seræ redeãt post aucta pericula curæ.
Quanquã o si nullus terror: non obruta iã nunc
Semina fumarent belli: uestræue sagunthos
Spernendum consanguineam protendere dextrã:
Omnis iber rapidis: omnis fera gallia turmis
Omnis ab æstifero sitiens libys imminet axe:
Per uos culta diu rutulæ primordia gentis
Laurentemque larem: et genitricis pignora troiæ
Conseruate pios: qui permutare coacti
Acrysioneis tirynthia culmina muris.
Vos etiam tandem siculi contra arma tyranni

Fatiferæ dextræ: afferentis fatum & mortem: & est pars confutationis. potuisset. n. dici si Annibal ueniet non erit timendus: cum sit nullius momẽti. ideo subiungit: Qua mole sonantes exigit: id est emittit in hostem hastas trabales: id est maximas: & hoc dicens suadet ab utili. Quantus crescit: assurgit in clypeũ. Imitatio uirgiliana. Trans iuga pyrenes: exauget rem: ut maiorem incutiat metũ romanis. Dicitque Annibalem uocasse ad bellum ferocissimas gentes: & transmisisse iberũ: qui erat terminus imperii: & melius inter utriusque populi ditionem: ut ostendat illum tot: tantisque militibus subruxum: omnia ausurum: & ut romanos moueret rebus suis timentes: nisi statim reprimeret illius conatus. Calpe mons est in finibus hispaniæ ad fretum: quem ponit pro hispanis habitantibus ad occasum: quos Annibal ad arma exciuerat. & ut maiorem timorẽ faciat: dicit Annibalem transcẽdisse pyreneos montes: qui diuidunt gallias ab hispanis. Mersos harenis: aphros: & nasamones. Molitur: uocat ad bellũ.

Maiora mœnia: urbem romã. Spumeus: translatio est: & locus ab utili habens in se etiam confutationem: potuisset enim dici: Mouet quidem bellum: sed non nobis. ideo ait: uestras effriget in urbes. Spumeus fluctus: Annibal similis fluctui. An tanti pretiũ motus: confirmatio ẽ confutationis: & inest ipsa confutatio sensus. putatis ne Annibalem rupisse fœdus: & ruisse ad arma: & tantos excitasse motus: ut sagunthos dũtaxat ponatur: quasi dicat: non ita credendum est. Per enses: arma: quoniã hoc bellum erat contra fœdus. Iuuẽi: Annibali fœdifrago: ordo est: an credi nsesse pretium tãti motus iuueni. Vt statuat iura: idest imponat finem potẽnæ: quam nunc habet in armis: & cupiditati. Iurata bella: quæ iurauit se illaturum romanis: ut dictum est. Otius ite uiri: locus ab utili: occurrite inquit Annibali: & illum furẽtem reprimite: ne postea damno affecti uos non fecisse pœniteat. Fumant inquit semina belli: si tamen inualuerit incendium: non facile extinguetis: & hæc pars habet confutationem. Potuisset enim dici: cum mouebit bellum ibimus obuiam armis. ideo ait: Vtinam non esset iã opus uestro auxilio: & semina belli nõ fumarent. Omnis iber: ponit gentes: quæ illius exercitu erant: & per epitheta auget metum: ut ostendat illos esse timendos. Omnis iber: omnes hispani ab ibero fluuio. Rapidis: in arma furentibus.

Fera: crudelis, bellicosa. Aestifero axe: cœlo libyeo: quod est subdĩtum cancro. Omnis libys: omnes libyci nobis imminent. Sitiens: quoniam Aphrica laborat penuria aquarum. & ideo coloni malis assuetĩ melius militiæ labores tolerare possunt. Per uos culta: locus est a pio. Oramus inquit uos per numina uestra: quæ semper pio animo colimus: ut nobis suprema calamitate laborantibus succurratis. Rutulæ gentis: ardeatium: quorum rex Rutulus fuit: a quo rutuli dicti: cuius filius fuit Daunus pater Turni. Colimus inquit diu sacra latina aducta ex Phrygia ab Aenea: & principio rutilæ gentis: cuius saguntus fuerat colonia. Laurentemque larem: templum Apollinis: siue solis: quod erat apud Laurentes qui colebant solem indigetem. & apud Lauinum erat templum Veneris genitricis commune latino nomini: cuius curam habebant acleates: ut auctor est Strabo.

Pignora troiæ: numina troiana: quæ colebantur in Latio aducta ab Aenea. Genitricis: a quã est origo romanorum. Pios: sagunthinos claros pietate. Iustitia inquit Lactannus quid est nisi pietas. pietas autẽ nil aliud q̃ dei parentis agnĩno. tunc sumus profecto pii erga deum: cum illi tribuimus: quod ei debemus: idest cum ipsum colimus: & adoramus: & pietatem debemus deo & parentibus aliis autem officium. Coacti: ab illis: qui nostros in nouam coloniam miserunt. Tirynthia culmina: Saguntum conditum ab Hercule tirynthio. Muris acrysioneis: ardeatibus: quoniam Danae filia Acrysii regis argorum cum filio Perseo condidit Ardeam. Vos etiam tandem: locus ẽ a iusto: & exẽplo ostendit romanos debere fauere suis: cũ alias affuerint alienis. Hyero rex syracusius intulit bellum messeniis: qui sunt ad fretum siculum. Implorauerantque opem romanorum: unde

missus ẽ exercitus:& pulsus rex atque coactus restituere captiuos:& centũ talẽta argẽti soluere: tũc primũ classis romana in Siciliã transmisit. L. piso: ut autor ẽ Ply. suis annalibus pdidit contra hyeronẽ regẽ: ccxx. naues effectas fuisse diebus. xlv. Tandẽ: post longã contentionẽ ĩ senatu: an eẽt mittẽdus exercitus contra carthaginẽses & Hyeronẽ inqt Liuius aux iliũ mamertinis ferendũ senatus cẽsuit: cũ d' ea re inter suadẽtes: ut id fieret: dissuadẽtesque cõtẽtio fuisset: Diu tñ inqt Polibius hæc res in senatu agitata. Tandẽ populus præbendũ mamertinis subsidiũ iudicauit: atque ea

Iuuisse egregium: uos et campana tueri
Mœnia depulso samnitum robore dignum
Sigeis duxistis auis: uetus incola dauni
Testor uos fontes: et stagna arcana numici.
Cum fœlix nimium dimitteret ardea pubem
Sacra domumque ferens: et aui penetralia turni
Vltra pyrenem laurentia numina duxit
Cur ut decisa: atque auulsa e corpore membra
Despiciat: uesterque luat cur fœdera sanguis.
Tandem ut finitæ uoces: miserabile uisu
Affigunt proni squalentia corpora terræ:
Inde agitant consulta patres: curasque fatigant.
Lentulus ut cernens accensæ tacta sagunthi
Poscendum pœnæ iuuenem: celerique negantis
Exuri bello carthaginis arua iubebat:
Ast fabius cauta speculator mente futuri
Nec lætus dubiis: paruisque lacessere martem
Et melior clauso bellum producere ferro
Prima super tantis rebus pensanda ducis ne
Ceperit arma furor: an patres signa moueri

sentẽtia p plebẽ confirmata confestim Appiũ claudiũ consulẽ traiicere ĩ Siciliã:& mamertinis ferre opem iubẽt: uidebatur certe iniustũ ferre opẽ mamertinis: q messanã occupauerãt: cum ipsi paulo ante animaduertissent ĩ pprios ciues: q rhegiũ contra ius tenuerãt: imitati mamertinos. Vos & campana tueri mœnia: Sãnites arma iniusta sidicinis intulerũt. Sidicini cãpanis se iũxerũt: q in se oẽm belli molem uertere. nam eos adorti sunt samnites: omissis sidicinis cãpani intra mœnia compulsi Romã miserũt legatos: q tãdẽ capuã dederũt romanis: ne ea samnites potirent. Romani legatos miserũt: ut suis abstinerẽt: qbus cũ superbe eẽt responsum: missis fecialibus ad res repetẽdas Valerius consul cognomine coruinus eos uicit cum magna difficultate: fassi quippe sunt romani se nũq̃ cũ pertinaciore hoste manus conseruisse: ideo ait Syllius depulso robore samnitũ. Dignũ duxistis: putastis eẽ dignũ. Auis sigeis: romãis maioribus uestris: q opẽ implorãtibus ferebãt. Sigeũ ẽ pmontoriũ troadis: unde romani originem habẽt. Incola dauni: ego sycoris oriundus ab ardea: ubi regnauit Daunus: Nõ sum inqt alienus: q opẽ uestrã imploro: sed uetus colonus ardeæ. Igitur ne ab officio discedatis fauere nobis debetis. Stagna numici: Numicus est fluuius latii: in quo æneas submersus nunquam apparuit. Vnde troiani aboriginesque in numerum deorum relatum arbitrantes Iouem indigetem appellarunt. Ascanius templum sacrauit patri ad Numicum: ut autor est Dionysius: cum tali titulo. Diui patris terrestris: qui Numici fluuii undas gubernat. Indigetes dii erant: quorum nomina nefas erat manifestare. Appellati autem: quia in deos egissent: ideo dicit Liuius: Situs est quemcunque eum dici ius: fasque est. Stagna arcana: sub quibus latuit Aeneas Ardea nimium fœlix: nimium abundans colonis. Pubem: iuuentutem in nouam coloniam. Penetralia: penates sacra & ritus sacrorum: qui erat apud rutulos. Laurentia numina: quæ colebantur a latinis & laurentibus. Vltra pyrenem: quoniam sagunthus erat in Hispania ultra pyreneos montes. Cur ut decisa: locus est ab honesto: & ait honestum est: & decet uos o romani si nos tanquam filios ac membra uestra iuueritis. Membra: nos qui sumus tanquam membra decisa a uestro corpore. Vester sanguis: nos qui sumus uester sanguis: & soboles: cur debemus pati damna: quæ infert Annibal nobis colonis uestris rupto fœdere: quo cautum erat per uos: ut nobis libertas seruaretur. Luat fœdera: patiatur damna & bellum: quod Annibal contra fœdus mouet. Tandem: idest cum perorassent illi legati. Agitant consulta: consulũt ĩ medium de hac re mon iam ad affectũ: & lentulus censuit poscendum esse Annibalem ad supplicium rupti fœderis: & comburendas esse arces carthaginis: si pœni hoc negarent. Tandem uicit Fabii sententia: q tanquam uates omnia prouidebat: ut legati ad Annibalem & carthaginensem senatum mitterẽtur. Fatigant: exercent. Pœnæ: ad supplicium & pœnam rupti fœderis. Iuuenem: Annibalẽ. Negãtis: scilicet dare Annibalem ad pœnam obuiolatum fœdus. Speculator: idest tanquam e specula prospiciens prudentia sua: id quod futurum erat: laus Fabii a prudentia. Cauta mente: Cautus dicitur is qui timet ea quæ timenda sunt: & ita semper agit ut locum pœnitentiæ non relinquat. Nec lætus: non gaudens temere prælium inire: ut prudentem decet. Paruis: re parua & dubia. Clauso: recondito in uagina: quoniam erat cunctator. Super: de tãtis. Pensanda: diligenter consideranda: & ponderãda. Ne ducis furor: an ipse Annibal citra patrum auctoritatem mouerit bellum: an iussu patrum. Exacta: idest diligenter perquisitam ueritatem.

Alto;prudenti. Vt sæpe e celsa;Fabium prouidentem futura bella ritu uatis comparat magistro nauis,qui futurum uentum signis cognoscit;& statim alligat uela arbori ipsius nauis. Grandæuus;longa experientia edoctus. Chorum;uentum. Iandudum;statim;linthea,uela. Lachrymæ;saguntinorum. Præcipitare fatum;quodam impetu festinare ad secundum bellum punicum;quod adhuc latebat;sed fato futurum erat. Lectique senatu;electi fuerunt Fabius & Publicola;ut Annibalem adirent. Si surdus;idest non obtemperans uerbis nostris. In armis pactorũ;quæ erant contra fœdera;idest si perseuerabit indicant bellum carthaginensibus oblitis deorum; qui fuerant inuocati in fœdere.

Finis primi libri.

Censuerint mittique uiros qui exacta reportent
Prouidus hæc ritu uatis fundebat ab alto
Pectore præmeditans fabius surgentia bella.
Vt sæpe e celsa grandæuus puppe magister.
Prospiciens signis uenturum in carbasa chorum
Summo iandudum substringit lintea malo.
Sed lachrymæ atque ira mixtus dolor ĩpulit oĩs
Præcipitare latens fatum;lectique senatu:
Qui ductorem adeant;si perstet surdus in armis
Pactorum;uertant inde ad carthaginis arces.
Nec diuum oblitis indicem bella mouentur.

Finis primi libri.

Eruleis prouecta uadis: describit nauigationem legatorum ad Annibalem: Legati autẽ erant Fabius: Pãphilus: & Valerius publicola: quos Annibal audire noluit: sed strepitu armorũ, & tubarũ clangore nauim ne appellerent ad litus phibuit: qui ut mandatũ erat ad carthaginẽ iter uertentes: bellũ de more indixerunt: inde canit hasbiten in arma uenisse: cecidisseque manu theronis: inde uarias poenorum sententias: auditis romanorum legatis: clypeũ deinde muneri datũ Annibali a callaicis populis celebrat: deploratque tãdẽ saguthinã cladem: & incendiũ: celebrãs saguntinos: q pro fide cum omnibus fortunis mori dignũ duxerũt: & Annibali ob pfidiã: animique feritatẽ: fortunæ mutationẽ: exitumque uitæ uaticinat.

Eruleis prouecta uadis iã dardana puppis
Tristia magnãimi portabat iussa senatus.
Prioresque patrũ fabius tirynthia proles
Tercentũ memorabat auos: quos turbine martis
Abstulit una dies: cum fors non æqua labori
Patritio cremeræ maculauit sanguine ripas.
Huic comes æquato sociauit munere curas
Publicola: ingentis uolesi spartana propago,
Isculam referens insigni nomine plebem
Ausonios atauo ducebat consule fasces.
Hos ut depositis portum contingere uelis
Allatum annibali: consultaque ferre senatus.
Iam medio feram bello poscentia pacem.
Ductorisque simul conceptas foedere poenas.
Ocius armatas passim per littora turmas
Ostentare iubet minitantia signa recensque
Perfusos clypeos et tela rubentia cæde.
Haud dictis nunc esse locum. strepere oĩa clamat
Tyrrhenæ clangore tubæ: gemituque cadentum.
Dum detur relegant pontũ neu se addere clausis
Festinent: notum quid cæde calentibus armis
Quantum ire liceat: motusue quid audeat ensis.
Sic ducis affatu per inhospita littora pulsi
Conuerso tyrios petierunt remige patres.

Prouecta: pcul uecta. Vadis ceruleis: aqs marinis. Dardana: romana nauis: q oratores uehebant. Tristia iussa: afferentia dolorẽ & tristitiã Annibali: q illũ ad poenam rupti foederis reposcebãt. Primoresque patrũ fabius: tangit natales Fabii: & maiorũ stẽma: familia quippe fabiorum ad Herculẽ originẽ referebat suã. Fabius filius Herculis fuit ex Vindima filia Euãdri: a quo fabii: ideo hic tirynthia ples appellat ab hercule tirynthio: de hoc alibi latius ĩ bello: quod romani contra uehientes gerebãt fabiorum familia: id bellũ in se suscepit. Itaque tercentũ & sex ex hac familia cõtra hostes pfecti ad unũ cæsi sũt: insidiis circũuenti ad cremerã fluuiolũ: q parũ distat ab urbe. Primores patrũ: inter senatores illius æui facile principes. Primores dicunt tantũ numero multitudinis: & cõparatiuũ ẽ sine positiuo. Turbine: impetu bellico. Vna dies: Ouidi. Vna dies fabios ad bellum miserat omnis. Ad bellũ missos perdidit una dies. Fors: fortuna belli maior ẽt uiribus fabiorum: qm̃. ccc. & sex erant contra tot hostes. Non æqua: non par labori fabiorũ. Patricio: generoso & multi nominis patritii pprie dicunt illi: q nati sunt ex patribus conscriptis. Aequato munere: pari legationis officio. Munus ut inqt iuriconsultus tribus modis dicit: uno donũ: unde munera dicũt dari: mittiue altero onus: quod cũ remittit uacationem militiæ munerisque præstat: inde immunitas appellat. tertio officium: unde munera militaria & municipes dicunt: quia munera ciuilia capiant. Ingentis uolesi: Volesus a quo ualesii mutatis litteris: inde Valerii habuerunt originem ex regillis oppido sabinorum cum magna clientũ manu Romã comigrauit: & parer fuit: ut quidã uolunt Valerii collegæ bruti in consulatu: qui qm̃ plebis studiosus fuerat publicola cognomiãtus est: a quo hic Valerius originem habebat. Appius claudius. R. litteram inuenit: ut p ualesiis ualerii dicerent. Spartana propago: sabina: qm̃ spartani: idest lacedæmonii fugiẽtes asperitatem legum lycurgi nauigauerunt in Italiam; habitaruntque cum sabinis. Is: publicola. Insigni: claro in familia: posterisque cognomine. Ausonios fasces: consulatum: quem adeptus fuit ille Valerius: qui primus publicola cognominatus est. Atauo consule: publicola illo ad quem hic originem referebat suam. Hos, fabiũ & publicolam. Consulta: decreta patrũ. Foedere: qm̃ mouebat bellum contra foedus: & sic debebat dare poenas. Recẽs: p recẽter. Perfusos: madefactos cæsorum sanguine. Tubæ tyrrhenæ: ab inuẽtore: qm̃ tyrrhenus piseus: autore Plynio tubã æneã inuenit. Papinius in thebaide: Dum matre ppinquo horrẽt tyrrhenos heliconia plectra tumultus. Relegant: retro nauigent Romam. Clausis: obsessis saguntinis. Quid audeat ensis: quasi dicat armatis nihil est sanctum: & uiolant etiam legati: qui iure gentium tuti esse debent. Liuius ait: Interim a Roma uenisse legatos nunciatum est; quibus obuiam ad mare missi ab Annibale; qui dicerent: Nec tuto eos adituros inter tot tam effrenatarum gẽtium arma. Inhospita; ubi non inuenerunt hospitiũ. Affatu: uerbis Annibalis. Conuerso remige: mutata nauigatione carthaginẽ cõtẽdert.

Hic:tūc. Pœnus:Annibal ita nauim abeuntē uerbis pſequutus ē:mouens ad indignationē ſuos. Fundentē:pandentē uela uentis ī medio mari. Carinā.ſ.oſtēdit ſiue alloquutus ē: deeſt enim uerbū:quod ille non expreſſit ꝓpter iram:ut ſæpe apud poetas legiť. Noſtrū ferre caput: uerba Annibalis ad ſuos:qbus romanos in odium inuidiáque trahit. Cæce:improuide rerū futurarū. Secūdis:fœlicitate.& flatu fortunæ:quæ temeraria ē:& ad tēpus:& ſic tanq̄ imprudētes taxat romanos. Prudētis inqt Seneca ꝓprium ē examinare conſilia. Si prudēs eſſe cupis in futura pſpectū intende:& quæ poſſunt contingere animo tuo: ꝓpone nil tibi ſubitū ſit; ſed totum ante conſpicies:Si prudēs ē animus tuus tribus tēporibus diſpenſetur præſentia ordina:futura prouide: præterita recordare.nā q nihil de præterito cogitat perdet uitam: q nihil de futuro præmeditať in oīa incautus incidit. Annibal igiť dum romanos imprudētes uocat cæcitatem oſtēdit ſuam: q uires illorū minime metiebať: & ſic tādem uictus pœnitentiæ locū reliquit: quod imprudētiæ aſcribiť:cū tibi alludit uitæ proſperitas inqt Seneca: Tunc te uelut ī lubrico retinebis ac ſiſtes:nec tibi dabis impetus liberos: ſed circūſpicies:quo eundū ſit:uel quouſque:Non altiori te rei imponas:in quā tibi ſtanti tremēdū aſcēdēti cadendū ſit. Impia tellus:Roma. Pœnæ: ad pœnā rupti fœderis. Ante expectatum:eſt una dictio:& ſignificat antequā me expectes. Virgi. in geor. Et hoſti ante expectatū poſitis ſtat in agmine caſtris.ſic ēt ante domandū idem ponit.i.anteq̄ domeť adero inqt citius q̄ putabas o roma portis tuis. Penates externos.i.ſagunthū. Timebis tibi inqt paulopoſt o Roma:q nūc uis defendere ſagūthios:q ſunt extra italiam. Tarpeios ſcopulos:capitoliū & arcē:ut feciſtis tēpore ſenonum. Prærupta:alta & acceſſu difficilia:id eſt rupē ueſtrā capitolinā:qua ſalutem defendiſtis:non pugna & uiribus: non poteritis inqt redimere uos a me auro: & tutari capitolina arce: ut feciſtis tempore gallor͛. Nubibus:dēſitate ac multitudine telorū. Iaciebant inquit ſaxa in turres hoſtiles: ut legati romanorum nauigantes acerrimam urbis oppugnationem cernerent. Prouecta:nauis procul uecta a portu. Profuge:quam Annibal profugauerat armorum ſtrepitu & tubis. Martem:pugnam. & urbis oppugnationem. Turmas:exercitum. Turma habebat triginta duos equites. Manipulus autem uiginti pedites. Piacula: ultionem uulneris illati a ſagunthinis Annibal efflagitabat a militibus ut uulnus ulciſcerentur ſuum:quod promiſerant:& uulnus oſtentabat: ut maiores excitaret affectus. Poſcimur o ſocii:oratio Annibalis ad ſuos:qua rei indignitatem affert. Romanos trahit in inuidiam:ſuoſque ad pugnam accendit.& beniuolentiam captat a ſuis militibus:quos ut uideatur humanus ſocios appellat:ſic Aeneas Virgilianus:& Cæſar apud Lucanum. Domini:tyrannice imperantis.nam dominari proprie tyrannorum eſt. Culpanda: digna repræhenſione: ideſt Si tedet uos bellum mouiſſe reuocetis legatos:meque illis uinctum dedite ad pœnam; hoc dicebat:ut magis ſuos moueret. Nam cur eoi:ironice loquitur:non enim ita ſentiebat: ſed hoc eo ſpectat:ut oſtendat indignum eſſe ducem tanti nominis:& maiorum ſtemmate clarum tradi lacerandum iniuſte imperantibus:& oriundis a gente molli. Belli eoi:quoniam Amilcar ad barcam beli den ſuā referebat originē.& Amilcar barcas cognoīabať autore Poly. unde factio barcina d' bello rege aſſyrior͛ dictū ē:q ſunt ad orientē.eos.ē mons orientis:unde eous. Deductus:natus ex genere Beli:per barcā progenitorē noſtrū & principem gentis barcinæ. Seruitium:ſeruitutē. Seruitium inuenerūt Lacedæmonii. Circūfuſus:ſtipatus tāto exercitu:& tam forti abūdabat inqt Li. multitudine hominum pœnis;ad centum enim.l.hominum milia in armis fuiſſe creditur.

Hic alto penus fundentem uela carinam
Noſtrum ferre caput parat illa per æquora puppis
Heu cæcæ mentes tumefactaque corda ſecundis.
Armatum annibalem pœnæ petit impia tellus.
Ne depoſce adero: dabitur tibi copia noſtri.
Ante expectatum: portiſque fociſque timebis.
Quæ nunc externos defendis roma penates.
Tarpeios iterum ſcopulos præruptaque ſaxa
Scandatis licet: et celſam migretis in arcem:
Nullo iam capti ūitam penſabitis auro.
Incenſi dictis animi: et furor additus armis.
Conditur ex templo telorum nubibus æther.
Et denſa reſonant ſaxorum grandine turres.
Ardor agit: prouecta queat dum cernere muros:
Inque oculis profugæ martem exercere carinæ:
Ipſe autem incenſas promiſſa piacula turmas
Flagitat inſignis nudato uulnere ductor.
Ac repetens queſtus furibundo perſonat ore:
Poſcimur o ſocii fabiuſque e puppe catenas
Oſtentat: dominique uocat nos ira ſenatus.
Si tedet cœpti culpanda ue mouimus arma
Auſoniam ponto propere reuocate carinam:
Nil moror: en uincta lacerandum tradite dextra:
Nam cur eoi deductus origine belli
Tot libyæ populis tot circumfuſus iberis

Rheteius:romanus oriundus a phrygibus:ubi est rheteũ promontoriũ. Propaget signa:dilatet imperiũ & aquilas,pmoueat:idest uexilla. Ferox:bellicosus:& crudelis. Tremamus: timeamus etiã nutus romanorũ:ac si eẽnt dii.Numen inqt Varro dicũt eẽ imperiũ a nutu. Itaque nutũ Ioui semp tribuit Homerus:ut eius imperiũ maximũ eẽ uideat. Omina tristia:uerba Annibalis ominantia infelicitatẽ:ut fuit.nã oĩa hæc & grauiora passi sunt carthaginẽses a romanis. Discinctos ĩter libycos:describit hasbiten reginã cyrenaicræ regionis:quæ uenit in Auxiliũ Annibalis amazonũ ritu:sed malis auibus:qm̃ occubuit

Seruitium præferre negem rheteius immo
Imperet æternum:et populis sedisque propaget
Signa ferox:nos iussa uirum nutusque tremamus
Effundunt gemitus:atque omina tristia uertunt
In stirpem æneadũ:ac stimulant clamoribus iras.
Discinctos inter libycos:populosque bilingues.
Marmaricis audax in bella œnotria signis.
Venerat hasbite proles garamantis hyarbæ.
Ammonæ hic genitus phorcinidos antra medusæ
Cinyphiumque macen et iniquo e sole calentis
Battiadas late imperio sceptrisque regebat
Cui patrius nasamon æternumque arida barce
Cui nemora autololum atque infidæ littora syrtis
Parebant:nullaque leuis getulus habena.
Atque is fundarat thalamos tritonide nympha
Vnde genus proauumque iouem regina ferebat.
Et sua fatidico repetebat nomina luco.
Hæc ignara uiri uacuoque assueta cubili.
Venatu et syluis primos defenderat annos
Non calathis molita manus:operata ue fuso
Dyctimam:et saltus:et anhelum impellere planta
Cornipedem:ac strauisse feras:immitis amabat.
Quales threiciæ rhodopen pangeaque lustrant

libyci:ut autor ẽ Strabo habebãt peltas paruas ex corio confectas.iacula parua & lata:uestes etiã latas & discĩctas:ideo Virg.cecinit in octauo: Discintos mulciber aphros. Bilingues:fallaces.Cice. in orõne contra.P. Rullũ tribunũ plebis dicit Carthaginẽses fraudulenti & mẽdaces sunt: non genere:sed natura loci: quod ,ppter portus suos multis & uariis mercatorũ sermonibus ad studiũ fallẽdi studio questus ferebanť. Marmaricis:libycis.marmaridæ enim sunt populi libyes. In bella œnotria:saguntina:& romana:qm̃ sagunthini erant iũcti fœdere cũ romanis. Garamãtis hyarbæ:qui regnauit apud garamantes hasbytæ sunt populi apď nasamonios: a qbus nomẽ huius reginæ deducıť:qbus imperabat:hyarbas filius fuit Iouis Ammonis:cuius oraculũ erat apud garamanthes: ad quẽ suam origĩnẽ referebat hasbyte. Phorcinidos antra medusæ:Phorcinus fuit pater Medusæ & rex mauritaniæ:& sic mauritaniã ĩtelligit:unde in decimo describẽs mortẽ Phorci ait:Iacet ingens phorcus ab antris herculeæ calpes, celatus gorgone parmã: unde genus tristisque deæ manabat ongo.i.Medusæ filiæ phorci: siue phorcini. Cyniphiumque macen: Macæ populi cyrenaicæ regionis: ubi ẽ cynips fluuius;unde cyniphii mace dicũť:erãt illic hirci uillosissimi:& ideo hircos cyniphios appellat Vir. Battiadas:cyrenaicos:qm̃ battus: de quo alibĩ dicetur condidit cyrenen denominatã a nomine matris. Iniquo sole:ardoribus cœli:regio quippe cyrenaica ẽ arida:clari uiri cyrenaici fuerunt:Aristippus q cyrenaicã philosophiã instituit: cui æeta eius filia in scola successit. Annyceris q cyrenaicũ dogma emendauit. Erathostenes mathematicus, Carneades optimus academicus. Cronus apollonius: q magister fuit Diodori dyalectici.

Patrius nasamon:Nasamones populi aphricæ,ppe syrtes:qui & mesammones dicti sunt:quasi in mediis harenis siti:apud quos ut dixi erat oraculũ Iouis Ammonis patris hyarbæ: ideo dicit patrius nasamon. Barcæ:oppidũ cyrenaicæ regionis laborãs aquarum inopia:alio nomine ptolæmais dicebatur. Nemora autololum:Autololes sunt populi aphricæ uicini getulis habẽtes optima pascua & nemora:ipsique erãt ueloces in cursu. Infidæ syrtis:,pter uada breuia:in quibus nautæ faciũt naufragiũ:de syrtibus alibi dicetur. Getulus leuis:agilis ad pugnã.getuli populi sunt aphricæ:qui ĩ bello habenis equorum non utebanť:sed eos sola uirgula regebant. Tritonide nympha: alludit ad historiã:quoniã ut autor est Diodorus: Amazones non solum fuere in ponto ad Thermodontem fluuiũ:sed etiam in libya:in quadã insula paludis tritonidis: quam hesperã appellãt: quarũ reginam Myrhinã nonnulla memoratu digna fecisse scribit.Ideo fingit poeta hasbyten natã fuisse ex nympha tritonidis paludis:ut imitareť Homerũ:q scripsit pẽthesileã reginã amazonũ uenisse ad Troiã:& Virgiliũ:q camillã in troianos armauit. Thalamos:nuptias. Sua noĩa:natales:& clarũ stẽma maiorũ. Luco fatidico:ĩ quo Iuppiter patrius colebať:& dabat responsa. Ignara uiri:uirgo imitata ĩ primis annis amazones. Dictynnã:dictynna mulier quædã fuit ĩ creta insula:ut autor ẽ Stra.Brytomartis appellata:q̇ retia uenationibus apta inuenit:quo inuẽto nomẽ cõsequuta ẽ:unde cũ Dyana dea sit uenationis:cuius illa studiosa fuit dictynna dř: Dictynnæ: ut inqt Stra.erectũ fuit tẽplũ ĩ creta. Anhelũ:defatigatũ. Plãta:calcaribus. Immitis:ferox & bellicosa. Quales threiciæ:hasbytẽ uenationis studiosam cõparat puellis threiciis;q̇ innuptæ uenationibus

studebãt congressus uiro℞ fugiẽtes. Rhodope mons thraciæ. Pãgeus mõs. Hebrus fluuius eiusdẽ regionis. Cicones & getæ thraces sunt. Rhesus rex threicius. Bisthones ẽt q utunt lunatis scutis. Hesperidũ dono: Hesperides puellæ: cuius lucus erat ĩ cyrenaica regione: ut autor est Stra. Prima hasbytes aurea poma habebãt: ad quo℞ colorẽ alludẽs poeta fingit hesperides aureũ cingulum donasse hasbyte: quo illa crines passos religauerat. Dono: cingulo aureo muneri daro ab hesperidibus puellis. Nuda latus: qm̃ dextrũ brachiũ erat nudũ: ut eẽt ad pugnã expeditius: sic amazones ad bellũ pdibãt adurentes dextrã mamillã: ne extuberãs eẽt impedimento ĩ præliis. Vnde Virg. dixit: Exerte cingula mãmæ. Termodon ẽ fluuius ĩ ponto cuius ripas accoluerũt amazones. unde Papi. in syluis describẽs pugnas mulierũ in theatro dicit: Stat sexus rudis. In scius q; ferri: & pugnas capit improbus uiriles. Credas ad tanaim ferũque phasim. Thermodontiacas calere turmas.

Feroci marti: pugnæ. Thermodontiaca pelta: scuto amazonico. Biiugo curru: tracto a duobus eqs. Passæ foedera ueneris: quæ iam nupserãt. Densior ala: maior erat multitudo uirginũ q̃ nuptarũ. Longa mapalia: tuguria pasto℞ & domos. Gyris: reuolutionibus. Cortynia: cretensia. Cortina est urbs cretæ. & Mopsus erat cretensis.

Neruo: arcu q neruo tẽdit. Læthalia: sagittas inferẽtes uulnus læthale.

Aligero: pẽnatis sagittis. Crescerat: dscribit priam Mopsi: & ipius cõmigrationẽ ad Saguthũ malis auibus. Cres: cretẽsis curetes ĩ creta occultauerũt Iouẽ infantẽ: circa quẽ uagientẽ cymbalis: & armorũ agitatione: strepituque psonabant: ne uagitus exaudiret. Vnde ærisona antra curetũ dicit: adde ẽt qđ curetes choribãtes Idei dacty li: & thelchines sacerdotes fuerũt: q cõmotione armorũ cymbalis. Vociferatione tybiis tympanisque rem sacrã in antris peragebãt suis. Verbosa est de curetibus disputatio apud Straboné. Dycteos: creẽses: qm̃ dyctæ ẽ ciuitas cretæ. Inopina: nõ puidẽs ictum. Inopinus dicit is: qui nõ opinatur: & is de quo nihil opinamur: quemadmodum ignarus dicitur tam is q ignorat: q̃ is qui ignorat: & nescius tam is q nescit: q̃ is qui nescit.

Rueret: proruebat. Cortyna. i. creta ipsa. sensus ẽ: Quãuis peritia sagittãdi creta certet cũ populis: q sunt ad orientem optimis sagittariis: tamen Mopsus omnis cretẽses superabat: & sic laudat eum a peritia suæ artis: cũ cortyna nunquam habuerit talem: qualis erat Mopsus. Leuior opum: habens domi rem angustam. Res arctæ: paupertas & difficultas in re familiari coegerunt ipsũ nauigare ad nouas sedes parãdas. Hospes: ipse Mopsus peregrinus. Inglorius: sine nomine & gloria: Humilis enim erat fortunæ. Miseram: paulopost casurã. Natis: Icaro & Doryla. Coriti leues: Coritus est pharetra ex corio. Ouidius. In quibus est nemo: qui non coriton & arcum. Telaque uipereo lurida felle gerat. Et Papinius in Thebaide: Terga cydoneæ coritus harundine pulsat: Coritus etiam potest dici techa ipsius arcus ex corio. Fratrum: Icari & Dorile. Chalybs: ferrum sagittarum. Minoia: cretensia: quoniam illic regnauit Minos.

Saxosis nemora alta iugis: cursuque fatigant
Ebrũ innupta manus spreti ciconesque getæque
Et rhesi domus: et lunatis bistones armis.
Ergo habitu insignis patrio religata fluentem
Hesperidum crinem dono dextramque feroci
Nuda latus marti: ac fulgenti tegmine leuum
Thermodoontiaca munita in prelia pelta
Fumantem rapidis quatiebat cursibus axem:
Pars comitum biiugo curru: pars cætera dorso
Fertur equi: necnõ ueneris iam foedera passe
Reginam cingunt: sed uirgine densior ala est.
Ipsa autem gregibus per longa mapalia lectos
Ante aciẽ ostẽtabat equos: tumuloque propinquo
Dum sequitur gyris campum uibrata per auras.
Spicula contorquens summa ponebat in arce.
Hanc hastam totiens intrantem moenia mopsus.
Non tulit: et celsis senior cortynia muris
Tela sonante fugat neruo liquidasque per auras
Dirigit aligero letalia uulnera ferro.
Cres erat ærisonis curetum aduectus ab antris
Dycteos agitare puer leuioribus annis
Pennata saltus assuetus arundine mopsus.
Ille uagam coelo demisit sæpe uolucrem.
Ille procul campo linquentem retia ceruum
Vulnere sistebat: rueretque inopina sub ictu
Ante fera incauto: quam sybila poneret arcus.
Nec se tum pharetra iactauit iustius ulla:
Eois quanquam certet cortyna sagittis.
Vetum ut opum leuior uenatu extendere uitam.
Abnuit: atque arcte res exegere per æquor
Coniuge cum meroe natisque inglorius hospes
Intrarat miseram fato ducente saguntum.
Coriti fratrum ex humeris calamique paterni
Pendebant: uolucerque chalybs minoia tela.

Hic medius iuuenum massylæ gentis in agmen
Crebra cydoneo fundebat spicula cornu.
Iam garaniũ audacẽque tyrũ pariterque uictis
Gisgonem leuemque bagam indignũque sagittæ
Impubem malatam:certeque occurrere lixum
Fuderat.et plena tractabat bella pharetra.
Tum uultum intendens telumque in uirginis ora
Desertum non grata iouem per uota uocabat.
Namque ut fatiferos conuetti prospicit arcus.
Opposito procul insidiis nasamonia sarpe
Corpore præripuit læthum calamumque uolantẽ
Dum clamat patulo excipiens transmisit hiatu.
Et primæ ferrum a tergo uidere sorores.
At comitis casum frendens labentia uirgo
Membra leuat:paruaque oculos iam luce natantes
Irrorat lachrymis:totisque adnixa doloris
Viribus intorquet læthalem in mœnia cornum.
Illa uolans humerum rapido transuerberat ictu
Conantis dorilæ:iunctis iam cornibus arcus
Et ducti spatium nerui complente sagitta
Excutere in uentos resoluto pollice ferrum.
Tum subitum in uulnus præceps deuoluitur altis
Aggeribus muri:iuxtaque cadentia membra
Effusi uersa calami fulsere pharetra.
Exclamat paribus frater uicinus in armis
Icarus ulcisci que parat lachrymabile fatum:
Atque illum raptim præmentem in prælia telum
Annibal excussi præuertit turbine saxi.
Labuntur gelido torpentia frigore membra.
Deficiens que manus pharetræ sua tela remisit.
At pater gemino natorum funere mopsus:
Correptos arcus ter mœsta mouit ab ira.
Ter cecidit dextra:notas dolor abstulit artes:
Pœnitet heu sero dulcis liquisse penates.
Arreptoque auide:quo concidis icare saxo
Postq̃ æuum senior percussaque pectora frustra
Sentit:et ut tantos compescat morte dolores
Nil opis in dextra:uastæ se culmine turris
Præcipitem iacit:delapsus pondere prono
Membra super nati moribundos explicat artus:
Dum cadit externo cortynius aduena bello
Iam noua molitus stimulato milite teron.
Alcide templi custos aræque sacerdos:

Gentis massylæ: libycæ: qñ massyli sunt populi aphricæ ultra getulos. In agme hostile igitur Mopsus emittebat sagittas. Cydoneo cornu: arcu cretensi. Læuem: politum & imberbem. Læuis cum prima longa significat politũ: inde læuigare expolire. Martialis: Læuior o conchis gallæ cytheriacis. Certæ sagittæ: certũ uulnus inferenti: quoniam hi adolescentes erant digni uita.
Tum uultum intendens: exprimit habitum sagittantis & morem: qui oculo dirigit sagittas. Virgĩs: hasbytes. quã conficere optabat. Desertum: quem reliquerat ĩ creta: ubi natus ille erat: & colebatur. Non grata: quoniã nõ fuit exauditus: nolebat enim Iuppiter hasbyten interfici a Mopso: quoniam erat sua progenies. Insidiis: Mopso insidianti: & sagittis: quas dirigebat Mopsus Hasbyte non aduertente. Calamum: sagittam. Patulo hiatu: ore diducto.
Læthalem cornum: hastam ex corno arbore afferentem mortẽ. Ducti nerui: quia trahebat ad se neruum: quo arcus tenditur: & sagittam usque ad ferrum: & tunc cornua arcus uidentur coire. Excutere: excutiebat emittebat. Ferrum sagittas. Resoluto pollice: relaxatis digitis: & remissis: quibus trahitur neruus & sagitta. Versa: casu ipsius Dorilæ. nam uulneratus ab Hasbyte præceps ad terram delapsus est. Paribus armis: quoniam & ipse utebatur arcu. Præuertit: præoccupat saxo adacto. Frigore: morte. Remisit: quoniã nõ potuit ut cœperat e pharetra depromere. Artes: sagitandi scilicet. Postquam sentit æuum: idest postquam cognouit se ꝓpter uires senio affectas nõ posse perimere saxo: quo filius ceciderat. Nil opis: nil roboris: & uirium ad mortem sibi inferendam. Externo: extra suam patriam: idest in bello saguthino. Cortynius: cretẽsis Mopsus.

Atque illi: describit arma Teronis: quæ erant ad imitationẽ Herculis: cuius sacris operabatur. Mole iuuentæ: robore uirilis ætatis. Leonis: Hercules in nemea silua peloponnesi inter cleonas & phliuntẽ leonem horrendæ magnitudinis interemit; & spoliũ pro monumento gestauit. prius aliũ in agro thebano prope theumesum strauerat; de quo Papi. in thebaide: Tergo uider huius in sanem. Impexis utrinque iubis horrere leonem: Illius i speciem: quem per theumesia thempe amphitrioniades fractum iuuenilibus annis. Ante cleonei uestitur prælia monstri. Rictum: os leonis. Lernea monstra: hydram quam interemit ad lernam paludẽ agri myceneí & argiui. Hydra dicitur habuisse centum capita: quorum singulis cæsis duo renascebantur: hoc ideo fictum ẽ: qm̃ Hercules in gratiã incolarũ paludẽ illam desiccauit: quæ putrefacto cœno ac pestifera exhalatione totam regionẽ inficiebat. renasci capita dicebant: qm̃ præcluso uno meatu plures erũpebant unde opus fuit incẽdio; & ideo dicunt Iolaum iussu Herculis abscissam ceruicem inuxisse lignea face: ne sanguis efflueret: & cum in lerna essent purgamẽta: & feces: quæ in eam deuoluebantur undique natum est prouerbium: ut inquit Strabo; Lerna malorum; & quia Hercules in opprimenda hydra usus ẽ aliena ope natum est aliud prouerbiũ: ne Hercules quidem aduersus duos ualet. Gemina: quæ multiplicabatur abscisso uno capite. Ille iubam: describit occisos a terone. Iuba ut Plinius ait: Ptolæmei pater: q primus utriq; mauritaniæ imperauit studiorum claritate memorabilior etiã: q̃ regno: a quo nomen huius iubæ Syllius deduxit. Tapsum: a Tapso urbe Aphricæ. Micipsa filius masinissæ fuit regis numidarum in amicitiam ab Aphricano recepti; q Manastibile & gulusa fratribus morbo absumptis regnũ Numidiæ solus optinuit: is ad Herbalem & Hyempsalem ex sese genuit, Iugurthamque filiũ Manastabilis fratris eodem cultu; quo liberos suos domi habuit. Syllì. ab his hæc nomina deducit. Palantes: effusos.

Egerat: impulerat. Tegmina leuæ: peltam; quam in læua gestabat supra ac fulgenti tegmine læuum Thermodontiaca munita in prælia pelta. Lumina: ipsam peltam gemmis ornatã.

Aequora sinuara: planiciem; quã gyris lustrabat. Bigas inuenere phryges: quadrigas erictonius. Pugnare ex equo inuenere thessali habitantes ad pelion montem; & ob id centauri sunt appellati. Nobile nomen; quoniam euridamas dorice significat amplum populũ & Euridamas significat illum qui ampla domat: Euridamas itacensis fuit unus ex procis, Penelopes coniugis Vlyxis castissimæ: qui una cũ aliis emẽnebat Vlyxem naufragio perisse; Penelope urgentibus procis: ac patre ad nupnas. Dixit se prius telam: quam in manibus habebat perficere uelle; & cum ad finem uentum erat illam retexebat; & tali commento frustrara est procos. Vlyxes tandem reuersus auxilio Talemachi & Heumei subulci procos perdidit alios sagittis; alios ense. Euridamantem ense confecit: Ad quem hic Euridamas genus suum referebat. Thalamos superbos; nobile coniugium Penelopes. Thorum ithaci; uxorem Vlyxis. Arte pudica; quoniam texebat retexebatque telam.

Non expectatum tyrus effuderat agmen
Et fera miscebat reserata prælia porta.
Atque illi non hasta manu non uertice classis
Sed fusus latis humeris et molæ iuuentæ
Agmina uastabat claua: nihil indigus ensis.
Exuuiæ capiti impositæ tegmenque leonis
Terribilem attollunt excelso uertice rictum
In clypeo et sectis geminam serpentibus hydrã.
Ille iubam tapsumque patrẽ clarũque micipsam.
Nomen aui: maurumque sacen a mœnibus actos.
Palantesque fuga præceps ad littora cursu
Egerat: atque una spumabant equora dextra.
Nec contentus idi læto lætoque cothonis
Marmaridæ nec cæde rothi: nec cæde iugurthæ
Hasbytes currum et radiantis tegmina leuæ
Poscebat uotis: gemmataque lumina peltæ:
Atque imbelligera uersabat uirgine mentem.
Quem ruere ut telo uidit regina cruento;
Obliquos detorquet equos: leuumque per orbem
Fallaci gyro campum secat: ac uelut ales.
Auerso rapitur sinuata per equora curru.
Dumque ea se ex oculis aufert: atque ocius euro
Incita puluercam campo trahit ungula nubem
Aduersum late stridens rota proderit agmen.
Ingerit et crebras uirgo trepidantibus hastas:
Hic cecidere lycus: thamirisque et nobile nomen.
Eurydamas: clari deductum stirpe parentis.
Qui thalamos ausus quondam sperare superbos
Heu demẽs ithacique torum: sed enĩ arte pudica
Fallacis totiens reuoluto stamine telæ
Deceptus mersum pelago iactarat ulyxem
Ast ithacus uero ficta pro morte loquacem.

Tædæ uersæ ad funera: idest ipsi qui sperabant tale coniugium fuerunt interfecti. Gens extrema uiri: ipse eurydamas ultimus ab illo eurydamante q fuit procus penelopes. Nomados: dextra: manu hasbytes numidicæ. hasbyte enim numidas secum habebat. Ater axis: currus hasbytes crudelis: & iam respersus atro sanguine seruabat suum cursum & rotis ossa cæsorum frangebat. Iamque aderat: iam redierat hasbyte ad locum unde discesserat fugiens teronem. Distringi: premi & urgeri pugna. unde dicius distringor negociis & causis. Perlibrans: dirigens in media fronte telonis

Affecit læto tedæque ad funera uersæ
Gens extrema uiri campis deletur iberis
Eurydamas nomados dextra: super instrepit ater
Et seruat cursum perfractis ossibus axis.
Iamque aderat remeās uirgo iter prœlia postquam
Distringi terona uidet seuamque bipennem
Perlibrans mediæ frōti spolium inde superbum
Herculeasque tibi exuuias dictinna uouebat.
Nec segnis teron tantæ spe laudis in ipsos
Aduersus consurgit equos uillosaque fului
Ingerit obiectans trepidantibus ora leonis.
Attoniti terrore nouo rituque minaci
Quadrupedes iactant resupino pondere currum.
Tum saltu hasbyten conantem linquere pugnas
Occupat incussa gemina inter tempora claua.
Feruentisque rotas turbataque frena pauore
Disiecto sparsit collisa per ossa cerebro.
Atrapta properans cedem ostentare bipenni
Amputat e curru reuolutæ uirginis ora.
Nec dum ire positæ: celsa nam figitur hasta
Spectandū caput: id gestentante agmina pœnū
Imperat: et propere currus ad mœnia uertant.
Hæc cæcus fati diuumque abeunte fauore
Vicino teron edebat prœlia læto.
Namque aderat toto ore ferens irasque minasque
Anibal et cæsam hasbiten fixique tropheum
Infandum capitis furiata mente dolebat.
At simul erati radiauit luminis umbo.
Et concussa procul membris uelocibus arma
Lætiferum intonuere: fugam percussa repente
Ad muros trepido conuertunt agmina cursu.
Sicut agit leuibus per sera crepuscula pennis
E pastu uolucres ad nota cubilia uesper
Aut ubi cecropius formidine nubis aquosæ
Sparsa super flores examina tollit hymetos
Ad dulcis ceras et odori uerticis antra
Mellis apes grauidæ properant densoque uolatu:
Glaucum connexæ glomerant ad limīa murmur.
Præcipitat metus attonitos: cæcique feruntur.
Heu blandum cæli lumen: tanto ne cauetur

bipennem uouit dianæ spolia. Spolium: pellem leonis. Dictynna: o diana: quoniam omnes uenatrices spolia dianæ uouebant. Herculeas exuuias: clauam & alia insignia: quæ Teron habebat ad imitationem herculis. Ingerit: inicit equis asbytes rictum leonis: qui territi illam e curru deturbarunt.
Collisa: fracta clauam quippe capiti incussit. Resolutæ: delapsæ ex curru.
Pœnum: pœnorum. Cæcus fati: ignorans fatum suum & finem. Abeunte: discedente omni fauore superum: quibus fidebat. Tropheū: idest caput eē affixum hastæ in signum uictoriæ. Vmbo: clypeus: sensus est. cum saguntini uidissent annibalem armatum timore correpti sunt: & ad mœnia confugere. Concussa: commota a membris ipsius annibalis qui cursu ad Teronem contendens arma quibus erat indutus: concutiebat. Perculsa: timida. a percello quod significat terrorem incutio. Læthiferum: quoniam mortē minabantur ut fulmen. Sicut agit leuibus: saguntinos metu annibalis perculsos domumque fugiētes comparat auibus hespero apparente ad sua cubilia uolantibus: & apibus quæ timentes aquam repetunt aluearia. Crepuscula: crepusculū inquit Varro significat dubium. ab eo res dubiæ dictæ creperæ: q in crepusculo dies iam sit an nox multis dubium est. duplex ē crepusculum matutinum: & uespertinum: ideo dixit per sera crepuscula ad differentiam. Vesper: idest solis occasus cum apparet uesper stella: quæ & hesperus dicitur ac uesperago. hymetus: mons atticæ regionis ubi apes optime mellificant. unde mella hymetia: & marmora celebrantur a poetis. cecrops fuit rex athenarum. unde cecropius hymetus: idest atticus. Antra: aluearia. Odori corticis: quoniā fiunt ut plurimum aluearia ex cortice suberis. Odori propter thymum & alios flores ex quibus cera colligitur. odorum dicitur quod ex se odorem emittit. odoratum quod aliunde suscipit. Grauidæ: plenæ: mel gutture portant: ceras pedibus.
Præcipitat: impellit & urget ad cursum. Cæci: nihil prouidentes. Heu blandum cæli lumen ignauiæ: accusat saguntinos fugientes præter decorum: sensus est o uita nimis blanda

& cara potius esset uobis moriendum cum decoro: q̃ turpiter uiuere. Vir enim fortis & magni animi cum uersatur in periculis ne laudem ueræ uirtutis amittat: uitæ suæ parcere non debet: quasi non sit dignum uiuere nisi cum decoro. Vnde dicit Sene. Eris magnanimus si picula non appetas: ut temerarius nec formides ut timidus. sagũthini aũt pluris faciebãt uitã q̃ honestatẽ: quæ ẽ finis cuiusceũque uirtutis. Nascẽtique addita fata: Sic Virgi. Stat sua cuique dies: & Syllius alibi: Extremũque diẽ prius tulit: & Tragicus: Priusque diẽ dedit extremũ. de futuris cogita ĩquit Sene. Conditionem rerũ mutare non possumus: id possumus magnum sumere aĩum quo fortiter fortuita patiamur. optimum est pati quod emendare non possis. epicurei casibus omnia ascribunt. stoici autem fato ex quorum opinione loquitur poeta. Consiliũ: q̃ scilicet e portis erupissent hortãte Terone q̃ eos præcipites uix retiebat. State uiri: uerba Teronis hortãtis suos ad decorẽ præstandũ. Este tñ spectacula .i. solũ spectetis me cũ illo pugnantem. Acer: uehemẽs. Heu deforme: exclamat Teron in ignauiã suorũ: qm̃ turpis ẽ fuga uiro ꝓpter metũ: & hĩc aĩum muliebrem amittit̃ .n. laus fortitudĩs q̃ maxĩe dcet hoĩem. Trepidi rerũ: nullã ponẽtes in rebus spẽ & salutẽ. Fessi: laborãtes in opia salutis. Stat: placet ãnibali irruere ĩ urbẽ per patentẽ portã: & differre mortẽ Teronis: quod ille uidẽs emicuit contra hostẽ cui ĩmittere nitebat̃ formidinẽ; sed parũ profecit. Preuenit: præoccupat ãnibalẽ ut ĩcutiat timorẽ.

Custos aræ: Teron sacerdos herculis.

Gliscit: crescit ira annibali pœno ab elisa didone. Tu solue interea: uerba annibalis ad Teronẽ. Interea dũ non ĩnuado urbẽ: da pœnas ꝓ morte hasbytes. Impete: pro ĩpetu. Daunius: Teron sagũthinus: qm̃ ut dictũ est saguntini fuerũt colonia ardeatiũ quibus ĩperauit daunus. Huic: annibali. Viduus: ꝓriuatus claua. Frustrato: q̃ fuit frustra & incassũ iecit ĩ hostẽ nodosã clauã. Pernici: perseuerãti & celeri. pnicitas ꝓprie pedum ẽ: uelocitas alarũ. & ut exprimeret cursũ celerẽ Teronis: dixit illũ fuisse celerẽ pnici cursu: fugiẽs quippe annibalem circũibat urbem.

Atrox uictor: crudelis annibal. Appellant: uocant: hortanturque ad fugam. Quatit: uexat timor: ne annibal irruat in urbem una cum Terone.

Ingẽtem: magnum annibalem: & ferocissimum. Incutit: inicit & ruenti insultauit. Obtestans: in testimonium uocans saguntinos spectantes e muris: ut scilicet essent testes se trucidare Teronem in ultionem hasbytes: & ad contẽptum illorum hoc ẽ: quasi dicat uobis spectantibus o saguntini: nec audentibus ferre opem Teron luet pœnas I miseram: uerba annibalis ad Teronẽ. Regia spolia: q̃m̃ illi eq̃ fuerãt regiæ hasbytes. quos Teron ĩ signũ uictoriæ iusserat duci ad mœnia: q̃bus clausa fuerat porta a trepidantibus.

M ors reditura mœtu? nascentique addita fata?
A uxilium clamant portaque atque aggere tuto
E rupisse gemunt: retinet uix agmina teron.
I nterdumque manu: interdũ clamore minisque
S tate uiri: meus ille hostis: mihi gloria magnæ
S tate uenit pugnæ. muro tectisque sagunthi
H ac abigam pœnos dextra spectacula tantum
E ste uiri: uel si cunctos mœtus acer in urbem
H eu deforme rapit: soli mihi claudite portas.
A t pœnus rapido præceps ad mœnia cursu
D um pauitant trepidi rerum fessisque salutis
T endebat: stat primum urbem murosque patẽtis
P ostposita cede et dilata inuadere pugna.
I d postquam herculeæ custos uidet impiger aræ.
E micat: et uelox formidine præuenit hostem.
G liscit eliseo uiolentior ira tyranno
T u solue interea nobis bonæ ianitor urbis
S upplicium: ut pandas inquit tua mœnia læto.
N ec plura effari sinit ira: rorat que coruscum
M ucronem: sed contortum prior impete uasto
D aunius huic robor iuuenis iacit. arma fragore
I cta graui raucum gemuere altæque resultant
A ere illisa cauo nodosæ pondera clauæ.
A t uiduus teli frustrato proditus ictu.
P ernici uelox cursu rapit incita membra
E t celeri fugiens perlustrat mœnia planta:
I nstat atrox terga increpitans fugientia uictor:
C onclamant matres: celsoque e culmine muri
L amentis uox mixta sonat: nunc nomine noto
A ppellant: seras fesso nunc pandere portas
P osse uolunt: quatit hortantum præcordia terror:
N e simul accipiant ingentem mœnibus hostem.
I ncutit umbonem fesso: assultatque ruenti
P œnus. et obtestãs spectãtem e mœnibus urbem
I miseram hasbiten læto solare proqinquo.
H æc dicens iugulo optantis dimittere uitam
I nfestum condit mucronem: ac regia lætus
Q uadrupedes spolia abreptos a mœnibus ipsis

Quis auidum portæ trepidãtum sepserat agmen
Victor agit:curruque uolat per ouantia castra.
At nomadũ furibũda cohors miserabile hũandi
Deproperat munus.tumulique adiungit honorẽ.
Et rapto cineres ter circum corpore lustrat.
Hinc letale uiri robur tegmenque tremendum
In flammas iaciunt:ambustoque ore genisque
Deforme alitibus liquere cadauer iberis.
Poenorum interea quis rerum summa potestas.
Consultant bello super:et quæ dicta ferantur
Ausoniæ populis oratorumque minaci
Aductu trepidãt:monet hic foedusque fidesque
Et testes superi:iurataque pacta parentum.
Hinc popularis amor captantis magna iuuentæ.
Et sperare iuuat belli meliora:sed olim.
Ductorem infestans odiis gentilibus hannon
Sic adeo increpitat studia incautumque fauorem
Cuncta qdẽ patres:neque enĩ cohibere minãtum
Iræ se ualuere:præmunt formidine uocem.
Haud tamẽ abstiterimõtẽ licet arma propĩquẽt:
Testabor superos.et coelo uota relinquam.
Quæ postrema salus rerum patriæque reposcit.
Nec nunc obsessa demum et fumante sagunthο
Hæc ferus uates hannon canit:anxia rumpi.
Pectora:ne castris innutriretur et armis
Exitiale caput monui:et dum uita monebo.
Ingenitum noscens uirus flatusque paternos.

•

Sepserat:clauserat aditum portæ. Quis:quibus equis. Volat:celeriter currit. Ouantia: morte.s.teronis:& tam receptos esse equos reginæ prius abactos ad moenia. At Nomadum furibunda cohors:describit funus:& rogũ hasbytes.& põpã funebrẽ paratã a numidis quibus illa ĩperauerat qui erectæ pyræ clauam spoliũque leonis inieccrunt: raptaueruntque corpus teronis circa rogum. Deproperat: propere aggredi:et parat. Miserabile munus:põpã exequiaꝝ miseratione dignã. Rapto corpore:teronis.s.quod raptarũt circa rogũ:ut fecit achilles de corpore hectoris. lustrare aliquãdo significat purgare:aliquãdo circuire. unde Virgi. Et cũ lustrabĩus agros. lustrat igitˀ idest purgat cineres:qm̃ putabant expiari manes defuncti talibus ĩferus. & ideo raptabant numidæ teronẽ:ut esset piaculũ cædis hasbytes. Cineres:rogũ in quo cõburebatˀ cadauer. Robur:clauã teronis. Ore:capite teronis dum raptaretˀ circa pyrã. Cadauer: teronis turpatũ igni reliquerũt insepultum. Iberis:hispanis. Poenoꝝ interea: dũ hæc agerentˀ apud saguntũ senatores carthaginenses territi aduentu romanoꝝ de sũma reꝝ consultabant. Super:de bello. Minaci:quoniã minabantˀ se bellũ indicturos:si annibal sagũthinis nõ abstineret. Iuuẽtæ: annibalis qui in illa ætate magna moliebatˀ& captabat:cuius studiis populus fauebat. Belli meliora:meliorẽ belli euentũ q̃ habuerit in prĩo bello punico:sed hãno dux alterius factionis gẽtli odio annibalẽ insectabatˀ:aduerso senatu cãm rupti foederis magno silẽtio propter auctoritatem suã cũ assensu auditoꝝ egit. gentiles dicũtur qui eodẽ cognomie cẽsentˀ: & ex eodẽ genere orti. Studia:uolũtatem coꝝ qui annibali fauebãt. Incautũ fauorem:qm̃ qui fauebãt non erant cauti & prudẽtes: sed ignari futuræ calamitatis. cautus dicitˀ ille qui mala declinat cũ ratione: & cautio in solo prudẽte cadit. nã proprie cautus dicitˀ is q timet cauetque cũ prudẽtia:quæ timere cauereque debemus:ne uideãur imprudentes. Cuncta quidẽ patres:oro hãnonis ĩ genere deliberatiuo:q̃ in annibalẽ inuehitur querentẽ sibi nomen cũ patriæ calamitate:suadetque abuti li abstinendũ bello cõtra romanos: q nonnullis rationibus persuaderˀ nititˀ: parat sibi beniuolentiam: & annibali odium atque inuidiam. sensus est: licet mihi mors immineat ab inimicis: ob ea quæ pro salute patriæ dicturus sum;tamen dicam quod sentio:& patriæ commodum meo ante ponam. dicam quod omnibus bonis & patriæ studiosis conducit;& diis cætera relinquã. cuncta inquit præmunt uocem meam formidine:nam iræ eorum qui mihi minantur non potuerunt se cohibere: tamen ego non absistam & loquar pro patria cui etiam uitam debemus quãuis arma inimicorum mihi mortem appropinquent. Testabor:inuocabo deos testes uerboꝝ meoꝝ:& relinquã coelo uota mea quæ patriæ salus exposcit:idest dicam quod sentio:& reliquam curam superis. Nec nũc demũ :quoniã ut ẽ apud Liuium censuerat prius ĩ senatu:ut annibal non mitteretˀ ad exercitũ his uerbis. ego istũ iuuenem domi tenendum sub legibus:sub magistratibus docendum uiuere æquo iure cum cæteris cẽseo ne quandoque paruus hic ignis incendium ingens suscitet. Vates:tanq̃ uates: & laudatur prudẽtia hãnonis:qui tanq̃ uates futura prospiciebat. Virus:malignitatẽ insitam. Flatus pẽnos: elationẽ animi similem patri apud Liuiũ ait: hũc iuuenẽ tanq̃ furiam facẽque huius belli odi: & detestor.

Vt qui: ita īquit prædixi uobis id quod futurū esset de annibale: ut ille qui naui gubernat: & longa experiētia edoctus prædicit nautis futurā tempestatē. Chauri: uēti. Haud uanus: non mēdax. Flamīa: flatus uētoꝝ. Consedit solio: trahit annibalē in inuidiā a tyrānide. soliū dicit tribunal regiū a soliditate. soliū in balneis p uase accipit: quod adhuc retinet nomē. cuius meminit Martialis Trāquillus & Sene. his uerbis: Soliū deīde illatū est in quo diu iacuit: Calida subīde suffusa paulatī defecit. fecit īquit se tyrānum: & hoc ē inuadere habenas reꝝ: qn̄ impabat. Funesta: quæ patriæ calamitatē afferūt de his sacris:

Vt qui stelligero speculantur sydera coelo
Venturam pelagi rabiem chaurique futura
Prædicit miseris haud uanus flamina nautis:
Consedit solio rerumque inuasit habenas.
Ergo armis foedus fasque omne abrūpit armis.
Oppida quassantur longeque in moenia nostra.
Aeneadum arreste mentes. disiectaque pax est.
Exagitant manes iuuenem: furiæque paternæ.
Ac funesta sacra: et conuersi foedere rupto.
In caput infidum superi. massillaque uates
Annuit ille noui cecus caligine regni
Externas arces quatit: aut tirynthya recta.
Sic propria luat hæc poena nec misceat urbis
Fata suis: quā hoc inquam nunc tēpore muros
Oppugnat carthago tuos: teque obsidet armis.
Lauimus etneas animoso sanguine ualles
Etuix conducto produximus arma laconæ.
Nos ratibus laceris scyllea repleuimus antra.
Classibus et refluo spectauimus equore raptis
Contorta e fundo reuomentē trāstra charybdim
Respice proh demens. proh pectus inane deorum
Egarisæ libyæque procul fluitantia membra.
Quo ruis? et patriæ exitio tibi nomina queris?

& iuramēto annibalis habuīus. Superi conuersi ī caput infidū: ipsi dii iouocati in foedere quod uiolauit: & sic ipsi dii uexāt annibalē: & ī cladem quā meref ob īpietatē detrahere parāt. Externas arces: sensus ē. annibal nunc oppugnat. Sagunthū: conditū ab hercule thirynthio: precor ut ob id ipse solus det poenas: & patria nō luat illius temeritatē. Luat hæc: patiat ob hæc: quæ nūc facit suppliciū. Inq̄ inq̄: conduplicatio ad maiorē affectum exprimēdum apud Liuiū ait: Sagunthū noster exercitus obsidet: unde arcent foedere mox carthaginē obsidebūt romanæ legiōes. ducibus diis hisdē per quos priore bello rupta foedera sūt ulcti. Lauimus ethneas: cōmemorat calamitates acceptas in prīo bellico: ut ab utili suadeat non eē pugnādum cū romanis: q tā fausto marte utebant. Appius claudius prīus romani nois cōtra hyeronē: & carthaginēses ī subsidium mamertinoꝝ ut dictū est classe traiecit ī siciliā: & hostes uicit: fugauitque. L. posthumius: & Qu. æmilius obsedere agrigētū: quod poenoꝝ munimētum erat: q eo confugetāt duce annibale. hannon dux ī subsidiū ex aphricā uenit: cuius copias terrestri proelio consules profligarūt: diripueruntque castra. annibal noctu ex agrigento clā erupit. romani destitutā urbē præsidio diripuere. Inde. Duilius classē punicā ad Mylas superauit cui annibal præerat. qui e naui in staphā desiliēs fuga euasit. l. naues captæ: & duilius prīus romāoꝝ de nauali uictoria triūphū egit. Annibal ē apud sardiniā male regesta a suis cruci affixus ē. Inde Attilius regulus & Manlius consu. hannonem & amilcarem duces poenorum nauali pugna superarunt: & fractæ hostium xxx. naues. captæ uero. lxiiii. demum hannon pugnauit cum Luctatio ad egates; & centum. xx. naues amiserunt poeni quarum. xxxxviii. submersæ. Luctatius uictricem classem ad Lilybeum reduxit: cum quo & eius collega Carulo amilcar cognomento barca: qui eo bello imperator fuerat pater annibalis foedus percussit: & sic carthaginenses celeri desperatione imposito etiam stipēdio Sardiniam siciliamque amiserunt. Ethneas: siculas. Animoso: quoniam inquit uolumus esse animosi: & pugnare cum gēte tam fausti martis. Conducto laconæ: xantippo lacedæmonio; qui conductus a poenis in primo bello punico: uiuum coepit Atillium regulum consulem illuc ex uoluntate senatus profectum cum. xl. nauibus & quīdecim milibus peditum: & quingētis equitibus.

Produximus; per aliquod tempus quoniam tandem succubuerunt. Scyllea antra: scylla est scopulus in freto siculo uersus italiam sub quo sūt concaua saxa quo naues ui uentorum æstuque freti impelluntur: lacerantur que. Refluo; quoniam illud fretum fluit & refluit. charybdis est uorago quædam: & profundum īmensum ante Messanam urbē in freto siculo; quo inundationes freti detrahūt nauigia per magnas circūductiones uorticesque præcipitata: qbus absorbtis ac dissolutis naufragiorum fragmenta euomunt ad littus taurominitanū: ut autor est Strabo; contorta reiecta ab ima uoragine transtra dicunt sedilia nautū. Respice prho demens; uertit sermonem suum ad annibalē quem dementē: & ab omni cultu dei alienum appellat ut eum trahat in odium ab impietate ac perfidia. Egates: calamitatē acceptā ad egates. Mēbra libyæ: quæ fluūt p mare siculū. Quo ruis; tanq̄ furens; sine ullo consilio. Nomina: famam: cū calamitate patriæ quod īpiū est.

Subsidēt alpes: opponunt inquit ānibali alpes lacessitæ: & appēninus alpibus æqualis: sed esto q̄ trāscendat alpes. nonne fūt ibi romāi qui uinci nequeūt: hostibusque formidolosi fūt etiā mortui. Cāpos: esto q̄ peruenias ī italiā superatis alpibus. Vane: mēdax: & nullius momēti. Vanus ē ille q̄ mentit sine aliq̄ utilitate: & fingit sibi inesse quod non ī est: & uanus ē atque ianis. num semp īcludit negationem: non aūt interrogatiue positū affirmationē. Gentibus istis: romanis. Mortales animi. q. d. aī romanoꝝ fūt diuini: & trāscendūt uires mortaliū: & sic ab utili suadet illis abstinendū: & ut ostēdat īpossibile eē illos uinci. Fatiscūt: deficiūt: & opprimunt: quasi dicat non. Laus romanoꝝ a fortitudīe. Haut tibi neritia: confutatio est. potuisset. n. dici quēadmodū expugnat saguntinos ita etiā & romāos expugnabit. ideo ait non erit tibi res cū pube neritia. i. cū saguntinis iuuenibus oriūdis a zacyntho īsula: cui uicia ē neritus. de q̄ Virgi. & Neritos ardua saxis. est ēt neritus mons ithacæ: cuius meminit Home. his uerbis: Quique hītant ithacā & frondosū neriton. Pubescit castris miles: probatio est cōfutationis: laudat romanam pubem militaris gloriæ studiosam a teneris annis. hoc ideo poeta dicit respiciens ad posteriora tempora: quoniam in hoc secundo bello punico romani tot cladibus attriti: & totiēs īfelici marte exhausti prætextatos armauerūt. Militia profecto dicebat ars romanoꝝ: q̄ imperiū & nomē compararūt. pubertas incipit post quartū decimū annū. Lanugiem appellāus prīos pilos: quibus maxillæ adolescentū signant: ad similitudinē lanuginis pomoꝝ anteq̄ perueniāt ad maturitatē. Merēdo: militādo. merere. n. militare est: Luca. ære merēt paruo. & Trāquillus ī cæsare: Meruit sub seruilio isaurico. Exangues: effuso sanguine in pugna. Lacessunt læthū: prouocāt: & appetūt mortē pro patria: & decoro seruādo: ut decet uiros fortes & magnos: q ad martē originē referūt suā. Ipse ego romanas: amplificatio est: ut suos a bello deterreat. Vidi ego īquit meis oculis romanos ex ipsoꝝ uulnere refixa tela torquere in hostes. Vidi animos: fortitudinem: & animi magnitudinem in morte. Mortes: fortitudinē & robur animi: q̄ in morte ostentant: ad quā erecto aīo ꝓperant ne perdāt decoꝝ. Decoris furorē: summū ardorē honestatis: quæ est finis uirtutis & fortis honestatis causa subit & agit ea quæ ad ipsam fortitudinem pertinent. & fortes ex eo dicuntur: quia inferentes dolorem tolerant: ut seruent decorum: & uulnera morsque forti uiro molesta sunt. fert tamen quoniam ita exigit præscriptum uirtutis: omnibusque rebus honestatem preponit. de his rebus habunde dixi in commentariis officiorum. Si bello absistis: conclusio est: qua suadet ab utili bello abstinendum o carthago inquit si absistis bello: & reprimis Annibalis temeritatem: qua ī uictoriosissimos romanos fertur. dono ceī te tibi multum sanguinis: quem sparsura es in prœlio si pugnabis. Offers: exponis te. Victoribus: romanis: qui alias nos uicerunt apud Liuium aliter censuit in hæc uerba. ego autem ita censeo legatos ex templo Romam mittendos: qui senatui satisfaciant. alios qui annibali nuncient: ut exercitum a sagunto abducat: ipsumque Annibalem ex fœdere romanis dedant. tertias legationes ad res saguntinas cernendas decerno. Gestar ad hæc: scilicet respondit alterius factionis uir: qui bis uoluit interpellare uerba hannonis: qui tamen magno silentio fuit auditus: ut scribit Liuius. Concilio ne inquit libyæ: oratio gestaris: & ipsa in genere deliberatiuo cuius finis est utile. qua confutant ea quæ hāno censuerat: qui in odiū adducit atque inuidiam: quoniā uidebat hostibus fauere: & patriam odisse suam: suaderque ab utili bellum esse gerendum cū romanis pro salute pr̄iæ: sensus est. i hac contione atque consessu punico sedet hannon qui est potius romanus animo: quam carthaginensis. est enim inquit hostis noster: solum superest ut arma induat aperte contra patriam: cuius laudi ac saluti omnibus sententiis aduersatur. Ausonius: romanus. Armaque tantum: hanno inquit: In omni re hostis est: nisi q̄ non dum arma sumpsit contra nos: quod profecto faciet: nisi reprimetur: & sic trahit illum ī odium ab impietate erga patriā: & ī inuidiam affectatæ tyrānidis. Cætera: ꝓ cætera siue ī cæteris gerit se hostē.

S ubsident alpes. subsidet mole niuali
A lpibus equatum attollens caput appenninus.
S ed campos fac uane dari num gentibus istis.
M ortales animi? aut ferro flammaque fatiscunt?
H aut tibi neritia cernes cum prole laborem.
P ubescit castris miles: galeaque teruntur
N ondum signatæ flaua lanugine malæ.
N ec requies eui nota: exanguesque merendo
S tant prima inter signa senes. lætūque lacessunt.
I pse ego romanas perfosso corpore turmas:
T ela intorquentis correpta e uulnere uidi.
V idi animos. mortesque uirū decorisque furorē
S i bello absistis nec te uictoribus offers.
Q uantū heu carthago donat tibi sanguinis hānō
G estar ad hæc: namque īpatiens aspꝗque coquebat
I amdudum immites: iras. mediamque loquentis
B is conatus erat turbando abrumpere uocem.
C oncilio ne inquit libyæ tyrioque senatu
P roh superi ausonius miles sedet? armaque tātū.
H aud dū sumpta uiro: nā cætera nō latet hostis.

Nunc geminas alpes: appenninumque minatur.
Nunc freta sicaniæ et scyllei littoris undas.
Nec procul est qn iā manes, umbrasque pauescat
Dardanias, tanta accumulat præconia læto
Vulneribusque uirum tollitque ad sydera gētem.
Mortalem mihi crede licet formidine turpi
Frigida corda tremāt: mortalē sumimus hostem
Vidi ego cum geminas arctis post terga cathenis
Succinctus palmas uulgo traheretur ouante
Carceris in tenebrās spes et fiducia gentis
Regulus hectoreæ uidi cum robore pendens
Hesperiam cruce sublimis spectaret ab alta.
Nec uero terrent puerilia protinus ora
Sub galea et pressæ properata casside malæ.
Indole non adeo segni sumus. aspice turmæ.
Quot libyce certant annos anteire labore.
Et nudis bellantur equis. ipse aspice ductor
Cum primam tenero uocem proferret ab ore.
Iam bella et lituos ac flāmis urere gentem
Iurabat phrygiā: atque aīo patria arma mouebat
Vltor erit cedis iam te spectante propinquæ.
Proinde polo crescant alpes. altusque coruscos
Appenninus agat scopulos per saxa niuesque
Dicam etenim ut stimulent atram uel īania mētē
Per cœlū est qui pandat iter. pudet hercule tritas
Desperare uias: laudemque timere secundam.

Nunc geminas alpes: repetit ea quæ hāno dixerat: & utit confutatione. Gemīas: ex stomacho loqtur gestar. i. altissimas ac si eēnt duplicatæ. Freta sicaniæ: scyllā & carybdim: & clades acceptas in mari siculo. Nec procul est. q. d. adeo laudibus romanos uexit: ut uideat timere illos ēt mortuos: & manes eorū: quod turpissimū est. Lætho: forti morte: quia dixerat: Vidi aīos mortesque uiꝝ.

Gentē: romanos scilicet. Mortalē mihi crede licet: qm̄ turpe est timere ac præter decoꝝ: hostes inquit quos sumimus mortales sūt: & turpe ē eos timere: tanq̄ īmortales dixerat hanno. num gētibus istis mortales animi? & arguit a possibili romanos posse uīci: cū sint mortales. Licet formidine turpi frigida corda tremant: hoc per parēthesim dictum ē in hannonē: qui præter decoꝝ timere uidebat: & dicere romanos nō esse mortales. Ideo gestar mortalē duplicat: ut magis expriat & confutet. Frigida: ab effectu: quoniā qui timet friget. Vidi ego: exēplo reguli ostēdit romanos non eē inuictos: ut ille dixerat: & ad illud respicit: Ipse ego romanas: & uidi aīos: mortesque uiꝝ. In primo bello punico Regulus captus a xantippo œbalio: i cruce a pœnis sublatus est. de cuius supplico alibi dicet. Succinctus: ligatas hēns post terga manus.

Vulgo: populo carthaginēsi: cui tale spectaculū gratissimū fuit. Hectore gētis: ex stomacho dicit hoc ī romanos qui se fortes & hectoreos iactabāt. Spectaret hesperiā ab alta cruce: ad ignominiā romanoꝝ dicit hoc: & ex stomacho. Hesperiā: italiam. adeo crux alta erat: seruit poeta affectui ipsius gestaris. Nec uero terrent: ad illud respondet pubescit castris miles. Ora: pueroꝝ quos dixisti sub galea pubescere. Protinus sub galea: statī ante pubertatē armis obducta. Properata casside: quā primis annis accipiūt non expectata pubertate. Indole non adeo segni sumus: nostri etiā pueri gestar ait ita faciūt: ut romanos factitare hanno iactauit: & nisi inquit pueri clarā indolem & signū futuræ uirtutis præ se ferunt: sese in uariis gymnasiis exercentes. Indoles est signū uirtutis. In pueris non cadit uirtus: aut uitium: cum non habeāt electionē: & in ipsis non uigeat ratio: tamē in illis potest eē probitas: & oīs uirtus ē probitas: sed non e contra: & cū puer officio gaudet apparet ī ipso idoles. i. signū futuræ uirtutis: quæ usū reqrit & officiis cōparat. ideo ait gestar īdole non adeo segni sumus. segnis dicit piger ī rebus agēdis: atque ignauus q opponit forti: & hoc probat gestar exēplis. Turmæ: pueroꝝ. s. qui ex equis simulacra pugnæ exercet. hoc dicit poeta respiciēs: ad armiferas exercitationes romanoꝝ adolescētū: quaꝝ meminere Plutar. ī mario: Cice. in officiis: & Hora. his uerbis Ludere qui nescit cāpestribus abstīet armis. fiebant. n. ī cāpo martio: & ideo cāpestria arma dicta. Annire annos: pati labores supra uires ætatis. Nudis: sine ephippio. Ductor: annibal. Lituos: clāgores tubaꝝ. e. n. lituus tuba īcurua. Phrygiā: romanam oriundā a phrygibus. Patria arma: bella quæ gesserat pr̄ iā inquit & puero spirabat patrē ī armis: q & prudētia & robore præstātissimus fuit. Proīde polo: nūc arguit a possibili: ut cōfutet dicta hānonis. sēsus est q̄uis cresceret alpes usque ad cœlū: & apēninus tāgeret astra: erit qui apiat iter p celū. Vt stimulēt atrā uel īania mentē: hoc dico īquit gestar ut hæc quæ īpossibilia sūt: & uana stimulent mentē hānonis atrā liuidā: & pfidā atra mēs cādidæ opponit: & cādidus isē q non hēt liuorē hānonis mens atra uidebat qm̄ hannibali īuidebat: & ut eū incēderet hæc uerba dicit gestar: liuor īers uitiū īquit Oui. Vel īania ēt hæc quæ sūt uana & īpossibilia afferāt stimulū mēti tuæ: dicā inqt ut tibi stomachū faciā. Atrā: plenā liuoris qm̄ īuides nascēti gloriæ ānibalis: quē gētili odio īsectaris. Inuidia pfecto ipsis hn̄tibus pessimū est uenenū: & sola miseria caret īuidia. Pudet desparē: exēplo ostēdit possibilitatē: qm̄ hercules alpes trāscēderat. Laudē: q scilicet alpes munimēta italiæ trāscēderit.

Sed libyæ clades; dixerat ille; Lauimus æthneas aioso sanguie ualles: & ppter hoc arguit gerēdū bellū; ut macula priore bello accepta deleaṫ. famā quippe & decus cæteris rebus præponere debemus: si e natura uiuere uolumus. Aggerat: accumulat; auget: ut suis icutiat terrorē. Formidinis æstus: maxios timores: quibus tanq̄ æstu uritur & angiṫ. hanno iquit ignauior fœmia contineat se domi: & finat nos pellere romanos tyrānos: & sic captat a persona sua beniuolentiā dicēs; nos ibīus contra hostes: quibus nil patria ē antiqus. Singultātem; timidā & pene egredientē e corpore propter metum.

S ed libyæ clades et primi incendia belli
A ggerat atque iterum pro libertate labores
H annon ferre uetat. ponat formidinis æstus
P arietibusque domus imbellis fœmina seruet.
S ingultātē animam. nos nos cōtra ibimus hostē
Q uis procul a tyria dominos depellere byrsa.
V el ioue non equo fixum est: sin fata repugnant.
E tiam damnata cessit carthagine mauors?
O ccumbam potius: nec te patria inclyta dudum.
A eternum famulam liberque acheronta uidebo.
N am quæ proh superi fabius iubet ocius arma.
E xuite et capta descendite ab arce sagunthi.
T um delecta manus scutorum incendat aceruos.
V ranturque rates. ac toto absistite ponto
D ii procul o merita est si nunquam talia plecti:
C arthago prohibete nephas. nostrique solutas
D uctoris seruate manus: deinde resedit:
F actaque cessendi patrum de more potestas:
H ic hanno reddi propere certamine rapta
I nstat. et autorem uiolati fœderis addit.
T um uero attoniti ceu templo irrumperet hostis
E xiluere patres. latioque id uerteret omen.
O rauere deum. at postquam discordia sentit
P ectora. et infidas ad martem uergere mentes:
N on ultra patiens fabius rexisse dolorem:
C oncilium exposcit propere. patribusque uocatis
B ellum se gestare sinu pacemque profatus
Q uid sedeat legere: ambiguis neu fallere dictis:
I mperat. ac seuo neutrum renuente senatu:
C eu clausas acies gremioque effunderet arma
A ccipite in faustum lybiæ euentuque priori
P ar inquit bellum. et laxos effundit amictus
T um patrias repetit pugnandi nuntius arces.

& sic uituperaṫ hanno ab ignauia: quæ nullo modo decet hominem: cui maxium ē dedecus audire se esse muliere ignauiorē: cum fortitudo sit hois. Quis; quibus. Fixum: decretū est; ut decet optios ciues; ac patriæ studiosos. Domios; tyrānos romanos. ēt inuito ioue. Ni fata repugnēt; quoniam oīa ut poetæ uolūt fato reguṅt & subiiciuntur ēt ipse iuppiter unde Plato in ultīo libro de repu. parcas quæ & fata dicunṫ: appellat filias necessitatis parcæ iquit sūt filiæ necessitatis: & appellanṫ fata; & postea dicit. Necessitatis filiæ lachesis præconiū. Et ni mauors. i. nisi penitus mars hīc migrauit dānans oīo hanc urbē. colebāt carthaginenses martē propter ostentū capitis equini illic effossi; quod portēderat illos fore martigenas: cū equus aīal sit ferox & bellicosum. Dudum; paulo ante. potius iquit uolo mori q̄ uidere patriam meā seruire romanis: & liber descendā ad inferos. acheron ē fluuius inferoꝶ: & interpretaṫ sine salute. Nam quæ proh superi fabius iubet; rei indignitatē auget repetens ea quæ fabius iubebat. ocius. s. arma exuite; & cætera q̄ sequunṫ; quæ ad nil aliud spectabant: nisi ad carthaginis seruitutē: & nititur ab illi suadere illa eē spernēda: exclamans ad superos quos orat ut nunq̄ talia patianṫ; quoniā carthago nō meretur. & apte usus est exclamatione: quæ conficit significationē doloris & indignationē. Delecta manus: electi milites. Talia plecti; puniri per talia qualia iubet fabius. Ductoris: annibalis. Manus solutas: quas hannon ac fabius iubebant ligari & trahi ad pœnā rupti fœderis. Hic hānon; Hannon iterū asseuerauit: q intenderat quid cēseat apud Liuiū iam dictū ē. Rapta; ablata sagūthinis in pugna. Instat; asseuerat. Autorē: annibalē dari i pœnas romanis. Discordia: dissidētia inuicē. i. contrarias opiones: & sentētias de bello. Profatus: cū palam dixisset. postq̄ carthaginē uenerūt inqt Liuius cū datus eēt senatus; & Fabius nihil ultra q̄ unum; quod mandatum erat percontatus esset cū pœnis quidā superbe admodū respondisset inquiēs. proinde omitte sagunthi atque iberi mentionē facere: & quod diu parturit aīus uester aliq̄do pariat. tū romāus sinu ex toga facto hic inquit uobis Bellū & pacē portamus; utrū placet sumite; sub hāc uocem: haud minus ferociter daret utrū uellet succlamatum est; & cum is sinu iterum effuso bellum dare dixisset accipere se oēs responderūt: & qbus acciperēt aīs hisdē se gesturos. Quid sedeat; placeat illis. Priori; bello punico prīo; quo pœni succubuerāt; Accipite inqt bellū eo omine ac ifelicitate q prius bellū accepistis. Laxos amictus: resolutū sinū. Pērias: romanas; redit romā fabius cū collega belli nūtius.

Atque ea dum profugæ; dum hæc apud carthaginem agerent sagunthini: ut canit poeta: & scribit Liuius: aliq̃tulũ recreati sũt propter annibalis profectionẽ in oretanos & carpẽtanos: q propter delectus acerbitatẽ retinuerãt conquisitores: & de defectione cogitabãt: sed celeritate ãnibalis præuenti oppressique sũt. Interea Maharbal himilconis filius relictus ab annibale sagunthinã oppugnationẽ urgebat: & aliq̃tulũ muri deiecerat cũ dux redisset. Elisæ: didonis; profugæ ex phenicia. Accitis populis: uocatis ĩ arma oretanis & carpẽtanis; qui defecturi ab annibale uidebant nolentes mittere milites ad exercitũ punicum. Quis: quibus. Lababat: nutabat & dubia erat. Aegra: debilis: & incõstans: quoniã uolebãt deficere. Ecce autẽ; describit arma muneri missa annibali a callaicis populis qui hitant ad oceanũ hispanum: denoĩati a callace herculis filio: quoꝝ regio dicit̃ callacia: ubi nunc habet̃ celeberrĩa ædes apostoli iacobi. hoc ideo finxit poeta: quoniã apud illos multũ est auri; quo ornabant̃ & thoraces & loricæ. & illic sũt tagus: & durius: & læthæ fluuii habentes auri ramẽta. nã lusitaniæ latus ad austrũ cingit tagus: ab occasu uero ac septentrione oceanus: ab aurora carpentani: uetones. Vaccei & calleci nũc accipĩus lusitanos pro callecis: qui quoniam montes quondã hĩtabant pugnacissimi erãt: & expugnatu difficillimi. Vnde brutus prætor cũ uicisset lusitanos: quoniã maxĩme laborauerat in expugnandis callecis callaicus non lusitanus cognominari uoluit: & Turdetani qui illic sũt quondã præsepibus aureis ac doliis utebant̃. auctor est Stra. Martialis: Callaicũ mandas siquid ad oceanũ. poeni factitauere & clypeos & imagines ex ære: sectũque in castris tulere. certe captis eis autore Pli. talẽ clypeũ asdrubalis fuenit Martius scipionũ in hispania ultor; isque clypeus supra fores capitolinæ ædis usque ad incendiũ primũ fuit: prius ærei fuerũt; clypeos ĩ sacro uel publico priuatĩ dicare prius ĩstituit. Appius claudius qui consul cũ seruilio fuit; posuit enim ĩ æde bellonæ maiores suos; placuitque ĩ excelso spectari: & titulos maioꝝ legi scutis: qualibus apud troiam pugnatum est. continebantur imagines: inde & nomen habuere clypeorum. Sæuo: portendenti malum hostibus. Ductori; annibali. Corruscis: uibrantibus & aureis.

Coni: summitates. conus est summitas galeæ: & ponitur pro galea: & conus est baca cupressi: unde conifera dicitur. Niueæ pennæ; albæ strutii cameli habentis pennas quæ currentem adiuuãt. præmia ex his inquit Plinius oua propter amplitudinem pro quibusdam habita uasis: conosque bellicos & galeas adornantes pennæ. Loricam: lorica ut ait Varro dicta est q̃ e loris de corio nudo pectoralia fiebant; postea succiderunt galli e ferro sub id uocabulum ex Anulis: ferream tunicam de qua Sylius loquitur: nam contexta erat ex anulis aureis nodosis. hæc inquit lorica erat tegmen penetrabile nulli tælo. Perfusa: inaurata. Opibus tagi: auro: quoniam tagus habet aureas harenas. Lustrat: aspicit cælaturam clypei: in quo erat carthaginis origo. Condebat primæ; sequit̃ annales romanoꝝ & carthaginẽsium: qui carthaginem a didone conditã dicunt de xoro & carchedone dictũ est: quos Eusebius & Appianus carthaginẽ condidisse scribunt. Arces; byrsam. Iuuentus: quæ ex tyro nauigarat. Molibus: magnis saxis & ædificiis. Iustæ; quoniam fides & iustitia solent esse in senibus. adde etiam q̃ hic erat sacerdos. Omen; reperti capitis equini; quod rei militatis præstantiã portendebat. nã prius effoderant bubulũ caput quod portẽdebat ubertatẽ soli: & poterat significare seruitutẽ: cum id aĩal iugo subiiciatur. Has ĩter speties: formas & imagĩes supradictas ĩ clypeo cælatas. erat ẽt æneas: cuius fabulosa histo. uulgatiss a ẽ. & Virgi. æneã carthaginẽ trãsmitit ad libidinẽ. tẽpora qppe nõ conueniũt: sed uati nro accedãus: q illud ĩ dedecus illorũ fixit q ro. legibus parer̃ nolebãt: inmo de ĩpio totiẽs malis auibus decertar̃t. Serẽa: exhilarata.

A tque ea dum profugæ regnis agitantur elisæ.
A ccitis uelox populis quis ægra lababat
A mbiguo suo marte fides prædaque grauatus.
A d muros pœnus reuocauerat arma sagunhti.
E cce autem clypeum sæuo fulgore micantem
O ceani gentes ductori dona ferebant
G allaicæ telluris opus. galeamque coruscis.
S ubnixam cristis. uibrant cui uertice coni
A lbentes niueæ tremulo nutamine pennæ.
E nsem unum; ac multis fatalem militibus hastam.
P ræterea textam nodis auroque trilicen
L oricam. et nulli tegmen penetrabile telo.
H æc ære et duri chalybis. perfecta metallo
A tque opibus perfusa tagi per singula læris
L ustrat ouans oculis. gaudetque in origine regni.
C ondebat primæ dido carthaginis arces.
I nstabatque operi subducta classe iuuentus.
M olibus hi claudunt portus. his tecta domosque
P artiris iuste bitia ueneranda senectæ.
O stentant caput effossa tellure repertum
B ellatoris equi atque omen clamore salutant.
H as inter species orbatum classe suisque
A eneam pulsum pelago dextraque præcantem
C ernere erat. fronte hunc auidæ regina serena
I nfœlix hac iam uultu spectabat amico.

Clamor ad auras: laus eſt ſculpturæ in qua uidebantur uenatores clamar͂ & canes perdere latratus ſic Vir. ſeuitque canũ latratus ĩ auras. Alæ uenantum: turbe uenatoꝝ. Claſſis: quoniam diſceſſit æneas inuita didone. Tyriis futuris: dido moritura ut ẽ apud Vir. mandauit poſteris bellũ gerẽdũ cum romanis & poeta in pͤncipio dixit: mãdata nepotibus arma. Dardanus: æneas. Magnis fatis: ꝓpter romã hoc dicit conditã a nepotibus æneæ quæ orbi fere ĩperauit & ipſe æneas ĩ italiã nauigauit ducẽtibus fatis ad maiora reꝝ initia. Parte alia: hæc eſt tertia cælatura in qua erat annibal iurãs bellũ romanis. amilcar fuit ĩperator in primo bello punico adeo ſtrenuus ut alter mars diceret͂. Ardor ineſt oculis: quoniã amilcar ĩ arma furens ingentis ſpiritus fuit & audaciæ. unde polybius dicit amilcaris audacia nil ſupius: & ut idem ſyllius canit ſybilla cum uidiſſet umbram amilcaris ſic ſcipionẽ allocuta eſt ille ẽ cerne procul cui frons nec in morte remiſſa: rarũ ſeruat rabiẽ. Nec non & læuum: quarta cælatura in qua erat regulus captus a xantippo lacedæmonio. Spartana cohors: laconica iuuentus quæ ſub xantippo merebat͂. Ledeis amyclis: amyclæ urbs laconiæ ubi ĩgnauit leda mater caſtoris & pollucis.

Hinc et ſpeluncam furtiuaque fœdera amantum.
Gallaicæ fecere manus: it clamor ad auras:
Latratuſque canum ſubitoque exterrita nimbo
Occultant alæ uenãtum corpora ſyluis.
Nec procul eneadum uacuo iam littore claſſis:
Equora nequiquam reuocante petebat eliſa.
Ipſa pyram ſuper ingẽtem ſtans ſautia dido.
Mandabat tyriis ultricia bella futuris:
Ardentemque rogum media ſpectabat ab unda.
Dardanus: et magnis pandebat carbaſa fatis.
Parte alia ſupplex infernis annibal aris
Arcanum ſtygia libat cum uate cruorem.
Et primo bella eneadum iurabat ab æuo:
At ienior ſiculis exultat amilcar ĩ aruis.
Spirantem credas certamina anhela mouere:
Ardor inẽ oculis: toruumque minatur imago.
Nec nõ et leuum clypei latus aſpera ſignis:
Implebat ſpartana cohors: hanc ducit ouantem.
Ledeis ueniens uictor xanthippus amyclis
Iuxta triſte decus pendet ſub imagine pœnæ.
Regulus: et fidei dat magna exempla ſaguntho.
Letior at circa facies agitata ferarum:
Agmina uenatu et cælata mapalia fulgent.
Nec procul uſta cutem nigri ſoror horrida mauri.
Adſuctas patrio mulcet ſermone leenas.
It liber campis paſtor cui fine ſine ullo
Inuetitum ſaltus penetrat pecus: omnia penum
Armenti uigilem patrio de more ſequuntur.

Triſte decus: quoniã romãis id fuerat moleſtiſſimum: ſed decus regulo: q ut fidẽ ſeruaret forti aĩo ad ſupplicĩũ redire uoluit nec pœnã deprecatus ẽ quã effera gens ĩferebat. Pendet. ſ. ĩ cruce ſiue uidebat͂ pendere: quoniã illa cælatura erat imago pœnæ. Letior at circa: alia ſculptura in q̃ erant mapalia getulorum: & armenta quæ paſſim uagabãtur & paſtores caꝝ tela canes domus: q̃s plauſtris circũuectabant: & lapides ex qbus ignẽ excudebant & fiſtula paſtoralis: & ſic expreſſit uitam numidarũ: qui per agros paſſim uagabant͂: quos maſiniſſa primus docuit rem militarẽ. Agriculturã atque ad ciuilẽ cultũ deduxit autore ſtrabone. Facies: aſpectus. nã illic non erãt bella & triſte decus reguli. Agitata: commota uenationibus. nã getuli ac numidæ ſtudio uenationis tenebant͂: lege ſtrabonẽ d̃ numidis li. ultĩo. Mapalia: ſaluſtius ĩ iugurtha de numidis ſic ſcri. & qa ſæpe rẽtantes agros alia deĩde loca peruenerãt ſemetipſos nũidas appellauere cæteꝝ adhuc ædificia nũidaꝝ quæ illi mapalia uocãt oblonga in curuis lateribus tecta q̃ſi nauiũ carinæ.

Celata: ſculpta. Nec ꝓcul: alia ſculptura ĩ q̃ fingit fuiſſe Maurũ fi. uulcani q dedit nomẽ mauris. Sed mauri fuerũt medi q ĩ aphricã uenerũt una cũ pſis: & armenis & medoꝝ nomẽ libes corrupere barbara lingua mautos ꝓ medis appellãtes. Vſta cutẽ. i. nigra ꝓꝑ ſolis ardorẽ. Maurus & getulia ue uolũt fabulæ filii fuerũt uulcani a mauro mauri dicti ſũt: a getulia getuli q erãt mixti numidis. Lybia ut ſcri. Hero. dicta ẽ a muliere q̃dã ĩdigena. hoc fingit ſyllius hiſtoria hẽt getulos: & libes in initio hitaſſe aphricã aſpos ĩcultos qbus cibus erat ferina caro: atque humi pabulũ ueluti pecudibus. hi neque moribus: neque lege aut ĩpio cuiuſq̃ regebãt͂ uagi palãtes quo nox cogebat ſedes hẽbãt. deſcribit igit͂ poeta originẽ & pĩcipia aphroꝝ. uſta curẽ iõ dicit quoniã getuli non ꝓcul ſũt ab ardoribꝰ nigri ut æthyopes ꝓꝑ ſolis ardorẽ ut inqt ſaluſtius. Ply. ait. In tĩgitania ꝓuincia ẽ gẽs quondã precipua mauroꝝ ũde nomẽ ꝓuĩciæ. Horrida ĩculta alludit ad getulos ĩcultos & aſpos: & qa calor ſolis eſt cã coloris nigri iõ fictũ ẽ getulã fuiſſe filiã uulcãi q ẽ deus ignis. Pŕio ſermone: qm̃ mauri ſolebãt cicurare leones: & ẽt nũidæ prius hoĩum leonẽ manu tractar͂ ut inqt Pli. auſus & offẽdere mãſuefactũ hãno e clariſſimis pœnoꝝ tradit͂. dãnatuſque illo argumẽto quoniã nihil nõ ꝑſuaſurus uir tã artificis ĩgenii uidebat͂. & male credi libertas ei cui ĩ tãtũ ceſſiſſet ẽt feritas. It liber cãpis: d̃ſcribit uitã numidaꝝ. Pœnũ uigilẽ: cuſtodẽ punicũ & magĩm pecoris. qui uigilãdo armenta cuſtodit ideſt paſtores numidẽ omnẽ ſupellectilem circunferebant. & nullo ſine continebãt͂ paſſim uagãtes.

Gesaque:latratorque cydon: tectumque focique
In silicis uenis:et fistula nota iuuentis.
Eminet excelso consurgens colle saguntos.
Quam circum imensi populi cōdensaque cigūt.
Agmina certantum:pulsantque tremētibus hastis
Extrema clypei stagnabat iberus in ora.
Curuatis claudens ingentem flexibus orbem.
Annibal abrupto transgressus fœdere ripas.
Penorum populos romana in bella uocabat.
Tali sublimis dono:noua tegmina latis.
Aptat concutiens humeris:celsusque profatur:
Heu quantum ausonio sudabitis arma cruore.
Quas belli uindex penas mihi curia pendes:
Iamque senescebat uallatis mœnibus hostis.
Carpebatque dies urbem: dum signa manusque
Expectant fessi socias:tandem equore uano:
Auertunt oculos:frustrataque littora ponunt.
Et propius suprema uident:sedet acta medullis
Iā dudū:atque iopes penitus coquit intima pestis
Est furtim lento miseris durantia tabo
Viscera et exurit siccatas sanguine uenas
Per longum celata fames:iam lumina retro.
Exesis fugere genis:iam lurida sola:
Tecta cute et uenis male iuncta trementibus ossa.
Extant consumptis uisu deformia neruis:
Humentis rores noctis terramque madentem:
Solamen fecere mali:cassoque labore:
E sicco frustra presserunt robore succos.
Nil temerare piget:rabidi ieiunia uentris
Insolitis adigūt uesci:resolutaque nudos
Linquentes clypeos armorum tegmina mādunt.
Desuper hæc cælo spectans tirynthius alto
Illachrymat:fractæ nequiq̄ casibus urbis.

Gesa:tela pastoritia gesū ponit,p quocunque telo. Cydon:ē urbs cretæ ut dictū ē. unde aduehebant optimi canes:ideo hunc canē cydonē appellauit. Tectum:quoniā mapalia circū ferebant sua. In silicis uenis:mos.n.pastorum ē ignem ex lapide excudere.cuius rei pyrodes cylicis filius iuentor fuit & ignem asseruare in ferula docuit pmetheus. Eminet excelso:alia sculptura ī qua erat saguntus obsessa ab annibale. Orbē:rotunditatē clypei quod ideo dicit.quoniā iberus a cantabris ortū habens fluit p amplū campoꝝ spatiū ppe pyrenœos montes a qbus ut autor est strabo pari semp īteruallo distat īter cuius deflexiones & pyrenei extremitates tarraco sita est ī quodā sinu ciuitatū quæ sunt intra ibeꝝ caput. Sublimis:sic Vir.cecinerat d ænea.Ille deæ donis: & tanto lætus honore expleri neqt. Heu quātū ausonio:uerba ānibalis. Vindex curia:romana.s. quæ uis uīdicare sagunthū dabis mihi pœnas. Iāque senescebat:nūc redit ad saguntinos:q pptet obsidionē reꝝ oīum inopia laborabant & iō fame conficiebant. Dies:tēpus ipsū consumebat sagunthinos. Signa:aqlas romanas:& tubas.i.subsidiū romanoꝝ quos īplorauerant missis legatis. Aequore uano:quoniā nullū uidebant ad nauigar̄ subsidium. Suprema:pximā mortē. Pestis:fames quæ illos conficiebat quoniā deficiēte humido.ciboque calor īualescit & interiora consumit. Est:consumit occulte uiscera iā tabifica. Nimiū durātia:quæ multū resistebāt ī tanta fame.nā deficiēte humore q orit̄ ex cibo potuque ingesto calor naturalis crescit & uiscera resoluit ī tabē omnis qppe calor supnaturalis īducit putredinem & deficiente humor̄ ī ipso famelico calor adeo auget̄ ut sit supnaturalis.ideo natura plurimū pituitæ induxit ne calor̄ īualescente corpus tabesceret paulatim ideo syllius ait lēto tabo:qa paulatī uiscera tabescūt:& ideo famelici extenuātur:quia calor ut nutriat̄ oīa consumit tandē consūpto radicali humido mortē inducit,ideo ait uenas fuisse siccatas sanguine. Exesis genis:cōsūptis.genæ ppriæ sunt pelliculæ qbus oculi ītegūtur unde Ply.de somno pisciū loquens ait,Dormire non existimāt non oculorū argumēto qa nō hēnt genas:& alibi īsecta non hēnt genas nec ītegunt oculos:& palpebræ in genis hoīm utrique:sed nūc genæ accipiunt̄ p sede pudoris quæ ē īfra oculos,ut a priscis accipiebāt̄ unde erat lex.xii.tabulaꝝ mulieres genas ne radūto. Lurida.liuida & deforma. Extant:eminēt ossa consūptis mēbris:& pingui. Male tremētibus:male saliētib9:qm̄ pulsus ē ītētio motus & remissio in corde:atque arteria naturalis nō arbitrarius:& cū patit̄ corpus ille motus discrepat & sāguis male salit.ē.n.pulsus subsultio uenæ. Humētis rores:d̄scribit cibos sagūthinoꝝ urgēte īopia:& necessitate. Casso labor̄:quoniā ex sicco robore non poterāt exprimere succos tñ non pigebat eos oīa uiolare:īedia qppe cogebat illos īsolitis uesci cibis qppe mādebant tegmina clypeoꝝ qđ cū hercules uidisset lachrymatus ē,doluitque suoꝝ uicē qbus ferre opē nō poterat pp iunonē nouercā cui se opponere nō audebat.iō ait neqq̄ ut ē ī fabulis & refert Diodo.li.v.Iuppr̄.& Iuno ī has cōditiōes descēderunt ut eurysteus regnaret: sed hercules cœlo donaret̄ pactis.xii.laborib9 quos eurysteus īpasset & tūc Iuppr̄ mādauit herculi ut neqd unq̄ molitet̄ cōtra d̄creta Iuno,ex cuius snīa ānibal hæc arma mouebat. Fractæ:q̄ssatæ & affectæ īedia.

Sic igitur; hercules cū non posset aliter ferre opem adiuit fidem. Sigunthinoꝝ numen. Arcanis dea læta; quoniam fides ē in rebus secretis; & cum sit quod dictum ē etiam si nullus est testis; & idro Numa Pompilius īstituit ut fides colereť a sacerdotibus manu usque ad digitos uelata uolens ostēde re uir consultissimus fidem non egere testibus; & iccirco dicit poeta fidē gaudeř arcanis, i. locis secre tioribus. Tamē; quis illa esset cogitabunda. Pacator; ipse hercules q eā honorauir & pacatā reddi dit captans beniuolentiā. Honore ueniæ; dignæ oī honore; nā maiores aloq nō debemus nisi īpe trata uenia honora, i. honoř digna her

Nāque metus magnique tenent præcepta parētis;
Ne seuæ tendat contra decreta nouercæ.
Sic igitur cepta occultans ad limina sanctæ.
Contendit fidei: secretaque pectora tentat.
Arcanis dea leta polo tum forte remoto:
Cælicolum magnas uoluebat conscia curas.
Quam tamē alloquitur ueniæ pacator honore:
Ante iouem generata decus diuūque hoīumque
Qua sine non tellus pacem nō equora norunt:
Iustitiæ consors tacitumque in pectore numē
Exitium ne tuæ durum spectare sagunthi
Et tot pendētem pro te dea cernere penas.
Vrbem lenta potes? moritur tibi uulgus: et una.
Te matres uincēte fame te mesta uirorum
Ora uocāt: primaque sonāt te uoce minores.
Fer coelo auxilium: et fessis da surgere rebus:
Hæc fatus alcmena: contra cui talia uirgo.
Cerno equidē: nec pro nihilo ē mihi fœdera rūpi
Statque dies ausis olim tam tristibus ultor.
Sed me pollutas properātem linquere terras.
Sedibus his tectisque iouis succedere adegit:
Fecundū in fraudes hominum genus: impia liqui
Et quantum terrent: tantum metuentia regna.

cules erat pacator ueniæ aut ꝓpter hoc solū; aut quia illi hoc peculiare fuit tpe eurystei tūc. n. nil faciebat nisi ueia īpe trata ab eo a quo ad domāda monstra mittebať. Ante iouem generata: ora tio herculis ad fidem; quā sibi conciliat laudans ipsā ab antiqtate; cui ob id ma ior accedebat honor; & eius effectu; qm̄ sine fide nil potest esse pacificū & quie tum; q̄ remota remouetur iustitia & sic humana confūditur societas; q̄ iustitia conseruat. Iustitia inquit seneca ē natu ræ tacita conuentio ī adiutorium mul torum inuēta & diuina lex; & uinculū societatis humanæ. si uis esse iustus in quit deum time, & ama. amabis autē a si in hoc illum imitaberis ut uelis om nibus ꝓdesse, ac nulli nocere de fide & religione scias agi ubicunque de uerita te tractatur. nā & si iureiurando deus ī uocatur; & non inuocanti testis ē tamē non transies ueritatē ne iustitiæ transe as legem. Ante iouem; ætate, i. aurea & regnante saturno; sub quo fides & iu stitia uigebant. Iustitiæ consors socia. nam ubi est fides illic est iustitia; & ubi iustitia ibi fides immo fundamentū iu stitiæ est ipsa fides. de his rebus dixi in commentariolis officioꝝ. Tacitum numen in pectore; quoniam non opus est testibus ubi est fides. Iustitia i quam ipsa quæ dat unicuique quod suum ē.

Exitium ne tuæ; narratio est per inter rogationem. Tuæ; tibi dicatæ. Pen dentem; patientem pro te idest fide ser uanda tot pœnas. Lenta; quæ non mo ueris ad affectum cum uideas sagunthi nos qui fame conficiuntur ad te numen clamare suum. Tibi; ut te seruet & colat. Mino res; infantes & pueri. Fer celo; petitio est; & conclusio. Da; concede ut res sagunthinæ iam affectæ atque demersæ restituantur in integrum & emergant. Cerno equidem; uerba fidei ad herculem quæ scelera mortalium detestans dicit se egre ferre casum sagunthi; sed satis impediri cum cupiat fauere; sed pœnas tandem inquit dabit annibal ob perfidiam; quæ in illo fuit pluſ quam punica. Stat; fixus est & constitutus. Ausis tam tristibus; audaciæ annibalis quæ affert no bis tristitiam & dolorem; & illi tandem. Victor; quoniam uincetur demum, & extorris ueneno pe ribit. Sed me pollutas; iamdiu inquit scelera mortalium e terris ad astra fugarunt, uigent inquit & censentur tyranni auari & qui ob scelus præmia & quidē maxima captant & uiuitur ex rapto more ferarum; & omne decus, omne honestum resolutum est in luxum; & pudor magna caligīe deductus iacet. uiolentia colitur & ensis potentia pro ratione est. Iustitia & uirtus a uitiis opprimuntur. nemo uacat sclere; & conscii atque nefarii inuicē seruāt pacem & sic pene ī satyram deflexit poeta sed fi dei decoꝝ seruauit. Pollutas; maculatas. Adegit; īpulit me. Fœcundū; habūdās fraudibus. Et q̄tū terrent tātū metuētia regna; sensus ē reliq tyrānos īpios; q tātū timēt q̄tū timeť. nā ob crudelita tē in subditos coniuratione īpetū, atque alioꝝ īsidias timent; is qui a multis timetur necesse est ut & ipse multos timeat ut accidit tyrānis. Necesse est inquit cyrus apud xenophontem ut qui a multis ti metur is multos sibi faciat inimicos; qui uero omnibus simul infestus ē is omnibus cōcordiam inicit ad suum exitium. eadem est snīa Ciceronis in officiis quem metuunt oderunt inquit ennius quem quisque odit periisse expetit, unde dicebat seneca. Quanto melius beneficiis imperium custodi tur quam armis; & alibi dicit; potentia quæ multorum malo exercetur diu stare non potest.

Furias;maximam cupiditatem & sacrã famem:utinam inquit Ply.posset totum aurũ e uita abdicari sacra fames ut celleberrimi autores dixerũt.Proscissum conuiciis ab optimis qbusque ad perniciẽ uitæ reptum. Nec uilia præmia;sed magna eorũ q fraudẽ cõmisissẽt. Luxu.superfluitate. Oẽ decus:omnẽ uirtutem:& honestatis decus uersum esse in uitiũ & intemperantiæ sordes. Multa nocte;uitiorum caligine & obscuritate.pudor nil aliud ẽ nisi timor iuste reprehẽsionis:& pudor ẽ optimum ĩ adolescente signum.& malis conatibus obstat. Cessit,pbris;i dest a uitiis & sceleribus uicta ẽ uirtus. hæc omnia mala syllius tẽporibus uiderat suis:qbus nõ ueri pricipes;sed tyranni:& inmanissimæ belluæ rerum potiebant:& iam uirtus depressa iacebat nullaque honestatis ratio habebatur:Vnde dicit Iuue. cum iam semianimum lacerarret flauius orbem:Vltimus & caluo seruiret roma Neroni. Commertia culpæ:idest mali uiri sibique inuicem conscii ĩ pace uiuũt,boni aũt conculcant:& ne uita qdem digni censent.tale tamẽ commerciũ ad tẽpus est cum non nitat honesto.cõmertiũ dicit pprie commutatio merciũ & accipit p societate. Inde commertia culpæ.i.illi q habent societatẽ ob scelus & culpam. Sed secura tua;pollicet id fides herculi qd nunc ĩ tanto sagunthinorũ turbine poterat prestari. Dignũ uigorem te;id est fortitudinem & aĩ robur dignũ illis q a re ducũt originẽ. Fine memorando;laudabili morte ppter fidẽ. Pœno:annibali ne tandẽ inqt se hosti dedant. Series:ẽ continuata rerum congressio & ponit pro necessitate fatali. Læthi decus: ppagabo inquit gloriã eorum in morte. In secula;ut semper de fide:decoraque morte sagunthinorũ dicatur. Ad manes; inferos. Seuera ioui;quoniã cogit ẽt ipsum iouem ad fidem seruandam. Luctãtẽ fatis;repugnantẽ dispositioni fatorum & morti. Pectora nota;quoniam sagũthini ab ineunte ætate coluerant fidẽ ex instituto maiorũ.& ideo pectora eorum sedes erant fidei. Numẽ;suã potentiã. Flagrantẽ;ardentẽ ex maxio amore sui. Ægros nisus:dbiles conatus quoniã erãt fame confecti & pp debilitatẽ uix poterãt ĩ sistere plãtis. Honos diuæ fidei.i. iã p fide mortẽ appetebãt. Sacrum læthũ:laudabilis mors & ẽt cogitabant ea pati quæ morte essẽt grauiora. Pro uirgine:fide seruãda. Tacitus sẽsus;quædã tacita uolũtas & snĩa. Adder crimẽ .i.uesci humanis carnibus qd est omĩo ferinũ:& ad feritatẽ hoc ptinet ut uult Aristo.adde ẽt q ipsæ fere non seruiũt nisi ĩ diuersa genera. Vnde dicit Ply.leonũ feritas ĩter se nõ dimicat,serpẽtiũ morsus nõ petit serpẽtes,nec maris qdẽ beluæ nisi ĩ diuersa genera seruiũt:at hercule homĩ pluria ex hoĩs sũt mala:& seneca dicit scribẽs d clemẽtia ad Neronẽ.Tutã eẽ ĩter feras similitudinẽ morũ.fides inqt syllius noluit ut macularẽt uitã tã detestabili feritate quæ ẽ plus q uitiũ. Extẽdere; pducere,potius.n.moriẽdũ ẽ q talẽ feritatẽ admittere,cũ nemo possit ẽe fœlix aliena calamitate;& tãn nõ debet eẽ uita;ut illam maximis sceleribus pducamus.moriendũ omĩo est. Paribus mẽbris:hũanis. Quã simul: Iuno uidẽs fidem talia agentẽ apud sagunthum irata est,euocauitque ab inferis tisiphonẽ:cui mandauit ut sagunthinos ad mortem impelleret quod factũ est. Inuisæ gentis;sagunthinæ quã odio habebat ppter romanos. Miscentẽ bella;quoniã pp aduentũ fidei arma uolebant sagunthini & furere ĩn marte supra uires uidebant cũ macie confecti essent. Virginem;quẽ uirgo ĩmittebat sagũthinis. Turbata gradũ; ĩpedita a suo cursu ad cælũ imitat poeta Vir. Ciet:euocat cõmouet. Atrã;ĩfirma caligĩe obductã.

Et furias auri:nec uilia præmia fraudum.
Et super hæc ritu horrificos ac more ferarum.
Viuentis rapto populos luxuque solutum.
Omne decus:multaque oppressum nocte pudorẽ
Vis colitur:iurisque locum sibi uendicat ensis.
Et probris cessit uirtus:en aspice gentes.
Nemo insons: pacem seruant commercia culpæ.
Sed secura tua fundata ut mœnia dextra.
Dignum te seruent memorando fine uigorem:
Dedita nec fessi transmittant corpora peno:
Quod solum nunc fata sinunt seriemque futuri.
Extendam lœti decus:atque in secula mittam
Ipsaque ludatas ad manes prosequar umbras.
Inde seuera ioui decurrens ethere uirgo.
Luctantem fatis petit inflammata sagunthum.
Inuadit mentes:et pectora nota pererrat.
Immittitque animis numen: tum fusa medullis:
Implicat:atque sui flagrantem inspirat amorem:
Arma uolunt tẽtantque ægros ad prælia nisus
Insperatus adest uigor interiusque recursat:
Dulcis honos diuæ:et sacrum pro uirgine lœtum.
Et tacitus fessis per ouantia pectora sensus?
Vel lœto grauiora pati:seuasque ferarum.
Attentare dapes:et mensis addere crimen.
Sed prohibet culpa pollutam extendere lucem
Casta fides:paribusque famem cõpescere mẽbris.
Quam simul inuisæ gentis prospexit in arce:
Forte ferens sese lybicis saturnia castris.
Virginem increpitat miscentem bella furorem
Atque ita turbata gradum ciet ocius atram.

Agitantem: uexantẽ umbras. Verbere: flagello. Hos inquit: uerba Iunonis ad Tisiphonẽ noctis & herebi filiã quã hortat̃ ut muros saguntinos manu impellat: & sternat ipsos uiros nunc ꝓpter fidei aduentum feroces. Ferocẽ: animosum supra uires. Iuno iubet: sui nõis maiestate iuno mouet tisiphonem. Propinqua effectus: accelera id quod potes efficere: & tuã uoluntatẽ: ferunt poeta affectui Iunonis: quæ ꝓperabat ad saguntinorũ perniciem cerberus est canis triceps custos infernæ ianuæ: & significat canẽ qui uorat omnia minute incisa & nomine cerberi terra intelligitur. cerberum ab inferis hercules abduxit: e cuius spuma fabulæ natum dicũt aconitum ideo ait ora quæ spumant. i. spumando emittunt uenena mixto felle tua capita hẽt.

Tisiphonem imos agitantem uerbere manes.
Et palmas tendens hos inquit noctis alumna:
Hos muros impelle manu populumque ferocem.
Dextris sterne tuis iuno iubet: ipsa propinqua
Effectus studiumque tuum: quo comprimit ora
Cerberus ac mixto quæ spumant felle uenena.
Et quicquid scelerum penarum quicquid et iræ
Pectore fœcũdo coquitur tibi congere preceps:
In rutulos totamque erebo demitte saguntum.
Hac mercede fides constet delapsa per auras:
Sic uoce instimulans dextra dea concita seuam:
Heumenida incussit muris: tremuitque repente
Mons circum et grauior sonuit per littora fluctus.
Sibilat insurgens capiti et turgentia circum:
Multus colla micat squalenti pectore serpens.
Mors graditur uasto pandens caua guttura rictu
Pectora circundant plãctus: merorque dolorque.
Atque omnes adsũt pœnæ; formaque trifauci:
Personat insomnis lachrymosæ ianitor aulæ.
Protinus assimulat faciem mutabile monstrum.
Tyburnæ gressumque simul sonitũque loquẽtis.
Hæc bello uacuos et seui turbine martis:
Lugebat thalamos murro spoliata marito.
Clara genus clarumque trahens a sanguine nomẽ
Cui uultus indura pares: disiectaque crinem:
Eumenis in medios irrumpit turbida cetus.
Et mœstas lacerata genas: quis terminus inquit.
Stat fidei proauisque datus: uidi ipsa cruentum:
Ipsa meum uidi lacerato uulnere nostras.
Terrentem murrum noctes: et dira sonantem.
Eripe te coniunx miserandæ casibus urbis:
Et fuge: si terras ademit uictoria peni·
Ad manes tyburna meos: cecidere penates:
Occidimus rutuli: tenet omnia punicus ensis.
Mens horret: nec adhuc oculis absistit imago.

Congere: effunde inqt in sagũthinos omĩs tuas uires: & trahe illos ad inferos ut hanc mercedẽ habeant ex aduentu fidei. In rutulos: sagũthinos oriũdos a rutulis. Dea concita: commota Iuno ad irã impulit tisiphonẽ manu ad muros rutulos. Seuã heumenida: crudelem furiam: quoniam heumenides dicunt̃ furiæ allecto tisiphone & megera. Serpens: quoniã furiæ habẽt capillos serpentinos prisci philosophãtes: & legum latores publicæ utilitatis grana fabulas inuenerũt: & monstra quædã finxere ad terrorem: quoniam ut inqt strabo mulieribus & confusæ multitudini philosophiæ rationes reddi nõ possũt: nec ad religionẽ scitatẽ: ac fidem facile adduci & ideo numinum timore opus est. id autẽ non fit sine figmẽtis fabularum: & miraculorum. Iccirco fulmẽ egida tridentẽ faces. thyrsos capillos serpẽtinos cerberi latratus; & arma deorum uniuersa priscoꝝ theologia præferebat Meror ẽ egritudo flebilis; dolor egritudo crucians. Multus: plurimus. Sq̃lẽti: sq̃moso. nã a squamis sq̃lidũ dicitur. Mors: luctus: planctus: meror: dolor: atque oẽs pœnæ sunt comites furiarum. Inhiat: aperit os ut absorbeat sagũthinos cito casuros. Atri: lugubres. Ianitor: cerberus q habet tria capita. Insomnis: puigil. Lachrymosæ: isfernæ quoniã illic nil aliud est nisi dolor: nisi luctus: & maximi cruciatus. Pronus assimulat: tisiphone mutauit se in formã: tiburnæ uxoris murri: & saguntinis mortẽ psuasit. Mutabile: qđ facile suscipit uarias formas. Clarũ nomẽ: quoniã tiburna uidebat̃ traxisse nomen a tirburto filio ãphiarai uatis phoebei q tiburtus cũ duobus frĩbus corace: ac catillo ĩ italiã nauigauit tiburque cõdidit ãphiaraus fuit una ætate ãte bellũ troianũ. Heumenis: tisiphone. Quis terminus inqt: uerba tisiphões sub psona tiburnæ ad sagũthinos. sẽsus ẽ: quousque tot mala patiemur ꝓ fide seruanda; & ritu tradito nobis a maioribus nostris: nunc urgente fato expedit mori.

Vidi ipsa: affectum mouet attestatione rei uisæ. Lacerato uulnere: hoc etiam mouet affectum. Dura: pro duræ idest horrende clamantem. Eripe te coniunx: uerba murri ad tiburnam per nocturnam quietem. Peni: annibalis. Ad meos manes: ad meam umbram apud inferos degentem. Rutuli: nos segunthini. Penates: domus. Mẽs horret: adhuc inqt tiburna. mẽs mea timet & illius imago uidet̃ mihi adeẽ.

Nulla ne:uertit sermonē ad sagunthum tiburna. Fœlix necis: fortunatus qa cecidisti āte patriæ excidium: hac loquutione utit̃ syllius supra de ibero. fœlix heu nemorū & uitæ laudandus opacæ. Prima: ꝑ qua.s.uir bonus mortē recusare non debet & præstat mori q̄ ruenti patriæ supesse. At nos sidoniis a fortuna mouet affectus; sic apud Vir. At nos hīc alii sitiētes ibimus aphros. Sidoniis: carthaginensibus. Tandē: post longā seruitutem iacebimus ī terra hostili. Morte obita: idest post mortē. Sic Vir. Morte obita q̄les fama ē uolitare figuras: & lucretius. Morte obita quoq; tellus cōple

N ulla ne iam post hac tua tecta sagunthæ uidebo.
F œlix murre necis patriaque superstite fœlix:
A t nos sidoniis famulatum matribus actas.
P ost belli casus uastique pericula ponti.
C arthago aspiciet uictrix: tandemque supremum
M orte obita libyæ gremio captiua iacebo:
S ed uos o iuuenes uetuit quos conscia uirtus
P osse capi quis telum ingens cōtra aspera mors ē
V estris seruitio manibus subducite matres:
A rdua uirtutem profert uia pergite primi.
N ec facilem: populis nec notam inuadere laudem
H is ubi turbatas hortantibus impulit aures:
I nde petit timulum sommo quem uertice mōtis.
A mphitryoniades spectādum ex equore nautis
S truxerat: et grato cineres decorarat honore.
E xcitus sede horrendum prorupit ab ima.
C eruleus maculis auro squalentibus anguis.
I gnea sanguinea radiabant lumina flamma:
O raque uibranti stridebant sibila lingua:
I sque inter trepidos cetus mediamque per urbē:
V oluitur: et muris propere delabitur altis.
A c similis profugo uicina ad lictora tendit:
S pumantisque freti preceps immergitur undis.

ctitur ossa: & ob interdū ponit̃ pro ad: ut ob os.i.ad os. Sed uos o iuuenes: uertit sermonē ad iuuenes quos hortat̃ ut suis mortē inferāt: eripiantque instanti seruitun. Quis: qbus adē aī robus quo has calamitates morte declinetis. stoici utebant̃ morte contra aspa ut gladio.i. se iterficiebant ut fecit cato apud uticā: sed tales non merent̃ fortitudīs laudē. imo timidi potius appellādi sūt cū non possint tolerare aduersa: de his diffusius dixi apud Cice. Subducite: eripite subtrahite. Ardua uirtutē ꝓfert uia: idest difficile est uirtutem amplecti: & ideo ex re difficili laudē petatis: & hāc primā gloriam capessite uos.s. ꝓ fide iterficiendo. Quam facile inquit hesiodus innumeras uitiorum amplectimur artes: haud procul illa habitant: breuis est uia qua sit eundū est uia uirtutis cōtraria: sudor anhelus hanc sequit̃: quæ se scopulosis ardua cliuis in longū prorumpit iter riget aspera primo igressu. leuis est postq̄ alta cacumina tanges uirtus profecto circa difficile uersat̃: nec ipsam sine maximis laboribus attinger possumus humilis qppe atque inertis est tuta secare p alta & ardua uirtus est: omne honestū inquit seneca in arduo ē etiam quod uicinum honesto est nō.n. tātum fieri debet: sed ratione fieri: hæc igitur persuasio Tiburnæ uidebatur eē honesta: & mori ꝓ fide, decoroque seruando honestum est; sed debet ratione fieri; non enim debebāt sibi afferre manus & uim sed cadere fortiter manu hostili: & tunc est uera fortitudinis laus ergo id quod illa suadebat nec erat honestum: nec utile quoniam erat cōtra prescriptum uirtutis ad quam illos hortabatur. Nec notam: incognitam adhuc quoniam pro fide nemo uult mori: siue hactenus uoluit. Tumulum: scilicet zacynthi de quo supra Conditus excelso sacrauit colle zacynthus. Amphitrioniades: hercules nautis qui illuc cursum dirigerent ut fit nunc in aliquo celebri portu in quo noctu ponitur lumen ut nautæ illuc adnauigent. Cineres: ipsius zacynthi illic sepulti. Grato honor: sepulchro quo cineres ornantur unde dicit Vir. Qui solus honos acheronte sub imo est. Horrendum: horrende. Anguis: imitatio est Virgilii canentis e tumulo anchisæ serpentem prodiisse quod ideo fingitur quoniam ut scribit Plynius & canit Ouidius ex opinione pythagoræ ex spina hominis mortui nascitur anguis. Squalentibus: squamis fulgētibus Vir. per tunicam squalentem auro: squalidum etiam dicimus sordidum ut squalentem barbam. Ignea lumina: quia oculi serpentem uidentur ardere: sunt enim suffusi sanguine. Sibyla: sibylantia. Vibranti lingua: tenuissima serpentibus lingua inquit Plynius trisulca. Vibrans atri coloris: & si extrahas prælonga. Ac similis ꝓfugo: fuga huius serpentis: q erat quasi numen urbis & tutelans deus terruit sagūthinos quoniā uidebant̃ numia euocata ab hostibus excedere. unde dixit æneas Virgilianus excessere oēs adytis arisque relictis dii: quibus imperium hoc steterat. constat enī ut inqt Macrobius oēs urbes ī alicuius dei esse tutela moréque romanoꝝ arcanū & multis ignotum fuisse ut cum obsiderent urbem hostium eamque iam capi posse confiderent certo carmine euocarent tutelares deos q; aut aliter urbem capi nō posse crederent. aut etiam si possent nefas æstimarent deos habere captiuos & ponit Macrobius carmen repertū in quinto libro Sammonici sereni quod ille in uetustissimo libro furii iuenerat quo numia ex urbibus euocabant̃ urbesque ipsæ deuouebāt.

Ceu prodita tecta: signum ut dixi erat sagūthinis urbis iā captæ ꝙ manes discedere uidebāť. & dii tutelares q urbis captiuitatē non expectabāt. Vnde Verrius Flac. ut Ply. scribit autores ponit qbus credat ī oppugnationibus urbiū ante oīa solitū a romanis sacerdotibus euocari deū. In cuius tutela id oppidū eēt, pmittique illi apud romanos eundē aut ampliorem locū cultum uc. Prodita: data hostibus. Læsa regione enam diuina ægre habent nec coli possiint: ut inqt eurij pides. Manes: dii tutelares. Vmbræ: aiæ putabant. n. serpentē illum esse animam zacynthi & ideo nulla spes iam erat salutis: & sic tenuebant cibos. Agit: īpellit. Abdita: latens sub psona tuburnæ

Tum uero excussi amentes ceu prodita tecta.
Expulsi fugiant manes umbræque recusent
Captiuo latuisse solo sperare saluti:
Pertesum: damnant cibos agit abdita erinnys
Haud grauior duris diuum inclementia rebus.
Quam lœti proferre moras abrumpere uitam.
Ocius attoniti querunt: lucemque grauantur.
Certatim structus subrecte molis ad astra:
In media stetit urbe rogus: portātque trahūtque
Longas pacis opes: quæsitaque præmia dextris.
Callaico uestis distinctas matribus auro
Armaque dulichia pro auis portata zacyntho
Et prisca aduectos rutulorum ex urbe penates.
Huc quicquid superē captis clypeosque simulque
In faustos iaciunt enses: et condita bello
Effodiunt pœnitus terræ: gaudentque superbi
Victoris predam flammis donare supremis
Quæ postquam cōgesta uidet feralis erinnys.
Lampada flammiferis tractam flegetōtis abūdis
Quassat et īferna superos caligine condit.
Inde opus aggressi toto quod nobile mundo.
Aeternum iunctis infœlix gloria seruat:
Princeps tisiphone lentum indignata parentum
Pressit ouans capulum: contantemque īpulit ensē
Et dirum insonuit stygio bis terque flagello
Inuitas maculant cognato sanguine dextras.
Miranturque nefas aduersa mente peractū.
Et facto sceleri illachrymant: hic turbidus ira.

Aut grauior duris: loqtur ex sñia stoicorum q rigidissimi erant: nā ut incommoda declinarent & quæ nullo modo ferenda sibi ipsis persuaserant mortem quasi finem laboꝝ aduocabant manu: sed ut dixi tales hoīes nulla laude digni sūt: & Ci. ī Tusculanis dispūtationibus monet non esse nisi naturaliter moriendum. Vetat. n. dominans ille in nobis deus īnquit iniussu hinc suo nos demigrare. Inclementia: quasi quædam crudelitas. Duris: asperis & minime ad uoluptatē nr̄am fluentibus. Quā pferre: pati ea quæ impediunt mortem quæ uideť eē finis calamitatum: & hoc argumento cæsar apud salustiū censet non esse afficiēdos ultimo supplicio cōiuratos: & seneca mortē non timebat ut ipse dicit his uerbis. Mors qdem aut finis ē aut transitus, nec desinere timeo. Idē est. n. quod non cepisse. nec trāsire: quia nusq̄ tā anguste ero. Moras īpedimenta mortis. cum ipsa uita uideať esse mors. Attoniti: territi uisis & impulsu tisiphones. Grauantur lucē: moleste ferunt uitam: & putant esse illis grauē.

Certatim structus: describit rogū erectum a sagunthinis quo illi & se & suas fortunas concremarunt. nā ut inqt liuius cū conditiones ab annibale ꝓpositas recipere nollēt sagunthini ur. s. res turdetanis redderent traditoque omni auro: atque argēto egressi urbem cum singulis uestimentis ibi habitarent ubi pœnus iussisset. Argentum aurūque oē ex publico priuatoque in forum collatum in ignē ad id raptim factū conicientes eodem plerique semetipsos precipitauerunt. Certatim: magno omniū studio. Molis subrectæ: eductæ quasi ad astra. Stetit: erectus est. Portant: portantur proprie ut est in libris digestorū de uerborum significatōne ea quæ quis iumento secum ducit. feruntur aūt quæ quis suo corpore baiulat sed hæc a poetis confunduntur.

Trahuntur manu: scilicet per terram. Opes pacis: quas in pace comparauerant. Quesita præmia: labores manuum. Auro callaico: hispano aurum in texere uestibus inuenit attalus in phrygia. unde uestes auro intextæ attalicæ. acu intexere idei phryges inuenere indeque phrygiones appellati sunt. colores diuersos picturæ intexere babylon maxime celebrauit & non imposuit Scutulis diuidere gallia. Proauis: maioribus eorum qui migrauerunt illuc ex zacyntho prope quam est dulichium. Ex urbe rutulorum: ardea cuius fuerant coloni. Penates deos domesticos. ideo dixit supra & aui penetralia turni. Infaustos: enses quoniam illis se uicissim interficiebāt. Condita bello: effodiebāt omnia quæ ī ipso bello occultauerāt: ut cum oībus pirent fortunis. Victoris: ānibalis.

Supremis: ultimis. Tractā: eductā abūdis ignitis phlegetontis īferni flumīs. Supos: oras supas: & aerē ipsū. Prīceps: pria īpulit pſem lentū & conctātē ad mortē filioꝝ. mēte aduersa: furēti & uesana: īpellēte tisiphone. Hic: aliqs ardēs rabie cladū & iā ductus ad despationē uitæ ppessæ ultīa. i. oīa extrema omnisque calamitates. cogitabat confoderē ubera matris quæ obliqs iam oculis ītuebať.

Hic: aliquis incutiens securim in col/lum uxoris angebatur postea se furore ductum intulisse necem uxori: sed tisi/phone urgebat ipellebatque securim.

Atros: ab effectu. i. magnos. Dulces: tori: dulcia connubia. Tæde matrimo nii. Piceus uertex: sōmitas rogi fumo/sa: & nigra. Sinistra: mala & iniqua: qa interficiebat prēm cui pietatē debemus & obsequium. hæc autē pietas iniq̄ erat & ab officio discedebat. Ora: patris quæ referebant tuā formam: erat enī fi/lius patri similis. Vos etiā primo: imi/tatur Vir. canentē geminos cecidisse ī bello laurenti gemini dicuntur nati eo dem utero & similes ī forma. Mētite: qa alter alterum similitudine mētieba tur. i. falso uidebatur esse alter: & tanta erat similitudo ut ipsa mater alterum ab altero discernere non posset: & labo rabat reddere unicuique sua idē ꝓpria nomina. ne. s. alterum pro altero uoca ret. Stare in uultu suorum: non dubi tare cum eos ītueretur. i. herere sine du bio in facie unius & affirmare nomē cu iusque. Culpa: quia eo extīcto mater non amplius dubitabat: nec ertabat in forma. Mutato funeꝭ: cadauere. No tis: signis figuræ similis. Ambiguos: ita similes ut discerni non possent. Quis diros urbis casus: ad dubitatōne mouet affectus: sic Vir. Quis cladem illius no ctis. Monstra: quia se īuicem trucida/bant: quod erat tanq̄ monstrum lauda bile tamen ut placet poetæ quoniā id ꝓ fide seruanda fiebat quid autem de his sentiendum sat dictum iam ē. Imper: adequet Vir. aut possit lachrymis æqua re labores. unde dicit Seneca nihil esse difficilius q̄ magno dolori paria uerba reperire. Tristia fata: mortes sagūthi/norum qui cū ꝓ fide caderent pii erāt.

Hostis: ipse annibal qui sua feritate & perfidia nunq̄ mouebaꝭ ad misericor/diam. Vrbs habitata diu: a preterita fortuna mouetur affectus. Parētem: cōditorem suum herculem qui iam cū diis æuum agebat. Sidoniæ: punicæ.

Immānia facta: quoniā se mutuo tru cidauerant. Iniustis deis: quoniam cul ti a sagunthinis diu: non attulerūt opē: & sic peribat gratia ob iniustitiam: nā hoc gratiæ proprium est ut is qui bene/ficium suscepit uicissim subministret: ei q contulit & ipse rursus incipiat con ferre oportet. Ideo apud antiquos æde gratiarum in medio foro erat: ut retri/butio fieret. sagunthini fuerant pii er/ga deos. debebant & poterant ab illis iu re retributionem expectare. ut scilicet fauerēt qđ cū non facerēt erant iniusti.

E t rabie cladum perpessæque ultima uitæ.
O bliquos uersat materna per ubera uisus:
H ic raptam librans dilectæ in colla securim
C oniugis īcrepitat sese: mediumque furorem
P roiecta damnat stupefactus membra bipēni.
N ec tamē euasisse datur nam uerbera erynnis.
I ncutit: atque atros insibilat ore timores:
S ic thalami fugit omnis amor: dulcesque maritō:
E ffluxere tori: et subiere obliuia tedæ.
I lle iacit totis connixum uiribus egrum.
I n flammas corpus densum qua turbine nigro:
E xundat fumans piceus caligine uertex:
A t medios inter cetus pietate sinistra.
I nfœlix tymbrene furis: penoque parentis:
D um properas auferre necem: redolentia formam
O ra tuam laceras: temerasque simillima membra:
V os etiam primo gemini cecidistis in æuo.
E urymedon fratrem et fratrem mentice lycorma
C uncta pares dulcisque labor sua nomina natis
R eddere: et ī uultu genitrici stare suorum.
I am fixus iugulo culpa te soluerat ēsis.
E urymedon inter miseræ lamēta senectæ:
D umque malis turbata parens deceptaque uisis:
Q uo ruis? huc ferrum clamat cōuerte lycorma
E cce simul iugulum perfoderat ense lycormas?
S ed magno quoniā eurymedō furor iste sonabat
C um planctu? geminæque notis decepta figuræ?
F unere mutato reuocabat nomina mater.
D onec transacto tremebunda per ubera ferro
C essit: et ambiguos cecidit super inscia natos.
Q uis diros urbis casus: laudandaque monstra:
E t fidei penas et tristia facta piorum
I mperet euoluens lachrymis? uix punica fletu,
C essassent castra ac miserescere nescius hostis
V rbs habitata diu fidei: cœloque parētem.
M urorum repetens ruit inter perfida gentis
S idoniæ tela atque immania facta suorum
I niustis neglecta deis: furit ensis. et ignis?
Q uique caret flāma scelerum ē locus: erigit atro.
N igrantem fumo rogus alta ad sydera nubem
A rdet in excelso proceri uertice montis:
A rx intacta prius bellis: hinc punica castra
L ittoraque et to. am soliti spectare sagunthum.

Respondet imagine: similitudine ipsius flãmæ: Nã propter correspondentiã ita dixerim uidebat̃ eẽ in ipso mari aliud incendium. imago quippe: ac similitudo ẽ illa: quæ facit ut aliquid alicui rei respondeat: & simile uideat̃: ut nunc incendiũ sagunthinũ representabat̃ in ipso mari. Vibrant: mouent se flammæ: quæ semper uibrãt. Planctu: percussione manuum. Qualis ubi: talis inquit erat Tiburna: qualis ẽ allecto: cũ apud solium Plutonis umbras cædit ac punit. Parentis: plutonis. Solium: tribunal. Ioui tartareo: plutoni: ad differentiã iouis cœlestis. Operata: idest cũ effecit quod

Ardent tecta deum: respondet imagine flãmæ
Aequor: et in tremulo uibrant incendia ponto.
Ecce inter medios cædum tyburna furores.
Fulgenti dextram mucrone armata mariti.
Et læua infœlix ardentem lampada quassans
Squalentemque erecta comam: ac liuẽtia planctu
Pectora nudatis ostendẽs sæua lacertis
Ad tumulum murri super ipsa cadauera fertur.
Qualis ubi inferni dirum tonat aula parentis:
Itaque turbatos exercet regia manes?
Allecto solium ante dei sedemque tremendam
Tartareo est operata ioui: pœnasque ministrat.
Arma uiri multo nuper defensa cruore
Imponit tumulo illachrymãs: manesque precata:
Acciperent sese: flagrantẽ lampada subdit.
Tunc rapiens lœtum: tibi ego hæc ait optĩe coniũx
Ad manes en ipsa fero: sic ense recepto:
Arma super ruit: et flammas inuadit hiatu.
Semiambusta iacet nullo discrimine passim:
Infœlix obitus permixto funere turba.
Ceu stimulante fame: cum uictor ouilia tãdem
Faucibus inuadit siccis leo: mandit hiãti
Ore fremens imbelle pecus: patuloque redundat
Gutture ructatus larg: cruor incubat atris
Semesæ stragis cumulis: aut murmure anhelo:
Infrendens laceros inter spatiatur aceruos.
Late fusa iacent pecudes: custosque molossus.
Pastorumque cohors: stabulique: gregisque magĩ
Totaque uastatis disiecta mapalia tectis.
Irrumpũt uacuã pœni tot cladibus arcem.
Tum demũ ad manes perfecto munere erinnys
Iunoni laudata redit. magnãque superba
Exultat rapiens secum sub tartara turbam.
At uos sidereæ: quas nulla æquauerit ætas:
Ite decus terrarum animæ: uenerabile uulgus
Elysium: et castas sedes decorate piorum.
Quis uero non æqua dedit uictoria nomen.

plutoni placet: cui nitit̃ operã nauare i puniẽdis ũbris. Nuper defensa: paulo ante: cũ Murrus cecidit mãu Annibalis non pmiserunt sagunthini Mutrũ ab hoste spoliari: supra dixit: Nota arma uiri: corpusque superbo uictori Spoliare negant. Multo cruore: sanguine saguntinorũ fuso: ne pœnus his spoliis Murri potiret̃. Lãpadẽ: facẽ accensã. Lœtũ: mortẽ: quã sibi afferre cupiebat: nondũ fato concessũ. & ideo ipsã rapuit. Recepto: in uiscera scilicet ap too re rapiebat flammã. Semiãbusta iacet: tali stragis imagine mouet̃ affectus: describit obitũ infœlicẽ sagũthinoꝶ qui sine ullo discrimine passim iacebant: ut oues q̃s leo inuasit: turbauitque ouilia: canes: custodes: disiecitque mapalia: sic Tisiphone tanq̃ fera inuaserat sagunthinos: straueratque: cædis uicissim: fauore immisso. Ceu stimulante fame: sagunthinos passim iacẽtes compat stragi ouiũ: quas leo pemit: disiectis pastorũ tuguriis. ouilia sũt septa quibus oues includunt̃: & ouile appellant poetæ ꝑ translationẽ septa: quæ erant in cãpo martio: ĩ quibus inclusi dabãt suffragia in creãdis magr̃atibus. Lucanus: & miseræ maculauit ouilia romæ. & Iuue. ut spargat in ædẽ Isidis ãtiquo: quæ pxĩa surgit ouili. Siccis: sitiẽtibus & esurientibus. Ructatus: ructu e iectus. Incubat: iminet. Atris tumulis: aceruis cæsarũ ouiũ atro cruore conspersis: Nã leo & lupus faciunt aceruũ occisaꝶ ouiũ: & eas semesas relinquũt: & tendũt ad alias: donec ad unã oẽs iuaserint. Molossus: cãis epyroticus: Molossi sũt populi epyrotici: unde uẽiebãt quondam optimi canes: & etiã ex Laconia: unde laconici & epyrotici canes celebrant̃ a poetis. Martialis: Retia dum cessant: lattatoresque molossi. Vacuam: quoniã ceciderant Sagũthini: ut ẽt Liui. scribit. ad mães: iferos: cũ iunoni operã nauasset suã. Supba: cõpos uoti & elata: quoniã effecerat qđ iusserat iuno. At uos side. ꝓseqt̃ poeta laudibus umbras sagũthĩas ad manes iã descẽdẽtes. Sidereæ: cœlestes: q̃m aĩam deus ĩfũdit. Elysiũ: ad locũ beatoꝶ. elysii sũt campi beatorum: piorumque apud inferos. Quis uero: monet Syllius iniuste uictores: ut seruent fœdera pacis: & ipsam pacem regnis præponant: cũ iniuste uincentes pœna sequatur. Et nemo aliena infœlicitate possit esse fœlix: ut accidit Annibali: qui uictus tandem a Scipione confugit in Asiam: & illic demum ueneno uitam finiuit. Quis: quibus. Non æqua: iniusta

Vagus exul: quoniã dimissa patria Annibal & diu errans in Bithynnia uenenum hausit. Toto orbe: omni fere asia. Trepida: timens iam romanos. Exterritus somnos: quoniã umbræ sagunthinorum terrebant illum per quietem. Manu: alicuius. s. qui mortem inferret: urgẽte fortuna, ueneno inquit: non mãu conficiet quod tanto imperatori debebat eẽ molestissimum: cum ignaua morte periret. & ideo optabat cecidisse in bello: ut fortitudĩs laudem non amitteret: sic æneas optabat cecidisse ad Troiã manu hostili: ne undis absũereretᶜ: & contra quasaĩ robur: corporisque uires ostẽtare nõ poterat. Quondam: cum per tot annos italiæ uiscera dilaceraret. Deformata: nam qui ueneno necantur nigri fiunt. Vnde de Germanico: quẽ suspitio erat ueneno perisse sic scribit Tranquillus. Nã præter liuores: qui toto corpore erãt: & spumas quæ per os fluebãt: cremati quoque cor inter ossa incorruptum repertum ẽ: & Iuuenalis: cum ueneficas taxat: dicit: Instituitque rudes melior locusta propinquas: Per famam & populũ nigros efferrẽ maritos. Liuenti: ab effectu: quia facit corpus liuidũ.

A udite o gentes: neu rumpite fœdera pacis.
N ec regnis postferte fidem. uagus exul in orbe:
E rrabit toto patriis proiectus ab oris.
T erga que uertentem trepidans carthago uidebit.
S æpe sagunthinis somnos exterritus umbris?
O ptabit cecidisse manu: ferroque negato.
I nuictus quondam stygias bellator ad undas.
D eformata feret liuenti membra ueneno.

PETRI Marsi interpretatio in tertium uolumen Syllii italici.

Ostquam rupta fides tyriis
et mœnia castæ:
Non æquo superum genitore
euersa sagunthi:
E xtemplo positos finiti cardine mundi
V ictor adit populos: cognataque limina gades.
N ec uatum mentis agitare: et præscia corda
C essatum super imperio. citus æquore bostar:
V ela dare et rerum prænoscere fata iubetur.
P risca fides aditis longo seruatur ab æuo:
Q ua sublime sedens cyrrheis æmulus antris
I nter anhelantis garamãtas corniger ammon
F atidico pandit uenientia sæcula luco.
H inc omen cœptis: et casus scire futuros
A nte diem: bellique uices nouisse petebat.
E xin corrigeri ueneratus numinis aras?
C aptiuis onerat donis: quæ nuper ab arce
V ictor fumantis rapuit semiusta sagunthi.

Ostquã rupta fides tyriis: Hannibal solo æquata sagunthogades concessit: ut Herculi uota persolueret: & nouis se obligaret si marte secundo romanos uicisset: & de tanti conatus euẽtu sollicitus Bostarẽ ad oraculum iouis Hammonis penturũ sortes misit: & ẽt dona: nactus oportunitatem poeta templum Herculis gaditani describit: & sacrorum ritus Annibal inde profectus: cum per omnem aphricam & hispaniã delectum habuisset superatis pyreneis montibus: & tandem alpibus per agros tritastinorum in taurinis campis prope Mediolanum castra metatus est: hæc canit poeta in præsenti uolumine: Postq̃ inquit carthaginenses: duce Annibale ruptis fœderibus Saguntum expugnarũt: Annibal profectus ẽ ad gades. Castæ: ꝓpter fidem illic cultam. quæ casta ẽ. Non æquo genitore: iniusto ioue: q talia permisit. Finiti mundi: quia ultra gades non ẽ nisi oceanus. Cognata limina: quoniã tyrii gades ẽt condiderunt: quorum colonia: & Carthago fuit. ergo erãt cognata mœnia: Tyrii auctore Stra. monitu oraculi nauigantes: cũ ad insulã uenissẽt: tẽplũ herculi: qui apud illos supstitiose colebatᶜ erexerũt ad oriẽtẽ: & eiusdẽ nõis cuius insula urbẽ ad occidẽtẽ. Sup: de imperio: & euentu belli: qđ parabatᶜ. Fata rerũ: futurũ rei euẽtũ: & seriẽ futuri.

Prisca fides aditis: describit oraculũ iouis hãmonis. aditũ ẽ locus ĩ tẽplo secretior uenerationis plenus. Aemulus: qm̃ oraculũ hamonis erat fidũ: ut apollĩs delphici. cyrrha ẽ opidũ sub parnaso: ũde ẽ ascẽsus ad dephos oppidũ: ĩ quo erat oraculũ apollĩs toto orbe tũc celebertimũ: & minus aliis fallax: cui oraculũ hãmonis æmulũ erat: æmulus ãt diciᶜ eiusdẽ rei studiosus. Sublime: qm̃ ĩ effigie arietis sup altaria ponebatᶜ. Antris: qm̃ ĩ medio tẽpli delphici erat foramẽ: ũde egrediebatᶜ ille spũs quo phœbas correpta sortes cãebat. põt ẽt cũ dicit sublim e alludeᶜ ad colũbã: q̃ aliq fabulãt e quercu dedisse oracula: ut apđ Dodonã ĩ epyro. Anhelãtes: sitiẽtes & æstuãtes. garamãtes sũt populi aphricæ laborãtes aq̃rũ iopia. Vẽentia sæ. res futuras: & cõtinuatã reꝝ cõgressionẽ: quã fatũ appellãus.

Hic: ex hoc oraculo petebat sciᶜ ãnibal dubiũ tãti motus euẽtũ. Omẽ: auspiciũ. & an bono omine moturus eẽt arma ĩ romãos. Ante diẽ: ãñq̃ ipsæ res eẽnt. s. uolebat præsciᶜ futuꝝ belli euẽtũ. Belli ui. euẽtũ & uicissitudĩes: ĩcertũque martẽ: quoniã uaria ẽ fortũa belli: & dubius euẽtus: & fortũa magni fauoris breuis ẽ. Corrigeri nu. iouis q illic colebatᶜ ĩ effigie arietis. Donis: captis apđ sagũthũ

Vulgatũ nec cassa fides: cãit poeta in tẽplo herculis durasse trabes a prima tẽpli origine usque ad tẽpora Annibalis: quod tamẽ fingit alludẽs ad aliã historiã. Quippe auctore Plynio: Templũ Apollinis uticæ erat: ubi indicarũ cedrorũ trabes ita durauerũt ut positæ fuerant prima urbis eius origine annis mille & cclxxxviii. & in hispania templũ Dianæ fuit a zacyntho aduectæ cũ conditoribus annis. cc. ante excidiũ Troiæ: cui pepcit Annibal inqt relligione ductus Iuniperi trabibus etiã nunc durantibus. Nec cassa: non uana. Hic: ex hac uetustate trabiũ: quæ non corrumpuntur. Deũ: herculẽ. Seniũ: uetustatẽ: & corruptionẽ.

Vulgatum: nec cassa fides ab origine fani.
Impositas durare trabes. solasque per æuum
Condentum nouisse manus hinc credere gaudẽt:
Consedisse deum: seniumque repellere templis
Tum quis fas et onos aditi penetralia nosse
Fœmineos prohibent gressus. ac limine curant
Setigeros arcere sues: nec discolor ulli
Ante aras cultus uelantur corpora lino.
Ex pelusiaco præfulget stamine uertex.
Discinctis mos thura dare: atque e lege parentum
Sacrificam lato uestem distinguere clauo.
Pes nudus: tonsæque comæ: castumque cubile?
Inre tincta focis: seruant altaria flammæ.
Sed nulla effigies: simulacraue nota deorum?
Maiestate locum: et sacro impleuere timore.
In foribus labor alcide lernea recisis
Anguibus hydra iacet: nexuque elisa leonis
Ora cleonei patulo cælantur hiatu.
Ast stygius sæuis terrens latratibus umbras
Ianitor æterno tum primum tractus ab antro
Vincla indignatur: metuitque megera cathenas.
Iuxta thraces equi. pestisque erymanthia et altos
Aeripedis ramos superantia cornua ceruæ
Nec leuior uinci libycæ telluris alumnus.
Matre super: stratique genus deforme bimembres
Centauri frõtemque timet: minor oĩs acarnan?

Tũ quis fas: nũc describit ritũ: quo utebant̃ herculis sacerdotes. Fœmineos gressus: a tẽplo herculis arcebãt̃ mulieres a sacerdotibus ꝓpter Deianiram quæ tũica uenẽo illita herculẽ ꝑdidit: & sues ꝓpter aprũ erymanthiũ quẽ uiuum hũeris ad Eurysteũ rettulit. Plutarchus ĩ quæstionibus duas affert causas: q̃re mulieres non gustabãt id quod sup arã maximã herculis ĩmolatũ esset altera ẽ: qa Nicostrate mr̃ Euãdri: quã Carmentẽ dicũt sacrificii herculei tp̃s non obiit: alterã ad Deianiræ uestẽ refert. Nec discolor. i. eiusdẽ coloris albi. s. Pelusiaco stamine: pãno lineo ægyptio. Pelusiũ ẽ oppidũ ægypti: ubi erat linũ laudatissimũ: ex quo sacerdotes ægyptii uestes conficiebãt. & Amasis auctor Ply. toracẽ lineũ hũit q postea ostẽdebat̃ Rhodi ĩ æde mĩeruæ: cuius singula fila. ccclxv. filis cõstabãt. Supior ps ægypti: ĩqt Ply. uersus arabiã gignit fruticẽ: quẽ xilinõ uocãt. & ideo lina ĩde facta xilina. puulus ẽ: similẽque barbatæ nucis deferr fructum: cuius ĩ exteriore bombice lanugo netur. nec ulla sũt eis ĩ cãdore: mollitieue præferenda: uestes ĩ de sacerdotibus ægypti gratissimæ: q̃ ta li lino itelligit Syllius. Vertex: caput.

Lato clauo: textura: q̃ uestes distingũtur. latus clauus ẽ genus texturæ: cuius inuẽtio: & usus primus fuit apd̃ baleares insulas: Tunica lati claui: Plynius inqt in modũ gausape texi. nũc pi imũ incipit. romãi etiã utebant̃ clauo. Inde laticlauii. In foribus: ĩ ianuis tẽpli cælati erant herculis labores: qui leonẽ strãgulauit in nemea sylua ꝓpe cleonas hydram confecit igni: ferroque ad Lernã paludẽ cerberũ cathenis uinctum eduxt ab inferis: ꝑ speluncã quæ ẽ apud heracleã ponticã: & descẽsurus ad ĩferos initiatus ẽ sacris eleusinis a Museo Orphei filio. eleusin ẽ oppidũ atticæ cereri sacrũ primus labor herculis fuit leo nemeus. Elisa: compressa mãibus. Patulo hiatu: quĩ mãibus os illius diduxerat hercules: & suffocauerat: & cũ elidi[illegible] guttur: os aperit̃. Ianitor: cerberus. Thraces eq: diomedei. Diomedes rex thraciæ hospites obiiciebat laniãdos: uorãdosque eqs quos hẽbat efferatos Hercules ipsũ necatũ ꝓprii eqs deuorandũ obiecit: equosque abductos mãsuefecit: quorũ genus usque ad Alex. mag. ꝑmãsit. Pestis erymãthia: aper. erymãthus mons arcadiæ: in quo hercules cœpit aprũ horrẽdæ magnitudĩs: & tulit ad Eurysteũ hũeris: qui uisa beluæ nastitate: sub æneo uase se abscondit. Eripedis ceruæ. Hercules fuga delassauit: cœpitque ceruã hẽntẽ æreos pedes: qd̃ finxerũt poetæ alludẽtes ad illius aĩalis uelocitatẽ: fixerit erypedẽ ceruã: inqt Virgi. cornua superãtia ramos hoc uidebat̃ ẽẽ mirabile: & præter naturã huius aĩalis: quoniã mares hẽnt cornua auctoribus Aristotele & Plynio: quæ soli aĩaliũ omnibus annis statuto ueris tp̃e amittunt. Nec leuior uinci non superatu facilis: quoniã resumebat uires a terra Antheus terræ filius palestræ superatus ẽ ab hercule in aphrica: in cuius ãplexu aĩam efflauit: cũ non sineret ipsũ a terra matre uires affectas reparare. Matre: terra. Genus deforme: hercules cẽtauros domuit: qui in se imperiũ fecerũt: ducti odore uini: q a pholo cẽtauro acceperat ex defunctis clariores fuerunt daphnis: Ageus: amphion: hyppotion: orios: isoples: Melãtheres: Tereus: derpos: phryxus. Oĩs acarnan. i. oẽs miores natu acarnaniæ regiõis: & ætoliæ: timere uidebantur in illa sculptura frontem Acheloi: qui pro Deianira cum Hercule

Inter quæ fulget sacratis ignibus ethe
Igentemque animam rapiunt ad sidera flammæ.
Postquã oculos uaria impleuit uirtutis imago:
Mira dehinc cernit surgentis mole profundi
Iniectum terris subitum mare. nullaque circa
Litora: et infuso stagnantis æquore campos.
Nam qua cæruleis nereus euoluitur antris:
Atque imo freta contorquet neptunia fundo
Præruptum exundat pelagus: cæcosque relaxans
Oceani fontis torrentibus ingruit undis.
Tum uada ceu sæuo penitus permóta tridenti
Luctantur terris tumefactum imponere pontum
Mox remeat gurges: tractoque relabitur æstu.
Ac ratis erepto campis deserta profundo.
Effusi transtris expectant æquora nautæ?
Cymothoes ea regna uagæ: pelagique labores
Luna mouet. luna immissis per cærula bigis.
Fertque refertque fretũ. sequĩque reciproca thetis.
Hæc propere spectata duci. nã multa fatigant.
Curarum prima exercet subducere bello
Consortem thalami. paruũque sub ubere natũ.
Virgineis iuuenem: tædis primoque hymenæo.
Imbuerat coniunx. mẽorique tenebat amore?
At puer obsessæ generatus in ora sagunthi
Bissenos lunæ nondum compleuerat orbes.

pugnauit. Vnde Deianira apud Sophoclem in tragœdia sic loquitur: Procus sãe amnis mihi fuerat achelous qui tribus me formis a patre petiit: manifestus incessit taurus. Inde draco & aliquãdo mole ualida bouis præ se ferens frontem de hac fronte intelligit Syllius: quã monstruosam: & tot uam pueri acatnanes nmere uidebant & sic est laus sculpturæ: quæ tales affectus exprimebat. Achelous ẽ fluuius diuidens acatnanes ab ætolis: & emittẽs in mare ad echimadas insulas. Fulget ethe: ethe mons est thessaliæ ad mare ægeũ in quo hercules accepta tunica missa a Deianira furore correptus Lycam qui attulerat in mare deiecit. & illic Pira extructa se combussit. Sacratis ignibus: quibus Hercules consecratus est: & ad cœlũ abiit. Varia imago: uarii labores herculei: quos Annibal spectabat. Mira dehinc cernit: describit æstũ oceani: qui quotidie fit: & affert huius icrementi: & reciprocationis duas rationes quarum altera fabulosa ẽ: altera uera: quoniã lũa habet potestatem super oĩs humores. & est cã æstus oceani: & cũ illa crescit: crescũt humores: & econtra. Plynius de potestate lunæ sic ait: quæ uera coniectura existit: haud frustra spititũ sidus lunæ existimari. & hoc eẽ quod ĩ terras saturet: accedẽsque corpa ĩpleat: abscedẽs inaniat. ideo cũ ĩcremẽto eius augeri conchilia: & maxĩe spititũ sentire qbus sanguis non sit. sed etiã sãguinẽ hoium cũ lumine eius augeri & minui: frondes quoque & pabula sẽtire. In oĩa ædẽ perrãte ui. Auicẽna secũda q̃rti tractatu secũdo capitu. ii. de diebus creticis fatet ex opĩone quorũdam medicorũ: siue philosophorũ: q̃ uirtus lũæ maximã hẽt ui sup oĩs hũores. Vnde uult: q̃d oẽs alterationes: quæ fiũt in hũidis: utputa digestio ciborũ. & similia, pueniant adiumẽto ipsius lũæ. Cerebra ẽt hominũ crescer: & decrescere. & aquã oceani ad lũæ incremẽtũ augeri. & minui. æstus oceãi fit singulis diebus: & sex horis mare accedit: & sex recedit. & hoc ẽ semp: ut sensui patet. ui tamẽ lũæ talia agunt. De motu oceãi lege Ply. & Stra.
Nã q̃ cæruleis: hæc ẽ cã huius incremẽti fabulosa. Nereus inqt: Deus maris relaxat fontes qbus mare augef. Præruptũ: tumidũ: & assurgẽs. Ingruit: crescit: augetur. Torrentibus: rapidis. Tum uada: ipsa maria: siue aquæ. Pontum: aquam assurgẽtem: & æstuantem. Mox: postea decrescit mare. æstus dicit maris ebullitio. æstuaria loca: ad quæ illa ebullitio transcurrit. Erepto profundo: aqua: quoniam relabitur æstus. Strabo sic ait: Non paruum nautis discrimen important: siue deferantur: siue referantur. In his uero accessibus: siue recessibus etiam detrimenta sunt. pari enim ratione concitant: celeriterque mouent. crebro nanque nauigia in sicca tellure destituta sunt: hoc idem accidit Alexandro magno: cũ ad oceanum indicũ nauigasset. Trãstris: iacentes in sedilibus nauium: & ociosi expectãtes accessum aquæ. Cymothoes: hæc est altera ratio: & uera: cymothoe est nympha maris: quam ponit pro ipso mari. Nam cyma græce latine dicitur unda. Vagæ cymothoes: maris uagi: quod nunc crescit: nunc decrescit. Labores: æstus: & reciprocationes. Reciproca tethis: ipsum mare reciprocum: Nam fluit: & refluit. Tethis est uxor Oceani. & ponitur pro ipso oceano. Hæc propere spectata duci: Cum Annibal hæc quæ dicta sunt apud Gades: uidisset a se uxorem dimittere: cogitauit Imilcen: & filium: qui nondum complebat annum: generatus in bello sagunthino: hic infans Aspar uocabatur. Sub ubere lactentem. Imbuerat: idest ipsa Imilce primo matrimonio coniuncta fuerat Annibali: quam ingenti amore prosequebatur. ideo ait: Virgineis tædis: nã tæda præferebatur in nuptiis. Imbuere ẽ dare primum saporem: Horatius: Quo semel est imbuta recens: seruabit odorẽ Testa diu. & Martialis: Imbue plæbeias clusinis pultibus ollas. Primo hymenæo: matrimonio: hymenæus est deus nuptiarum: & ponitur pro ipsis nuptiis. In ora: regione sagunthina. Bissenos orbes. xii. mẽses.

Quos:uxorē:& puer̃. Vt stetit:placuit annibali:fixūque fuit. Secernere: dimittere ab exercitu uxorē & filiū natū in obsidione sagūthina, hēbat.n.annibal in castris uxorē. Spes o carthagis altæ: uerba annibalis ad filiū precātis ut ille rebus gestis auū Amilcarē superet:& se patrē. Nec leuior:ñ minor romāor̃ terror me pr̃e. Amplior patrio decore.i.ápliorē laudē asseq̄ris q̄ ego adeptus sim. Condas:compes. Noīa:gloriā & famā rebus a te gestis. Auū:amilcarē:q alter mars putatus est. Aegra tioris:timida & cōsternata aio.sic Amilcar dixerat Annibali:Horreat ortus iā pubes tyrrhena

Quos ut seponi stetit:et secernere ab armis.
Affatur ductor:spes o carthaginis altæ
Nate:nec æneadum leuior metus:amplior oro
Sis patrio decore.et factis tibi nomina condas.
Qui superes bellator auum: iāque erga timoris
Roma tuos numerat lachrymādos m̄ribus ānos.
Ni præsaga meos ludunt præcordia sensus.
Ingens hic terris crescit labor:ora parentis
Agnosco toruaque oculos sub fronte minaces.
Vagitumque grauem:atque irarum elemēta mearū
Siquis forte deum tantos inciderit actus:
Vt nostro abrumpat lœto primordia rerum
Hoc pignus belli coniunx seruare labora.
Cumque datum fari:duc per cunabula nostra.
Tangat eliseas palmis puerilibus aras.
Et cineri iuret patrio laurentia bella.
Inde ubi flore nouo pubescet firmior ætas
Emicet in martem.et calcato fœdere uictor
In capitolina tumulum mihi uindicet arce.
Tu uero tanti fœlix:quam gloria partus
Expectat ueneranda fide discede periclis
Incerti martis:durosque relinque labores.
Nos clausæ niuibus rupes suppostaque coelo
Saxa manent.nos alcide mirāte nouerca
Sudatus labor:et bellis labor acrior alpes.
Quod si promissum uertat fortuna fauorem:
Læuaque sit cœptis:te longa stare senecta
Aeuumque extendisse uelim: tua iustior ætas
Vltra me impropere ducant:cui fila sorores.
Sic ille.at contra cyrrhei sanguis imilcæ.
Castalii:cui materno de nomine dicta

tuos. Lachrymādos: alla tutos calamitaté romāæ pubi. Ni præsaga meos:ni decipior īqt:& male mēs præsagit mea. sagire ē acute sētire:ex quo sagearii: qa multa scire uolūt.& sagaces dicunt canes.igit qui ante sagit q̄ oblata res ē: dicitur præsagire.i.futura āte sentire. Præcordia: ponit ꝓ ipso corde: in quo uidet consistere ipsū sapcēe: ūde uecordes dicunt stulti & cordati sapientes. Meos sensus:opionē:quā de filio concepi parentis hamilcaris. Ora:aspectum toruū:qualē hēbat meus pr̃. Torua: feroci:toruitas dicta ē a ferocia taurorūꝫ quasi tauri acerbitas:hic infans auū referebat ore. Grauem:terribilē. Elementa:principia: quoniā me referre uidetur ira & truci uagitu. Siqs incíderit actus.i.si nō potero italiā inuadere & aliqs deus abrūper hos meos conatus Memēto uxor seruare hūc puer̃: & cū poterit fari:fac iuret ad aras eliseas bellū romanum ut ego feci. Tātos actus: quos paco contra romāos. Lœto:morte mea. Primordia re.pricipia belli:q romāis inferre paro. Labora:enitere.
Nostra cuna.ꝑ mea uestigia: q iurauī bellū in pueritia. Eliseas:ab elisa Didone.i.iuret ut ego feci ad aras dicatas māibus elisæ. Cineri prío:māibus aui & pr̃is. Calcato fœ. seruat decor̃ uiri ipii bellicosi:& pfidi. Calcato:ſpreto: & uiolato. Vindicet:paret mihi sepulchrū in capitolio. Tu uero tāti: uertit sermonē ad uxorē:quā hortat ut ab armis discedat ꝑptq̄r futuros labores:& difficultatē itineris. Fide: ꝑpter fidē coniugalē q̄ cēseris. Supposta: erecta usque ad cœlū. Labor alci.hceculis:q alpes trāscēdit: mirāte iunone nouerca pp rei difficultatē. Sudatus:maxio sudore pactus in trāscēdēdis alpibus. Acrior la.quoniā plus negocii erat ī alpibus iutuis:q̄ in exercitu & pugna cū hostibus. Quod si ꝑmissū;captat beniuolētiā ab uxor̃:cū dicit:si fortūa mihi aduersabitur in italiam properanti:& moriar:iustius est ut tu remāeas:& tua ætas

iustior est;cui parcæ ducant fila tarda;idest ut tua ætas ad senium peruenīat. tali aīo fuit etiā Gracchus erga Corneliam. Lœua;contraria meis cœptis. Vltra me;ut superuiuas mihi. Improperē: tarde ducant fila;idest extendant ætatem post mortem meam. At contra;hic repetit poeta originē Castulonis oppidi;quod erat Imilces natale solum Castulo urbs hispaniæ pr̃ia uxoris Annibalis;q̄d etiā Liuius testat.Fingit poeta propter ipsum nomen quendam Castalium uenisse ex phocide in q̄ est Parnasus;& fons Castalius phœbo sacer; & condidisse Castulonem urbem;denominasseque a nomine matris: alludens ad ipsum fontem; qui & Castalia dicitur. Vnde Papinius Castaliæ flauos amor est tibi mergere crines. Et Virgilius; Castaliam molli diuertitur orbita cliuo.& Mylichum quendam natum ex Satyro Bacchi comite; & nympha Myrice illic regnasse; a quo Imilce habebat originem. Cyrrhei castalii:phocensis;quoniam Cyrrha est in phocide ad radices parnasi.

Natis phœbeis: castulonensibus oriũdis ex phocide phœbo sacra: quoniã illic erat delphicũ oraculũ Liuius ait. Castulo urbs hispaniæ ualida ac nobilis: & adeo coniuncta societate pœnis: ut uxor inde annibali eẽt. Repetebat: hamilce scilicet ex sacrata stirpe: nã referebat suos natales & stemma ad Milicũ natum ex baccho & nympha: eo tẽpore quo bacchus domuit hispanos. Agitabat: uexabat bello. Thyrso: hasta bacchica obuoluta pãpinis: & instita. Vnde Papinius describẽs Euneũ Bacchi sacerdotẽ: & eius insignia dicit: Pallentes hæderæ: nyseaque serta coronant Candida pãpineo subnectitur instita pilo.

C astulo phœbeis seruat cognomina natis
A tque ex sacrata repetebat stirpe parentes.
T empore quo bacchus populos domitabat heros,
C oncutiens thyrso: atque armata menade calpen
L asciuo genitus satyro nymphaque myrice
M ilicus indigenis late regnarat in oris.
C ornigeram attollens genitoris imagine frontẽ
H inc patriam: clarumque genus referebat imilce
B arbarica paulum uitiato nomine lingua:
Q uæ tunc sic lachrymis sensim manantibus infit.
M e ne oblite tua nostram pendere salutem?
A bnuis incoeptis comitem? sic fœdera nota
P rimitiæque tori? gelidos sic scandere tecum
D eficiam montis coniunx tua? crede rigori
F œmineo. castũ haud superat labor ullus amorẽ.
S in solo aspicimur sexu. fixumque relinqui.
C edo equidem. nec fata moror. deus annuat oro,
I fœlix: i numinibus: uotisque secundis
A tque acies inter flagrantiaque arma relictæ
C oniugis et nati curam seruare memento.
Q uippe nec ausonios tantum nec tela: nec ignis.
Q uantum te metuo tuis ipsos acer in enses.,
O biectasque caput telis. nec te ulla secundo
E uentu satiat uirtus. tibi gloria soli
F ine caret. credisque uiris ignobile lœtum
B elligeris in pace mori tremor implicat artus.
N ec quenquam horresco qui se tibi conferat unus
S ed tu bellorum genitor miserere. nefasque
A uerte: et serua caput inuiolabile teucris
I anque adeo egressi steterant in litore primo.
E t promota ratis pendentibus arbore nautis
A ptabat sensim pulsante carbasa uento.
C um lenire metus properans: ægramque leuare
A ttonitis mentem curis: sic annibal orsus.
O minibus parce et lachrymis fidissima coniunx.

Armata menade: Menades: Thiades: Mymallones dicuntur mulieres bacchantes: ẽt bassarides. Calpen: hispaniã: calpe mons: ur dictũ est ad fretũ gaditanum. Lasciuo: quoniã satyri lasciui sunt. Indigenis: hispanis: indigenæ dicunt͂ inde geniti. Imagine gẽitoris: quoniã satyri cornuti sunt: & bacchum comitant͂. Hinc: a tulico. Vitiato noĩe: quia a Milico Himilce dicebat͂. tamen hoc fingit poeta Me ne oblite tua: uerba himilces ad annibalẽ: a quo captat uicissim beniuolentiã: sensus ẽ: non uis me comitẽ tui itineris Annibal an ignoras: ꝙ mea filii que communis salus ex tua pendet: seruat decorũ poeta coniugis fide: ac pudicæ ordo ẽ: ne me abnuis comitẽ ĩcœptis o annibal. s. oblite a tua salute nrãm pẽdere. Fœdera: iugalia. s. ñ ĩqt expertus es me ĩfidã: ut debeas me comitẽ abnuere sẽsus ẽ: nouisti ne me hactẽus ita pigrã & exigui erga te amoris: ut nũc me deserere debeas: qa nolĩ tecũ ꝑpeti labores: aut grauer: q̃si di. hactẽus fui tecũ ubique: & ero si placet: oĩsque labores uolu ptati ascribã: ita castus amor: & cõnubii fœdus exposcit. Primitiæ tori: quoniam habuit eã uirginẽ ãnibal. Haud ullus la. i. nulla difficultas me supabat te unice amãtẽ. Sin solo: sẽsus ẽ: sed si solũ ꝑpter hoc me relinquis: qa sũ fœmina: ex cuius gremio turpe ẽ uiro bellicoso surgere ad martis labores: remanebo libẽs: & uolũtati parebo tuæ. ero igit͂ ut deus annuat cœptis tuis: & ĩter arma: & clangores tubaꝝ mẽor esto mei & nati. Quippe: qñ inqt nõ tm̃ tĩeo romãos: q̃tũ te q tuis ĩ apta discrimia: nec satiaris aliquo euẽtu ꝓspæ fortũæ. & nulla gloria ẽ quæ tibi sit satis. & putas nõ decet hoĩem bellicosũ ĩ pace mori. Ignobile lœ. ignauã mortẽ. Qui unus con se ti. i. non tĩeo aliquẽ congrediẽtẽ tecũ singulari certamĩe: sed ui multitudis. Belloꝝ ge. q es alter mars: & illũ in armis ſpiras. Teucris: romãis: seruat decorũ uxoris tĩentis uiro quẽ ꝑp eximiã bellicæ uirtutis gloriã unice amabat. Ianque adeo eg. ãnibal uxor: cæterique comites egressi ex tẽplo herculis: & urbe gaditana puenerãt ad litus: ut e portu soluerẽt: tũc annibal himilcen lachrymantẽ his uerbis alloquutus ẽ. Litori gaditão. s. Promota: deducta ĩ aq. Pẽdẽtibus: aptãtibus ãtẽnã: & uela ĩ arbore nauis. Sẽsim pulsãte: paulatĩ ĩflãte uela. Omibus par. noli ĩqt lachrymis tuis ĩfœlicitatẽ omĩari uxor. omẽ ꝓprie est ĩ uerbis. Vñ dic. Ci. ĩ. i. de diui. Neque solũ deoꝝ uoces pythagorei obseruauerũt: sed ẽt hoĩum q̃ uocãt omĩa: quæ maiores nri: qa ualẽt cẽsebãt: ideirco oĩbus rbus agẽdis ꝙ bonũ: faustũ felix: fortũatũque eẽt præfabãt: rebusque diuis: quæ publice fierẽt ut fauerẽt lĩguis ĩpabãt: quod sic interpretatur

Seneca dicens: Quotiens mentio sacrorũ litterarum interuenerit fauete linguis: hoc uerbum non ut plerique existimant a fauore trahit: sed imperat silentiũ ut rite peragi possit sacrũ: nulla uoce mala obstrepẽte. ideo Annibal precat uxorẽ ut ominibus pcat: ingens: Fixus ẽ dies mortis. In pace & ĩ bello morimur: cũ uenerit dies: qui pẽdet a primo: supra dixit: Nascẽtique addita fata. Extremũ diẽ: Herodotus dicit lib. prĩo: Sortẽ fato destinatã deo quoque effugere impossibile ẽ. Et Sene. scribẽs de consolatione ad Martiã dicit: Mors illi nascẽti determinata: & in hanc legẽ data. Et Metrodotus dixit sorori suæ lugenti filiũ: mortale est oĩum mortaliũ bonum. Mẽs ignea: cœlestis & ardẽs oĩ uirtute. i. sola uirtus est illa quæ famam compar: & hoĩem cum dis agere æuũ facit. Sic Virgilius: pauci quos æquus amauit iuppiter: aut ardẽs euexit ad æthera uirtus: & affert prĩæ seruitutẽ: ut magis illã moueret ordo: ignea mens paucis donat nomẽ: scilicet eorũ ire p ora: idest celebrari ĩter mortales. Sic Enni. Cur uolito uiuus docta p ora uirũ. Perfecta uirtus ẽ illa q̃ hõ eẽ fetur: & cũ uirtute optimũ est mori. Ratio recta & consumata inquit Sene. Fœlicitatẽ hoĩs implet: Hæc ratio uocatur uirtus: eadẽque honestũ ẽ. & alibi dicit magnã eẽ fœlicitatẽ ĩ fœlicitate mori.

E t pace et bello cunctis stat terminus æui.
E xtremumque diem primus tulit ille per ora
N omen in æternum paucis mens ignea donat:
Q uos pater ætheriis celestum destinat oris.
A n romana iuga: et famulas carthaginis arces
P erpetiar? stimulãt manes: noctisque per ũbras
I ncrepitãs genitor. stant aræ: atque horrida sacra
A nte oculos: breuitasque uetat mutabilis horæ
P rolatare diem: sedeam ne: ut nouerit una
M e tantum carthago. et qui sim nesciat omnis
G ens hominum loetique metu decora alta reliquã
Q uantum etenim distant a morte silentia uitæ?
N ec tamen incautos laudum exhorresce furores:
E t nobis est lucis onos. gaudetque senecta
G loria cum longo titulis celebratur in æuo.
T e quoque magna manent suscepti præmia belli:
D ent modo se superi. tybris tibi seruiet omnis.
I liacæque nurus: et diues dardanus auri.

Quos: paucos iuppiter deputauit cœlo: quoniam uirtus est illa quæ facit nos deo similes quoad fieri potest. Vnde dicit Sene. Inter bonos uiros: & deũ amicitia ẽ conciliante uirtute. Et alibi: Generosi aĩ & magnifici ẽ iuuare: & pdesse: qui dãt beneficia deum imitant: qui repetunt fœneratores: loquit Syllius ex opione stoicorũ: Nã Zeno stoicus: aĩum ignẽ putauit eẽ: non sine ratione tñ: Nã uolunt stoici ut corpus sit ab aĩa tanq̃ a forma: qppe aĩa calor ẽ: & uis quædã: ut ipsi dicũt aeria co[n]calefacta. q d ãt de aĩa ipsã tenẽdum sit: nos q christiane philosophãur: relligio nr̃a sãctissima docet. An roma. iu. affert rei ĩdignitatẽ q̃ dicit se ad bellũ ĩpelli: quoniã pr̃iæ oĩa debẽus. Iuga: impia qbus premimur: ut iugo boues. Mães: aĩa pr̃is mei amilcaris. Aræ: ad q̃s iuraui bellũ romanũ. Horrida sa. ĩferna: & ĩ qbus mactabãtur hoĩes. Mutabilis: qa tpa facile mutant: nã amilcar morte præuẽtus nõ potuit romãis bellũ inferre. Sic ĩquit: ãnibal mihi accidere posset. ideo ait Ply. ĩ episto. Cũ tã angustis terminis uita nr̃a claudat studiis mẽoriã extẽdãus. Columella dicit: Inuigilate uiri tacito nã tpa gressu Diffugiũt: nulloque sono conuerti t ãnus. Et Virg. Opria quæque dies miseris mortalibus æui Pria fugit. Prola. differre. Sedeã ne: seruat decorũ uiri ĩgẽtis spũs: & gloriæ ĩmẽsæ cupidi. Loetique me. de. al. re. nã uere fortis: ut dictũ ẽ pp decorũ & honestatẽ non tĩet mortẽ: imo circa ardua uersat: ẽt si sit moriẽdũ: qppe uitæ non pcit suæ: nec pprer aliq̃ ĩcommoda declinãda debet eẽ timidus: quoniã amitteret fortitudinis laudẽ: & honorẽ: q ẽ præmiũ uirtutis: & quẽ aĩus generosus appetit. Vnde dicit Sene. Hẽt hoc optimũ ĩ se generosus aĩus q concitat ad honesta. & alibi dicit: Male uiuet qsqs nesciet bñ mori. Alta decora: laudẽ rerũ gestarũ: & ueræ uirtutis decus. Quãtũ eteni di. q̃si di. ille de quo nihil dr̃ ẽ pinde ac mortuus. Nec tñ ĩcau. non debes ĩq t tiere q ego sim ĩcautus: ut dixisti: nã & ego gaudeo uita. & gloria mea gaudet senio: cũ celebrat ipsa gloria titulis: & imagibus ob res gestas in longã ætatẽ.

Furores laudũ: uehementẽ cupiditatẽ laudis: ad quã nati sumus: & p qua consequẽda me in tantũ in apta ruere picula dicis. Onos lucis: amor uitæ. Titulis: honoribus: laudibus: & ĩscriptionibus uictoriarũ. Ouidi. Gratulor œchaliam titulis accedere nr̃is. Te quoque: locus ẽ ab utili. Dent modo se supi: idest solũ dii annuãr cœptis: & faueãt. Oĩs tybris: oĩs italia & ipsa Roma. Dardãus: romãus. Diues au. ditissimus popu. romãus: nã ĩ italia sũt auri uenæ: q̃s effodi uetitũ ẽ: ut ĩqr Ply. edicto patrum italiæ parci iubentiũ. Vnde Virgilius: dicit: atque auro pluria fluxit: romæ non fuit: nisi admodũ exiguũ longo tpe: nã cũ pax a gallis emeret: non potuerũt effici plus q̃ mille pondo: sed auctũ ẽ postea tpe. C. Marii: & Syllæ: q. xxx. milia pondo e præneste quo Marius asportauerat romã in triũpho retulit: & argẽti. vii. milia: & ex reliq̃ uictoria auri pondo. xv. milia: argẽti uero. cxv. milia: ut ait Ply. Inde Sex. Iulio. L. Aurelio conss. auri in ærario po. ro. fuete. vii. annis ante tertium bellum punicum pondo. dccxxvi. Argenti. lxxxxii. milia: & extra numerum. ccclxxv. milia. Item Sexto Iulio: & Lucio Mario consulibus belli sotialis initio octingenta. xlvi. auri pondo Cæsar primo introitu urbis in suo ciuili bello ex ærario protulit laterum aureorum uiginti sex milia: & in numero pondo. ccc. neque fuit aliis temporibus respublica locupletior. Seruius Tullius rex primus

Dumque ea permixtis inter se fletibus orãt:
Confisus pelago celsa de puppe magister
Cunctantem ciet, abripitur diuulsa marito.
Hærent intenti uultus: et litora seruant.
Donec iter liquidum uolucri rapiēte carina
Consumpsit uisus, tellus: pontusque recessit.
Ac pœnus belli curis auertere amorem
Apparat, et repetit properato mœnia gressu.
Quæ dum perlustrat: crebroque obit oĩa uisu.
Tandem sollicito cessit uis dura labori.
Belligeramque datur somno componere mentē.
Tum pater omnipotens gentē exercere periclis
Dardaniam: et fama sæuorum tolere ad astra
Bellorum meditans: priscosque referre labores
Præcipitat consulta uiri: segnemque quietem
Terret: et immissa rumpit formidine somnos.
Iamque per humentem noctis cyllenius umbram
Aligero lapsu portabat iussa parentis.
Nec mora mulcentem securo membra sopore
Aggreditur iuuenem: ac mōitis incessit amaris.
Turpe duci totam somno consumere noctem
O rector lybiæ, uigili stant bella magistro.
Iam maria effusas cernes turbare carinas.
Et latiam toto pubem uolitare profundo:
Dum sensus cœpti terra cunctaris ibera
Scilicet id satis est decoris: memorãdaque uirtus:
Quod tãto cecidit molimine graia saguntos?

æs signauit: nota pecudũ; unde pecunia dicta: Nã po. ro. ante Pyrrhum regem argēto signato non est usus: quod signatum ē. Qu. Fabio consule quinque ãnis ante primũ bellum punicũ nota argēti fuer bigæ & quadrigæ: inde bigati nũmi; & quadrigati dicti. Liuius Drusus in tribunatu tertiam partem æris argento miscuit: qui uictoriatus appellabat. Nummus lege clodia percussus ē: ante hic nũmus ex illyrico aduectus loco mercis habebat. Nũmus autē dictus ē auctore Aristotele a lege quæ nomos dicitur græce quippe: non natura; sed lege introductus ē: nam principũ instituto fit nũmus: qui adhibet mensurã omnibus rebus, ideo uelut subsidiũ commutandarũ rerũ nũmus excogitatus est uictoriatus nũmus signatus fuit nota uictoriæ; ũde nomen Aureus nũmus post ãnum. lxii. pcussus ē; ꝗ argenteus a nũmo prima ē auaritiæ origo iquit Ply. excogitata fœnore quæstuosaque segnitia. Iter liquidũ; ipsũ mare abstulit uisus. At pœnus; ãnibal soluēs e litore gaditano; citato cursu nouam carthaginē contēdit; ubi p nocturnam quietē hoc ostētũ uidit; qď poeta uersibus psequit. Auertere amorem; quo tenebat erga uxorē; qui aliquo affectu amoris premit; inquit Cice. i tuscu. quæstionibus; ut sanet adducēdus ē ad alia studia; curas; negocia; loci denique mutatione tanꝗ ægroti non conualescētes sæpe curãdus ē. Mœnia; nouã Carthaginē: unde discesserat iturus ad templũ Herculis. Tandē; post longã belli cogitationē; & studium. Vis dura; uehemens affectus amoris superatus est a labore bellico. Ouidius: Ocia si tollas periere cupidin sarma. Sollicito; ab effectu; quia reddebat annibalē sollicitũ & diligentē. Tũ pr oĩpotens; Sylenus græcus auctor; quē Celius sequutus est; auctore Cice. dicit Annibalē; cũ cœpisset Sagunthũ uisũ eē in somnis a ioue i conciliũ deorũ uocari; quo cũ uēisset; iouē impasse ut italiæ bellũ iferret; ducemque ei unũ e concilio datũ quo illũ utentē cũ exercitu pgredi cœpisse; & uidisse post se hoc monstℊ; qď poeta nũc describit. fingit poeta in grãm romãoℊ iouē misisse mercuriũ ad Annibalē; ut pperaret in italiã; non ut fauerit ãnibali; sed ut romanos iã desides; & priscoℊ laborē deponentes bellis exerceret; quibus prisci romãi ex tenui principio aucti sũt. Paulo post iuppiter Veneri respondēs ait; Hæc ego martis mole uiros spectare paro; atque extendere bello. Dardaniã; romanam. Sæuoℊ bellorum; quia in bello ē sæuitia. Priscos; quos prisci illi romãi pro imperio ppagãdo tolerabant. Præcipitat; urget; ipellit conciliũ ãnibalis de iuadēda italia; ne romãi desidia torperēt; quoniã in locũ uirtutis uitiũ obrepit; unde dicit Hora. in agris neglectus; silicē innasci. i. uitiũ; cũ non exercēus officia. Cyllenius; mercurius a cyllene monte arcadiæ; in quo fuit nutritus; & est nuncius iouis. Vmbrã; noctem humidã; quæ nil aliud est nisi ũbra terræ. Aligero; quoniã habet talaria; & uolat. Parētis; iouis. Incessit; carpit; & impetit. Amaris; asperis. Turpe duci totã; uerba mercurii ad Annibalē; quē ignauiæ accusat; ut ad decorum præstãdum tandem excitaret. Pallas apud Homerum sic alloquitur Agamemnonem: Non oportet noctu quiescere uirum; cui populi sunt curæ. Arguit igitur prius ab honesto; dicens; Non seruatur decorũ tuũ ãnibal qui es rector libyæ: si dormis. Inde ab utili; dicens; Iam romani te cessante turbabunt omnia maria; & Lybiam inuadent. Stant; fiunt; uigent non dormiente rectore; qui debet esse solertissimus; ac prudentissimus. Effusas; sparsas per mare. Lentus cœpti; tardus ad ea obeunda; quæ cœpisti. Ibera; hispana. Scilicet id satis est decoris; sensus est; putas ne te adeptum magnum decus; quia Sagunthum expugnasti tanta mole belli; quasi dicat; non est tibi magna laus unam urbem tanto exercitu solo æquasse; & locus est ab honesto. Decoris; laudis & gloriæ. Molimine; belli apparatu. Graia; quoniam zacynthii eam condiderunt ꝗ sũt græci; uiri. s. effœminati

En age si quid inest animo par fortibus ausis:
Fer gressus agiles mecum: et comitare uocantē.
Respexisse uetor: monet hoc pater ille deorum.
Victorem ante altæ statuam te mœnia romæ.
Iamque uidebatur dextram iniectare graduque
Lætantem trahere in saturnia regna citato.
Cum subitus circa fragor et uibrata per auras:
Exterrent sæuis a tergo sibila linguis.
Ingentique metu diuum præcepta pauenti
Effluxere uiro: et turbatus lumina flectit.
Ecce iugis rapiens syluas ac robora uasto
Contorta amplexu tractasque per inuia rupes
Ater lætifero stridebat turbine serpens.
Quantus non æquas perlustrat flexibus arctos
Et geminum lapsu sydus circunligat anguis.
Immani tantus fauces diducit hiatu.
Attollensque caput nimbosis montibus æquat.
Congeminat sonitus rapti uiolentia cœli.
Hymbriferamque hyemē permixtā grandine torquet.
Hoc trepidus mōstro: neque enī sopor ille: nec alte
Visa derat noctis: uirgaque fugante tenebras
Miscuerat lucem somno deus: ardua quæ sit?
Scitatur pestis: terrasque urgentia membra
Quo ferat et quos nam populos deposcat hiatu.
Cui gelidis almæ cyllenes editus antris
Bella uides optata tibi te maxima bella
Te strages nemorum te toto turbida cœlo
Tempestas cædesque uirum magnæque ruinæ
Idei generis lachrymosaque fata sequuntur.
Quantus per campos populatis montibus actas?
Contorquet syluas squalenti tergore serpens.
Et late humectat terras spumante ueneno:
Tantus perdomitis decurres alpibus atro
Inuoluens bello italiam: tantoque fragore.
Eruta conuulsis prosternes oppida muris.
His ægrum stimulis liquere deusque soporque.
Et membris gelidus sudor lætoque pauore
Promissa euoluit somni: noctemque retractat.
Iamque deum regi mactique sub omine fausto
Instauratus honos niueoque ante omnia tauro
Placatur meritis monitor cyllenius aris.
Extemplo edicit conuellere signa: repensque
Castra quatit clamor permixtis dissona linguis.

En age: hortantis est. Ante mœnia: quoniam Annibal posuit castra ad anienem: & usque ad portam collinam ꝓgressus est: & locus est ab honesto: utilique. In saturnia regna: romana a Saturno: qui fuit in latio. Cum subitus circa fragor: Syllenus autore Cicerone in primo de diuinatione dicit ducem præcepisse Annibali: ne respiceret illū autem id diutius facere non potuisse: elatumque cupiditate respexisse: Tum uisam Beluam uastam & immanē circumplicatam serpentibus: quacunque incederet omnia arbusta: uirgulta: tecta peruertere: & Annibali quærenti respōdisse ducem uastitatem esse italiæ præcepisseque ut pergeret protinus qd retro: atque a tergo fieret: ne laboraret.

Effluxere: exciderunt Annibali. Iugis: e montibus. Quantus non æquas: hunc serpentem illi comparat: qui est polo boreali affixus: & sua magnitudine geminam arcton circumligat. Aratus: cuius carmina Cicero latina fecit: hunc anguem describit: & Virgilius in georgicis. Maximus hic flexu sinuoso elabitur anguis: Circum perque duas ī morem fluminis arctos. Non æquas: dissimiles: quoniam est maior ursa & minor. Perlustrat: circuit amplectit. Geminum sydus: duas arctos. Diducit: aperit os. Nimbosis: altis. Rapti cœli: obscurati propter himbres & pluuias. Hyemem: tempestatē. Nec aderat uis: potentia: & obscuritas altæ noctis. nā Mercurius fugauerat tenebras suo caduceo. Virga: caduceo suo: quo discutit umbras. Miscuerat lucē: quoniam uidebat: quamuis esset nox. Scitatur: interrogat quærit a Mercurio.

Gelidis antris: frigidis: quoniam arcadia est montosa & frigida. Vnde dicit Papinius in thebaide: Arcadiæ capita alta madent: sita est Arcadia in media peloponneso. Bella uides: uerba Mercurii ad Annibalem quærentem: quæ nam eēt illa Belua. Idei generis: romani nominis: ab ida troiana. Fata: mortes. Noctemque retractat: idest repetit animo: id quod uiderat ꝑ nocturnam quietem. Deum regi: Ioui. Castra dissona: quoniam erāt ex uariis nationibus & linguis. Prodito calliope: rē dictu haud facilē: & remotæ antiqtatis caligīe obductā narraturus poeta uotum repetit: præcaturque Calliopē musarū reginā: ut populos aperiat: ac milites: q ad hoc bellū uenerunt: & auspicio Annibalis arma italiæ intulere.

Prodito famæ; Aperi inqt hæc oĩa ut fama p totũ orbẽ ppageť. Excierint:ad arma uocauerint cœpta Annibalis. Iberis indomitis:bellicosis:& inuictis hispanis. Qualque parctonio:ægyptio & libyco parethoniũ ẽ oppidũ ægypti & portus ingẽs ppe cyrenaicã regionẽ. unde litus paretoniũ ponit p ea parte aphricæ:quæ uergit ad ægyptũ. Ponit ẽt p æthyopibus hesperiis; de qbus postea diceť:& denique p oĩbus urbibus:quæ sunt a Nilo usque ad fretũ gaditanũ: quo Aphrica ab Europa diuidiť. Frenos regꝝ:imperiũ totius orbis. Libyæ:ipsa carthago. Mutare iugũ terris: cõstituere nouũ imperiũ:& imperare romanis q imperabãt. Princeps signa tulit:incipit describere urbes quæ ad bellũ milites miserũt:& prima fuit carthago tyriorũ colonia:de qua satis dictũ ẽ. Pubes:iuuẽtus carthaginẽsis. Membra leuis:agilis ad cursum:& breui statura.

Superbũ:clarũ & nobile decus: proceræ staturæ:qua fraudanť natura. Docilis:fallẽdi.fallax & infidus. Rudis: impolita parmã appellamus scutum.

Vestigia nuda: hoc dixit ad imitationẽ Virgilii: q canit hernicos tali habitu iuisse ad bellũ: respiciẽs ad illoꝝ antiquitatẽ. nã hernici pelasgi fuerũt ab œtolo duce hernico noĩati:& œtoli sinistro pede nudo ad bellũ prodire cõsueuerũt: ut ait Euripides ĩ meleagro, & Aristote.lib.ii.de poetis:de his rebus lege Macrobiũ; In assuetũ cingere sinus:qm̃ discincti pdibãt ad bellum: ut dictũ ẽ:& utebanť in bello ueste rubra: ut cruor fusus e mẽbris nõ cognosceretur. Fulgẽs ostro:purpura. Mago frater Annibalis his militibus præerat.

Spirat fratrẽ:refert Annibalẽ ĩ præstãtia bellica. Vtica:ut scribit Stra. urbs ẽ:& magnitudine; & auctoritate secunda post carthaginẽ:sita in eodem sinu: quo carthago insignis morte Catonis Sidonii ex phœnicia pfecti illã cõdiderũt:ideo dicit Sidoniis maniplis.i.suis militibus oriũdis a sidoniis. Prisca situ:qm̃ cõdita fuit ante carthaginem.

Byrsæ:carthaginis. Aspis:Agatocles rex syracusanoꝝ cũ ĩ Siciliã præmereť bello a carthaginẽsibus duce Amilcare Gysgonis filio;q Syracusas obsidebat; ĩ aphricã traiecit:ut illuc bellũ retraherer: & pmontoriũ quoddã occupauit: fecitque munimentũ;qđ a similitudĩe clypei aspis cognoĩatũ ẽ.aspis significat & serpentẽ & clypeum græce.inde aspidion breue scutũ:& aspidischion: ideo ait Stra. dictus ẽ ille collis a similitudine.s.clypei: & hæc ciuitas habebat turres p circuitũ ad formã clypei. Sicanio:siculo cõdito ab agatocle siciliæ rege:de hoc rege alibi diceť latius. Sycheus hoꝝ ductor erat nepos Annibalis ex sorore;q̃ nupserat Asdrubali;q Amilcari successit ĩ hispania:ut dictũ est. Vano tumore:aĩ elatione;atq; fastu inani: qm̃ cecidit ad Trasimenũ manu flaminii cõsulis. Interea inqt alibi poeta exanimẽ mœsti sup arma sycheũ portabãt pœni. Berenicidæ nudosa:berenicæ ciuitas aphricæ sita ĩ quodã pmõtorio ppe syrtes iuxta lacũ noĩe tritonidẽ; iõ appellat ipsam nudosam:ẽ ẽt illic hesperidũ lacus:ĩ quẽ flumẽ loton inuittit. Tereti dolonæ:rotũda hasta. Dolon ẽ gẽs hastæ rotũdæ:& breuioris. Barcæ:post berenicẽ ẽ urbs cyrenaicæ regionis:q̃ postea ptolæmais dicta ẽ sita ĩ harenis cõdita a cersilao batti filio:q cyreneis imperauit. Sitiẽtibus uenis:qm̃ cũ sita sit ĩter harenas iopia aquaꝝ laborat. supra dixit: Aeternũque arida barcæ. Necnõ cyrenæ: cyrenẽ terei condiderũt;q ex laconia pfecti Terã urbẽ ppe minorẽ syrtim coluerũt:q̃ prius calistæ dicebanť. unđ Callimachus cyrenaicus ĩ quodã epigrãmate scribit:Noĩe caliste primũ; sed postmodo tera dicta fuit tellus urbis origo meæ. Tera inqt Stra.li.x. Cyrenẽsiũ metropolis spartana colonia. Pelopei

Prodito calliope famæ quos horrida cœpta
Excierint populos:tulerintque in regna latini.
Et quas indomitis urbes armarit iberis
Qualque parctonio glomerarit littore turmas
Ausa sibi libyæ rerum deposcere frenos:
Et terris mutare iugum:non ulla nec unquam
Sæuior it trucibus tempestas acta procellis.
Nec bellum raptis tam dirum mille carinis
Acrius infremuit:trepidumque exterruit orbem:
Princeps signa tulit tyria carthagine pubes.
Membra leuis celsique decus fraudata superbum
Corporis ac docilis fallendi:et nectare tectos
Nunq̃ tarda dolos:rudis his dũ parma breuique
Bellabant ense:ac uestigia nuda sinusque
Cingere in assuetum:et rubræ uelamine uestis
Arserat in pugna fusum occuluisse cruorem.
His rector fulgens ostro super altior omnis
Germanus nitet annibalis:gratoque tumultu
Mago quatit currus:et fratrem spirat in armis.
Proxima sidoniis utica est effusa maniplis
Prisca situ:ueterisque ante arces condita byrsæ.
Tunc quæ sicanio percinxit littora muro
In clypei speciem curuatis turribus aspis
Sed dux in sese conuerterat ora sycheus.
Asdrubalis proles:cui uano corda tumore
Maternum implebat genus:et resonare superbo
Annibal haud unq̃ cessabat auunculus ore.
Affuit nudosa cretus berenicide miles
Nec tereti dextras in pugnam armata dolone
Destituit barcæ sitientibus arida uenis.
Nection cyrenæ pelopei stirpe nepotis

nepotis: Teræ peloponnesiaci: quia in peloponneso regnauit Pelops Tantali filius. Teras cadmeus genere: & abnepos Polynicis missus ẽ ĩ laconiã autore Hero. & lacedæmonii duce Tera ĩ aphricã nauigarũt: & Calisten occupãtes terã ab eorũ duce denoĩauerũt. Battus regnauit apud cyrenẽ: ĩõ cyrenaicos battiadas appellat; aliq dicũt cyrenẽ cõditã fuisse a batto cyrenis nymphæ filio: & denoiatã a noie mris. Prauos fidei: infidos cyrenaicos: quorũ ductor erat ilertes; q sub Amilcare militauerat. Prima ẽ cyrenæ inqt Salu. colonia teron. Sabrata ĩ littore: q̃ ẽ inter maiorẽ syrtim: & mioré sunt hæ urbes: Sabrata cõdita a tyriis & leptis cõdita a sarranis: q̃ sunt ĩ phœnitia adiumẽtũ. Ruspina apud quã cæsar primũ cũ Scipione pugnauit: ẽ ẽt ea urbs habitata ab afris & siculis: eiusdẽ noĩs ẽ urbs colchica: a qua æei reges colchorũ denoĩant̃ unde Vir. ææque insula circes: Prop. Et æei mœnia telegoni intelligẽs tusculũ cõditũ a telegono filio cyrces. & Vlyxis. Lyxus: est oppidũ ĩ extrema ora mauritaniæ ad fretũ herculeũ e regione ad gades uocat̃ alio noĩe tingis. Poeta igr̃ ut utrũque nomẽ innueret: dixit lyxũ urbem misisse tingin. i. tingitanum militẽ. i. misisse suos ad bellũ: & sic poeta tãgẽs hæc loca extrema ostẽdit ex oĩ aphrica uenisse milites; qm̃ cœpit a ripa nili & syrtibus: & uenit ad fretũ gaditanũ: q aphricã ab europa diuidit. Rapido æquore: freto gaditano. Vaga: & hippo fũt urbes nõ lõge ab utica; duo erãt hippones ambo regii autore Stra. & Plini. q ut poeta significaret dixit hipponẽ fuisse quõdã dilectũ a regibus: qm̃ hippo regius uocabat̃. Nõ æquos fluctus: malos ipsis nauigãtibus: qm̃ ĩ syrtibus fiũt naufragia & ruspina ẽ inter syrtes. Sic Vir. Vacuis clanius nõ æquus acerris. Zama: urbs aphricæ: apud quã uictus fuit Annibal a Scipione magno prælio: apud tapsum urbẽ cæsar ultimo prœlio deleuit copias Scipionis soceri ipsius Pompei: ĩõ dicit poeta Tapsum fuisse fertiliorẽ, ppter sanguinẽ rutulorũ. i. romanorũ: q illic ceciderũt: Rutuli sunt ardeates; sed poeta respexit ad tẽpora sua; qm̃ hoc fuit post secũdũ bellũ punicũ: de quo nũc agit̃. & ẽt post tertiũ. Antheus: terræ filius & palæstrita multi noĩs apud lyxũ uixit: & illic ab Hercule superatus fuit: cuius sepulchrũ ibi ostẽdebat̃. ĩõ fingit poeta Antheũ fuisse his populis ductorem: q noĩe referebat illũ: quẽ Hercules uicit. Venere æthyopes: æthyopes hesperii sunt supra mauritaniã uicini ægypto cognoĩati ab æthyope filio Vulcani. Magna ex parte quondã pastoralẽ uitã agebant: & inopẽ: cũ, ppter soli tenuitatẽ: & aeris intẽperiẽ. Tum, ppter q lõge a nobis positi sunt. Nilus ab ultimis æthyopiæ finibus deuoluĩt ĩ mare mediterraneũ Aphricam ab Asia diuidẽs: ortũ hẽt referẽte iuba: ut autor ẽ Ply. in mõte inferioris mauritaniæ: nõ, pcul ab oceano lacu, ptinus stagnãte Aristo. dicit oriri ex paludibus. Verũ q̃uis multa a cosmographis dicant̃: tñ incertus ẽ nili ortus: sed hoc planũ ẽ ipsum fluere ex æthyopia: ĩõ dicit poeta ipsos nõ eẽ incognitos nilo. Qui magneta secãt: quinque sunt genera magnetis: autore Ply. sed æthyopico principatus datur: ĩõ dicit solis æthyopibus eẽ honorẽ magnetis: qm̃ alios æthyopicus superat. Magnes appellatus ẽ ab inuẽtore: ut autor ẽ Ply. ĩ India reptus, æthyopici magnetis argumentũ ẽ q magnetẽ quoq; aliũ ad se trahit. Metalli: magnetis. Metallũ qppe appellãus uenã ũde excidit̃: æs: aurũ: argẽtũ: & ẽt marmur: unde appellabit marmur lunẽse niueũ metallũ. Chalybẽ: ferrũ: q trahit ad se magnes: qd ferri duritia pigrius: ĩqt Ply. sed cedit: & patĩt mores. Trahĩt naq; a magnete lapide: domitrixq; illa rerũ omniũ materies ad inane nescio qd currit: atq; ut, ppius uenit assistit: tenetur q; & cõplexu hæret. Vicino saxo: admoto magnete. Mybæ: populi sunt æthyopiæ q regionẽ solis adoribus adustã incolũt: q corpore nigro testãt̃: nõ hẽnt arma ex ferro: sed integũt corpora lineo pãno: hoc dicit poeta ut ostẽdat illos abũdare lino: & spicula succo inficiũt: & ueneno cõparãt ferro dedecus. æthyopes hẽnt arbores leniferas. Munire latus: facere toraces lineos. Scelerata succis: infecta succis herbarũ uenenosis. Mace: sũt populi cyniphii dicũt̃ a cyniphe flu. q labĩt inter duas syrtes: apud quẽ sũt magni hirci

B attiadas paruos: fidei stimulauit in arma.
Q uos trahit antiquo laudatus amilcare quondam
C onsilio uiridis: sed bello segnis ilertes.
S abraca tum tyrium uulgus: sarranaque leptis
E aque trinacrios aphris permixta colonos
E t tingin rapido mittebat ab æquore lixus
T um uaga: et antiquis dilectus regibus hippo.
Q uæque procul cernit: nõ æquos ruspina fluctus.
E t zama: et uberior rutulorum sanguine tapsus.
D ucit tot populos ingens et corpore et armis
H erculeam factis seruans a nomine famam
A nteus celsumque caput super agmina tollit.
V enere æthyopes gens haud incognita nilo
Q ui magneta secant solis honor ille metalli
I ntactum chalybem uicino ducere saxo
H is simul immitem testantes corpore solem
E xusto uenere mibæ: non aerea cassis
N ec lorica riget ferro: nec tenditur arcus.
T empora multiplici mos est defendere lino
E t lino munire latus: scelerataque succis
S picula dirigere: et ferrum infamare ueneno.
T um primum castris phœnicum tendere ritu
C inyphii didicere macæ: squalentia barba

& capræ; ex quo℞ pilis fiebãt Cilicia in usum nautarũ & militũ: unde dicit Vir. Cinyphii tondẽt hirci usum in castro℞. & miseris uelamina nautis. Nũc mace didicerũt explicare tẽtoria more punico. Tẽdere: ponere tẽtoria. Barba: ꝑpter barbã: quã demissam gerũt: alludit poeta ad mentũ hirco℞: quo℞ apud illos ẽ magna copia. Velamine capri: cilicus. Pãda: curua: cateia ẽ genus teli recurui. Cetra uersicolor: diuersi coloris. Cetra ẽ breue scutũ ensis falcatus dr̃ recuruus instar falcis: & currus falcatos dicimus falcibus armatos. unde Xenophon loquẽs de curribus cyri falcatis dicit: Apposuit falces ferreas duarũ ulnarũ lõgitudine ad axes: ex altera: atq; altera rotarum parte: & alias infra sub axẽ respiciẽtes ĩ terrã: tanq̃ imperũ in aduersarios curribus facturi eẽnt. Cõtra. i. ĩ leua. Adyrmachide: nomẽ ẽ artificis fictũ a poeta; ut facit Vir. ĩ buco. d'alcimedõte. Tristes: ĩsipide. Quin & massyli: massyli q & mauri dicũt populi sunt aphricæ ad oceanũ athlanticũ. Domus ultima terræ: qm̃ mauritania ẽ in finibus aphricæ; ubi sũt horti hesperidũ sub athlãte ad oceanũ: in qbus erãt aurea poma custodita a dracone. Bocchus atrox: Bocchus fuit rex mauritaniæ fallax & crudelisq; iugurthã ꝑdidit: uinctũque dedit in manus Syllæ: missi illuc a Mario: cũ diu cogitasset an Syllã potius uinctũ traderent Iugurthæ: ad cuius bocchi atrocitatem poeta alludit. In litore. s. Athlãtico. Sacratas: ipsis puellis dicatas: quæ uocant hesperides. Aurũ. i. aurea poma. Demissis crines: intortos a uertice: habẽs capillos demissos: & oblõgos: q q dẽ crines nõ erãt torti: ut sũt æthyopũ. Vos quo℞ desertis; describit nunc getulos: & numidas: q sũt uicini mauris: quo℞ studia & mores ponit. In castra assueta misceri gregibꝰ fera℞. nã numidæ uagã & instabilẽ uitã agebãt: & ĩter feras uersabant: ĩõ ait getulos uenisse ĩ castra. s. numida℞: q̃ sũt assueti ĩter feras. & ẽ periphrasis numidarũ. Penates: pastotales domos. i. mapalia: q̃ palustris circũferũt. Hinc: ex nũidis: & getulis. Alipedes: ueloces eq. Doctus uirgæ: qm̃ eq ipso℞ uirga gubernabãt: ut inqt Stra. supra: Nõ cedẽs uirga lupatis. Ceu pnix: equos numidicos celeres cõparat ceruis fugiẽtibus: cũ a canibus exagitãt. Lacõ pnix: canis laconicus uelox. Vmber: cõis ex umbria. Nare sagax: q acute sentit: q d sit sagire dictũ iã ẽ. Præcipitãt: urgẽt. Marmaridæ medicũ uulgus: marmaridæ sunt populi aphricæ mixti psylis: q̃ serpẽtibus aduersant: & tactos dente: aut suctu leuabãt; ĩõ dicit Medicũ uulgus. Strepuere: sonitum dedere in castris patrio more. Cãtus: incãtationes. Bamuræ: bamuta oppidum aphricæ laborãs inopia ferri. Autololes: populi sũt aphricæ; de qbus dictum est: pedũ uelocitate præstantes. Certãt pennæ. i. ĩ cursu ecrtãt cũ auibus pẽnæ. i. auibus. certo tibi dicimus: & certo tecũ. Spectati castris: lotophagi populi aphricæ habitãtes Meningem insulã sic appellan: qm̃ comedũt loton: quæ. ẽ arbor ferens fructum suauissimum & similẽ fructũ palmarum: tam dulcis cibus autore Ply. ut nomẽ ẽt genti: terræque dederit. nimis hospitali obliuione patriæ. Succo: qm̃ ut inquit Ply. Vinum ex lotho exprimitur simile mulso.

Ora uiris humerosque tegunt uelamina capri
Setigero: panda manus est armata cateia
Versicolor contra cetra: et falcatus ab arte
Ensis adirmachide ac leuo tegmina crure:
Sed mensis asper populus: uictuque maligno
Nam calida tristes epulæ torrentur harena.
Quin et massyli fulgentia signa tulere
Hesperidum ueniens lucis domus ultima terræ.
Præfuit intortos demessus uertice crines
Bocchus atrox qui sacratas in littore syluas
Atque inter frondes reuirescere uiderat aurum.
Vos quoque desertis in castra mapalibus itis
Misceri gregibus getuli assueta ferarum
Indomitisque loqui et sedare leonibus iras.
Nulla domus palustris habitant: migrare ꝑ arua
Mos atque errantes circumuectare penates.
His mille alipedes turmæ uelocior euris.
Et doctus uirgæ sonipes in castra ruebat.
Ceu pernix cum densa uagis latratibus implet.
Venator dumeta lacon: aut exigit umber
Nare sagax e calle feras: perterrita latæ
Agmina præcipitant uolucres formidine cerui.
Hos agit haud læto uultu: nec fronte serena
Hasbytes nuper cese germanus acheras.
Marmaridæ medicum uulgus strepuere cateruis:
Ad quorum cantus serpens oblita ueneni
Ad quorum cantus mites iacuere cerastæ
Tum calybis pauper bamuræ cruda iuuentus.
Contenti parca durasse hastilia flamma.
Miscebant auidi trucibus fera murmura linguis
Necnon autololes leuibus gens ignea plantis
Cui sonipes cursu: cui cessent incitus amnis
Tanta fuga est. certãt pennæ: campumque uolatu
Cum rapuere; pedum frustra uestigia quæras.
Spectati castris: quos succo nobilis arbor

Nimis hospita: dulcedīe sua hospitibus afferēs p̄triæ obliuionē. Baca: fructu. Garamātes incolūt loca harēosa africæ; & plēa serpētibus: quoq; cām & originē affert poeta. Ply. ait ad eā p deserta harēis; pque serpētes iter ē exceperūt saltus repleti ferarū multitudīe: & īrrorsus elephātoq; solitudines: mox deserta uasta utrūq; garamātes: ppe quos fuere psyli. Atro ueneno: ab effectu. Effer uescēte: nā cū serpētes efferuescūt: sūt piculosiores. Dypsadas: dypsas ē serpēs: cuius morsu tacti usq; ad mortē sitiūt nomē ex re sortita, nā dypsao græce latīe significat sitio, und' Oui. cū dixisset noie

E t dulci pascit lotos nimis hospita baca
Q uique atro rapidas efferuescente ueneno
D ypsadas immensis horrent garamātes harenis
F ama docet cese rapuit cum gorgonis ora
P erseus in libya dirum fluxisse cruorem.
I nde meduseis terram exundasse chelydris.
M ilibus his ductor spectatus marte coaspes
N eritia meningæ satus cui tragula semper
F ulmineam armabat celebratum missile dextrā.
H inc coit æquoreus nasamon inuadere fluctu
A udax naufragia et prædas auellere ponto.
H inc qui stagna colunt tritonidos alta paludis.
Q ua uirgo ut fama est: bellatrix edita lympha
I nuento primam libyen perfudit oliuo.
N ecnon totus adest uesper: populique reposti
C antaber ante oīs hyemisque æstusque famisque
I nuictus: palmamque ex omni ferre labore.
M irus amor populo cum pigra incanuit ætas
I mbelles iam dudum annos præuertere saxo.
N ec uitā sine marte pati: quippe omnis in armis.
L ucis causa sita est: et damnatum uiuere paci.
V enit et auroræ lachrymis perfusus in orbem
D iuersum patrias fugit cum deuius oras
A rmiger eoi non fœlix memnonis astyr
H is paruus sonipes: nec marti notus: at idem
A ut in concusso glomerat uestigia dorso.
A ut moli pacata celer trahit esseda collo.
E rdus agit iuga pyrenes uenatibus acer
M etiri iaculo ue extendere prœlia mauro.

dypsas anus; subiūxit ex re nomē hēt: nigri nō illa parētē Mēnonis ī roseis sobria uidit eqs. Fama docet: dicit poeta illic cæsā fuisse Medusā a pseo: e cuius sāguīe nati sūt serpētes: Medusa qppe; ut ē ī fabulis capillos serpētinos hēbat. pseus filius fuit Iouis; & danaes filiæ acrisii regis argoꝝ: q cū sibi pēnas aptasset ex aphosācto mōte pelopōnesi uolatū auspicatus ī africā contēdit; ubi Medusā īteremit. Gorgonis: Medusæ.

Neritia meninge satus; ad q̄ diuertit Vlyxes autor Ho. ī odissea. Meningē īqt Stra. lotophagorū terrā putāt; cuius Ho. meīt: & signa qdā extant. & Vlyxis ara. & fructus ipe. nā lothos arbor multa ī ea ē fructu suauissimo. Neritus est mōs ithacæ p̄triæ Vlyxis: iō neritiā meningē appellauit. tragula ē hasta: ut ait No. Fulmineā: ualidā. Coit: cōgregatur ad bellū. nasamōes hītāt ad syrtes: ī mediis harēis; apd' quos ē oraculū iouis hāmonis. Aequoreus: hītās ad syrtes & mare illud uadosū. Tritonidos paludis: tritō ē flu. īter syrtes; & tritōis magna palus a flu. dcā; ī q̄ primū dr̄ reptā pallas; und' & tritōia dcā. Pallātias appellat̄ illa palus a callimacho. Pallas oleā inuenit. Bellatrix; qm̄ pallas hēt ēt numē ī bello; ut Mars. Oliuo; oleo.

Necnō totus adest uesp; nūc recenset hispāos; q ad bellū uenerāt. Totus uesp. i. oēs hispāi q sunt ad occasū. Vesp ē stella; q occidentē seq̄t sole. & mane dr̄ lucifer: dr̄ ēt hesperus. Reposti: positi ī extrēa pte hītationis: q̄ ē ad occidentē. Cātaber an̄ oīs: cātabri sunt populi hispaniæ ad septētrionē: q nō solū terribiles ī armis semp fuerāt; sed ēt crudeles & amētes ritu ferarū. Matres ī bello cātabrico; ne ī hostiū manus capti uenirēt filios necauerūt: & nōnulli ex cātabris ab hostibus affixi crucibus lætitiæ peana canebāt. hispanū ēt illud ē inqt Stra. ut de more toxicū apponat̄; q ex olere appio simili cōficiūt: nullū afferēs dolorē: ut si qd afferat̄ inuitis p̄rōptu illd' hēant. Pigra ætas; ab effectu. i. cū ad seniū uētū ē saxo se perimūt & dānāt pacē oēmque uitā in bellis ponunt. Venit & auroræ; Astyr fuit auriga Memnonis filii. Auroræ & titoni. Mēnone cui aurigabat̄ interfecto ad troiā p insidias a Thessalis: & cineribus cremati corporis ad Titonū delatis ī hispaniā nauigauit; & asturibus populis; q sunt uicini cātabris: & callecis nomē dedit. In orbē diuersū: qm̄ ex oriēte uenit ī occidēte. Eoi: oriētalis. His paruus sonipes: Astures hēnt equos; q astrucones uocāt̄ bello inepti; ambulabāt tolutim; ut ī sessorē nō cōcutiāt: & trahūt currus pacatos: de qbus Ply. ait ī eadē hispania gallica gēs & asturia est equini generis; quos thieldones uocamus minori forma appellatos asturcones gingūt; qbus nō uulgaris ī cursu gradus; sed mollis alterna crurū explicatu glomeratio Mar. Hic breuis ad numerū rapidos; q colligit ungues; Venit ab auriferis gētibus astur equus. Asturcones nunc uernacula lingua uocamus chineas.

Esseda pacata: currus nō bellicos. Essedū ē genus currus: herdus erat dux istoꝝ solitus uenari per pyrenea iuga. Acer metiri: celer ad metiēdos cursu saltus pyreneos. acer significat celerē a ustoꝝ sæuoꝝ: uehemens: prudū: diligens. Iaculo mauro: qm̄ mauri autore Stra. utūt̄: lancea lata & parua.

Venere & celtæ:celtiberi sunt populi hispaniæ accolentes iberũ amnẽ: quorũ præclara urbs fuit Numãtia. Lucanus: Profugique a sede uetusta gallorũ celte miscẽtes nomẽ iberis. Sociati: nomẽ: qm̃ coniũctũ ẽ nomẽ celtarũ:& iberorũ:& dicti sunt celtiberi. His pugna cecidisse decus: putabãt decus eẽ & fortibus uiris dignũ in bello cadere; corporaq; apud illos cremabaſ: qm̃ arbitrabanſ piaculũ eẽ: ac superis admodũ displicere: si anĩalia cadauera cæsorũ lacerassent. Galatia diues:: qm̃ ibi effodiſ aurũ: ut dictũ ẽ. Galleci siue calleci dicunſ ẽt lusitani: ad aquilonem mõtana habitãt: q ut

V enere et celtæ sociati nomen iberis.
H is pugna cecidisse decus: corpusque cremari.
T ale nephas cœlo credunt: superisque referri:
I mpastus carpat si membra iacentia uultur.
F ibrarum et pennæ diuinarumque sagacem
F lammarum misit diues gallecia pubem.
B arbara nunc patriis ululantem carmina linguis.
N unc pedis alterno percussa uerbere terra.
A d numerum resonas gaudẽtem plaudere cetras.
H æc requies: ludusque uiris: ea sacra uoluptas.
C ætera fœmineus peragit labor: addere sulco
S emina et impresso tellurem uertere aratro
S egne uiris, quicquid duro sine marte gerẽdũ ẽ;
C allaici coniunx obit inrequieta mariti.
H os uiriatthus agit: lusitanumque remotis
E xtractum lustris: primo uiriatthus in æuo
N omen romanis factum mox nobile damnis
N ec ceretani quondam tirymphia castra
A ut uasco insuetus galeæ ferre arma morati
N ec quæ dardanios post uidit ilerda furores.
N ec qui massagetem mõstrans feritate parentem
C ornipedis fusa satiaris concaue uena.
I ãque ebusus phœissa mouet: mouet artabrus arma.

autor ẽ Stra. Viuebant spartano ritu:& sacrificiis dediti exta inspiciebãt; & fibras; futuraq; puidebãt: ex itestinisque que hominũ maxĩe captiuorũ diuinationes aucupabantur: abscissas dextras diis offerẽtes. Inspicere exta & flãmas sacrificiorũ ab herrutia manauit: Arabes: Phryges: & cylices cãtus auiũ & uolatus obseruauere, unđ nata sunt auguria: ægyptii: babylonii: atq; phœnices p pter cãporũ planiciẽ oẽm curã in syderũ cognitione posuerunt:& sic astrologiæ disciplina facta. Fibrarũ: extispicinæ: qm̃ fibræ sunt extremitates iecinorũ. Pẽnæ: augurii: qđ ẽ ex auiũ inspectione. Diuinarũ flãmarũ: aruspicinæ, nam aruspices inspiciebãt aras, & ignẽ sacrificii:& inspecta flãma diuinabãt; & sic ostẽdit apđ illos fuisse triplicẽ modũ prædicẽdi futura: extispicinã augurũ & aruspicinã. Nunc pedis alterno: cõuiuia inqt Stra. de his loquẽs inter cõsanguineos celebrãt p oleo butyrũ usurpãt: sedẽtes cœnitãt ædificatos in pariete hemicyclos habentes. Primus sedendi locus ætati præstaſ. & honori inter potandũ ducto ad tibiã: uel tubã choro saltãt: inflexis exultãtes poplitibus. Ad numerũ: ad cõsonãtiam.

Cetras resonas: scuta eorũ plausu resonãtia .i. ducebant choreas:& plaudebãt ad sonũ: cetræ .i. scuti: qm̃ galleci & lusitani gestabãt scutũ duorũ pedũ altitudine curuũ a collo loris depẽdens.

Cætera fœmineus: hoc q poeta callecis attribuit Stra. dicit cãtabricas mulieres exercere his uerbis: Mulieres tem rusticã exercẽnt. Obit: facit. Irrequieta: nunq̃ cessans a laboribus. Hos uiriatthus agit: Viriatthus autore Ply. de uiris illustribus: si Plynii ẽ illud opusculũ quod illius noĩe circũferſ: genere lusitanus ob paupertatẽ primo mercennarius: deinde alacritate uector: audacia latro, ad postremũ dux bellũ aduersus po. ro. sumpsit: eorũque ĩpatores: Claudiũ Munianũ:& C. Nigidiũ oppressit pacẽ: a po. ro. maluit integer petere q̃ uictus: postea bellum renouauit Cepio: cũ aliter eũ uincere nõ posset: satellites pecunia corrupit: qui Viriathũ uino depositũ peremerunt: quæ uictoria: quia empta erat nõ est probata a senatu. Lustris: cubilibus ferarũ: qm̃ fuit pastor. Nomẽ factũ mox nobile dãnis romanis .i. incõmodo quod romanis attulit: ut dictũ ẽ. Voluit igiſ Syllius illũ Viriathum significare: q postea fuit:& cũ romanis bellum gessit.

Nec ceretani: populi hispaniæ ppe pyreneos mõtes: q quondã sub Hercule militarũt: iõ dicit tirynthia castra: apđ ceretanos optĩe cõficiũſ: cõdiunturq; pernæ: unde Mar. Ceretana mihi fiat uel massa licebit đ menapis: lauti de petasone uorẽt. Aut uasco insuetus galeæ: uascones sunt populi hispaniæ supra lacetanos uersus galliã:& aqlonẽ: quorũ urbs est calagura: q̃ Fabio qntiliano alũno cẽseſ. Vascones ĩ bello nõ utũſ galea, ordo ẽ: Nec ceratani aut uascones morati sunt ferre arma: id ẽ & ipi celerrime uenerũt ad bellũ. Ilerda: urbs hispaniæ: apud quam Afranius & Petreius a Iulio Cæsare debellati fuerũt: iõ ait poeta dardanios furores .i. bellũ ciuile romanorũ. Nec q massageten: Massagetæ populi scythiæ bibẽtes lac cũ sanguine equino. idẽ faciebãt cõcauii: q sunt in hispania ab illis oriũdi. Mõstrãs: referẽs:& ostẽdẽs se hre originẽ a massagetis. Cornipedis: eq. Iamque ebusus phœnissa mouet: ãn hispaniã & orã tarraconẽsem insulæ iacẽt: quarũ duæ uocanſ pythiusæ:& duæ gymnesiæ: q̃ & baleares appellanſ: una ex pythiusis uocaſ ebusus: quã phœnissam appellat: qm̃ phœnices illas insulas diu tenuerũt. Iamque artabrus: artabri populi hispaniæ extremi ad oceanũ borealẽ circa Neriũ pmõtoriũ: q occidẽtalis & borealis hispaniæ lateris finis est.

Aclide: Aclis ē iaculū breue. Vir. Teretes sunt aclides illis tela; sed hæc lento mos ē aptare flagello. Iā cui tlepolæmus sator; & cui lindus origo fetuida bella gerēs balearis; Tlepolæmus filius fuit Herculis & cecidit ad Troiā hasta sarpedonais regis lycioꝝ. unde Oui. Sāguine tlepolæmus lyciam tepeferat hastā. Tlepolæmus ut autor ē Home. & refert Stra. lib. xiiii. cum interemisset lycimnion auūculū iam senio cōfectū collecta iuuenū manu rhodū nauigauit ꝑfectus ex argis & tyrinthæ; & urbes coluerūt tlepolæmus; & comites lyndū ialisum; & camirū; quas urbes ut aliqui uolūt tlepolæmus auxilio suorū cōdidit.

Aclide uel tenui pugnax instare ueruto.
Iam cui tlepolæmus sator: et cui lyndus origo
Fetuida bella ferens balearis: et alite plumbo
Et quos nunc grauidos uiolato nomine grauū
Aeneæ miseræ domus: ætolaque tydæ
Dat carthago uiros teucro fundata uetusto
Phocaicæ dant emporiæ: dat tarraco pubem
Vitifera: et latio tantum cessura lyeo.
Hos inter clara thoracis luce nitebat
Sedentana cohors: quam sucro rigentibus undis
Atque altrix celsa mittebat setabis arce.
Setabis: et telas arabum spreuisse superbas
Et pelusiaco filum componere lino.
Mandonius populis: domitorque īsignis equorū
Imperitat cæso: et socio stant castra labore.
At uetonum alas balarus probat æquore aperto.
Hic adeo cum uer placidum: flatusque tepescit
Concubitus seruans tacitos grex prostat equarū.
Et uenerem occultam genitali concipit aura.
Sed nō multa dies generi; properatque senectus.
Septimaque his stabilis longissima ducitur ætas

Rhodii postea ī mari fortunatissimi fuerūt: & in iberiā nauigātes rhodū illic cōdiderūt & post captā Troiā baleares insulas habitauerūt: & ideo dicit poeta Tlepolæmū & lyndū dedisse originem balearibus Lyndus i mōte sita erat; habebatq; insigne templū palladis. & Cleobolus unus ex septē sapiētibus ex lyndo fuit. ordo est; Iam balearis mouet arma; cui sator fuit. s. Tlepolæmus. & origo lyndus urbs rhodi. ē ēt lyndus insula rhodioꝝ. Plūbo; glāde plūbea; quam fundis emittebāt i hostes. Aetola tydæ; diomedes ertās; cū ī hispaniā peruenisset a noīe patris Tydei urbē ī lusitania a se ædificatā Tyden appellauit. & incolæ Grai dicti sūt; postea grauū uiolato nomine. Aeneæ domus; ætolæ ab Aeneo patre tydei rege ætoliæ auo diomedis.

Carthago; ē urbs celtiberoꝝ ad mare mediterraneū portu nobilis; quā ædificauit Asdrubal gener Amilcaris; ut autor ē Stra. poeta dicit cōditorem fuisse Teucrum thelamoniū nō sine rōe; qm̄ teucer autore Trogo fugiēs patriam & iras paternas in cyprum nauigauit; salaminaq; cōdidit; pře iūta functo; patriā repetēs ab Eurysace Aiacis filio accessu ꝓhibitus ad hispaniæ littus classem appulit; & loca ubi fuit postea noua Carthago occupauit; inde i lusitaniā trāsiuit. Phocaicæ dār emporiæ; emporiæ urbs maritima inter tarraconē: & pyreneos mōtes ad mare cōdita a massylicēsibus; q a phocensibus originē habēt. phocēses enim græci massyliā cōdiderūt; iō phocaicas emporias appellat. Tarraco: urbs hispaniæ adhuc clara; quondā tarraconēse uinum romā mittebant; q a solo cāpano uino in italia superabat; de quo Mar. Tarraco cāpano tm̄ cessura lyeo. Me genuit tuscis æmula uina cadis.

Sedentana cohors: Sedentani populi sunt hispaniæ ꝓpe nouam carthaginē; & sucronem fluuiū. & etiā Setabis urbs illic in ædito loco sita; circa quam ē magna copia sparthi; & campus qui spartarius cognominatur. Poeta alludens ad nomen urbis dicit setabim ꝓpter sparthum. & linum spernere telas nobiles arabum ex serico. nam arbores Arabiæ autore Plyni. ex quibus uestes fiunt cynæ uocantur. & seres populi sunt in oriente: quorum arbores ferunt sericum & bombyx in assyria nascitur. Hispania ut inquit Ply. habet splendorē lini præcipuum natura torrentis; in quo politur; q tarraconem alluit. & tenuitas mira; ibi primum carbasis repertis; ideo poeta tantum celebrat telas setabitanas. Dicit sedentanos habuisse toraces lineos & splendidos. Arabia ultima est omnium regionum; quæ ad meridiem habitantur supra ægyptum. Pelusiaco; ægyptio; de quo dictum est. Setaba linthea sunt apud Martialem. & Catullus ad Veranium inquit; Misit mihi setaba ex ibero. Mandonius & cæso erant istorum duces. & socio labore castra regebant. Ad uetonum alas; regio Hispaniæ uergens ad aquilonem lusitania ē inter hispanos gēs illic amplissima; cuius latus ad meridiem tagus cingit; ab occasu; & septētrione oceanus; ab aurora carpentani. Vetones uaccei & ralleci apud lusitanos iuxta Tagum fluuium; ut inquit Trogus; Equas uento concipere plures autores tradiderunt; quæ fabulæ ex equarum fœcunditate; & gregum multitudine natæ sunt; qui tot in callacia & lusitania; tamque pernices uisuntur; ut non inmerito ipso uento concepti uideantur. Prostat; exercet Venerem sine admissario. nā aurā genitalē patulo ore excipiunt. Tacitos; sine aliquo hinnitu. cōstat inquit Ply. in lusitania circa Vlysponem oppidū; & Tagū amnē æquas fauonio flāte obuersas aialem cōcipere spiritū; idq; partū fieri; & gigni pnicissimū; sed triennium uitæ nō excedere; septenniū ait Syllius; huius rei meminit ēt Vir. in geor. Aura genitali; zephyro uento qui generat prolē ī utero equarū. Alas; turmas equitū. Aperto; patenti; ut equi eorū uelocissimi sese ostētare possint. Hic; apud uetones. Flatus ipsius fauonii; q uer inchoat.

Ar non sarmaticos attollens susana muros.
Tam leuibus persultat equis: hinc uenit in arma
Haud æui fragilis sonipes: crudoque uigore
Asper frena pati: aut iussis parere magistris.
Rindacus his ductor: telum sparus: ore ferarum
Et rictu horrificant galeas: uenatibus æuum
Transigitur: uel more patrũ uis: raptaque pascũt.
Fulget præcipuis parnasia castulo signis.
Et celebre oceano: atque alternis æstibus ispal.
Ac nebrissa dionyseis conscia thyrsis
Quam satyri coluere leues: redimitaque sacra
Nebridæ et hortano menas nocturna lyeo.
Arganthoniacos armat carteia nepotes:
Rex proauis fuit humani ditissimus æui.
Ter denos decies emensus belliger annos.
Armat tartessos stabulanti conscia phœbo
Et munda emathios italis paritura labores.
Nec decus auriferæ cessauit corduba terræ.
Hos duxere uiros flauenti uertice phorcis
Spiciferisque grauis bellator aranthicus oris
Equales æui genuit: quos ubere ripa
Palladio betes umbratus cornua ramo.
Talia sydonius per campos agmina ductor
Puluere nigrantes raptat: lustratque sub armis.
Qua uisu comprendere erat fulgentia signa.
Ibat ouans: longaque umbram tellure trahebat.
Non aliter quotiens: perlabitur æquora cursu

Susana: fuit oppidũ hispaniæ cõditũ a sarmatis populis Scythiæ; q & sauromatæ dicunt: quorũ equi ualidi sunt: & diu uiuũt. Sarmatæ lõginqua itinera acturi in edia prius pparãt equos: atque ita p cẽtena milia; & quinquaginta cõtinuo cursu eũtibus insidẽt. uiuũt annis quinquagenis. fœminæ minore spatio æedẽ finẽ crescẽdi quinquẽnio capiũt. Mares anno addito. Hinc: a susana. Haud æui fragilis. i. nõ habẽs fragilẽ ætatẽ: sed diu uiuit. Sparus: ẽ telũ agreste. Vir. Agrestesque manus armat sparus. Horrificãt: horridas faciũt galeas rictu ferarũ: ut horrorẽ hostibus incuterẽt & omne æuũ uenatibus agebãt. Transigit: agit & perficit. Vis: uiolẽtia & rapinæ de cõsuetudine maiorũ suorũ. Castulo: ut dictũ ẽ cõdita & denomiata fuit a castalio: qui ex phocide ac parnaso i hispaniã traiecit: ideo castulonẽ parnasiã appellat. Hispal: oppidũ est ad mare gaditanũ: ubi sunt æstuaria. i. cõualles repletæ marinis aquis: inundationibusque pelagi; per quas instar fluuiorũ nauigantes ascendũt ad uicina oppida ideo dicit Stra. Fama quidẽ celeberrima habẽt oppida: quæ sup amnes ædificata sunt: aut æstuariis, marique proxima; pter rerũ cõmoditatẽ. Alternis æstibus; qm̃ ibi ẽ fluxus & refluxus freti gaditani: sũt ẽt æstuaria. Nebrissa: urbs, ppe æstuaria hispaniæ: quã poetã cultã dicit a satyris: pp ipsum nomẽ qm̃ nebris significat pellẽ hinuli; idest pulli ceruini: qua utebant bacchantes. Thyrsis dionyseis: bacchicis. Nysa est in aphrica ad Tritonẽ fluuiũ: ubi æducatus fuit bacchus: & appellatus Dionysius: quasi filius Iouis & nysæ. Nysa ẽt ẽ i arabia cõdita a baccho. Nysa i prima india. Nysa in parnaso: quã cõdidere phocẽses in honorẽ bacchi. Leues: agiles ac lasciui. Menas: baccha mulier. Nocturna: qm̃ noctu fiebãt bacchanalia. Ortano lyeno; uino aborta oppido, ppe nebrissam. Carteia: in betica ẽ alio nomie dicit tartessus: ubi regnauit Argantonius: q ut Anacreon poeta cecinit centũ & .l. uixit annos; ut Ply. scribit centũ & .xx. Syllius aũt dicit uixisse trecẽtos annos: & ob id fuisse ditissimũ ætatis. lege Strabonẽ & Plinium. Ter denos decies annos: trecẽtos. Stabulãti phœbo: qm̃ ibi uidet sol stabulari cũ occidit: quia tartessus ẽ; ad mare poeta uult tartessum & carteiã nõ eẽ candẽ: siue posuit postea tartessum dicens idem ut ostenderet utroque noĩe appellari id oppidum. Munda: urbs beticæ regionis: ubi Cæsar filios Pompei uicit: quorum alter Gneus cum naui delapsus ad incumbentem pelago rupem euasisset obtruncatus est. Sextus a corduba fugiens: tracto paululũ temporis inter hispanos bello in Siciliam transmisit. Postea mileti occisus est ab antonianis. Munda igitur erat paritura Cæsari labores emathios: idest tales in opprimẽdis filiis Pompei: cum qbus p capite dimicauit: ut ipse fassus ẽ: quales passus fuerit i opprimẽdo Põpeio i thessalia: quæ & emathia dicit; ab emathione rege: & hemonia ab hemone: & thessalia a thessalo Hemonis filio: & Nesonia a Nesone filio thessali: & pyrrhea a pyrrha deucalionis uxore. Italis: romanis: q illic pugnauerunt. Corduba: urbs beticæ cõdita a Marcello: præstantissimus: & doctrinæ principibus clara alũnis utroque Seneca: & Lucano poeta eminẽtissimo: ideo dicit cordubam eẽ decus auriferæ terræ: idest hispaniæ ferentis aurum: eo inquit Strabo: Magnitudinis creuit corduba: ut nominis celebritate & potentia polleat. Flauenti uertice: idest flauis capillis: & alludit ad segeres flauas. betica ẽ fertilis: ideo ait: Spiciferis oris. Aranticus dux erat. Betes fluuius hispaniæ: a quo betica: quæ habet copiã oliuarũ: ideo dicit Cornua fluuii umbrata oliuis: qm̃ betis ripæ sunt oliuis consitæ.

Ramo palladio: oliuis. Ductor sydonius: Annibal rapiebat p rãpos puluerulẽtos agmina sua: & lustrabat oĩa signa suorũ: inter quos ibat ouans. Non aliter: Annibalem sua acies animo alacri lustrantem: comparat Neptuno: cui uaganti per oceanum curru minora numina plausu occurrunt.

Tethin: oceanū. Cubilia phœbea: quia ibi uidet̃ sol stabulari. Extremā: ultimā partē maris ubi sol uidet̃ occidere. Pyrene celsa: describit pyreneū montē & nōis causā fabulosā affert: qm̄ pyrene ut autor ē Diodo. ab igni qui pastoribus exciderat nomē accepit quo totus conflagrauerat. pyr græce, latine dicit̃ ignis. Diuisos celtis: celte gallorꝝ natio hærēt pyreneis montibus. Aquitani sūt his finitimi ad septētrionem: hītantes iter pyrenē & garunnā fluuiū. belge aūt usque ad oceanū: & ostia rheni se porrigūt: a græcis oēs galli uocant̃ celtæ ob celtarꝝ claritatē qui incolebant narbonēsem regionē & massyliensem. pyrenei mōtes diuidūt gallias ab hispanis. Diuortia: discrimina & diuisiones. Magnis terris: hispāis & gallus. Bebricia uirgīe: pyrene filia bebricis. Crimē alcidæ: nā propter herculē puella fugiēs irā patris laniata ē a feris: cui hercules uirginitatem abstulerat. Sorte laborꝝ: quos illi ex ordīe iperabat eurysteus. Possessus baccho: cū multo mero icaluisset. Sæua aula bebricis: alludit ad Amicū bebriciū neptuni filiū quē æstibus iteremit pollux. bebricii dicti sūt bythinni. de Amyco eiusque feritate ac morte lege Valeriū flaccum. Virgi. in quito: Bebricia ueniēs amyci de gēte ferebat. Lugēdam: deplorādam: qm̄ ob eius formā in talē incidit calamitatē. placuit. n. ob formā herculi. Plangebat noctē: dolebat se se īdulsisse herculi noctu. Mœrentē amores: deplorātē ingēti mœrore alciden qui se stuprauerat erga se ingratū esse. Victor: cæso gerione. Ore: capite pyrenes puellæ.

Supremū: nā dicebat̃: Vale Vale: & quē dabit finē fortuna cūcti sequēur. Virgi. de polydoro: Animāque sepulchro condimus: & magna supremū uoce ciemus. Nec itercider: non delebit̃ quia dicet̃ semper pyrene: ut de Miseno Virgilius fingit. Fines aulæ bebriciæ: pyreneos montes. & per inhospita rura quæsiuit iter armis: & depopulatus agros uolcarꝝ ad ripas rhodani contendit. Densos lucos: quoniam ut inquit Strabo latus pyrenei mōtis uergēs ad hispaniam uarias hēt arbores. alterum uero spectans galliam nudum est penitus. Volcarꝝ: Volcæ sunt populi galliæ accolentes ulteriorem ripā rhodani: qui ex alpibus fluit per lacum lemannum: & se ī mare mediterraneum deferens plures fluuios inter quos ararim: qui rhodano miscetur prope lugudunum. de quo loco intelligit Tranquillus in uita. C. principis. dicens illū natū eē in uico paulo supra cōfluētes.

Festino milite: quoniam properabat exercitus. Tumidi: propter aquarum copiam. Minaces ripas: quoniam cū magno impetu fert̃ rhodanus. estque adeo præceps ut uix aduersa aqua nauigetur: & transiens per lacum lemannum ostēdit cursū suū: nec confundit aquas. rhodanus dictus a rhoda rhodiorꝝ colonia sita ad fontes rhodani. Caput: origo & fōs rhodani ē ī alpibus.

Extremamque petit phebea cubilia tethyn
Frenatis neptunnus æquis: fluit omnis ab antris
Nereidum chorus et sueto certamine nandi
Candida perspicuo conuertunt brachia ponto.
At pyrenei frondosa cacumina mortis
Turbata pœnus terrarum pace petebat.
Pyrene celsa nimbosi uerticis arce
Diuisos celtis altæ prospectat iberos.
Atque æterna tenet magnis diuortia terris
Nomen bebrycia duxere a uirgine colles.
Hospitis alcide crimen: qui sorte laborum
Gerione peteret cum longa tricorporis arua
Possessus baccho sæua bebrycis in aula
Lugendam formæ sine uirginitate reliquit
Pyrenen lætique deus si credere fas est.
Causa fuit læti misere deus edidit aluo.
Namque ut serpenten patrias exhorruit iras
Confestim dulces liquit turbata penates
Cum noctem alcide solis plangebat in antris
Et promissa uiri syluis narrabat opacis
Donec mœrentem ingratos raptoris amores.
Tendētēque manus: atque hospitis arma uocātē
Diripuere feræ: laceros tirynthius artus.
Dum remeat uictor lachrymis perfudit: et amens
Palluit inuento dilectæ uirginis oræ.
Ac uoce herculea percussa cacumina montis
Intremuere iugis: mœsto clamore ciebat.
Pyrenen: scopulique omnes ac lustra ferarum
Pyrenen memorant: tumulo tum mēbra reponit
Supremū illachrymās: nec honos itercidet æuo.
Defletumque tenent montes per secula nomen.
Iamque per et colles et densos abiete lucos
Bebryciæ pœnus fines transcenderat aulæ
Index ferox quæsitum armis per inhospita rura
Volcarum populatur iter tumidique minaces.
Accedit rhodani festino milite ripas.
Aggeribus caput alpinis et rupe niuali
Prosilit in celtas ingentemque extrahit amnem

Arat;orit etiã ex alpibus;adeo segnis i cursu ut uideat stagnum. Anhelis;torrétibus. Pelago;copia suæ aquæ imergit arari; q perdit illic nomé. nã post cõfluenté dicit solú rhodanus. Inuadút alacres; ipsi pœni iuadút rhodanú qui pp ipetú pontes deiciebat;& idignabat. ideo fuit opus;ut nádo;aut ratibus trãcerét. Alno fluminea;naui facta ex alno;quæ gaudet ripis fluminú. Liuius ait; Annibal ne tépori deesset dat ad traiciendú signú. lã paratas aptasque hébat pedes litres.maiuú agmé ad excipiédum ipetú fluminis parte supiore trãsmittés;tranqllitaté ifra traiciétibus lintribus præbebat;equoq; pars magna nãtes a puppibus trahebãt præter eos quos istructos;frenatosque ut ex téplo egresso i ripã eqti usui eént iposuerút in naues. galli occursãt i ripã cú uariis ululatibus;cãtuque moris sui qtiétes scuta super capita;uibrantesque dextris tela quos a tergo ãnibal adortus é. Belua libyssa;elephas hébat annibal cú traiecit rhodanú.xxxvii. elephãtos. Nã ratibus uada:Liuius ait;Raté unã.cc.longã pedes.l.latã a terra i amné porrexerút;quã ut secúda aqua deferret pluribus retinaculis ualidis parte supiore ripæ religata pontis i modú humo conie cta constrauerát;ut beluæ audacter uelut per solú ingrederétur. Vada;ipsã aquã. Connexas trabes:raté ipsã;quæ nil aliud é nisi pluriú trabiú cõtextus. Refusis:pmixtis ab imo. Torsit;emisit. Iãque tricastinis;ãnibal ad tricastinos flexit iter;& ad druétiã fluuiú puenit trãsitu difficillimú;qa nullis coercitus ripis pluribus simul atque hiidé alueis fluésp noua séper uada nouosque gurgites;& ob eadé pediti quoque icerta uia est. ad hæc saxa glareosa uolués nihil stabile aut tutú igrediéti præber. ideo ait poeta ipsum mutare uada trãslato cursu. Tricastini & Vocõtii populi sút galliæ ppe druétiã fluuiú qui iter ãnibalis aliqtulú remoratus é; cú sit trãsitu difficillius;& p agros erúpat atque uaget. Rura uocontia;agros uocontioq. Trãslato cursu: qñ mõ hac; modo illac fluit; & mutat uada.i.suas aquas. Non æquus:non idoneus nauibus. Et núc ibre recés fuso;hoc est qđ scribit Liuius his uerbis;Et tú forte imbribus auctus igenté trãsgrediétibus tumultú fecit. Recés;recéter & paulo ante. Vertice;súmitate aquæ. Sed iam præteritos;annibal a rhodano decimis castris peruenit ad alpes; quaq; moles obducta niuibus terruit pœnos;effecitque ut oía picula & oés præteritæ difficultates exciderét. Cũcta gelu;describit alpes obductas niuibus & glacie. Glaciem æui;niué multoq; annoq; & glacié uetustam. Cohibent;retinét. Flammis; radiis solaribus. Obuia phœbo;propter altitudiem. Pruinas; glacié;& durã niuem quã sol dissoluere neqt. Quantú tartareus;tantú inquit erigunt alpes ad cœlú quantú ad ima demittunt inferi. Atræ paludis: stygis. A supa tellure;ab hac terra quã calcáus. Tellus;ipsæ alpes,adeo ut occupet ipsa altitudo totú fere cœlú úbra. Intercipit;occupat.

Spumanti rhodanus proscindés gurgite cãpos:
Ac propere in pontum lato ruit incitus alueo.
Auget opes stanti similis:tacitoque liquore
Mixtus arat:quem gurgitibus complexus anhelis
Cuntantem immergit pelago:raptũque per arua
Ferre uetat patrium uicina ad littora nomem.
Inuadunt alacres inimicum pontibus amnem.
Nunc celso capite et ceruicibus arma tuentur.
Nunc ualidis gurges certatim frangitur ulnis
Fluminea sonipes religatus ducitur alno.
Belua nec retinet tardante libyssa timore.
Nam trabibus uada et iniecta tellure repertum
Connexas operire trabes:ac ducere in altum
Paulatim ripæ resolutis aggere uinclis
At gregis allapsu fremebundo territus acris
Expauit moles rhodanus:stagnisque refusis
Torsit arenoso minitantia murmura fundo.
Iamque tricastinis incedit finibus agmen
Iam faciles campos iam rura uocuntia carpit.
Turbidus hic truncis saxisque druentia lætum
Ductoris uastauit iter:namque alpibus ortus
Auulsas omos et adesi fragmina montis
Cum sonitu uoluens fertur latrantibus undis.
Ac uada translato mutat fallacia cursu.
Non pediti fidus:patulis non puppibus æquus
Et tunc hymbre recens fuso correpta sub armis
Corpora multa uirũ spumanti uertice torquens
Immersit fundo laceris deformia membris
Sed iam præteritos ultra meminisse labores
Conspectæ propius dempsere pauentibus alpes.
Cuncta gelu canaque æternum grandine tecta
Atque æui glaciem cohibent riget ardua mõtis
Etherii facies:surgentique obuia phœbo
Duratas nescit flammis mollire pruinas:
Quantum tartareus regni pallantis hiatus
Ad manes imos:atque atræ stagna paludis
A supera tellure patet:tam longa per auras
Erigitur tellus:et cœlum intercipit umbra.

Nullum uer usquam nullique aestatis honores.
Sola iugis habitat diris sedesque tuetur
Perpetuas deformis hyems: illa undique nubes
Huc atras agit: et mixtos cum grandine nimbos:
Iam cuncti flatus uentique furentia regna
Alpina posuere domo: caligat in altis
Obtutus saxis abeuntque in nubila montes.
Mixtus athos tauro rhodopeque adiuncta minanti
Ossaque cum pelio cumque emo cesserit otris.
Primus inexpertas adiit tirynthius arces.
Scindentem nubes: frangentemque ardua mõtis
Spectarunt superi: longisque ab origine seclis
Intemerata gradu magna ui saxa domantem
At miles dubio tardat uestigia gressu.
Impia ceu sacros in fines arma per orbem
Natura prohibente ferant: diuisque repugnent.
Contra quae ductor non alpibus ille nec ullo
Turbatus terrore loci sed languida monstris
Corda uirum fouet hortando: reuocatque uigorẽ
Non pudet obsequio superum fessosque secũdis
Post belli decus: atque acies dare terga niuosis
Montibus et segnes submittere rupibus arma
Nunc o nunc socii dominantis moenia romae
Credite uos summũque iouis cõscendere culmen.
Hic labor ausoniam dabit: hic in uincula tibrim.
Nec mora cõmotum promissis ditibus agmen
Erigit in collem et uestigia linquere nota
Herculis edicit magni: crudisque locorum
Ferre pedem: ac proprio turmas euadere calle:
Rumpit inaccessos aditus: atque ardua primus
Exuperat: summaque uocat de rupe cohortes.
Tum qua durati concreto frigore collis
Lubrica frustratur canenti semita cliuo
Luctantem ferro glaciem premit. haurit hiatu
Nix resoluta uiros: altoque a culmine praeceps
Viuentis turmas operit delapsa ruina.
Interdum aduerso glomeratas turbine chorus
In media ora niues fuscis agit horridus alis.
Aut rursum immani stridens auulsa procella
Audacis rapit arma uiri: uoluensque per orbem
Contorto rotat in nubes sublimia flatu.

Nullũ uer: nullibi ẽ tẽpus uernus; & flores. Aestatis honores: flores: fructus; & caetera quae aestatẽ ornant. Deformis: ab effectu: quĩ in hyeme oĩa deformant. Illa: hyems. Huc: ad alpes. nimbus ẽ uis uenti cũ pluuia. Obtutus: aspectus caligĩe obducitur propter altitudinem. Mixtus athos tauro: ait poeta tantã esse alpiũ altitudinẽ: ut hi mõtes cumulati inuicẽ illas non aequarẽt. athos mons macedoniae altissimus usque ad mare aegeũ porrigitur: & ĩ aestate umbrã extẽdit usque ad lẽnon ĩsulã maris aegei. Ideo Papi. in thebaide loquẽs de lẽno dicit: Ingẽti tellurẽ proximus umbra uestit athos. Taurus: mons mediã secat asiã: & cũ scythiã attigit dicitur caucasus. In pricipio sui duo brachia porrigit q̃ cornua tauri uidentur: & ĩde nomẽ accepit. autore Pli. quae frons qa horrẽda ẽ: ac minari uidetur: ideo poeta tauꝝ minantẽ appellauit. Rhodope mons est thraciae. ossa; pelios; & othrys sũt mõtes thessaliae. & hemus ĩter thraciã & thessaliã. Vnde dicit Oui. Qua patet umbrosum rhodope glacialis ad hemũ. Cesserit. i. oẽs hi mõtes simul positi cederẽt alpibus in altitudĩe. Arces: ipsas alpes quae erãt tanq̃ arx totius italiae: & ĩpermeae quas hercules primus trãscẽdit quẽ frangentẽ ardua mõtis: & domãtẽ saxa: caelo nũina spectarũt.
Ab origĩe: a prĩcipio mũdi. Intemerata: ĩtacta: & ĩaccessa. Natura ꝓhibẽte: quae uidebatur opposuisse alpes munimẽtũ italiae. Vnde Iuue. Opposuit natura alpesque niuẽque. Mõstris: uisis alpibus horrẽdis: & similibus mõstro.
Nõ pudet obseq̃o: ut hanibalis hortãtis suos ad alpes trãscẽdendas. deorũque praestandũ: quos timoris arguit: q̃ post tot uictorias q̃bus deoꝝ obsequio potiti fuerãt in ipsis hostiũ portis subsistãt. Inde hortatur eos ab utili cũ ait post hunc laborẽ illos fore reꝝ potituros & romã caput terraꝝ tũc ab illis expugnari q̃bus promissis ĩcitatos in ĩminentẽ collẽ erexit: edixitque ut relinquerẽt uestigia herculis; nouũque iter aggrederẽt. Obseq̃o supeꝝ: quĩ mercurius misserat noĩe iouis: ut uẽiret ĩ italiã. Secũdis: rebus ꝓsperis: & uictoriis. Belli decus: uictorias & praelia iã peracta. Credite uos: locus ẽ ab utili. Culmen iouis: capitoliũ. Crudis locoꝝ: per loca cruda & aspa. Proprio calle: uia ab ipsis tũc primum facta: omissis uestigiis herculis. Tũc q̃ durati: sẽsus ẽ. ibat p loca lubrica & dura glacie obducta: ut sequẽtibus aĩos iniiceret: & ferro ꝑparabat locũ: in quo uestigia poneret. Frustratur uestigia: qm̃ non poterãt firmare uestigia. Canẽti: albo ꝓpter niues & glaciẽ. Luctantẽ: repugnãtem uestigiis. Haurit: absorbet. Turbie: turbo ut inq̃t Aristoteles fit cũ uentus descẽdit ex nubibus ĩ quibusdã locis: & postea occurrit ei alius q̃ ẽ cõtrariis flatus: & alter alteꝝ ĩpellit coartatque: quare eleuatur rotũdus ĩuolutus in alto cũ puluere. Chorus: uẽtus. hũc ponit pro quocũque uẽto.

Vnde nec edomitos: sensus est, adeo erant omnia aspera: & ardua utinam etiam timerent respicere ad difficultates iã superatas: & quacúque respiciebat ostédebant niues: & coelú solúmodo utaccidit nautis in medio mari q nil aliud q̃ aquã: & coelũ uident. Inania: non inflata uẽtoꝝ flatu. Secura non agitato a uentis e malo suspendit antemna & uelũ: & cú est uentus ĩpellit: & stridet. Victa: respiciendo aquas. Iamque super clades: describit prœlia annibalis cum alpinis gẽtibus. Super clades: idest præter difficultaté & clades a niuibus acceptas etiã alpinæ gẽtes semifere irruebant ĩ pœnos. Illuuie: sorde. Peréni squalore: perpetua deformitate: & imuuditia. squalidus dicit̃ sculcus. Liuius ait: Mõtani sese ostenderũt qui si ualles occultiores insedissent cohorti in pugnã repente ingenté fugam: stragemque dedissent: sed pœni ab hostibus: & iniquitate locoꝝ oppugnabantur. tandem annibal eos superauit: captis eorũ uicis & castello atque pecoribus: quibus per triduũ exercitum aluit. Pernix: uelox. Hæsit: quoniam nõ poterat extrahi. Nec pestis lapsus simplex: non uno modo ruebant. Bis senos soles: at Liuius ait nono die in iugum alpium uentum fuisse a pœnis. Per uulnera: mala quæ perpessi fuerát in ascensu alpium. Sidunt: locant castra ĩ uertice alpium. Præruptis: altis. Supra dixit: Cuius in aerio pendẽt tua uertice castra. At uenus ancipiti: fingit poeta ad Virgilii imitationem uenerem timentem romanis iouem alloquutã fuisse. Ancipiti: dubio: quoniam ignorabat euentum rei quam timebat. Quis pœnæ modus: oratio ueneris ad iouem quæ incipit ab interrogatione habens affectus. turbata quippe erat uenus: timés romanis suis: & locus est a iusto: certe uidebat̃ iniquũ romanos urgeri tot cladibus quibus Iuppiter sedem quietam promiserat: sensus est. quousque daturi sũt pœnas romani ob periuria Laomedontis: & iram iunonis: quam occulte taxat. Modus: finis maloꝝ & supplicii. Aeneadis: romanis neporibus nostris. Alpibus imposuit libyen: auget rem: ut magis moueat iouem. Libyen: ipsos libycos. Sic Virgilius: Ilium in italiá portans. Inimicorum quippe res semper uidentur maiores. Vnde Ouidius: Vicinumque pecus grandius uber habet. Minatur finem: ultimum excidium. Casus sagunthi: idest incendium quod saguntus passa est. Quo troiæ cineres feremus: locus est a pio. non simpliciter inquit quæro sedem romanis siue troianis: sed etiam sacris a troia aduectis. ergo da nobis locum firmum: quo sacra feramus. Cineres: relliquias a fortunæ mutatione mouet affectum.

Sacram ruinam: penates abreptos ex ruina troiæ: & incendio. Vnde dido apud Ouidium sic dicit æneæ: Si tu cultor eras elapsis igne futurus: Pœnitet elapsos ignibus esse deos.

Quoque magis subire iugo atque euadere nisi
Erexere gradum crescit labor: ardua supra
Sese aperit fessis: et nascitur altera moles.
Vnde nec edomitos exudatosque labores
Respexisse libet: tanta formidine plena
Exterrent repetita oculis: atque una pruinæ
Canentis quacũque datur permittere uisus
Ingeritur facies medio sic nauita ponto
Cum dulcis liquit terras et inania nullos
Inueniunt uentos securo carbasa malo.
Immensas prospectat aquas ac uicta profundis
Equoribus fessus renouat sua lumina cœlo.
Iamque super clades atque importuna locorum
Illuuie rigidæque comæ squalore peremni
Horrida semiferi promunt e rupibus ora
Atque euulsa cauis exesi punicis antris
Alpina inuadit manus assuetoque uigore
Per dumos: notasque niues: atque ĩuia pernix
Clausum montiuagis infestat cursibus hostem.
Mutatur iam forma locis hic sanguine multo
Infectæ rubuere niues: hic nescia uinci
Paulatim glacies cedit tepefacta cruore.
Dumque premit sonipes duro uestigia cornu
Vngula perfossis hesit compressa pruinis
Nec pestis lapsus simplex: abscisa relinquunt.
Membra gelu: fractosque asper rigor ãputat artus
Bis senos soles totidem per uulnera sæuas
Emensi noctes optato uertice sidunt.
Castraque præruptis suspendunt ardua saxis.
At uenus ancipiti mentem labefacta timore
Affatur genitorem: et rumpit mœsta querellas
Quis poene modus aut pereundi terminus oro
Eneadis erit? et quando terrasque fretumque
Emensis sedisse dabis? cur pellere nostros
Ate concessa poenus parat urbe nepotes
Alpibus imposuit libyen finemque minatur
Imperio: casus metuit iam roma sagunthi
Quo troiæ extremos cineres sacramque ruinam

Assaraci larem: ignem troianum asportatum ab æneа in italiá. Iuuena. Vbi q̃q̃ diruta seruat igné troianũ: & uestá colit alba minoré. Assaracus genuit capyn: Capis anchisen. Anchises æneá. Troiæ secreta: palladiũ quod i abdito loco seruabat: restitutũ a diomede ipsi æneæ: ut suo loco dicet. Da sedé genitor: petitio é: & locus a iusto: qm̃ satis iã: & plusq̃ satis errauerát troiani: & pœnates satisque pœnarũ datũ iá erat ob perfidiá laomedontis. Iacere: quiescere. Parũ ne é: hoc dicit ppter Iunoné quæ troianos magno odio prosequebat. Exilia: ut cheronnesum: thraciá: epyrũ: macedoniam cretá: siciliam: strophades: aphricam.

Assaracique larem et uestæ secreta feramus
Da sedem genitor. tutisque iacere parum ne est
Exsilia errantes totum quesisse per orbem?
An ne iterum capta repetentur pergama roma?
His uenus et contra genitor sic deinde profatur.
Pelle moetus neu te tyriæ conamina gentis
Turbarint cytherea: tenet longumque tenebit
Tarpeias arces sanguis tuus: ac ego martis
Mole uiros spectare paro atque expendere bello.
Gens ferri patiés ac læta domare labores
Paulatim antiquo patrum desuescit honori.
Atque ille haud unquá parcus pro laude cruoris.
Et semper famæ sitiens obscura sedendo
Tempora agit: mutũ uoluens inglorius æuum
Sanguine de nostro populus blandoque ueneno
Desidiæ uirtus paulatim euicta senescit.
Magnæ molis opus multoque labore parandum
Tot populos inter soli sibi poscere regna.
Iamque tibi ueniet tempus quo maxima rerum
Nobilior sit roma malis: hinc nomina nostro
Non indigna polo refert labor: hinc tibi paulus
Hinc fabius gratusque mihi marcellus opimis.
Hi tantum parient latio per uulnera regnum.
Quod luxu et multum mutata mente nepotes
Non tamen euertisse queant: iamque ipse creatus
Qui pœnum reuocet patriæ latioque repulsum
Ante suæ muros carthaginis exuat armis.

Pelle moetus: uerba iouis ad ueneré: qbus ab ea remouet quod uel maxime timebat de mutatióe. s. iperii hoc inqt iuppiter fixũ é: & hoc bello explorare romanos decreui q iá uident ab auita degenerasse uirtute: & agere tempora obscura. i. uiuere sine laude: ut de ipsis nihil pœnitus dicerei. Cythera insula ad quá uéus nata ex spuma maris concha primum aduecta é: & cytherea appellata. Mole martis: magnitudine ac difficultate belli. ná in aduersa fortuna homines cognoscunt. unde dicet alibi explorát aduersa uiros. & Seneca dicit: Melius in malis sapimus. secúda rectũ auferunt: & Horatius in fine sermonũ: Sed conuiuatoris uti ducis ígeniũ res aduersæ nudare solent: celare secundæ. Spectare: cõsiderare & probare quid possint: & ualeant. Expendere: ponderare. Iuue. Expéde annibalem quot libras i duce súmo inuenies. Ferri: armoꝝ: & uulnerum. Honori antiquo: non seruát decoꝝ suũ: ut prisci romani fecerũt. Cruoris: qué libéter effũdebat pro augédo iperio & laude consequéda. Sitiés: cupidissimus famæ & gloriæ: ad quá nati sumus. Obscura: sine honor. Inglorius: sine gloria: ad quá illi prisci tota méte aspirabant. Mutũ æuum: ætaté de qua oés silét. Senescit: qm̃ uerterát se iá romani ad luxum: & sic senescebat uirtus: & augebat uoluptas. Blãdo ueneno: uoluptate: qua nihil detestabilius eé põt. quippe ppter illá res post hémus honestas. ea. n. præstrígens métis acié ad oía flagitia mortales ipellit: & q̃diu románi uoluptaté aspernati sũt: quæ é blandissima domĩa eoꝝ iperiũ ac nomé toto orbe propagabat. Ideo exclamat Iuue.

Nunc patimur longæ pacis mala. Sæuior armis luxuria incubuit: uictũque ulciscit orbem. diuitiæ alianæ primá labem moribus romanis attulerũt. Nihil est tá mortiferum ingeniis q̃ luxuria inqt Sene. Veneno: qm̃ uoluptates bláditiis suis necát ingenia & desidiæ. ex quibus & ocio nascit uoluptas: ideo laborandum est ut uoluptaté expellamus. uirtus. n. circa difficile uersat: & a se uoluptates repellit: ut a rationis præscripto nõ discedat. Senescit: idest debilis fit: & superat a uoluptate: quoniá in locũ uirtutis uitiũ obrepit. ideo dicit Hora. in prĩo sermonum: In agris neglectis urendá filicem inasci. Magnæ molis opus: romani íquit poscút sibi imperiũ: quod difficillimũ est & multis laboribus parádum. igit non é incúbendũ uoluptati: & longæ desidiæ idormiédum. Maxima reꝝ: caput orbis: ut nil maius roma íueniri posset. Sit nobilior: maioris nois & famæ. Malis: aduersa fortuna: qm̃ uirtus i ipsa difficultate nitescit: & perardua est cũ sit inertis tuta secare. Hic: ex istis malis ueniét romani ad sydera: & enumerat illos q in hoc secúdo bello punico claruerunt. Paulus æmilius q cecidit ad cannas. Fabius: maximus qui annibalem cunctando fregit. Marcellus: q primus i italia docuit annibalé posse uíci ad nolá. hic rettulerat tertia opima spolía ioui pheretrio: ut dictũ est. Mutata méte: qa degenerabũt ab illis & non erunt eiusdé métis pro ampliando íperio. hoc maxĩe dicit ppter tyránidé & feritaté. gai principis: & neronis. Nepotes: posteri. Ipse creatus: scipio. s. cui cognomen erit aphricano a deuicta aphrica. Pœnũ: annibalé.

Hinc: ex his uictoriis. Tuis: romanis. Ex ĩ se curibus: prædicit Iuppiter uẽturam esse gentẽ flauiam ex sabinis: quæ romanũ imperiũ augeat. cures oppidũ sabinoꝝ ẽ. Vespasianus natus ẽ in quodã uico prope reate ex patre sabio: a claudio prĩcipe Narcisi gr̃a legatus legonis ĩ germaniã missus est. inde in britãniam trãslatus tricies cũ hoste conflixit: & uecten insulã britãniæ proximã inditionẽ redegit. Thylæ ẽ ultima insularũ oceani britanici quæ orchades uocant᷑: caledõia ẽ sylua britãniæ. inde britanni caledonii dicũtur de uespasiano: sic canit Valerius flaccus ĩ primo sui opis: Tuque o pelagi cui rector aperti fama caledonius postq̃ tua carbasa uexit oceanus phrygios prius ĩdignatus iulos procõsul aphricã ĩtegerrĩe administrauit. Inde missus ẽ in asiã a Nerone ad comprimendũ iudeorũ morũ q̃ rebellauerat. Inter alios legatos titũ filiũ asumpsit & ut primũ ĩgressus ꝓuinciã ẽ correpta militũ disciplina ciuitates ad officiũ: fidẽque reduxit. Inde romam rediit ad iperiũ relicto illic tito filio: q̃ hyerosolyma expugnauit: quæ urbs iudeorum erat caput: lege tranquillum & iosepũ. Virtus celestis: gens flauia diuina quadam: & multũ supra homines uirtute prædita. Effert se curibus: e sabinia extollet se usque ad astra propter res gestas: cures ut dixi ẽ oppidũ sabinorũ patria Numæ põpilii. Augebit nomen iuli sacris: nã ĩperatores ab iulo iulii dicebant᷑: q̃ sacrosancti erãt: & eorũ nomina in fastis scribebantur.

Hinc cytherea tuis longo regnabitur æuo.
Exin se curibus uirtus scelestis ad astra.
Efferet: et sacris augebit nomen iuli.
Bellatrix gens bacifero nutrita sabino
Hinc pater ignotam donabit uincere thilen
Inque caledonios primus trahet agmina lucos.
Compescit ripis rhenum: reget impiger afros
Palmiferamque senex bello domitabit idumen.
Nec stygis ille lacus uiduataque lumine regna
Sed superum sedes nostrosque tenebit honores.
Tum iuuenis magno præcellens robore mentis
Excipiet patriam molem celsusque feretur
Equatum imperio tollens caput: hic fera gentis
Bella pallestinæ primo delebit in æuo.

primus fuit julius cæsar beneficio nepotis & filii per adopnonem in numerum deorum relatus. de quo Papinius in prima sylua: Qui fessus bellis assertæ munere prolis: Primus iter nostris ostendit in æthera diuis. unde Ouidius in fastis: Iuuenes illic & festa domestica uobis: Sæpe tibi pater est: sæpe legendus auus: Quæque ferunt illi pictos signantia fastos: Tu quoque cum druso præmia fratre feres. Iuli: a quo gens iulia originem habuit. Vnde Martialis nasciturum domitiani filium sic alloquitur: Nascere dardanio promissum nomen iulo. Bellatrix gens. T. flauius petronius autore Tranquillo municeps reatinus ex acie pharsalica fugiens domum se recepit. huius filius cognomine sabinus apud heluetios publicum funus exercens diem obiuit. superstitibus uxore Vespasia polla quæ nursiæ honesto patre orta: patrem habuit uespasianum pollionem: ex duobus liberis quorum maior sabinus ad præfecturam urbis; minor uespasianus ad consulatum usque processit. Locus ad Sextum miliarium a Nursia speculum euntibus in monte summo appellatur uespasiæ. Vbi uespasianorum monumenta extant magnum iudicium splendoris familiæ: ac uetustatis. Bacifero sabino: quoniam in sabina est magna copia oliuarum & fructuum. Vnde Iuuenalis: Vsque adeo nihil est q̃ nostra infantia cælum Hausit auẽtini: baca nutrita sabina. Sabino: municipio: siue fundo: aut oppido sabinoꝝ: ut dicimus. Tusculanum: formianum. Hinc: ex hac gente bellicosa & sabina. Pater: uespasianus ostendet romanis posse uinci britanniam: & thylen insulam: in qua solstitio æstiuo nullas eẽ noctes Plinius scribit. cancri scilicet signũ sole transeunte: nullosque contra per brumas dies. Ignotã: scilicet romanis ad eũ diem. Caledonios: lucos: britannos. Primus: at cæsar prius traiecerat in britãniam: sed non oẽm inditionem redegit. Rhenum: rhenus fluuius germaniæ ĩ rheticaꝝ alpiũ uertice saccesso ac præcipiti ortus modico flexu ĩ occidẽtẽ uersus septẽtrionali oceano miscet᷑: quẽ ponit pro germanis quos uespasianus compescuit missus illuc a claudio prĩcipe. Aphros: q̃m fuit illic procõsul. Idumen: idume est regio iudeæ maritima habũdans copia palmaꝝ. Vnde dicit Stra. hiericus ẽ campus iudeæ mõtibus circũdatus. In quo est palmetũ spatio stadioꝝ centũ: totum riguũ: & hĩtationibus plenũ: & palmæ illic ferũt optias cariotides. est ẽt illic uiridariũ balsami; lege iosepũ. Nostros honores: erit ĩquit deus ut nos sumus. Tũ iuuenis. i. Titus q̃ fuit relictus a p̃re in iudea ad expugnationẽ hierosolymorum: & qui in ĩperio romano patri successit. ideo ait: Excipiet patriã molem. Robore mentis: magnitudine aĩ præstans: quã Tito semp tribuit Iosepus scribẽs illum aliquãdo quasi inermẽ in medios irruisse hostes; & inclinatas acies aĩ robore subnixũ restituisse. Itaque ĩquit si me nihil ad dentem obsequio: neque inuidia detrahentẽ; uerum dicere oportet ipse cæsar titus. s. totã legionẽ bis periculo liberauit: atque ipse castra muniendi copiã militibus præbuit. Equatũ imperio caput. i. ea magnitudine aĩ erit ut ĩperis amplitudinẽ æquare uideat᷑: & postea illud suscipiet quod uirtute merebatur; quoniã non decet imperare nisi uirum omni uirtute præditum. Vnde dicit xenophon: Neminem imperare decet qui melior subditis non sit. Fera bella: aspera: & magnæ difficultatis. palestina est regio iudeæ; quam ponit pro omni iudea; quam iuuenis Titus subegit; & expugnauit hierosolymia secundo anno principatus uespasiani octauo die mensis septembris.

At tu trāſcendens: nunc de domitiano loquitur; quo imperante ſyllius floruit: domitianus a deuicta germania germanicus cognominatus ē: puer adhuc bello uitelliano confugit ī Capitoliū cū patruo ſabino: ac parte preſentiū copiaꝝ: ſed irrūpētibus aduerſariis: & tēplo ardēte apud edituū clā pnoctauit: ac mā̄e iſiaci celatus habitu. i. lino: ut ſcribit Tacitus quo iſidis ſacerdotes utebāſ trāſ tyberī ſe ad matrē cōdiſcipuli ſui cōtulit: latuitque apud eā. Viſus ē Domitiāus in illis primis āñis pugnare ꝓ ioue capitolino: cuius ædē a ſacrilego Vitellianoꝝ īcēdio defēdere uolebat: de quo Papinius ī Thebaide. Aut defenſa prius uix pubeſcētibus annis bella iouis: & Martialis: Prima ſuo geſſit ꝓ ione bella puer.

At tu tranſcendens germanicæ facta tuorum
Iam puer auricomo performidate batauo
Nec te terruerint tarpei culminis ignes.
Sacrilegas inter flammas ſeruabere terris
Nam te longa manent noſtri conſortia mundi.
Huic laxos arcus olim gangetica pubes
Submittet: uacuaſque oſtendēt bactra pharetras:
Hic et ab arctoo curtus aget axe per urbem.
Ducet et eoos baccho cedente triumphos.
Idem indignantem tranſmittere dardana ſigna
Sarmaticis uictor compeſcet ſedibus iſtrum.
Quin et romuleos ſuperabit uoce nepotes.
Quis erit eloquio partum decus: huic ſua muſa:
Sacra ferent meliorque lyra cui ſubſtitit ebrus
Et uenit rhodopæ: phœbo miranda loquetur:
Illa etiam qua priſca fides ſtat regia nobis
Aurea tarpeia ponet capitolia rupe.

Auricomo batano. i. ipſis germāis q nacti oportunitatē rebellarūt: qñ ueſpaſiāus apud alexādriā erat: & Titus ī iudea quo tēpore ueſpaſiāus petiliū cerealē q germaniā rexerat conſulē creauit deſtīauitque ī britaniā: q audita rebellione germanoꝝ ī eos iā congregatos īpetū fecit: plurimos cecidit: alioſque ad fidē reuocauit. Interea domitiāus adoleſcens illuc ꝓperabat: ut barbaros opprimeret: q expeditiōis fama ꝑculſi ei ſe dediderunt lucꝝ maximū arbitrantes priſtino iugo ſine ulla clade ſubiici. rebus igiſ compoſitis domitianus inſignis ætatē ſuperātibus factis: & patriū decus referentibus romā regreſſus ē. bataui ſūt populi icolentes batiam inſulā rheni ut autor ē cæſar ī cōmētariis: & qa germāi ꝓ maiori parte hēnt capillos flauos: & aurei coloris: ideo batauos appellat auricomos. Tarpei ignes: incendiū in bello uitelliano.

Gāgetica pubes. i. indi & parthi. ganges ē fluuius īdiæ: oriſ ex caucaſo monte & flectiſ ad orientē: & mare uno alueo īgreditur q̄uis īdiæ fluuios magnitudīe ſuperet: cui ſecūdus eſt idus. Tertius iſter germaniæ. quartus Nilus. Traianus prius romanoꝝ imperatoꝝ uictricē claſſem egit per gangē. Adulaſ poeta Domitiano. nā id illi tribuit quod ē contra hiſtoriæ ueritatē: quoniā de populis ad orientē nunq̄ triūphauit. Scribit Trāquillus Vologeſū parthoꝝ regē auxilia aduerſus alanos: ducēque alteꝝ ex ueſpaſiani filiis depopoſciſſe: domitianūque oī ope contēdiſſe ut ipſe mitteretſ; ſed non īpetrauit. parthi uenerāt in aicitiā romanoꝝ tēpore auguſti: cui remiſſerūt uexilla craſſo ablata. hoc igiſ qđ auguſti auſpiciis ac uirtutibus debēſ: domitiano Syllius aſcribit. Laxos. remiſſo neruo. i. non tētos. bactra ciuitas caput bactrianæ regionis ī oriēte: bactrianos ponit ꝓ parthis q ultra euphratē terminū romani imperii hītabāt. Ab axe arctoo: ſeptētrione. Domitianus expeditiones partī ſponte ſuſcepit: partī neceſſario: ſponte ī dacos neceſſario. unā in ſarmatas legione cū legato ſimul cæſa. In dacis duas: pmā appio ſabino proconſulari oppreſſo: ſecūdā cornelio fuſco præfecto prætorianaꝝ cohortiū: cui belli ſūmā commiſerat. de quo Iuue. Et qui uulturibus ſeruabat uiſcera dacis Fuſcus marmorea meditatus prælia uilla. de cattis. daciſque duplicē triumphū egit. de ſarmatis laureā ioui capitolio retulit. bellū ciuile motū a. L. Antonio ſuperioris germaniæ præſide confecit ablēs. Triumphū domitiani de populis ad ſeptētrionem elegantiſſimo carmīe celebrauit ſtella patauinus. Baccho cedēte: q triūphauerat de Indis. Vnde canet ī fine operis: Qualis odoratis deſcēdens liber ab Indis. Egit pāpineos frenata tygride currus. Tranſmittere dardana ſigna. i. uexilla romana: quæ nolebant admittere ipſi germani ex ſarmatæ quos uicit & iſtrū ponit pro ipſis germanis: ſarmatis: & dacis. Quin & romuleos: laudat eloquentiam domitiani. de quo Fabius libro. x. ſic ſcribit: hos noīamus: quia germanicū Auguſtū ab inſtitutis ſtudiis deflexit cura terraꝝ. parūque his uiſū eſt eē eum maximū poetaꝝ. quid tñ his ipſis eius operibus inque donatus īperio iuuenis ſucceſſerat ſublimius. doctius oībus denique numeris præſtantius. quis enim caneret bella melius: q̄ qui ſic gerit. Quem præſidentes ſtudiis deæ propius audirent: cui magis ſuas artes aperiret familiare numen mineruæ. Voce: eloquentia. Quis: quibus: ideſt ſuperabat oīs romanos claros eloquio. Sua ſacra: ſua numīa & cātus pierii ſuauitatē & ſplendorem. Lyra. i. ipſo orpheo qui ſono lyræ alliciebat ſaxa: & ſiſtebat āñes. orpheus fuit filius calliopes regiæ muſaꝝ & cagri regis thraciæ. hebrus fluuius thraciæ. rhodope mons. Illa ēt qua priſca fides: illa īquit iuppiter fides domitiani quæ prius pro nřa regia pugnauit bello uitelliano ponet aurea capitolia in tarpeia rupe. plurima & ampliſſima opera incendio abſumpta Domitianus reſtituit: in quibus & capitolium quod rurſum arſerat: nouam etiam exornauit ædem in capitolio ioui cuſtodi: & imaginem ſuam in eius ſinu dicauit. Priſca regia: uetus tēplum capitolinum

Senectã: uixit Domitianus annos.xlv. Beatas: fœlices te ſperãte. laus domitiani a iuſtitia. Quirinus: romulus dabit tibi locũ: & eris iter patrẽ Veſpaſianũ ac Titum. Siderei nati: huius meminit Martialis: Naſcere dardanio promiſſũ nomen iulo. Dũ pandit ſeriẽ: redit ad hiſtoriã poeta narrans iter annibalis per prona alpiũ uerſus italiã uſque ad taurinos cãpos. Seriẽ: ordinẽ rerũ futurarũ.i.fata ipſa: biduũ in iugis ſtatiua habuit annibal: & data militibus quies. iumẽta aliquot prolapſa e rupibus ĩ caſtra peruenerũt: inde mouit copias: quibus e colle italiã & circũpadanos oſtẽdit. dicens cætera proclıuia fore: & ſic ad rupẽ inacceſſam peruẽit. Lapſantẽ: labentẽ. uia quippe lubrica erat: ut neque ueſtigia firmare poſſẽt: neque ĩgredi. In uia deuexa prona ipſaꝝ alpiũ.

Et iunget noſtro templorum culmina cœlo.
Tunc o natæ deum diuoſque daturæ beatas
Imperio terras patrio rege: tarda ſenectam
Hoſpitia excipient cœli ſolioque quirinus
Concedet: mediumque parens fraterque locabũt.
Siderei iuxta radiabunt tempora nati.
Dum pandit ſeriem uenturi iuppiter æui.
Ductor agenoreus tumulis delatus iniquis
Lapſantem dubio deuexa per inuia niſu
Firmabat greſſum atque humẽtia ſaxa præmebat
Non acies hoſtis ue tenet: ſed prona minaci
Prætupto turbat et cautibus obuia rupes.
Stant clauſi: merentque moras: et dura uiarum.
Nec refouere datur torpentia membra quiete.
Noctem operi iungunt: et robora ferre coactis
Approperant humeris: ac raptas collibus ornos:
Iamque ubi nudarunt ſylua denſiſſima montis.
Aggeſſere trabes rapidiſque accenſus in orbem
Excoquitur flammis ſcopulus: mox proruta ferro
Dat gemitum patiens reſoluto pondere moles.
Atque aperit feſſis antiqui regna latini.
His tandem ignotas tranſgreſſus caſibus alpes
Taurinus ductor ſtatuit tentoria campis:
Intereauoces iouis atque oracula portans
Emenſis aderat: garamantum lætus harenis
Boſtar et ut uiſo ſtimulabat corda tonante
Maxime belidæ patriis qui mœnibus arces
Seruitium dextra: libycas penetrauimus oras.
Nos tullit ad ſuperos perfundens ſydera ſyrtis.
Nos pœne equoribus tellus uiolentior hauſit.
Ad finem cœli medio tenduntur ab orbe
Squalentes campi: tumulum natura negauit
Immenſis ſpatiis niſi quem caua nubila torquẽs

Niſu: dubio & labẽti conatu. Minaci prætupto.i.quadam altitudine quæ minari uidebaẽ. Prona: deuexa loca: & alta. Obuia: oppoſita tranſeũtibus. Cautibus.i.ſuo ſaxo. cautes dicũtur ſaxa. hæc rupes anguſta erat: atque ita rectis ſaxis: ut ægre expeditus miles tẽtabũdus manibuſque retinẽs uirgulta ac ſtirpes demittere ſe ſe poſſet. natura locus iã ãte præceps. recẽti terræ lapſu ĩpeditus ĩ mirandã admodũ altitudinẽ præruptus erat. Robora ferre: cũ cedendũ eẽt ſaxũ arboribus circa deiectis detruncatiſque ſtruẽ ingenrẽ faciunt eãque ſuccẽdunt auxiliãte uento: ardẽtia ſaxa ĩfuſo aceto putrefaciunt. Ita torridã incẽdio rupẽ ferto pãdunt. quatriduũ ſuper rupẽ conſumptũ eſt. Denſiſſima montis: montẽ denſũ arboribus. Sylua: lignis: arboribus. Reſoluto põdere: ſaxo putrefacto igni acetoque. Regno latini: italiam: in latio quippe regnauit Latinus: & ĩ latio ẽ roma caput italiæ. Cãpis taurinis: taurini ſũt ĩ latere alpiũ quod uergit ad italiam ſupra papiã: & adhuc ẽ illic oppidum Turinũ. Ductor: annibal caſtra mẽtatus ẽ in taurinis cãpis. Interea uoces iouis: dũ in cãpis taurinis ãnibal ſtatiua hẽet boſtar ab oraculo rediẽs attulit ſortes iouis hãmonis: & nactus opportunitatẽ poeta deſcribit ſyrtes: templi originẽ & ritus ſacroꝝ. Oracula: ſortes. oraculũ ẽ ut finit Sene. uolũtas diuina hoĩs ore enũciata. Emẽſis: ſuperatis itinere. Harenis: nã illic ſũt ſyrtes per quas iter fecerat boſtar. Maxiæ beſidæ: uerba boſtaris ad annibalem: a quo captat beniuolẽtiam: eũque a ſtudio ac pietate erga patriã celebrat. Belidæ: annibal q̧ ducis originẽ a belo. Seruitiũ: ſeruitutẽ. Dextra: robore: ac bello. Syrtis: Salu. ait duas eẽ ſyrtes quibus nomen ex re inditũ eſt. ſyro.n. ſignificat traho: & hæc loca trahũt ad ſe harenas. duo ſunt ſinus prope in extrema aphrica ĩpares magnitudĩe: pares natura: quoꝝ proxĩa terræ præalta ſũt: cætera ut fors tulit alta: alia in tẽpeſtate uadoſa. nã ubi magnũ mare: ac ſæuire uẽtus cœperit: limũ: harenaſque: & ſaxa ingẽtia fluctus trahũt. ita facies locoꝝ cũ uẽtis ſimul mutaẽ. Tellus: quæ ẽ uiolentior & periculoſior ipſis æquoribus.i.ipſa aqua. maiorem inqt laborẽ paſſi ſumus ĩter harenas ſyrtiũ: q̃ in aqua profunda. Pene hauſit: abſorbuit: accepit. Ad finẽ cœli: deſcribit ſyrtes quæ a meridie uſque ad occaſũ protẽdunẽ. Finẽ: occaſũ. Medio orbe: meridie. Squalẽtes: ĩculti nõ hĩtati. Tumultũ: nã ẽ illic magna planities: aggregant uẽtis harenæ: q̧ poſtmodũ ad tẽpus q̃ſdã ueluti ualles cõſtituũt.

Turbo:tempestas & pcella. Impacta:impulsa & adacta in aggeres aphricus spirat ab occidēte uersus austrū. chorus aūt uersus septētrionē. Truces:scutentes flamine. Capientē prælia:latissimū sine aliquo montis obstaculo. Vnde illic possunt uenti confligere. Montes:aggeres harenarū. Has ualles.i. uada & breuia syrtium per quæ non tuto nauigat naues qppe aliquando harenis cinctæ destituunt in sicco. Gneo seruio &. C. sempronio consu. iter uada syrtium classis romana tuto nauigauit. Obseruatis astris:nā interdiu confundit iter:qppe oīa uident esse plana & similia:tamen non

C onstruxit turbo impacta glomeratus harena:
V elsi perfracto populatus carcere terras.
A fricus aut pontum spargēs super ethera chorus
I nuascere truces capientem prælia campum.
I nque uicem ingesto cumularunt puluere mōtis
H as obseruatis ualles enanimus astris.
N anque dies cōfundit iter:peditemque profūdo
E rrātem campo:et semper media arua uidentem.
S idoniis cynosura regit fidissima nautis.
V erum ubi defessi lucos nemorosaque regna.
C ornigeri iouis:et fulgentia templa columnis:
A duenimus:magnisq̄ læta fronte sacerdos.
E xceptos hospes tectis inducit arisbas:
S tat phano uicina nouū et memorabile lympha:
Q uæ nascente die quæ deficiente tepescit.
Q uæque riget:medium cum sol accēdit olympū.
A tque eadem rursus nocturnis feruet in umbris.
T um loca plena deo dites sine uomere glebas.
O stentat senior:lœtaque ita mente profatur.
H as umbras nemorum et cōnexa cacumina cœlo.
C alcatosque ioui lucos præce bostar ad ora.
N am cui dona iouis non diuulgata per orbem.
I n gremio thebes geminas sedisse columbas?
Q uarum chaonias pennis quæ contigit oras:
I mplet fatidico dodonida murmure quercum.
A t quæ carpathium super equor uecta per auras
I n libyen niueis tranauit concolor alis
H anc sedem primo cythereia condidit ales.
H ic ubi nunc aras:lucosque uidetis opacos.
D uctore electo gregis admirabile dictu:
L anigeri capitis media inter cornua perstans:
M armaricis ales populis responsa canebat.
M ox subitum nemus atque annoso robore lucus
E xiluit:qualesque premunt nunc sydera quercus
A prima uenere die:prisco inde fauore.

ubique est eadē pfunditas aquæ: ideo opus est prius obseruare illos canales:& ualles.inde dirigere iter certū obseruādo astra & sic pedites ne incidāt in loca uadosa. obseruāt igit noctu cynosuram in duæ sūt arcti maior & minor quæ dici cynosura. maior uero helice: phenices primi obseruauerūt cynosurā quæ certius iter præbet nauigātibus & ambulātibus p loca uadosa. Sidoniis: phenissis. Stat fano uicina nouum: describit naturā fōtis uicini tēplo iouis: est tamē hæc historia: quoniā ap d' garamātes fōs ē in dictā frigidus ut non bibatur: tam feruidus noctu ut non tangat. Nouum.i. res noua & mira. Dites:fertiles sine cultura. Has umbras nemorꝶ: uerba sacerdotis harisbæ ad hostarē. Cōuexa:erecta in altū & concaua. Nā cui dona iouis.q.d. nemo est q hæc ignoret colūbas.i. ex ægypto uolantes constituisse oracula iouis ammonis & dodonei āmonis oraculū ut asserebāt ægyptii sacerdotes autore herodoto sic fuit cōstitutū: duæ mulieres a phenicibus ex thebis ægyptiis abductæ fuerūt: quarꝶ altera in libyam puenit: altera ī græciā: utraque constituit oracula in illis locis. Sacerdotes aūt dodonei sic dicebant: duæ colūbæ nigræ ex thebis ægyptiis uolauerunt quarꝶ altera ī molossis ex fago monuit uoce hūana illic habēdum eē oraculū iouis: altera idē fecit ī libya. Vbi ē hāmonis oraculū sacratū. ego aūt inqt herodotus sentio duas puellas a phenicibus uēditas fuisse quarꝶ altera ī thesprotis serua ad fagū tēplum iouis erexit: altera itē in libya. colūbas appellatas pp barbarā linguā. & loquutas hūana linguā: cū deposita barbarie ita loq cœperunt ut ītelligerent. Cui nō diuulgata. s. sunt q̄si dicat oēs sciūt non ītERROgatiue positum semper includit affirmationem num uero negationem. Thebes: ægyptiæ scilicet quoniam sunt & thebe boetiæ. Chaonias oras: epyroticas. chaones sūt antiq hītatores epyri apud quos erat oraculū iouis dodonei. Dodonida quercum: patronymicum est a sylua dodona epyri. At quæ carpathium: mare carpathiū est ante ægyptum denominatum a carpatho insula quod extenditur rhodum usque & cyprū. Cōcolor: eiusdē coloris cuius erat illa quæ uolauit in epyrum. Ales cythereia: colūba dicata ueneri ū de ē distichon Martialis. Ne uioles teneras pre duro dēte colūbas. Tradita lignidiæ sūt tibi sacra deæ. Ductore lanigeri capitis: arietem.i. sedit iter cornua arietis dabatque respōsa. aries ē ductor ouiū sub cuius effigie colebat luppit. Marmaricis: libycis. Mox: statī emersit hoc nēus qd' cernis īqt Arisbas. Prisco pauor: ātiq uenera

tione. Nivea:quoniã sacerdotes habebant uestes ex lino:& xilino ut dictũ est. Collisis: inuicẽ impactis. Maior nota: idest uoce humana maiore.i.diuino spiritu loquutus est sacerdos. Tenditis in latium:uaticiniũ sacerdotis ad pœnos tendentes in latium. Prolẽ assaraci:romanos q originẽ habuerunt ab ænea nepote assaraci. In latus hesperium:italiũ idest uideo martem iã parare currus suos ad bellum:& eius equos efflare ignem in italiam. Tu qui:uertit sermonẽ ad annibalem qui miserat bostarem sciscitatum mẽtem iouis cornigeri:tu inquit q scire cupis finem huius belli eas in apuliam:& ibi delebis exercitum romanũ.

Extrema fati:finem & dispositionem fatorum. Claro labori:quoniam uirtus circa difficile uersat :& labores nutriunt animos generosos:& hoĩes claros reddunt ideo ab effectu claros labores appellat. Illud sane sciendum est iquit cyrus apud xenophontẽ eo bona maiorem afferre lætitiam quo magis quis labore antecedẽte ad ea puenıat. labores enim obsonium sũt bonis uiris. Aetoli ductoris: diomedis qui cõsedit ĩ apulia. Iapyga: appulum ubi fuit pugna cannensis. Augebis auos: nobilitabis carthaginenses ea pugna & nemo erit postea qui sic alte uulneret italiam. Dardana regna:italia & romana. Pubes saturnia: iuuẽtus itala a saturno q regnauit ĩ latio. cura dicitur q cor urat & supprimit exitum annibalis; ita uolẽte iunone: ne ceptis ille absisteret. Dũ carpet superas auras:dum uiuet. nã romani usque ad mortem persequuti sũt annibalem qui moriturus dixit. liberemus romanos tanta sollicitudine ac cura. Lætis:annibali & militibus. Propioris pugnæ: quoniã paulo post ad Ticinum cũ scipione pugnatum est a pœnis felici marte.

A ibor numen habet:coliturque repentibus aris:
D umque ea miramur subito stridore tremendum
I mpulsæ patuere fores:maiorque repente.
L ux oculos ferit:ante aras stat uestæ sacerdos:
E fful gens niuea:et populi concurrere certant.
I nde ubi mandatas effudi pectore uoces:
E cce intrat subitus uatem deus:alta sonoro.
C ollisis trabibus uoluuntur murmura luco.
A c maior nota iam uox prorumpit in auras.
T enditis in latium:belloque agitare paratis
A ssataci prolem libyes cepta aspera cerno:
G radiuumque trucem currus iam scandere:et atrã
I n latus hesperium flammam expirare furẽtis
C ornipedes:multoque fluentia sanguine lora
T u qui pugnarum euentus:extremaque fati.
D eposcis:claroque ferox das uela labori:
I nuade ætoli ductoris iapiga campum.
S idonios augebis auos:nullique relinques.
A lrius ausoniæ penetrare in uiscera gentis:
D onec uicta tibi trepidabunt dardana regna.
N ec ponet pubes unq̃ saturnia curam
D um carpet superas in terris annibal auras.
T alia portabat letis oracula bostar.
I mpleratque uiros pugnæ propioris amore.

PETRI Marsi interpretatio ĩ quartũ uolumen syllii italici.

AMa per ausoniæ: territi sunt romani cum accepissent annibalem alpes munimentum italiæ cum exercitu transcendisse;& iam urbes italas obsiderẽ omnes oppidani muros uetustate collapsos restituentes arma ad bellum undique comparabant. interea. P. Cor. Scipio consul rediens e massylia quo transmiserat per oram ligusticam cum padum traiecisset annibali descendẽti ex alpibus ad ticinum occurrit; & cum eo infœlici marte pugnauit postea impar pœnonorum equitatui ad trebiam se recepit;& in ædito loco castra muniuit eius collega sẽpronius gracchus monitus a senatu ut rei publicæ labãti opẽ ferret e sicilia celeri nauigatione arimi num inde in castra ad collegã uenit auidusque pugnæ uir inconsultus ab annibale uincitur:qui mouens inde infesto agmine:ac maximis difficultatibus superato appennino ad lacum perusinũ contendit. hæc syllius canit ĩ hoc uolumine. Nubiferos montes: alpes altissimas & nubibus obductas. Iugum: imperium punicum id est superata iam esse saxa illa imperuia a pœnis. Herculei laboris:quoniam hercules ante transcẽderat alpes:æmulus dicitur eiusdem rei studiosus. Improba: scilicet fama. Gliscit:crescat eundo.

Ama per ausoniæ turbatas
spargitur urbes:
Nubiferos montes et saxa
minantia coelo.
A ccepisse iugum:penosque per inuia uectos.
A emulaque herculei.iactatur fama laboris:
D escendisse ducem diros canit improba motus.
E t gliscit gressu:uolucrique citatior euro:
T errificis quatit attonitas rumoribus arces.

Austruit auditis: adiungit aliqua his quæ audiuit. Per inania rerum: per res uanas. Pascere: nutrire: & augere: pauor est metus mentē e suo loco mouens. Amento: uocamus amentum illud paruū lorum quod iaculo admetitur ut illo melius impellat. Saxo: cote exacuit. Obices: robora quæ obiciuntur portis. Timor haud segnis magister: q docet hominem non debere esse segnem ī rebus dubiis: sed īdustriū. Larē: uillā. Vltima fila: senes extrema iā ætate laborātes. Non æquo ordie: Vir, sequiturque patrē nō passibus æquis. Nec poscitur autor: non quærebāt autorē illius rumoris: uerū oēs credebant fugiendoque terrebant alios. At pfes: ita uulgus & agrestes faciebant: sed senatores erecto contra aspa aīo de sūma rerū consultabāt: qui periculis gaudebant ut fortitudinis laudē conseq possent. Laus igitur est romanorum a magnitudine animi. Immania cepta: tāta belli initia: & amissio alpium sinu in gremio italiæ. Crudā: fortem ac malis insuperabilem ut decebat uiros fortes & illos quoq; a quibus militia erat: & martē genti inscribebant. Ad decus: ueræ fortitudinis laudē quæ circa picula uersatur: atque dolores. Cōdere nomen dextra: parare famā bello & uirtute in tātis difficultatibus. Rebus secundis: quoniā rebus ad libidinē nostrā fluentibus aī ad luxum uertunt in rebus aūt duris generosa natura ī altum euolat & ueræ uirtutis laudē consequit. Sed libyæ ductor: annibal milites suos torpentes mēbra uallo & quiete refouebat eosque solabat dicens iam omnē difficultatē superatā esse romāque iam haberi sub ictu. & ad eam iter esse p campos: & cū gallos ad defectionē sollicitaret Scipio aduenit. Fessa gradum defatigato & quæ ingredi neq bāt pp difficultates acceptas ī alpibus.

Torpentia neruos: habētia neruos cōtractos: & torpentes pp frigora & niues alpinas. Per cāpos: ut non timerent alteras alpes. neq; superērat appenninus.

Stare: cessare hærere illic. Atmifere quondā: galli tenuer magnam italiæ ptem ultra padū circa placentiam & cremonam uersus ligures & rubiconē: alii erant boi alii senones: qui romam cepe runt obsederuntque capitolium boiorū centum: & .xii. tribus fuerunt qui extincti fuerunt paulo ante tempora tyberii cæsaris boi defecere ad annibalē sed celer aduentus scipionis eos repressit: qui e massylia genuam transmiserat. Inde pisas. ubi accepto exercitu a Manlio: & Attilio prætoribus hostib; occurrit. helico heluetius autore Plynio fabrilem ob artem romæ commoratus remeans in patriam attulit caricas: uuas: oleum: & uinum optimum. unde galli dulcedine allecti ī italiam se se effuderūt.

Austruit auditis docilis per inania rerum.
Pascere rumorem uulgi pauor: itur in acris.
Bellorum raptim curas: subitusque per omnem:
Ausoniam mauors strepit: et ciet arma: uirosque:
Pila nouant: ac detersa rubigine seuus.
Induitur ferro splendor: iuuenumque repostæ.
Instaurāt galeæ coni decus: hasta iuuatur:
Amento: renouantque noua fornace bipennes
Conseritur tegmē laterum impenetrabile multas
Passurus dextras: atque irrita uulnera thorax.
Pars arcu inuigilant: domitat pars uerbere anhelū
Cornipedem in gyros: saxoque exasperat ensem.
Nec non et muris quibus est luctata uetustas:
Ferre moratur opem: subuectant saxa cauasque
Retractant turres: edit quas longior ætas.
Hinc tela accipiunt arces: et robora portis.
Et fidos certāt obices accersere sylua.
Circundant fossas: haud segnis cuncta magister.
Precipitat timor: ac uastis trepidatur in aruis:
Deseruere larem: portant ceruicibus egras.
Attoniti matres ducentisque ultima fila.
Grandeuos rapuere senes: tum crine soluto
Ante agitur coniunx: dextra leuaque trahuntur.
Paruii: non equo comitantes ordine nati.
Sic uulgus traduntque metus: nec poscitur autor.
At patres quanq̄ exterrent immania cepta.
Inque sinu bellum atque alpes et peruia saxa
Decepere tamen crudam contra aspera mentē.
Et magnos tollunt animos: iuuat ire periclis
Ad decus: et dextra memorandum condere nōmē
Quale dedit nunq̄ rebus fortuna secundis:
Sed libyæ ductor tuto fouet agmina uallo
Fessa gradum multoque gelu torpentia neruos.
Solandique genus letis ostentat ad urbem
Per camposs superesse uiam romamque sub ictu.
At non et rerum curas consultaque belli.
Stare probat: solusque nequit perferre quietem.
Atmiferæ quondam prisca inter tempora gentes

Beatas:opimas & fertiles sedes italiæ. Pepere manu:effecerũt r̃bus a se gestis ut timerẽt. Impia: quoniá ceperũt urbẽ & ioui capitolino bellũ ĩtulere. Quirites:romani quos ceperunt senones. Inania corda:uana:& sine fide. Sollicitat:ad defectioné.s. Fluxá morũ:genté mutabilé boiorũ.s.& habenté mores ĩstabiles:quoniá defecerát ad pœnos:& anteq̃ alpes trãscenderet annibal boiorũ legatio ad eũ missa ẽ pollicens boios futuros duces itinerũ & belli socios. Iá consul: Scipio iã e massylia redierat. Phocaicis:massyliensibus quoniá massylia condita fuit a phocẽsibus. Diuersũ laborẽ:quoniá annibal ĩ alpibus,scipio ĩ mari laborauerat. Signũ furoris:classicũ & signũ pugnæ:erat ẽt prælii signũ tunica rubra posita ꝑ tabernaculo ducis. Vnde dicit Plu.in Pompeio extẽplo cæsar tunicã rubram poni iussit.hoc.n.romanis pugnæ signũ est cũ id milites cõspexissent cũ clamore:atque alacritate dimissis tẽtoriis ad arma cucurrerunt: paludamenta ẽt consulũ coccinea erát.

Debellata ꝑcul: uerba annibalis suos ad operá nauãdá hortãtis ne.s. post tot uictorias ĩ ultimo actu ꝑdant decorꝫ & oĩa quæ felici cuẽtu gesserát commemorat ab colũnis herculeis usque ad cápos taurinos ĩ qbus castra hẽbat,sic ait apd' liuiũ ab herculis colũnis ab oceano terminisque ultimis terraꝝ ꝑ tot ferocissimos hispaniæ populos uincẽtes huc ꝑuenistis pugnabitis cũ exercitu tyrone; hac ipsa æstate cæso uicto circũsesso a gallis ignotoque adhuc duci suo; ignorantique ducẽ. Iberis;hispanis. Numerosa agmina;magnũ exercitũ. Nõ aspnatos iussa: dicebat annibal rhodanũ & pyreneos montes non ẽe aspnatos iussa sua,q.d.oĩa sub iugũ misimus:tm̃ italia supest igiť totis uiribus adnitẽdũ ẽ ne incassũ laborasse uideamur; & ut finẽ consequamur cuius cã tanti motus excitati sunt. Celtas;gallos. Amphitrioniadæ: herculi.i.uos armati transcendistis alpes quæ fuerũt herculi magnus labor & duxistis equos ĩ iugũ alpium cum ꝑius homini expedito uix preberent iter:itaque debetis aĩos colligeř: & arguit ab honesto; ĩde ab utili cũ hic labor sit daturus italiã belli præmiũ. Equitẽ equũ habẽtẽ insessorẽ antiq ut autor ẽ macrobius ut hoĩem equo insidẽtẽ ita & equũ cũ portaret hominẽ eqtẽ dixerũt Vir.atque eqtẽ docuere sub armis insultare solo & gressus glomerare superbos. Ad pulchra discrimina: ad pugnã quia hoĩes fiũt clariores & pulchrũ ẽ pugnaꝛ ꝑ patria & mori si patris salus requirat.

A usonium inuasere latus:sedesque beatas.
E t metui pepetere manu:mox impia bella:
T arpeius pater et capti sensere quirites.
H ic dum sollicitat donis et inania corda.
A c fluxam morum gentem fouet armaque iũgit.
I am consul uolucri peruectus littora classe:
S cipio phocaicis sese referebat ab oris.
I ngentesque duces pelagi terræque laborem:
D iuersum emensos propiora pericula uallo.
I ungebãt:magnæque aderant primordia cladis.
N anque ut collatis admoto consule castris:
S ustulerat fortuna moras:signumque furoris
A ccensæuiso poscebant hoste cohortes.
D ebellata procul quæcunque uocantur iberis:
I ngenti tyrius nemorosa per agmina ductor.
V oce sonat non pyrenem rhodanũ ue furentem:
I ussa aspernatos: rutulam fumasse saguntum:
R aptum per celtas iter:et qua ponere gressum:
A mphitryoniade fuerit labor isse sub armis.
P enorum turmas:equitemque per ardua uectum
I nsultasse iugo et fremuisse hinnitibus alpis.
C ontra pulchra suos uocat ad discrimina consul
H ostem miles habes fractum ambustũque niuosis
C autibus:atque ægre torpentia membra trahentẽ
E n age qui sacros montis rupesque profundas:
T ransiluit:discat quanto stat celsius arce.
H erculea uallum:et maius sit scandere collis
A n nostros rupisse globos:det inania famæ.
D um magna fuso pugna retroque ruenti:
Q ua uentum est obstẽt alpes:super ardua ductũ

Hostem miles habes:oratio scipionis consulis ad suos milites quibus ostendit minimo conatu hostes niuibus & glacie confectos uinci posse eosque hortatur ut pro comuni salute contra barbaros totis uiribus adnitantur. cautibus saxis alpinis. Egre; cũ difficultate ambulantem.

En age;hortantis est.parate inquit animos ad pugnam ut annibal qui gloriatur transcendisse alpes distat plus esse superare romanos quam montes;& plus esse superare uallum romanorum & maioris difficultatis quam arcem herculeam idest sagunthinam. Sacros montes:alpes intactas; quas natura uidebať opposuisse hostibus ne italia bello hostili atque externo q̃tereť. Profundas; altas

Vallum:nostrum scilicet idest distat pœnus difficilius esse superare castra romana quam alpes niuosas. Celsius:altius & superatu difficilius arce herculea idest sagunthо condita ab hercule. Colles:alpes & pyreneos montes. Det inania famæ;extenuat id quod negare non potest scipio & detrahit annibali qui quadam inani fama gaudebat se.s.potuisse alpes transcendere. Inania; res inutiles & uanas extollat. Famæ:ad famam iactet inquit se transcendisse alpes dummodo a nobis uictus non habeat quo confugiat;& fugere uolenti alpes ipsæ obstent ac manus nostras effugiat.

Huc egere dei:latios ut sanguine fines
Imbueret:tellusque hostilis conderet ossa.
Scire libet noua nunc nobis atque altera bellum:
Carthago an ne eadē mittat quæ mersa sub equor
Egatis inter uasto iacet obruta ponto.
Hæc ait:atque agmen ticini flectit ad undas.
Cæruleas ticinus aquas et stagna uadoso:
Perspicuus seruat turbari nescia fundo.
At nitidum uiridi lente trahit amne liquorem
Vix credas labi ripis tam mitis opacis.
Argutos inter uolucrum certamine cantus
Somniferam ducit lucenti gurgite lympham.
Iamque sub extremum noctis fulgētibus umbris
Lux aderat:somnusque suas confecerat horas.
Explorare locos consul collisque propinqui:
Ingenium et campis quæ sit natura parabat
Par studium peno:similesque in pectore curæ.
Ergo aderant rapidis equitum comitantibus alis.
Verum ubi commoto docuerunt puluere nubes
Hostē ferre gradū:et propius propiusque sonoro:
Quadrupedum cornu tellus gemit:ac simul acer
Vincentum lituos hinnitus sciuit equorum
Arma uiri rapite arma uiri:dux instat uterque.
Ambobus uelox uirtus geminusque cupido
Laudis:et ad pugnas martemque insania concors
Haud mora iam tantum campi dirimebat ab ictu
Quantum impulsa ualet:cōprendere lancea nodo
Cum subitum liquida nō ullis nubibus æthra
Augurium mentes oculosque ad sydera uertit.
Accipiter medio tendens a limite solis
Dilectas ueneri notasque ab honore diones.
Turbabat uiolentus aues:atque unguibus idem.
Idem nunc rostro:duris nunc ictibus alæ.
Ter quinas dederat seua inter uulnera loeto
Nec finis satiesue noui sed sanguinis ardor.
Gliscere:et urgebat trepidam iam cede priorum.
Incertamque fuge pluma labente columbam
Donec phoebeo ueniens iouis ales ab ortu:
In tenuis tandem nubes dare terga coegit.
Tum uictrix lætos signa ad romana uolatus.
Conuertit:prolesque ducis qua parte decora.
Scipio quassabat puerilibus arma lacertis
Clangorem bis terque dedit:rostroque coruscæ.

Egre:pduxerūt ut hic caderet. Dei: scilicet quos uiolauit rūpēdo fœdera. Tellus hostilis: italia. Scire libet: a præterita uictoria ī primo bello punico ostēdit pœnos facile superatū iri. eadē inquit ē carthago quæ hos milites mittit:& prior bello punico submersa fuit ad egates apud liuiū ait experiri iuuat utrū alios repēte carthaginenses p.xx. annos terra ediderit:an idem sint q ad egates pugnauer īsulas. Ponto:mari siculo & libyco. Ceruleas ticinus aqs: describit ticinū fluuiū q ortus in alpibus labit ppe papiā & in padū mittit. hēns aquas limpidissimas:& adeo mitis ī cursu ut uix labi uideatur. Iāque sub extremū noctis: describit crepusculū matutinum quo tpe uterque dux ad castra hostilia contemplanda naturāque loci prodierat. Pœno:annibali. Rapidis alis: militibus leuis armaturæ. Acer hīnitus: uehemēs adeo ut superaret tubas. Cornu: ungula. Velox uirtus: uterque promptissimus erat ad res præclaras obeundas. Geminus cupido: similis cupiditas pugnandi & ponit cupidinem p ipsa cupiditate. Concors īsania:similis pugnandi furor. Cū subitum: describit auguriū quod apparuit utrisque priusq̄ manus consererent qđ portendebat annibalem .xvi. ānos dilaceraturum italiā & postea superatū iri a scipione cōsulis filio. Liuius ait lupū ītrasse castra romanorū laniatisque ouibus intactū euasisse;atque examen apū arbore prætorio imminente consedisse hæc prodigia scipio consul procurauit priusq̄ in aciē copias educeret poeta ingeniose finxit hoc auguriū. Liquida æthra:pro aeris splēdore. Sic Vir. Nec lucidus æthra syderea polus:& æthra ē generis feminini & significat splendorem cœli. Accipiter:hic accipiter significabat annibalē qui ab aphrica quæ est exposita ad meridiem ueniebat. Notasque ab honore diones: dione mater est ueneris quæ pro uenere ponitur; cui columbæ dicatæ sūt quibus romani significabantur oriundi a uener per æneam. Saties:satietas. Gliscere:crescebat. Ales iouis:aqla ioui sacra quæ nūq̄ fulmine tangit & fingunt poetæ ipsā ministrare ioui fulmina. hæc aquila significabat scipionem iouis filium q̄uis putaretur filius. P. Scipionis tunc consulis. Proles ducis:scipio filius cōsulis.

Perſtringens:leuiter tãgens. Exclamat liger:hic erat augur ſcipionis:qui auguriũ illud interpretatus eſt,nã ſciebat prænoſcere futura ex uolatu auium. Pœne bis octonos:uerba auguris & augurii interpretatio. Pene:annibal inq̃t p. xvi.annos lacerabis italiã & romanos qui habẽt originẽ a uenere:ſed romanũ imperiũ non aſſequeris:& ni decipior augurio ſcipio cuius galeã pſtrinxit ales hinc bello finẽ imponet cognomenque maius ipſa carthagine reportabit appellabitur q̃ppe aphricanus. Volucri:accipitri. Daunia regna:latina.nã ĩ lano regnauit daunus pater turni. Armiger iouis: aquila. Nã tibi:uertit ſermonẽ ad ſcipionẽ puerũ. Prepes:aquilla.i.ſi aquila uerum facit auguriũ & mentẽ ſupeꝝ denuntiat. Contra:ex alia pte augur annibalis aliter interpretatus eſt auguriũ. Oĩa:auguria felicia ipſi annibali.

Genti ueneris:romanis q a uenere originẽ habent. Dictis comitẽ:quoniam hæc dicens haſtã in romanos contorſit:quæ pter diſtantiã irrita fuiſſet ni catus agens equũ ſuum præcipitẽ ut eſſet primus q hoſtes ĩpeteret excepiſſet haſtam iã cadentẽ in frõte. Cornu:haſta ex corno arbore. Stetit:infixa eſt. Ob latæ:nã catus obtulit frontẽ haſtæ iam langueſcenti. Sublime reductos:in altum atrecta habentes capita contractis habenis ab inſeſſoribus. Rapida pcella:quodam ĩpetu inſtar pcellæ & tanta erat uelocitas ut uix in puluere ſignarẽtur ueſtigia. Ala:acies alæ dicunt̃ ĩ exercitu equitũ ordies autore gellio q̃ circum legiones dextra ſiniſtra ue tãq̃ alæ in auiũ corporibus locabant̃. Arietat:facit impetũ:inſtar arietis:ð quo dictũ eſt. Immania mẽbra:quoniã galli fũt proceræ ſtaturæ. Tumẽs:ſuperbiens.

Ataui brenni:hic fuit dux gallorum qui quondã romã ceperãt ad quem hic chrixus originẽ referebat ſuam & ataui ſui brẽni ſtemma iactabat. Trahebat in titulos:aſcribebat gloriæ ſuæ romã captã & capitoliũ obſeſſũ:tituli dicuntur inſcriptiones:ac laudes. Capitolia capta:ſeruit poeta iactantiæ gallicæ nõ enĩ captũ fuit capitolium:ſed obſeſſũ.

Vmbone:in clypeo chryxi celata erat hiſtoria romæ captæ a gallis:& aurum appenſum p redẽptione capitolii & romanorũ q illuc confugerant. Celtas:gallos. Vertice ſacro:quoniã illic erat numinũ ſedes.i.pro redemptione capitolii & tẽpli iouis. Penſſantes:accipiẽtes a romanis ad pondus. Torque fuluo:aureo monili torquis ornamentum colli quo gali utebant̃. Auro uirgatæ ueſtes:quoniã ueſtes ſcutulis diſtinctas galli inuenerunt. Manicæ:etiam erãt intertextæ auro:& habebant armillas apud antiquos romanos tunicis uti manicatis molle atque indecorum erat gellius ut tunicis uti uirum prolixis ultra brachia & uſque in primores manus ac prope in digitos romæ:atque omni ĩ latio ĩdecorum fuit eas tunicas græco uocabulo noſtri chirodotas:ideſt manicatas appellauerũt.hac antiq̃tate ĩductus Publio aphricanus pauli filius uir omnibus bonis artibus:atque omni uirtute præditus. Publio

Perſtringens conum galeæ ſe reddidit aſtris.
Exclamat liger:huic ſuperos ſentire monentes
Ars fuit:ac penna monſtrare futura magiſtra.
Pene bis octonos italis in finibus annos:
Audaci ſimilis uolucri ſectabere pubem.
Auſoniam:multamque feres cũ ſanguine prædã.
Sed compeſce minas renuit tibi daunia regna:
Armiger ecce iouis:noſco te ſumme deorum.
Adſis o firmeſque tuæ pater alitis omen.
Nam tibi ſeruantur:ni uano caſſa uolatu
Mentitur ſuperos præpes poſtrema ſubactæ.
Fata puer libyæ et maius carthagine nomen:
Contra leta bogus tyrio canit omnia regi.
Et fauſtum accipitrem ceſaſque in nube uolucres:
Aeneadis cladem et ueneris portendere genti.
Tum dictis comitem contorquet primus in hoſtis
Ceu ſuadente deo et fatorum conſcius haſtam
Illa uolans patuli longe per inania campi
Lœtum perdiderat ſpatio:ni fuſus habenas.
Dum primæ decus affectat decerpere pugnæ.
Obuia quadrupedis præceps catus ora tuliſſet
Sic elangueſcens et iam caſura petitum
Inuenit uulnus:cedemque recepit ab hoſte
Cornus:et oblatæ ſtetit inter tempora frontis
Incurrunt acies magnoque fragore per equor
Suſpendunt cuncti freni ſublime reductos
Cornipedes ultroque ferunt:erectus in auras
It ſonipes:rapidaque uolans per aperta procella.
Tenuia uix ſummo ueſtigia puluere ſignat.
Boiorum ante alias chrixo duce mobilis ala.
Arietat ĩ primos obiicitque immania membra:
Ipſe tumens ataui brenni ſe ſtirpe ferebat.
Chrixus:et in titulos capitolia capta trahebat.
Tarpeioque iugo demens et uertice ſacro
Penſantis aurum celtas umbone ferebat.
Colla uiri fuluo radiabant lactea torque:
Auro uirgatæ ueſtes manicæque rigebant.

Sulpitio gallo hoi delicato iter pleraque alia quæ obiectabat id quoque probro dedit q tunicis uteretur manus totas operientibus. Simili metallo:auro. Camertum:camertes erant populi umbriæ habitantes in montibus. Phalanx est uocabulum macedonicum. Vnde boiorum:ipsi boi qui tanq undæ irruebant. Infandi:impii & sacrilegi propter romam a senonibus olim captam & obsessum capitolium. Examina:multitudinem. Natant:sanguine obducta sunt. Sorbet uestigia.i.cruor replebat uestigia ut non cognosceretur. Vngula:equorum.s.conficiebat iacentes humi semineces: & spargebat eruorem in ora cesorum.

E xauro:et simili uibrabat crista metallo:
S ternitur impulsu uasto perculsa camertum
P rima phalanx:spissæque ruūt conferta per arma
V nde boiorum sociata examina densent.
I nfandi senones : collisaque quadrupedantum:
P ectoribus toto uoluuntur corpora campo.
A rua natant:altusque uirum cruor altus equorum
L ubrica belligeræ sorbent uestigia turmæ:
S eminecum letum peragit grauis ungula pulsu.
E t circumuolitans tetros e sanguine rores
S pargit humo:miserisque suo lauit ora cruore.
S picula prima puer tumidi tyrrhene pelori
P urpureo moriens uictricia sanguine tingis:
N am tibi cū stimulas cornu atque i prælia mētes.
A ccendis:renouasque uiros ad uulnera cantu:
H æsit barbaricum sub anhelo gutture telum
E t clausit raucum lœtali uulnere murmur.
A t sonus extremo morientis fusus ab ore:
F essa pererrauit mutis iam cornua labris
C hrixus picentem laurumque nec eminus ambo.
S ed gladio laurum picenti rasilis hasta
R ipis lecta padi letum tulit:auia nāque
D um petit:ac leuo meditatur fallere gyro.
H asta uiri femur et pariter per anhela uolantis
I lia sedit equi:geminam dedit horrida mortem:
I dem sanguinea uenuli ceruice reuellens.
S ternit præcipitem trepido te farfare telo.
E t te sub gelido nutritum tulle uellino.
E ggregium ausoniæ decus ac memorabile nomē.
S i dent fata moras.aut seruent fœdera pœni.
T um romulum atque olim celeberrima noīa bello
T yburtis magios hispallatemque metaurumque
E t damum dubia meditatus cuspide uulnus.
N ec locus est tyriis belli pugnæ ue:sed omnem.
C elticus impleuit campum furor:irrita nulli:
S picula torquentur:statque omne i corpore ferrū
H ic inter trepidos immane quirinius audēs
C ui fugere ignotum atque iuicta mēte placebat.

Peragit læthum:perficit morté. Seminecum:eorum qui erant prostrati & non plane mortui. Tyrrhene puer:pelorus est promontorium siciliæ uersus italiā a quo hic pelorus nomen accepit: qué tumidum appellat ut ostēdat ipsū etiā fuisse tubiciné qui inflat buccas cū sonat tuba. Vnde Iuue. notæque per oppida buccæ. hoc nomen ideo fingit poeta ut alludat ad tyrrhenū piseū æneæ tubæ inuentoré. Cornu:a quo cornicines dicunt. ideo dixit Iuue. Quadringenta dedit gracchus sestertia doté cornicū:siue hic recto cantauerit ære. Ambo:sic Vir. strauit ambo. & si duo præterea tales idea tulisset terra uiros. Rasilis hasta:polita. Fallere:decipe chryxum uoluendo equū ad sinistram. hasta transfixit femur picentis: & ilia equi cuius dorso insidebat:& sic equū: & insessorem confecit farfarus est fluuius prope equiculos:a quo hic farfarus nomen accepit. Velino: uelinus est lacus in sabinia: Vir. & roscida rura uelini. Gelido:propter rigoré regionis Ply. ait Sabini uelinos acrolunt lacus roscidis collibus. Egregium decus: alludit ad. M. Tullium Ciceroné. Celeberrima nomina: nam Tiburtus corax: & catillus uenerunt ad bellum cum æneas pugnauit in latio. Vir. in. vii. Tum gemini fratres tiburtia mœnia linquunt. Olim: quondam i bella laurentia. Hispellatem: ab oppido umbriæ hispello quod adhuc nomen retinet prope asissium & fulginiam & metaurum a metauro fluuio appellat de quo loco suo dicetur.

Metaurumque: uersus est hipermeter habundat. n. syllaba una sed hoc cū fit sequens uersus debet incipere a uocali.

Dubia cuspide:incerta quem impeteret damum ne:an metaurū. Celticus: gallicus. Trepidos: romanos territos a gallis. Quirinius:nomen proprium tractum a quiritibus. hic erat fortis. nā i rebus aduersis non parcebat uitæ suæ. nūc equū ipellebat ut ānibalé ipeteret siue chryxū qd' decus asseq non potuit.

Gesa: tela gallica ad regē chryxū ductorē gallorꝫ q tantā stragē tūc edebat. Certus necis: cū certus esset se illic moriturū siue cū decreuisset mori: & oīo uitā suā cōtēpneret ut ducē illū cōficere posset. unde dicit Seneca qsquis uitā suā contēpsit tuæ dominus ē. Rutulū nodū: uinculū aureū quo capilli religant. Vouentē non exaudita: q uonebat ea quæ a marte non exaudiebant. Parce: deæ quæ uitā dispēsant hūanā sīlo. Lycaunus erat hostis q quirino leuā abscidit & cū ille auerteret sese: ut fugeret uasagus caput seeuit & circū ferens patrio clamore deos uocabat. Viro: quirino. Lenti: flexibiles. Rotat: rotādo stringit. Laxatis: remissis. Micans: mouens se se ipsa manus recisa. Nescia: quoniā erat diuisa a corpore. Flectentē: īsessorē q flectit equū. i. ipsa manus cū penderet tenens lora flectebat equū ut prius. Iubaque: uesagus tenens iubā galeæ & crines ipsā galeā suspēsā portabat. Dūque ea gallorꝫ: dū galli hāc stragē ī cāpo facerent consul scipio copias oīs ī aciē eduxit. Accitas: uocatas ex castris. Marsosque: marsi sunt populi pelignis uicini & latinis quondā bellicosissimi laurētū oppidū latii ubi regnauit latinus: cora oppidum latii adhuc retinet nomē. Sabelli alio nomīe dicunt sānites orti a sabinis uoto uer sacro: nūc dicūtur benenētani ultra neapolī. Tuder oppidū umbriæ ī mōte situ. Vbi mars colebat adhuc retinet nomē falisci populi sūt hetruriæ. ubi nūc est uiterbiū apud quos ēt nīo tpe ē magna copia lini candidissimi qđ purgat aqs calidis illic passim statentibus: iō dicit gētilia lina. Muris herculeis: tiburtinis quoniā tibur erat dicatum herculi: iō herculē appellauit Martialis catyllus post pris āphiarai interitū ad thebas iussu edi aui sui ī italiā nauigauit. ubi cum tribus filiis coracæ catyllo: & tiburto cōdidit oppidū & tibur a noīe tiburti natu maioris denomīauit. Ply. tamen dicit tiburtū fuisse conditorē. nobile est ēt nūc tibur copia pomorꝫ & maxime malis punicis quæ subīde romam aduchunt p tibur labit anio fluuius. q ī plano mitem hēt cursum. Catylli: tiburtes accolēres anienem. Hernica saxa: hernici sūt populi cāpaniæ colonia sabinorꝫ quorum lingua saxa uocātur herne: unde hernici dicti quoniā montes cāpaniæ incolebant: Vir. hernica saxa colunt quos diues anania pascit. In duratos in pregelidis riuis. i. ante duratos ī aquis frigidis. hoc dicit poeta alludens ad antiquitatem hernicorum; qui orti sunt a sabinis. sabini autem mixti fuerunt cum lacedæmoniis lacedæmonii autem infantes ridigissima aqua eurotæ fouebant ut essēt robustiores ideo Papinius in thebaidæ durum eurotam appellat; ad quam educandorum puerorum disciplinam alludens etiā Vir. ait Natos ad flumina primum deferimus: sæuoque gelu duramus: & undis. de disciplina lacedæmoniorum; & uitæ instituto ex legibus lycurgi dixi in commentariolis officiorum. In pregelidis duratos; id est præduratos in aquis rigidis hernicorum quorum caput erat anagnia quæ adhuc retinet nomen; sed omnis ille tractatus campania nunc uocatur. Casinum; oppidū campaniæ ī cacumine alti mōtis sitū ideo ipsū appellat nebulosū nūc ē illic celebre monasteriū qđ mōtis casini appellat.

Rebus in aduersis exceptum pectore letum:
Cuspide flāmat equū: atque dispgit gesa: lacerto.
Sic reserare uiam: atque ad regem rumpere ferro.
Decur iter: certusque necis petit omnibus ausis
Quod nequeat sentire decus: cadit inguine fesso
Teutalus: et uasto quatitur sub pondere tellus.
Occumbit sarmens flauam qui ponere uictor
Caesariem crinemque tibi gradiue uouebat.
Auro certantem et rutulum sub uertice nodum:
Sed parce intonsa non exaudita uouentem
Ad manes traxere coma per candida membra.
It fumans cruor: et tellus perfusa rubescit.
At non tardatus iaculo occurrente lycaunus.
Irruit: aduersumque uiro rotat obuius ensem.
Et ferit insurgens humero qua brachia lenti:
Annectunt nerui: decisaque uulnere laeua:
Laxatis paulum moribunda pependit habenis.
Dumque micans tremulo conatu lora retentat
Flectentem assuetos imitatur nescia frenos.
Demetit auersi uesagus tum colla: iubaque.
Suspensam portans galeam: atque inclusa perēpti
Ora uiri patrio diuos clamore salutat.
Dumque ea gallorum populi dant funera campo
Accitas propere castris in praelia consul
Raptabat turbas: primusque ruebat in hostem
Candenti sublimis equo trahit undique lectum
Diuitis ausoniae iuuenē: marsosque coramque
Laurentumque decus: iaculatoremque sabellum
Et gradiuicolam celso de colle tudertem.
Indutosque simul gentilia lina faliscos:
Quosque sub herculeis taciturno flumine muris.
Pomifera arua creant: anienicolaeque cathylli
Quosque in pregelidis duratos hernica riuis:
Mittebant saxa: et nebulosi rura casini.

Ibant in martem terræ dominantis alumni
Damnati superis. nec iam reditura iuuentus.
Scipio qua medius pugnæ rotat agmina uertex
Infert cornipedem. atque instinctus strage suorũ:
Inferias cæsis mactat labarumque padumque:
Et çamũ: et multo uix fusum uulnere brennum.
Gorgoneoque larum torquentem lumina uultu
Occidis: et tristi pugnas lepontice fato.
Nam dum frena ferox obiecto corpore prensat:
Atque æquat celsus residentis consulis ora:
Ipse pedes frontẽ in mediã grauis incidit ensis.
Et diuisum humeris iacuit caput abbatus amens.
Qui luctatur equo: parmaque in cursibus obstat:
Ictu quadrupedis fulua porrectus harena
Elisa incussis amisit calcibus ora.
Perfurit ausonius turbata per æquora ductor:
Ceu gelidus boreas totum cum sustulit imo
Icarium fundo uictor mare. nauita uasto
Iactatur sparsus lacerata classe profundo:
Cunctaque canenti perfunditur æquore cyclas.
Chryxus ut in tenui spes exiguũque salutis
Armat contemptu mentem necis: horrida barba
Sanguinea rutilat spuma. rictusque furentis
Albet: et effuso squalent a puluere crines
Inuadit tarium uicino consule pugnas
Miscentem sæuisque uirum circuntonat armis.
Voluitur ille solo. nam pronum effundit in armos.
Fata extrema ferens abies: rapiturque pauore
Tractus equi uinctis connexa ad singula mẽbris
Longa cruor sparso liquit uestigia campo.
Et tremulos cuspis ductus in puluere signat.
Laudabat lœti iuuenem: egregiosque parabat
Vlcisci consul manes cum dira per auras
Vox uenit: et cryxum ferri clamoribus audit
Haud notum uultu surgit uiolentior ira
Cominus atque oculos optato in corpore figit.
Tum stimulus grato plausæ ceruicis honore
Cornipedem alloquitur. uulgũ martẽque minorẽ.
Mox gargane uocant superi ad maiora uides ne
Quantus eat cryxus: iam nũc tibi præmia pono
Illum sidonio fulgentem ardore tapeta

Terræ dominãtis: romæ ac italiæ. Dãnati supis: quoniã in pugna ceciderunt. Vertex medius pugnæ rotat agmina. i. Scipio immisit equũ ea parte qua sui milites tanq̃ uertice aquarũ absũebant, nã uertex ppric ẽ contorta i se aq & ideo dicit rotat. Ideo subiungit istinctus strage suorũ. Seruat poeta decorũ optimi & magnanimi ducis; q suis laborantibus ope ferre debet: & picula non timere; circa quæ uersatur uirtus. Rotat: absorbet ipsos milites: ut facit uertex aquarũ. Vertex pugnæ: ipse ĩpetus gallorũ; q romanos conficiebat; & absorbebat; ut uertex nauigia. Inferias: ut essent iferiæ his qui ceciderãt; nã inferiæ dicunt uictimæ quæ mactant diis inferis. Brennũ: alludit ad Brennũ; quo duce galli urbẽ cœperũt. Gorgoneo toruo: ut fuit uultus gorgonis. i. Medusæ hñtis capillos serpẽtinos. Frena: ipsius consulis. Ferox: aĩosus. Residentis ĩ dorso equi; cuius frena prensauerat. Celsus: pceræ staturæ; nã ipse pedes par erat consuli eqti. Perfurit ausonius ductor: ornat Scipionẽ poeta quẽ furentẽ in cãpo compat Boreæ agitanti mare flatu sonoro: mare icarium nomẽ accepit ab Icaro dædali filio illic submerso; in quo sunt cyclades insulæ. Sed poeta unã p oĩbus posuit. Canenti: albicãti ppter spumas. Chryxus ut in tenui spes. i. postq̃ chryxus pag salutis sperare poterat: urgẽte Scipione cœpit contẽnere mortẽ ut honeste caderet. Rutilat: rubet. Inuadit tariũ: Chryxus iuasit tariũ romanũ; q ppe consilẽ pugnabat; & eũ hasta interemit; & cũ armos eq effunderet; hæsit pes cigulis & sic cũ magno pauore trahebatur; & cruor ex uulnere pfluẽs relinquebat uestigia in cãpo respso sãguine, & imitatur Virg. de Troilo sic canẽtem: Huic ceruixque comæque trahũt p terrã: & uersa puluis iscribit hasta. ideo ait: Cuspis signat ductus. i. uias & sulcos. Sp̃so: nã defacto cruore. Tremulos ductus: obliquos sulcos faciebat hasta tracta per puluerem. Manes: animam Tarii qui fortiter occubuerat. Haud notũ uultu; Nam fama tantum cognoscebat Chryxum Scipio. Optato: quoniam optauerat cum Chryxo congredi; ut magnanimum decebat imperatorem qui circa magna & ardua uersatur. Vulgum martemque minorem: uerba Scipionis ad equum suum; qui uocabatur Garganus. sensus est; hactenus uulgares milites strauimus, nunc autem ipsi superi uocant pugnam nostram uulgarẽ: & minorem ad maiora. i. cædẽ chryxi: & pponit equo suo præmium: si in opprimẽdo hoste operã nauauerit; Tapeta; hoc non sine ratione fingit poeta; quoniam in Gallia Cisalpina: ubi tunc erant Boi; & senones fiebant pulchri tapetes; & uersicolores

Strabo ait: Vellera mediocria hẽt patauini ex quibus pretiosi tapetes intexũtur. Ardore sidonio: purpureo colore tyrio: quoniã in phœnicia ubi est sydon & tyrus tingit egregie purpura. Fuluis: auratis. Quantus phlegreis: chryxum horrendũ ac terribilẽ compat gigantibus q in phlegra ualle thessaliæ pugnauerunt cũ diis uolentes detrudere iouẽ e cœlo: gigãtes terræ filii fuerunt. ẽ etiã cãpus phlegreus in cãpania: ubi hercu. deleuit gigãtes. Nẽo ne uicensæ: uerba Chryxi ad Scipionẽ: cũ quo singulari certamine congredi meditabat̃. isultãs Scipioni dicẽs: Vis congredi mecũ. Nõne romani expti sũt nr̃as dextras? cum Roma capta fuit a gallis nr̃is. & nonne sñpfuit aliqs tũc: qui potuisset narrare q̃ sint iuictæ mãus gallorũ. & hoc dicẽs emisit hastã: quæ potuisset ualidissĩas portas quassare tãto ĩpetu ut hostẽ trãsgrederet̃. seruat poeta decorũ insolẽtis galli: & uẽtosi. Nodis & robusto robore: nodosã & flãmis induratã hastã quæ portas deiicere potuisset. Dirã: horrẽdam: & quæ poterat quassare portas. Trabẽ: hastã trabalẽ. Vel quassasse. i. aptã etiam ad portas deiiciendas. Cui consul: Verba Scipionis insultantis iactantiæ Chryxi: eas inqt ad ĩferos. & dicas brenno te non potuisse uider̃ nedũ capere romã. & q̃ ꝓcul a Capitolio qd̃ ille obsedit: ꝓcubuisti: & sic hasta eum trãsfixit. Proauo: Brenno: ad quẽ tuũ genus refers. Nodo leui: amẽto. Lini: toracis linei. Subtecta tegmĩa. i. penetrauit tegmina ex corio: uel clypeũ corio tectũ. Haud aliter structo: chryxũ uasto ĩpetu ꝓcũbentẽ compat magnis saxis: quæ in portu opponunt̃ fluctibus & tandem suffossa ex collisione fluctuum magno fragmine cadũt in aquam.

Ad litora tyrrhena: ad portum ostiensem. Pugnatura fretis: quæ repelleret fretum: ne naues læderẽtur. Pila: significat quodcunque magnum saxũ: & molem. Nereus ipsum mare: cui est impacta pila. Diuersa: diuisa. Illisũ montẽ: impactũ saxũ. Ac ueluti summo: gallos fugientes amisso duce compat feris e monte fugientibus: qui incendio flagrat. picanus ẽ mons Apuliæ.

Lustra: cubilia ferarum. Pestem: incendium fumosum. Vertex piceus: summitas flammæ fumosæ. At mago: hic erat frater Annibalis: & præfectus equitum: quos nunc duxit in pugnam: fugientibus gallis. Primũ laborem: primum impetum pugnæ.

Barbaricum decus et fuluis donabere frenis.
Sic fatus magno chryxum clamore ciebat
In pugnam: ac uacuo poscebat prælia campo.
Nec detrectantem par ira accenderat hostem.
Vt iussæ cessere retro: spatiumque dederunt.
Hinc atque hinc alæ: medio stetit æquore pugna.
Quantus phlegreis telluris alumnus in aruis
Mouit signa minax: et coelum exterruit armis.
Tantus semifero chryxus sub pectore murmur
Torquet: et horrisonis ululatibus erigit iras.
Nemo ne incẽsæ: captæque superfuit urbi?
Vt tibi quas brenni populus ferremus in arma
Narraret dextras? disce en nunc inquit et una
Contorquet nodis: et obusto robore diram:
Vel portas quassasse trabem. sonat illa tremendũ:
Ac nimio iactu seruasse improuida campi
Distantis spatium propiorem trãsuolat hostem:
Cui consul ferre hoc umbris: proauoque memento
Quam procul occumbas tarpeia a sede: nbique
Haud licitum sacri capitolia cernere montis.
Tum nodo cursuque leui simul adiuuat hastam
Dignam mole uiri nixus: fugit illa per ora
Multiplicis lini: sub tectaque tegmina neruis:
Atque altum tota metitur cuspide pectus.
Procumbit lata porrectus in arma ruina.
Et percussa gemit tellus ingentibus armis.
Haud aliter structo tyrrhena ad litora saxo
Pugnatura fretis subter cæcisque procellis
Pila immane sonans impingitur ardua ponto.
Immugit nereus: diuisaque cærula pulsu
Illisum accipiunt irata sub æquora montem.
Ductore amisso pedibus se credere celtæ
Vna spes animæ: tantusque pepẽderat ardor.
Ac ueluti summo uenator densa picano
Cum lustra exagitat: spissæque cubilibus atram
Immittit passim dumosa per inuia pestem:
Dum tacitas uires: et flammam colligit ignis:
Nigranti piceus sensim caligine uertex
Voluitur. et pingui contorquet nubila fumo.
Mox subita in toto lucent incendia monte:
Fit sonitus: fugere feræ: fugere uolucres.
Atque una longæ trepidant in ualle iuuencæ.
At mago ut uertisse globos: primumque laborem.

Qui solus ē genti: quoniā galli in pugna tantū prío impetu ualent: de qbus sic scribit Florus: Galli sunt plus q̄ uiri in initio pugnæ: in fine uero plus q̄ fœminæ. Gēti: gallis. Patriū equitē: libycū. Nudi frenis: quoniā ipsorum equi sola uirgula gubernabant: ut dictū ē. Hac pontū uice: hos uicissim fugientes compat mari contrariis fluctibus agitato quod fluit & refluit. Hac uice: tali uicissitudine fluctuū. Flamine: flatu. Aduolat aurato: Annibal armis conspicuus uenit in pugnam: cuius clypei fulgore conspecto terga dederūt romāi. Murex ē genus conchilii: ex cuius sanguine tingit̄ purpura.

Qui solus genti est: cassum uidet: arma suorum
Acprimum in pugnas equitē uocat: ūdique nudis
Assiliunt frenis: infrenatique manipli.
Nunc itali in tergum uersis referūtur habenis.
Nunc rursus tyrias retro pauor aduehit alas.
Aut illi dextros lunatis flexibus orbes:
Aut illi læuos sinuant in cornua gyros
Texunt alterno glomerata uolumina cursu
Ac cædem refugam: cædentes arte resoluūt.
Hac pontum uice: ubi exercet discordia uentos
Fert boreas: cursusque refert molemque profūdi:
Nunc huc alterno: nunc illuc flamine gestāt
Aduolat aurato perfulgens murice ductor
Sidonius circaque metus: terrorque: furorque
Isque ubi callaici radiātem tegminis orbem
Extulit: et magno percussit lumine campos:
Spes uirtusque cadunt: trepidaque a mēte recedit
Vertere terga pudor: nec lœti cura decori:
Sed fugere infixum est: terræque optātur hiatus.
Sic ubi caucaseis tygris se protulit antris:
Linquuntur campi: et tutas petit omne latebras
Turbatum insano uultu pecus illa per erat
Desertas uictrix ualles: iamque ore reducto
Paulatim nudat rictu: ut præsētia mādat
Corpora: et immani stragem meditatur hiatu.
Non illum metabus: non illum celsior ufens
Euasere tamen: quamuis hic alite planta:
Hic ope cornipedis totis ferretur habenis.
Nam metabum ad manes demisit cuspide fulgēs
Fraxinus: ufentem collapsum poplite flexo
Ensis obit: laudēque pedū cum sangnine ademit.
Iamque dedit lœto stemium laurūque domoque:
Collinum gelida uiridi quem fucinus antro
Nutrierat: dederatque lacum transmittere nando
Fit socius lœti coniecta massicus hasta
Vitiferi sacro generatus uertice montis.
Et lyris nutritus aquis: qui fonte quieto
Dissimulat cursum: ac nullo mutabilis hymbri
Perstringit tacitas gemmāti gurgite ripas.

Aurato: quoniā purpura erat intexta auro: & metus timor: atque furor comitabant̄ annibalē. Orbē radiantē: clypeū aureū datum muneri a callaicis populis hispaniæ: ut dictum ē. Lumine: splendore clypei. Spes romanorū cecidit uiso Annibale. Lœti decori: depoluerunt oēm fortitudinē qua p decoro seruando mors tolerat̄: & magnanimus nullo modo uertit terga: etiā si moriendū sit. Decori: gloriosæ mortis cum decoro uirorum fortiū. Optāt̄: a romanis hiatus in qbus delitescerent metu Annibalis. Sic ubi caucaseis: Annibalē magno ípetu pugnā ingredientem & romanos tiore perculsos compat tygridi: cuius rabiē: tremendāque uelocitatē cætera pecora reformidāt. Caucaseis: hircanis de tauro monte: q postea caucasus dicit̄: supra dictum ē. Insāo uultu: terribili aspectu tygridis: & furēti. Reducto: prius clauso ore: qd̄ paulatim diducit: ut obuias feras conficiat Hiatu: ore iā aperto. Non illum: describit illos q mau annibalis ceciderūt.
Celsior: quoniā erat eques: metabus āt pedes. Fraxinus: hasta fraxinea. Obit: occidit. Laudē pedū: fugā & uelocitatē currēdi. Domo gelida: quoniam marsi sūt inter montes: & ipse fucinus lacus: regioque illa gelida ē. Viridi: trāslucido: quoniā aq̄ fucini lympida ē: cuius ābitus sūt. xxx. milia passuū ubi adhuc extat emissarius Claudii opere mirabili pforato monte quo aq̄ lacus emittebat̄ ad lyxim: ut agri occupati siccarent̄. canalē adhuc conspicuum magna difficultate Claudius absoluit post undecim ānos continuos. xxx. hominum milibus sine ītermissione operantibus: ut auctor ē Tranquillus. Meminit etiā huius rei Tacitus. Massicus: nomen deductū est a massico monte cāpaniæ ubi nascit̄ uinum salernum.
Vitiferi montis: massici uitibus consiti: Sacro dicato: ipsi Baccho propter uini præstantiam. Sed poeta alludit ad lucum sacrum: quoniam ut auctor est Strabo libro quinto Lyris amnis abluit fregellas: & excurrit in lucum sacrum oppido incumbentem: quē magnis honoribus minturnenses celebrabant.
Gemmanti gurgite: *lympida aqua.*

Pesque pedē premit. Virg. Hæret pede pes: densusque uiro uir. Tergemini primā ante aciē; hoc fingit poeta ut imitet historiā horatiorū: curiatiorūque q tergemini & patrueles, p patria dimicarūt tēpore Tullii hostilii: & Metii dictatoris albani: duo Horatii prius ceciderūt: remansit unus ferro intactus: & tres curiatii uulnerati; ille fugā simulans in proximū fecit impetū: quo cæso alios etiā cōfecit: ut nūc accidisse Syllius canit. Ply. ait lib. vii. Tergeminos nasci certū est horatiorū: curiatiorūque exēplo. potest mulier uno partu edere q̄ttuor; qnque; & septē; ut i ægypto. tot. n. loculos hēt uterus; sed ut plurimū singulæ mulieres singulos pariunt: auctores sunt Aristote. Plynius & Trogus. Barcæ sidonia. carthaginēsis: & ē nomen deductū ab arce urbe aphricæ: hæc fuit uxor Xātippi lacedæmonii in primo bello punico. Lædæo: lacedæmonio; qui Regulū cœpit. Fœlix uteri; quoniā tergeminos enixa est. Bella: tēpore primi belli punici: quo Xantippus accersitus e Laconia a pœnis illuc nauigauit; & Regulum captiuū carthaginensibus tradidit. Res graiæ: gesta mēoranda græcorū præstantia bellica: & uirtutes; quibus Græcia & in primis spartæ Xantippi patria floruerat. Ductor parens; excellētia pris qui Regulū uicit: cœpitque. Amyclæ: uros ē Laconiæ: patria Castoris: & Pollucis quā pro tota laconia ponit: quæ optimis floruit institutis: & fortissimos habuit uiros & imperatores: dū Lycurgi leges uiguerūt: de qbus alibi dictum ē; hæc oīa impellebant adolescētes ad res præclaras; ne degenerare uiderent a patria uirtute. Regulus iniectus colla cathenis: hēns cathenas iniectas collo: idest uictoria pris de Regulo accendebat tergeminos. Marte pbare genus; idest fortiter pugnādo se eē ex lacedæmoniorū genere q bellicosissimi fuerūt ostendere. Factis: rebus fortiter gestis. Lacona parētē; Xantippū lacedæmoniū. Ardebāt; cupiebātue ad patriam auitam. Taigetus ē mons Laconiæ; ide taigeta. orū. in numero multitudinis. Subactis: finito bello; quod tunc cum romanis gerebat. Eurotā: fluuium Laconiæ cuius aqua rigida fouebant infātes. & etiā illic in puectiori ætate exercitationis gratia natabāt. lege Ciceronē i secūda disputatione tusculana. Ritus lycurgi: leges quas Lycurgus tulit lacedæmoniis: de quibus in commentariis officiorū dixi. Totidem nūero; tergemini aricini. Aricia urbs erat, ppe romā sub albāo monte cum silua i qua erat templū Dianæ: & crudelis ritus sacrorū institutus ab Oreste; ac iphigenia cum dianæ simulachrum ex taurica regione illuc asportassent; cui mactabāt hoīes barbaricus inqt Stra. qdā scythicusque circa tēplū mos est huic tēplo serui præficiebāt hac tamē conditione ut nullus possēt sacerdotio fungi nisi priore mactato: qui enī inqt Stra. uictimæ mactatæ fuisset auctor sacerdos constituebat; & hic rex Aricinus uocabat. Vnde canit Valerius Flaccus. Soli immitis aricia regi: idest illi qui uult templo præesse; quoniam cogitur pugnare cum aliis. ideo dicit Ouidius: Regna tenent fortes. Immitis; propter crudelem ritum fugitiuus quidam uir Strabo inquit gladium tenens; & suæ saluti semper circunspiciens. &c. Egeriæ; egeria fuit nympha in silua aricina cū qua Numa Pompilius commerciū habuit. Lacus; quoniam est illic amœnissimus lacus. Dura: inexorabilis porca. tres sunt: lachesis; cloto: atropos. Heumachus; fingit hæc noīa ingeniose poeta; nā heumachus dicitur bonus pugnator clytias gloriosus. Ceu bella leones: hos tergeminos ruētes in pugnā generoso aīo compat leonibus libycis iter se pugnātibus. Squalētes; icultos & desertos. Mapalia; tuguria pastorum. Coniunx libyssa; mulier libyca. Profuso; mananti lacte.

Exoritur rabies cædum: ac uix tela furori
Sufficiunt: teritur iunctis umbonibus umbo.
Pesque pedem premit: et nutātes casside cristæ
Hostilem tremulo pulsant conamine frontem.
Tergemini primam ante aciem fera prælia fratres
Miscebant: quos lædæo sidonia barce
Xantippo fœlix uteri inter bella crearat.
Res graiæ ductorque parens: ac nobile amyclæ
Nomen et iniectus spartanis colla cathenis
Regulus inflabāt ueteri præcordia fama
Marte probare genus: factisque lacona parentem
Ardebant: gelidos dehinc inuisere montes
Taigeta et tandem bellis innare subactis
Eurotam patrium: ritusque uidere lycurgi.
Sed spartam penetrare deus fratresque negabant
Ausonii totidem numero: quos miserat altis
Egeriæ genitos immitis aricia lucis.
Aetatis mentisque pares: at non dabat ultra
Cloto dura lacus aramque uidere dianæ
Nanque ut in aduersos impacti tum bine pugnæ.
Eumachus et clytias: et lætus nomine patris
Xantippus iunxere gradus, ceu bella leones
Inter se furibunda mouēt: et murmure anhelo
Squalentis campos et longa mapalia complēt:
Omnis in occultas rupes atque antra pernix
Maurus saxa fugit: coniunxque libyssa profuso
Vagitum cohibens suspendit ab ubere natos.
Illi dira fremunt; perfractaque in ore cruento
Ossa sonant: pugnantque feris sub dentibus artus

Haud ſecus ægeriæ pubes hinc uirbius acer
Hinc capys aſſiliũt: paribuſque albanus in armis
Subſidens paulum perfoſſa proruit aluo
Albanum clytias: aſt illi cuncta repente
Impleruntclypeum miſerando uiſcera lapſu
Eumachus inde capyn: ſed tota mole tenebat:
Ceu fixum membris tegmen: tamẽ improbus ẽſis
Adnexam parmæ decidit uulnere læuam.
Inque ſuo preſſa eſt non reddens tegmina nyſu
Infœlix manus: atque hæſit labẽtibus armis.
Vltima reſtabat fuſis iam palma duobus
Virbius: huic trepidos ſimulãti ducere greſſus
Xantippus gladio rigida cadit eumachus haſta:
Et tandem æquatæ geminato funere pugnæ.
Inde alterna uiris trãſegit pectora mucro.
Inque uicem erepta poſuerunt prælia uita.
Fœlices lœti pietas quos addidit umbris.
Optabunt ſimiles uenientia ſæcula fratres.
Extremumque decus memori celebrabitur æuo.
Si modo ferrẽ diem miſeroſque uidere nepotes
Carmina noſtra ualẽt: nec famã inuidit apollo.
At conſul toto palantes æquore turmas
Voce tenet: dum uoce uiget: quo ſigna refertis?
Quis uos heu uobis pauor abſtulit? horrida primi:
Si fors uiſa loci: pugnæque laceſſere frontem
Poſt me ſtate uiri: et pulſa formidine tãtum
Aſpicite has dextras: capti genuere parẽtes
Quos fugitis? quæ ſpes uictis? alpes ne petemus?
Ipſam turrigero portantem uertice muros
Credite ſubmiſſas romam nũc tendere palmas
Natorum paſſim raptus cædemue parentum.
Veſtaleſque focos extingui ſãguine certo.
Hoc arcete nefas: poſtquam inter talia crebro
Clamore obtuſæ: craſſoque a puluere fauces.
Hinc læua frenos: hinc dextra corripit arma:
Et latum obiectat pecus: ſtrictumque minatur
Nunc ſibi: nunc trepidis: ni reſtent cominus enſe:
Quas acies alto genitor dum ſpectat olympo
Conſulis egregii mouere pericula mentem.
Gradiuum uocat: et patrio ſic ore profatur:

Pubes ægeriæ: tergemini aricini. Virbius appellatus fuit Hippolytus reuocatus ad uitã ope Aeſculapii: q̃ſi bis uir: & tranſlatus in ſiluã aricinã ad cultũ dianæ cuius fuerat ſtudioſus ad hãc fabulã poeta alludens: hũc aricinũ Virbium appellauit: & Capyn atque Albanum ab albãis regibus. Subſidẽs: inclinans ſeſe: ut melius ictũ inferret: clicyas confodit uiſcera albãi. Proruit: ſtrauit. Illi: albano. Heumachus occidit capym: cuius manũ ſecuit: cũ clypeum non remitteret. Tota mole: ĩpetu: & totis uiribus: q̃uis eẽt proſtratus. Tegmen: clypeũ: q uidebat̃ eſſe affixus manui: adeo tenaciter ipſa manus clypeũ conſtrĩgebat: ordo ẽ: ſed tamẽ tota mole tenebat tegmẽ: ceu fixũ mẽbris. Improbus ẽſis: ipſius heumachi. Parmæ: clypeo. Decidit: ſecuit. Non reddẽs: non relinquẽs. Clypeũ niſu: conatu. Hæſit armis: adhæſit clypeo cadenti: Vltĩa palma: uictoria poſtrẽa: quoniã ceciderant capys & albãus. Simulanti ducere greſſus. i. arripeř fugã ſimulatorie: ab hoc inq̃t qui fugã ſimulauit: cæſi ſũt Xantippus & heumachus. Geminato funere: nã duo pœni: & duo aricini iã ceciderãt. Inde alterna. i. Clycias: & Virbius: q ſuperant ſe mutuis uulneribus trucidarũt. Fœlices lœti: laudat horũ mortẽ poeta q ꝓ patria ceciderũt: cui uitã debẽus: & ꝓ qua uir bonus nũq̃ dubitauit occũbere. Sic Virgil. de Euryalo & nyſo: Fortũati ãbo ſiqd mea carmĩa poſſũt: Nulla dies unq̃ mẽori uos eximet æuo. Et Papi. ĩ thebaide de Ocleo & Dimãte. Vos quoque ſacrati q̃uis mea carmĩa ſurgant: Inferiore lyra mẽores ſupabitis ãnos. Forſitã & comites nõ aſpernabit̃ ũbras Euryalus phryguque admittet gloria nyſi. Ferre diẽ: durare ꝑ ſæcula: & trãſire ad poſteros: & ſi Apollo non inuiderit mihi famã. At conſul toto: ſcipio conſul uidẽs ſuos paſſim fugiẽtes: eos ignauiæ accuſauit. hortatuſque eſt ad pugnam pro decoro ſeruando: comparandaque gloria. Pallantes: effuſe fugientis. Quo ſigna refertis: uerba Scipionis ad ſuos. Quis inquit pauor abſtulit uobis mentem: & cogit uos fugere oblitos ueſtri. nullam romani nominis habentes rationem: quoniam præſtat mori: quam turpiter fugere: cum uiuendum non ſit niſi cum decoro. & ſic arguit illos timiditatis: quæ fortitudini opponitur. & ait: ſi non audetis conſiſtere i prima fronte: ſtetis poſt me: & eſte tm̃ ſpectatores pugnæ. Capti parentes: detrahit hoſtibus: ut magis impellat ſuos. Capti: uicti a romanis in primo bello punico. Ipſam turrigeros: proſopopœia mouet affectus. Veſtales focos: ignẽ ĩextinctũ ĩ templo Veſtæ, & ẽ locus a pio.

Gẽitor: iuppiter miſeratus durã ſortẽ conſulis demiſit martem q illũ e manibus hoſtiũ eriperet:

Magnanimi me nate uiri: uerba iouis ad marté filiũ. Viri: scipionis. Extremus: ultimus.i.timeo morté consulis ꝓpinquã:ni subuenis: nã studio cædẽdi adeo in hostes ꝓducitur:ut sui ꝓpriæ salutis obliuiscaꝛ,& ẽ magna laus scipionis;q ꝓ patriæ salute uitæ non parcebat suæ: qđ forte & magnũ uirum decet. Dulcedine cædũ:studio cædẽdi hostes accensũ & oblitũ ꝓpriæ salutis. Ducẽ libyæ:annibalẽ qui appetit Scipionẽ.& plus laudis qu erit morte unius: q̃ si totũ exercitũ trucidasset. tantæ molis erat supare scipionẽ:cuius hæc magna ẽ laus testimonio iouis. Dextræ teneræ: Nã erat tener adhuc scipio filius consulis: qui postea aphricanus appellatus ẽ. Trãscẽdere ãnos:pugnare supra uires ætatis. Pubescerꝛ bello.i.non potest expectarꝛ pubertatẽ bello maturã; sed puer adhuc præter rationẽ ætatis pugnã affectat. & sic i doles scipionis; & rudimẽtũ imperatoriæ uirtutis laudaꝛ a ioue. Hoc uicat: hæc sit prima uictoria: & laus ipsius pueri liberare parentẽ uulneratũ ab hostibus. Sator rerũ:iuppiter oĩum parens & creator sic loquutus ẽ. Odrysia tellure:thracia. odrysæ sunt populi Thraciæ:ubi mars regnabat;quoniã sũt bellicosissimi & domus martis erat sub hemo monte Thraciæ;ut ingeniose fingit Papinius ĩ Thebaide. Haud ulli facilem:quã non facile aliqs deorũ portasset. Haud facilẽ:non aptã;cyclopes erãt mistri Vulcãi;brontes:steropes:hemonides:& pyragmon. Sudatũ:sudoribus elaboratũ. Bello titanũ: titanes fuerũt gigantes q pugnauerũt cũ diis ĩ thessalia. Exercitus una:describit comites martis.Bellona ẽ soror martis, & dꝛ Enio ; & aurigaꝛ marti ideo dicit; operata frenis regendis:idest regẽdo frena equos flagello ipellit. Ferꝛ ab ĩmẽso:describit tẽpestatẽ quæ exorta ẽ aduentu martis,& alludit ad rationẽ naturalem. Saturnia sedes:italia. Relabitur fonti:reuertiꝛ ꝓpter timorem ad fontẽ ex quo fluit. Amnis:ticinus ꝓpe quẽ pugna erat. Ductoré ausonium: Scipio consul globo hostili circũdatus erat ; & iaculo garamantico in fœmore uulneratus est. Tyrio regi : Annibali ;ad quem cogitabat illa pubes referre spolium Scipionis. Stabat :Scipio decreuerat illic potius mori ; ut fortem decebat imperatorem : quam terga hostibus uertere : quod e romana dignitate non fuisset . & sic laudatur fortis animus Scipionis; & contra erectus ;& intrepidus. Acri mole ; uehementi impetu sæuiens cædibus in hostes. Gyro arctato per orbem:nam cinxerunt Scipionem ; & quisque in illum torquebat iacula . & sic uulneratus ẽ ;quẽ ornat poeta;cũ dicit multitudie hostili circũdatum ;ut uulnus acceptũ nõ sit ĩdecoꝛ. Librat: emittit ĩ scipionẽ. Hic:tũc. Puer;scipio filius cõsulis; auxit pauorem consulis . uulnus inquit Liuius : Periculumque intercursu ;Tum primum pubescentis filii

Magnanimi me nate uiri:in bella capessis.
Haud dubie extremus terret labor:eripe pugnæ
Ardentem;oblitumque sui dulcedine cædum.
Siste ducem libyæ:nã plus petit improbus uno
Consulis exitio tota quam strage cadentum.
Præterea cernis teneræ qui prælia dextræ
Iam credit puer atque annos trãscendere factis
Molitur:longumque putat pubescere bello.
Te duce primitias pugnæ:te magna magistro
Audeat:et primum hoc uincat seruasse parẽté.
Hæc rerum sator:at mauors in prælia curtus.
Odrysia tellure uocat:tum fulminis atri
Spargentẽ flammas clypeum:galeãque deorũ.
Haud ulli facilem multoque labore cyclopum
Sudatum thoraca capit:quassatque per auras
Titanum bello satiatam sanguinis hastam
Atque implet curru campos exercitus una
Irarum eumenidesque simul lœtique cruenti
Innumeræ facies:frenisque operata regendis
Quadriiugos atro stimulat bellona flagello.
Fertur ab immẽso tempestas horrida cœlo.
Nigrantesque globos: et turbida nubila torquens
Inuoluit terras:quatitur saturnia sedes
Ingressu tremefacta dei:ripasque relinquit
Audito curru:fontique relabitur amnis.
Ductorem ausonium telis garamantica pubes
Cinxerat:et tyrio regi noua dona parabat
Armorum spolium:et rorantia consulis ora.
Stabat fortunæ nõ cedere certus:et acer
Mole retorquebat crudescens cædibus hastas.
Iamque suo:iamque hostili perfusa cruore
Membra madent:cecidere iubæ gyroque per orbẽ:
Arctato garamas iaculis propioribus instat.
Et librat sæua coniectum cuspide ferrum.
Hic puer ut patrio defixum corpore telum
Conspexit:maduere genæ:subitoque trementem:
Corripuit pallor:gemitumque ad sidera rupit:

propulsatū: hic erat iuuenis: q huius belli laudē adeptus est: & aphricanus cognoiatus: consulē patrem medio acceptū: non armis modo: sed ēt corpibus suis protegēs in castra nusq̄ trepide: neque effuse cedendo reduxit. Seruati consulis decus Celius ad seruū natione ligurē delegat. malim equidē de filio uerū esse: quod & plures tradidere auctores. Bis conatus erat: laudat scipionis pietatē erga parentē. cogitabat inquit sibi mortē consciere: ut caderet āte prem: sed Mars trāsferebat iras ī hostes. Præcurrere: præuēire mortē patris. Latus limes: uia: & plures mactauit in pris ultionē. Clypeo

Bis conatus erat præcurrere fata parentis.
Conuersa in semet dextra bis transtulit iras
In poenos mauors: fertur per tela per hostis
Intrepidus puer: et gradiuum passibus æquat.
Continuo cessere globi: latusque repente
Apparet campo limes: metit agmina tectus
Coelesti clypeo: et sternit super arma iacentum:
Corporaque auctorem teli: multasque pate nos
Ante oculos animas optata piacula mactat.
Tunc rapta propere duris ex ossibus hasta
Innixum ceruice ferens: humeroque parentē:
Emicat: attonitæ tanta ad spectacula turmæ
Tela tenent: ceditque loco libys asper: et omnis:
Late cedit iber: pietasque insignis et ætas
Belligeris fecit miranda silentia campis.
Tum celso e curru mauors carthaginis arces
Excindes inquit tyriosque ad foedera coges.
Nulla tamen longo tanta exorietur in æuo
Lux tibi care puer: macte: o macte indole sacra.
Vera iouis proles: et adhuc maiora supersunt.
Sed nequeūt meliora dari: tum nubila mauors
Aetheraque emenso terras iam sole capessit.
Et fessas acies castris clausere tenebræ:
Condebat noctē deuexo cynthia curru
Fraternis afflata rotis: et ab æquore eoo
Surgebant rosæ media inter cærula flammæ.
At consul tristis campos poenisque secundam
Planitiem metuens trebiam collesque petebat.
Iamque dies rapti cursu: uanoque labore
Et medio abruptus fluitabat in amne solutis
Pons uinclis: qui dardanium transuexerat agmē.
Eridani rapidas aderat cum poenus ad undas.
Dumque uada: et molles aditus per deuia flexo

coelesti: martis. Auctorē teli: illū qui patrē uulnerauerat. Ex ossibus: pris. Emicat: ābulat: & ex acie se pripuit ferens hūens patrem. Libys. i. ipsi milites aphri cesserūt Scipioni. Ois iber: hispanus miles. Carthaginis arces: oraculū martis ad scipionem puerū: cui prædicit gloriā quā conseq debebat in fine huius belli. Nā uicto Annibale redegit Carthaginē ad tributū. Nulla tamen longo: supabis inqt poenos: sed pfecto nunq̄ assequeris maiorē laudē: etiā si totū orbē subigeres: q̄ hodie adeptus es: qa patrem liberasti: hæc tua pietas alia oīa supabit: quæ posthac facturus es. Macte: conduplicatio ad maiorem scipionis laudem. mactus dicit magis auctus. i. uirtute præstās. Macte uirtute esto: inqt Hora. & Liuius. Indole sacra: signo futuræ uirtutis & ipse scipio putabat filius louis: sed de hoc alibi dicet. Pomponia uocata ē mr scipionis quæ in partu periit. Vnde dicit Plynius: Auspicatius senecta parēte gignitur: sicut scipio aphricanus prior natus primusque cæsar a cæso mris utero dictus: qua de cā cæsones appellati simili modo natus & Manlius: q Carthaginē cū exercitu intrauit: dicūt scipionē natū eē ex Pomponia & ioue mutato ī anguem: ut ipsa narrat filio apud inferos: ut postea hēbimus. Sole emēso terras: iā sole occidente. Clausere tenebræ: quoniā nox prælium diremit: auctore Liuio. Condebat noctē: describit aurorā: qua consul a Ticino mouēs citato cursu ad Trebiā contēdit. Condebat: abscondebat: & pellebat obscuritatem noctis. Cynthia: luna siue diana dicta a cyntho monte deli īsulæ: ī q̄ nati sūt phoebus & diana. Afflata rotis fris: radiis solaribus: quoniā lūa recipit lumē a sole. Deuexo curru: inclinato ad occasū: & sole iā oriēte. Eoo: oriēte. At consul: hoc primū cū Annibale præliū fuit quo facile apparuit: īqt Liui. & eqtatu meliorē poenū eē: & ob id campos patētes: q̄les sūt īter padū: alpesque bello gerēdo romanis aptos non eē. Itaque pxīa nocte iussis militibus uasa silētio colligere castra ab Ticino mota: festinatūque ad padū est: ut ratibus qbus iunxerat flumē nondū resolutis sine tumultu: atque īsectatione hostis copias trāsceret. prius Placētiā puenere: q̄ satis sciret ānibal ab Ticino profectos tristes. Cāpos: infoelices romāis, ppter inopiā eqtatus. Poenis. hostibus. Secūdā: aptā & utilē pp equos & elephātos. Trebiā: flu. ppe placētiā: de quo dictū ē. Colles qui ppe placentiā in colle qui nūc sancti germani dicit castra posuit. Vano labore: quoniā incassū laborarūt: Annibal qppe assequutus est cos ad Trebiā: & uicit. Dies rapti cursu. s. erant: quoniā celeriter contenderunt ad Trebiam. In medio amne: pado qui & Eridanus dicit. Dūque uada: Liui. dicit Annibalem per superiora padi uada exercitum traduxisse elephantis, in ordinem dispositis:

ad ſuſtinendū impetū fluuii. Vada: loca trāſitu facilia. Molles: faciles. Languentia ſtagni .i. dū quærit loca padi: in qbus eēt aq̄ languida & facilis ad tranſitū præbēdū. Gracchorū ,ples conſul: Sēpronius: Gracchus collega Scipionis e ſicilia quo ptenderat ut inſulā ab impetu barbarorū tueretur: aut ſi e repub. eēt in aphricā trāſmitteret iuſſu ſenatus celeri nauigatione p orā ſuperi maris ariminum nauigauit. Inde ad collegā maximis itineribus contēdit: q attritas ſuoꝝ uires intra uallū teſouebat: Gracchoꝝ familia nobiliſſima fuit. & multis triūphis: ac claro ſtēmate ornata: cēſores etiā habuit. M. & c. Gracchos.

Circuitu petit: et ſtagni languentia quærit:
Interdum rapta uicinis ſaltibus alno
Flumineā texit qua tranſuehat agmina: claſſē:
Ecce aderat trebiæque ſimul uicina tenebat
Trinacrio accitus per cærula longa peloro
Gracchorum proles conſul gens inclyta magno:
Atque animoſa uiro: multuſque in imagine claris
Perfulgebat auus titulis bellique: domique.
Nec pœni poſitis trans amnem in gramine caſtris:
Decerant: nanque aīos ſtimulabant proſpera rerū.
Increpitanſque ſuper ductor: quis tertius urbi
Iam ſupereſt conſul? quæ nā altera reſtat in armis?
Sicania? en omnes latiæ: daunique nepotum
Conuenere manus. feriant nūc fœdera mecum
Ductores italum: ac leges: et pacta repoſcāt.
At tu donata tela inter martia luce
Infœlix animæ: ſic ſic uiuaſque tuoque
Des iterum hanc laudem nato: nec fine ſub æui
Oppetere in bello detur: cum fata uocabunt.
Pugnātem cecidiſſe meum eſt: hæc perſōat ardēs.
Inde leui iaculo maſſylumque impiger alis
Caſtra ſub ipſa datis irritat: et elicit hoſtem.
Nec latius uallo miles debere ſalutem
Fas putat: aut clauſas pulſari cuſpide portas.
Erūpunt cunctiſque prior uolat aggere aperto
Degener haud gracchus cōſul quatit aura comātes
Caſſidis auricomæ criſtas humeroque refulget
Sanguiei patrium ſaguli decus: agmia magno
Reſpectans clamore uocat; quaque obuia denſos
Arctat turba globos rumpens iter æquore fertur:
Vt torrens celſi præceps e uertice pindi
Cum ſonitu ruit i campos: magnoque fragore
Auulſum montis uoluit latus: obuia paſſim

Peloro trinacrio: ſiculo: Pelorus ē ad fretū ſiculum ubi cū Hieronē alloquutus eēt: Gracchus & res ſiculas p tēporis conditione ordinaſſet ariminum trāſmiſit. Accitus: euocatus: ſ. a ſenatu. Cærula: mare ſuperū. In imagīe: quoniā imagies maioꝝ diſponebanť ī atriis: & armatus & gentilitia fūera ornabāt. erant aūt uultus ex cæra expreſſi auctore Plynio: Sēperque defūcto aliquo totus aderat familiæ eius q̄ unq̄ fuerat populus. Trās amnē: padū. Quis tertius urbis: uerba Annibalis inſultātis fortūæ romanorū. Sicania: Sicilia ūde uenerat Gracchus. Nepotū dauni: id eſt uenere oēs itali iā ad bellum. & illi q hītant uerſus ſiciliā: & Apuliā: ubi regnauit Daunus ſocer Diomedis: inde daunia apulia dicta: hoc dicit ,ppter gracchū qui īde redierat. Pacta: quæ fuerūt inter romanos: & carthaginenſes poſt primū bellū punicū. At tu donata: uertit ſermonē ſuū ad Scipionē: cui exprobrat uitam: quā ope filii hēbat. & ſic obiicit Scipioni ignauiam. Sic ſic: optantis ē: hæc geminatio ſeruit affectui ipſius āhibalis.

Inde leui iaculo: annibal prīa luce numidas eqtes trāſgreſſores trebiā fluuiū obeqtate iuber hoſtiū portis iaculādoque in ſtationes elicere ad pugnā romanos: iniecto deinde certamine ſenſim circa flumē ptraheř. ſempronius ad tumultū numidaꝝ primū oēm equitatū ferox ea pte uiriū. deinde ſex milia peditū. poſtreō oīs copias ad deſtinatū locum. iā ante conſilio auidus certamīs: eduxit. erat brumæ tēpus: & romāi corpora non curauerāt: ſed hoſtes ignibus āte tentoria factis: & oleo perunctis mēbris: & cibo per otiū capto arma cœperunt. Leui iaculo: expeditis iaculatoribus: & iaculis in ſtationes romāoꝝ iniectis. Sub ipſa caſtra: uſque ad caſtra romana ut hoſtes irritaret ad pugnam.

Alis maſſylū: turmis nūidarū: & maſſyloꝝ. Nec latius miles: romāi putauerūt nō ſeruari decoꝝ ſuū: ſi uallo ſalutem tuerenť. itaque prouolarūt ad pugnā: ne ignaui: atque timidi uiderenť.

Sanguinei ſagi: rubri: quoniā paludamenta impatorū erāt coccinea. & ī hoc loco poeta ſagum ponit pro paludamento. Clamore uocat: apud Liuium ſic ait Gracchus quantum ingemiſcent patres noſtri circa mœnia Carthaginis bellare ſoliti: ſi uideant nos progeniem ſuam duos conſules; cōſulareſque exercitus ī media italia pauētes ītra caſtra pœnū: q̄ iter alpes: appœninūque agri ſit ſuæ ditionis feciſſe. Vt torrēs celſi: gracchū obuios quoſque ſternētē cōpat torrēti q ex pindo mōte theſſaliæ magno īpetu ac fragoř ī plāo ruēs oīa ſternit. Latus montis: ingēs ſaxū.

Non mihi meoniæ: captat attentionē poeta ostendēs rei magnitudinē: quā ne Home. quidē fons ingenio & æquare potuisset: aut cētū līguæ. Meoniæ linguæ: homericæ: Meon: Apelles: & Dius fratres fuerūt. Apelles habuit filiā Criteidē: quā Meon uitiauit: & Phœmio magro ludi collocauit: q peperit puerū Homerū ad Meletem puerū: unde melecigenes appellatus est; & hoc fuit Smyrnæ: quæ ē ciuitas Meoniæ ī asia, unde Home. meonius dicit: & Smyrneus. Phœbus pater: poetarū numē. Cōsulis: Gracchi. Furor tyriæ iræ: Annibalis tyrii. Gnaros belli: peritos rei militaris. Veteresque laborū: iam ueteranos & multum assuetos bello. In ore alterius: in cōspectu: qa Annibal uidit cadētē phalantū: & Gracchus muranū. Anxur: supra eufratem fluuiū ē oppidum terracina lingua uolscorū anxur dictum.

Armenta immanesque feræ: syluæque trahūtur.
Spumea saxosis clamat conuallibus unda.
Non mihi meoniæ redeat: si gloria linguæ:
Centenasque pater det phœbus rumpere uoces.
Tot cædes proferre queam: quot dextera magni
Consulis: aut contra tyriæ furor edidit iræ.
Muranum ductor libyæ: ductorque phalantum
Ausonius gnaros belli: ueteresque laborum
Alter in alterius funderunt cominus ore.
Monte procelloso muranum miserat anxur
Tritonis niueos te sacra phalante profundo:
Vt primum insigni fulsit uelamine consul.
Quanquam orbus partem uisus: unoque cupētus
Lumine sufficiens bellis: citat improbus hastam
Et summæ figit tremebundam margine parmæ.
Cui cōsul: nāque ita coquit pone improbe quicqd
Restat in ore fero: et truncata fronte relucet
Sic ait intorquens directo turbine robur.
Et dirum tota transmittit cuspide lumen.
Nec leuior dextra generatus amilcare sæuit.
Hic cadit infelix niueis uarrenus in armis.
Meuanus uarrenus arat: cui diuitis uber
Campi fulginea: et batulis clitumnus in aruis
Candentis gelido perfundit flumine tauros.
Sed tristes superi: atque ingrata maxima cura
Victima tarpeio frustra nutrita tonanti.
Instat iber leuis: et leuior discurrere maurus
Hinc pila: hinc libycæ certant subtexere cornus.
Densa nube polum: quantumque interiacet equi
Ad ripas campi tantum uibrantia condunt
Tela: nec arctatis locus est in morte cædendi.
Allius argyripa: daunumque profectus ab aruis
Venator rudibus iaculis et iapigæ campum
Persultabat equo: mediosque inuectus in hostes:
Appula non uana torquebat spicula dextra.
Hinc horret thorax samnitis pellibus ursæ.
Et galea annosi uallatur dentibus apri.
Verum ubi turbantem solo ceu lustra pererret

Mōte procelloso: aspero. unde terracina trachina, i. aspera uocata est; ut autor ē Strab nā trachis græce latine dicitur asper, & trachitis asperitas. Tritonis; palus aphricæ sacra palladi patronymicū fœmininū deductū a tritone fluuio: q facit illā paludē. Insigni uelamine: coccineo paludamēto. Orbus partem uisus: altero captus oculo. Citat: uibrat in consulem. Ore fero: tua fronte ferina: & crudeli: & sic hastā cōtorquēs oculū cupēto trāsegit. Truncata: mutilata; & priuata altero oculo.

Nec leuior dextra: ipse Annibal sæuiebat dextra in romanos; ut gracchus in pœnos. Meuanus: ex meuana urbe umbriæ ppe fluginiā & hispellū: ubi ē clitūnus fluuius: cuius aqua boues saturati & albi a triumphātibus Ioui capitolino imolabant. Virg. in geor. Hinc albi clitumnæ greges: & maxima taurus uictima sæpe tuo pfusi flumine sacro: romanos ad templa deum duxere triūphos: ad cuius imitationem hoc fingit poeta: dicitque Ioué fuisse ingratum; q passus ē uarenum cadere; q studiose nutriuerat Ioui capitolino maximā uictimam frustra; quippe nihil pfecit.

Candentes: albos. Vber fulginia: fertilis. Tristes: ingrati. Ingrata cura: nō grata Ioui. Maxima uictima: tauri albicātes & pingues. Instat iber leuis: milites hispani instabāt & mauri: tātaque erat multitudo telorum: ut cœlum tegeret. Libycæ cornus: hastæ ex corno arbore. Aequi cāpi: plani. idest omne illud spatiū qd' erat inter hostes & trebiā. tegebat armis: & hastis Liuius ait: Obruti sunt romani uelut nube iaculorū ab alcaribus coniecta. Arctatis: confertis: & densis in pugna; adeo ut mortuus ad terram cadere nō posset; ideo in morte non erat locus cadendi ipsis arctatis. Allius: nomen proprium uiri: qui ex apulia uenerat; ubi regnauit daunus socer Diomedis; qui argyripā illic condidit. Rudibus: impolitis; & aptis uenatori huc interfecere mago & maharbal. Equo iapygæ; appulo. Sānitis ursæ: nam apud samnites ursi abundant; qui nunc beneuentani dicuntur. Ceu lustra: ac si quæreret uenando cubilia ferarum, Garganus mons est Apuliæ.

Vt subigente fame: Magonem & Maharbalem irruentes in Allium comparat arsis taurum impetentibus. Subigente: impellente. Iaculo acto: inmisso hinc a Magone: illinc a Maharbale: & utriusque hasta cor transfixit: dubiumque fuit: cuius hasta intulisset mortem. & laus est Allii: quem duo ductores simul confecerunt. Maurusia taxus: hasta punica ex taxo. Palantes: effusæ fugientes. Agit: impellit. Tum trebia infausto: fingit poeta trebiam ĩsurrexisse contra romanos; ad imitationem Homeri; qui ĩ uigesimoprimo iliados canit scamandrum assurrexisse contra Achillem & iunonem orasse Vulcanum: ut flammis auxiliaretur: sic fingit etiam Papinius de ismeno fluuio thebano: qui insurrexit contra hyppomedontem: & illum submersit.

Tellus subsidens: aperiens sese & deorsum tendens absorbebat milites infida uoragine. Niti: consistere. Lento: tenaci creta. Inexplicabile: ex quo nõ poterant se explicare. Cæca: quia non apparebat fraus. Contorta: immissa ab hostibus. Aruis: extra uadum fluuii. Hirpinus: nomẽ acceptum ab hirpinis populis: de quibus loco suo dicetur. Vis elephantorum: Liuius ait ad hoc elephanti eminentes ab extremis cornibus: equis maxime; non uisu modo: sed odore insolito territis fugam late faciebant. Turrito dorso: quoniã elephanti portant in dorso turres: & pugnatores. Vadis: aquis trebiæ. Incubat: imminet: & occupat alueum fluuii. Explorant aduersa uiros: quoniã circa difficilia: & aduersa uersatur uirtus: & per labores atque dolores parat sibi laudẽ. Explorãt: experiũt & cõsiderãt: qm̃ in aduersis hõ cognoscitur.

In nemore: aut agitet gargano terga ferarum
Hinc mago: hinc sæuus pariter uidere maharbal
Vt subigente fame diuersis rupibus ursi
Inuadunt trepidum gemina inter proelia taurũ
Nec partem prædæ patitur furor: haud secus acer
Hinc atque hinc iaculo deuoluitur allius acto
It stridens per utrunque latus maurusia taxus.
Obuia tum medio sonuerunt spicula corde
Incertumque fuit læthum: cui cedent hastæ.
Etiam dispersis romana per agmina signis
Palantes agit ad ripas miserabile poenus
Impellens trepidos: fluuioque immergere certat.
Tum trebia infausto noua proelia gurgite fessis
Inchoat: et precibus iunonis suscitat undas.
Haurit subsidens fugientum corpora tellus:
Infidaque soli frustrata uoragine sorbet.
Nec niti lentoque datur conuellere limo
Mersa pedum penitus uestigia: labe tenaci
Hærent deuincti gressus: resolutaque ripa
Implicat: aut cæca prosternit fraude paludis.
Iamque alius super: atque alius p lubrica surgẽs
Dum sibi quisque uiam per inexplicabile litus
Præripit: et putri luctatur cespite. lapsi
Occumbunt: seseque sua præssere ruina.
Ille celer nandi iam: iamque apprendere tuta
Dum parat: et celso connixus corpore prensat
Gramina summa manu: liq̃disque emergit ab undis:
Contorta ripæ pendens affigitur hasta.
Hic hostem orbatus telo complectitur ulnis.
Vndantemque uado permixta morte coheret.
Mille simul læti facies. ligus occidit aruis.
Sed proiecta uiri lymphis fluuialibus ora
Sanguineũ hauserunt longis singultibus amnẽ.
Enabat tandem medio uix gurgite pulcher
Hirpinus sociumque manus clamore uocabat.
Cum rapidis illatus aquis: et uulnere multo
Impulit asp equus: fessusq̃ sub equora mersit.
Accumulat clades subito conspecta per undas
Vis elephantorum turrito concita dorso.
Namque uadis rapit̃ præceps ceu proruta cautes
Auulsi montis: trebiamque insueta trementem
Præse pectore agit: spumanti incubat alueo.
Explorant aduersa uiros: perque aspera durõ

Nititur ad laudem uirtus interrita cliuo.
Namque inhonoratam ei brenus perdere mortē.
Et famæ mundam impatiens spectabimur inquit:
Nec fortuna meum condes sub gurgite lœtum.
Experiar: sit ne in terris domitare quod ensis
Non queat ausonius tyrrhenaque pernecet hasta.
Tum iacit adsurgens: dextroque in lumine sistit
Spicula sæua feræ: tælumque in lumine liquit.
Stridore horrisono penetrantem cuspidis ictum
Bellua prosequitur: laceramque cruore profuso
Attollit frontem: et lapso dat terga magistro.
Tum uero inuadunt iaculis crebraque sagitta
Ausi iam sperare necem: immensosque p armos
Et laterum extensus uenit atra cuspide uulnus.
Stat multa in tergo: et migranti lancea dorso.
Ac syluam ingentē concusso corpore uibrat
Donec consumptis longo certamine telis.
Concidit: et clausit magna depressa ruina.
Ecce per aduersum quanq̄ tardata morantur
Vulnere membra uirum: subit implacabilis amnē
Scipio: et innumeris infestat cædibus hostem.
Corporibus: clypeisque simul: galeisque cadentū
Contegitur trebia et uix cernere linquitur undas.
Mezeus iaculo gestar prosternitur ense.
Tum pelopeus auis cyrenis incola telgon.
Hinc torquet rapido correptum e gurgite pilum.
Et quantum longo ferri tenuata rigore
Procedit cuspis per hiantia transigit ora.
Pulsati ligno sonuere in uulnere dentes.
Nec iacto quæsita quies turgentia membra
Eridano trebia: eridanus dedit equoris undis:
Tu quoque tapse cadis tumulo post fata negato.
Quid domus hesperidum aut luci iuuere dearum
Fuluos aurifera seruantes arbore ramos:
Intumuit trebia: et stagnis se sustulit imis.
Iamque ferox totum propellit gurgite fontem
Atque omnis torquet uires: furit unda sonoris.
Vorticibus sequturque nouus cū murmure torrēs
Sensit: et accensa ductor uiolentius ira
Magnas o trebia et meritas imperfide pœnas

Duro cliuo: uia aspera: quæ pfert uirtutē: cuius radices amaræ sunt: fructus aūt suauissimi. Interrita: quæ nō frāgit aduersis: immo sese obiicit ultro periculis: ut laudem assequat. Inhonoratam: ignauā: & ingloriam: quoniā in aqua non pōt ostentari fortitudo. Famæ mundā: sine honore ac fama. Nō queat ausonius: irruit in elephantū sibrenus inquiēs: Experiri libet sit ne in terris aliqd ita horrēdum: quod ensis romanus nō possit cōficere: & sit ne aliquid tam terribile: quod non possit necare hasta tyrrhena. i. itala. Feræ: elephanti. Prosequitur: idest elephas impellēdo caput adiuuit ictū: qm̄ telū altius penetrauit. Lapso: excusso e dorso elephāti. Extensus. i. per extēsa & ampla latera: & ē accusandi casus. Vibrat: quatit. Clausit: fluuiū. s. sua ruina. Ecce p aduersum: describit pugnā Scipionis in ipso fluuio. Per aduersum amnē: contra cursum ipsius fluuii idest aduersa aqua: ut maior eē labor.

Implacabilis: cōcitatus. Tum pelopeus auis: Telgon erat cyrenaicus. cyrenē autem ut iam dictum est therei condiderunt: q ex laconia profecti callisten urbem ppe minorem syrtim coluerūt. & thera a duce denominarunt: ideo dixit supra: Pelopei stirpe nepotis: & hic Telgon. Auis. i. propter maiores suos. & cyrenes cōditores erat pelopeus. i. lacedæmonius: & peloponnesiacus: quoniam Pelops Tātali filius illic regnauit & nomē peīnsulæ dedit. Longo rigore ferri: idest totū ferrū: quod erat in hasta penetrauit in os Telgonis. Quies: idest nō illic quieuit prostratus eo uulnere: sed p trebiam in padū: & per hūc in mare adriacū deuolutus est.

Lapsæ: hic lapsus erat Maurus: & in finibus mauritaniæ horti erant hesperidum: & poma aurea. Fuluos: aureos. Iamque ferox totum: Trebia relaxauit suum fontem: & omīs uires suas in romanos effudit. Torquet: immittit. Sensit: scilicet Scipio trebiā augeri & ī romanos sæuire. Magnas o trebia: uerba Scipionis ad trebiam: cui minatur se adempturum alueum: quod ideo poeta fingit: ut ad ueram historiam alluderet: quoniam autore Strabone Marcus scaurus deductis ex Pado usque in parmensem agrum fossis nauigationibus cōmodis paludes ipsas exsiccauit e campis: per placentina si qui dē arua trebia padū influēs: aliique itē complures ante fluuii ultra modū plenius stagnabant: hic est ille Scaurus qui per pisas & limam usque sabbatios uiam strauit æmiliam; & hine per derthonem. Alia uero est æmilia uia: quæ flaminiam excipit: eodem enim in consulatu Marcus Lepidus. & Caius flamineus collegæ fuerunt; uictores ligurum. Strauere hic flaminiam usque Ariminum. Reliquam Lepidus usque Bononiam.

Exolues inquit: lacerum per gallica riuis
Dispergam rura: atque amnis tibi nomina demā.
Quoque aperis te fonte premam: nec tāgere ripas:
Illabique pado dabitur: quænam ista repente
Sydonum infelix rabies te reddidit amnem:
Talia iactantem consurgens aggere aquarum.
Impulit: atque hūeros curuato gurgite pressit.
Arduus aduersa molle irrumpentibus undis
Stat ductor: clypeoque ruentem sustulit amnem.
Necnon a tergo fluctus stridente procella
Spumeus irrorat summas aspergine cristas.
Ire uadis: stabilemque uetat desigere gressum
Subducta tellure deus: percussaque longe
Raucum saxa sonant: undeque ad bella parentis
Excitare pugnant: et ripas perdidit amnis.
Tum madidos crines: et glauca fronte reuinctum
Attollit cum uoce caput: pœnasque superbas
Insuper et nomen trebiæ delere minaris
O regnis inimicæ meis: tot copora porro
Dextra fusa mea clypeis: galeisque uirorum
Quos mactas arctatus iter: cursumque reliqui.
Cede uides stagna alta rubent: retroque ferūtur.
Adde modū dextræ: et cāpis incūbe propinquis.
Hæc uenere adiuncta tumulo spectabat ab alto
Mulciber obscuræ tectus caligine nubis.
Ingrauat ad cœlum sublatis scipio palmis:
Dii patrii: quorum auspiciis stat dardana roma
Talin me læto tanta inter prælia nuper
Seruastis: fortunæ animam: hanc excīdere dextra
Indignum est uisum: redde o me nate periclis.
Redde hosti: liceat bellanti arcessere mortem.
Quam patriæ: fratrique probē: tum percita dictis
Ingemuit uenus: et rapidas detrusit in amnem
Coniugis inuicti uires: agit undique flammam:
Dispersus ripis ignis: multosque per annos
Nutritas fluuio populatur feruidus undas.
Vritur omne nemus: lucosque effusus in altos
Immissis crepitat uictor uulcanus habenis.
Iamque ambusta comas abies: iam pinus et alni:
Iam solo restans trunco dimisit in altum:
Populus assuetas ramis habitare uolucres
Flamma uotax imo penitus de gurgite tractos

Per gallica rura: per agrum placentinum: qui est in gallia cisalpina. Lacerum: sectum ī riuos & fossas. Amnis: Non uocaberis inquit fluuius: sed riuus. Sydonium amnem: fauentē carthaginensibus. Aggere: cumulo. Stat ductor: laus Scipionis ab animi robore non enim uolebat cedere: sed sese contra aduersa erigebat: quamuis in aqua non possit uera fortitudo ostentari.

Ire uadis: ingredi per aquam fluuii. Excitæ: euocatæ. Perdidit ripas: quī per campos sese effundebat. Glauca fronde: harundine sub uiridi. Pœnasque superbas: uerba Trebiæ ad Scipionem. Tot corpora porro: laus Scipionis ab hoste: quoniam propter cadauera hostium deiecta in uadum a Scipione fluuius restagnabat. Porro: certe.

Arctatus: constrictus. Adde modū dextræ: impone finem cædibus: aut si uis pugnare pugna in campis proximis non in meo alueo. Hæc uenere adiuncta: fingit poeta Venerem miseratam sortem Scipionis tendentis ad cœlum palmas inmisisse incendium in trebiā & omnis arbores absumpsisse. Mulciber: uulcanus faber Iouis & numē ignis & ueneris maritus: quod non sine ratione fingit poeta quippe ex calore: atque humiditate omnia procreantur: & mēbris calefactis uenus excitatur. Ingrauat: aggrauat hoc Scipio: & conqueritur se premi ab amne. Dii patrii: uerba Scipionis ad superos querentis de sua fortuna: quod scilicet ignaua morte periret: ut facit æneas uirgilianus. Quorum auspiciis: quorum numine & tutela: sed obscurum erat: ī cuius numinis tutela esset Roma. Dii patrii erant pœnates: quos magnos deos Troiani dicebāt: Cassius hemina autore Macrobio dicit Samothraces deos eosdem romanorum pœnates proprie dici deos magnos: Sciens inquit hæc noster Virgi. ait cū sociis: Natoque pœnatibus & magnis diis: hos uocabant troiani etiā deos patrios autore Higino: cui opinioni Virgilius astipulatur dicens: Dii patrii seruate domum: & his etiam intelligit hic Syllius. Talin læto: ignauæ: inhonoræque morti me seruastis in pugna ad Ticinum. Dextra: manu hostili: & in acie. Bellanti: quoniam tūc apparet fortitudo: liceat inquit pugnando mori: ut fortem uirum decet. Fratrique: Gneo Scipioni: qui erat ī hispania. Quam probem: laudare possim: & meum decorum seruare. Rapidas uires: ignem qui omnia domat. Inuicti coniugis: Vulcani: quoniam ignis cum inualuit inuictus est: Vnde aliqui philosophantes putauerunt ignem fuisse principium rerum: quia ignis propter potentiam conuertit omnia in suam naturam: & ignis est ualidissimum elementum. In altum: aerem.

Absorbet: desiccat aquas. Stagnis: aquis iam obductis fauilla & cinere. At tādē a trebia: post hāc pugnā infelicē romanus exercitus nocte sequenti ratibus Trebiā transmisit: ueuitque placentiam & cremonā. Romæ aūt trepidatū ē accepto cladis nūcio: creatique sunt alii consules Flaminius & Seruilius. Poeta dicit Scipionē & Gracchū metatos fuisse castra in edito loco: ut essent ab hostibus trita. Vndis socialibus: aquis trebiæ: quæ fauerant hostibus in ea pugna. Trasimenus est lacus perusinus. Boiorū nuper populos: Flaminius paulo ante boios debellauerat gentē gallicā accolentē Padū: q nunc creatus ē consul cū Seruilio: cuius flaminii temeritate exercitus romanus ad trāsimenū pfligatus est: acceptis a graccho prioris anni cōsule duabus legionibus: & duabus a. C. Attilio prætore ī hetruriā pperauit. Corde leuē: infidā ignauā: & non habentē in se aliquid pōderis: ideo facile superabaṫ.

Absorbet latices: sæuoque urgente uapore
Siccus inarescit ripis cruor horrida late
Scinditur in rimas: et hiatu rupta dehiscit
Tellus: ac stagnis altæ sedere fauillæ.
Miratur pater æternos cessare repente
Eridanus cursus: nymphaṛūque intima mœstus
Impleuit chorus attonitis ululatibus antra.
Ter caput ambustum conantem attollere iacta
Lampade uulcanus mersit fumantibus undis.
Ter correpta dei crines nudauit arundo.
Tum demum amissæ uires: et uoce præcantis:
Orantique datum ripas seruare priores.
Ac tandem a trebia reuocauit scipio fessas.
Munitum in collem gracchō comitante cohortes
At pœnus multo fluuium ueneratus honore
Gramineas undis strauit socialibus aras.
Nescius heu quanto superi maiora mouerent.
Et quos ausoniæ luctus trasimenæ parares.
Boiorum nuper populos turbauerat armis
Flaminius: facilisque uiro tum gloria belli
Corde leuē: atque astus inopem cōtundere gentē.
Sed labor haud idem tyrio certasse tyranno.
Hunc leuis urbi genitum ad fatalia damna
Ominibus parat imperio saturnia fesso.
Ductorem: dignumque uirum ueniente ruina.
Inde ubi prima dies iuris: dauumque regendæ
Inuasit patriæ: et sub nutu castra fuere:
Vt pelagi rudis: et pontum tractare per artem
Nescius accepit miseræ si iura carinæ: •
Ventorum tenet ipse uicem: cunctisque procellis
Dat iactare ratem: fertur uaga gurgite puppis:
Ipsius in scopulos dextra impellente magistri.
Ergo agitur raptis præceps exercitus armis.
Lydorum populos: sedemque ab origine prisci
Sacratam coriti: iunctosque a sanguine auorum
Mæonios italis permixta stirpe colonos.
Nec regē aphrorū nascenda ad cœpta moratur
Laude super tanta monitor deus: omnia somni

Astus inopē: sine malitia. Pœni āt cū qbus nūc res erat astutissimi erant & infidi. Tyrāno: Annibali. Hūc Flaminiū. Leuis ominibus: malo omine creatū cōsulē. Saturnia: Iuno filia Saturni: quæ romanos odio psequebaṫ destinauit cōsulatū Flaminio: ut romanum exercitū perderet. Fesso imperio: attritis rebus romanis duplici clade. Fatalia dāna: fato uētura. Iuris: potestatis cōsularis. Clauum: clauus diciṫ temo nauis: quē p regimine imperii ponit & iure cōsulari. Sub nutu: sua ditione.

Vt pelagi rudis: Flaminiū temerariū cōparat nautæ imperito: q nauim ad naufragium impellit. Rudis pelagi: ignarus artis nauigādi. Tenet uicē uētorū: facit id quod solēt facere uēti': id ē nauim ad scopulos impellit: cū ignoret artē nauigādi. Lydorꝛ populos: hetruscos. Lydi ut dictum ē uenerūt ī hetruriā duce tyrrheno. Corithi: Corithus fuit oppidū hetruriæ patria dardani filii Iouis & electræ: q patriā deserēs suā: in samo thraciā pfectus ē: unde pœnates sacra: sacrorūque ritus aduexit in Phrygiā: quæ postea æneas in latium reuexit: & ideo ppter dardanum appellat hetruriā sedē sacratā: nunc appellaṫ cortona: nō lōge ab aretio & lacu perusino: quo pfectus ē Flaminius: alibi dicit: Arreti muros. corithi nunc diruat arces. Colonos meonios: lydos nā lydi ex meonia: quæ & lydia dicitur pfecti cū hetruscis habitarūt: & ideo hetrusci meonii. Lydi & tyrrheni a duce tyrrheno dicunṫ. Auorū: antiquorum: qui mixti fuerunt: ideo dicit Permixta stirpe. Nec regem aphrorum: fingit poeta Iunonē cōuersam forma Trasimeni monuisse Annibalē noctu: ut ad lacū perusinū contēderet: ubi romanum exercitū profligaturus esset.

Monitor deus: Iuno respexit ad numen. sic Virgilius Venerem appellauit deum. Omnia somni: describit tēpus: quo Iuno Annibalem monuit.

Condiderant:ægrisque dabant obliuia curis.
Cum iuno in stagni:iuuenem cõuersa propinqui
Et madidæ frontis crines circundata fronde
Populea stimulat subitis præcordia curis.
Ac rumpit ducis:haud spernanda uoce quietem
O fœlix famæ:et lario lachrymabile nomen
Annibal ausonia:si te fortuna creasset
Ad magnos uenturæ deos:cum fata tenemus.
Pelle moras:breuis est magni fortuna fauoris.
Quantum uouisti cum dardana bella parenti
Iurares:fluet ausonio tibi corpore tantum
Sanguinis:et patrias satiabis cedibus umbras.
Nobis persolues meritos securus honores.
Nãque ego sum celsis:quẽ cinctũ mõtibus ambit
Tmolo missa manus stagnis trasimenus opacis.
His agitur monitis:et lætam numine pubem
Protinus aerii præceps rapit aggere montis:
Horrebat glacie saxa inter lubrica summo
Piniferum cœlo miscens caput appenninus.
Condiderat nix alta trabes:et uertice celso
Canus apex stricta surgebat ad astra pruina.
Ire iubet prior extingui:labique uidetur
Gloria post alpes:si stetur montibus ullis.
Scandunt prærupti nimbosa cacumina saxi.
Nec superasse iugum finit:mulcetque laborem.
Plana natant:putrique gelu liquentibus undis
Inuida limosa restagnant arua palude.
Iãque ducis nudus tanta inter inhospita uertex
Sæuitia quatitur cœli manante per ora
Perque genas oculos facilis spreuisse medentes.
Optatum bene credit emi quocunque periclo
Bellandi tempus.non frontis parcit honori.
Dum ne perdat iter:nõ cætera membra moratur
In precium belli dare:si uictoria poscat.
Statque putat lucis capitolia cernere uictor
Qua petat:atque italũ feriat qua cominus hostẽ.
Talia perpessi tandem inter sæua locorum

O fœlix famæ:uerba iunonis ad Annibalẽ:quo℞ principio beniuolẽtia captat̃:inde ꝓponit̃ uti-litas:& gloria:ut magis uir laudis cupidus excitet̃. Ad magnos uenturæ deos:laus hæc ẽ romano-rũ ex ore iunonis inimicæ:ꝙ.s.solis italis siue romanis dabat̃ ascẽdere cœlũ:& referri i numerum deo℞. Ausonia:i italia. Cur fata tenemus:breuis ẽ narratio:q̃ suadet ab utili:nõ eẽ cũctandũ cũ ꝓspera fortuna cito discedat:itaq; instãdũ ẽ inqt dum fortuna tibi aspirat.q̃ temeraria ẽ & cæca. Quantũ uouisti:locus ẽ ab utili:qm̃ hæc orõ in genere deliberatiuo uei sat̃. Poteris inqt o Anni-bal nũc id efficere ꝙ tuo prĩ iurasti:& satiare manes prĩnos sanguine romano rũ. Securus:iam uictor ad trasimenũ mihi sacrificabis. Nãq; ego sum celsis: ne uideret esse fantasma quoddã dicit se eẽ trasimenũ numẽ.s.lacus perusini ibi erat futura clades. Tmolo missa manus.i.ipsi meonii:& lydi q uenerũt ex lydia:ubi ẽ tmolus mõs:qui ẽt timo-lus dr̃.Oui.Deseruere sui nymphæ ui-neta timoli. Numẽ:monitu trasime-ni. Aerii montis:altissimi appennini.

Horrebat:describit appẽninum niui bus:& pruinis obductũ. Ire iubet:An nibal iussit exercitũ ꝓcedere sine mo-ra:quippe prior gloria:quã fuerãt adepti in alpibus extingui uidebat̃:si illic traxissent moras:qm̃ nulla difficultas debebat eos retinere post superatas al-pes. Si stet̃ mõtibus ullis:si i aliquibus mõtibus immorabimur inqt amittẽus partã gloriã de alpibus:& sic hortat̃ eos ad deco℞ ꝑstãdũ. Nec mulcet laborẽ:.i.nõ cessabãt labores:q̃uis iugũ appen nini trãscẽdissent:qm̃ paludes inter appẽninũ & aretiũ maiorẽ difficultatem afferebãt:ergo superasse dorsum appẽ nini nõ finiebat labores. Plana natãt: aquis obducta sunt ꝓpter paludes:in q bus Annibal maximas habuit difficul tates:q ut ait Liui.æger oculis ex uerna primũ intẽperie uariante calores:frigo raq; elephãto uehebat̃ ut altius extaret tñ & nocturno hũore:palustriq; cœlo grauãte caput:& qa medẽdi nec locus: nec tempus erat altero oculo captus est multis hoĩbus iumẽtisq; fœde amissis: ubi primum ĩ sicco potuit castra locat: certumque per præmissos explorato-res habuit:exercitum romanum circa Aretii mœnia esse. Putri:resolubili:

Liquentibus undis:aquis deliquatis ex putri gelu:ac niuibus. Nudus uer tex:caput Annibalis detectum. Inter tanta inhospita:inter has paludes:quæ hospitiũ non præbebant. Sæuitia cœli:tẽpestate. Medẽtes:idest q nolebat remediũ:& fomẽta medico℞ adhibeñ. nã putabat bene emi tẽpus optatũ quo cũque periculo:& dũmodo nõ perdat cœptum iter si uictoria posceret ĩ præ miũ belli alia mẽbra daturus erat.Ser uat decorũ uiri spiritus ingentis:& glo riæ cupidissimi:atque uictoriæ contra romanos:in quos maximo ardore fe-rebatur. Talia:incommoda in ipsis paludibus.& Appennino uenerũt ad Lacum Trasimenum:ubi Annibal mactaturus erat:tot mi lia romanorum in ultionem amissi oculi:atque piaculum. Lacus:trasimenum. Visus:oculi.

Numerosa piacula: multas expiationes, & cædes propter amissum oculum. Ecce autem patres: cum Annibal ad Trasimenum castra metatus esset uenerunt ad eum legati missi a carthaginensibus portãtes tristem nuncium: q ex sententia patrum Annibali permiserunt: an uellet filiũ suum mactari diis patriis; ut moris erat. Annibal uoluit ut filius tali fato subtraheret: promittens maiores ex nomine romano & sanguine uictimas & libationes. Mos fuit in populis; apud carthaginenses dii placabant humana cæde: & sorte ducebant pueri ad aras & imolabantur. Vrna; est uas ex quo sortes educebant. Vir. Stat ductis sortibus urna.

Optatos uenere lacus; ubi deinde per arma
Sumeret amissi numerosa piacula uisus.
Ecce autem patres aderant carthagine missi
Causa uiæ non parua uiris; nec læta ferebant.
Mos fuit in populis; quos condidit aduena dido
Poscere cede deos ueniam: ac flagrantibus aris
Infandum dictu paruos imponere natos.
Vrna reducebat miserandos annua casus.
Sacra thoanteæ; ritusque imitata dyanæ.
Cui fato; sortique deum de more petebat
Annibalis prolem discors antiquitus hannon.
Sed propior metus armati ductoris ab ira
Et magna ante oculos stabat redeuntis imago.
Aspar ad hæc foedata genas; lacerataque crines.
Atque urbem complet moesti clamoris imilce:
Edonis ut pangea super trieteridæ motu.
It iuga et inclusum suspirat pectore bacchum:
Ergo inter tyrias facibus ceu subdita matres
Clamat io coniunx: quocunque in cardine mũdi
Bella moues: huc signa refer. uiolentior hic est:
Hic hostis propior: tu nunc fortasse sub ipsis
Vrbis dardaniæ muris ubi antia tela
Excipis intrepidus clypeo: sæuamque coruscans
Lampada tarpeis infers incendia tectis.
Interea tibi prima domus: atque unica proles
Heu gremio patriæ stygias raptatur ad aras.
I nunc ausonios ferro populare pœnates.
Et uetitas molire uias: i pacta resigna
Per cunctos iurata deos: sic premia reddit
Carthago: et tales iam nunc tibi uouit honores
Quæ porro hæc pietas delubra aspergere tabo
Heu primæ scelerum causæ mortalibus ægris
Naturam nescire deum: iusta ite precati
Thure pio: cædumque feros auertite ritus.
Mite et cognatum est homini deus: hactenus oro
Sit satis ante aras cæsos uidisse iuuencos.

Thoanteæ: Dianæ: tauricæ. Thoas rex lemni pater hysiphiles furori lemniadũ a filia ereptus in tauricã regionem scythiæ translatus ẽ: ubi cũ Phigenia sorore Orestis tẽplo Dyanæ præfuit: cui hospites mactabantur; ideo sacra Dyanæ tauricæ thoantea appellat: quæ carthaginẽses imitabãtur. Discors antiquitus; qm̃ erat princeps alterius factionis: & odio gentili prosequebat Annibalẽ & eius prolem. Cui fato; ut mactaret proles Annibalis ad impetrandã a diis ueniam. Ductoris; Annibalis; quẽ timebant: cũ h̃ret exercitum. Aspar; hic erat filius Annibalis & imago patris. poetæ appellant filios imaginẽ parentũ. Edonis ut pangea; furentẽ imilcen comparat mulieribus bacchantibus: edonii sunt populi thraciæ; apud quos mulieres sacris bacchicis operabant, inde edonis. Baccha mulier threissa Trieteus ẽ tẽpus triũ annorũ: & tertio quoque anno sacra illa celebrabant. boetii cæteriq; græci & thraces autore Diodo. in memoriã indicæ expeditionis sacra trieterica instituert. & bacchæ mulieres tertio quoq; anno conueniebãt. & uirgines de more thyrsum ferebãt ĩ honorẽ dei bacchantes. Motu trieteridæ; baccho. & tertio quoque anno redeũte. Pãgea; mõtẽ thraciæ. Facibus; ac si face admota exagitaret. Io ẽ uox bacchantiũ. Prima domus; filius priogenitus. & sic arguit patriã ingratitudinis. Resigna pacta; rũpe fœdera: & pugna cũ romanis cõtra fas, p patria; quæ tibi ẽ ingrata. Quæ porro hæc pietas; detestat imilce ferũ; ac horrendũ ritũ sacrorũ: dicitque poeta sub persona imilces; primã esse causam scelerum ipsis mortalibus ægris; idest affectis omni pturbatione & ignorãtia nescire naturam deorum; q mites sunt: & cognationẽ quandam cum hominibus habent: atque petenda eẽ iusta & honesta; quæ facile impetrantur solo thure: & non humano sanguine: a quo abhorret deus. Hæc pietas; hæc obseruantia: quam præstamus deo: & hæc religio. Porro; certe pietatẽ debemus deo quẽ dum colimus pii sumus. Naturam deũ; deorũ; q ab omni crudelitate abhorrẽt: & sola puritate gaudẽt: more poetico loquor: non est quippe nisi unus deus; inter bonos uiros; Ac deũ inqt Seneca amicitia ẽ cõciliãte uirtute. Feros; crudeles ac detestabiles. Et cognatũ hõi; qm̃ hõis anima facta ẽ ad similitudinẽ dei. Cæsos iuuẽcos; Prometheus primus bouẽ imolauit. & Domitianus autore Trãql. recordatus Vir. uersus: Impia q̃

cæsis gẽs ẽ epulata iuuencis; uetuit bouẽ imolari; qui apud antiquos habebatur socius humani laboris; & bouem uiolare piaculum erat. Licuit in italia imolare hominẽ impune usque ad Cornelium lentulum; & Liciniũ Crassum consu. Aut si uelle nephas; si putatis omnino superos gaudere hoc scelere; & sanguine humano placari me matrem mactetis. Cur spoliare iuuat; locus ẽ abutili; a quo suadet non esse mactandum puerum tantæ indolis; qui magno decori & usui patriæ aliquando esse possit. An flendæ magis egates; sensus est; Non minus deflenda fuisset mors Annibalis; si tali sorte ĩ pueritia fuisset absũptus; quã calamitas accepta ab egates ĩsulas primo bello punico. & locus ẽ ab utili; confirmatque id quod optat simi litudine. Punica regna mersa profundo; res libyca attrita bello nauali; & imperiũ prope amissum in pugna ad egates. Sorte cruenta; tali fato & urna.

Hæc; quæ dicebat imilce. Illexere; traxerunt. Ad cauta; ut caute agerẽt; & malum quod inde poterat oriri cũ ratione declinare. Relictum; scilicet est ipsi Annibali. An abnueret sortẽ; an recusaret illam sortem de filio imolando; an pareret honori superum; an uellet filium suum mactari in honorem deorum; Relictum est a patribus ipsi Annibali; an uellet parere honori superum; idest sorti & sacrificio; quo debebat puer ille mactari. Trepidare; trepidabat. Vix compos; uix resipiscens propter metum. Quid tibi pro tanto; uerba Annibalis; quibus patriæ gratias agit; quod suo arbitrio rem tantam permiserit; ut posset renuere & annuere sacrum; quæ potestas diuina uidebatur. Hinc; ex armis & præstantia bellica; qua romanos uincam; quos in templis patriis mactabimus. Generosa; nobilis laus romanorum ex ore hostili. Faxo; faciam. Quirino; Romano & italo. Quirinus dictus est Romulus. At puer; filius meus Aspar. Hesperia; italia. Aeneadis; Romanis.

Vos quoque; pollicetur diis maiores uictimas filio; quem sorti cruentæ tũc eripiebat. Tu mago; edicit suis Annibal; & loca oportuna captẽt; & insidias hostibus uiolantur. Ad claustra; nam inter montes cortonenses ad ipsum lacum uia est per angusta; deinde paulo latior patescit campus; inde colles assurgunt. Choaspe; hic erat ductor lothophagorum. Vago milite; expeditis & leuis armaturæ militibus. Fauces; iter angustum; siue angustias montium. Libamina; libationes; & sacra; idest irritabo hostes ad pugnã; ut diis patriis hostias mactem; quas uoui. Deus; numen huius lacus. Sycheus erat nepos Annibalis ex sorore. Viri; q missi estis ad me poteritis referrẽ carthaginensibus; qua calamitate Romanos afficiã.

Aut si uelle nephas superos; fixumque; sedetque
Me meque gemui uestris assumite uotis.
Cur spoliare iuuat libycas hac indole terras
An flendæ magis egates et mersa profundo
Punica regna forent olim; si forte cruenta
Esset tanta mei uirtus prærepta mariti.
Hæc dubiosuario diuumque; hominique timore
Ad cauta illexere patres; ipsique relictum
Abnueret sortem; an superum pareret honori
Tum uero trepidare metu uix compos imilce
Magnanimi metuens immitia corda mariti.
His auide auditis ductor; sic deinde profatur
Quid tibi oro tanto non impar munere soluat
Annibal equatus superis; quæ præmia digna
Inueniam carthago parens; noctemque; diẽque
Arma feram; templisque tuis hinc plurima faxo
Hostia ab ausonio ueniat generosa quirino.
At puer armorum; et belli seruabitur hæres.
Spes o natæ meæ; tyriarumque unica rerum
Hesperia minitãte salus; terraque fretoque
Certare æneadis; dum stabit uita memento.
Perge; patent alpes; nostroque incumbe labori.
Vos quoque dii patrii; quorum delubra piantur
Cædibus; atque coli gaudent formidine matrum
Huc lætos uultus; totasque aduertite mentes
Namque paro sacra; et meliores molior aras.
Tu mago aduersi conside in uertice montis.
Tu læuos propior colles accede coaspe
Ad claustra; et fauces ducat per opaca sicheus.
Ast ego te trasimene uago cum milite præceps
Lustrabo; et superis quæram libamina belli.
Namque haud parua deus promissis spõdet aptis
Quæ spectata uiri patriam referatis in urbem.

Eperat hetruscos occulto milite colles; annibal autore Liuio quod agri est inter cortonam & trasimenum oī clade belli uastauit; ut uires romanoꝶ ad uīdicādas socioꝶ iniurias excitaret; & cū ad Trasimenū castra metatus esset baleares cæteráque leuem armaturā post montes circūduxit; equites ad ipsas saltus fauces tumulis apte tegentibus locat; ut ubi itrassent romani obiecto equitatu clausa oīa lacu ac montibus eēnt; & sub ictu hostiū haberent angustiis locoꝶ circūuenti atque insidiis. pugnatū ē utrique acriter & tanto studio: ut terremotus qui totā italiam concussit minime depræhenderet: sed annibal memorabili clade romāos affecit; quā hoc uolumīe poeta describit; in cuius calce fortem aīum generosāmque mortem romanoꝶ celebrat. Occulto: locato ad insidias ad claustra & fauces. Sidonius ductor; annibal pœnus. Anfractus: circuitus; qm̄ annibal leuē armaturā post montē circunduxit. Cæcis armis: militibus illic ad insidias locatis. Anno faunigenæ: annus fauni filius regnauit circa trasimenum; & fuit rex pelasgoꝶ qui in hetruriam commigrarūt. Voluente die: post multa tēpora Trasimenus dictus ē a trasimeno filio Tyrrheni rapto in lacum ab agylla nympha: quod nomen dotale fuit. Lydius: pater trasimeni fuit tyrrhenus lydius qui uenit ex meonia; ubi ē tinolus mons. ideo dicit tinoli decus. i. ipsius meoniæ & lydiæ. Terris: qm̄ hetruriā a se appellauit tyrrheniā. Insueta tuba: tyrrhenus iuenit tubā æneā: sed Plinius dicit tyrrhenū piseum ad quē poeta alludit. Meoniam pubē: ex lydia supra dixit meonios colonos. Nec modicus uoti. i. magna desiderans. Agyllæ: nympha: & hoc nomen deduxit poeta ab agylla urbe: quæ nūc cere dicitur: & nomē accepit ab omīe quodā: cū a pelasgis oppugnaret. Lubrica mentē: habēs mentē lubricā & pronā ad amorē: ut facile caperet. lubricus locus ē ī quo nō possumus consistere: aut ambulare: ut sūt herbæ aq̄ perfusæ: marmora læuia: & cætera id genus. inde p trāslationē adolescētia dicit lubrica: ī qua q sūt uelut ī glacie facile labunt. unde agylla hēbat lubricā mētem. i. procliuē ad amores. Idalia: uenerea. i. amor cuius mater ē uenus. Idaliū est nemus cypri ubi uenus colebat. Hinc: ex hoc raptu lacus dictus est trasimenus; & fuit dos quā illi dedit agylla nympha. Et iā curriculo: describit crepusculū quo flāinius properauit ī hostē. Curriculo: curru suo. ponit ēt pro cursu. Nigrā metā: finē noctis. Roscida; qm̄ in aurora cadūt rorēs. Strīgebat: rāgebat. Titonia coniūx: aurora. In prīo limīe; in prīcipio dici. Cū minus ānuerit uiator. i. cū minus affirmaret aut finitā esse noctē; aut cœpisse diē; & sic exprimit crepusculū tēpus dubiū inter diē & noctē. Consul carpebat iniquas: Liuius ait. flaminius cū ad lacū peruenisset īexplorato postero die uix dū satis certa luce angustiis superatis postq̄ in patentiorē campū pandi agmen cœpit id tantū hostium quod ex aduerso erat aspexit. a tergo & super caput detectæ insidiæ. pœnus ubi id quod petierat clausum lacu montibusque & circūfusum suis copiis habuit hostem signum omnibus dat inuadendi. Iniquas; plenas insidiis; quas romani non animaduerterunt temeritate; consulis: qui sine consilio ruebat in hostes. Ipsa signa: uexilla. Læuia arma; idest milites leuis armaturæ non erant diuisi ab aliis; sed omnes mixti properabant ad pugnam sine ordine.

Eperat hætruscos occulto milite colles
Sidōius ductor pque alta silētia noctis
Syluarū āfractus cæcis īsederat armis.
At pte e leua restagnās gurgite uasto
Effigiem in pelagi lacus inundabat inerti.
Et late multo fœdabat proxima limo
Quæ uada faunigenæ regnata antiquitus āno
Nunc uoluente die thrasimeni nomina seruant.
Lydius huic genitor tinoli decus æquore longe
Meoniam quondam in latias aduexerat oras
Tyrrhenus pubem: dederatque uocabula terris.
Isque insueta tuba mōstrauit murmura primus
Gentibus: et bellis ignaua silentia rupit.
Nec modicus uoti natum ad maiora fouebat.
Verum ardens puero castūque exuta pudorem
Nam forma certare deis thrasimene ualeres.
Littore correptum stagnis demisit agillæ
Flore capi iuuenum primæuo lubrica mentem
Nympha: nec idalia lenta incaluisse sagitta.
Sollicite uiridi penitus fouere sub antro
Naiades amplexus undosaque regna tremētem.
Hinc dotale lacus nomen: lateque hymeneo
Conscia lasciuo thrasimenus dicitur unda.
Etiam curriculo nigram nox roscida metam.
Stringebat: nec se thalamis titonia coniunx.
Protulerat: stabatque nitens in limine primo.
Cum minus annuerit noctem desisse uiator.
Quam cepisse diem: cōsul carpebat iniquas
Prægrediens signa ipsa uias: omnisque ruebat
Mixtus æques: nec discretis leuia arma maniplis.

Globo: turmæ equestri. Lyxaꝝ uulgus: lyxæ dicunt qui exercitū sequunt quęstus gr̃a: & sūt proprie qui aquā ministrant exercitui: ut scribit Nonius, nā lyxam antiqui aquā dicebant. Præsago tumultu: quia uidebant præsagire eo tumultu futurā calamitatem. Implere: īplebant. Exhalans: emittens: qm̃ nebula nil aliud ē: nisi uapor aquæ aut terræ humidæ. nebulæ quidē ut inqt philosophus sūt relliquiæ nubiū resolutaꝝ ex aqua fluēte. Amictu: obscuritate. Præssum: obscurum propter nebulas. Picæa: obscura. Nec pœnū: pœnoꝝ. Liquere doli: non patuerūt fraudes annibalis: & pœnoꝝ propter nebulas, q properantē flaminiū ab ingressu faucium non arcebāt permittētes ire: ut eos īcluderent: ut pisces ī nassa. Properantē: flaminiū cum exercitu. Mox: paulo post. Irremeabile: qm̄ non poterāt redire ꝑpter hostes quos a tergo ī insidiis relinquebāt. Fauces: īgressus ad lacū inter montes. Geminū: quoniā ante hēbant aquā: a tergo claustra custodita ab hostibus. Vndæ: aquæ trasimeni.

Refugos: redeūtes romanos ad fauces per quas ītrauerant. Haud secus ac uitreas: claustra ad lacū perusinum & annibalis astus cōparat piscatori: & nassæ qui piscator scit piscem includere tuto que capere. Nassa īstrumentū est uimineū ad capiēdos pisces: hēns os patens: & desinēs in caudā ex qua nō possunt pisces redire. Patulo: apto. Fastigās: acuēs. Nectit: ligat. Excussus mentē: idest qui urgēte fato prudētiam amiserat. Diluctat: expulerat. Tūc ales: romani ductores ituri pugnā aduocabāt pullariū: ut offas gallis obiceret: quibus si ītegris uescerent ratū erat auspiciū: si aliquid excidisset ex ore minime: & tūc dicebaᷣ terripudiū solistimū: quādo. s. esca in solo cadebat. pauire. n. percutere ē: inde pauimēta Plinius loquēs de gallis ait. hi fasces romanos īpellunt: aut retinēt: iubent acies: aut prohibēt. lege Cice. libro. ii. de diuinatione: qui talia cōfutat: flaminius spreta religione īfeliciter pugnauit. Ales: gallus gallinaceus. Luctus: calamitatis futuræ noluit comedere. Plāctu: alaꝝ percussione. Nec rauco taurus: aliud ostētum. nā ductus taurus ut imolateᷣ incussa bipēni: in collū aufugit: quod īfœlicitatē portendebat. Signa ēt affusa: aliud portentū: qm̄ uexilla terræ affixa non poterāt euelli. hoc scribit ēt Liuius: & Cice. libro. i. de diuinatōe his uerbis: cū terripudio flaminius auspicareᷣ pullarius diem prœlii cōmittēdi differebat: & paulo post. Itaque signa cōuelli & sequi iussit. quo tēpore cū signifer signū nō posset moue re loco: nec quicq̃ ꝓficereᷣ plures cū accederent: flaminius renunciata suo more neglexit. Itaque tribus his horis concisus exercitus atque ipse īterfectus est. Affusa mole: magna ui & cōatu. Húo lacera: scissa. Teter: niger. Nitētū: eoꝝ q nitebanᷣ euellere signa. Parēs: terra. Atra: nigro sāguie habūdās.

Insertique globo pedites et inutile marti
Lyxarum uulgus præsago cuncta tumultu
Implere: et pugnam fugientum more petebant.
Tum super ipse lacus densam caligine cæca
Exhalans nebulam late corruperat omnem
Prospectum miseris: atque atræ noctis amictu
Squalebat pressum picea inter nubila coelum.
Nec pœnum liquere doli: sedet ense reposto
Abditus: et nullis properantem occursibus arcet.
Incustoditum mox irremeabile littus.
Nāque sub angustas arctato limite fauces
In fraudem ducebat iter: geminūque receptis
Exitium hic rupes: hinc undæ claustra premebāt.
At contra umbroso seruabant uertice montis
Hostilem ingressum refugos habitura sub ictu.
Haud secus: ac uitreas solers piscator ad undas:
Ore leuem patulo texens de uimine nassam
Cautius interiora ligat: mediamque per aluum.
Sensim fastigans compressa cacumina nectit.
Ac fraude arctati remeare foraminis arcet
Introitu facilem quem traxit ab æquore piscem.
Ocius interea propelli signa iubebat
Excussus consul fatorum turbine mentem.
Donec flammiferum tollentes æquore currum
Solis æqui sparsere diem: iamque orbe renato
Diluerat nebulas titan: sensimque fluebat
Caligo intereas nitido resoluta sereno.
Tunc ales priscum populis de more latinis
Auspicium cum bella parant: mentesque deorum
Explorant super euentu: ceu prescia luctus
Damnauit uesci: plantuque alimenta refugit.
Nec rauco taurus cessauit flebile ad aras
Inmugire sono; præssamque ad colla bipennem
Incerta ceruice ferens altaria liquit.
Signa etiam affusa certant dum uellere mole
Teter humo lacera nitentum erupit in ora
Exultans cruor: et cædis documenta futuræ
Ipsa parens miseris gremio dedit atra cruento

Ac super hæc diuũ genitor: fingit poeta iouem tũc fulminasse. Cice. libro .ii. de diuinatione ait: Itaque i nostris cõmentariis scriptũ hẽmus ioue tonante: fulminante: comitia populi hr̃e nefas: & postea: Quod idem oibus rebus optimũ auspiciuni hẽmus: si sinistrũ fuit. tñ negat Cice. ex senté tia stoicoꝶ iouẽ fulminare ut aliqd prædicat: sed naturale eẽ. placet quippe stoicis anhelitus terræ frigidos cũ fluere cœperit esse uẽtos: cum aũt se in nubẽ induerit: eiusque tenuissimã quanque partem cœperit diuidere: ac disrumpere: idque crebrius facere: & uehemẽtius: tũ & fulgores: & tonitrua existere. si autẽ nubium conflictu ardor expressus se emiserit: id esse fulmẽ. Heu uani monitus: exclamat poeta in amẽtiam consulis qui tales monitus ac ꝓdigia spnebat magna cũ clade populi romani. Parcas: fatũ illud: & calamitatẽ futuram. Morantia. i. quæ frustra prædicebant: & remorabant cædes futuras: quas parcæ parabant. Minores certare fatis. i. qui non potestis repugnare dispositioni fatoꝶ. Coruinus. L. furio & Appio claudio consu. M. Valerius tribunus militũ adolescẽs ut autor ẽ Liuius pugnauit i agro pomptino singulari certamĩe cũ duce gallorum: & auxiliãte coruo qui rostro: unguibus: planctu alaꝶ os galli ĩpetebat. uictor fuit: & coruius cognomiatus est: & coruinoꝶ familia: quæ romæ nobilissima fuit: multo uoie ac stẽmate clara. ex hac familia erat hic coruinus de quo nũc agitur. Egregius linguæ: eloquens. Phœbea ales: coruus phœbo dicatus ꝑpter diuinationẽ: quoniã futura significare putabat cantu: & uolatu. Plinius ait: corui i auspiciis soli uident intellectũ habere significationũ suaꝶ. Proauitæ pugnæ: illius q pugnauit cũ gallo: & coruius cognomiatus ẽ.

Plenus deũ: diuinationis. uã uidebat præsagire futurã calamitatẽ. Sociũ: socioꝶ: qui iã timebant. Iliacas te per flãmas: oro coruini ad flaminiũ quem obtestat per sacra romana: & templum capitolini iouis: ne uetãtibus auspiciis pugnã ineat. Flãmas iliacas: ignẽ uestalem aduectũ ex ilio ab ænea. Saxa tarpeia: tẽplum iouis capitolini. Cædas superis: oramus te ut uelis parere diis monẽtibus. Dextrũ: propitiũ: fœlix: aptũ. Ales: gallus. An te præstantẽ: captat beniuolẽtiã a flaminio: ante cuius oculos pitula proponit: suadetque ab utili pugna eẽ abstiendũ. An te fugit: an ignoras tu qui hẽs rei militaris præstãtiam: & pugnãdi artẽ calles. Tramite tenui: uia angusta. Si certare dolis: quasi dicat pugnãdũ est aĩo: cõsilio: atque dolis cũ annibale: q astu exuberat.

Seruilius: erat collega flaminii: q totidẽ legiões hẽbat. hic romæ remãserat: ut oibus rite pactis ad hostẽ cõtẽderet: flaminius aũt statim iiussu patrũ in prouĩciã abiit: & collegã expectare noluit. Bellandũ est astu: gerendũ est bellũ magis consilio q̃ uiribus corpis. nam uirtus aĩ maiorẽ laudem meret̃ q̃ dextræ.

Indice dextræ: uiribus quæ indicantur manu: idest maior laus est pugnare consilio q̃ manu cum hoste confligere: quoniam res magnæ consilio non corporis uiribus aguntur. & locus est ab honesto: ut ostendat flaminium non seruare decorum prudentis imperatoris qui non relinquit locum pœnitentiæ si uellet pugnare solum uiribus corporis: & non uti consilio: & prudentia.

Ac super hæc diuum genitor terrasque fretũque
Concutiens tonitru cyclopum rapta caminis
Fulmina tyrrenas thrasimeni torsit in undas:
Littus et ætheria per stagna patentia flamma
Fumauit lacus: atque arserunt fluctibus ignes.
Heu uani monitus frustraque morantia parcas
Prodigia: heu fatis superi certasse minores.
Atque hic egregius linguæ: nomenque superbum
Coruinus phœbea sedet cui casside fulua
Ostentans ales proauitæ insignia pugnæ
Plenus et ipse deum: socium terrente pauore
Immiscet precibus mõita: atque his uocibus ĩsit.
Iliacas te per flammas tarpeiaque saxa
Per patrios consul muros suspensaque nostræ
Euentu pugnæ natorum pignora: cedas
Oramus superis: tempusque ad prœlia dextrum
Opperiare dabunt iidem tempusque diemque
Pugnandi tantum ne dedignare secundos
Expectare deos: cum fulserit ora cruentam
Quæ stragem lybiæ poscet: tum signa sequentur
Nulla uulsa manu uescique interitus ales
Gaudebit: nullosque uomet pia terra cruores.
An te præstantem bellis fugit improba quantum
Hoc possit fortuna loco? sedet obuius hostis
Aduersa fronte: ac circa nemorosa minantur
Insidias iuga: nec leua stagnantibus undis
Effugium patet: et tenui stant tramite fauces
Si certare dolis et bellum ducere cordi est.
Interea rapidis aderit seruilius armis
Cui par imperium: et uires legionibus æquæ.
Bellandum est astu: leuior laus indice dextræ
Talia coruinus: primoresque addere passim
Orantum uerba: et diuisus quisque timori
Nunc superos de flaminio: nunc deinde præcari

Flaminium ne coelicolis contendere perstet.
Acrius hoc accensa ducis surrexerat ira.
Auditoque furens sotias non defore uires
Siccine nos inquit boiorum in bella ruentis
Spectastis: cum tanta lues uulgusque tremendū
Ingrueret; rupesque iterum tarpeia paueret.
Quas ego nunc animas dextraque corpora fudi
Irata tellure sata: et uix uulnere uitam
Reddentis imo: iacuere ingentia membra
Per cāpos magnisque premūt nūc ossibus arua
Scilicet has sera ad laudes seruilius arma
Adiungat: nisi diuiso uicisse triumpho
Ut nequeam: et decoris contentus parte quiescam
Quippe monent superi similes ne fingite uobis
Classica qui tremitis diuos: sat magnus in hostem
Augur adest ensis pulchrumque et milite dignū
Auspicium latio: quod in armis dextera praestat
An coruinc sedet clausum se consul inerti
Ut teneat uallo poenus nunc occupet altos
Arreti muros corithi nunc diruat arcem.
Hinc clusina petat postremo ad moenia romae
Illesus contendat iter deforme sub armis.
Vana superstitio: dea sola in pectore uirtus
Bellantum uiget: umbrarum me noctibus atris
Agmina circunstant: trebiae qui gurgite quique
Eridani uoluuntur aquis inhumata iuuentus
Nec mora iam medio cetu signisque sub ipsis
Postrema aptabat nulli exorabilis arma
Aere: atque aequorei tergo: flauente iuuencī
Cassis erat munita uiro: cui uertice surgens
Triplex crista iubas effundit crine sueuo.

Ne perstet: ne perseueret repugnare uolūtati numinum. Acrius: uehemētius accēdebat propter uerba coruini & alioꝝ: qui pugnā dissuadebāt. Siccine nos īquit: uerba flaminii suos īcrepātis q̄ se hoīem bellādi peritū pugna hortabant abstiere: & a praeterita felicitate arguit eē pugnandū: osten ditque facilē fore uictoriā: cum prius boios gētem imanē & efferatā ut quondā fuerūt gigantes nan ex terra irata diis magno praelio suparit: eosque uictos ī triumphū duxerit. Siccine: sic ne: idest an cognouistis me degenerē: & imprudentē ī bello contra boios. Lues: pestis: & magnū malum. i. ipsi boi qui erāt tanq̄ lues. Ingrueret: imi neret nobis. Paueret: tieret ne iteꝝ ca peret. Irata tellure. i. quae irata uidet produxisse boios īmanes & horrēdos: ut quondā produxit gigantes. Scilicet has sera ad laudes: ironice loquit: & ex stomacho. q. d. debeo ne ego q̄ tot lau des adeptus sū contra boios expectare seruilium qui partē gloriae meae accipi at. Decoris: honoris & laudis. Quip pe monēt superi: confutat sentētias cor uini qui dixerat expectādos eē deos p pitios: & ait. nolite arbitrari deos eē si miles uobis: q non mō praelia & hostes tietis: sed classica etiam. i. signa belli & tubaꝝ clāgores: & sic arguit eos timidi tatis. ensis īquit ē augur optius contra hostē non debēus timere si gallus galli naceus uesci recusat. nā dignum auspi ciū romano milite quod dextra arma ta praestat. seruat poeta decorū uiri for tis: & spernēns religionē. Latio mili te: romano: cuius ars militia ē: locus ab honesto. An coruinc sedet: locus ē pri mo ab honesto: cū dicit non decere ro manū militē contineri castris tanq̄ pa uidū & ignauū cum hostis uaget: & in sultet. Inde ab utili ne. s. annibal diru at muros & arces socioꝝ: apud Liuium sic ait. quinimo arretii ante moenia se deamus. hic. n. patria & penates sūt. an nibal emissus e manibus depopuletur italiam: uastādo & urēdo oīa ad roma na moenia perueniat: nec ante nos hic mouerimus: q̄ sicut olī camillū a ueiis C. flaminium patres acciuerit. An se det: placet. Arces corithi: cortonā ap pellat corithū: quae est prope lacū ut dictū est: & adhuc retinet nomen. clu sium ēt retinet nomē ubi regnauit por sena. Vana supstitio: seruat decorū hoīs impii: & ī arma furētis. sic capane us apud Papiniū spretis auguriis dicit: Prius in orbe deos fecit timor. turpe in quit flaminius est hoī armato: propter aliquā religionē nolle pugnare. Super stitio dicit uana religio. non solum in quit Cice. in libris de natura deoꝝ phi loꝝ etiā maiores nri supstitionē a religione separauerūt. nā qui totos dies precabant & īmolabant ut sibi sui liberi superstites eēnt supstitiosi sūt appellati: quod nomē patuit. postea latius. i. ad alia permulta trāslatū est: qui aūt oīa quae ad cultū deoꝝ pertinnerēt diligēter retractarēt: & tanq̄ rele gerēt sūt dicti religiosi ex relegēdo. alias definitōes religionis lege apud Gelliū: & Macro. non de cer īquit flaminius armatos eē supstitiosos: & tiere uanā religionē. nā in pectore militū nulla dea ē praeter uirtutem. i. ipsā fortitudinē magnitudinēque aī. Capaneus apud Papiniū ait: Virtus mihi numē: & ensis quē teneo. Aquis eridani: qm̄ trebia emittit ī padum. Aere atque aequorei: descri bit arma flaminii. Aequorei iuuēci: uituli marini: cuius pellis non tangit fulmine. Crine sueuo: rubicundo: & horrido: qualem hēnt sueui populi germaniae qui nunc montes incolunt: & quia fla minius boios: ligures: & sueuos uicerat. ideo dicit poeta ipsū habuisse crines sueuos ī cassidis iuba.

Sylla: monstrũ erat in freto siculo hẽns inguine tenus canes latrantes: scyllam portabat pro insi-gni flaminius in cono galeæ. Pondera remi: alludit ad naufragia quæ fiebant ad scyllam: quæ est scopulus in freto siculo hẽns sub se antra & cauernas: ad quas aquæ impulsu uentoꝝ illiduntur: & imitantur latratus canum. ideo locus datus est fabulæ. Home. in odyssea sic ait. Duo sũt scopuli cacumen nubes exupat: in quod nemo mortalium ascẽdit unquam. In medio scopulo spelunca he rebi instar hitat illic scylla monstrũ immane: cui præter deũ occurreret nemo. aspectu tristis. xii. hẽt pedes: colla perlonga sex: totidem capita: dentes triplici serie pectinatos: capita exerens: beluas ingẽtes piscatur.

Scylla super fracti contorquens pondera remi
Instabat: sæuosque canum pandebat hiatus
Nobile gergeni spolium: quod rege superbus
Boiorum cæso capiti illacerabile uictor
Aptarat: pugnas decus portabat in omnis
Loricam induitur: tortos huic nexilis hamos
Ferro squama rudi: permixtoque aspera tauro
Tum clypeũ quatit: aspersum quẽ cædibus olim
Celticus ornarat cruor: humentique sub antro
Ceu foetũ lupa permulcens puerilia membra
Ingentem assaraci coelo nutribat alumnum.
Hinc ensem lateri dextræque accõmodat hastã
Stat sonipes uexatque ferox humentia frena.
Caucaseam instratus uirgato corpore tigrim.
Inde exceptus æquo qua dant angusta uiarum
Nunc hos: nũc illos adit: atque hortatibus implet.
Vestrũ opus est: uestrũque decus suffixa ꝑ urbẽ
Poeni ferte ducis spectanda parentibus ora.
Vnũ hoc pro cunctis sat erit caput: aspera qsque
Hortamenta sibi referat meus: heu meus acris
Ticini frater ripis iacet: ac meus alta
Metitur stagna eridani sine funere natus:
Hæc sibi quisque: sed est uestrũ cui nulla doloris.
Priuati rabies: is uero ingentia sumat
E medio fodiant quæ magnas pectus in iras
Perfractas alpes: passamque ĩfanda saguntum.
Quosque nephas uetiti transcendere nomen iberi
Tangere iam tybrin: nã dum uos auguret extis
Quesitæ fibræ uanusque moratur aruspex
Solum iam superest tarpeio imponere castra.
Turbidus hæc uisoque arctis in milibus atras
Bellatore iubas aptante: est orphitæ munus
Est ait hoc certare tuum: quis opima uolenti

Spolium gargeni: gargenus fuit dux boiorum: cui ademerat galeam flami-nius insignitam scylla. Squama nexi-lis hamos tortos: idest habẽs hamos & annulos innexos: ex quibus lorica inte-xta est. erat inquit illi loricæ squama: ut est illa eminentia parua in pisce: ha-bens hamos tortos: nexiles: nã alter al-terum connectit. Rudi: duro: & im-polito. Permixto tauro: quoniam in interiore parte loricæ erat corium bu-bulum. Lupa: erat cælata ĩ clypeo fla-minii: quæ sub rupe capitolina præbu-it lac romulo & remo illic expositis iussu amulii. Alumnum assaraci: romu-lum oriundũ ab assaraco petæneam.

Coelo: quoniam romulus post mor-tem fuit relatus ĩ numerum deorum: & sacra illi instituta: & flamen quirina-lis. Sub antro: Dionysius alicarnasse-us ait libro primo antrũ eum scaturiẽ-te fonte coniunctum palatio ostendit: in quo est imago lupæ præbentis ubera pueris. Ingentem alumnum: alludit ad magnitudinem urbis & famam: cu-ius ille fundamenta iecit & nomen de-dit. Instratus: hẽns super dorsum stra-tam pellem tygridis: quæ capitur ĩ cau-caso monte scythiæ. Virgato: maculo-so. est enim distincta maculis tygris. Angusta uiarum: fauces quibus erat eũ-dum ĩ hostem. Vestrum opus est: uer-ba flaminii hortãtis suos ad pugnam: & locus ẽ ab honesto & utili. Ora du-cis: caput annibalis affixum hastæ. Aspera hortamenta: quisque ĩquit pro coi salute reuocet in mentẽ ea quæ nos incitare debent ad pugnam: ne ignaui & obliti dignitatis auitæ: ac fortitudi-nis uideamur. Meus heu meus: dupli-catio est ad maiorẽ dolorem exprimen-dum de morte fratris: & locus est ab ho-nesto: & pio. dicit enĩ se impelli ad ar-ma: pietate quã erga fratrem habebat: & amore quo filiũ prosequebaẽ: quos ulcisci decet. Sine funere: sine hono-re sepulturæ: & sic mouet affectus. Hæc sibi quisque: scilicet referat: cu-ius aliquis affinis & propĩquus occisus est ab hostibus: sed si est aliquis uestꝶ cui nulla sit rabies pri-uati doloris sumat iram in hostes a causa publica. s. perfractas esse alpes munimẽta italiæ: euersam esse saguntũ: & poenos iam tãgere tybrim: quibus erat uetitũ transcendere iberum. Ingentia. s. hortamẽta. E medio: ex causa publica: & damno: quoniã patriæ oĩa debemus: pro qua uitæ nõ est parcẽdũ. ergo locus ab hõesto: decet. n. propulsare iniuriã. Trãscẽdere nephas: qm̃ terminus ĩperii ut dictũ ẽ erat ãnis iberus. Turbidus: iratus flãinius hæc dixit. Est orphite munus: uerba flãinii ad orphitũ se se pugnæ aptãtẽ: quẽ hortatus ẽ ad cædẽ ãnibalis ut referret opĩa spolia ioui feretrio.

Feretro;ramo aut trunca hasta.nam feretrum significat quicqd sustinet.In de māus potest appellari feretrum. de tracta spolia duci;feretro suspēdebant & portabāt ad quercum capitolinam. feretrum etiam significat lectulū;siue sandapilam : qua mortuoꝝ cadauera efferuntur. Romulus autore Liuio fa bricato ad id apte feretro spolia opima ioui rettulit;quē feretrum appellauit: & ad quercum pastoribus sacram depo suit. Cruento; perfuso hostili sangui ne. Quis portet;quis sequit hēbit hanc gloriam;ut referat spolia opima. Alia dextra ; q̄ tua o orphite. Martius cla mor;bellicosus. nā muranus hortabat milites ad pugnam;quem hortatus est flaminius ; ut claustra illa & fauces ape riret. Satum soracte;soracte mons est apud sabinos dicatus quondā apollini cuius sacerdotes nudis pedibus & illæ sis ibant per prunas;sed Strabo dicit;sa cra illic solita celebrari sub noīe fero niæ deæ;non apollinis.feroniam īquit finitimi magno dignant honore : quo in loco ipsius templū est mirificum ha bens sacrum. nā qui eius numīe afflan tur ; nudis pedibus prunas inambulāt sub hac demone;& copiosum nulla læ sione cinerem. Pius arcitenens;phœ bus;qui fuit pius ī matrem Latoniam; & utit arcu. Aceruis ; accensa strue li gnorum ī sacrificio. Victor uaporis; caloris;q nō lædit pedes sacerdotum.

Serenato ; placato ; & læto. Ad aras; quoniā aris undique obsessis incendio per medios ignes extra ad arā portaban tur. Turbæ cyniphiæ ; libyssæ. Fera lia ; allatura mortem. Classica ; ipsæ tubæ dederunt signum pugnæ ; quod erat ferale; ac pestiferū romanis legio nibus. Fregit auras;percussit aerem. suo clāgore. Heu dolor;exclamat poe ta;& mouet affectus Nec fere;quasi di cat adhuc plorar debemus calamitatē illam;& ego nunc horresco referēs ; ac si illa clades romanis impenderet. Astur ; hispanus miles locatus ad insi dias. Torta habena;funda qua utebā tur balearci. eruperūt etiam inacæ ga ramantes & nomades. Tum quo non alius;eruperunt etiā ipsi cantabri q ha bent dextrā uenalem;& gaudent cōdu ci ad militiam. Vasco;uascones popu li hispaniæ galeā spernebant. supra di xit;uasco insuetus galeæ. Sola appēni ni;fingit poeta numīa auertisse oculos a tāta crudelitate ; & solā iunonem spe ctasse cædes residentē in uertice appen nini;& est imitatio Virgilii q fingit iu nonē spectasse pugnā æneæ ac turni.

Primæ picentum;picentes sunt in ca labria;quorum metropolis uocabatur picentia ; de quo suo loco dicetur.

Dona ioui portet feretro suspensa cruento
Nam cur hæc alia pariatur gloria dextra.
Hinc prouectus æquo postquā inter proelia notā
Accepit uocem;procul hinc te martius inquit
Murranæ ostendit clamor;uideoque furentem
Iam tyria te cede;uenit laus quanta;sed oro
Hæc angusta loci ferro patefacta relaxa.
Tum soracte satum præstantem corpore et armis
Equanum noscens patrio cui ritus in aruo
Cum pius arcitenens accensis gaudet aceruis.
Exta ter innocuos latum portare per ignes
Sic in apolinea semper uestigia pruna
Inuiolata teras;uictorque uaporis ad aras
Dona serenato referas solemnia phoebo
Concipe ait dignum factis equane furorem
Vulneribusque tuis;socio te coedis et iræ
Non ego marmaridū mediā penetrare phalangē
Cinyphiæque globos dubitatim irrūpere turmæ
Nec iam ultra monitus et uerba morātia martem
Ferre ualet longo æneadis quod flebitur æuo.
Increpuere simul feralia classica signum
At tuba terrificis fregit stridoribus auras;
Heu dolor;heu lachrymæ;nec tot post sæcula feræ
Horresco ut pendente malo;ceu ductor ad arma
Excitet tyrius latebrosis collibus astur
Et libys et torta balearis sæuus habena
Erūpūt multusque maces garamasque nōasque
Tum quo non alius uenalem in proelia dextram
Ocior attulerit conductaque bella probarit
Cantaber;et galeæ contempto tegmine uasco.
Hinc pariter rupes lacus hic;hinc arma simulque
Consona uox urget;signum clamore uicissim
Et collis tirya circunfundente corona.
Auertere dei uultus fatoque dederunt
Maiori non spōte locum;timet ipse tiranni
Fortunam libici mauros disiectaque crinem.
Illachrymat uenus et delum peruectus apollo
Tristem merēti solatur pectine luctum.
Sola appennini residens in uertice duras
Expectat cædes inimico pectore iuno.
Et uelut erecto metuendi libera coelo
Ipsa suis manibus præsumpta piacula mittit.
Primæ picentum erupto ceu turbine fusa

Agmina et annibalem ruere ut uidere cohortes.
Inuadunt ultro et poenas pro morte futuras
Turbato uictore petunt: accensa iuuentus
Funditur unanimo nisu et concordibus ausis.
Pilorum in poenos nimbus fixosque repulsi
Submittunt clypeos curuato pondere teli.
Acrius hoc rursum libys et praesentia saeui
Extimulat ducis: hortantes se quisque uicissim
Incumbunt: pressoque impellunt pectore pectus
Ipsa facem quatiens ac flauam sanguine multo
Sparsa comam medias acies bellona pererrat.
Stridit tartareae nigro sub pectore diuae
Laetiferum murmur: feralique horrida cantu
Buccina lymphatas agit in certamina mentes
His iras aduersa fouent crudusque ruente
Fortuna stimulus spem proiecisse salutis.
Hos dexter deus et laeto uictoria uultu
Arridens acuit: martisque fauore fruuntur.
Abreptus pulchro caedum lateranus amore
Dum sequtur dextrã i medios penetrauerat hostis
Quem postquam florens equali lentulus aeuo
Conspexit nimium pugnae nimiumque cruoris
Infestas inter non aequo marte cateruas
Fata irritantem nisu se concitat acri.
Immitemque bagam qui iam uicina ferebat
Vulnera pugnantis tergo uelocior hasta
Occupat: et socium duris se casibus addit.
Tũc alacres arma aglomerãt. geminaque corusci
Fronte micãt paribus fulgent capita ardua cristis
Actus in aduersos casu namque obuia ferre
Arma quis auderet? nisi quem deus ima colẽtum
Damnasset stygiae nocti perfracta gerebat
Syrticus excelso decurrens robora monte.
Et quatiens acer nodosi pondera rami.
Flagrabat geminae nequiquam caedis amore.
Non hic egates infidaque littora nautis
O iuuenes motumque nouis sine marte procellis
Fortunam bello pelagus dabit: equoris olim
Victores media sit qualis discite terra
Bellator libys et meliori cedite regno
Ac simul infesto lateranum uulnere trunce
Arboris urgebat iungens conuitia pugnae
Lentulus hic frendens ira trasimenus in altos

Turbato uictore: lacessitis hostibus qui uidebantur uictores. Libera metuendi: ac si nullum haberet timorem. ipsa iuuentus tanq̃ erepta spe uitae ruebat in hostes: & suis umbris piacula praesumebant. eos quippe in piaculum futurae mortis mactabant. Erepto coelo: erepta uita & luce. Manibus: umbris.

Vnanimo nisu: concordi conatu. Submittunt: ad terrã declinant: & sternunt clypeos hostiles confixos terrae pondere teli: quod curuato ferro repellebatur. Fixos: perforatos. Curuato pondere teli: idest curua pondere teli: quod a se repellebant. nam pondus & ictus teli incuruabant clypeos. Bellona: est dea belli quae uagabat̃ per utrasque acies portans facem. nam cum ad manus & arma uentum est: sanguis circa praecordia feruet: & furor accendit animos ad pugnam. Diuae tartareae: bellonae infernae. Ferali cantu: mortali. Lymphatas: furentes ardore belli. His: romanis res aduersae dabant iras: & poeni accendebant̃ uictoria. Crudus stimulus ruente fortuna: quoniam extrema necessitas animos ipellit ad forna. Spem proiecisse salutis: Sic Virgi. Vna salus uictis nullam sperare salutem: & qui nullam spem habet salutis: magis ac magis accenditur: cum sciat se moriturum ut honeste cadat Hos: idest hostes acuit uictoria: & romanos ultima necessitas: & desperatio. Lateranus: erat italus: cui se praebuit socium lentulus. Dum sequitur dextram: manum suam caedentem hostes. Nimium pugnae: ualde appetẽtem pugnã: & cruorem. Non aequo marte: qa erat solus. Bagam: hic erat poenus. Pugnantis: laterani. Aduersos: lateranũ & lentulum. Deus: pluto. Ima: loca inferna. Nocti: morti: quae est nox perpetua. Syrticus: erat afer: nomenque a syrtibus deductum.

Praefracta robora: dura. nam praefractum dicit̃ durum & inflexibile: ideo dicit Cicero in officiis catonem nimis praefracte defẽdisse aerarium. Geminae caedis: laterani: ac lẽtuli. Non hic egates: uerba syrtici: quibus insultat romanis iuuenibus dicens: Non sumus nunc in mari: & pelagus non dabit uobis uictoriam: ut habuistis primo bello punico ad egates: sed discite qualis sit bellator libys in terra. Regno: scilicet nostro libyco conuicia probra: & contumelias Trasimenus in altos: uerba Lentuli ad Syrticum.

Roret: aspersus sit romano sanguie. Subsidens inclinās se se ad ictum inferendum. Suspēsa: erecta: quoniam ille erexerat se in pedes ut romanos to bore imperet. Hiertes: erat poenus. Nereus erat italus: quē interemit hiertes. Generosæ: nobilis & hēns claros natales. Patrio ebore: quoniā ī aphrica sūt elephanti: ex quoꝝ dentibus fit ebur: quo regiæ ornabantur & postes. Vnde dicit Propertius: : Et ualuæ lybici nobile dentis opus. Quid rapta iuuant: uerba poetæ in auaritiā. Rapta: ablata aliis. Nudū: sine opibus quas reliquit tanto studio quæsitas. Nauta: charon portitor ad stygiā paludem.

Appius: erat romanus, Appioꝝ familia cognominata est a corona Appii: quam. L. appius in achaia meruit: quoniam in certaminibus nemeis in honorem archenori uictores apio coronabātur. Vnde Iuuenalis Graiæque apium meruisse coronæ. Vbi plurīa uirtus: idest irruebat in confertissimas acies: & inde petebat famam: quo cæteri penetrare non poterant: ut fortitudinem ostentaret suā quæ circa difficilia uersatur. Extremæ harenæ: maris athlātici accola. Impetit: uulnerat os ipsius appii: sed leuiter. Generosum: nobilē cruorem appii genorosi: & alti stēmatis. Diffulminat: dissipat istar fulminis. describit iratum appium. Commendat: ornat: & maioris pulchritudinis facit. Martia: bellicosa. Iuuenē: athlantem qui iam timebat appium in se ruētem. Ceu tygride cerua: athlantem iras appii timetem & latebras quærentem comparat ceruæ fugienti tygridem: & columbæ accipitrem: ac lepori aquilam. In æthra: ipso aere. Librantem uisus: despicientem hinc inde ut desiliat ī leporem. Colla uiri: athlantis. Successu: bona fortuna: quoniam strauetat hostem: & iam properabat in alium. Isalces cyniphius: aphes: & accola cyniphis fluuii hic erat gener magonis: quem appius interemit. Sydonia sponsa: filia magonis fratris annibalis. Vano fœdere: quoniam mortuus est: & uxore potiri non potuit: ideo fœdus promissæ tædæ fuit uanum. Tædæ: matrimonii ac nuptiarum in quibus præferebant tædæ accensæ. Aere in cyniphio: idest galea ipsius isalcis cyniphii. Nec dispar fortis: idest habuit isalces eandem sortem. futilis dicitur ignauus: & nullius momenti. futilis dicit ab effundendo. nā quemadmodū illud uas oīa effundit: sic etiā homo uanus & debilis & qui silenda tacere nequit. nunc isalces erat futilis: idest sine uiribus contra Appium.

Ascendet citius collis quam sanguine roret
Iste pio ramus subsidens ilia nisu
Conantis suspensa fodit: tum feruidus atro
Pulmone exundat per hiantia uiscera sanguis
Nec minus accensis in mutua funera dextris
Parte alia campi seuit furor altus ietes
Obtruncat nerium rullo: ditissimus agri
Occumbis generosæ uolunx: nec clausa repostis
Pondera thesauris patrio nec regia quondam
Præfulgens ebore et possessa mapalia soli
Profuerint: quid rapta iuuant? quid gentibus auri
Nunquā extincta sitis? modo quē fortūa fouēdo
Congestis opibus donisque refersit opimis
Nudum tartarea portabit nauita cymba.
Iuxta bellaror iuuenibus appius ausis
Pandebat cāpum cede: atque ubi plurima uirtus
Nullique aspirare uigor: decus inde petebat
Obuius huic atlas atlas a sanguine ibero
Nequiquam extremæ longinquus cultor harenæ
Impetit os hasta: leuiterque e corpore summo.
Degustat cuspis generosum extrema cruorem.
Intonuere minæ: uiolentaque lumina flammis
Exarsere nouis furit et diffulminat omnem
Obstantum turbā: et clausum sub casside uulnus
Martia commendat mananti sanguine membra.
Tum uero aspiciens pauitantem: et cōdere semet
Nitentem sociis iuuenem ceu tigridæ cerua
Hircana cum pressa tremit: uel territa pennas
Colligit accipitrem cernens in nube columba
Aut dumis subit albenti si sensit in æthra
Librantem uisus aquilam lepus ore citato
Ense ferit tum colla uiri dextramque micantem
Demetit: ac mutat successu seuior hostem
Stabat fulgentem portans in bella bipennem
Cinyphius socerique miser magonis inire
Optabat pugnam ante oculos spe laudis isalces
Sidonia tumidus sponsa uanoque superbus
Fœdere promissæ post dardana proelia tedæ
Huic immittit ouans uiolentas appius iras.
Conantique grauem fronti librare securim
Altior insurgens galeam super exigit ictum.
Et fragilis ualido conamine soluitur ensis
Ere in cinyphio nec dispar sortis isalces

Vmbonem incerto detorſit futilis ictu.
Tum quod humo haud unq̃ ualuiſſet uellerẽ ſaxũ
Ni uires trux ira daret:torquebat anhelans:
Appius:et lapſu reſupina in terga cadentem.
Mole præmit ſcopuli:perfractiſque oſſibus urget.
Vidit coniuncto miſcens certamina campo:
Labentem ſocer:et lachrymæ ſub caſſide fuſæ
Cum gemitu rapiduſque ruit data fœdera nuper
Accendunt animos:expectatique nepotes.
Iãque aderat clypeũque uiri atque ĩmania mẽbra
Liſtrabat uiſu propiorque a fonte coruſcæ:
Lux galeæ ſeuas paulum tardauerat iras
Haud ſecus e ſpecula preceps delatus opaca.
Subſidens campo ſummiſſos contrahit artus:
Cum uicina trucis conſpexit cornua tauri:
Quãuis longa fames ſtimulet leo:nunc ferus alta
Surgentes ceruice toros nunc torua ſub hirta:
Lumina miratur fronte:ac iam ſigna mouentem
Et ſparſa pugnas meditantem ſpectat harena.
Hic prior intorquens telum ſic appius infit.
Si qua tibi pietas ictum ne deſere fœdus.
Et generum comitare ſocer:per tegmina uelox
Tunc criſque moras leuo ſtetit haſta lacerto.
At contra non dicta libys ſed feruidus haſtam:
Perlibrat magni donum memorabile fratris.
Ceſo quam uictor ſub mœnibus ille ſagunthi
Abſtulerat dario:ac ſpectare nobile pugnæ
Germano dederat portare in prælia pignus
Telum ingens per que arma uiri p que oĩa doloris
Adiutum niſu lœtalem protulit ictum
Exangueſque uiri conantis uellere ferrum:
In uultus cecidere manus iacet æquore nomẽ
Clarum meonio atque italæ pars magna ruinæ:
Appius incremuere lacus corpuſque refugit.
Contractis thraſimenus aquis telum ore cruento.
Expirãs præmit atque admorſæ ĩmurmurat aſtæ
Nec fati melior mamercus corpore toto
Exoluit penas nulli non ſaucius hoſti.
Nanque per aduerſos qua luſitana ciebat.
Pugnas dira manus raptum cum ſanguine teli
Signiferi magna uexillum mole ferebat:
Et trepida infœlix reuocabat ſigna ſuorum.
Sed furiata cohors auſiſque accenſa ſuperbis.

Detorſit umbonem:perſtrinxit umbonem appii uano ictu:atque i certo:& quia non penetrauit umbonem ideo dixit deterſit ergo utrique fuit eadẽ ſors. appius enim fregit enſem in umbone iſalcis & iſalces debili ictu deterſit umbonem appii & ſic neuter alteri nocuit. Saxum:imitatur Virgilium qui canit turnum iecisse in æneam ſaxum ingentis magnitudinis. Socer:mago. Fœdera:pactum matrimoniũ. Coruſcæ: fulgentis:& hæſit parũper mago cũ eẽt prope appiũ ut facit leo. Haud ſecus: magonem comparat leoni qui ruens in taurum q̃uis famæ ſtimuletur tamẽ cõſpecta ferocitate tauris paulum immoratur & taurum ſeſe ad pugnam expedientem ſpectat:ſic mago ſpectabat appium qui contra tantum hoſtẽ animos præparabat. Toros: tori ſunt plicæ & eminẽtiæ in collo taurorum & muſculi lacertorum dicuntur tori. Inde toroſus dicif lacertoſus:& Valerius flaccus canit herculem fuiſſe cõſpicuum toris & tori oſtendunt robur. Molli iuuenes fundunf in alga inquit conſpicuuſque toris tirynthius. Sparſa:q̃ ſpargit pedibus uolens inire pugnã. Siqua tibi pietas:uerba appii ad magonem quem uulnerauit in ſiniſtro brachio. poſtea magoappium interemit. Ictũ fœdus:matrimonium cũ iſalce. Moras aeris.i. p impedimenta ferri ppter loricã & galeam. Stetit:infixa eſt. Perlibrat:torquet in appiũ. Fratris:annibalis. Libys:mago. Dario cæſo:quẽ interemit apud ſagunthũ:& eſt nomen deductũ adurio flumio hiſpaniæ. Spectate:inſignis & clarũ. Adiutũ niſu doloris:qa dolor amiſſi generi ſui dabat uires magoni. Læthalẽ:mortalem. Aequore meonio:cãpo hetruſco quoniam meonii tenuerunt hetruriã duce tyrrheno ut dictum ẽ. Admorſæ haſtæ:quã mordebat murmurando. Mamercus:interfectus fuit a luſitanis. Nec melior fati:ideſt par fatum:quoniam cecidit ut appius. Nulli non ſaucius:ideſt a multis uulneratus d luſitanis dictũ ẽ ſupra Signiferi:ferentis ſignũ.i. aquilã exiliium romanoꝶ. Cohors:luſitanorũ.

Pluresque in corpore nulli:idest nulli fuerunt plures hastæ in corpore. Vix peruia telis:idest uix capax telo℞ propter multitudinem. Aduolat interea: annibal accurrit cum audiuisset uulneratū esse magonem fratrem:illāque referri ad castra iussit accurari. Gestamine:propria ueste. Synali: synalus erat chyrurgus in castris primi medici fuerunt chyrurgi q uulnera in bello curabant succis herbarum inde alii medici extiterunt. Archagatus lysaniæ filius ex peloponneso ut autor ē Plynius primus romā uenit. L. æmilio. M. Iiuio consul. eique ius quiritium datū & taberna ī compito accilio empta:gratus fuit primo mox a sæuitia urēdi & secandi carnifex appellatus ē.

Cantu: incantationibus. Exigere:ex trahere. Torto:in se replicato: paretonium ē ꝑpe syrtes ut dictum est uersus ægyptum. Ipse olim antiquo: repetit originem huius artis quā & synalus callebat. Hammon garamanticus: idest iuppiter qui colebaꝛ apud garamantes.

Atque is synalus docuit hanc artem filiū suum & sic p successionis gradū propagata est. Haud læuior fama: quasi dicat hic synalus nō erat leuioris famæ q̄ fuissent maiores sui in hac arte. hoc nomen deductū est a synalo oppido. Solers:diligens. Augebat mōstrata garamantica: idest ipsā artem monstratā ab hammone garamātico. Celestia dona: medicas artes: datas a ioue hammone. Vetustū patrē: illū primū synalū quem iuppiter docuit. Multa imagie: quoniam apud antiquos ut dictū ē maiorum uultus cera expressi dispōebanꝛ in atriariis & atriis & is gaudebat & cēsebaꝛ multa imagīe qui habebat claros natales & altū stemma maiorū. Leni dextra: miti chyrurgus ut scribit cornelius celsus debet esse iuuenis: & habere manum lenem ne. s. tremēdo aut nimium premendo uulnus ultra q̄ oporteat rescindaꝛ aut uexeꝛ. Mulcebat lympha: imitaꝛ Virgilium canentē mezentium lauisse uulnera aquis tiberinis. Cæsi hostis: appii. Leuabat casū: magnitudine laudis adeptæ quia strauerat appiū uulnus acceptū compēsabat. Leuabat: leuiorē faciebat: & tolerabiliorē ꝑpter laudem q̄ erat assequutus morte appii. Parce metu: uerba magonis ad fratrem: qbus lætaꝛ se īterfecisse appiū multi noīs: ut iā non sit dolendū si moriaꝛ uulneratus a tali hoste: quē iā præmiserat ad stygios lacus: & ē magna laus appii ex ore hostis. Metu: dandi casus est & inclinatur metus: metus metu ut dandi casus non superet casum gingendi sic Vir. curruque uolans dat lora secundo. aliter sic inclinabatur nomen huius formæ autore gellio: metus: metuīs: metui: & ideo poetæ āriquitatis studiosi: metu in casu dādi utunꝛ. nunc dicimus metui. Maiora; q̄ sit laus parta quoniā straui appium uirū fortissimū. Quæ: supradicta uulnus. s. magonis.

Penum: annibalem linquentē pugnā.

Quodcunque ipsa manu gestabat missile quicqd
Præbebat tellus sparsis uix peruia telis.
Iniecit pariter: pluresque in corpore nullo
Aduolat interea fraterni uulneris ira.
Turbatus libyæ ductor uisoque cruore.
Num lateri cuspis num toto pondere telum
Sedisset: fremitque amens sociosque rogabat:
Vtque metum læthi procul et leuiora pauore.
Cognouit proprio tectum gestamine præceps:
Ex aciæ rapit: et tutis a turbine pugnæ
Constituit castris: medicas hinc ocius artes.
Et senioris opem sinali uocat: ungere uulnus
Herbarum hic succis ferrumque e corpore cantu:
Exigere: et somnum toto misisse chelydro
Anteibat cunctos nomenque erat inde per urbes
Perque parethoniæ celebratum littora syrtis.
Ipse olim ātiquo primum garamanticus hāmon
Scire pater dederat sinalo morsusque ferarum
Telorumque graues ictus sedare medendo.
Atque is deinde suo moriens celestia dona
Monstrarat nato: natusque hæredis honori
Transmisit patrias artes: quem deinde sequutus
Haud leuior fama sinalus garamantica sollers
Monstrata augebat studio multaque uetustū
Ammonis comitem numerabat imagine patrē.
Tum proauita ferens leni medicamina dextra
Ocius intortos de more astrictus amictus.
Mulcebat lympha purgatū sanguine uulnus.
At mago exuuias secū cæsique uolutans
Hostis mente necem: fraternas pectore curas
Pellebat dictis: et casum laude leuabat.
Parce metu germane meis medicamina nulla
Aduersis maiora feres: iacet appius hasta
Ad manes pulsus nostra si uita relinquat
Sat nobis actū ē: sequar hostem letus ad ūbras
Quæ dū turbatos auertūt equore campi
Ductores: ualloque tenent ex agmine pœnū
Cedentem consul tumulo speculatus ab alto.

A tque atram belli castris se condere nubem.
T urbidus ex templo trepidātes milite mœsto:
I nuadit cuneos: subitoque pauore relaxat
I am rarescentis acies tum uoce feroci:
P oscit equum: ac mediæ ruit in certamina uallis.
S icubi torrentem crepitanti grandine nimbum
I llidit terris molitus iupiter altas
F ulmine nunc alpes: nunc mixta coraunia cœlo
I ntremuere simul tellus et pontus et ether.
I psaque commoto quatiuntur tartara mūdo
I ncidit attonitis inopino turbine penis.
H aud secus improuisa lues: gelidusque sub ossa.
P eruasit miseris conspecti consulis horror
I t medius ferroque ruens dēsissima latum.
P andit iter: clamor uario discrimine uocum.
F ert belli rabiem ad superos et sydera pulsat.
C eu pater oceanus cum senior ethere calpen
H erculeam ferit: et exesa in uiscera montis:
C ontortum pelagus latrantibus ingerit undis.
D āt gemitum scopuli: fractasque ī rupibus undas
A udit tartessos latis discrimina terris
A udit non paruo diuisus gurgite lixus
A nte omnis iaculo tacitas fallente per auras
O ccumbit bogus infaustū qui primus ad amnē:
T icini rapidam in rutulos contorserat hastam.
I lle sibi longam cloto turbamque nepotum
C rediderat uanis deceptus in alite signis:
S ed non augurio parcarum impellere metas
C oncessum cuiquam: ruit inter tela cruentis:
S uspiciens oculis cœlum: superosque reposcit
T empora promissæ media iam morte senectæ.
N ec bagaso exultare datur: ne impune relictum:
C onsulis ante oculos uictum spoliasse libonem
L aurigeris decus illud auis uanaque iuuenta
F lorebat: sed masylus succiderat ensis.
P ubescente caput mala properoque uirentes
D elerat lœto bellator barbarus annos
F lamminium implorasse tamē iā morte suprema.
H aud frustra fuit auulsa est: nam protinus hosti.
O re simul ceruix: iuuit punire feroci.
V ictorem extemplo mōstratum reddere læthum
Q uis deus o musæ paribus tot funera uerbis
E uoluens tantisque umbris in carmine digna.

Atram nubem belli: ipsū annibalem qui magnā caliginem hostibus offūdebat īstar nubis. Mœsto milite: propter uulgus magonis. Cuneos: acies penorum. Sic ubi torrentē: flaminiū inopinato irruentem ī hostes comparat ioui demittenti subitos nimbos: & fulmine decutienti cacumina montium. Molitus: idest concutiens & feriens. ceraunia sunt montes epyri. Tartara: loca inferorum. Pœnis: ipsis hostibus. Lues ī prouisa: magnū malū. i. ipse flaminius qui erat pœnis magna lues: atque pnicies. Ruens densissima: dissipans confectissimas acies: & globos hostiles. Ceu pater oceanus clamorē pugnantū comparat mugitui maris cōmoti a uētis: aut īpulsi tridente ipsius neptuni: calpe ut dixi mons est ad fretū gaditanum: ubi erāt herculis colūnæ ideo herculeā calpē dicit. Tartessus: ē urbs prope fretū d qua supra. Distermina: idest quæ disterminat & diuidit aphricā ab europa: quoniā fretū gaditanum medium ē īter europā & lybiā. Gurgite: freto gaditano. Lyxus: urbs pria anthei ad fretum uersus mauritaniam tartessus est ī europa. Lyxus in aphrica supra dixit rapido mittebat ab æquore lyxus. Bogus: erat augur annibalis q ad ticinū interpretatus est auguriū & ueluti suadente deo primus in romanos iecit hastam. Longā cloto: longam uitā quā dispēsār parcæ quarū una est cloto. In alite: augurio. Parcarum metas: idest extēdere & dilatare terminos fixos a parcis: ī ō una dicitur atropos quia uerti non pōt: & dicūtur parcæ filiæ necessitatis & appellantur fata. Martialis lanificas nulli tres exorare sorores contigit obseruant quem statuere diem. Laurigeris auis: idest triūphalibus. nam triumphantes lauro coronabanť: quæ ē apollini sacra celebrat claros natales libonis: & pauorum stemmata. hūc interemit bagasus: sed ne impune q deu fuit hoc illi relictum. flaminius quippe mortē libonis ulctus est. Hosti: bagaso. Monstratū læthum: idest mortē quā ipse bagasus mōstrauerat. q caput liboni absciderat ideo cōsul bagaso ceruicem ademit: ut suo crudeli exēplo puniret. Quis deus o musæ: repetit uorū poeta narraturus tātā stragē: & casū flāinii cōsulis mouet que affectus ipsa addubitatōne. Vir. qs cladē illius noctis qs funera fādo explicet aut possit lachrimis æquaŕ dolorē.

Crudæ:asperæ. Alternus hostis:nūc romanus:nunc pœnus. Miscebat cam pū:describit uastitatem corporis quam habebat otrys marmarides. Robur mē brorum celsius humano:idest maius q̄ sit iustum robur hominis.i.qui transcē debat humanā staturam & gigas uidebatur. Visa mole:magnitudīe corporis. Marmarides:libycus marmaride ut dictū est sūt populi aphricæ. Alas: romanas acies uertebat in fugā. Lati humeri:describit staturā corporis huius hostis. Hirta:horrēda & pilosa coma & barba quæ erat longa ut crines. Aspirare uiro:idest ne contra uirū talē nemo audebat. Propiorem martē:cominus cū illo pugnare. Cuiq̄:alicui.i. ab aliquo. Incessebat:impetebatur ab omnibus. Vesanos uultus:horrendos & furentes. Palantū:romanoꝝ effuse fugientiū quos otrys insequebat̄. Lumen toruū:horrēdū oculū. Gortinia harundo:cretensis sagitta, nā gortina siue cortina est urbs cretæ. Fugientis: otrys qui fugiebat ad agmina suorum.

Nudas tegmine:sine lorica & clypeo. Primū mucronem:primam partē hastæ. Nasci:extare quoniam apparebat ī pectore. Spiritus:idē aīa ipsius otrys egrediens ꝓpter suā magnitudinē perflauit campū tanq̄ uētus mouitque puluerem:atque in auras dispersit nubem puluerem:& sic describit ingētem spiritum illius. Nec minor interea:dum flaminius ī plano sic fulminaret sycheus nepos annibalis insequat̄ romanos ꝑ saxa & dumos. Rorātes:respersos cruore cæsorum. Perculerat:strauerat uulnere muranum qui musicen adeo callebat ut orphei æmulus uideretur.

Eagrios neruos; lyram qualis usus est orpheus filius eagri regis thraciæ & calliopes musæ. Pectine:plectro.

Quis lamenta ferat?certantis laude cadendi.
Primæ uos iuuenes mortisque in lumine crudæ
Facta uirum:et fixis rabiem sub pectore telis.
Sternitur alternus uastis concursibus hostis
Nec spoliare uacat:prædæque aduertere mentem.
Vrget amor cædum clausis dum detinet hostem
Fraternum castris uulnus funditque ruitque
Nunc iaculis:nunc ense modo inter milia consul:
Bellantum conspectus equo:modo marte feroci.
Ante aquilas et signa pedes fluit impia riuis
Sanguineis uallis tumulique et concaua saxa
Armorum sonitus flatusque imitatur equorum
Miscebat campum membrorum in prælia portans
Celsius humano robur uisaque pauentes:
Mole gigantei uertebat corporis alas
Othrys marmarides lati super agmen utrunque
Ingens tollebant humeri caput:hirtaque toru
Frontis cæsaries et crinibus æmula barba
Vmbrabat rictus:squalore huic hispida diro
Et uillosa feris horrebant pectora setis
Aspirare uiro propioremque addere martem:
Haud uisum cuiquam laxo ceu belua campo.
Incessebatur cunctis ex agmine telis:
Tandem uesanos palantum in terga ferenti.
Cum fremitu uultus tacita per nubila penna
Intrauit toruum gortynia lumen arundo:
Auertitque uirum.fugientis ad agmina consul
Intorquet tergo iaculum:quod tegmine nudas.
Irrumpit costas hirtoque a pectore primum
Mucronem ostentat rapidus conuellere tētat
Qua nasci ferrum fulgenti cuspide cernit
Donec ambundanter defuso sanguine late
Procubuit moriens:et telum uulnere pressit
Spiritus exundans uicinum puluere moto
Perflauit campum:et nubem dispersit in auras.
Nec minor interea tumulis siluisque fremebat
Diuersus mauors:uariaque per ardua pugna:
Et saxa et dumi rorantes cæde nitebant:
Exitium trepidis lætique et stragis acerbæ:
Causa sicheus erat:murranum ille eminus hasta
Perculerat:quo non alius cum bella silerent
Dulcius oeagrios pulsabat pectine neruos.

Primos montes: surrentinos. Sub ipso letho: in morte Vir. mouẽs reminiscit' argos. Aequana felicia baccho: æquana sũt mõtes surrẽtini ubi nascit' uinũ quod a surrenti no surrentinũ appellarũt: de quo Ply. Itẽ surrentina in uineis tantũ nascentia conualescẽtibus maxĩe ꝓbara ꝓpter tenuitatem salubritatẽque. Martialis in distichis. Surrentina bibis: nec myrhina picta: nec aurũ. Sumes dabũt calices. hæc tibi uina suos. Surrentũ ẽ oppidũ autore strabone e regione a syrenas insulas i cãpania hic fœlix illa campania inqt Ply. Inde consurgunt massici surrentinique montes. Vinũ surrentinũ autore strabone cũ oĩbus certabat.

Occubit sylua in magna pati iosque sub ipso
Quesiuit montes lœto: ac fœlicia baccho.
Equana et zephyro surrentum molle salubri
Addiderat misero comitem: pugnæque ferocis:
Gaudebat tristi uictor nouitate sicheus
Pallantis nam dum sequitur: peruaserat altam
In syluam: et priscæ reclinis ab ictibus ulmi.
Terga tuebatur trunco: frustraque relictos
Tauranus comites suprema uoce ciebat.
Transegit iuuenem: ac perfossis incita mẽbris
Hæsit in opposito cuspis sidonia ligno
Quid uobis quænam ira deum uel mente sinistra.
Quæ sedit formido uiri? qui marte relicto
Romanum quæsistis opem? non equus in arctis
Nimirum rebus suasor metus arguit asper
Exitus euentu praui consulta timoris
Annosa excelsos tẽdebat ad æthera ramos.
Esculus umbrosum magnas super ardua syluas
Nubibus insertans altis caput instar aperto
Si staret campo nemoris lateque tenebat
Frondosi nigram tellurem roboris umbra
Par iuxta quercus longum monita per euum
Vertice canenti proferre sub astra cacumen
Diffusas patulo laxabat stipite frondens.
Vmbiabatque coma summi fastigia montis
Huc ætnea cohors triquetris quam miserat oris
Rex arethusa tuus: defendere nescia morti:
Dedecus et mentem nimio mutata pauore.

Molle surrentũ: amenũ & delectabile alludit ad uinũ qd' uetustatẽ accipiebat zephyrus saluber ẽ. Inde dictus fauonius qm satis fucrat & aqlo saluberrimus oĩum est. Auster uero noxius & pestilẽs: & quoniã surrentũ a syrenibus nomen accepit quæ suauissime cantabãt ut fabulæ canunt. iõ dicit muranũ cãn lenis & lyra ualuisse ut ad syrenaꝝ suaues modos alludat. Misero: murano. Comitẽ: tauranũ quẽ post muranũ ĩterfecit. Palantes: romanos fugientes. Iuuenẽ: tauranũ. Cuspis sydonia: hasta sychei sydonii affixa ẽ ligno cui adhærebat tauranus. Quid uobis quæ nã ira deũ: uerba poetæ accusantis ignauiã fugientiũ & quærentiũ salutẽ non dextra ut fortes uiros decet sed ope arboꝝ. Sinistra mente: pauida & aliena ab oĩ prudentia & fortitudine. Relicto marte: pugna in qua si non uinceritis potestis tamen honeste cadere. Non æquus suasor: idest non bene suadet metus i rerũ difficultate & in aduersa fortuna quoniã suadente metu præter decorũ fuga arripit: amittitque uera fortitudinis laus. Rex assyriorũ ut ẽ apud xenophontem li. iii. adhortãs suos ad pugnam dixit stultus ẽ si qs uitæ appetẽs se fugæ cõmiserit cũ nõ sit ignarus uictoria parari salutẽ ac mortẽ fugiẽtes potius opperire q̃ manẽtes. Nõ æquus: nõ bonus qm ĩpellit hoĩes ad turpia: & id qd' est prætor decoꝝ. Arctis rebus: angustis & difficilibus in qbus debet ostẽdi fortitudo iõ dixit supra explorant aduersa uiros. Arguit: idest repræhẽdit ipse malus finis ea quæ fiũt cũ timore quoniã ea suadet timor quæ sũt præter honestatẽ quæ ẽ finis cuiuscũque uirtutis. Asper exitus: durus finis: & inhonestus. Consulta: consilia timoris. Praui: deducentis homĩnes ad praua quoniã suadet fugere qd' est contra fortitudinẽ quæ est quædã mediocritas circa difficilia inter metũ & audaciã. Annosa: excelsos describit esculũ cuius opẽ petierant romani fugiẽtes sycheũ. Instar nemoris: idest similis nemori. Si staret campo: idest si fuisset in plano propter amplitudinem ramorum ipsa sola uideretur nemus. Late: diffuse & ample. Tenebat: occupabat: idest quæ multum telluris occupabat nigra umbra sui roboris. Nigra: opaca. Canenti: albicanti. Laxabat: diffundebat. Huc ethnea cohors: idest sicula ab ethna monte siciliæ hos siculos miserat hyeron rex syracusius socius & amicus populi romani sicilia dicta est trinacria: a forma triangulari quam habet lucretius triquetram appellauit. loquẽs enim de empedocle sic ait insula quẽ triquetris terrarũ gessit in oris. Quã fluitat circũ magnis anfractibus æquor ionũs glaucis aspgit litus ab undis. Triquetris: siculis arẽthusa est fons ortygiæ paruæ insulæ ante syracusas: ex quo emergit alphcus labens ex eli de peloponnesi per subterraneos meatus: nec miscetur undis marinis. Defendere dedecus: idest repellere infamiam & potius mori q̃ turpiter fugere. defendere in hac significatione significat auertere & depellere. Vir. solstitiũ pecori defendite: Oratius ĩ sermonibus & toga quæ defendere frigus q̃uis crassa queat &. Qu. claudius autore gellio a pĩnis hostes defendebãt facillime: defendere igitur dedecus morti est honeste mori. hi siculi morituri erãt sed nesciebãt honeste

ac fortiter mori in acie, s. & pugna sed ignaua morte absumpti sunt cum in arborem se recepissent. Nimio pauore: qui mouet mentem e loco suo & efficit ut hō decori seruandi obliuiscat̄, unde dixit ennius pauor sapiam omnē ex aīo meo expectorat. Tulit sese huc: in hāc arborē. Ima peste: idē rescindere quercū ab imo. nam quercum securi deiecit quod poeta ostendit dicēs corripit bipēnem mutatus tela. i. cum tela mutasset: deposuit clypeū & hastā sumpsitque securim. Consumere: siculos ima ruina & calamitate deiiciendo quercū. Fluctuat: agitat̄. Ceu zephyrus: nutantes & fluctuantes siculos in cacumine arboris cōparat aui quæ residēs in sūmitate arbo℞ a uētis una cū nido agitat̄. Flamine: flatu. Inhospita: quæ malum præbuit hospitiū siculis. Elisit: cōpræssit & attriuit membra uiro℞ sua ruina. Inde aliæ cladū facies: nunc dicit de esculo incēsa. Cōtermina: uicina quercui ubi fuit cædes & ruina siculorum.

Gliscens: crescens. Verticibus sæuis: flāmarum sūmitate. Vulcanus: incendiū. Consul: flaminius ruebat ut ignominiā suorū ulcisceret̄ morte sychei q primus torsit telum in consulē: & cum nihil proficeret interfectus ē. Iuuenis: sycheus. Euentu: aliquo successu pugnæ & uictoriæ q̄ sperabat. Cui: flaminio. In ora æris: idē extremitate clypei arati. Oppositas crates: arma & cætera corpis munimētaq̄ crates cōsul noluit hastā iacere ī sycheū ne frustraret̄ sed cominus ense iteremit. Cōcredere: cōmittere fortunā: & euētū ictus hastæ.

Haurit: pforat. Crudæ parmæ: aspi scuti ac duri. Frigore stygio: idest morte. Longo sōno: morte. Atque ea dū uariis: dū talia agerent̄ a flaminio & hostibus annibal: & mago redierūt ad pugnam. Alternat: uicissim facit. nā ceciderāt siculi: ceciderat ēt sycheus. Auebant: optabāt. Reponere: restituere & resarcire id qd̄ pp uulnus magonis cessando a pugna intermiserāt. Virum: uiro℞. i. cæde hostili. Pēsare: repēdere tpus cessatū multa cæde romanorum.

Certatim sese tulit ascendensque uicissim
Pressit nutantes incerto pondere ramos
Moxque alius super atque alius consistere tuto.
Dum certant: pars excussi nam fragmine putri
Ramotum et senio malefida fefellerat arbor
Pars trepidi celso inter tela cacumine pendent
Turbatos ima properans consumere peste
Corripit æratam iamdudum ī colla bipennem
Deposito clypeo mutatus tela sicheus.
Incumbunt sociæ dextræ: magnoque fragore:
Pulsa gemit crebris succumbens ictibus arbos
Fluctuat infoelix concusso stipite turba.
Ceu zephyrus quatit antiquos ubi flamine lucos
Fronde super tremuli uix tota cacuminis hærens:
Luctatur nido pariter luctante uolucris.
Procubuit tandem multa deuicta securi
Suffugium infoelix miseris et inhospita quercus
Elisitque uiros spatiosa magna ruina.
Inde aliæ cladum facies contermina cedis
Collucet: rapidoque inuoluitur esculus igni
Iamque inter frondes arenti robore gliscens
Verticibus seuis torquet uulcanus anhelos.
Cum feruore globos flammarum et lumia torret.
Nec tela interea cessant semiusta gementum
Atque amplexa cadunt ardentes corpora ramos
Hæc inter miseranda uirum certamina consul
Ecce aderat uoluens iram exitumque sycheo
At iuuenis subito tantæ discrimine pugnæ:
Occupat euentu telo temptare priorem
Cui medio leuiter clypeo stetit aeris in ora.
Cuspis et oppositas uetita est transmittere crates
Sed non et consul misso concredere telo
Fortunam optare cedis parat ac latus ense.
Haurit nec crudæ tardarunt tegmina parmæ
Labitur infoelix atque oppetit ore cruento
Tellurem expirans tum diffundente per artus
Frigore se stygio manantem in uiscera mortem
Accipit: et longo componit lumina somno.
Atque ea dum uariis permixtus tristia mauors
Casibus alternat: iam castris mago relictis
Iam libyæ ductor properantia signa citator
Raptabat cursu et cessata reponere auebant
Tempora cede uirum: ac multo pensare cruore

It globus intorquens nigranti turbine nubem
Pulueris: et surgit sublatis campus harenis:
Quaque ferens gressum flectit uestigia ductor
Vndanti circum tempestas acta procella:
Voluitur: atque altos operit caligine montis
Occubuere femur fontanus: buca canorum
Transfixi guttur: pressoque e uulnere cuspis:
Prospexit terga: hunc tristes misere fregellae
Multiplicem proauis hunc mater anagnia fleuit.
Haud dispar fortuna tibi leunic sed auso
Non eadem neque enim tyrio concurrere regi
Temptas: sed lectus par ad certamen hiremon
Autololum moderator erat: quem poplite caeso
Dum spoliat: grauis immiti cum turbine costas
Fraxinus irrumpit: collapsaque membra sub ictu:
Hoste super fuso subita cecidere ruina
Nec sidicina cohors desit uiridasius armat.
Mille uiros: nulli melius uel ponere castra
Vel iunxisse ratem: duroque resoluere muros.
Ariete: et in turrim subitos immitere pontes
Quem postq̃ libyae ductor uirtute feroci:
Exultare uidet: nãque illi uulnere praeceps.
Terga dabat leuibus diffisus auraricus armis:
Acrius hoc pulchro mauorte accensus in iram.
Et dignum sese ratus in certamine saeuo
Cominus ire uiro referenti e corpore telum
Aduolat: et fodiens pectus laudande laborum
Quisquis es: haud alia decuit te occumbere dextra
Ad manes leti perfer decus itala gentis
Ni tibi origo foret uita donatus abires
Hinc fadum petit: et ueterem bellare labicum
Cui siculis quondam terris congressus amilcar
Clarum spectato dederat certamine nomen
Immemor annorum seniumque oblitus in arma
Ille quidem cruda mente cruindissimus irae
Ibat: sed uani frigentem ĩ marte senectam
Prodebant ictus stipula crepitabat inani
Ignis iners crassamque dabat sine robore flãmã
Quem postq̃ accepit patrio monstrante superbus
Armigero penum ductor certamina primae
Hic lue nunc inquit pugnae te notus amilcar
Hac trahit ad manes dextra: tum librat ab aure
Intorquens iaculum et uersantem in uulnere sese

It globus: describit annibalis aciem ꝓperantẽ ad pugnam: & ornat ipsũ ducẽ poeta ne ab ignauo imperatore romani uiderentur uicti. Buca: est oppidũ cãpaniae a quo nomen hoc finxit poeta q̃uis dicat ipsũ fuisse fregellanũ quoniã fregellae non multum distãt a buca. Multiplicẽ ꝓauis: habentem claros natales: & auos multi & alti nominis Anania est urbs ꝓpe ferentinũ caput quõdã hernicorũ. Non eadẽ: quae buca & fontanus qui appetebant annibalem a quo caesi sunt. Regi: annibali nolebas inqt o leunic pugnare cũ annibale sed elegisti hiremonẽ tibi parem. hiremon autẽ erat ductor autololũ. Fraxinus: hasta fraxinea ipsius annibalis. Sidicina cohors: sidicini populi cãpaniae ubi nunc est theanũ quod quondã theanum sidicinum uocabatur, uiriasius erat ductor sidicinorum. Auraricus: erat penus q fugiebat uiriasium. Referẽti: uiriasio qui educebat telũ e corpore rautaci a se caesi. Laudande laborum: uerba annibalis in laudẽ uiriasi quem interemit.

Haud alia dextra: q̃ mea quoniã eras uir fortis & strennus. Decus laethi: gloriosam mortẽ quoniam cadis manu annibalis. Ad manes: ad inferos. Labicum: erat oppidũ ꝓpe romam uia praenestina: unde hoc nomen finxit, hic labicus primo bello punico singulari certamine pugnauerat cũ amilcare; in cuius ulctionẽ annibal eum nunc mactauit. Oblitus senium: quoniam erat senio confectus animo tantũ uiridis: sed uiribus corporis frigebat ĩ marte. Cruda: forti & audaci. Vani: minime nocentes hosti Prodebant: decipiebant: quoniam nõ nocebant cum essent sine uiribus. Inani stipula: translatio est ab igne debili q deficiente nutrimento statim extinguit. hic labicus uerbis tantũ iam ualebat corpore effecto; & exhausto tot laboribus ac senio. Prĩo: q fuerat armiger amilcaris prĩs & cognoscebat labicum ostẽditque annibali. Certamina primae: uerba annibalis ad labicum: sensus est patere nunc poenã certaminis tui cũ prẽ amilcare in prĩo bello punico. Lue: solue certamina idest da poenã quia ausus fuisti cũ prẽ cõgredi.

Præsago luctu: quia ex luctu eorum qui portabãt sycheũ annibal præsagiuit aliquod malum. Qui nam inqt dolor: uerba annibalis ad socios referentes sycheum mortuũ. Properato funere: celeri morte. Autor: ipse flaminius. Mœrentibus: ab his qui retulerãt sycheum cum lachrymis. Cerno ait: laudat morté sychei ãnibal qui uulnus ĩ pectore exceperat a flaminio illatum sic facit æneas de pallante cæso a turno. Cuspidis iliacæ: hastæ romanæ. Seroque emptum: idest roma uolet sed frustra posse magno prætio emere nõ fuisse uiolatum corpus sychei qppe multos in illius ulctionem mactabo. Vt multo accensis: annibalem ira æstuantẽ comparat aquæ frigidæ & inclusæ ĩ uase æneo subdita flamma. Exuberat: æstuat ebullit: et habundat. Aeno: uase æneo calefacto subdita flãma. Cũ subditus per saxa fragor: describit motũ terræ q fuit tunc cũ ad trasimenũ pugnatum ẽ qué romani non sensere aut non curauerunt ppter ardoré animorum quo ĩ hostes ferebant. meminet huius rei liuius & Ply. & ante hos fabius annalium scriptor qué liuius sequutus est causa terre motus uenti sunt inclusi in uisceribus terræ. Tantus fuit ardor aĩorum inqt liuius adeo intentus pugnæ animus ut cum terremotus q multarum urbiũ italiæ magnas partes pstrauit auertitque cursu rapido amnes fluminibus mare ĩuexit montes lapsu ingenti prruit nemo pugnantiũ senserit tres ferme horas pugnatum est & ubique atrociter. Dissiliens: diuidẽs sese. Faucibus patulis: magno apertoque hiatu. Antiquũ diem: lucé quã quõdã habuerũt. Lacus ater: ĩfectus tabo. Sede auita: pprio stagno.

Trãnsfigit extracta fedauit cuspide sanguis
Caniciem: et longos finiuit morte labores.
Nec minus herminium pumis obtruncat ĩ armis
Assuetum thrasimene tuos prædantibus hamis
Exaurire lacus patriæque alimenta senectæ
Ducere suspenso per stagna latentia lino.
Interea exanimẽ mœsti super arma sicheum.
Portabant peni: corpusque in castra ferebant.
Quos ubi conspexit tristi clamore ruentis
Ductor præsago percussus pectora luctu
Qui nam ĩquit dolor o socii: quæ ue cura deorum.
Eripuit nobis: nũ te dulcedine laudis
Flagrantem: et nimio primi mauortis amore.
Atra sicheæ dies properato funere carpsit?
Atque dato gemitu lachrymæ assensere ferentum
Et dictus pariter cedis merentibus autor
Cerno ait aduerso pulchrum sub pectore uulnus
Cuspidis iliacæ: dignus carthagine dignus
Hasdrubale ad manes ibis nec te optima mater.
Dissimilem lugebit auis stygia ue sub umbra
Degenerem cernens noster uitabit amilcar.
At mihi flaminius tam mœsti causa doloris
Morte sua minuet luctus: hæc pompa sequetur
Exequias: seroque emptum uolet impia roma
Non uiolasse mei corpus mucrone sichei
Sic memorans torquet fumantem ex ore uaporẽ:
Iraque anhelatum perturbat pectore murmur:
Vt multo accensis feruore exhuberat undis
Clausus ubi exusto liquor indignatur aheno
Tum præceps ruit in medium celumque fatigat
Flaminium incessens: nec dicto segnius ille
Bella capessebat: propiorque insurgere mauors
Cepœrat: et campo iunctus iam stabat uterque
Cum subitus per saxa fragor motique repente
Horrendum colles et summa cacumina totis
Intremuere iugis: nutantĩ uertice siluæ
Pinifero fracta quæque ruunt super agmĩa rupes.
Immugit penitus conuulsis una cauernis
Dissiliens tellus: nec paruos rumpit hiatus
Atque umbras late stygias immensa uorago.
Faucibus ostendit patulis manesque profundi
Antiquum expauere diem: lacus ater in altos
Sublatus montis et cede excussus auita

Tyrrhenas; hetruscas spargẽdo suas aq̃s. Reflui; retrofluentes ad suos fontes. Fluctus, ipsorum fluminũ; quæ in mare emittunt. Tamen; q̃uis omnia motu terræ quaterent. Vecordia belli; insania & furor bellandi; Titubante; mouẽte sese & agitata terra. Subducta; subtracta ipsis pedibus: ut ẽ in motu terræ. Daunia pubes; romana a dauno regeardeatiũ. Illata stagnis; nã ut ait Liuius pars magna; ubi locus fugæ deerat per prima uada paludis in aquá pgessi: quoad capitibus: hũerisque extare possent sese immergunt, fuere quos inconsultus pauor nandi etiá capessere fugam impuleiit.

Lauit tyrrhenas ignota aspergine siluas
Ianque eadẽ populos magnorũque oppida regũ
Tempestas; et dira lues strauitque: tulitque;
Ac super hæc reflui pugnarunt montibus amnes:
Et retro fluctus torsit mare monte relicto
Appenninicolæ fugere ad littora fauni
Pugnabat tamen heu belli uecordia miles
Iactatus titubante solo; tremebũdaque tela
Subducta tellure ruens torquebat in hostem
Donec pulsa uagos cursus ad littora uertit
Mentis inops; stagnisque latebat daunia pubes
Quis consul terga increpitans; nam turbine motæ
Ablatis terræ inciderat: quid deinde quid oro
Restat io profugis? uos en ad mœnia romæ
Ducitis annibalẽ uos in tarpeia tonantis
Tecta faces ferrumque datis; sta miles et acris
Disce ex me pugnas; uel si pugnare negatum
Disce mori: dabit exemplum non uile futuris
Flaminius ne terga libys; ne cantaber unquá
Consulis aspiciat; solus si tanta libido
Est uobis rabiesque fugæ tela omnia solus
Pectore consumo; et moriens fugiẽte per auras
Hac anima uestras reuocabo ad prælia dextras
Dũque ea cõmẽorat: dẽsosque obit obuius hostis:
Aduolat ora fretus mentemque ducarius acri
Nomen erat gentile uiro; fusisque cateruis
Boiorum quondam patriis antiqua gerebat
Vulnera: barbaricæ mẽtis noscensque superbi
Victoris uultus: tu ne inquit maximus ille
Boiorum terror: libet hoc cognoscere telo
Corporis an tanti manet de uulnere sanguis
Nec uos pœniteat populares fortibus umbris
Hoc mactare caput; nostros hic curribus egit.
Insistens uictos alta ad capitolia patres.
Vltrix hora uocat; pariter tunc undique fusis
Obruitur telis nimboque ruente per auras
Contectus nulli dextra iactate reliquit

Quis; quibus. Inciderat. i. ipse Flaminius casu quodá iuciderat in ipsos fugientes & consternatos aío ppter motum terræ. Ablatis; quos terruerat: sibique ipsis abstulerat motus terræ. ordo ẽ: qs ablatis turbine motus terræ íciderat cõsul increpitans terga quæ hosti iá uerterant milites fugiẽtes ad lacum. Quid deinde; qd oro; uerba Flaminii increpantis suos fugientes. Quid restat; q̃si di. nil restat nobis uictis, & arguit suos timiditatis; eosque hortat̃ ad pugnam suo exẽplo: & ad mortẽ honestam: si uĩcer̃ negatũ ẽ. Futuris; posteritati & nepotibus. Aduolat ducarius ferus ora; circa consulẽ inquit Liuius acrior; infestiorque pugna erat; cũ & robora uirorũ sequebant̃: & ipse quacũque in pre premi ad laborẽ senserat suos impigre ferebat opẽ insignisque armis & bestẽ summa ui petebat & tuebatur suos ciues; donec insuper eques; cui ducario nomẽ erat; faciẽmque noscitás consul inqt hic ẽ popularibus suis qui legiones nras cecidit; agrosque & urbẽ depopulatus ẽ. Iá ego hanc uictimá manibus peremptorũ fede ciuium dabo; subditisque calcaribus equo per confertissimá hostiũ turbam impetũ facit; obtruncatoque prius armigero; q se infesto ueniẽti obiec⸗rat consulem lancea transfixit, spoliare cupiẽtem triarii obiectis scutis arcuere. Sylius, autẽ propensus in laudẽ suorũ canit Flaminiũ obrutũ multitudine telorũ, quippe indecorum uidebat̃ tantũ uirum cecidisse manu unius eqtis. Ferus ora mentemque; idest præse ferens crudelitatem; & mente etiam ferus. Nomen gentile; quoniam eius maiores ducarii appellati sunt. Vulnera barbaricæ mentis; dolorem quẽ conceperat tempore quo Flaminius boios attriuit. Tu ne inquit; uerba ducarii ad Flaminium: quibus ironia quadá consulem deridet; placet inquit experiri hoc telo an ex uulnere tui corporis sanguis fluat: ut fluxit ex uulneribus boiorum: quos uicisti. Nec uos peniteat; uertit sermonem ad suos populares ducarius quos ad cædẽ consulis hortatur; cũ ipse solus non auderet; hoc cãit poeta in laudem consulis. Nec pœniteat; non parum uideatur mactare Flaminium in ulctionem nostrorum; & inferias. Fortibus umbris; animabus illorum qui ceciderunt in bello contra Flaminium. Nimbo; multitudie telorũ.

Cecidisse dextra sua; imitatio ē Virgilii: qui idē de ænea uulnerato canit: cū sagittam cruore excepisset. cæso autē Flaminio oēs fugere & primores iuuenum iam infensi superis & dextris: qa non poterant amplius pugnare: cū Annibalē uictorē cernere peius eē arbitrarent: & grauius ipsa morte oēs se strauerūt super Flaminiū quē suis cadaueribus tanq̄ tumulo quodā ptegētes tumulauerūt in hac pugna. xv milia romanoꝝ cæsa sunt. corpus Flaminii inuentū non fuit ab Annibale cū magna cura funeris cā inqri iussisset. hæc ē nobilis ad Trasimenū pugna: atque inter paucas mēorata po. ro. clades annibal post uictoriā comitāte fratre magone cæsos contēplatus ē: & mortes romanorū laudauit: ut canit poeta.

Primores: primi ad subeūda pericula belli ac pugnæ. Pœnus: ānibal. Quas mortes inqt: uerba annibalis laudantis decorā mortē romanoꝝ. Quas. q̄ fortes & decoras. Quæ uulnera: excepta in pectoribus. s. ut decebat romanos milites: & a marte ortūdos. Premit: stringit & retiet. Hos obitus: tā claras mortes: nam circa hoc genus mortis fortitudo laudaf. Et uereor: uaticinaf: siue ominaf annibal romanis imperiū totius orbis cū Roma tā claros: fortes: & magnanimos uiros procrearet. & his dictis nox īfusa finē cædibus imposuit.

Flaminium cecidisse sua: nec pugna perempto
Vlterior ductore fuit: nanque agmine denso
Primores iuuenum sæua ad discrimina martis
Infensi superis: dextrisque et cernere poenum
Victorem plus morte rati: super otius omnes
Membra ducis: stratosque artus certamine magno
Telaque corporaque: et non fausto marte cructas
Iniecere manus: sic densi cædis aceruo
Ceu tumulo texere uirum: tū strage per undas
Per siluas sparsa: perque altā sanguine uallem
In medias fratre inuectus comitante cateruas
Cæsorum iuuenū pœnus: quæ uulnera cernis
Quas mortes inquit: premit omnis dextera ferrū?
Armatusque iacet seruans certamina miles
Hos en hos obitus nostræ spectate cohortes
Fronte minæ durant: et stant in uultibus iræ.
Et uereor ne quæ tanta creat indole tellus
Magnanimos fœcunda uiros hinc fata dicarint
Imperium atque ipsis deuincat cladibus orbē
Sic fatus cessit nocti locumque dedere
Cædibus infusæ subducto sole tenebræ.

PETRI Marsi interpretatio in. vi. uolumen Sylii Italici.

Am tartessiaco quos soluerat æquore titan: Post infœlicē pugnā ad Trasimenū romāi quibus belli fortuna pepercerat: fuga hinc inde salutē p uarios siluarū anfractus sibi comparantes Romā peruenerūt Luctūque matronis renouauere. Seranus filius. M. Attilii Reguli saucius: solusque casu diuertit ad Marum comitē quondā pris sui habitantē in agro perusino: a quo summa caritate susceptus & curatus ē. Romāque reductus poeta nactus oportunitatē introducit Marū narrantē partē primi belli punici: & Reguli suppliciū ānibal iterea mouit a Trasimeno: & agrū picenū depopulatus in cāpaniā peruenit: & apud Linternū picturā primi belli punici magna aī molestia conspexit. Iussitque porticū illā solo æqri: qd' fingit poeta. Tartessiaco: describit principiū diei q primus illuxit post stragē. Tartessiaco: hispāo: & betico: ubi ē tartessus: ubi phœbus emēsus cœlū diurno cursu uidef soluere equos suos: & refouere: ideo ait: diffusus in noctē. Inde rediēs sub terra emergit in orientē: ubi uidef itēꝝ iūgere equos ad currū ut iteref cursus. Eois: orientalibus. i. iā erat dies. Nouo phœtōte: primo solis splēdor phœtontē p sole ponit. & stella iouis phœton dr. Retecti: illustrati. Seres populi orientis q ab occasu hēnt scythiā: ab ortu & septētrione terrā icognitā a meridie īdos. iuxta gangem hēnt arbores ferentes lanuginē quā perfusa aq̄ depectūt: ea fila quondā Romā allata iursus a matronis disponebantur: & texebantur: fiebantque inde uestes tenuissimæ quibus matronæ in foro pellucebant: ut auctor est Ply. Seres mites quidē sunt: sed & ipsis feris persimiles: cœtum reliquorū mortaliū fugiūt. Virg. Velleraque ut foliis depectāt tenuia seres. ideo ait lāigeris lucis. Soluerat: i fine iā diei. Diffusus ī noctē: i occasu. Iūgebat: admōebat orieti & ad currū. Insāi mauor. i. furētis pugnæ

Am tartessiaco quos soluerat
æquore titan
In noctem diffusus equos
iungebat cois
Littoribus: primique nouo phœtonte retecti
Seres lanigeris repetebant uellera succis.
Et fœda ante oculos strages propiusque patebat.
Insani mauortis opus: simul arma uirique
Acmixtus sonipes dextræque in uulnere cæsi
Hærentes hastis passim clypeique tubæque:
Atque artus trunci capitū: fractusque iacebat

Orbata tumulis: isepulta. Nec tamen aduersis: q̃si dicat: quis romani ea clade affecti eēnt: tamē habebāt pristinā uirtutē: quæ in aduersis cognoscit: & hoc dicit maxīe ,pter hunc Bruttiū: qui occuluerat uexillū: ne in māus uēiret hostiles: & illico expirauit: Bruttius hoc erat Volscus: Volsci sūt populi latini: quorū caput ē priuernū de bruttinis populis dicet loco suo. Non æquū martē: iīquā pugnā & aduersā romanis. Neruis inter labentibus: soli nerui retinebant artus: cū caro esset abscisa: & ossa fracta: collisaque. Tenuis opū: pauper nec hēbat claros natales: nec erat eloquens: sed clarus ī re militari: & ī bello contra boios spectatus a Flaminio donatus fuit cura uexilli. Redemit plus æui: idest nēo plus laudis comparauit sibi & nois uirtute bellica: q̃ erat adeptus gloriā īmortalem: ille redimit multū æui: q rebus gestis memoriā sui in longū æuū extendit: cū diu uiuere hoībus non conceda tur. Nec magnanima gena puer. i. ip se magnanimus: cū pubesceret noluit abdere sese castris; sed prodire in aciē: & puluerē bellicū. Acri: forti. Spectatus: cognitus ,p uiro fortissimo. Arma celtica: cū uicit boios gentē gallicā: quæ & celtica appellat. Diuis melioribus: quia tunc fauebant Flaminio. Nunc autem aduersi fuerant. Sacræ alitis aquilæ: idest uexilli in quo erat effigies aquilæ: & id insigne præcedebat legiones; sequebant autē lupi; equi; apri: miotauri. & hæc signa pilis affixa erant. Subsidere: inclinari fata romanorū militū; & uinci. & iā non posset pœnos ab aquila ,phibere uiribus affectis abscondere tentauit: & subito uulneratus strauit se super aquilā. Illecta morte: simulata: & ficta: nā uidebat mortuus. inde cū illuxisset aquilā terræ mandauit ab illiciēdo illectus. illicere est in fraudem deducere ac decipere: inde mors illecta: simulata & ficta. Facilem discedere: idest quæ facile fodiebatur propter te porem sanguinis & ipsas harenas: quæ facile discedunt: idest aperiuntur. ideo dixit æquas harenas. Iuxta cernere erat: nunc describit Leuinum priuernatem centurionem; qui hostis ora corroserat: ut fecit Tydeus Menalippo a quo fuerat uulneratus in bello thebano honore latiæ uitis: idest qui erat cēturio: qui habebat uitem pro insigni apud romanos. Vnde Plynius: Centurionum in manu uitis. Et Lucanus: longo latiā gerit ordine uitem. Martialis: Vare parethonias latia modo uite per urbes. Et Iuuenalis cum uellet ostendere Mariū fabrum castrensem sub Centurione dicit: Nodosam post hæc frangebat uertice uitē: Si lētus pigra mūiret castra dolabra. Priuerno: oppido uolscoꝝ. Ipse: leuiīus. In arctis: sꝝ difficultatibus.

Ossibus in duris ensis: nec cernere deerat
Frustra feminecum quærentia lumina cœlum
Tum spumans sanie lacus et fluitantia summo
Aeternum tumulis orbata cadauera ponto
Nec tamen aduersis fuerat fracta itala uirtus
Bruttius ingenti miserandæ cædis aceruo
Non equum ostentans confosso corpore martem:
Extulerat uix triste caput: truncosque trahebat
Per stragem neruis interlabētibus artus
Tenuis opum: non patre nitēs: linguaue: sed asper
Ense nec e uolsca quisquā uir gēte redemit
Plus æui: nec magnanima puer abdere sese
Pubescente gena castris optarat: et acer
Flaminio spectatus erat: cum celtica uictor
Obrueret bello diuis melioribus arma
Inde honor ac sacræ custodia marte sub omni
Alitis hinc causam nutriuit gloria lœti
Nanque necis certus captæ prohibere nequiret
Cum pœnos aquilæ postquam subsidere fata
Viderat: et magna pugnam inclinare ruina
Occulere interdū: et terræ mandare parabat.
Sed subitis uictus telis labētia membra
Prostrauit super atque illecta morte tegebat.
Verū ubi lux nocte e stygia miseroque sopore
Reddita uicini de strage cadaueris hasta
Erigitur soloque ingens conamine late
Stagnantem cæde: et facilem discedere terram
Ense fodit: clausamque aquilæ ifœlicis adorās
Effigiem palmis languentibus æquat harenas.
Supremus fessi tenuis tum cessit in auras
Halitus: et magnam misit sub tartara mētem
Iuxta cernere erat merito sibi poscere carmen.
Virtutis sacram rabiem leuinus ab alto
Priuerno uiris latiæ persignis honore
Exanimum nasamona tyren super ipse iacebat
Exanimis: non hasta uiro: non ensis in arctis
Abstulerat fors arma: tamen certamine nudo
Inuenit marti telum dolor ore cruento

Hiatus:os Lauini. Saucia turba: quoniã decẽ milia diuersis itineribus euaserunt. Ablati: crepti hostibus clam. Metanť: lustrãt & perãbulant. metari ẽ metas: idest terminos constituere: siue aliq̃d locare ad metã: inde dicimus metari castra: assignare cuique locũ castrorũ: & ponere metã: & metari agros idẽ est q̃ mensurare: & peragrare. Solos: desertos & sine colonis: nã fugiebãt per siluas. Agit annibal: idest uidebať istis fugiẽtibus: q̃ annibal aut mago eos insequereť: hastaque urgeret: ac premeret. Seranus clarũ nomen: Seranus hic filius erat. M. Attilii Reguli clari, p̃pter fide hostibus seruatam in prĩo bello punico. Regule: appositiue clarũ nomẽ uulneratus ad trasimenũ seranus fugiens per arua pusina: casu quodã uẽit noctu domũ mari q̃ fuerat Reguli comes ĩ prĩo bello punico: q̃ uicem serani indoluit: & uulneribus mederi non cessauit: cuius rei peritus erat: cũ diu uersatus esset in bello ubi chyrurgia exercebať: ut dictum est.

Qui: tu o Regule. Gliscẽte: crescente. Primo flore: adolescẽtia & prĩa iuuenta. Patriis auspiciis: idest infœlicitate p̃rna: quoniã militia utrique male cesserat: ea igiť infœlicitate seranus ingressus erat secundũ bellũ punicũ: qua pater ingressus fuerat primũ. Miserã parentẽ: matrẽ noĩe Martiã. Tristi forte: quoniã erat uulneratus: nec habebat aliquẽ q̃ ferret opẽ uulneribus: sed hasta sustinens gressus ibat in arua perusina. Perusia uero distat a Trasimeno xii. milibus passuum. Hic in aruis perusinis. Quæcunque fata: siue ĩde expectaret auxiliũ: siue mortẽ: q̃si dicat: pulsauit fores non curans. etiã si ĩde hostis erũperet: & se uulneratũ penitus cõficeret. Quippe iã desperauerat aggrauante uulnere. Non tarda: quoniam erat ĩdustrius senex: & hẽbat corpus robustũ q̃uis esset senex. in iuuenta enim tẽperate uixerat: & non effœminauerat corpus: nã intemperantia tradit corpus effœtũ senectuti. ideo Ply. lib. iii. epistolarũ loquens de frugalitate ac temperãtia Spurinnæ ait inde illi post. vii. & lxx. annũ aurĩũ oculorũque uigor ĩteger: inde agile ac uiuidũ corpus: solaque ex senectute prudẽtia. Haud surda fama: idest celebri & memoranda. Paupere ueste: quoniã marius erat frugi & parcus. ut decebat bonũ uirũ: & ueteranũ militẽ. & sic uestis erat pauper: q̃ prætendebat lumina: Nã ueste lumina tegebat: ne extiguerenť: ut fit. Aegrũ: uulneratũ feranũ. Fulctum lapsantis gressus: qui sustinebat suos gressus labẽtes propter dolorẽ trunca hasta fulcire sustinere est: inde fulcra dicunť pedes lecti: quia sustinent. & quicquid sustiet aliquid potest appellari fulcrum. Iã saucius aures rumore: qui iam audierat romãos eẽ superatos ad trasimenũ

Quod scelus: uerba mari ad seranũ q̃bus de sua infœlicitate qui diu uiuẽdo has infœlicitates uideoat. Vnde dicit Iuuenalis hanc pœnam esse datam diu uiuentibus: ut nigra in ueste senescant: & domus aliqua noua clade afficiatur. ego inquit genitus sum ad nimium atque nimiũ perferẽda incommoda uitæ. Te maxime ductorũ: regule q̃ oĩs ductores tua uirtute supabas:

Pgnatum: ferrique uicem dens præbuit iræ.
Iam laceræ nares: fœdataque lumina morsu.
Iam truncum raptis caput auribus ipsaque diris:
Frons depasta modis: et sanguine abundat hiatus:
Nec faties donec mandentia linqueret ora
Spiritus: et plenos rictus mors atra teneret:
Talia dum præbet tristis miracula uirtus:
Diuerso interea fugientes saucia turba
Iactantur casu: siluisque per auia cæcis.
Ablati furtim multo cum uulnere solos
Per noctem metantur agros: sonus omnis et aura
Exterrent pennaque leui commota uolucris.
Non sopor aut menti requies agit asper acerba
Nunc mago attonitos: nũc arduus ãnibal hasta
Seranus clarum nomen tua regule proles:
Qui longum semper fama gliscẽte per æuum
Infidis seruasse fidem memorabere pœnis
Flore nitens primo patriis heu punica bella
Auspiciis ingressus erat: miseramque parentẽ
Et dulcis tristi repetebat sorte penates
Saucius haud illi comitum super ullus et atris
Vulneribus qui ferret opem: per deuia fractæ
Innitens hastæ: furtoque ereptos opacæ
Noctis iter tacitum perusina ferebat in arua
Hic fessus parui quæcunque hic fata darentur:
Limina pulsabat tecti: tum membra cubili
Euoluens non tarda marius uetus ille parẽtis
Miles et haud surda tractarat prælia fama
Procedit renouata focis: et paupere ueste.
Lumina prætẽdens: utque ora agnouit et ægrũ
Vulneribus duris ac lamentabile uisu
Lapsantis fulctum trũcata cuspide gressus:
Funesti rumore mali iam saucius aures:
Quod scelus o nimium uitæ: nimiumque ferẽdis
Aduersis genitus cerno: te maxime uidi

Captiuo uultu: magna laus Reguli: qui etiã captiuus pœnos terrebat. Occidere: mori. Crimen culpãque tonãtis: ait poeta mortẽ Reguli magnã fuisse culpã: & crimen iouis: qui nunq̃ debuit pati: ut tantus uir a perfidia pœnorũ necaret̃. ordo ẽ: Vidi occider̃ te appositiue crimẽ tonãtis. Hausi: ac cepi. Sidonia tecta euersa. i. ipsa carthago fũditus euersa: non leniret dolores meos: quos tunc hausi: cũ Regulus supplicio afficeret̃. Estis ubi: uertit sermonẽ ad deos. sensus ẽ: ite ergo dii gaudentis spectari: & urgere romãos: & stirpẽ Reguli. Stirpẽ: Seranũ reguli filiũ. Tantæ domus: q̃ta fuit: & erat

Ductorum cum captiuo carthaginis arcem
Terreres uultu crimen culpamque tonantis
Occidere: atque hausi quem non sidonia tecta
Expulerint euersa meo de corde dolorem
Estis ubi en iterum superi dat pectora ferro
Regulus at stirpem tantæ periura recidit
Surgentem carthago domus inde ægra repõit
Mẽbra toro: nec ferre rudis medicamina quippe
Callebat bellis: nunc purgat uulnera lympha
Nunc mulcet succis: ligat inde ac uellera molli
Circundat tactu: et torpentes mitigat artus.
Ex in cura seni tristem depellere fesso
Ore sitim: et parca uires arcessere mẽsa.
Quæ postquã properata sopor sua munera tandẽ
Applicat: et mitem fũdit per membra quietem.
Necdum exorta dies: marius instat uulneris æstus.
Expertis medicare modis: gratumque teporem.
Exutus senium trepida pietate ministrat.
Hic iuuenis mœstos tollẽs ad sidera uultus
Cum gemitu: lachrymisque simul si culmĩa nõdũ
Tarpeia exosus damnasti scepta quirini
Extremas italum res ausoniamque ruentem
Aspice: ait genitor: tandẽque aduerte procellis.
Aequos iliacis oculos: amisimus alpes
Nec deinde aduersis modus est ticinus et ater
Stragibus eridanus: tuque insignite tropheis
Sidoniis trebia: et tellus lachrymabilis hanni
Sed quid ego hæc? grauior quãto uis ecce malorũ:
Vidi crescentis transimeni cædibus undas
Prostrataque uirum mole inter tela cadentem
Vidi flaminium: testor mea numina manes
Dignam me pœnæ tum nobilitate paternæ
Strage hostis quæsisse necem ni tristia lœtum.
Vt quondam patri nobis quoque fata negassent.
Cætera acerbantem questu lenire laborans

domus reguli clara non opibus: sed uirtute: ac fide. Nec rudis: ñ ignarus chyrurgiæ. Quippe calebat bellis: quoniã nouerat curare uulnera: & fouere medicaminibus: cũ ab ineũte ætate in bellis uersatus eẽt: in q̃bus uulnera curabãtur. Vellera: lanã succidã: quæ ẽ optima uulneribus curandis. Pli. ait: Succidæ lanæ plurima præstãt remedia ex oleo: uinoque: aut aceto luxatis m̃bris dolẽtibusque neruis ĩpositæ: & crebro suffusæ: laudatissima ẽ: ex collo succidam imponũt: ꝑcussis. liuidis: contusis: collisis: contritis: deiectis. Molli: miti: q̃m mãus chyrurgi: ut dictũ ẽ debet eẽ leuis. Marius quis ãnis eẽt senex: tamẽ peritia medendi hẽbat mollẽ tactũ. Torpentes: frigidos cõtractos dolor̃. Parca mẽsa: frugi cibo. Postquã ꝓperata. s. fuerunt: idest celeriter pacta. Gratum teporem: calorẽ. calefaciebat enĩ quæ uulneribus ĩponebat: ut moris ẽ. Si culmina nondũ: uerba Serani: q̃bus iouẽ precatur: ut Annibalẽ furentẽ sistat: reprimatque: & tueat̃ romanũ imperiũ: qd̃ ruere uidebat̃ o iuppiter inq̃t si nondũ penitus dãnasti romanũ imperiũ & capitoliũ: sedẽ tuã ĩspice ꝓpitiis oculis romã labantẽ. Sceptra quirini: romanũ imperiũ. Aequos oculos: benignos: & ꝓpitios. Tandẽ: post tot labores: & clades. Iliacis: romãis. Amisimus alpes: quæ erãt munimẽta italiæ. Nec ẽ modus: non ẽ finis: & enũerat clades ad Ticinum: trebiã: transimenũ: ac mortem Flaminii. Eridanus: padus in quem emittit Trebia. Tropheis sidoniis: uictoria punica. Tellus: hanni: herruria i q̃ regnauit Hannus dux pelasgorum. Virũ. uirorũ qui demersi sũt in lacũ. Testor mea numĩa mães. s. pr̃nos qui mihi sũt tanq̃ numĩa. Iurat Seranus p manes pr̃nos se non effugisse mortem: sed fata noluerũt ut cederet: ut facit æneas apd̃ Virg. in. ii. Iliaci cineres & flãma extrẽa meorũ: Testor in occasu uro nec tela nec ullas uitauisse uices danaũ: Quæsisse necẽ strage hostis: necando hostes: iq̃t quæsiui illorũ mãu mortẽ. Dignã nobilitate pr̃næ pœnæ. i. mortem talem. qualis fuit patris mei Reguli: qui clarus fuit pœna: qua est a pœnis affectus: & illic fortitudinem ostendit suam. ideo Seranus ne uideretur degenerasse: dicit se quæsisse mortem dignam nobilitate paterni supplicii. Non enim decebat Seranum mortem subterfugere pro patria: cum haberet ante oculos exemplum patris. Tristia: infœlicia nobis. Patri: Regulo: qui non cecidit in prœlio: sed uiuus peruenit in manus hostiles.

Effatur fetior patrio fortiſſime ritu
Quicquid adeſt duri: et rerum inclinata feramus.
Talis lege deum cliuoſo tramite uitæ
Per uarios præceps caſus rota uoluitur æui.
Sat tibi ſat magna: et totum uulgata per orbem
Stant documẽta domus: ſacer ille et numĩe nullo:
Inferior tuus ille parẽs decora alta parauit:
Reſtando aduerſis: nec uirtutem exuit ullam
Ante reluctantes liquit quã ſpiritus artus:
Vix puerile mihi tempus confecerat ætas:
Cum primo malas ſignabat regulus æuo
Acceſſi comes: atque omnis ſociauimus ãnos:
Donec dĩs italæ uiſum eſt extinguere lumen
Gentis in egregio: cuius ſibi pectore ſedem
Ceperat alma fides: mentẽque amplexa tenebat.
Ille ẽſem nobis magnorum en inſtar honorũ
Virtutiſque ergo dedit: et ſordentia fumo
Quæ cernis nunc frena: ſed eſt argenteus ollis
Fulgor: nec cuiquam marus ẽ poſt talia dona
Non prælatus eques: uerum ſuperauit honores
Omnis haſta meos, cui me libare lyei
Quod cernis latices: dignum eſt cognoſcere cãm.
Turbidus arentis lẽto pede ſulcat harenas?
Bragada: non ullo libycis in finibus amne
Victus limoſas extendere latius undas.
Et ſtagnante uado patulos inuoluere campos
Hic ſtudio laticum: quorũ ẽ haud prodiga tellus
Per ripas lœti ſæuis conſedimus aruis.
Lucus iners iuxta ſtygium pallẽtibus umbris?
Seruabat ſine ſole nemus: craſſuſque per auras.
Halitus erumpens tetrum expirabat odorem.
Intus dira domus curuoque immanis in antro
Sub terras ſpecus et triſtes ſine lucra tenebræ
Horror mente redit monſtrum exitiabile e tira
Telluris genitum: cui par uix uiderat ætas
Illa uirum ſerpens centum porrectus in ulnas

Patrio fortiſſime ritu: uerba Mari ad Seranũ: cuius fortitudinẽ laudat: eũque hortať ad dura: & aduerſa tolerãda: cũ lege quadã diuina & fatali oĩa eueniãt, & forte uiꝝ frangi calamitatibus non deceat. Patrio ritu: ut erat tuus pater. Duri, i, aduerſã fortunã: & inclinatã toleremus. Rerum inclinata: res ipſas nobis aduerſas: & non eũtes recto curſu: nec fluentes nobis ad libidinẽ ſiue uotum. Rota æui: curriculus uitæ nřæ uoluiť præceps per uarios caſus: & ꝑ achuia. Sat tibi: exẽplo paterno hortatur illũ ad tolerandos labores: & reꝝ incliata. Nullo numĩe: q̃ſi di, oĩa numina æq̃bat ſua uirtute heroica, i, quæ tranſcendebat naturã humanã: & uidebať eſſe diuina. Decora alta: magnã gloriã cum forti aĩo pateret aduerſa. & quouſque uixit nullã depoſuit uirtutẽ. Reluctãtes: repugnãtes oĩbus aduerſis ꝓ decoro ſeruãdo. Vix puerile mihi: nactus oportunitatẽ poeta inducit marũ recenſentẽ Reguli captiuitatẽ & ſuppliciũ ĩ prĩo bello punico, uix inq̃t egreſſus erã e pueris: cum Regulus habebat primã lanuginẽ: & erat in adoleſcẽtia: & ſic erant iſti æq̃les feræ. Primo æuo: prĩa lanugine faciei. & fuimus ſimul inq̃t uſque ad Reguli mortẽ. Cuius ſub pectore fides: quoniã pectus Reguli erat q̃ſi ſacellũ fidei. Mentẽ: ipſius Reguli. Virtutis ergo. i deſt cã uirtutis: i deſt in præmiũ uirtutis. Sordẽtia: denigrata ꝓpter fumũ. Ollis, illis frenis. Nec cuiq̃ eſt non prælatus: i deſt multis ẽ prælatus & ãtepoſitus ꝓpter hæc dona: cenſebar inq̃t his donis quæ uirtutis. ergo accepi a Regulo: quoniã in necando ſerpẽte operã nauaui. Eques: ego marus eques donatus talibus frenis. Haſta: qua uulnerau i ſerpentẽ ſecundus poſt Regulum. Cui: haſtæ marus ſacrificabat: Nã niſi marus uulneraſſet ſerpentẽ actũ de regulo fuiſſet: ut paulo poſt dicet: & nactus occaſionẽ narrat ubinã fuerit ille ſerpens Latices lyei: uinũ dicatũ baccho q̃ lyeus dř. Turbidus arẽtes: narratio ẽ bragada fluuius aphricæ ꝓpe uticã magnitudĩe exuperãs omnis libyæ fluuios: & lẽto curſu fluit, ideo ait: lẽto pede. Turbidus: harenoſus. Arẽtes: q̃a maior ps libyæ ſicca ẽ: & laborat penuria aq̃ꝝ. Extẽdere: ꝑ cãpos. ſ, i quos reſtagnat aliq̃ndo Vado: aq̃ ſtagnãte parua. Hic: apđ bragadã. Laticũ: aq̃rũ. Tellus: aphricæ ps: quæ uergit ad meridiẽ. Lucus iners: inutilis erat iuxta bragadã q̃đ ſeruabat nemus ſtygiũ, i, obſcurũ: ut ſũt loca ĩferna: qm̃ ligna illic nõ cedebanť. & ideo hẽbat opacã ũbrã: iccirco dicit: Pallẽtibus ũbris, i, diris: & afferẽtibus pallorẽ atque tiorẽ ingredientibus. Virgilius: Pallẽtes umbras herebi. Halitus: fœtor. Craſſus: impurus: & peſtilens. Intus: in luco. Dira: infernalis: feraliſque. Specus: cauerna. Triſtes: obſcuræ: & afferentes mœrorem. Horror mente redit: auget rẽ & facit auditorem attẽtũ. Virgi. ait horreſco referens. Monſtrũ: ſerpens horrẽdæ magnitudinis. Centũ ulnas: brachia. Liuius huius ſerpẽtis meminit. Gellius ait li, vi, Tubero in hiſtoriis ſcriptum reliquit bello punico primo Attiliũ

Lœtalem ripam: et lucos habitabat auernos
Ingluuiem immensi uentris: grauidāque uenenis
Aluum deprensi satiabant fonte leones.
Aut acta ad fluuium torrenti lampade solis
Armenta: et tractæ fœda grauitate per auras
Ac tabe afflatus uolucres: semesa iacebant
Ossa solo informi lateque repletus et asper
Vastatis gregibus nigro ructabat in antro.
Isque ubi feruenti concepta incendia pastu
Gurgite mulcebat rapido: et spumantibus undis:
Nondum etiam toto demersus corpore in amnem
Iam caput aduersæ ponebat margine ripæ
Imprudens tantæ pestis gradiebar aquino
Appenninicola: atque umbro comitatus hauēte.
Scire nemus: pacemque loci explorare libebat.
Ianque propinquātum tacitus penetrauit in artus
Horror: et occulto riguerunt frigore membra.
Intramus tamen: et nymphas: numenque precāur
Gurgitis ignoti: trepidosque et multa pauentis.
Arcano gressus audemus credere luco.
Ecce e uestibulo primusque e faucibus antri
Tartareus turbo: atque insano sæuior euro
Spiritus erumpit: uastoque e gurgite fusa
Tempestas oritur: mixtam stridore procellam.
Cerbereo intorquens: pauefacti clade uicissim
Aspicimus resonare solum: tellusque moueri
Atque antrum ruere: et uisi procedere manes.
Quantis armati cœlum petiere gigantes
Anguibus: aut quantus lernæ lassauit in undis.
Amphitroniadem serpens: qualisque comātes
Auro seruauit ramos iunonius anguis:
Tantus disiecta tellure sub astra coruscum
Extulit assurgens caput: atque in nubila primam
Dispersit saniē: et cœlum fœdauit hiatu.
Diffugimus tamē: atque metu conamur anheli
Tollere clamorem frustra: nam sibila totum
Implebant nemus: ac subita formidine cæcus.
Et facti damnandus auens: sed fata trahebāt
Antiquæ quercus ingenti robore sese
Occulit: infandum: si posset fallere monstrum.
Vix egomet credo spiris ingentibus arctæ
Arboris abstraxit molem penitusque reuulsam
Euertit fundo: et radicibus eruit imis.

Regulum consulem in aphrica castris apud Bragadam flumen positis prælīū grande atque acre fecisse aduersus serpentem in illis locis stabulantem inusitatæ immāītatis: eumque magna totius exercitus conflictione balistis atque catapultis oppugnatū: eiusque interfecti longum corium pedes cētum &.xx. romam misisse: hoc idē dicit Plynius lib. viii. additque pellem & maxillas usque ad bellum numātinum durasse Romæ in tēplo. Lucos auernos: pestilentes & auibus contrarios. auerna enim dicunt loca perniciosa ipsis auibus. Vnde Lucretius in. vi. sic scribit pricipio q̄ auerna uocantur loca: nomen id ab re impositum est: quia sūt auibus contraria cūctis e regione: eo q̄ loca cum uenere uolantes remigio oblitæ pēnarum uelare mittunt: continuoque cadūt molli ceruice profusæ. Ingluuiem: esuriem: & uoracitatem. Fœda grauitate: graui fœtore. & ideo locus dicebat auernus.
Hac tabe afflatus: graui fœtore afflatus ipsius serpentis: & etiam loci auerni
Cœpta incendia: sitim quæ oritur ex cibo: qui feruet in stomacho: cum perficitur. Appenninicola: qui appenninū incoluerat. Vmbro: ex umbria hauens & aquinus erant comites mari. Turbo: impetus inferno similis. Insano: magno. Mācs: spiritus & demones inde uidebantur exire. Quantis armati: hunc serpentem comparat gigantibus habentibus pedes serpentinos: & hydræ atque draconi: qui poma aurea hesperidum custodiuit: pugnauitque cum Hercule in gratiam Iunonis: quæ parabat Herculem lædere: obiiciens ipsum monstris. ideo illum draconē appellat anguem iunonium. Serpēs lernæ: hydra: quæ Herculem defatigauit ad lernam paludem. Vndis: aquis lerneis. Coruscum: uibrans. Primā saniem: putredinem alui sui & halitus
Cæcus: nescius quid faceret subito pauorē correptus. Dānādus facti: uitupādus q̄ uoluerit se abscōdere ī trūco arboris. Ingētibus spiris: magnis reuolutionibus spiræ dr̄ēt ēt ruolutōes serpērū.

Vidi respiciés:rei uisæ attestatõe mouet affectũ. Sic Virg. Vidi egomet duo de numero:cũ corpora modo frãgeret ad saxum. Ductori:regulo. Igneus: concitatus & acer. Planta:calcaribus. Scutata manus: multitudo eorum: q gerebant scuta. Iusso: præcepto Reguli: nunc dicimus iussu & iusso significabat iubeo. Virgilius: Cætera qua iusso mecum manus inferat arma. Muralia tormenta: apta ad deiiciendos muros. Balistas: quæ saxa & hastas emittebãt. Hastam suetam mouere turres: phalaricam de qua dictum est. Immẽsæ cuspidis: longitudine trium pedum. Feralem: pestiferam. Aulam: antrum in quo erat serpens. Cornea equina.i.ipsi equi. Percitus: commotus. Stygios æstus: nam uidebatur emittere quosdã ardores stygios & infernales, & oculi uidebantur fulgurare: & cristæ serpentis arbores proceras superabant. Trifido motu: quoniam lingua serpẽtis trifida est: lacerti bifida: & duplex uituli marini: auctoribus Aristotele: ac Plynio. Tergo residens: firmans se in tergũ suum. Cætera: reliquã ptẽ corpis uersus caudã inuoluebat reuolutionibus: ut melius sese erigeř posset. Sinuatis: curuatis. Resoluẽs: explicãs serpẽ inuolutis gyris. Vtroque: in utranque partem.

T um trepidum ac socios extrema uoce cientem
C orripit: atque haustu sorbens: et faucibus atris
V idi respiciens obscœna condidit aluo.
I nfœlix fluuio sese: et torrẽtibus undis
C rediderat: celerique fuga iam nabat aquinus:
H unc medio inuasit fluctu: ripæque relatus
H eu genus infandum: lœti depascitur artus
S ic dirum nobis et lamentabile monstrum
E ffugisse datur: quantum mens ægra sinebat.
A ppropero gressum: et ductori singula pando
I ngemuit casus iuuenum miseratus acerbos.
V tque erat in pugnam: et martẽ: et prælia: et hostẽ
I gneus: et magno audendi flagrabat amore
O tius arma rapi: et spectatum marte sub omni
I re iubet campis equitem: ruit ipse citatum
Q uadrupedem planta fodiens scutataque raptim
C onsequitur iusso manus: et muralia portat
B alistas tormẽta grauis: suetamque mouere
E xcelsas turres immensæ cuspidis hastam.
I anque ubi feralem strepitu circũtonat aulam
C ornea gramineum persultans ungula campum
P ercitus immani serpẽs euoluitur antro.
E t stygios æstus fumãti exhibat ore.
T erribilis gemino de lumine fulgurat ignis.
A t nemus arrectæ: et procera cacumina saltus
E xuperant cristæ: trifido uibrata per auras
L ingua micat motu. atque assultans æthera lãbit.
V t uero strepuere tubæ conterritus altæ
I mmensum attollit corpus: tergoque residens
Cætera sinuatis glomerat sub pectore gyris.
D ira dehinc in bella ruit: rapideque resoluens
C ontortos orbes directo corpore totam
E xtẽdit molem: subitoque propinquus in ora
L ato distantum spatio uenit omnis anhelans.
A ttonitus serpentis equus: frenoque teneri
I mpatiẽs crebros expirat naribus ignes.
A rduus ille super tumidis ceruicibus altum
M utat utroque caput: trepidos inde incitus ira
N unc sublime rapit: nunc uasto pondere gaudet
E lisisse premẽs: nunc fractis ossibus atram
A bsorbet saniem: et tabo manante per ora
M utat hians hostem: semesaque mẽbra relinquit
C edebãt iam signa retro uictasque cateruas

L ongius auectas afflatus peste præmebat:
C um ductor propere reuocatam in prælia turmā
V ocibus impellens serpenti:ne itala pubes
T erga damus::libycisque parem non eē fatemur
A nguibus ausoniam:si debellauit inertes
H alitus ac uiso mens ægra effluxit hiatu
I bo alacer: solusque manus componere monstro
S ufficiam:clamans hæc: atque interritus hastam
F ulmineo uolucrem torquet:primamque lacerto.
V enit in aduersam:non uano turbine frontem
C uspis:et haud paulum uires adiuta ruentis
C ontra ardorem feræ capiti tremebunda resedit.
C lamor ad astra datus:uocesque repente profusæ.
E therias adere domos furit ilicet ira
T errigena impatiens dare terga: nouusque dolori
E t chalybem longo : tum primum passus in æuo.
N ec frustra rapidi stimulante dolore fuisset
I mpetus:alato ni regulus arte regendi
I nstantem elusisset equo:cursuque sequutum
C ornipedis gyros flexi curuamine tergi
D etortis leua celer effudisset habenis.
A t non spectator marus inter talia segni
T orpebat dextra:mea tanto in corpore monstri
H asta secunda fuit iam: iamque extrema trisulca
L ambebat lingua:fessi certamine terga
Q uadrupedis torsi telum:atque ingentia uelox.
I n memet sæui serpentis prœlia uerto.
H inc imitata cohors certatim spicula dextris
C ongerit:alternasque ferum diducit in iras.
D onec murali balista coherceunt ictu.
T um fractus demum uires:nec amplius ægra
C onsuetum adnisus.spina præstante uigorem
E t solitum in nubes tolli caput acrius instat.
I amque aluo penitus demersa phalarica sedit.
E t geminum uolucres lumen rapuere sagittæ
I am patulis uasto sub uulnere faucibus aer
T abificam exspirat saniem specus ultima:iamque
I ngenti cauda:et iaculis:et pondere conti
H æret humi.laxoque tamen minatur hiatu.
D onec tormentis stridens:magnoque fragore
D iscussit trabs acta caput:longoque resoluens
A ggere se ripæ tandem exalauit in auras
L iuentem nebulam fugientis ab ore ueneni.

Victor:serpens. Serpenti ne:uerba reguli incepantis milites suos fugientes serpentem. Effluxit mens:cecidit uobis animus uiso ore serpentis. Inertes:uos ignauos. Primam frontem:in primam partem frontis. Non uano turbine:non frustra:quoniam uulnerauit serpentem:qui suo impetu hastam adiuuit:quoniam altius insedit. Terrigena:serpens terræ filius. Chalybem:ferrum:quoniam nūquam fuerat uulneratus. Ablato equo:fugiente. Cornipedis gyros:reuolutiones equi currētis:ut spina ipsius serpentis frangeret. Curuamine tergi:equo in gyros acto:ut distineretur serpens illis reuolutionibus. Extrema terga:postremā partem clunium. Diducit:diuidit & efficit:ut modo ad hunc: modo ad illum se uoluat. Ferum:serpentem: sic Virgilius in latus feri dixit : idest equi.
Ictu murali:percussione quæ murū deiicere potuisset. Ad nisus:ad conatus. Specus ultima : postrēa cōcauitas alui ipsius serpenti. Conti:ligni.
Trabs: emissa scilicet e tormentis: & maxie balista. Tādē:post multos ictus

Luimus prœlia: expẽdimus supplícia pp mortẽ serpẽtis. nam uicti fuimus: & regulus captus: & tãdẽ necatus. Pii: ca sti. & pii erga deũ: pleniq; religione. Naiadũ: nympharũ. Princeps: pria. Sacro: dicato naiadibus. Huic si uita duci: uerba serani i laudẽ pris. Duci: regulo non habuissemus has clades: q̃s romão nõi Annibal intulit. Tot nõia: claros ciues: & multi nõis. Tũc senior: Marus sic locurus ẽ. Præcepit: psũpsit ante. s. q̃ caperet. Tyrio: punico. Mortis: suæ futuræ: idest mactauerat aphros: q fuerãt q̃si piaculũ & inferiæ mortis futuræ. Terãpne: urbs ẽ laconiæ pria xãtippi: quã appellat aĩosam ꝑpter bellicã ꝑstantiã lacedæmonioꝶ: & aĩ uigorẽ insuperabilẽ. Defecta: desti tuta & uacua uiris q ceciderãt ĩ bello.

Sydere dyro: malo omine. Agenoreis: carthaginẽsibus. Ductorẽ: xãtippũ q erat horridus ĩ aspectu: nec aliquam spẽm: aut decorẽ habebat: eratque breuis staturæ; sed adeo robustus: ut procceros hõies uinceret. Nisu: conatu. i. q robore coporis exigui procera corpora alioꝶ facile superet. Ciere martẽ: parare pugnam. instruere acies: & astu pugnare: qm̃ impator exercitus: ut ẽ apud Xenophontẽ li. i. debet esse insidiator: dissimulator: dolosus: deceptor: fur & raptor: & omni ĩ re hostibus ꝑualere.

Per inhospita: loca aspera & difficilia facilẽ uitã agere. Haud isti. i. nõ cederet Annibali: q ẽ ĩ bello sollertissimus. & omniũ incõmoditatũ patiẽtissimus. & laudat xãtippũ ꝑpter regulũ: qui ab eo captus fuit: ut ostendat fuisse superatũ a sollertissimo: fortissimo: atque fraudulentissimo ductore: ordo est: Haud isti Annibali cederet ciere Martem: adiungere astus ferro & ducere facilem uitam p inhospita: hæc enĩ erat laus Annibalis: q nulla difficultate opprimebatur. Taigeta tristia: infelicia nobis de taigeto mõte laconiæ dictum est: & etiam eurota: cuius aqua durabãtur infantes: ut eẽnt robustiores. Phœnissæ: carthaginis: quam phœnissa Dido condidit. Fata: horrendũ supplicium reguli. Consertæ campis acies: narrat prœlium: quo captus fuit regulus a Xantippo. Laxabat: patefaciebat dissipabatq; acies hostiles ense: & quoscũque uulnerabat interficiebat. Sic ubi nigrantem: Regulum ruentem in hostes: & omnia ferro sternentem comparat tempestati: qua terrentur agricolæ: pastores ac nautæ in medio mari.

Turbo: tẽpestas. Subductis: amotis. & ligatis ad malum. Nectens: parans ipse Xantippus: uertit terga: & hostes insequentes traxit ad loca: in quibus milites in insidiis occultauerat.

Erupit tristi fluuio mugitus: et imis
Murmura fusa uadis subito et lucus et antrum
Et resonæ syluis ulularunt flebile ripæ
Heu quantis luimus mox tristia prœlia damnis
Quantaque supplicia: et qualis exhausimus iras.
Nec tacuere piiuates: famulumque sororum
Naiadum tepida quas bagrada nutrit in unda
Nos uiolasse manu seris monuere periclis.
Hæc tunc hasta decus nobis: preciumque fœcũdi
Vulneris a uestro serrane tributa parente.
Princeps quæ sacro bibit e serpente cruorem.
Iam dudum uultus lachrymis: atque ora rigabat
Serranus: medioque uiri sermone profatur
Huic si uita duci nostrum durasset in æuum
Non trebia infaustas superasset sanguine ripas:
Nec trasimene tuus premeret tot nomina gurges
Tunc senior magnas inquit de sanguine pœnas
Præcepit tyrio: et præsumpta piacula mortis
Nam defecta uiris: et opes attrita supinas.
Aphrica tenebat palmas: cum sydere diro
Misit agenoreis ductorem animosa terampnæ
Nulla uiro species: decorisque et frontis egenum
Corpus at exiguis uigor admirabile membris.
Viuidus et nisu magnos: qui uinceret artus
Iam martem ciere: atque astus adiungere ferro
Et duris facilem per inhospita ducere uitam.
Haud isti: quem nunc penes est solertia belli
Cederet annibali uellem hunc o tristia nobis
Taigeta hunc unum non durassetis opacis
Eurotæ ripis uidissem mœnia flammis
Phœnissæ ruere: aut certe non horrida fata
Fleuissem ducis: et nulla quos morte: nec igni
Exutos seruans portabo in tartara luctus:
Consertæ campis acies: multusque per arua
Feruebat mauors: nec mens erat ulla sine ira.
Hic inter medios memorandis regulus ausis
Laxabat ferro: campoque pericla ruebat
Nec repetenda dabat lætali uulnera dextra.
Sic ubi nigrantem torquens stridentibus austris
Portat turbo globum: piceaque e nube ruinam
Pendentem terris pariter: pontoque minatur
Omnis et agricola: et nemoroso uertice pastor
Et pelago trepidat subductis nauita uelis.

Haud secus: xātippū astu trahentē romāos ī cladē cōparat pastori: q agnæ balatu lupū in foueā illicit. Ocia: securitatē ipsis gregibus: quos lupus īfestar. Velamīe: frōdibus. Positæ agnæ: ligatæ ad foueā. Balatus pprie ouiū ē. rugitus leonū. mugitus boū. barritus elephātor̄. ruditus asinor̄. grūnitus porcor̄. gānitus uulpiū. Fax: stimulus: & quoddā incitamentū ad gloriā cōsequendā. Mētis honestæ: generosæ & quærētis laudē cū uirtute: & gloriā ad quā nati sumus: & quisq3 a natura bene institutus ad illā omni conatu: studioq3 contēdit. Gloria igit̄ ē fax mētis honestæ. unde Ouidi. Laudataque uirtus crescit ī immēsum gloria calcar hēt. & Cice. dicit: Trahimur oēs laudis studio: & optimus quisq3 maxime gloria ducit̄: & ideo gloria consequenda traxit Regulū ad insidiarū loca. Nō respicere: non respiciebat suos: sed ardore i hostes de industria fugientes ferebat̄. Dēsa nubes: multitudo lacedæmoniorū: q erāt in insidiis. xātippus rei bellicæ peritissimus instructo egregie exercitu elephātos i hostes immisit: inde simulata fuga pduxit romanos ad insidias: quos circūuentos attriuit: cœpitq3 Regulū cū quingentis eqtibus. Insurgit pœnæ: ad pœnam & suppliciū Reguli. Vis: uiolētia lacedæmonior̄. O dirā latio lucē: exclamat marus præ dolore. O dirā: infelicē diem ipsi italiæ. Notandā fastis: referendā inter dies atros: ac mali ominis. Fasti erāt libri in qbus sacra scribebant̄. Dies festi & ēt nefasti: in qbus pp̄ter malum omen nihil auspicabant̄ romani: & oēs postridiani dies. i. post nonas idus & calēdas atri habebant̄: hic igit̄ dies: i quo Regulus captus fuit erat numerādus inter atros & infelices. Gradiue: mars q tuo regulo fauere debuisti. Nata tibi: ad tuā gloriā: qm̄ erat bellicosa. Tuæ urbi: romæ cōditæ a romulo filio tuo. Sydonus: punicus. Hinc: ex captiuitate Reguli. Sat magna triūpho. i. numina putauerūt carthaginem eē nimis magnā: de qua romani triūpharent: cū tantā gloriā habuisset de Regulo captiuo. Tali marte: insidioso. Laconas: Xantippū & eius milites. At noua elisei: Carthaginēses cupientes pmutare suos captiuos cum regulo ipsum sacramēto astrictū romā miserūt: ut de permutatione ageret: & re infecta rediret ad suppliciū: ille cū Romā uenisset pmutationē i senatu tāq̄ pniciosam reipu. dissuasit: aīoque forti ad suppliciū reuersus ē. Elisei: carthaginēses ab elisa Didone. Noua fœdera: pacta. Iurato duci: Regulo: quē iureiurādo astrixerūt, ut rediret. Sequestrē: mediū. sequester: ut habet̄ in libris digestor̄ dr̄: is apd' quē plures eādē rē: d' q̄ cōtrouersia ē: deposuerūt. Victā: a regulo añ captiuitatē. & ēt ī Sicilia. Rependere: pmutare. Nauali: portu. hoc nauale cōdidit dido autore Stra. Ratis: qua uectus ē regulus. Stringūt: dolāt. & pparāt ad remigādū: sic Vir. Et strīgere remos. Trāstra: sūt sedilia nauiū ī trāsuerso locata. Curuati ferri. i. anchorā ipam ī prora locabāt. Cothō: ē pua insula añ portū carthagīs: iō poeta hūc nauis gubernatorē cothonē appellauit alludēs ad insulā: & nauale q̄ ē circa īsulā. Clauū: temonē: quo regit̄ nauis. Aereus fulgor: nā rostra fiebāt ex ære. remū inuenit copas. latitudīe eius plātæ. Vela icarus: Malū: & antēnā dædalus: rostra addidit piseus. Tyrrheni anchorā: admini

At fraudem nectens socios ubi concaua saxa
Vertice claudebant uertit subito certamine gyros
Et dat terga celer ficta formidine ductor
Haud secus: et stabilis procurans ocia pastor
In foueam parco tectam uelamine frondis
Ducit nocte lupos positæ balatibus agnæ
Abripuit: traxitque uirum fax mentis honestæ
Gloria: et incerti fallax fiducia martis
Non socios: comitūue manus non arma sequētū
Respicere: insano pugnæ tendebat amore
Iam solus: nubes subito cum densa laconum
Saxosis latebris intendens prœlia circum
Funditur: et pœnæ insurgit uis sæua uirorum
O diram latio lucem: fastisque notandam
Dedecus o gradiue tuum: tibi dextera: et urbi
Nata tuæ tristi damnatur sorte cathenæ
Haud unquam absistam gemitu te regule uidit
Sydonius carcer: tuque huic sat magna triūpho
Visa est carthago superis. quæ pœna sequetur
Digna satis tali pollutos marte laconas:
At noua elisei iurato fœdera patres
Consultant mandare duci: pacisque sequestrem
Mittere: poscentes uictam inter prœlia pubem.
Captiuamque manum ductore rependere nostro
Nec mora: iam stabat primus in littoris undis
Nauali propulsa ratis: iam nautica pubes.
Aut syluis stringunt remos: aut abiete secta
Transtra nouant his in tortos aptare rudentes
His studium erecto componere carbasa malo.
Vnca locant rora curuati pondera ferri
Ante omnis doctus pelagi: rectorque carinæ:
Puppim aptat: clauūque cothon: micat æreus alta
Fulgor: aqua trifridi splendentis in æquore rostri
Tela simul: uariamque ferunt contra aspera pōti.

Rerũ ad tẽpus opem: mediæ ſtat margine puppis
Qui uoce alternos nautarum temperet ictus
Et remis dictet ſonitum: pariterque relatis
Ad numerum plaudat reſonantia cerula tonſis
Poſtquam confectũ nautis opus: horaque curſus
Atque armata ratis: uentique dedere profundum
Omnis turba ruit: matres: puerique: ſeneſque
Per medios cætus trahit: atque inimica per ora
Spectandum fortuna ducem: fert lumina contra
Pacatus frontem: qualiſcum littora primum
Attigit appulſa rector ſydonia claſſe.
Acceſſi comes haud ipſo renuente: rarique
Impoſitus mecum ſocium me caſibus addo.
Illuuiem: atque inopes menſas: durumque cubile
Et certare malis urgentibus hoſte putabam
Deuicto maius. nec tam fugiſſe cauendo
Aduerſa egregium: quam perdomuiſſe ferendo
Spes tamen una mihi: quãq̃ bene cognita et olim
Atrox illa fides urbem: muroſque: domumque
Tangere ſi miſeris licuiſſet corda moueri
Poſſe uiro: et fletu ſe mitteſcere fletu
Claudebã ſub corde metus: lachrymaſque putabã
Eſſe uiro: et noſtræ ſimilem inter triſtia mentem
Cum tandem patriæ tyberino allabimur amni
Scrutabam uultus ducis: et prodentia ſenſum
Lumina: et obtutu perſtabam intentus eodem
Si qua fides unum puer inter mille labores:
Vnum etiam in patria: ſæuaque in agenoris urbe
Atque unum uidi pene: quoque tempore uultum
Obruit captiuo cunctis ſimul urbibus ibat
Auſonia: et campum turba uincente propinqui
Implentur colles: ſtrepit altis albula ripis
Ipſi pœnorum proceres immitia corda
Ad patrios certant cultus reuocare: togæque
Addebatur honos: ſtetit illachrymante ſenatu
Et matrum turba: iuuenumque dolore profuſo
Inter tot gemitus immobilis aggere conſul
Tendebat dexteram: et patria ueſtigia primus
Ponentem terra occurſu celebrabat amico.
Collegit greſſum: monituſque recedere conſul

ula gubernãdi typhis: claſſe princeps depugnauit Minos. Cõtra aſpa põti: fortunã & tẽpeſtatẽ. Ad numerũ: ad cõſonãtiã & ordinẽ. Tõſis: remis. Vẽti dedere pfundũ. i. poſtq̃ cœperũt flare uẽti utiles ad nauigandũ. Ducẽ: regulũ. Pacatus frontẽ: deſcribit fortẽ animũ reguli: cuius uultus nõ mutabat in aduerſis. Littora ſydonia. i. eo uultu erat captiuus: quo fuerat cũ in aphricã traiiceret: & claſſẽ appulit littoribus libycis. & laus ẽ reguli a cõſtãtia & oĩum affectuũ: atq; pturbationũ uacuitate: ſic Socra. eodẽ uultu ſemp fuiſſe dicit.

Illuuiẽ atq; iopes mẽſas: ſenſus ẽ: Putabã plus eſſe ac maiori laude dignũ pati oẽm calamitatẽ cũ ipo regulo q̃ uincer hoſtes. & ſic laus ẽ mari a fortitudĩe: q circa dolores uerſat & res arduas: laboriſq; plenas. Illuuiẽ: ſordes & ſqualorẽ q ĩ naui cõtrahit. Certate malis: repugnat aduerſis: ut decet uirũ fortẽ. Maius: maioris laboris: & laudis fortiter tollerare aduerſa q̃ uincere hoſtes: nec eẽ tã egregiũ mala prudẽter cauere: q̃ ipſa forti aĩo tollerare. Spes tñ una mihi: q̃uis inqt uiderẽ regulũ eo uultu: ut nõ uideret poſſe flecti: & atrox fides & cõſtãs mihi eẽt cognita: tamẽ putaui lachrymas urãs: & martiæ uxoris ac ipam domũ ab eo cõſpectã poſſe moueri corda ipius reguli: ut uellet potius in pãtria remanere: q̃ ad hoſtiũ ſupplicia redire.

Atrox: cõſtãs & inflexa. unď dicit Ho. ĩ car. pter atrocẽ aĩum Catonis. i. ſtoica grauitate ſubnixũ. Vrbẽ: romã. Mẽtẽ ſimilẽ ĩter triſtia: ĩ aduerſis hr̃e mẽtẽ q̃ cito moueť: ut ẽ mẽs nr̃a: q aduerſis frãgimur: & lachrymis nroꝝ mouemur. Lumĩa pdẽtia ſenſũ. i. animũ q indicãt a uultu & oculis. unď dicit Pli. pfecto ĩ oculis aĩus hĩtat: & neque ulla ex pte maiora indicia aĩ cũctis aĩalibus ſed maxĩe hoĩ. i. moderatiõis & clæmẽtiæ miſericordiæ odii amoris: triſtitiæ lætitiæ. regulus non emittebat lachrymas & ſignũ erat aĩum nõ moueri. Eodẽ obtutu: defixo aſpectu & intẽtis oculis. Vir. Obtutuq; hæret defixus ĩ uno. Si q̃ fides: hẽt. ſ. mihi inqt marus eiuſdẽ uultus fuit cũ erat puer: & ĩ pãtria & ĩter labores: & ĩter pœnos: & tpe ſupplicii: & ſic laudat fortitudo & cõſtãtia reguli: q ĩ aduerſis nõ frãgebat: nec pſpa fortuna efferebat: ſed ſemp eũdẽ tenorẽ ſeruabat: ut grauẽ: cõſtãtẽq; decet uirũ. Vrbe agenoris: carthagĩe cõdita ab agenoreis. Tẽpore pœnæ: cũ ſupplicio afficiebať. Auſonia. i. oẽs romani & itali pdiere obuiã regulo nauigãti romã uadis tyberinis. Vincẽte: implente: qm̃ campus nõ capiebat turbã. Albula: tybris: q a colore aquæ cœnoſæ albula prius dicebať. Ad pãtrios cultus: punicos induerũt regulũ ueſte punica. Abdebať honos togæ: qm̃ ſup togã indumẽtũ romanoꝝ induxerũt ueſtẽ punicã: tãq̃ pœnoꝝ captiuo. Cõſul. L. Malius collega ipius reguli: quẽ ſenatus ex aphrica reuocauerat: ãbo. n. illuc trãſmiſerãt. Celebrabat: ornabat occurrẽdo illi: cõſul primus regulũ e naui

Egredientẽ: amplecti uoluit. Collegit gressum: regulus retrocessit: monuitque cõsulẽ: ut recederet: ne uiolaret. Decus summũ: dignitatẽ cõsularẽ: quæ uidebat uiolari & imminui si captiuo iũgeret: & nõ eẽ e dignitate uidebat romana consulẽ ornare: amplectique captiuũ. Ferebat inuidiã cœlo: qm̃ oẽs oderãt superos ac detestabãt: q̃ ĩ tãto: tãq3 fido ĩpatore talia pmittebãt. Martia: erat uxor reguli. Geminũ pignus: duos filios: Serranũ & Regulũ. Poetæ filios pignora parentũ appellãt. Magni mariti: reguli q magna rigiditate: atque cõstãtia ĩ sua uirtute pstabat: & mẽtis pposito.

Nec summum uiolare decus cingente superba
Pœnorum turba: captiuoque agmine septus
Ibat: et inuidiam cœlo: diuisque ferebat.
Ecce trahens geminum natorum martia pignus.
Infoelix nimia magni uirtute mariti
Squalentem crinem: et tristis lacerabat amictus.
Agnoscis ne diem? an teneris non hæsit in annis?
Atque ea postquã habitu iuxta et uelamina pœno
Deformem aspexit fusis ululatibus ægra
Labitur: et gelidos mortis color occupat artus
Si qua deis pietas tales carthago uidere
Det tibi sydonias matres me uoce quieta
Affatus iubet: et uestros: et coniugis una
Arcere amplexus: patet impenetrabilis ille
Luctibus: et nunquam submissus colla dolori:
Hic alto iuuenis gemitu: lachrymisque cohortis
Magne parens inquit: quo maius numine nobis
Tarpeia. nec in arce sedet si iura querelis
Sunt concessa piis: cur hoc matrique mihique
Solamen? uel cur decus hoc o dure negasti
Tangere sacratos uultus: atque oscula ab ore
Libauisse tuo? dextram mihi prẽdere dextra
Non licitum? leuiora forent hæc uulnera q̃tum
Si ferre ad manes infixos mente daretur
Amplexus uenerande tuos: sed uana recordor
Nimirum primo tunc hærebamus in æuo.
Humana maior species erat: horrida cano
Vertice descendens ingentia colla tegebat
Cæsaries frontique coma squalente sedebat
Terribilis decor: atque animi uenerabile pondus
Nil post hac oculis simile incidit: excipit inde
Iã marius: atque inhibẽs cõuellere uulnera questu
Quid cum præteritis inuisa pœnatibus inquit
Hospitia: et sedes pœnorum intrauit acerbas:
Affixi clypei: currusque et spicula nota

Agnoscis ne diẽ: uerba Marius uerba ad Seranũ. Nõ hæsit: nõ ẽ infixus ille dies: quo patri obuiã cũ matre pdusti. Si q̃ deis pietas: sẽsus ẽ. si deus mouet aliqua pietate præcor ut carthago: quæ tũc ĩ regulũ sæuiebat: & Martiã tãto luctu afficiebat: det mihi spectãdas suas matronas. Tales .i. eo habitu oris & merore: quo erat Martia: cũ uidit regulũ punica ueste indutũ. Seruit poeta affectui mari loquẽtis: q Martiã sic affectã uiderat. Impenetrabilis: q nõ mouebat luctu uxoris & filiorũ. Nũq̃ submissus colla dolori: q nunq̃ dolori succũbebat: ut uirũ fortissimũ decebat: & quoddã fidei sacrum. Hic: tũc. Magne parẽs: uerba Serani ad prẽm: quẽ adorat: æquatque Ioui capitolio iã motus erat ad lachrymas uerbis mari: & q̃ritur modestissime tñ si queri fas est filii de pre: q filio amplexus negauerit. Querelis piis: meis q de te queror: si iure possum de te queri: aut fas ẽ. Decus hoc: tuos amplexus: & tãgere uultus tuos sacratos: q maximo decori & solatio nobis fuisset. Dure: q nõ mouebaris ad affectũ o pater. Mẽte: mea. i. si recolerẽ te pbuisse mihi tũc amplexus tuos. Ad manes: ad inferos. Sed uana recordor: qm̃ inqt erã puer: nec plane recordor. Vana: nõ certa: & rem quasi uanã. Humana maior: uidebat inqt Serranus: si uera recordor cẽ deus & multũ supra hominẽ eius aspectus: & sic erat in regulo heroica illa uirtus: q trãscẽdit naturã hũanã. Terribilis d̃cor dignitas: q sua maiestate alios terrebat: & sic describitur ĩ regulo imago ipius uirtutis. Põdus aĩ: grauitas: prudẽtia: fortitudo: magĩtudo aĩ: q hoĩẽm ornãt & aĩum celsiorẽ cæteris rebus faciũt. Virtus nõ hẽt aliã formã: q̃ hæc q̃ a poeta regulo tribuit: de uirtute ac uoluptate alibi dicet. Excipit: incipit loqui. Inhibẽs: phibẽs eũ flere ne læderet uulnera. Cõuellere: uexare. Questu: querelis. & lachrymis. Quid cũ pteritis: uerba mari dicẽtis: qd diceres si uidisses eũ pterẽutẽ domũ suã: und̃ cõsul pcesserat: & ubi erãt signa triũphi: quẽ gessit prĩo consulatu domitis non nullis populis italiæ & audientẽ uerba uxoris ĩmobilẽ. Præteritis: cũ pterisset suos pœnates: & ĩgrederet hospitiũ punicũ. Acerbas: crudeles pp ipos pœnos acerbos. Magni triũphi: bis cõsul fuit. M. regulus ĩ prĩo cõsulatu domuit salẽtinos: & quosdã alios latios populos: d̃ qbus triũphauit. & hæc spolia pœnatibus affixa rettulerat: sed re uera apd̃ antiquos talia spolia nõ suspẽdebant: nisi in tẽplis: nec restituebant uetustate labentia: ut posteri cernentes interiere pristinã suorũ gloriam nouã ipsi compatarent: & ut ostenderetur discordias tandẽ cessare oportere.

Paruis ædibus: domo parua: ut laudet téperátiá. & modestiam reguli: hoc dicit: q nó quæsierat domú laxã: & magnificã: sed pauper domi diues aút í repu. eé uoluit. Quo fers gressus: uerba martiæ ad regulú spernétem pprios lares. Patriú larē: geniú huius domus: idest hæc é domus tua inuiolata. Pollutú: erratú: & uiolatú. Ingés: conspicuus & cõsul purpura indutus. Ostro: purpura: qua cõsules utebant. Latios fasces: hinc pdiisti cõsul: q habebat duodecim fasces. & totidé secures. Fœdera tædæ sanctæ: inuiolati matrimonii quasi dicat nõ quero: ut uenias tãq maritus: ut uelim cõcubitum ut uxor: sed oro ne dãnes domú tuã. Absiste: desine aspernari pprios lares: q tibi fuerút honestissimi. Fas duc: puta esse fas.

Seduxit: remouit suos pedes e limine tyrio. i. ingressus est domú punicã relictis querelis martiæ. Pœnis: carthaginésibus: q regulú circúståbát. Vix dú clara dies: cú illuxisset legatis pœnoꝝ senatus datus é í templo ut moris erat.

Oetha: é mõs inter thessaliã: & macedoniá: í quo Hercules cõbustus é: ideo dicit illic eé monuméta rogi Herculei cuius numini mõs hic postea dicatus fuit: iccirco canit Luca. Si tota é herculis œtha: describit igif poeta principiú diei: quo sol lustrat montiú cacumina.

Consul. L. Málius. Quæ consultata senatus: sensus est: regulus ipse retulit mihi oĩa quæ cõsultata fuerút: & quid ipse dixerit: & sic narrarat: q a regulo maritus acceperat. Curia mœrés: ipsi senatores mœsti: q erãt í curia: quã ædificauit Tullus hostilius. Li. ait li. i. Téplumq; a se auctú curiã fecit: q hostilia usq; ad patrú nroꝝ ætaté appellata é. Extremú: í fine orõnis. Solitã sedé: cõsularẽ: í qua prius sederat: qué locum recusauit: quasi eét nefas hoiém captiuú illic sedere. Non secius: nõ minus.

Prensare: prẽsabát. Ductoré: regulú tãti noĩs: ac famæ. Pẽsari: pmutari cú captiuis. Iustitiæ rectique dator: orõ reguli in senatu p utilitate cõi: qua dissuasit fieri pmutationé argués ab utili.

Dator iustitiæ: iuppiter. Nec leuior diua: non minoris numinis: ac uenerationis: q̃ sit iuppiter. Serana iuno: q̃ supstitiose coleris a seranis. i. carthaginésibus: & illis sa ues perosa nomé æneadú. Saluo fœdere poenæ: hac conditione: ac pacto uenerat: ut si re infecta rediret supplicio afficeretur. Non segnior: nõ pigrior q̃ huc ueneri. Stãte: non uiolata fide reditus mei ut iuraui.

Rerú exitio: cú detriméto pfiæ: & calamitate reipu. Tot bellis: confirmatio é. Fuit ille regulus. q. d. non sum amplius regulus: sed confectus senio. & captiuus: cuius membra torpent.

Aedibus in paruis magni monuméta triúphi
Pulsabant oculos: coniunxque in limine primo
Clamabat: quo fers gressus: non punicus hic est
Regule quem fugias cancer: uestigia nostri
Casta tori: domus et patriú sine crimine seruat
Inuiolata larem semel hic: iterumque quid oro
Pollutum est nobis: prolem gratante senatu
Et patria sum enixa tibi tua respice sedes
Haec est: unde ingens humeris fulgentibus ostro
Vidisti latios consul procedere fasces
Vnde ire in martem: quo capta referre solebas
Et uictor mecum suspendere postibus arma
Non ego complexus: et sanctæ fœdera tædæ
Coniugium ue peto: patrios damnare pœnates
Absiste: ac natis fas duc concedere noctem.
Hos inter fletus iunctus uestigia pœnis
Limine seduxit tyrio: questusque reliquit
Vix dum clara dies summa lustrabat in œtha
Herculei monumenta rogi cum consul adire
Aecirique iubet libyeos: tum limina templi
Vidimus intrantem: quæ consultata senatus:
Quasue uiri uoces extremum curia mœrens
Audierit: placido nobis ipse ædidit ore.
Intulit ut gressus: certatim uoce: manuque
Ad solitam sedem: et uestigia nota uocabat
Abnuit: antiquumque loci aspernatus honoré est
Atcircunfusi non secius undique dextram
Prensare ac patriæ ductorem nomine tanto.
Redderet: orabant: captiua posse redemptum
Pensari turba ac tyrias: tum iustius arces
Arsuras dextra: fueritque uincta cathenis.
Tum palmas simul attollens: ac lumina cœlo
Iustitiæ: rectique dator: qui cuncta gubernas.
Nec leuior mihi diua fides: serranaque iuno
Quos reditus testes iurata mente uocaui:
Sit mihi fas me digna loqui: latiosque tueri
Voce focos: ibo ad tyrios non segnior inquit
Stante fide reditus: et saluo fœdere pœnæ
Sic nobis rerum exitio desistite honorem
Tendere tot bellis: totque annis fregimus æuum.
Nunc etiam uinclis: et longo carcere torpét
Captiuo in senio uires: fuit ille: nec unquam?
Dum fuit a duro cessauit munere martis.

Regulus: exangui spectatis corpore nomen
At non carthago fraudum domus inscia: q̃tum
E nobis restet iuuenes parata aspera ferro
Pectora captiuos nostra pensare senecta.
Ite dolos contra: gensque astu fallere læta
Discat me capto quantum tibi roma superfit.
Necuero placeat: nisi quæ de more parentum
Pax erit: exposcunt libyci: nobisque dedere
Hæc referenda pari libeat si pendere bellum
Fœdere: et ex æquo geminas conscribere leges.
Sed mihi sit stygios ante intrauisse pœnates
Talia quam uideam ferientis pacta latinos.
Hæc fatus tyriæ sese iam reddidit iræ.
Nec monitus spernente graues: fidosque senatu
Pœnorum dimissa cohors: quæ mœsta repulsa
Acminitans capto patrias properabat ad oras.
Prosequitur uulgus patres: ac planctibus ingens
Personat: et luctu campis reuocare libebat
Interdum: et iusto raptum retinere dolore.
At trepida: et subito ceu stans in funere coniunx
Vtuidit puppim properantem intrare: tremendũ
Vociferans celerem gressum referebat ad undas
Tollite me libyci comitem: pœnæque: necisque
Hoc unum coniunx uteri per pignora nostri
Vnum oro: liceat tecum quoscunque ferentem
Terrarum: pelagique pati: cœlique labores.
Non ego amycleum ductorem in proelia misi.
Nec nostris tua sunt circundata colla cathenis
Cur usque ad pœnos miseram fugis? accipe mecum
Hanc prolem. forsan duras carthaginis iras
Flectemus lachrymis: aut si præcluserit aures
Vrbs inimica suas: eadem tunc hora manebit:
Teque: tuosque simul: uel si stat rumpere uitam
In patria moriamur: adest comes ultima fati
Has inter uoces uinclis resoluta moueri
Paulatim et ripa cœpit decedere puppis.
Tum uero infelix mentem furiata dolore
Exclamat fessas tendens ad sydera palmas
En qui se iactat libyæ: populisque nephandis:
Atque hosti seruare fidem data fœdera nobis
Ac promissa fides thalamis: ubi perfide nunc est?
Vltima uox duras: hæc tunc penetrauit ad aures.
Cætera percussi uetuerunt noscere remi.

Exangui: iam affecto. At nõ Carthago: ab utili suadet non debere fieri permutationem. E nobis restet: idest quã parum sim uicturus confectus iam senio. Regulus in senatu dixit: datum sibi a pœnis esse uenenum non præsentaneum: sed ad tẽpus ut paulatim corpus tabesceret: ut facta permutatione interiret. Aspera ferro: apta bellis. Nec uero placeat: locus est ab honesto. Non debetis inquit inire pacẽ cum pœnis: ut seruetur decorum uestrum: nisi sitis superiores in conditionibus: ut maiores nostri semper cõsueuerunt. De more parentum: quoniã romani semper percutiebant fœdera honestis conditionibus: ut maiestas romani nominis seruaretur. Exposcunt libyci: hæc fuerant mandata pœnorum data Regulo. Pari fœdere: æquis conditionibus: ut sint pares uobis: non inferiores quod nullo modo agendũ ẽst: ne degenerasse a maioribus uideamur. Ex æquo: ut pari lege sitis cõiuncti. Sed mihi sit stygios: quasi dicat potius uolo mori q̃ uidere romanos percutientes talia fœdera: & cum hoc dixisset reddidit se se pœnis iratis: quos dimisit senatus: cũ non sperneret monitus Reguli graues & fidos.

Repulsa: ꝑpter repulsam quippe neque permutationẽ: neque pacem æquã uolebant romani. Capto: Regulo: quẽ uulgus interdum rapere cogitabat præ dolore: qui iustus & pius erat. Tollite me: uerba Martiæ orantis pœnos: ut se una cum Regulo in naui acciperent.

Per pignora: filios nostros. Liceat tecũ: hoc dicebat Regulo marito. Amycleum: Xantippum lacedæmonium.

Vsque ad pœnos: gentem immanem & infidam. Eadem hora: idem exitus & mors. Si stat: fixum ẽ in animo. mori omnino: moriamur hic in patria.

En qui se iactat: uerba Martiæ furentis dolore accusantisque Regulum perfidiæ cum uiolaret fidem connubii. fœdera genialia. & sacras tædas. Perfide: q mihi fidem iugalem uiolas. Duras: non admittentes preces & lachrymas.

Ludibriū necis: timens inqt Marus ignominiosam mortē quæ Regulū manebat: optabam ut tēpestas nos obrueret: sed uenti secūdo flatu nos ad carthaginis portū impulerūt. Horrescēs: timēs ego inqt marus. Reuerti. s. Regulū carthaginē. Dura mercede: acerbissimo supplicio. Narrator pœnæ: ut narrarē romanis Reguli suppliciū remissus sui a pœnis romā. Nec tibi nūc ritus: sensus ē. nō narrarē tibi o Serane gentē punicā crudelissimā ritu ferarū: si aliqua uirtus dedisset maius exemplū fidei & cōstātiæ: ut fecit uirtus Reguli. q. d. Nunq̄ fuit audita talis fides & cōstātia: ideo ē hoc exēplū singulare. & laus ē reguli a fide constātia & fortitudine. Pygmalioneam: carthaginēsem. pygmaliō fuit frater Didonis: q̄ cōdidit carthaginē. Pudet addere quæstus. q. d. pudor ē deflere suppliciū reguli q̄ ille placido uultu tolerauit. & ob id magnā laudē cōsecutus ē. Tu quoque care puer: hortat Seranū marus: ut sese ad imaginē tāti pris effingat. & eā fortitudinē atque magnitudinem i aduersis assumat. Præfixo paribus ligno: describit armariū mucronibus circūfixū: i quo regulus cruciatus ē cōfectū erat ex tabulis ligneis intus infixi: erāt acuti stimuli: ut neque iacere neque stare: neque ad heret sine molestia & cruciatu posset. & cū defessus labore cecidisset a tortoribus trahebat: ut acutis clauis motū corpus figeret. Tubero ait regulū a pœnis excruciatū fuisse nouis exēplorū modis. In atras inqt & pfūdissimas tenebras eum claudebāt. & aduersus ictus solis appositum cōtinebāt: palpebras quoque eius ne cōniucre posset sursū ac deorsū diductas insuebāt. Tuditanus ait sōno diu phibitū: atque ita uita priuatū: idque ubi romæ cognitū ē nobilissimos pœnorū captiuos liberis reguli a senato deditos & ab his i armario muricibus pfixo destitutos: eadēque i sōnia cruciatos interiisse. Sene. de supplicio reguli loquēs ait: figunt cutē claui. & ad uigiliā suspēsa lumīa. Mucrōibus: clauis acutis. Crates laterū: tabulæ ipsius armarii. Dēsus stimulus: dēsi mucrones & claui ferrei. Ex ordīe: pordinē. Stātis ferri: extātis & fixi clauī. Hac fraude: armarii. s. & clauorū.

Perducto tpe: ad postremū cū nō posset amplius stare. Tortor iners: ille cui datū erat hoc negociū: ut regulū torqret. Iners: īutilis & turpe ministeriū excercēs. Ad uiscera: pcordia. uiscus dr qc qd latet sub cute. Absiste lachrymis: ī qt marus serano dolēti uicē pris. Dux inclyte: o regule. Calcata: superata forti aīo: qm̄ nihil ē tolerātius malorū uiro forti. Minores: posteri. Interea rapidas: dū talia agerēt circa trasimenū. & arua perusina tātæ cladis fama puenerat ad urbē. & imitat Vir. in qrto famā describētē. Allia & īfādi senones. i. calamitas accepta ad alliā flu. & urbis romæ captiuitas. M. Pōpo. ptor paulo aū solis occasum e rostris: ut ait Polibyus: elata uoce pclamauit: Quirites magna pugna uicti sumus. Captæ: obsessi a gallis capitolii & pene capti. Excussit habēas: passi uagat. Luctificus: nā post pauorē seqt luctus. Tēpestas: hæc calāitas q̄ tiot augebat. Hic aliqs: dscribit tpidationē q̄ i urbe fuit ad primū nūtiū cladis

Tum fluuio raptū ad pelagi deuoluimur oras.
Ac legimus pontum: pinuque iuuante cauata
Aequor et immensas curua trabe findimus undas.
Ludibrium necis horrescens uis aspera ponti
Obrueret: scopulisque tatē furor improbus euri
Frangeret optabam: moderato flamine lenes
Vexerūt zephiri: tyrioque dedere furori.
Infelix uidi: patriamque remissus in urbem
Narrator pœnæ dura mercede reuerti.
Nec tibi nunc ritus imitantem: irasque ferarum.
Pygmaleoneam temptarem expromere gentem:
Si maius quicquā toto uidisset in orbe
Gens hominum q̄ quod uestri ueneranda parentis
Edidit exemplum uirtus. pudet addere quæstus
Suppliciis quæ spectaui placido ore ferētem.
Tu quoque care puer: dignum te sanguine tanto
Fingere ne cessa: atque humentis comprime fletus.
Præfixo paribus ligno mucronibus omēs.
Armantur laterum crates: densusque per artem
Texitur erecti: stantisque ex ordine ferri
Infelix stimulus: somnisque hac fraude negatis
Quoscunque inflexus producto tempore tactor
Incinauit iners fodiunt ad uiscera corpus:
Absiste o iuuenis lachrymis patientia cunctos
Hos superat casus. lōgo reuirescet in æuo
Gloria dum cœli sedem: terrasque tenebit
Casta fides dum uirtutis uenerabile nomē
Viue: teritque dies tua quo dux inclyte fata
Audire horrebūt a te calcata minores.
Hæc marus: et mœsta refouebat uulnera cura:
Interea rapidas perfusa cruoribus alas
Sicut sanguinea thrasimeni tinxerat unda
Vera ac ficta simul spargebat fama per urbem.
Allia. et infandi senones: captæque recursat.
Atronitis arcis facies excussit habenas?
Luctificus pauor: et tempestas aucta timēdo.
Hic raptum ruit in muros uox horrida fertur

H ostis adest:iaciunt sudes et inania tela.
A st aliæ laceris canentes crinibus alta
V errunt tecta deum et seris post fata suorum.
S ollicitant precibus requiem tenebræque diesque
A misere.iacent portis ululante dolore
D ispersum uulgus.remeantumque ordine longo
S eruat turba gradus:pendent ex ore loquentum
N ec letis fat certa fides.iteriique morantur
O rando et uultu interdum sine uoce precati
Q uod rogitant.audire pauent. hic fletus ubi aures
P ercussæ grauiore malo. metus inde negatum
S i scire et dubius responsi nuncius hesit.
I amque ubi conspectu redeuntis uisa propinquo
C orpora sollicite læti funduntur et ipsis
O scula uulneribus figunt:superosque fatigant.
H ic inter strepidos curæ uenerandus agebat
S erranũ marus:atque olim post fata mariti
N on egressa domũ uitato martia cetu.
E t lucem causa natorum passa trahebat.
I n luctum similem antiquo turbata repente
A gnoscensque marum fidei comes inclyte magnæ
N unc certe mihi reddis ait:leue uulnus an alte
V sque ad nostra ferus penetrauit uiscera mucro?
Q uicquid adest:dũ non uinctum:carthago catenis
A bripiat:pœnæque instauret monstra paternæ
G ratum esto superi.quotiens heu nate petebam
N e patris iras animosque in prælia ferres.
N ec te belligeri stimularet in arma parentis
T riste decus.nimiũ uiuacis dura senectæ
S upplicia expẽdi.quæso iam parcite:siqua
N umina pugnastis nobis.hac cladis acerbæ
D iscussa ceu nube patres conquirere fessis
I am rebus meditantur opem atque ad mũera belli
C ertatur pulsusque dolor grauiore periclo.
M axima curarum rectorem ponere castris
C ui latium et moles rerum quassata recumbat
S pectante occasum patria.iouis illa ruenti
A usoniæ atque italis tempus protendere regnis
C ura fuit.nam tyrrhenos penumque secundis
A lbana surgens respexerat arce tumentem.

Inania:irrita. Canẽtes:canæ.i.matronæ ibant ad templũ ut pro imperio labanti precarenť. Vertũt:adeunt templa deo℞. Seruant turba gradus remeantiũ:postridie q̃ clades nũciata est ac deinceps aliquot diebus ad portas maior mulierũ prope q̃ uiro℞ fuit copia:ut ait liuius quæ aut suo℞ aliquem aut nunciũ de his expectabãt:circũfundebantur obuiis sciscitantes neque auelli undique a notis priusq̃ oĩa ordine inq̃sissent poterant inde uarios uultus digrediẽtiũ ab nũciis cernetes ut cuique aut læta aut tristia nunciabanť fœminaR præcipue et gaudia insignia erant & luctus unã in ipsa porta sospite filio repente oblato in cõspectu eius expiraš se ferunt alterã cui mors filii falso nunciata erat mestam sedentẽ domi ad primũ conspectum redeuntis filii gaudio nimio exanimatã. Sine uoce:nã nutu querebant & expauescebant audire id quod querebãt timẽtes malũ nunciũ. Grauiore malo:audita nece suorum plorabant. Metus inde.s.erat si nuncius interrogatus hesitabat:dicebatque nescire. Sollicite leti:quæ fuerant prius anxiæ timentes mortem eorum qui nunc redibant. Fatigant.lassant uotis & precationibus q̃ pepercissent illis in bello. Venerandus curæ:laudandus quoniam seranus fuit illi curæ. Agebat:reducebat romam. Causa natorum:id est quæ solum propter filios uiuebat:nam nisi filios habuisset post fatum reguli uitam damnasset. Lucem:uitam. Antiquo:tempore reguli. Fidei comes inclyte:uerba martiæ ad marum. Fidei comes:reguli q fuit clarus fide pœnis seruata. Hunc:seranũ filium. Nostra uiscera:quasi dicat:nõ penetrauit in uiscera filii sed mea. Quicquid adest:sensus:gratum est mihi hoc q̃uis magnum malum sit dummodo carthago nequeat uincire cathenis filiũ ut fecit de regulo parte. Monstra pœnæ paternæ:horrendum supplicium & monstro simile. Quotiens heu natæ:uertit sermonem ad filium. Animos:audientiã siue magnanimitatem. Triste decus:gloria illius & fortitudo atque laus q̃ nobis tristitiæ fuit:sed aĩus reguli nũq̃ ẽ deiectus. Expendi supplicia.i.diu uiuẽdo hæc supplicia passa sum.at senatores inquit poeta hãc cladẽ aĩo pollẽtes ꝓ salute patriæ consultabant. Fessis rebus:reipu. labanti & attritis uiribus romanorum. Grauiore periclo:qm̃ maiora iam timebant patria minitãte ruinã. Protendere tempus:extẽdere & prorogare romanum imperiũ qd' tũc ruere uidebať. Albana arce:qm̃ iupiter latialis albæ colebať cuius templũ autore & suasore tarquino latini erexerũt & celebritatẽ in illius honorẽ quã quot ãnis recolebãt ferias latinas appellarunt:qm̃ conueniebãt latini quibus illic carnes dabãť.unñ Cicero ĩ orõe ꝓ plãco uolẽs ostẽdeř paucitatẽ latio℞ dicit:Quibus.s.mũcipiis uix iã q carnẽ latinis petãt fuerũť Iouis latialis meminit Luca. Tumẽtẽ:supbiẽtẽ clade illata romãis.

In muros.s.romanos. Haud unq̃.uerba iouis de annibale quẽ absentẽ alloquiť. Fas fuerit: esto inquit q̇ tibi licuerit romano sanguine hetruscas ualles repleuisse. Exire: habũdare. Murisque aspirare ueto.i.tangere muros romanos. Meonidum tellus: hetruscorũ qui uenerunt ex meonia. Mentem: prudentiã. Tandẽ: post clades acceptas. Habenas: regimẽ & dictaturã quæ reipu. labãti saluti fuit, unde dixit Ennius: unus homo nobis cunctãdo restituit rem. Fabius maximus in illa trepidatione romanoꝝ creatus est dictator a populo quod nunq̃ ante illũ diem acciderat. Non hunc inquit: uerba iouis in laudem fabii. Inuidia: alludit ad id quod postea fuit, nam propter inuidiã populus æquauit imperiũ Minutio magistro equitũ cũ fabio dictatore quã ĩuidiã fabius ciuili æquoque animo tulit, immo cum opus fuit minutiũ e manibus annibalis eripuit nec etiam gloria popularis blãdo fuco eum corrupit quippe nulla inani gloria mouebatur, totus erat intentus saluti patriæ quam prope collapsã cunctando restituit, paulo post dicet: Nec non patrum saturnia mites inuidiæ stimulo fodit & popularibus auris. Blando fuco: coloratis blanditus. Fucus accipiť p̄o colore; & fucare colorẽ addeř. Non astus fallax: quoniã contra fabiũ non ualuerunt astus annibalis. Alius cupido, alia cupiditas genere masculĩo protulit ut supra. Vetus bellandi: diu in militia uersatus. Quieta mente.i. qui fortissime ac prudentissime aduersam prosperamque fortunam ferebat, magnanimus.n. nec aduersa fortũa deprimitur: nec prospera extolliť sed mediũ semper tenet æquo animo ad utrãque fortunam paratus. Quieta: tranquilla secura constanti. & ut decet magnũ uirum & prudentia subnixũ. Castris & togæ: domi forisque. Circumspectus: prouidus & cum ratione mala declinans qualem describit Horatius ĩ sermonibus his uerbis, hic fugit omnis ĩsidias: nullique malo latus obdit apertũ cum genus hoc inter uitæ uersetur ubi acris inuidia atque uigẽt ubi crimina. Reuersus domum.i. ab ipsa militia. Stirpe clarum genus: repetit celebratque originem fabiorum. Affinis cælo propter herculẽ relatum in naturã deoꝝ. Longis oris: hispanis ubi gerionẽ occiderat cuius armẽtũ in italiã abegit Triplicis mõstri: gerionis tricorporis. Egit: duxit. Ductor arcadius: euãder filius mercurii & nicostrates quã postea carmentẽ appellauerũt romani ꝑpter uaticinia, euander ex arcadia profugus cũ matre in italiã nauigauit. Regia uirgo: uinduna filia euandri: quam aliqui appellant launã: ex qua hercules suscepit fabium a quo fabioꝝ familia propagata est: q̃uis aliqui teneant pallantem natũ fuisse ex uinduna & hercule. Hospite sacro: hercule qui erat deificãdus Læto crĩe: cõcubitu. Semis: herculei. Arcas: puella arcadici euãdri filia. Vẽtura mř: q̇ erat futura mř. In nepotes herculeos: fabioꝝ fãiliã q̇ erant nepotes et posteritas herculis et ipsius uidunæ:

Qui ferre in muros uictricia signa parabat.
Tunc quassans caput haud unquã tibi iupiter inq̃t
O iuuenis dederit portas transcendere romæ.
Atque inferre pedem. tyrrhenas sternere ualles
Cedibus: et ripas fluuiorũ exire latino
Sanguine fas fuerit. tarpeium ascendere collem
Murisque aspirare ueto. quater inde coruscum
Contorsit dextra fulmen quo tota reluxit
Meonidum tellus atramque per æthera uoluens
Abrupto fregit celo super agmina nubem
Nec penum auertisse satis. dat numine magno
Aeneadis mentem gremio deponere tuto
Romuleã tandem. fabioque salutis habenas
Credere ductori. cui postq̃ tradita belli
Iura uidet. non hunc inquit superauerit unq̃
Inuidia aut lybico popularis gloria fuco.
Non astus fallax. non præda aliusue cupido.
Bellandi uetus ac laudum cladumque quieta
Mente capax par ingenii castrisque togæque.
Sic genitor diuum recipitque ad sydera gressum
Hic circunspectis nulli deprensus in armis
Laudatusque ioui fabius mirabile tantum
Gaudebat reducem patriæ adnumerare reuersus
Duxerat egrediens quam secũ in prælia pubem
Nec membris quisq̃ natoue pepercit amato.
Acrius aut uidit socium per bella cruorem
Tristior atque idem perfusus sanguine uictor
Hostili plenis repetebat moenia castris
Stirpe genus clarum celoque affinis origo
Nam remeans longis olim tirynthius oris
Et triplicis monstri famã et spestacula captas
Mira boues hac qua fulgent nũc moenia romæ
Egit ouans. tunc arcadius sic fama: locabat
Inter desertos fundata palatia dumos
Paupere sub populo ductor. cum regia uirgo
Hospite uicta sacro fabium de crimine leta
Procreat: et: magni cõmiscet seminis ortus
Arcas in herculeos mater uentura nepotes.

Domus hæc: fabiorum. sēsus ē fabius dictator cūctādo & æquā ānibalē superauit oīa gesta maiorum suorum tātæ molis erat æq̄re ne dū uīcere ānibalē quē laudat poeta: ut maior laus accedat fabio q cū tāto successu tumētē cūctādo fregit. Tercentū: q perierūt apud cremerā ī pugna contra uehiētes ut dictū ē. Pœne: annibal tāti momēti eras: ut re æq̄re eēt superare præclara aliorum facta. Dū se pculsi: fabio dictatori datū ē negociū: ut muros urbis turresque firmaret: & præsidia disponeret annibal: iterī recto itinere per umbriā spoletū usque uenit: ide cū populato agro urbem adortus eēt

Tercentum domus hæc fabios armauit ī hostem
Limine progressos uno: pulcherrima quorum
Cunctādo fabius superauit facta: ducēque
Annibalem æquando tantus nunc pœne fuisti.
Dum se perculsi reuouant in bella latini
Turbatus ioue et exuta spe mœnia romæ
Pulsandi colles umbros atque arua petebat
Annibal excelso summum: qua uertice montis
Deuexum lateri pendet tuder atque ubi latis
Proiecta in campis nebulas exhalat inertes
Et sedet in gentem pascens meuania taurum
Dona ioui: tum palladios se fundit in agros
Picænum diues prædæ atque errantibus aruis
Quo spolia ut mutet trāffert populantia signa.
Donec pestiferos mitis campania cursus
Tardauit: bellūque sinu indefensa recepit.
Hic dū stagnosi spectat templūque domosque
Linterni ductor uaria splendentia cernit
Pictura belli patribus monumenta prioris.
Exhausti: nam porticibus signata manebant
Quis inerat longus rerum et spectabilis ordo.
Primus bella truci suadebat regulus ore.
Bella neganda uiro: si noscere fata daretur
Ac princeps pœnis indictæ moræ parentum
Appius astabat pugnæ: lauroque reuinctus.
Iustum sarrana ducebat cedæ triumphum.
Equo cum iuxta decus et nauale trophœum

oppugnare cū magna cæde suorum repulsus ē coniectās ex unius coloniæ haud nimis psperæ rētate uiribus quāta moles romanæ urbis eēt ī agrū picænum: uertit iter auiditare prædæ: demū ī cāpaniā peruenit ubi picturā primi belli punici apud linternū uidit: ut a poeta īgeniose fingit. Perculsi: consternati accepta clade. Tuder: adhuc retinet nomē oppidū umbriæ porrectū ī dorso montis: supra meuaniā ppe quā est clitumnus: ī plano ē meuania ppe fulginiā & ī ualle umbriæ quæ nūc spoletina dicitur cuius longitudo ē a perusia spoletū usque dextra: læuaque sūt montes. Inertes: futiles obscuras. In gētē taurū: qui mactabat a triumphātibus ioui capitolio. Agros palladios: picænos oliuiferos: inde oliuæ picenæ celebrātur a poetis: & cū traiecisset ānibal rruērum: marrucios & morsos: : atque pelignos depopulatus ī cāpaniā se effudit. Errātibus: discurrentibus ad prædā. Signa populātia: suos milites qui oīa depopulabāt. Mitis: pacifica & fertilis: magisque apta paci q̄ bellis. Indefensa: qm̄ romani nō poterāt ferre opē tribus cladibus iam attriti. Stagnosi linterni: linternū ē oppidū campaniæ clarum exilio aphricani maioris: & iō poeta finxit illic fuisse picturam primi belli punici: fuit ibi scipionis sepulchrū auctore strabone: cuius ruīas se uidisse huius restat; in quo tale fuit epigrāma. d'uicto ānibale capta carthagine: & aucto imperio hos cineres marmore tectus habes: cui non europæ nō obstitit aphrica quondā. Aspice res hominū q̄ breuis urna premit: Iīternū ē ppe mare post sinuessā. Stagnosi: qm̄ prope erāt paludes: unde dicet postea undosis squalida riuis hīc linterna palus: adde q linternū alluit fluuio eiusdē noīs. Tēplū: hoc fingit poeta: qm̄ ī tēplis talia pingebātur: ut de historia troiana fingit Virgilius in templo carthaginis. Exhausti: finiti: quod durauerat per. xxiiii: annos. Primus bella truci: Mamertini: de qbus dictū ē natio campana: & tūc messanā freto siculo incūbētē habitātes īplorauerūt opē romanorum contra hyeronē regē: a quo obsidebant: & post uarias sententias ī senatu populus censuit & plebs sciuit suadēre. M. attilio regulo illis īplorātibus opē eē ferēdā. Negāda uiro: quæ regulus debuisset negare ac dissuadere si sciuisset fatorum uolūtates: qppe ī eo bello periturus erat. Indictæ moræ parētū: qm̄ bellū īdicebat a romanis per feciales prisco ritu: ut habunde dixi ī commentariis officiorum: Appius claudius contra hyeronē: & pœnos ī auxiliū mamertinorum primus in siciliam exercitum romanum traiecit: & pœnos sicilia expulit: & appellatus ē claudius caudex: huius apii meminit suetonius in tyberio. Reuictus: corōatus laurea corona ut moris erat triūphantiū. Sarrana: punica: qm̄ pœnos sicilia expulit. Tropheū: colūna ī q̄ erāt īsignia uictoriæ naualis: & rostra nauiū suspēsa. C. cornelius: & C. duilius collegæ ī cōsulatu militauerūt ī siciliā: ī prio bello punico. terrestribus copiis præerat Duilius & annibal classi pūicæ. rōanæ āt cornelius q fraude pūica captus ē: & ad ānibalē pductus duilius relicto exercitu tribunis classem adiit: & ad mylas nauali prœlio pœnos uicit: & l. naues cæpit: concessumque illi a senatu fuit ut reuertenti a cœna tibicines canerent & funale præferretur.

Alto:mari ſiculo. Sacer:qm̃ ĩ ſacris utebãt tibicinibus romãi. Cãtus:ipſorꝫ tibicinũ. Læti:iucũdi Scipio. L. cornelius Scipio cõſul ĩ ſardinia & corſica cõtra ſardos corſos:& hãnonẽ pœnorꝫ ducẽ proſpere pugnauit:& hãnoni exeqas celebrauit. Ciuis:hãnonis ciuis carthaginenſis. Extrẽos honores:exequias:& funeris põpa:q̃ eũ ſcipio honeſtauit. Videt ide ruẽtẽ:uidebat Attiliũ regulũ appellẽtẽ claſſẽ littoribus libycis & pubẽ romanã diſcurrẽtẽ per agmĩa pœnorꝫ fuſa. Autololes & Homades ſũt populi aphricæ quod ĩ prĩo bello punico regulus uexauit; priuſq̃ caperet; hámones ẽt & garamátes. Bragada:nũc de ſerpẽte ĩterfecto ad bragadã. Proiectũ puppi:carthaginẽſes cupiẽtẽ redire in pꝛ̃iam xantippũ pelago merſerunt fruſtra ĩuocãtẽ numĩa:qppe non pepercerũt pœni atque poeta illũ dediſſe pœnas mortis reguli ſed ſeras; nã debuit mori priuſq̃ regulus caperetur. merſerũt xantippũ pœni redeũtẽ ĩ pꝛ̃iam ĩ medio mari ne gloriã de regulo capto totã ſibi aſſumeret. Rectorẽ amycleum:xantippũ lacedæmõiũ. Perfida manus:ipſi pœni q eũ ĩ pꝛ̃iam reducere ſimulauerãt. Pẽdebat:perſoluebat Digni læthi; nã merebat talẽ mortẽ ꝑpter uiolatũ regulum. Egates:ĩſulæ duæ ſũt in mari ſiculo apud q̃s luctatius uicit claſſẽ punicã cẽtũ &. xx. naues amiſere pœni ad egates, q̃rꝫ duæ de. l. ſubmerſæ ſunt luctatius nauibus captis quæ ſupererant redijt ad lilybeũ cũ quo amilcar pœnorꝫ legatus fœdus percuſſit. Prona aura: pꝛ̃ſpero uẽto: & ferẽti. Ad littora:ipſius ſicyliæ ꝑpe lilybeũ. Legatus amilcar:poſt uictoriã luctatii ad egates carthaginẽſes ut ſcribit polybius miſſo ad amilcarẽ q̃ celerrimẽ nũtio poteſtatẽ illi dedere quicqd e re pu. uideret faciendi; & ſic fœdus cũ luctatio percuſſit. Ductoris annibalis. Verterat ora ĩ ſe. ſe; oĩum oculi relictis alijs imaginibus ĩtuebãt amilcarem. Pacis faciẽ:condictiones pacis de qbus dictũ ẽ. Pollutas. uiolatas ꝑpter rupta fœdera. Iouẽ:ĩuocatum. ſ. ĩ fœdere. Dictãtes iura: condictiones pacis. Strictas:expeditas & paratas ad ſupplicia nocentium. Horrebat:timebat. Irrita:quæ non ſeruauerunt pœni:excitãtes poſtea bellũ hoc punicum ſecũdũ. Hæc erice e ſũmo:fingit poeta illic fuiſſe depictã uenerẽ quæ uidebat oĩa ſpectat ex eryce monte ſicilyæ ubi colebatur:unde erycina dicitur uenus:dictus autẽ eſt eryx mons ab eryce filio ueneris & butæ illic ſepulto quẽ cæſtibus hercules interemit. Dionæ: uenus poſuit nom̃ mr̃is ꝑ filia. Læta: qm̃ romani erãt uictores ĩ mari ſiculo.

Percẽſuit contẽplatus ẽ & oculis perlegit. Lenta ira:quæ paulatim cuncta oculis luſtrãdo aucta erat. Non leuiora dabis:uerba ãnibalis ad carthaginẽ i. ñ mĩora q̃ ſint hæc a romãis depicta ĩ dedecus noſtrum. Captam ſaguthũ: enumerat ſuas uictorias annibal quas uult depingi in tectis carthaginis templiſque in dedecus romanorum.

R oſtra gerens niuea ſurgebat mole columna.
E xuuias marti donum quæ duilius alto.
A nte omnes merſa pœnorum claſſe dicabat.
C ui nocturnus honos funalia clara ſacerque
P oſt æpulas tibicen adeſt:caſtoſque pœnates
I nſignis læti repetebat murmure cantus.
C ernit et extremos defuncti ciuis honores.
S cipio ductoris celebrabat funera pœni
S ardoa uictor terra:uidet inde ruentem
L ittoribus libycis diſperſa per agmina pubem.
I nſtabat criſta fulgens et terga præmebat
R egulus autololes nõadeſque et maurus et ãmõ
E t garamas poſitis dedebant oppida telis.
L entus arenoſo ſpumabat bragada campo
V iperea ſaniæ:turmiſque minantibus ultro
P ugnabat ſerpens:et cum duce bella gerebat.
N ec non proiectum puppi fruſtraque uocantem
N umina amyclæum mergebat perfida ponto
X antippum manus:et ſæras tibi regulæ pœnas.
X antippus digni pendebat in æquore læthi
A ddiderant geminas medio conſurgere fluctu
E gates laceræ circũ fragmẽta uideres
C laſſis et effuxos fluitare in gurgite pœnos.
P oſſeſſor pælagi pronaque luctatius aura
C aptiuas puppes ad littora uictor agebat.
H æc inter iuncto lægatus in ordine amilcar
D uctoris genitor cunctarum ab imagine rerum
T otius in ſeſe uulgi conuerterat ora
S ed pacis facies et pollutas fœderis aras
D eceptũque iouem. ac dictantes iura latinos
C ernere erat: ſtrictas trepida ceruice ſecures:
H orrebat libys:ac ſubmiſſis ordine palmis
O rantes ueniam iurabant irrita pacta.
H æc eryce e ſummo ſpectabat læta dionæ
Q uæ poſtq̃ infeſto percenſuit omnia uultu:
A rridens pœnus lenta proclamat ab ira:
N on leuiora dabis noſtris inſcribere tectis
A cta meæ dextræ:captã carthago ſaguntum

Da spectare:pigeut sit spectaculū oībus. Patres:nā ut habuīus sagunthini se īuicē trucidarūt:& neque pater filiis:neque filii patribus pepcerūt. Alpes:saccessas & supatas a nobis. Exiguus locus: occupabāt inqt alpes depictæ magnū locū in tēplo:cū ipsæ sint maxīæ. Ardua:iuga alpiū supata a nobis. Adde ēt ticini.i.uictoriā partā a nobis ad Ticinū:& trebiā. Nostrū.i.nobis fauentē. fauit quippe trebia pœnis:ut habuīus. Fugiat cōsul:scipio quē filius ad ticinū humeris ī castra uulneratū ītulit:& sic sub uno aspectu syllius oīa posuit:quæ hactenus annibal ī italia gesserat:& prius ī hispania. Hæc:has meas uictorias spge p orbē uulgata pictura. Effinges:poteris depīgere. Facibus libyssis:īcēdio a nobis iniecto. Tonātē.iouē capitolinū & seruat poeta decoꝝ uirī ab oī pietate alieni. Quoꝝ dextris:captat aīos suoꝝ quos tātaꝝ cladū autores dicit:& iussit porticū īcēdio absumi:rdigiq ī cineres:picturæ initia autore plinio īcerta sūt:& ea īquirere superfluū ē ægyptii sex milibus ānoꝝ apud ipsos īuentā affirmabāt priusq̄ ī græciā transirēt:græcoꝝ aliqui dicunt apud sicyonē urbē achaiæ:aliq apud corynthū repertā oēs ab umbra hoīs linæis circūdata:hæc fuit pria:secūda ex singulis coloribus:& eo tēpe quo Demarathus corīthius ī italiā uēit absolutissīa apd romanos pictura erat.& pictor templi quod erat ardeæ donatus ē ciuitate:& in pictura tale fuit carmē. Dignus:digna loco picturis cōdecorauit regiæ iunonis supremæ coniugis tēplū:Marcus ludius ælotas ætolia oriūdus. Quē nūc & post sēper ob artē hāc ardea laudat:& hæc erāt scripta ātiquis līis latinis:honor huic arti maturæ apud rōanos contigit.Siquidē ex ea cognomīa pictoꝝ traxerūt fabii gētis clarissimæ & priceps eiusdē cognominis ædē salutis pīxit āno urbis conditæ.cccel.quæ pictura durauit ad mēoriā plinii. Troianis tpibus pictura ñ erat:non tñ mirari debemus Virgiliū cecinisse picturā ap̄ carthaginē:poetæ qppe ad tempora sua plerūque respiciūt. Monuméta:hoc templū cum tali pictura:monuméta dicuntur oīa quæ nos alicuius rei præteritæ monent.

Da spectare simul flamma ferroque ruentem.
Perfodiant patres natorum mēbra:nec alpes
Exiguus domitas capiat locus.ardua celsis
Persultet iuga uictor eqs garamasque nomasque
Adde etiam ticini spumantes sanguine ripas
Et nostrum.trebiā et trasimeni littora thuscis
Clausa cadaueribus:ruat ingens corpore et armis
Flaminius:fugiat consul manante cruore
Scipio:et ad socios nati ceruice uehatur.
Hæc mitte ī populos:et adhuc maiora dabuntur:
Flagrantem effinges facibus carthago libyssis
Romam:et deiectum tarpeia rupe tonantem.
Intereauos ut dignum est ista ocius ite
O iuuenes quorū dextris mihi tanta geruntur:
In cineres monumēta date:atque īuoluite flāmis.
Nterea trepidis fabius spes unica rebus
Ille qdē socios:atque ægrā uulnere præceps
Ausoniā armabat:uindique ad dura laborum
Bellator senio iā castra mouebat ī hostem.
Sed mens humana maior nec tæla nec ensem
Nec fortes spectabat æquos:tot milia contra
Pœnorum inuictūque ducem tot ī agmina solus
Ibat:et in sese cuncta arma uirosque gerebat.

Petri Marsi interpretatio in.vii.uolumen Syllii italici.

Nterea trepidis fabius spes unica rebus:fabius dictator a populo creatus:habita ī primis cura sacrorum uotis ēt ædibus ut fatales libri monebāt:ut ille.f.uoueret:cuius maximū īperiū in ciuitate eēt de bello atque re pu.retulit ut quibus quot ue legionibus uictori hosti obuiam eundū eēt pres censerent.Inde uia flaminia profectus otriculos uenit:& cum accepisset ānibalē uertisse iter ī apuliā accepto exercitu cōsul.s a flacco per agrum sabinum tibur quo die ad conueniendū nouis militibus edixerat uenit.Inde præneste ac trāsuersis itineribus ī uiā latinā transgressus est.Inde itineribus summa cura exploratis ad hostem contendit nullo loco nisi quantum necessitas cogeret fortunæ se commissurus:& eo animo ut cum hoste tam fausti maritis nisi necessario manus non conferceret:assequutus est igitur annibalem in apulia:& non procul ab arpis consedit annibal cum fabium ad pugnam elicere non posset in campaniam mouit:& deceptus errore nominis clausus est a fabio in falernis:euasit tamen uir solers nouo commento:Inde fabius romam rediit sacrorum causa relicto exercitu Minutio magistro æquitum:cum quo postea æquatū habuit imperium temeritate plebis.Sed Minutius tandem e manibus hostis a fabio ereptus ius suum fabio restituit:& fabio sacrificans eum patrem appellauit. Interea:dum talia agerentur ab hostibus. Rebus trepidis:trepidāti rei pu.romāæ. Vnica:sola magna laus fabii. Aegrā uulnere:affectā & debilitatam calamitate accepta. Præceps:festinus sine aliqua cunctatione quippe res & tempus non patiebantur moram. Viridi senio:ad huc apto laboribus castrensibus. Mens:fabii eroica:quia transcendebat humanam mentem. Fabius quippe solus prudentia qua erat subnixus reprimere annibalem in armis furentem & iuueniliter exultantem uidebatur.

Sacra uis: hoc aut robur: & sentẽtia. Sistere: firmare. Fouentẽ aduersa. i. ipsos hostes quibus tũc fortuna belli arridebat. ni fabius ĩquit cũctando annibalẽ fregisset: actũ penitus fuisset de romano noĩe. Dardanii: romani. fuisset deletũ a pœnis nomẽ romanũ. Modũ: finẽ: q̃m iuno fauebat pœnis. In punica castra: pro carthaginẽsibus. Statuit: finiuit: siue firmauit. Lento moderamie: cũctando annibalẽ tot cladibus supbientẽ repressit. Hesperiis: italis. Pœnũ: annibalẽ. Sũme ducũ: uerba poetæ ĩ laudẽ fabii: qui rẽ romanã cunctando restituit. Iterũ labentia: hoc dicit ppter excidiũ troianũ itẽ q uidebat troia ruere si roma quæ inde hũit originẽ a pœnis capta fuisset. Fluxas res: ipsam rẽ pu. labantẽ & spectãtẽ occasũ. Maiorũ labores: oĩa quæ maiores nři magnis laboribus cõpararũt. Carmẽtis opes: romanas. a carmẽte mře euãdri. Emerito cœlo: quod tuis rebus gestis ac uirtute mereris. At lybiæ ductor: Annibal audito noĩe dictatoris: optabat scit̃ q̃d nã eẽt dictatura: & q̃ fortũa prius usus eẽt is qui nũc ĩ tãto rex turbĩe tãq̃ uni cũ subsidiũ creatus erat: & a cilino quẽ captiuũ hẽbat oĩa accepit. Vigẽt: celebrant & sũt ĩ ore oĩum. Quod decus: quã famã gloriãque hẽet & quæ maiorũ stẽmata: & an eẽt pstãs in re militari & an fœlici euẽtu pugnauerit: ut ipsũ ĩ tãto rex discrimĩe annibali uictori opponerẽt. Vltĩa anchora: ultimũ subsidiũ & pfugiũ. Procellas: calamitates pstat ĩ trãslatõe: q̃m dixerat ãchorã In aperta: quæ ñ poterat decipi pp lõgã rex expiẽtiã. Ritus ducis: mores fabii: & natales. Labores dextræ: res a fabio gestas ĩ bello. Tyrrhẽis: hetruscis: q̃m arretiũ ẽ ĩ hetruria clarum adhuc. Leua hora: mala fortuna: nã fuit captus ad ticinum excussus ab equo cuius dorso ĩsidebat. Hic: cilinus arretinus Ardẽs extrẽa malis: cupiẽs mortẽ propter mala quæ ĩ uĩculis patiebat̃. Nõ cũ flaminio uerba cilini ad annibalẽ ĩ laudẽ fabii: q̃bus annibalẽ ad suã necẽ puocabat posus uitã ĩ tãtis malis Feruida cõsulta: temeraria consilia: & ĩpetus sempronii gracchi. Tirynthia: nata ab hercule: unde iuuenalis: Natus ĩ herculeo fabius lare. Per singula: oĩa gesta fabiox: sed uno certamĩe illorũ aĩos: & uires cognosces. Vehiẽtum populi. Narrat pugnã fabiox cũ uehiẽtibus. Consul: cõsules erãt gneus fabius cæso: & titus ferginius. Delectus uetiti: q̃m ñ poterat hẽri delectus militũ pp̃ter ĩopiã ærarii & alia bella quæ istabãt: fabius cõsul ĩ senatu p gente sua loquutus ẽ: cũ q̃ paludatus exiuit ad bellũ contra uehiẽtes ĩfœlici sydere: quoniã ad unũ oẽs cæsi sũt ad cremerã fluuiũ. Pœnates herculei: domus fabiox Rexisses bella: idest fuisset optimus ĩperator exercitus quilibet illorum: unde Ouidius in fastis: Egreditur castris miles generosus ab hisdem Equis dux fieri quilibet aptus erat.

Acni sacra seni uis impressumque fuisset
Sistere cuntando fortunam aduersa fouentem
Vltima dardanii transisset nominis ætas.
Ille modum superis in punica castra fauoris
Addidit: et libyæ finem inter prospera bella
Vincendi statuit: tumefactum cladibus ille
Hesperiis lento pœnum moderamine lusit
Summe ducum: qui regna iterum labentia troiæ
Et fluxas latii res maiorumque labores:
Qui carmentis opes: et regna euandria seruas:
Surge age: et emerito sactum caput insere cœlo
At libyæ ductor postquam noua nomina læto
Dictatore uigent raptim mutata latinis
Imperia haud frustra reputãs: cognoscere auebat
Quæ fortuna uiro; quod nam decus ultima fessis
Anchora cur fabius: quem post tot roma procellas
Annibali putat esse parem: feruore calentes
Angebant anni: fraudique inaperta senectus
Ocius accitum captiuo ex agmine poscit.
Progeniem ritusque ducis: dextræque labores
Cilinus arreti tyrennis ortus in oris
Clarum nomen erat: sed leua adduxerat hora
Ticini iuuenem ripis: fususque ruentis
Vulnere equi libycis præbebat colla cathenis.
Hic ardens extrema malis et rumpere uitam.
Non cum flaminio tibi res: nec feruida gracchi
In manibus consulta inquit tirynthia gens est
Quam si fata tuis genuissent annibal oris
Terrarum imperium carthaginis arce uideres
Ñon ego te longa serie per singula ducam:
Hoc sat erit: nosces fabios certamine ab uno.
Vehiẽtum populi uiolata pace negabant.
Acceptare iugum: ac uicino marte furebat.
Ad portas bellum: consulque ciebat ad arma.
Delectus uetiti; priuataque castra penates
Herculei impleuere: domo mirabile ab una
Patricius iunctis exercitus ibat in armis
Trecentum exilire duces: quocũque liberet
Vnon pauidus rexisses bella magistro.

Dirũ omen; malũ & infœlix. s. fuit. Scelerata limina portæ: qm̃ infœlici uia dextro iano portæ carmẽtalis profecti ad cremerã fluuiũ peruenerũt. ex eo tẽpore porta illa scelerata & mali ominis hita est. Ouidius i fastis: Carmẽtis portæ dextra ẽ uia ꝓxia iano Ire p hãc noli quisqs es omen hẽt. Illa fama refert fabios exisse trecẽtos Porta uacat culpa sed tñ omen hẽt. dicta ẽ porta carmẽtalis a carmẽte matre euãdri: cui mattonæ sacrificabãt sub capitolio ad portã carmentalẽ: q̃ in ea sors generationis eẽ existĩabat. euãdro latini sacrificabãt ad portã Trigeminã. Maxĩa ara: arã extemporalẽ inqt Dionysius erexit euãder herculi: & ipse hercules ioui inuentori mactauit iuuencũ: & populo epulũ dedit. hæc ara fuit i capite circi maximi: ubi supioribus annis effossa fuit statua herculis aurea: & alia illius aræ monumenta: quæ nũc i capitolio uisũt. Mortales huic aræ decias soluebãt: & prius q̃ hãc cõsuetudinẽ introduxit: hercules fuit: qui ex oĩ præda decias ioui dedit. persuasũ quippe erat ditissĩos eos fieri: q̃ herculi decias soluissẽt. hĩc opes luculli factæ arbitrant: & ipse hercules putatur thesaurorũ deus. a qbusdam ĩcubo appellatus: quia ĩcubat thesauris: & cura sacrorũ herculis demãdata fuit potitiis & pinariis; quæ familiæ ĩ latio nobilissimæ erãt. unde appius claudius oculis captus ẽ: cũ huic sacro seruos publicos præposuisset. Aspa uirtus: fabiorũ non permittebat ipsos posse numerari nã tanta erat i illis uirtus: ut uiderẽt hĩ pauci exercitus ĩnumerabilis: & plures interficiebãt q̃ ipsi eẽnt: & nullus iter eos uidebat secũdus: sed oẽs erãt uirtute pares. Vices: uicissitudĩes pugnæ. Nulli secũdus ducere triũphos. i. quilibet uidebat esse prius q̃ mereret triumphũ. Ad tarpeia tẽpla: iouem capitolinũ. illuc. n. curru uidebant triũphantes. Spes heu fallaces: exclamat poeta. Caducũ. s. esse: & momẽtanũ quicqd est i rebus hũanis: quibus nullo modo fidẽdũ est: cũ sint caducæ & spes fallaces: qm̃ nihil certi hẽmus. Publica: a toto populo. Vnus: fabius dictator certabit pro oibus: cõsilio. s. & prudẽtia. Sollertia: diligẽtia fabii. erat tecta cauta quiete. i. erat sollertissimus cũ opus fuisset: & cuntator ut tẽpus poscebat. Nec uero: sẽsus ẽ. q̃uis fabius sit senex o ãnibal: tu tñ non es ita expeditus ad pugnã: & concitatus sup equũ: ut ille ẽ q̃q̃ es iuuẽis: & sãguis ĩ te feruet. Momorderis ora frenis. i. agitaueris & laceraueris ora equi: uoluẽdo illũ frenis huc & illuc: quod dexteritatẽ quandã & agilitatẽ requirit. i. tu nõ agilius tractas habenas: quæ equũ mordẽt ꝓpter frenũ cum cõtrahunt. Quẽ: cilinũ annibal uidens cupidũ mortis dixit. Nequiq̃: frustra elicis mihi iram: ut te pdam. uolo. n. te uinculis detineri: ut magis crucieris: cũ mors sit tibi solatiũ. Hæc iuuenis: annibal dixit ꝓspera fortuna elatus. At patres latiasque nurus: Qu. fabius dictus a populo dictator: ad senatũ retulit peccatũ esse a. C. flaminio ĩ auspiciis iussi id ĩspicere decẽuiri: rettulerũt ex fatalibus libris de ĩtegro soluendũ marti uotũ: & Megalesia ioui: & ueneri ericinæ ac mẽti uouẽdas ædes: & uer sacrũ uouendũ. Res delegata ẽ. M. æmilio prætori: qm̃ belli cura fabiũ tenebat. hĩta triduo lectisternia fũt: & puluinaria facta ioui: & iunoni: neptuno: mineruæ: & marti: & ueneri ericinæ: apollini: & dianæ: uulcano: & uestæ. fabius ueneri ericinæ ædẽ uouit. Attilius prætor marti: matronæ iunoni ueientani ĩ auẽtino uotũ fecere. Latias nurus: matronas romanas: & latias. Huc ades: preces matronarũ ad iunonẽ: & imitatio est Virgilii.

Sed dirum egressis omen scelerata minaci
Stridentis sonitu tremuerunt limina portæ
Maximaque herculei mugiuit numinis ara.
Inuasere hostem: numerarique aspera uirtus
Haud est passa uiros: et plures milite cædes.
Sæpe globo densi sæpe: et per deuia passim
Dispersi subiere uices: meritique labore
Equato nulli quisquam uirtute secundus
Ducere tercentum tarpeia ad templa triumphos
Spes heu fallaces: oblitaque corda caducum
Mortali quodcũque datur: grex ille uirorum
Qui fabia gente incolumi deforme putabat
Publica bella geri: pariter cecidere deorum
Inuidia: subitis circumuenientibus armis
Nec tamen occisos est cur letere: supersunt
Quod tibi sit libyæque satis certauerit unus:
Tercentum dextris: tam uiuida mẽbra laborque
Prouidus: et cauta sollertia tecta quiete
Ner uero calidi nunc tu cui sanguinis ætas
Foderis in pugna uelocius ilia planta
Bellatoris æqui: frenisque momorderis ora.
Quem cernens auidum læti post talia pœnus.
Nequiquam nostras demens ait elicis iras.
Et captiua paras moriendo euadere uincla
Viuendum est: arcta seruentur colla cathena.
Hæc iuuenis: diuisque tumens: ausisque secundis
At patres: latiasque nurus raptabat ad aras.
Cura deum: mœsto suffusæ lumina uultu.
Fœmineus matres graditur chorus ordine lõgo
Iunoni pallam conceptaque uota dicabant.
Huc ades o regina deum gens castra precamur

Quæcũque est.i.oẽs matronæ latinæ ferimus tibi hoc donũ:& hãc pallam:quæ est honestæ mulieris uestimẽtum. Sub tegmĩe fuluo.i.auro. Virgi. Pallam signis auroque rigẽtem. Acu:quoniã acu erat ĩtextũ aurũ in palla ut nũc fit:quod phryges ĩuenere:& ad id poeta alludit ,ppter romanos a phrygia oriũdos. subtemen ĩ tela dicit̃ id quod subit staminí. dicit̃ etiã trama id.s.quod per trãsuersũ nauicula illa textoria ĩmittit̃. stamen aũt dicit̃ longitudo ipsius telæ: & filũ licus ĩnexum. poetæ ĩterdũ ista confundũt:& subtemen pro filio. alia ue re quæ pãno siue telæ ĩtexit̃ accipiunt.

Et ferimus digno quæcũque est nomine turba
Ausonidũ pulchrumque: et acu sub tegmĩe fuluo
Quod nostræ neuere manus uenerabile donum
Ac dum decrescit matrum mœtus:hoc tibi diua
Interea uelamen erit:si pellere nostris
Marmaricam terris nubem dabis:omnis in auro.
Pressa tibi uaria fulgebit gemma corona
Necnon et proprio uenerantur pallada dono.
Phœbũque armigerũque deũ:primãque dionẽ
Tanta adeo cũ res trepidæ reuerentia diuum
Nascitur:et raræ fumant fœlicibus aræ
Dum roma antiquos templis indicit honores.
Iam fabius cauto præcedens agmine:et arte:
Bellandi lento similis præcluserat omnis
Fortunæque hostique uias; discedere signis.
Haud licitũ:sũmũque decus quo tollis ad astra
Imperii romanæ caput parere docebat.
Verum ubi prima satis conspecta in mõtibus altis
Signa procul:fulsitque nouis exercitus armis:
Arrectæ spes sidoniæ:feruetque secundis
Fortunæ iuuenis:uincendi sola uidetur
Quod nõdum steterit acies mora:pergite clamat.
Ite citi ruite ad portas:propellite uallum
Pectoribus:quãtum campi distamus ad umbras
Tantum hosti superest:resides ad bella uocantur
Quis pudeat certare senes:quodcũque uidetis
Hoc reliquũ est:primo damnatum et inutile bello.
Heu ubi nũc grachi?aut ubi sũt nũc fulmĩa gẽtis
Scipiadæ?pulsi ausonia non ante pauentes

Marmaricã nubẽ; ipsos pœnos q oĩa cõfundũt:& italiã lacerant. dabimus tibi coronã ex auro & gẽmis. Præssa; ornata:& hẽns gẽmas ĩsertas & ipræssas. Proprio dono:peplo. est.n.palladis uestis. Virgi. Peplũque ferebãt suppliciter tristes. Dionẽ:ueneré ericina. Tanta adeo cũ res:sensus ẽ.in aduersis religiosi sumus & pii:& deũ inuocãus. ĩ felicitate aũt pietatis obliuiscĩur; qm̃ pauci utranque fortunã nouerũt ferre moderate:& aduersa contẽptũ solẽt generare:prospera uero insolẽtiam. Fœlicibus.s.rebus:qm̃ tunc non curãus numẽ flatu ,psperæ fortũæ enecti. Præcluserat uias:nã fortuna iã contra romanos nihil poterat & hostis. tanta erat fabii prudentia. Vnde Iuue. Nullũ numen hẽs si sit prudentia; sed te nos facimus fortuna deã. Summũ decus:qm̃ militaris disciplĩa erat ars romana:& romanorũ gloria inde orta ẽ:qui ĩperiũ propagarũt seruata disciplĩa & parẽdo ducibus. Iosepus li.iii.de bello iudaico romanorũ militiã describẽs ait. Siquis romanorũ militarẽ disciplinã respexerit; pfecto cognoscet tm̃ eos ĩperiũ nõ fortunæ munere; sed ,ppria uirtute cõparasse. Maior inqt romanis militibus diligentia ex tiore est. Nãque leges apud eos ẽt minimæ neglig̃ẽtiæ capitales sũt duces q̃ magis q̃ ipsæ leges terribiles. tã boãt obseqo rectoribus parẽt; ut ĩ pace ornamẽto sint:& in acie corpus unũ totius cõspiciat̃ exercitus. sic eorũ copula ti sũt ordĩes:ita circũduci sũt mobiles: & acutis auribus ad ,pcepta oculisque ad signa:& ad opa manibus. qd mirũ si euphrates ab oriẽte:& occanus ab occidente.itẽque a meridiano tractu lybiæ fertilissĩa regio; & septẽtrione rhenus atque ister sũt impii limites:cũ minorẽ eẽ possidẽtibus possessionẽ recte qs dixerit. Torquatus certe ĩ bello latino ad uesetim filiũ suũ q̃q̃ uictorẽ securi pcuti iussit:cũ iniussu suo pugnasset ne militaris disciplĩa solueret̃:quã nũc fabius prudẽtissime simul & seuerissĩe regebat. In mõtibus altis:quos sẽp occupabat fabius:ut tutior eẽt eius exercitus. Signa:uexilla romana & fabii exercitus. Arrectæ spes sydõiæ:ipse ãnibal cõcepit magnã spẽ uictoriæ uisis castris fabii:q prope arpos castra posuerat nõ ,pcul ab ãnibale. Iuuenis:ãnibal ardebat pugnã ,pspera fortũa supbiẽs. Clamat:ãnibal:& seruat decorũ feruidi ducis; & moræ ĩpatientis. Ad umbras:ad mortẽ.i.tãtũ distãt milites romani a morte:q̃tũ nos distãus ab ipsis; cũ primũ poterimus cõsereĩ mãus actũ erit de illis:& sic ostẽdit facilẽ uictoriã. Resides ad bella uocant; detrahit fabio ut ostẽdat romãos milites sub tali duce iã senio cõfecto:& pigro ĩ martẽ facile supatũ iri; & trahit fabiũ in contẽptũ pp ætatẽ iã ingrauescentẽ. Quis; qbus. Hoc reliquũ ẽ; hi tantũ inqt milites iam romanis supersunt:q tanq̃ inutiles prius domi remanserant. Heu ubi nunc gracchi:ut magis detraheret fabio:& suos accenderet:ait. utinam daretur nobis uincendus gracchus:& scipio atque flaminius; qui uictori gloriam afferrent. nam fabius inquit; qui est prope mortem; quid decoris mihi afferre potest. Scipiadæ; gneus & publius scipiones; qui tunc erant in hispania.

Ad ultima mũdi: hispaniã quæ est ultima ad occasũ. Oceanum: bericũ. s. & hispanum. Nostris titulis: laudibus & uictoriis quoniã erat bellicosus unde illius mors mihi gloria fuit nulla uero supare ignauũ senẽ: seruat decorũ magnanimi ducis: & ardua quæque appẽtẽs p decoro seruãdo. Crudũ nomen: terribile in bello. Quot demere annos: quasi dicat paucos: cũ sit iã in limine mortis. Saxo: efficiã ut fabius posthac non possit arma cape. Rapit rapti ducit in hostes quos ad pugnã elicere non potuit. Vt thetidis ples: annibalem irritantẽ romanos uoce manuque ad pugnã accusantẽque illorũ ignauiam q se uallo continerent comparat achilli qui in bello troiano cõspicuus armis a uulcano elaboratis præcibus thetidis magna uoce troianos terruit in cuius clypeo erat depictus mundus. in clypeo inqt homerus ĩ .xviii. iliados inscrebat uulcanus terrã coelũ mare: & solem indefesum & plenum orbẽ lunæ. Maternũ fretũ: quoniam thetis achillis mr erat maris nympha. In imagine: illa cælatura clypei. Cassarum irarũ: quoniã in cassũ irascebatur annibal Liuius ait. Vbi quieta oĩa apd' hostes nec castra ullo tumultu mota uidet: quid tandẽ increpans quos martios aĩos romanis debellatũ & concessum ppalam de uirtute & gloria esse in castra rediit cæterũ tacita cura angebatur. Corda exultantia: ipsum annibalem iuueniliter exultantẽ & milites poenos. Infractas: insanas minas annibalis. Dilato marte: mora pugnãdi & cunctatione. Sollers: peritus. sollers dicitur in omni re prudens. Ceu nocte sub atra: fabiũ eludentẽ uanas iras ãnibalis compar pastori qui sic claudit ouilia ut lupis noctu aspirare non detur. Munitis: bene clausis & septis. Impauidus somni: non timens etiã si dormiret quoniã ouilia munita sũt. Effera: crudelis & rapida. Impasta: exuriẽs. Trucululatus terrentes ipsa ouilia. Restantia: repugnantia lupis uolentibus irrũpere ad oues. Legit arua appula: uagatus est p apuliã lento tamẽ passu. Dictatoris inqt liuius prudẽtiã & cõstãtiã timuit ãnibal: & sæpe castra mouendo agros sociorũ populabaf mõ cito agmĩe e conspectu abibat modo repente ĩ aliquo flexu uiæ si excipe digressũ hostẽ posset obsidebar. Fabius p loca alta agmen ducebat modico ab hoste interuallo ut neque omitteret eũ: neque congrederef castris nisi q̃tum usus cogeret tenebatur miles pabula & ligna nec paucipetebant: nec passim. Legit: perrat circuit. Præcipitare: trahef in ĩsidias. Qualis moenia: flexuosa & uaria ãnibalis itinera cõparat flexuosis cursibus meãdri fluminis meoniæa quo oẽs flexiones dicũf meãdri; unde Vir. ĩ qnto. Quã plurima circũ purpura meandro duplici melibea cucurrit. Sicut aquæ splendor: annibalis mentem uibrãtem & uaria cogitantem comparat fulgori qui excitatur radiis solaribus agẽtibus ĩ aquã & dissultat p tecta. Tremula: uibranti. Et laquearia trabes ipsius tecti.

Dimisere fugam q̃ terror ad ultima mundi
Oceanumque tulit profugus nunc errat uterque.
Nomina nostra tremens: et ripas seruat iberi:
Est etiam cur flaminio mihi gloria ceso
Creuerit: et titulis libeat cur figere nostris
Crudum martei nomẽ quot demere noster
Hinc annos fabio gladius ualet: et tamẽ audet
Audeat: haud ultra saxo spectetur in armis.
Talia uociferans uolucri rapit agmina cursu.
Ac preuectus equo nunc dextra prouocat hostem
Nunc uoce increpitat: missa nunc eminus hasta
Fertur ouans pugnæque agitat simulacra futuræ
Vt thetidis proles phrygus uulcania campis:
Arma tulit: clypeo amplexus terramque polũque
Maternumque fretum totũque i imagine mũdũ.
Cassarum sedet irarum spectator: et alti
Celsus colle iugi domat exultantia corda.
Infractasque minas dilato marte fatigat.
Sollers cunctandi fabius: ceu nocte sub atra
Munitis pastor stabulis per ouilia clausum
Impauidus somni seruat pecus: effera seuit
Atque impasta truci sululatus turba luporum
Exercet: morsuque quatit restãtia claustra
Irritus incepti mouet inde atque apula tardo
Arua libys passu legit: ac nunc ualle resedit
Condit us occulta: si præcipitare sequentem.
Atque inopinata detur circundare fraude
Nunc nocturna parat cecæ celantibus umbris
Furta uiæ: retroque aditum: fictosque timores
Assimulat nunc crastra citus deserta relicta
Ostentat præda: atque inuitat prodigus hostem.
Qualis meonia passim meandrus in ora
Cum sibi gurgitibus flexis reuolutus oberrat.
Nulla uacant incepta dolis simul omnia uersat.
Miscetque exacuens uaria ad conamina mentem
Sicut aquæ splendor radiatus lampade solis.
Dissultat per tecta uaga sub imagine uibrans
Luminis et tremula laquearia uerberat umbra.
Iamque dolore furens ita secũ immurmurat: ire:

Obuia si primus: uerba annibalis quibus querit sibi esse rē gerendā cū fabio quē inuitus laudat inq̄ens si nobis descendētibus ex alpibus romani opposuissent fabiū nullū locū insignē clade hostili fecissemus huius air cæterū tacita cura aīum incessus q̄ cū duce non flaminio sempronioque simili futura sibi res esset ac tum demū edocti malis romani parē annibali ducē quęsissent. Phaetontius amnis: padus ī quē cecidit phaeton, hoc dicit ꝓpter cædē ad trebiā q̄ in padū emittit. Decolor: īfectus romanoꝝ sanguine. Inuētū .s. ē genus uincēdi cūctādo: & mora pugnæ. Distinxit: dissoluit nr̄as fraudes. Ratione: prudētia quæ ī hoīe dicit̄ recta rō. Hæc secū .s. dixit & media nocte mouit castra ī cāpaniā relicta post tergū apulia: ubi īgnauit daunus. Excubias: uigilias. Iniq̄s: quoniā tūc est tēpus dormiendi & sic tertia uigilia mouit īde pœnus. Tertius uigil: ille q debebat uigilare & facer̄ excubias abrupto somno. Notus populator: qm̄ illic iterū fuerat cū apud linternū uidit picturā. Vberis: fertilis falernus est ager campanus uini ferax & tritici hinc Ply. inqt fœlix illa cāpania, ab hoc sinu icipiunt uitiferi colles: & temulentia nobilis succo per oīs terras inclyto; atque ut ueteres dixere summū liberi p̄riscū uenere certamē. Colono; q inde habuit triticū & uinū. Ramis frugiferis: arbustis annibal īcēdit oīs agros præter agrū fabii cui pepcit ut eū traheret in inuidiam romanoꝝ & ut eum eliceret ad pugnā uolentē hāc maculā delere: qd' minime assequutus ē. Haud fas bacche: fingit poeta bacchū euntē ī hispaniā ꝓduxisse falernū uinū & nomē accepisse a falerno sene q bacchū magna sedulitate hospitio excepat. Sacri laticis: uini falerni. Nectare: optīo uino prælū est torcular quo uinū præmit̄. Massica: massici cāpi sūt in cāpania. In æuo meliore: ætate argētea Ply. ait falernus ager a ponte cāpano incipit, faustianus autem circiter quattuor miliaria a uico ꝓpe sinuessā: nec ulli uino maior autoritas tria eius genera: austerū: dulce: tenue: quidā ita distīguūt sūmis collibus gauranū gigni: mediis faustianum imis falernū. Ensibus ignotis: qū tūc non erat usus armoꝝ. Nondū una: cū nondum esset una & cū nondū uiridis pampinus texebat ūbras ī aruo, i. cū nondū essent uites. Succis lyci; uino Vi. pocula que īuētis acheloia miscuit uuis. Pura: nō admixto uino. Defendere; repellere. Ad littora calpes; ad fretū herculeū & mare gaditanū. Extremū diē: ultimū quo illd' nectar ꝓduci debebat. Dexter; fœlix. Nec pigitū: nō piguit bacchū subire domum falerni. Ritu paupis æui; ut eo tpe consueuerāt. De more parētū; secundū cōsuetudinē āti quoꝝ & hospitalitatē q̄ plurimū illa ātiq̄tas gaudebat. Instabat senectæ; pugnabat cū ætate; & adeo sedulus erat circa hospitem ut iuuenis pene uideret̄. Rorantes dapes, hortēses herbas rore perfusas. Nullo cruore; qa non apponebāt carnes. primus qui īteremit animal fuit hyperbius martis filius bouē ꝓmetheus. Cerealia dona: triticea: & pultē qua romani diu uixerunt ut scibit Ply.

O buia si primus nobis hic tela tulisset:
N ulla essent trebiæ et trasimeni nomina: nulli
I ngererent tituli: nunq̄ phaetontius amnis
S anguinea pontum turbasset decolor unda.
I nuētum dum se cohibet: terimurque sedendo.
V incendi genus: quotiēs uelut obuius iret:
D istinxit ratione dolos? fraudesque resoluit.
H æc secum mediam somni cum buccina noctem.
D iuideret: iamque excubias sortitus iniquas.
T ertius abrupta uigil iret ad arma quiete.
V ertit iter daunique retro tellure relicta
C ampanas remeat notus populator in oras.
H ic uero intrauit postq̄ uberis arua phalerni
D iues ea et nunq̄ tellus mentita colono:
A ddunt frugiferis inimica incendia ramis.
H aud fas bacche tuos tacitū trāsmittere honores
Q uāquā magna incepta uocāt: memorabere sacri
L argitor laticis: grauide cui nectare uites
N ulli dant prælis nomen præferre falernis.
M assica sulcabat meliore falernus in euo
E nsibus ignotis senior iuga: pampinus umbras
N ondum una uirides nudo texebat in aruo
P ocula nec norant succis mulcere lyei:
F onte sitim et pura soliti defendere lympha
A ttulit hospitio pergentem ad littora calpes:
E xtremumque diem pes dexter et hora lyeum.
N ec pigitum paruosque lares humilisque subire
L imina: cælicolam tecti cepere uolentem
F umosi postes: et ritu pauperis eui
A nte focos mensæ: letus nec senserat hospes
A duenissæ deum sed enim de more parentum
G rato cursabat studio: instabatque senectæ
D onec opes festas puris nunc cornua canistris
C omposuit nūc irriguis citus extulit hortis.
R orantes humore dapes: tum lacte fauisque
D istinxit dulcis epulas: nulloque cruore
P ollitua castus mensa cerealia dona.

Honorem uestæ: ignẽ uestæ dicatũ. Detersit: amouit dissipauit ut posset iacere in mediũ liba: & massam triticeã siue hordeaciã admixtis: melle: lacte: & herbis. populus romanus ferre tãtũ & frumento. ccc. annis usus ẽ & pulte: non pane: longo tpe uixisse romanos manifestũ ẽ quoniã inde pulmentaria tẽpore plinii dicebanť: & ennius antiqssimus uates obsidionis famẽ describẽs offã ereptã fuisse plorãtibus ĩfantibus commemorat. Libamina: offam ex rebus supradictis compositã siue placentã. Captus: delectatus diligentia senis & hospitalitate.

A ttulit: ac primum uestæ detersit honorem
V ndique et in mediam iecit libamina flammam.
D eesse tuos latices hac sedulitate senili
C aptus iacche uetas: subito mirabile dictu
F agina pampineo spumarunt pocula succo.
P auperis hospitii præcium uilisque rubenti
F luxit mulctra moero: et quercu in cratera cauata
D ulcis odoratis humor sudauit abuuis.
E n cape bacchus ait nondum tibi nota sed olim
V iticole nomen peruulgatura falerni:
M unera: et haud ultra latuit deus: inde nitentem
L umine purpureo frontem cinxere corymbi.
E t fusæ ꝑ colla comæ dextraque pependit.
C authatus: ac uitis thyrso delapsa uirenti
F estas niseo redimiuit palmite mensas.
N ec facilis lœto certasse falerne sapori
P ostq̃ iterata tibi sunt pocula: iam pede risum.
I am lingua titubante moues patrioque lyeo
T empora quassatus grates et præmia digna
V ix intellectis conaris reddere uerbis.
D onec composuit luctantia lumina somnus.
S omnus bacchis tibi comes additus: hinc ubi prio
V ngula dispersit rores phaetontia phœbo.
V initeris late florebat massicus aruis
M iratus nemora et rorantis sole racemos
I d monti decus: atque ex illo tempore diues
T molus: et ambrosiis aruisia pocula succis
A c metymna ferax latiis cessere phalernis.
H æctum uasta dabat: terrisque infestus agebat
A nnibal: et sicci stimulabant sanguinis enses:
L udificante ducem fabio: iamque improba castris
A usoniis uota et pugnandi praua libido.

Fagina: ex fago arbore facta non. n. habebant tunc æra corinthia immo luxuriosoꝝ furores nõ uasa anaglipta & cætera id genus quæ mores ꝑdideꝛ. Tuos latices: uinũ a baccho repertum. Vilis mulctra: uile uas ex ligno mulctra dr uas quo lac mulgetur. Vir. bis uenit ad mulctrã binos alit ubere fœtus. Vuis: quas expressit ĩ craterẽ factũ ex quercu cauata. Mero rubẽti: falerno uino qđ falernũ dictum ẽ quasi flauernũ autoꝛ Varrone. En cape: uerba bacchi ad falernũ senẽ hospitẽque suũ. Falerni uíticolæ: tu qui es agricola & iã poteris excolere uites. Haud ultra latuit đus: suum numẽ ostendit: & deus appruit. Nitentẽ: quoniã bacchus erat formosus: & hẽbat comas demissas Martialis sic deniq; non sint tam longe bromio q̃ tibi phœbe comæ. corymbus ẽ fructus hederæ q̃ bacchi frõs redimiť. cãtarus erat poculũ bacchi. Scyphus herculis autore Macrobio: Thyrsus ẽ hasta bacchi pãpinis obuoluta. habẽs ẽt alligatã instiram unde papinius in thebayde dicit pallentes hederæ nyseaque serta coronãt. Cãdida pampineo subnectiť instita pilo. Nyseo palmite: uitigineo & bacchico a nysa urbe baccho sacra: a q̃ ipse dionysius dictus. Nec facilis certasse. i. non ualẽs certare cũ sapore uini. Læto: qđ uinũ generat lætitiã. Quassatus tpa: quoniã ascẽdẽs uapor uini ad caput ĩducit ebrietatẽ. Vix ĩtellectis: quoniã factus iã ebrius non poterat uerba exprimere. Sõnus: ẽ comes bacchi qa nimio potu generať sõnus pp uaporẽ uini ebetantẽ cerebrũ: & iõ ebrii ꝓfunde dormiunt. Luctantia: repugnãtia somno. Vngula phaetõtia. i. currus solaris & æq phœbei. i. illucescẽte die. Prio phœbo: maturio sole. Massicus: mons. It: serpit ipsa uitis quæ mõtẽ illũ ornabat.

Diues timolus: mons lydiæ uini ferax de quo supra dictũ ẽ. Methymna ẽ urbs lesbi habũdãs uini copia Vir. q̃ methymneo carpit de palmite lesbos: & Oui. Gargara quot segetes quot habet methymna racemos Ply. ait lesbiũ sponte sua mare sapit. Nec tmolio per se gĩa ut uino sed cuius dulci admixto reliquoꝝ duritia suauitatẽ accipiat simul & ætatẽ: quoniã uetustiora ꝑtinus uidenť. Diues: pp uinũ & crocũ unde Vir. croccos ut tmolus odores. Aruisiũ ẽ uinũ chiũ.

Ambrosiis: dulcibus & prætiosis. Hæc tũ uasta dabat: ãnibal ex arpis ĩ sãnium trãsiit beneuẽtanũque depopulatus ẽ agrũ. Thelesia expugnata fabiũ ad pugnã trahere non potuit. Inde cãpanoꝝ uastatis agris ad uulturnũ castra ponit dimisso ad prædãdũ falernũ agꝛ. Maharbale: sed dictator ꝑ iuga massici mõtis ducebat exercitũ. Dabat uasta: deuastabat & populabať. Improba uota castris ausoniis fabius nõ ãnibalẽ magis ĩsestũ tã sanis cõsiliis hẽbat q̃ minutiũ magẽm eqtũ q nil aliđ q̃ ꝙ nõ impabat more ad rẽ. pu. præcipitãdã hẽbat: ferox rapidusque ĩ consilius ac lĩgua ĩmodicus, prio ĩter paucos deĩde ꝓpalã ĩ uulgus ꝓ cũctatoꝛ segnẽ ꝓ cauto timidũ affigẽs uicia uirtutib; uitia cõpellabat

Proni: deorsum currentes. Monte: massico in cuius iugis fabius castra posuerat. Da famæ da musa uirũ: repetit uotũ poeta fabii prudentiã magnitudinẽ aĩ & constantiã narraturus quẽ laudat quoniã bina castra uicerat sua. s. & hostilia: da inq̃t o musa famã & nomẽ fabio p totum orbẽ. Geminos furores: annibalis & romanorũ militũ: qui pugnã ardebant. Feruida si nobis: uerba fabii ad milites pugnã affectantes: qbus eos hortat̃ ut pugna abstineant arguens ab utili & confutãs militũ libidinẽ ait. Si pr̃es & senatores putassent me feruidũ & ruentẽ in prælia ꝓfecto non dixissent me dictatorem: neque mãdassent mihi bellũ iam deploratũ & de quo iam desperauerant ut ostendat illos iniussu senatorũ & contra cõe commodũ pugnã affectarẽ & se non differre pugnã qa timeat sed quoniã tẽpus ita poscebat: & in rẽ erat cũctari. Abruptũ: præceps ad pugnã. Martis deplorati: desperatæ iã pugnæ & uictoriæ. Inde dicius corpora deplorata. i. mortua. Habenas: regimẽ periculosissimi belli. Pensata: diligenter considerata. Inuitos: uos q optãdo pugnã ruitis ad mortẽ: & urgetis ultima fata: & sic arguit suos temeritatis. Nulli e uobis: captat beniuolentiã a militibus dicẽs se nunq̃ passurũ ut aliqs cadat in pugna se autor̃. Si lucis: si tedet uos uitæ reuocetis ab inferis flaminiũ q se & suos detrahit in cladẽ & taxat imprudẽtiã militũ q optabãt id a quo uel maxĩe cauere debuissent calamitate præterita edocti. Supremis: ultimis ex romanis idest si uultis penitus delere nomen romanũ. Sic horatius i sermonibus. atqui licet esse beatis: & mihi licet eẽ deserto dicimus. Quibus non liceat eẽ ingratis inq̃t Ci. in officiis. Fragore ruinæ: strepitu & calamitate magna fragor a frangẽdo dicit̃: & ꝓprie ĩ aliq̃ ruina dicit̃. Insignẽ: notabilẽ & memorabilẽ aliq̃ calamitate. Ruendi: cadendi ĩ prælio magna ruina. Properãs: festinans ad præliũ sine consultatione: & electione ut bonũ ĩpatorẽ decet qui debet esse prudentissimus. Auspiciũ: prĩcipiũ. Præceps. i. præcipitiũ & ruinã quæ nobis ĩminet. Vicina fata: ꝓximũ exitiũ nr̃um. Vt debellet: ut expugnet penitus una uictoria iq̃t satis ẽ ãnibali ut sit dominus urbis & italiæ & locus ẽ ab utili. Optabile: aptũ pugnæ. Nõ ẽ mihi credite: ad illđ minutii respondet q fabiũ segnẽ & cũctatorẽ ꝓ dictator̃ appellabat. Arduus: difficilis ĩmo libẽter arma iduo sed nũc e re. pu. ẽ cũctari. Magnũ illđ: cõfutatio ẽ potuisset dici ꝙ decus ẽ sedere ac numerare milites ne aliqs iterficiat̃ ĩmo ait fabius hoc magnũ ẽ & paucis a ioue cõcessũ posse. s. ab hoste reuerti. Fortunæ libys incũbit: ab utili suadet: ꝓponẽs difficultatẽ ĩ prælio cũ faueat ãnibali fortuna & illius hũeris uehat̃. Libys: ãnibal ĩcũbit humeris fortunæ. Agens puppĩ: metaphorice loquit̃. Figit: firmat nauĩ ipsius ãnibalis & agit ut uult. Dũ desinat aura: expectemus inq̃t mutationẽ fortunæ & tunc pugnabĩmus quoniã fortuna nil fouet ꝑpetuo ãplexu sed mutabilis ẽ. Sinus tumidos: uela ĩflata uẽto ferẽti loq̃t̃ ꝑ trãslationẽ nautarũ q ꝓspera nauigatione utunt̃. Destituat: derelĩquat. Subducto: amoto uẽto. In rẽ fuerit: ꝓderit differre pugnã. Arctior copia: q̃ fuerit prius. Detritũ: ablatũ. Inter cætera. i. alia quæ gessimus non deerit hoc a laude nr̃a: & hoc inq̃t nr̃is titulis ascribet̃. Modo q: laudi mihi dabit̃ fregisse annibalẽ nullo certamine

Gliscebat proni decurrere monte parabant.
Da famæ da musa uirum cui uincere bina
Concessum castra: et geminos domitare furores.
Feruida si nobis corda abruptumque putassent
Ingenium patres: et si clamoribus inquit
Turbari facilem mentem non ultima rerum:
Et deplorati mandassent martis habenas.
Stat pensata diu belli sententia: uincam
Seruare inuitos: urgentisque ultima fata.
Nulli per fabium e uobis cecidisse licebit.
Si lucis piget: et supremis esse cupido est
Nominis ausonii: tedetque in tempore tali
Nullum clade noua claræque fragore ruinæ
Insignem fecisse locum: reuocandus ab atris
Flaminius uobis est sedibus: ille ruendi
Iam dudũ properãs signũ auspiciũque dedisset
An nondum præceps uicinaque fata uidetis
Vna ut debellet: satis est uictoria poeno.
State uiri: et sentite ducem: cum optabile tempus
Deposcet dextras: tunc ista feroia dicta
Frequentur factis: non est mihi credite: non est
Arduus in pugnas ferri labor: una reclusis
Omnes iam portis in campum effuderit hora.
Magnum illud solisque datum quos mitis euntes
Iuppiter aspexit: magnum est ex hoste reuerti
Fortunæ libys incumbit: flatuque secundo
Figit agens puppim dum desinat aura: sinusque
Destituat tumidos subducto flamine uentus:
In rem cuntari fuerit: non ulla peremni
Amplexu fortuna fouet: iam copia quanto
Arctior est nullo tyriis certamine? quantum
Detritum est famæ: quin inter cætera nostra
Haud laude abfuerit: modo qui sed parcere dictis:

Sic melius:iã uos acies et prœlia et hostẽ
Poscitis:o maneat superi fiducia talis.
Interea exclusa maioris forte pericli
Me solum quæso toti me opponite bello
His dictis fractus furor:et rabida arma quierunt
Vt cũ turbatis placidum caput extulit undis
Neptũnus:totumque uidet:totoque uidetur
Regnator ponto:seui fera murmura uẽti
Dimittunt:nullasque mouent in frontibus alas:
Tum sensi ifusa tranquilla per æquora pace
Languẽtes tacito lucẽt in littore fluctus.
Sensit cura sagax peni.fraudisque ueneno
Aggreditur mentes.paura atque hæc ruris auiti
Iugera:nec multis fabius uertebat aratris.
Massicus uuiferis addebat noïa glebis
Hinc pestẽ placidã moliri.et spargere causas
In castra ambiguas:ferro flãmisque pepercit
Suspectamque loco pacẽ dedit arte maligna.
Ceu clandestino traheretur fœdere bellum.
Intellectus erat fabio tyriosque uidebat
Dictator seuire dolos at non uacat egre
Inuidiam gladios inter lituosque timere.
Et dubia morsus famæ depellere pugna.
Donec reptantẽ et nequiq̃ sepe trahendo
Huc illuc castra et scrutantem prœlia penum:
Qua memorosa iuga et scopulosi uertice colles
Exurgunt:clausit sparsa ad diuortia turma.
Hinc lestrigoniæ saxoso monte premebant
A tergo rupes:undosis squalida terris
Hinc literna palus.nec ferri aut militis usum
Poscebat regio:septos sed fraude locorum
Arcta fames penas misere exactura sagunti
Vrgebat.finisque aderat chartaginis armis.
Cuncta per et terras et lati stagna profundi
Condiderat somnus:positoque labore dierum
Pacem nocte datã mortalibus orbis agebat.
At non sidonium curis flagrantia corda
Ductorem uigilesque metus haurire sinebant
Dona soporiferæ noctis:iam mẽbra cubili
Erigit.et fului circundat pelle leonis
Qua super instratos proiectus gramine campi

q paulo ante oĩa uexabat obuios quosq͛ fũdebat:& cui nẽo poterat obsisterẽ: sed unĩ fabius rñcẽtta ut ꝺuitet arrogãtiã. Sic Vir.i gmo.Quãq̃.o.sed supent qb͛ hoc neptũe ꝺdisti. Sed pere dictis.i.uitaꝛ arrogãnã & taceꝛ melius ẽ. Interea: dũ fortũa fauet pœno. Exclusa:ꝛmota fortũa & piculo tali cũctatione. Me solum:q̃si dicat sinite me solũ regere & cũctando frãgere annibalẽ iuueniliter exultãtẽ. Vt cũ turbatis:fabiũ cõponẽtẽ furores militũ grauissima oꝛone cõparat neptũo mitigãti uentoꝝ iras. In frontibus:qm̃ alæ uentoꝝ sũt circa tẽpora & frontẽ. Lãguẽtes:remisi. Sensit cura sagax pœni:cũ a pfugis ãnibali mõstratus ager dictatoris eẽt oĩbus uillis circa solo æquans fabii agello pepcit ut occulti alicuius pacti ea merces uideri posset. Sagax:astuta cura annibalis. Mẽtes.s.romanorum.In quorum odium:atque iuidiã adducere fabiũ uolebat. Auiti:maioꝝ ipsius fabii. Massicus addebat noïa:nã dicebaꝛ ager massicus a massico mõte. Glebis uuiferis: uino fertilibus. Moliri:moliebaꝛ:parabat. Placidã pestem: fraudem qua fabio iuidiã faceret. Loco:agris fabii ĩtactis ab hoste. Clãdestino:occulto pacto ĩter fabiũ & annibalẽ qꝺ fabius cũ eẽt prudẽtissimus optime ĩtellexit. At nõ uacat:nõ placet fabio. Egre:grauiꝛ & moleste timere inuidiã ĩter arma:q̃si dicat nõ egre ferebat id qꝺ annibal moliebaꝛ fretus uirtute sua & cõsciẽtia. Morsus fãe:ĩfamiã quã illi apꝺ romãos annibal faciebat parcẽdo agris. Dubia incerto euentu pugnæ:& io cõi utilitati intẽtus:malos de se rumores non curabat. Vnde de ipso scripsit Ennius. Non ponebaꝛ.n.rumores añ salutẽ. Dõec reptantem clauso in falernis ãnibal dictator modicis presidiis occupat gallicanũ & casilinũ occupãdi fauces ueĩ sus tarracinã minutio dat curã ipse in uia posuit castra q̃ pœnus egressurus erat. Vbi cũ ui exitũ tẽtaret hostis:restitit romana acies:q͛ te eũ nõ fefellit suis se artibus peti:itaque coactus ẽ:terribile quoddã cõminisci cõsilia maturare ꝑpinqua: hiẽs cogebat deficiẽte cõmeatu quẽ romãis abũde capua & sãniũ suppeditabant. Scrutantẽ:ĩquirẽtẽ pugnã fabius ĩclusit. Sparsa turma:eq͛tibus positis ad custodiã locoꝝ & uias ne hostis exire posset. Ad diuortia:uias. Hic lestrigõiæ formianæ lestrigones tenuerũt formias oppidũ cãpaniæ:unde dicit plinius descrĩbẽs oppida quæ sũt ĩ sinu cãpano. oppidũ formiæ atiq̃ lestrigonũ sedes. Linterna palus ꝺ literno dictũ ẽ supra:clausus erat ãnibal cũ obstarẽt a tergo mõtes formiãi & caietãi & ab alia pte literna palus:& cũ oĩum reꝝ ĩopia laboraret ĩ ꝛra hostili:tenebaꝛ ẽt hyeme q̃ iã appetebat. Sq̃lida:ĩculta pp aq̃s illic stagnãtes. Exactura pẽas:acceptura suppliciũ ex hoste ob euersã sagunthũ q̃ obsidiõe ꝑssã ꝺleuerũt. At ñ sidõiũ:

nox erat;iquit & oĩa qeſcebant:ſed ãnibal præ dolore qetem capere ñ poterat. Dona noctis:ſomnũ qué nox affert. Fratris:magonis. Belligeri ritus:militiæ.nã ipſe quoque delitias aſpernabatur;& iacebat ſup corium bibulũ. Triſtia;dolorem qué habebat qm̃ erat clauſus exercitus. Dira;horrenda. Telũ baleare;funda cuius fuerat maxĩus uſus apud baleares inſulas. Pepulere: expulerũt ſomnum magõis ueſtigia annibalis. Heus ĩquit;uerba magonis ad annibalem. Conſtiterat;e ſtrato ſurrexerat. Ad mũera caſtroꝝ;ad officia & exercitationes caſtrenſes. Incuſſa plãta;admoto pede; quo dormientes excitabat. Fabius me noctibus;Verba ãnibalis ad fratré quibus doler uicẽ ſuam. oppoſitum ſcilicet eẽ fortunæ ſuæ: fabium cunctatorem et ĩ re militari prudẽtiſſimũ:& é magna laus fabii ex ore hoſtis. Fabius fabius; ex ſtomacho loqͣ excandeſcẽs ꝙ fabius iã ſenio confectus eũ opprimat:& obſtet ſuis uictoriis; fatiſque currẽtibus. Meis fatis; quæ impedit curſum meæ fortunæ. In orbe;ĩ circuitu. Verũ age;aperit mentem ſuam annibal. Resarcte;ideſt qm̃ in tãta rerũ difficultate conſtituti ſumus. Porro;certe. In nectere ramos; ludibrium oculorum inquit liuius ſpecie terribile ad fruſtrandum hoſtes cõmẽtus é;principio noctis furtim ſuccedere ad montes ſtatuit;fallacis conſilii talis apparatus fuit faces undique ex agris collectæ faſceſque uirgacum atque arida ſarmẽta præligãẽ cornibus boũ quos domitos indomitoſque multos ĩter cæteram agreſtem predã agebat aſdrubalique negocium datum ut primis tenebris noctis: id armentũ accenſis cornibus ad montes ageret. Edicam;mandabo. Maniplos;faſciculos ſarmẽtoꝝ. Laxabit; aperiet uiam ãguſtam quã nobis eundũ é ſi uolumus euadere. Iniquas excubias;uigilias nobis aduerſas. Maiora;grauiora pericula propter noctem. Si cordi.ſ.é ideſt ſi placet conſilium. Extrema conſulta;ultima conſilia & poſtrẽa neceſſitas non patitur moram. Ad tentoria; ipſius macaxis;qui erat dux ĩ exercitu annibalis. Vt diſpulit; poſtq̃ dimouit ſomnũ in quo ille agitabat ſimulachra pugnæ. Tenebris fortiſſime ductor;uerba magonis ad maraxem. Tenebris,in nocte.

Presserat ante toros tũc ad tentoria fratris.
Fert greſſus uicina citos nec degener ille
Belligeri ritus taurino mẽbra iacebat
Effulctus tergo:et mulcebat triſtia ſomno.
Haud procul haſta uiri terræ defixa propinquæ.
Et dira e ſumma pẽdebat cuſpide caſſis.
Et clypeus circa loricaque et enſis et arcus
Et telum baleare ſimul tellure quieſcunt.
Iuxta lecta manus iuuenes in marte probari;
Et ſonipes ſtrato carpebat gramia dorſo.
Vt pepulere leuẽ ĩtrantis ueſtigia ſomnum
Heus inquit;pariterque manus ad tela ferebat.
Quæ te cura uigil feſſum germãe fatigat
Ac iã conſtiterat;ſocioſque in ceſpite fuſos.
Icuſſa reuocat caſtrorũ ad mũera planta.
Tũ libyæ ductor fabius me noctibus egris.
In curas fabius nos excitat;illa ſenectus
Heu fatiſque ſola meis currentibuſ obſtat
Cernis ut armata circunfudare corona
Et uallet clauſos collectus miles in orbe
Verũ age nũc quoniã resarcte nũc ꝓcipe pòrro
Quæ meditata mihi latos correpta ꝑ agros
Armenta aſſueto belli de more ſequũtur.
Cornibus arentes edicam innectere ramos;
Sarmẽtique leues fronti religare maniplos.
Admotus cum feruorẽ diſpſerit ignis:
Vt paſſim exultent ſtimulante dolore iuuenci:
Et uaga per collis ceruice ĩcendia iactent.
Tum terrore nouo trepidus laxabit iniquas.
Cuſtos excubias:maioraque nocte timebit.
Si cordi conſulta moras extrema recurſant:
Accingamur ait.gemino tẽtoria greſſu
Inde petunt:ĩgẽs clypeo ceruice repoſta.
Inter equos interque uiros interque iacebat.
Capta manu ſpolia et torãtia cede maraxes
Ac dirum in ſomno ceu bello capeſſeret amens
Clamorẽ tum forte dabat:dextraque tremente
Arma toro;et notum querebat feruidus enſem.
Huic mago inuerſa quatiens ut diſpulit haſta
Bellãtem ſonum:tenebris fortiſſime ductor
Iras compeſce:atque in lucem prœlia differ.
Ad fraudem occultãque fugam tutoſque receptus
Hunc nocte utendum ẽ arentis nectere frondes

Cornibus et latis accēsa imittere siluis
Armenta oppositi teserent quo claustra manipli
Germanus parat: atque obsessa euellere castra.
Emergamus: et hic fabio persuadeat astus
Non certare dolis. nihil hic cunctante sed acris
Incepti leto iuuene: ad tētoria acherræ
Festināt: q parca qes minimūque soporis.
Nec notū sōno noctes æquare: feroci
Peruigil īseruibat æquo: fessumque leuabat.
Tractādo: et frenis ora exagitata fouebat.
Atsotii renouāt tela: arētemque cruorē.
Ferro detergūt: et dāt mucronibus iras.
Quid fortūa loci poscat: qd tēpus: et ipsi
Quæ nā agitēt: pādunt: et ceptis ire ministrū
Haud segnē hortātur: discurrit tessera castris
Intētique docēt. quæ sint propanda monētque
Quisque suos: īstāt trepidi: stimulātque ruētes
Nauus abire timor dū ceca silētia. dumque
Maiores umbræ. rapida iā subdita peste
Virgulta atque altis surgūt e cornibus ignes.
Hic uero ut gliscēte malo et quassātibus egra
Armētis capita adiute piguescere flāmæ
Cepe: et uineens fumos erumpere uertex.
Per colles dumosque lues agit atra paltos
Saxosi scopulos mōtis lymphara ferūtur:
Corpora anhela boū atque obsessis naribus igni
Luctātur frustra rabidi mugire iuuēci
Periuga p uall. serrat uulcania pestis.
Nusq̄ stāte malo, uicinaque littora fulgēt.
Quā multa affixus coelo sub nocte serena
Fluctibus e mediis sulcator nauita ponti
Astra uidet: q̄ multa uidet feruoribus atris
Cum calabros urunt ad pinguia pabula saltus
Vertice gargani residēs incēdia pastor.
Hac facie subita uolitātū i montibus altis
Flāmarū: qs tūc cecidit custodia sorti:
Horrere: atque ipsos nullo spargēte uagari
Credere: et īdomitos pasci sub collibus ignes
Coelo ne exciderint: et magna fulmina dextra
Torserit omnipotens: an cecis rupta cauernis

Manipli: milites dispositi a fabio ad custodiam uiarū. Euellere: liberare cū sint obsessa. Hic astus: quo nūc utētur psuadeat fabiū se nō posse certare nobiscū dolis. Actis: astuti consilii ānibalis. Iuuene: mataxe. Achere. q erat alter dux annibalis. Minimū soporis. parum qppe dormiebat: ut decebat solertem ducē. iō dixit supra. Virg. stāt bella magistro. Equare noctes. i. non erat ei notū dormire p totā noctem. Inseruibat: inseruiebat & demulcebat ipsum æquū manu: & ipsius ora exagitata refouebat. i. fracta pp frenū. Leuabat: fouebat mulcebat. Fouebat: curabat aqs aut uino: ut motis ē: aut aqua mellita.
Dant iras: exacuūt ut magis ledāt hostes. Tesseta: ē signū: & imperiū ducis quo militibus præcipif ut arma capiāt: aut ut mutent castra. Quod ducis: imperiū q nūciabāt militibus tesserarii dicebātur plinius ait. Signi dationē. Tesseras. Vigilias inuenit palamedes in bello troiano. Timor nauus. i. q facit homines īdustrios & solertes. Nauus dicif strenuus: & diligens inde nauare operā. i. strenue facere nauo āt ignauus opponitur & timor abire cogit. Vir. pedibus timor addidit alas. Rapida peste. igni oīa rapim consumēti. Egra capita; primis tenebris silentio mora sunt hostiū castra boues aliquanto ante signa acti: ubi ad radices montiū, uiasque angustas uētū ē signū exēplo daf ut accensis cornibus armenta in aduersos concitētur montes: & metus ipse relucentis flāmæ ex capite calorque: iam ad uiuum: ad imaque cornuum aduenrēs uelut stimulatos furore agebat boues. id ait syllius lymphata corpora. Lues atra: incendium. Adiutæ flammæ: nam concitatio bouum: capitumque quassano flammam excitabat: & hominutu passim discurrētium speciē præbebat. Anhela. cursu defatigata. Luctātur: conantur mugire: & nō poterant ppter ignem. Quam multa affixus: hos ignes passim. lucentes cōpat stellis & incēdiis agtorū qbus terræ pinguescunt. garganus est mōs apuliæ. Ad piguia: qm īcendio fit solū piguius: qd Vir. ī georgicis cecinit.
Hac facie: tali apparētia ignīū. Sorti: p sortē. i. illi q custodiebāt & excubabāt uiso īcēdio timuerūt. Credere credebant. Accenso sulphure: nā cū montes sunt concaui: & hēnt sulphur illic accēdif ignis naturalif: ut ē in ethna sicula uētis. s. ītus inclusis flantibus: & flante austro pp hūiditates egredif fumus: flāre āt aqlone pura flāma; cum sit frigidus & siccus: huius rei diligētissimus obseruator fuit colus: & iō deus uētoꝝ fingif a poetis. ipante Tito Vesbius mōs cāpaniæ hoc modo arsit: qđ īcendiū plinius q id tēpotis classi apud misenum præerat spectatū profectus ē: & ad uillam pōponiani: æstu suffocatus et aqua balneatum calida est quoniam transit per uenas fulphureas. Ideo dicit poeta illos dubitasse: unde habuerint originē illi ignes.

Egestas:emissas egerere ē euacuare & extra gerere. Infelix:damnata incēdiis. Iamque abeunt:qui ad transitus custodiēdos locati erant:ubi in sūmis montibus ac supra se quosdam ignes conspexerūt circumuentos se esse rati presidio excessere:qua ingens emicabat flamma uelut tutissimum iter petētes sūma montiū iuga fugerūt. Abeunt:discedūt ipsi custodes locorum romani dispositi a fabio. Faucesque uiæ:ānibal traducto per saltum agmine:& qbusdam in ipso saltu hostium oppressis ī agro alifano castra posuit:hunc tumultum sensit fabius cæterum & insidias eē ratus a nocturno utique ab horrens certamine suos munimento tenuit:luce prima sub iugo mōtis præliū fuit:fabius mouit castra transgressusque saltum sup alifas loco alto ac mūito cōsedit:ānibal romā petere se simulās usque in pelignos populabundus redut:fabius medius intra hostium agmē urbēque romam iugis ducebat exercitū:nec absistens nec congrediens sacrorum cā romam reuocatus:sed iperio modo sed cōsilio ē ac prope præcibus egit cū minutio magro eqtū ut bello abstineret. Agros:alifanos.s.ab oppido. Huc usque:ad hoc iquit puenerat fabius sua prudentia ut annibali tot uictoriis elato satis eēt iā fugere romanos quos prius temeritate ducum tam facile profligebat & insectabaē. Pulsi: annibalis. Iuuenē:minutiū magrm æquitū q absente dictatore rex habebat habenas. Mos:consuetudo & patrius ritus. Si factis nondū minuti.uerba fabii ad minutiū qbus eum monet suadēs ab utili ut bello absistat:dicens nō parū eē rōanos iā uinci desiisse ab hoste totiens uictore & ab assiduis cladibus respirare:sensus ē.Si nōdū es edoctus laudare cūctatōem meā:nec mea uerba ualuerunt ducere te ad uerā laudem & a prauitate abducere:& si mihi nō credis opibus crede meis & me absente pugna abstineas. Ale:acies nr̄æ:nam ego solus clausi Testor te:uoco te huius rei testem. Libare dapes:sacrificare. Solemnia.i.sacra.solēnia āt sacra dicūt quæ certis temporibus ānuisque fieri solēt. Interea dum ego abero. Egris r̄bus:afflicto romano impio. Est salus nil mouisse:idest nō cōserere manus cū hoste tali:& locus ē ab utili hēns in se confutatōem. Creditur:cōmitti tuo impio. Gloria:reddere mihi milites itactos & hæc pars ēt habet cōfutatōem. Iam cernes:libycū:tanq̄ uates fabius prædicit futura minutio cum eēt prudētissimus ut ille magis cauere posset qd' minime fecit. Leonē:ipsum ānibalē. Adeo:certe. Respectantē:respicientem ut in insequentes impetū facere possit. Coquentem:miscētem & meditātē. Oranti mihi ueto te tanq̄ dictator capere arma. Pio:sacrosācto qm̄ nō erat prouocatio a dicto dictatoris & oēs magistratus cessabant tēpore dictaturæ preter tribunitiā potestatē:& nō licebat ultra sex menses pferre dictaturam:sed hāc disciplinā Sylla & cæsar frangētes ppetui dictatores esse uoluerunt. Vallarat:muniebat uerbis & prudentia.

Fuderit egestas accēso sulfure flāmas
Infoelix tellus media in formidine quærūt.
Iamque abeunt:faucesque uiæ citus occupat armis
Pœnus:et ī patulos exultās emicat agros.
Huc tamē usque uigil processerat arte regendi
Dictator trebiam et thusci post stagna profundi
Esset ut annibali fabium romanaque tela
Euasisse satis:quin et uestigia pulsi
Et gressus pmere et castris ni sacra uocarēt
Ad patrios ueneranda deos:tū uersus ad urbem
Alloqtur iuuenē:cui mos transmittere signa
Et belli summā primasque iubebat habenas.
Atque his præformat dictis:fingitque monēdo
Si factis nō dum minuti te cauta probare
Erudiit fortuna meis:nec ducere uerba
Ad uerū decus: ac prauis arcere ualebant:
Vidisti clausum ānibalē nil miles et alæ.
Iuuere:aut densis legio conferta maniplis.
Testor te solus clausi:nec deinde morabor
Diis sine me libare dapem et solēnia ferre
Nūc iterū atque iterū uinctum uel montibus altis
Amnibus aut rapidis mō pugna absistite tradam.
Interea crede experto non fallimur:egris
Nil mouisse salus rebus sit gloria multis:
Et placeat:quippe egregiū prosternere ferro
Hostē:sed fabio sit uos seruare triūphus
Plena tibi castra atque intactus uulnere miles
Creditur:hos nobis erit hæc tibi gloria redde.
Iam cernes lybicum huic uallo assultare leonem.
Iam predas offerre tibi:iam uertere terga
Respectantē adeo:atque iras cū fraude coquētem
Claude oro castra:et cūctas spes eripe pugnæ
Hæc monuisse satis:sed si compescere corda
Non datur oranti:magno te iure pioque:
Dictator capere arma ueto:sic castra relinquens
Vallarat monitis:ac se referebat ad urbem.

Ecce autem flatu classis phenissa secundo
Littora caietæ lestrigoniosque recessus
Sulcabat rostris: portusque intrabat apertos.
Ac totus multo spumabat remige pontus
Cum trepide fremitu uitreis e sedibus antri
Equoreæ pelago simul emersere sorores.
Ac possessa uident infestis littora proris.
Tum magno percussa metu nereia turba
Attonite propere refluunt ad littora nota.
Teleboi medio surgunt qua regna profūdo.
Pumiceæque procul sedes immanis in antro
Conditur abrupto proteus: ac spumea late
Cautibus obiectis reiectat cerula uates
Is postquam sat gnarus enim rerumque metusque
Per uarias lusit formas et terruit acri
Serpentis squamis horrendaque sibila torsit:
Aut fremuit toruo mutatus membra leone:
Dicite ait quæ cā uiæ: quis ue ora repente
Peruasit pallor? cur scire futura libido?
Ad quæ cymodoce nympharum maxima natu
Italidum nosti nostros præsage timores
Quid tyriæ classes ereptaque littora nobis:
Portendunt num migrantur rheteia regna
In libyam superis: aut hos sarranus habebit
Nauita iam portus? patria num sede fugate
Atlantem et calpen extrema habitabimus antra?
Tum sic inuoluens repetita exordia retro
Incipit ambiguus uates: reseratque futura
Laomedonteus phrygia cum sedit in ida
Pastor et errantis dumosa per auia tauros:
Argura reuocans ad roscida pascua canna
Audiuit sacræ lentus certamina formæ.
Tum matris currus niueos agitabat olores
Tempora sollicitus liuis seruasse cupido.
Paruulus ex humero coritus et aureus arcus
Fulgebat: nutuque uetans trepidare parentem:
Monstrabat grauidam telis se ferre pharetram.
Astalius niuea comebat fronte capillos.
Purpureos alius uestis religabat amictus:
Cum sic suspirans roseo uenus ore decoros

Ecce autē flatu: classis punica uēit ad litus caietæ in subsidiū annibalis. Vnde poeta fabulat᷑ nymphas tyrreni maris illa classe territas adiuisse ꝓtheū qui tūc apud capreas erat ut cām huius nauigationis sciscitarent᷑ q̄ ēt huius belli causā euē ūquecapuit. Phenissa: punica caieta ciuitas cāpaniæ ad mare adhuc retiet nomē. Lestrigonios recessus: sinus formionos: quoniā lestrigōes tenuerūt formias oppidū. Infestis: inimicis libycis.

Ad limina nota.i.ad capreas: ubi ꝓtheus habitabat ut fingit poeta ad imitationē Virgilii canētis Aristeū ductū a mře ad protheū qui tūc patriā pallenē ī thessalia reuiserat. Teleboi regna: capreaꝝ insula non ꝓcul a neapoli ubi regnauit thelebous. Vir. ait Theleboū capreas cū regna teneret insula capreaꝝ tyberii secessu celebrata ē Taphius: & thelebous frater fuerunt & reges apud theleboas ī sulas & taphias: quæ sunt inter ætoliā & Achaiā: q non contenti paterno regno inter se pugnarunt ea lege. ut uictor r̄gnaret. Taphius uicit: thelebous capreas nauigauit illicque sedē posuit: ideo capreas r̄gna thelebοi appellat. Pumiceæ sedes: antra ex pumice. Abrupto: magno & præcipiti. Sat gnarus: sciēs: cui opponitur ignarus. Formas: protheus transmutabat se in uarias formas. In hoc figmento imitat᷑ poeta Vir. in georgicis & homerum ī odyssea. Mutatus mēbra: idest cū mutasset se in leonem: hæc ē loquutio frequēs apud sylliū supra mutatus tela sycheus. Dicite ait: uerba ꝓthei ad nymphas. Cymothos: nympha. nā cyma dicitur unda inde cymothos quoniam maris nymphæ nil aliud sunt nisi ūdæ. Nosti nostros: uerba cymodoces ad protheum Menelaus apud homerū li. iiii. odysseæ sic protheum alloquitur Nosti senex cur hæc dissimulas. Migrātur: transferuntur regna ad carthaginēses rheteia romana. Sarranus: punicus athlas ē in finibus mauritaniæ calpe aut ī finibus hispaniæ de quibus dictum ē. Extrema: in ultima parte terrarū ad occasum posita. Ambiguus: perplexus & ambagibus uera inuoluens. Laomedōteus: narrat protheus iudicium paridis ī ida sylua troiana quod causa fuit ruinæ ilii: & bellorum quibus romani ab ænea originem habentes uexati sunt urgente iunone. Pastor: paris qui fuit pastor in ida troiana est enim alia ida in creta insula. Errantes: pascentes. Arguta canna: sonora fistula harūdinea & pastorali. Sacræ: diuinæ. Lentus: ociosus.

Niueos olores: qm̄ olores trahebāt currū ueneris. Coritus pharetra & sagittæ. Est alius. s. cupido qm̄ plures erāt. Comebat: ornabat. Roseo: pulchro.

Testis certissima: uerba ueneris ad cupidines filios quos hortatur ut suam pietatem erga matré ostédát. Inde cõmemorat oia quæ illis tribuit ut si hoc neglexerít ingrati atque ĩpii eẽ uideanť; & possibilitaté ostendit dicés illos etiá iouẽ cogere posse. petere qppe debemus possibilia; & quæ is prestare possit a quo aliqd cõtendimus. Quis credere saluis; mouet illos ad affectú cú hoc dicit. ne mřem reliqsse præter decoꝝ & pietaté uideanť certanté & forma; cú ipsa sit dea pulchritudinis & gratiæ. Saluis; uiuentibus. Forma; pulchritudine totius corpis. Ore; uultu. Quid ultra iá supest reꝝ; ex rei indignitate mouet filios. Indignú qppe erat ueneré formosissimá đ forma certare qsi dicat qd mihi supest si uĩcor in forma.

Omnia paruis; beneficia in filios collata uenus affert. Tela; amoris. s. Blando ueneno; amoř. Auus; Iuppiter př ueneris. Qui sancit; firmat. Cú uultis; qm̃ oia subiiciunť amori. Vnde ouidius oia uĩcit amor. Cypron; qm̃ cyprus e tãt sacra ueneri; ubi illa primú ĩstituit lupanar. Palmas idumeas; uictoriá quæ p palmas significať; cuius é magna copia ĩ idumea regione iudeæ. Vir. primus idumeas referam tibi mantua palmas. Paphos; é urbs cypri ueneri sacra. iõ canit; Vir. Ipsa paphum sublimis abit. Aligeris; cupidinibus alatis. Instat; instando dicit. Bellica uirgo; pallas quæ deposuerat egida. i. scutú in quo erat caput medusæ ut pulchrior & uenustior uideretur. Pacé; tranqlitatem cú ipsa sit dea belli; nunc ut mitis uidereť pacé oculis non toruis sed tranqlis atque uenustis ostédebat. Cõniscés. i. significás pacẽ iucúdo motu oculoꝝ; cú prius toruo obtutu bella minareť cõniuere est oculos moueř; & ité cõnisceř. Luco predicto; ná conuenerat inter eas de loco. i. in ida phrygia. Iussis syluis; in syluas ut iusserat paris iudex. Iuno putabat se oĩo iudiciú habiturá cú eẽt soror & cõiũx iouis; & tanto magis a pallade spreta excáduit. Phrygis; troiani paridis. Fastus; omné paridis supbiá ai elationé & sniam q̃ ferret p iunone sine aliquo tĩore cú maxía ãbitõe ut illá sibi deuĩciret. Et idá; illud iudiciú qđ debebat eẽ in ida. putabat inqt se oia cõmouere posse sua maiestate. Post frís toros; cú eẽt soror & cõiũx iouis. Traxerũt odoré; acceperunt odoré qui spirabat e sacro uertice ipsius ueneris. Vir. Diuinũ uertice odoré spirauer pedes uestis đfluxit ad imos. Nec iudex sedisse ualet; nõ poterat resistere tãto splẽdori & oculi caligabát tãto splẽdoř uicti. lumẽ qppe maius offuscat minus. Metuit dubitasse uideri. i. statí iudiciũ tulit paris uictus pulchritudíe ueneris; nec uolebat uideri đ prestãtia formæ dubitasse; cú nulla esset ĩter illas cõpano; quapp uictæ deæ cõmouerũt græcos ad excidiú troianú. Tú; post euersioné ilii. Itala tellure; ĩ latio. Vir. ĩferretque deos latio. Dú cete ĩnabũt põto; uaticinať ꝓtheus ĩperiú romanú foř ppetuú; sic Vir. His ego nec metas reꝝ nec tpa pono. Impiú sine fine dedi. Cete pisces. ponit cete ꝓ oibus piscibꝫ. Indo litoř; oriẽtali. i. dú orieť & occidet sol. Nullæ metæ; nulli termini. At uos o natæ; uertit sermoné ad nymphas ꝓtheus illisque ṗdicit cladé cãneſé; & huius belli euétú. Immobile filú; fatú ĩmutabile. Infaustas; ĩfelices & dánatas cruore futuro; quo unda inficieť; sasson est ĩsula ĩter epyrú & brundusiú in mari adriaco in quod emitit aufidus in cuius ripis futura erat memorabilis clades. Tumidus; repletus sanguine ac cadaueribus.

A lloquitur natos testis certissima uestræ
E cce dies pietatis adest quis credere saluis
H oc ausit uobis? de forma atque ore; quid ultra:
I am superest: rerum certat uenus: omnia paruis
S i mea tela dedi blando medicata ueneno:
S i uester cælo ac terris qui fœdera sancit:
S tat supplex cum uultis auus uictoria nostra:
C ypron idumeas referat de pallade palmas.
E t iunone paphos centum mihi fumet in aris:
D umque hæc alligeris instat cytherea: sonabat
O mne nemus gradiente dea: iam bellica uirgo
E gide deposita: atque assuetum casside crinem
I nuoluit tum compta tamen: pacemque serenis
C onniſces oculis ibat: lucoque ferebat:
P rædicto sacræ uestigia concita plantæ.
P arte alia intrabat iussis saturnia siluis.
I udicium phrygis et fastus pastoris et idam
P ost fratris latura toros: postrema nitenti
A ffulsit uultu ridens uenus: omnia circa:
E t nemora set penitus frondosis rupibus antra.
S pirantem sacro traxerunt uertice odorem:
N ec iudex sedisse ualet: fessique nitore
L uce cadunt oculi: metuit dubitasse uideri:
S ed uictæ feras bella deæ uexere per æquor
A tque excisa suo pariter cum iudice troia est:
T um pius æneas terris iactatus et undis:
D ardanios itala posuit tellure penates.
D um cete innabunt ponto: dum sydera cælo
L ucebunt: dum sol indo se littore tollet:
H ic regna et nullæ regnis per secula metæ.
A t uos o natæ currit dum immobile filum:
A driaci fugite infaustas sassonis harenas
S anguineis tumidus ponto miscebitur undis.

Per carmia deû.i.carmia sibyllina quæ monebât cauêdû eẽ ab apulia & câpis ætolis pollybius descri bês pugnâ cânensẽ ait. Affectus.n.grauibus ac recẽtibus cladibus populus romanus nimium in futura uerebaẽ.unusqsque îtra se quæ futura ciuiû romanoꝝ fortuna eẽt deleto ꝓfligatoque exercitu cogitabat:quæ libri sibyllini minabanẽ î orcoium erât. Câpo:appulo:& diomedeo quẽ sybilla dânauerat ꝓspiciẽs cladẽ illâ cânensẽ. Etolæ ûbræ:diomedeæ illic.n.côsedit diomedes. Teucris: romanis irûdis a troia ꝑ æneâ inimicû quondâ diomedis cû quo singulari certamîe pugnauit. Mox:post pugnâ ad cânas ânibal côtẽdet ad urbẽ: cuius portâ asta ꝑcussit:& iaculû îtra mœnia côtorsit. Romuleos:româos. Metaurus:fluuius secat appenninû & labiẽ nô ꝑcul ab urbino apud quẽ iterfectus fuit asdrubal frater annibalis a claudio Nerone: & Liuio salinatore côsulibus.

Aufidus:et rubros impellet i equore fluctus.
Damnatoque deû quondam per carmina câpo
Etolæ rursus teucris pugnabitis umbræ.
Punica romuleos quatient mox spicula muros.
Multa quoque asdrubalis fulgebit strage metaurus
Hic ille e furto genitus patruique piabit:
Idem ultor patrisque necem:tum littus elisæ.
Implebit flammis. auelletque itala penum.
Viscera torrentem:et propriis superabit in oris
Hinc carthago armis hinc africa nomine cedet
Hic dabit ex sese q tertia bella fatiget:
Et cinerem libyæ ferat in capitolia uictor.
Quæ dum arcana deû uates euoluit î antro:
Iam monita et fabiû bellique equitûque magister
Exuerat mentem ac præceps tendebat i hostem.
Pascẽr:nec pœnus prauum ac nutrire fauorem:
Decerat:et ut paruo maiora ad prælia damno
Elicere:dabat interdum simulâtia terga:
Non aliter quâ qui sparsa per stagna profundi
Euocât eliquidis piscẽ penetralibus esca:
Cûque leuem summa uidit iam nare sub unda:
Ducit sinuato captiuû ad littora lino.
Fama furit uersos hostis pœnumque salutẽ.
Inuenisse fuga:liceat si uicere finem.
Promitti cladum.sed enim ditione carere
Virtutẽ:et pœnas uincẽtibus esse repostas
Clausurum iam castra ducem rursusque referri
Vagina iussurû enses:reddatur in armis
Vtratio purget miles cur uicerit hostem
Hæc uulgus: nec non patrû saturnia mentẽs
Inuidiæ stimulo fodit:et popularibus auris

Ille:Scipio. Genitus furto:occulto côcubitu iouis cû pôponia mẽe Scipiôis q: postea cognomiatus ẽ africanus maior. Scipio natus ẽ ex pôponia & ioue mutato î anguẽ & î ꝑtu pôponia ꝑiit: quæ sic filiû apud îferos alloqẽ. Sola die caperẽ medio cû forte peritos ad requiẽ somnos.Subitus mihi mẽbra ligauit âplexus deîde subiûgit.Vidi crede iouẽ:nec me mutata fefellit forma dei ꝙ sq̄lentẽ côuersus î anguẽ Ingẽti traxit curuata uolumina gyro.Sic ẽt côceptus ẽ Alexâder magnus. Patris & patrui.P. Cornelii Scipionis & gnei patrui q î hispania occubuerût. Implebit litus elisæ:quoniâ Scipio î africâ traiciẽs syphacẽ asdrubalẽque uicit incẽsis castris q erât ex hagdinibus,iô ait îplebit flammis. Auellet pœnû:abstrahet ânibalẽ ex italia & reuocabit in africâ. Torrentẽ: adurentẽ uiscera romanoꝝ & totius italiæ. Propriis oris ; libycis.nâ uicit illû ad zamâ magno prælio. Hinc:postea ob hâc uictoriâ. Armis:nâ uictis pœnis ex côditionibus a Scipione aceptis naues icẽsæ fût & arma deposita ut suo loco habebimus. Africa cedet nomie ; quoniâ africanus cognominabiẽ a deuicta africa.

Hic dabit ex sese:de Scipione æmiliano itelligit q fuit adoptatus i familiam corneliœ filius qppe supioris africani ualitudiarius & i becillis Scipionẽ filiû pauli æmilii adoptauit.unde scipio æmilianus dictus est.hic tertio bello punico carthaginẽ deleuit ; & africanus minor cognominatus est. Tertia bella: tertiû bellû punicû. Vates:protheus. Magister:minutius oblitus erat mandatoꝝ fabii. Pascere nec penus : idest nô deerat annibal ad pascendû nutriendûque furorẽ prauû ipsius minutii q hẽbat militû fauorẽ & plebis:q prauus erat:uolebat.n.pugnare iniussu dictatoris. Nô aliter.ânibalẽ simulata fuga & ꝑua iactura suoꝝ militû & îpedimẽtoꝝ eliciẽtẽ minutiû ad pugnâ côparat piscatori q esca pisces allicit & rẽte iacto iuoluit trahitque ad litus. Liqdis penetralib9:aqs. Sinuato:rẽte î sinû ducto. Fama furit:diuulgabaẽ fama rei bñ gestæ a minutio q cû hoste absente Fa.manus côseruit. Sex milia hostiû cessa sẽ:qnque româoꝝ:nûtiatû ẽ tñ ut iqt Li.i tâ pari ꝑpe clade fama egregiæ uictoriæ cû uaniotib9 lrîs magri æqtû româ ꝑlata ď his rebus ꝑsæpe & î senatu & in côtiôe actû ẽ. Tû.M.Metellus tribunus plebis î fabiû inuectus rogationẽ de îperio æquando tulit. Furit:uulgaẽ. Virtutẽ:ipsius minutii. Ditône:îperio ac potestate. Repostas:ꝑatas & irrogâdas a Fabio cuius iniussu minutius pugnauerat. Ducem:fabium cum ad exercitum redierit & iussurum gladios recondi î uagina. Referri:recondi. Saturnia:iuno quæ romanos dare pessum uolebat. Popularibus auris:fauoribus populi î minutiû.

Pœno:annibali. Ne penderet:daret pœnas. Patria inconsulta:roma quæ temeritate quadam mi nutium fabio æquauerat. Partitus socias uires:prima & quarta legio minutio secunda:& tertia minu tio euenerũt. Item eqtes pari numero sociorũ & latini nois diuiserũt castris se quoque separe magister equitum uoluit quod annibali gaudio fuit. Nam & liberam minutii temeritatem se suo modo captu rũ & solertiæ fabii dimidiũ uiriũ discessisse uidebat. Propiqs iugis:nã loca ædita fabius semp elige bat & tumulus qdã erat iter castra minutii & pœnorũ. Vecordia minuti.i. ipse isanus minutius suos emisit i hoste. Disiecto:sine aliq cõsul tatione apto. Perdẽdi:ut suos pderet. Percũdi:ut ipse piret. Insubitũ:rẽ re pẽtinã. Ausonius:minutius Romanus emisit i hoste ois copias & idẽ fecit anni bal. Dũ dictator abest:uerba annibalis hortãtis suos ad pugnã cũ magna laude fabii:quo præsente nil se posse annibal plane fatet. Sitũ:rubiginẽ. Dabit im probus inqt:loqtur filius dictatoris:q gaudebat minutiũ dare pœnas sui erro ris. Suffragia cæca:iconsulta & temera ria populi suffragia:qbꝰ æquatũ erat il lis a iperiũ. Nostros fasces:dignitatẽ & iperiũ. Insanæ tribus:quæ minutiũ fa bio æqstis spectate hãc pugnam & ex sto macho loqt. Proh lubrica rostra:o le uis & icõstans multitudo quæ i foro uer saris. Viris uanis:leuissimis:& sine ali q grauitate aut prudẽtia. Munera mar tis:officia belli regẽdi & ius æquũ in ca stris regẽdis. Imbelles:nullã i armis pe ritiã habẽtes:& ẽ concessio p q dã stoma chationẽ. Sciscant:iudicẽt & statuant scire ẽ iudicare & decernere ũde legĩus apud Liuiũ populus sciuit:& plebiscita plebiscito minutius habuerat iperiũ fa bio æqtũ:Vnde dicit apd Liuiũ restitu ens fabio dignitatẽ. plebiscitũ quo ma gis oneratus q onĕratus sũ tibi restituo & depono. Solẽ cõcedere nocti.i.iudi cẽt fabiũ pfem meũ tanq solẽ cedeẽ mi nutio q ẽ tanq nox:qppe nullã hẽt pru dentiã. Piabũt psoluent:& purgabunt hũc errorẽ magna calamitate. Sãguie pœnorũ:respõdet fabius qui e natura atque boni uiri pscripto uiuẽs nũq priæ succẽsendũ putauit. Liuius ait. Tũc Fa bius prio clamore pauẽtiũ audito:dein de cõspecta pcul turbata acie ita ẽ inqt: nõ celerius q timui depchẽdit fortuna temeritatẽ. Fabio æqtus iperio anniba lẽ & uirtute & fortũa supiorẽ uidet:sed aliud iurgãdi succẽsendique tẽpus erit: nunc signa extra uallũ pferte uictoriã hosti extorqueamus cõfessionẽ erroris ciuibus relinqmus. Iuuenis o fili cæde hostis delet debes id qd cõtra priam di xisti. Tristia dicta:patriæ tristitiã affe rẽtia. Patiar ne:locus ẽ ab honesto. nõ enĩ decebat fabiũ pati añ eius oculos de leti acies romanas. Nos æquisse mioři: sẽsus ẽ si pmiserimus nros pire hoc qd romãi iprudẽter egẽrt purgabit nřa cul pa. ergo melius est succurrere nostris p pe oppressis:ut iure de populi romani icõstãtia & temeritate quæri possimus.

Tunc indigna fide censent optandaque pœno
Que mox haud paruo luerẽt damnata pido
Diuiditur miles:fabioque equitumque magistro:
Imperia equantur.penitus cernebat et exps
Irarum senior magnas ne penderet alti
Erroris pœnas patria inconsulta timebat:
Ac tum multa putans secum ut temeauit ab urbe
Partitus socias uires:uicina propinquis
Signa iugis locat:et specula sublimis ab alta
Non romana minus seruat q punica castra.
Nec mora disiecto minuti uecordia uallo
Perdendi simul et pereundi ardebat amore:
Quem postq rapidum uidit procedere castris.
Hinc libys hinc fabius simul accendere sagacis:
In subitum curas propere capere arma maniplis
Edicit:nulloque tenet munimine turmas.
Ausonius torquet totas in prælia uires:
Pœnorum ductor:propellitque agmina uoce
Dum dictator abest rape miles tempora pugnæ:
Non sperata diu plano certamina campo
Offert ecce deus:quoniam data copia longum
Detergete situm ferro:multoque cruore:
Exatiate uiri plenos rubiginis enses:
Atque ea cuntator pensabat ab aggere ualli:
Perlustrans campos oculis tantoque periclo
Discere quis nam esset fabius te roma dolebat.
Cui natus iuncta arma ferens dabit improbus inqt:
Quas dignum penas:qui per suffragia cæca.
Inuasit nostros hæc ad discrimina fasces:
Insanæ spectate tribus proh lubrica rostra
Et uanis fora læta uiris nunc munera martis
Equent imperio:et solem concedere nocti
Sciscant imbelles magnas mercede piabunt
Erroris rabiem:et nostrum uiolasse parentem.
Tum senior quatiens hastã lachrymisque cohortis
Sanguine pœnorum iuuenis tam tristia dicta
Sunt abolenda tibi:patiar ne ante ora manusque
Ciuem deleri nostras? aut uincere penum
Me spectante sinam? nos æquauisse minori.

Talia corda: eadē sñia quæ tibi ē: nolle. s. opē ferr̄. Succēser̄ nefas p̄riæ: uerba digna Fabio salutis patriæ studioso: quā etiā rūoribus de se malis sēper præposuit, patria enī oīum caritates complectit̄ cui etiā uitā debēus: & nullo modo succēsendū esse patriæ ostendit exēplo Camilli: q post captos ue hiosa. L. Apuleio accusatus fuit tribuno. pl. q apud eū cēnt poi tæænceæ: q̄s tacuisset: cū prædæ bellicæ rationē redderet p̄r̄bus: & q decimā partē mittendā apollini delphico cēsuisset: unde dānatus ardeā i exiliū missus ē. Inde postea romāis in capitolio obsessis reuocatus patriā asseruit: fugatis: trucidatisque gallis senonibus. Fœdior: turpior: & magis uituperāda: quoniam patriæ oīa debēus pro q̄ uir bonus nū q̄ dubitauit occūbere: si illi sit ,pfuturus.

S olue tur culpa si sint mihi talia corda.
I anque hoc ne dubites longæui nate parentis
A ccipe: et æterno fixum sub pectore serua.
S uccensere nefas patriæ: nec fœdior ulla
C ulpa sub extremas fertur mortalibus umbras
S ic docuere senes: quantus: qualisque fuisti
C um pulsus lare: et extorris capitolia curru
I ntrares exul tibi corpora cæsa camille
D amnata quot sunt dextra pacata fuissent.
N i consulta uiro mensque impenetrabilis iræ.
M utassentque solum sceptris æneia regna.
N ullaque nunc stares terrarum uertice roma.
P one iras o nate meas: sotia arma feramus.
A cceleremus opem ianque intermixta sonabant
C lassica: procursusque uiros colliserat acer
P rimus claustra manu portæ dictator et altos
D isiecit postes: rupitque in prælia cursum.
N on grauiore mouent uenti certamina mole.
O drysius boreas: et syrtim tollere pollens
A fricus obnixi cum bella furentia torquēt.
D istraxere fretum: ac diuersa ad littora uoluūt
A equor quisque suum sequitur stridente procella
N unc huc: nunc illuc raptum mare et intonat ūdis.
H aud prorsus dat̄ ullus honos: tellusque subacta
P hœnicum: et carthago ruens iniuria quātum
O rta ex inuidia decoris tulit: omnia nanque
D ura simul deuicta uiro metus annibal iræ
I nuidia atque una fama: et fortuna subactæ.
P œnus ab excelso rapidos decurrere uallo
V t uidit tremuere iræ: cecidit que repēte
C um gemitu spes haud dubiæ præsumpta ruinæ.
Q uippe aciem denso circūuallauerat orbe.
H austurus clausos coniectis undique telis.
A tque hic dardanius paruo certamine ductor.
I am styga et æternas intrarat mente tenebras.
N am fabiū: auxiliumque uiri sperare pudebat.
C um senior gemino complexus prælia cornu
V lteriore ligat pœnorum terga corona.

Lare: domo. Extorris: extra terram ,ppriā: idest Romā situs. Curru: triūpho: quē egit de gallis. Dānata: in exiliū acta. Viro: Camillo. Pacata: sine ira. i. si fuisset iratus patriæ ob dedecus acceptū Roma penitus corruisset. Iras meas: q̄s ego haber̄ deberē q sū læsus. Classica tubæ: iā in qt consertæ erāt acies: & māus. Postes: ianuas castro℞. Nō grauiore mouēt: Fabiū magno īpetu in plana decurrēte: ut Minutiū e faucibus hostiū eriper: compat uētis q sæuo flatu in diuersos fluctus mare distrahūt. Odrysius: threicius: nā odrysæ sūt populi Thraciæ. Pollens: potēs. Aequor: ūdas. Haud prius: sēsus ē: Fabius non eēt assecutus maiorē laudē deuicta carthagine: q̄ adeptus ē prælio quo minutianos milites liberauit: nā Annibalem metū: irā: inuidiā: & fortunā uno prælio uicit: & est magna laus Fabii. Iniuria: q̄ romāi affecerāt Fabiū ob īuidiā. igit̄ hæc iniuria cā fuit ut Fabius aī sui magnitudinē ostēderet: quæ īiuriæ illatæ n̄ meminit: pniorque ē ad ignoscēdū: q̄ ulciscendū: si magnaius fueris: inqt Sene. Nūq̄ iudicabis tibi contūeliā fieri ab īimico: dices: non nocuit mihi: sed animū nocēdi hūit: & cū illū ī potestate tua uideris: uīdictā putabis uīdicare potuisse. Scito enī honestum & magnū genus uīdictæ eē ignoscer̄. Decoris: honoris: & gloriæ. Metus: quoniā nō timuit irruere ī hostes. Iræ: quoniā deposita ira: ī Minutiū hostes repressit: & sic uicit īuidiā aliorū in se: famā ēt & rūores de se i alios. dicebāt enī īuidi Fabiū sētire cū annibale: uicit ēt fortunā: quoniā Fabio ruēti ad pugnā: aut cūctāti nihil nocere potuit. Pœnus ab excelso: Annibal uiso Fabio ruente ad pugnā timuit: cecinitque receptui professus minutium quidē se uicisse: sed a Fabio se esse superatū. Orbe: corona militum. clauserat minutiū & suos. Hausturus: consūpturus. Dardāius du. minutius. Iā styga: īferos apd quos ē styx palus: iā inqt minutius mēte mortuus erat: & cū pudebat opem Fabii implorare: quē læserat. Mente: animo suo: iam enim desperauerat de uita. Gemino cornu: alis utrinque locatis. Vlteriore corona: idest circumuallauit acies hostiles: quæ minutianos milites clauserant:

Claudentis: hostis. Extima: ultimas acies: idest ipsos extremos clausit: ab extra fit exterior: inde extimus: idest ultimus qui est extra. clausit igitur hostes ab extra quiiam erāt medii inter minutianos milites: & fabianos. Tirynthius: hercules Fabio iam seni uires & animum augebat. Ingerit: iacit in hostē: tanq̄ in flore ætatis. Nubibus: multitudine. Qualis post iuuenē: Fabium iuuenili uigore hostes lacessētem comparat Nestori in secunda ætate. Nestor filius Nelei fuit ex Clori filia Amphionis thebani. In prima ætate agrum eleum ĩuasit: ut ipse narrat Patroclo apud Homerum. In media ætate bellum gessit cum centauris. In tertia profectus est ad bellum troianum: trecētos annos uixit Nestor: si Ouidio credimus. Post iuuenem: post primam ætatem. Inde ruens thuryn: describit poeta quos Fabius interfecit. Conferre manus: ausum pugnare cum Fabio. Decus insĩgne: quoniam appetiit Fabium cuspide quod erat illi magnū decus. Aeris stridore: sono tubæ. Cornus: hasta ex corno arbore. Hic: tunc bibulus cupiens uitare saxum resupinus cecidit: & ferrũ quod ex uulnere occisi extabat: eius lateri ĩfixū ē: & sic piit. Sociū: sociorum Laxata: aperta. Morsus: coniunctionem: & nexus ubi ligatur lorica cum ipsis fibulis. Adegit: immisit: impulit. Heu sortem necis: exclamat poeta ĩ tali sorte necis. Niger sōnus: mors.

Et mō claudentes: aciē nunc extima cingens:
Clausos ipse tenet: maiorem surgere in arma:
Maioremque dedit cerni tirynthius alte
Scintillant cristæ: et mirum uelocibus ĩgēs
Per subitum membris uenit uigor: ingerit hastas:
Aduersumque premit telorum nubibus hostem.
Qualis post iuuenē nondum subeunte senecta
Rector erat pylius bellis ætate secūda.
Inde ruens thurin: et buten: et marin: et arsen:
Dat lœto: ausumque manus conferre maleon:
Cui decus insigne: et quæsitum cuspide nomē.
Tum garadū largūque comæ consternit adherbē
Et geminas acies superantem uertice tylin
Qui summas alto prensabat in aggere pinnas.
Eminus hos: gladio sapharū: gladioque monesū.
Et morinū pugnas æris stridore cientem
Dexteriore gena sedit cui lœtifer ictus.
Perque tubam fixæ decurrens uulnere malæ.
Extremo fluxit propulsus murmure sanguis.
Proximus huic iaculo nasomonius occidit idmō.
Hanque super tepido lapsantē sāguine et ægra
Lubrica nitentem: ne quicquā euadere planta
Impacto prosternit equo: trepideque leuantē
Membra afflicta solo: pressa uiolentius hasta
Implicuit terræ: telumque in cæde reliquit.
Hæret humi cornus motu tremefacta iacentis
Et campis seruat mandatum affixa cadauer.
Necnon exemplo laudis furiata iuuentus
Sylla ruunt: crassusque simul iūctusque metello
Fannius ac melior dextræ torquatus: inibant
Spectati fabio: miser hic uestigia retro
Dum rapit: et molem subducto corpore uitat
Intorti bibulus saxi: atque in terga refertur:
Strage superlapsus sotium qua fibula morsus.
Loricæ crebro laxata resoluerat ictu
Accepit lateri: penitusque in uiscera adegit.
Extabat fixo quod forte cadauere ferrum
Heu sortem necis euasit garamantica tela
Marmaridumque māus: ut inerti cuspide fusus
Occideret telo non in sua uulnera misso.
Voluitur exanimis: turpatque decora iuuenta
Ora nouus pallor: membris dimissa solutis
Arma fluunt: errat que niger per lumina somnus:

Venerat ad bellũ: canit poeta ueniſſe ex Sidone urbe phœniciæ Cleadã in auxiliũ annibalis: quem Brutus interemit. Nepotũ: carthaginenſiũ oriũdis ex phœnicia. Ala eoa: militibus quos duxerat ex phœnicia: quæ ẽ ad orientẽ. Tumidus: ſuperbiẽs. Gens cadmi. Cadmus fuit filius Agenoris regis phœniciæ: ad quẽ hic Cleadas ſuos natales & ſtemma referebat. Fulua: aurea. Valis: ubi oceani: cleadã auro: purpura: & gẽmis conſpicuũ compat lucifero: qui ẽ ſtella ueneris: hanc comparationem ab Homero accepit qui in Iliade in hanc ſentẽtiã de Lucifero ſic ait: Qualis phoſphorus nouo ortu fulgẽs olympũ aſcẽdit: & Veneri placet. Renouatus: nã uidenť reſumere uires & ſplendorẽ ſtellæ: cũ tendunt ad oceanũ: fictio tamẽ ẽ poetica. tantũdem. n. diſtant ab aqs cũ occidũť: & cũ oriunť: & cũ ſunt in medio cœlo maioribus aſtris. ideſt certat ſuo ſplẽdore cũ ſole & luna. Agenoreis ahenis: uaſis tyriis: & colore: nã in tyro purpura tingebať. Tyria purpura inquit Strabo optĩa oĩum perhibeť: ac piſcatio ipſa proxĩa ẽ: & cætera omnia quæ ad inficiẽdas ueſtes pertinent: abunde hẽt. & quæque maxima huiuſmodi officinarũ multitudo urbẽ reddũt paulo grauiorẽ: tamẽ ob hãc uirtutẽ locupletior efficiť. & tyrii a regibus & romanis libertate donati ſunt. Micabat: ſulgebat. Tã clarũ nomẽ: quoniã cleadas ſignificat glorioſũ. Ludiſicatus: cũ eluſiſſet. Per terga. i. emiſit ſagittam Cleadas poſt terga ſua quæ Caſtam Bruti armigerũ interemit. Achemenio ritu: parthico. parthi enĩ fugientes poſt terga emittũt ſagittas: quoniã ut Trogus ſcribit diu in pugna ſtare nequeũt. alibi canit Syllius Pennaque citatior ibat: Quæ redit ĩ pugnas fugiẽtis harũdine parthi. Achemenii dicunť parthi ab Achemene rege & Achemenide: atque magi q honeſtum quoddã uiuendi genus ſectabanť nationes parthorũ erãt auctore Strabone.

V enerat ad bellum tyria ſidone nepotum.
E xcitus prece: et auxilio ſotia arma ferebat
E oa tumidus faretrati militis ala
G ens cadmi cleadas fulua cui plurima paſſim
C aſſide et aurato fulgebat gemma monili:
Q ualis ubi oceani renouatus lucifer unda
L audatur ueneri: et certat maioribus aſtris:
O ſtro ipſe ac ſonipes: oſtro totũque per agmen
P urpura agenoreis ſaturata micabat ahenis.
H ic auidum pugnæ: et tam clarũ excindere nomẽ
B rutum exoptantem uariæ nunc læuus in orbẽ
N unc dexter leuibus flexo per deuia gyris
L udificatus equo uolucrem per terga ſagittã.
F undit achemenio detrectãs prælia ritu.
N ec damnata manus medio: ſed flebile mento
A rmigeri caſce penetrabilis hæſit harundo
O bliquumque ſecãs ſubrecta cuſpide uulnus
V uenti ferrum admouit tepefacta palato:
A t brutus diro caſu turbatus amici:
A uſum multa uirũ: et ſpargẽtẽ in uulnera ſæuos.
F raude fuge calamos: iã nullis curſibus inſtat
P rendere cornipedis: ſed totam pectoris iram
M andat atrox haſtæ: telumque uolatile nodo
E xcutit: et ſummũ qua laxa monilia crebro
N udabant curſu: tranſmittit cuſpide pectus:
L abitur intento cornu tranſfixus et una
A rcum læua cadens dimiſit dextra ſagittam.
A t non tam triſti ſortitus prælia marte
P hœbei ſoractis honor charmelus agebat
S anguine quippe ſuo iã bragada tinxerat enſem
D ux rectorque iubæ populi iam fuſus eidem.
Z euxis amyclei ſtirps impacata phalanti.
Q uem tulerat mater claro phœniſſa laconi.
T alia dum metuit: nec pugnæ fiſus in hoſte
T am rapido: nec deinde fugã ſuadẽte pauore
P er dumos miſer et uicina cacumina quercus.
R epſerat: atque alta ſeſe occultabat in umbra.
N ampſicus inſiſtens tremulis ſub pondere ramis:

Detrectãs: uitans: fugiẽs. Nec dãnata: non fuit irrita: ſed ictũ intulit. Hæſit: fixa eſt. Subrecta: ſurſum erecta ad palatũ. Vueti: hũido. Auſũ multa uirũ: Cleadẽ auſũ appetere Brutũ ſagitta. Nodo: amẽto. Sũmũ: ſũmã ptem pectoris. i. ppe guttur inter monile: & pectus. Laxa: larga. Trãſmittit: pforat. Intẽto cornu: arcu parato: ad excutiendã ſagittã. Vda: pluſa ſanguine. Non tã triſti: tã aduerſo & ĩfœlici. Phœbei ſoractis: nã ſoracte ut dictũ ẽ apollini dicatum erat: cuius ſacerdotes nudis pedibus p prunas ĩpũe ãbulabãt. Honor: hoc dicit ppter nomẽ: nã charmelus ſignificat pugnacẽ. Bragada: nomẽ uiri ẽ ductũ a flu. Iubæ po. mauroꝝ: nã Iuba ptolemei pr̃ prius utrique mauritãiæ ĩpauit. Eidẽ: ab eodẽ charmelo. Zeuxis: q erat filius phalãti. Stirps ĩpa. q erat turbulẽtiſſius. Amyclei pha. lacedæmonii: nã traiecerat in aphricã cũ Xantip. ĩ. i. bel. pu. & alludit ad illũ phalã. quo duce lacedæmonii amplĩauerũt tarẽtũ. Vñ Hora. ĩ carminibus: Et ſgnata petã lacõi iura phalãto. Mr̃ phœ. carthaginẽſis. Lacõi: phalãto: q carthaginẽſiẽ duxerat uxorẽ ut ſupra ẽt cecinit d xãtip. & barce ſidõia. Talia: q̃lia paſſi fuerãt braga. & zeuxis. In ho. char.

Hunc:nampſicũ interemit haſta qui repſerat in quercũ. Vt q uiſcatos:Charmelũ haſta deiicientem nampſicũ comparat aucupi deiicienti uolucrẽ uiſcata canna. Subtracta meta:ſuperato iã ſpatio inter auẽ & haundinẽ:tũc ſubtrahiť meta cũ ad illam peruenitť:& ſubtrahiť meta inter auẽ & harũdinem:cũ harundo uiſcata auẽ attingit:& ipſã deiicit uiſco irretitã. Calamo ſurgẽte: nũc declarat ſe.i.harundine attollente ſeſe uerſus auẽ erigente mãu aucupis:ut auis improuida tangať. Palãtes: fugiẽtes. Terrificus:incutiẽs terrorẽ mole ſua horrenda:& nigro colore. Fului:cornipedis equi nigri. Concolor:eiuſdẽ coloris qppe oĩa erant nigra. Arte nouæ formidis: hoc qppe ad hoſtiũ formidinẽ excogitauit. Liuentia:nigra. Aequabat:in color: quoniã currus erat niger:& pẽnæ in galea nigræ erãt. Ater amictus:pulla ueſtis. Ceu quondã æternæ: maurum nigrũ:nigroque curru uectũ compat Plutoni qui rapuit proſerpinã ex Enna ſicula. Aeternæ noctis:īferoꝝ ubi eſt æterna caligo. Stygia caligĩe:inferna:& nigra:talis quippe color diis īferis dicatus ẽ.ũde in alicuius morte pullam ueſtem induimus. At cato.M.Cato q poſtea cenſorius cognoĩatus ẽ Tuſculanus fuit:& priuſq̃ ad tẽpu.atque militiam ſe conferret in agro pẽno circa ſabinos uixit:priſcus uocabať:poſtea Cato appellatus ẽ:Nã romani eũ in quo multarũ reꝝ uſus & experiẽtia eẽt Catonẽ uocabant:hic fuit q̃ſi uiua imago uirtutũ & optimus orator: optimus agricola:optimus ſenator:ſcripſit etiã origines: & principiũ nobilitatis:& famæ gẽti porciæ dedit:ab hoc uticẽſis Cato habuit originem :ſeriẽ generis lege apud Gellium. Circeo dorſo:tuſculão colle: qm̃ Tuſculũ oppidum non longe ab urbe condidit.Telegonus filius Vlyxis & circes & nepos Laertis patris Vlyxis: Propertius de Tuſculo loquens dicit: & cei mœnia Telegoni. Nepoti: Telegono. Turbata fronte: quoniam turbati erant omnes latini horrendo aſpectu ipſius mauri. Ferrata calce: calcaribus. Alipedem currum:uelocem. Cato ex equo deſiliẽs ſaltu currum mauri aſcẽdit:& ipſum a tergo occupatum interemit:& caput abſciſſum haſta circumtulit. Volanti:mauro celeriter currenti:& ſtatim maurus amiſit lora & ſtimulum:quo equos impellebat. Ferrum: enſem Fabii ſuper caput ſuum timuit maurus. Ora:cupit: abſcidit. Ductorem:Minutium. Fœda:quæ non decebant romanum imperatorem. Genis:per genas ipſius Fabii dolentis uicẽ Minutii. Hanc labem:hoc dedecus:& īfamiam qua nos Annibal affecit: cum noſtris agellis pepercit:ut nos in ſuſpitionem populi traheret. Ob mitia facta:ironice loquitur:quoniam annibal non tanquam mitis pepercit agris Fabii:ſed ut illũ faceret ſuſpectũ romãis.

Hunc longa multa orãtem charmelus et altos
Mutãtem ſaltu ramos : tranſuerberat haſta.
Vt qui uiſcatos populatur arundine lucos
Dum nemoris celſi procera cacumina ſenſim
Subtracta certat tacitus contigere meta
Sublimem calamo ſequitur creſcẽte uolucrem
Effudit uitam:atque alte manãte cruore
Membra pependerũt curuato exanguia ramo.
Iamque in palantes ac uerſos terga feroces
Pugnabant itali ſubitus cum mole pauẽda
Terrificus nigris prorumpit maurus in armis:
Nigra uiro membra:et fului iuga celſa trahebant.
Cornipedes:totuſque nouæ formidinis arte
Concolor æquabat liuentia currus equorum
Terga:nec erectis ſimiles imponeť criſtis
Ceſſarat pennas: aterque tegebat amictus.
Ceu quõdam æternæ regnator noctis ad imos.
Cum fugeret thalamos:ennea uirgine rapta
Egit nigrantem ſtygia caligine currum.
At cato tum prima ſparſus lanugine malas
Quod pepere decus circeo thuſcula dorſo
Mœnia laerte quondam regnata nepoti
Quanquã tardatos turbata fronte latinos.
Collegiſſe gradum uidet:imperterritus ipſe
Ferrata calce:atque effuſa largus habena
Cuntantem impellebat equum:negat obuius ire
Et trepidat caſſa ſonipes exterritus umbra
Tum celer in pugnam dorſo delatus ab alto
Alipedem planta currum premit atque uolãti
Aſſilit a tergo: cecidere et lora repẽte
Et ſtimuli ferrumque ſuper ceruice tremiſcens.
Palluit infœlix ſubducto ſanguine maurus
Ora rapit gladio:præfixaque cuſpide portat.
At ſæuo mauorte ferox perrumpit anhelum.
Dictator cum cæde globũ miſerabile uiſu.
Vulneribus feſſum:ac multo labẽte cruore
Ductorem cernit ſuprema ac fœda precantem
Manauere genis lachrymæ clypeoque pauentem
Protegit :et natum ſtimulãs fortiſſime labem
Hanc pellamus ait pœnoque ob mitia facta

Arte paterna.i.obire ꝑclara.& gaudens uerbis:qbus cũ Fabius accenderat. Pœnũ:pœnoꝝ. Relaxat:aperit uiã ad Minutiũ. Sidonius ductor:donec Annibal cessit:q iã Minutiũ habebat sub ictu. Aequore:cãpo. Ceu stimulante fame:Annibalẽ cedentẽ:deserenteque Minutiũ iam ꝑpe captum cõparat Lupo q superueniẽte pastore agno reiecto a faucibus fugit iam sibi ipi timẽs. Martius:marti dicatus. Auerso:nõ aspiciẽte. Fœtũ:agnũ. Spirantẽ:ad huc uiuã. Aeger:mœstus ob amissam ꝑdã. Stygiæ tenebræ.i.ipe timor mortis:quo afficiebaẽ Minutius circũuallatus a pœnis:q illas tenebras effundebãt:cũ eẽnt tãq̃ tẽpestas:q̃ tenebras inducit.

Quod nullos nostris ignis disperserit agris.
Dignum expendamus precium: tunc arte paterna
Ac stimulus gaudens iuuenis circundata pœnum
Agmina deturbat gladio:campumque relaxat.
Donec sidonius decederet æquore ductor.
Ceu stimulante fame rapuit cum martius agnum
Euerso pastore lupus:fretumque trementem
Ore tenet præsso:tum si uestigia cursu.
Auditis eeleret balatibus obuia pastor.
Iam sibimet metuens spirantem dentibus imis.
Reiectat prædam:et uacuo fugit egere hiatu
Tum demum terris:quas circunfuderat atra
Tempestas:stygiæ tandem fugere tenebræ.
Torpebant dextra:et sese meruisse negabant
Seruari:subitisque bonis mens ægra natabat.
Vt qui collapsa præssi iacuere ruina
Eruta cum subito membra:et nox atra recessit
Conuenient:solemque pauent agnoscere uisu.
Quis actis senior munerato milite lætus.
Collibus:et tuto repetebat in aggere castra.
Ecce autem e media iam morte renata iuuentus
Clamorem tollens ad sydera:et ordine longo
Ibat ouans:fabiumque decus:fabiumque salutẽ.
Certatum:et magna memorabat uoce parentem.
Tum qui partitis discesserat ante maniplis:
Sancte ait o genitor reuocari ad lucis honorem
Si fas uera queri:cur nobis castra:uirosque
Diuidere est licitum: patiens cur arma dedisti:
Quæ solus rexisse uales:hoc munere lapsi
Aeternas multo cum sanguine uidimus umbras.
Ocius huc aquilas:seruataque signa referte.
Hic patria est:murique urbis stant pectore in uno.
Tuque dolos pœnæ:atque astus tandẽ exue notos.
Cum solo tibi iam fabio sunt bella gerenda.
Hæc ubi dicta dedit:mille hinc uenerabile uisu
Cespite de uiridi surgunt properantius aræ.
Nec prius aut epulas:aut munera grata lyei
Fas cuiquam tetigisse fuit:quam mulra præcatus.
In mensam fabio sacrum libauit honorem.

Torpebãt:ipsi minutiani milites ꝑpter periculum:ꝙ euaserãt:& insperatũ bonũ adepti:torpentes habebãt manus:quasi attoniti tali euentu:quẽ nõ meruerãt. Aegra:quasi alienata ꝑpter ꝑsentẽ lætitiã. Natabat:sibi ipi nõ cõstabat.& ita agitabaẽ:ut is q natat. Vñ oculi dicũẽ natare in mortẽ:qm̃ cõniuẽt.lubryci sunt:& reuoluũtur natura faciẽte ultimũ conatũ. Vt qui collapsa:minutiãos milites a morte receptos cõparat his q aliq̃ ruina oppressi tãdẽ emerseẽt. Eruta:extracta. Nox atra:illa obscuritas. Cõniuẽt:cõcutiũt oculoꝝ palpebras. Quis:qbus. Tũ q partitis:Minutius cũ ad castra redisset cõuocatis militibus orõnẽ habuit:illosque hortatus est:ut Fabio parerent hõi prudẽtissimo castra cũ Fabio iũgamus dixit:ad ꝑtoriũ eius signa feramus:ubi ego parentem appellauero ꝙ beneficio eius erga nos:ac maiestate dignũ ẽ.uos milites eos:quoꝗ uos mõ arma dexteræ que texerunt patronos salutabitis:& si nihil aliud gratoꝝ certe aioꝝ nobis gloriã dies hæc dederit:inde ꝑfectus ad castra dictatoris his uerbis usus:parẽtib3 meis dictator uitã tm̃ debeo tibi cũ meam salutẽ:tũ omniũ hominũ:& ꝙ tibi mihique & exercitui cõseruato:ac cõseruatori sit fœlix sub impio auspicioque tuo redeo.& signa hæc legiõesque restituo. Partitis mãiplis:diuiso exercitu. Sãcte ait o gẽitor:uerba Minutii ad Fabiũ. Reuocari:mei.quẽ a mo te reuocasti. Sit fas uera queri:modestissime loqẽ:faterurque ingenue se nõ meruisse Fabio æq̃ri:q solus milites regere ac gubernare callebat. Hoc mũere:tali iꝑperio. Aeternas umbras:mortẽ. Hic ꝑria ẽ:magna laus Fabii:i cuius hũeris ꝑria ĩcũbebat. Tuque dolos:uertit sermonẽ ad Annibalẽ. Mũera lyei:uina:.i.nõ licuit alicui tãgere panẽ aut uinũ priusq̃ fabio eẽt litatũ. In mẽsam:i papyrião iure inqt ꝑtextatus apď Macro. euidẽter relatũ ẽ a re uicẽ ꝑstare posse mẽsam dicatã:ut i tẽplo inqt Iunõis populoniæ augusta mẽsa ẽ libauit ẽt inqt Dido in mẽsa triclinari:qa nõ erat religiosa:sed usurpata libatio.& iõ sola regina libauit:i cuius ꝑsona nulla erat obseruationis necessitas.& multa ad usurpãdũ in ꝑtãte ꝑmissio:iõ Syllius Virg. imitatus canit Minutiũ Fabio i mẽsam libasse sacrum honorem.

Rrimus agenoridū cedētia terga uidere: Creati sunt noui cōsules: Paulus Aemilius: & M. Terentius Varro rei militaris penitus ignarus: sed aura populari uir temerarius. & lingua uenali ad cōsulatū ī medio rerū discrimine deuenit: ut eius furor cānas uicū apuliæ noua clade insigniret. Habitus ē militū delectus p omnē Italiā. & ēt insulas Italiæ adiacētes. Tā tis agminibus coactis pdigia multa fuerūt: qbus futura clades ptendebat : sed Varronis uesania coelestes monitus neglexit: eoque aīo ī hostem cōtēdit: ac si oīa signa fausta fuissent. nactus oportunitatē poeta narrat aduētū Annæ sororis Didonis ī Italiā. Terga agenoridū: pœnoꝝ: q a phœnicibus ducūt originē ubi regnauit cadmus. Aeneadis: romanis. Fata uiri: mortē Fabii: quo spirante dicebat annibal se frustra romanum sperare sanguinē. Auxiliū parcarū: ut parcæ abrupāt uitā Fabii. Spirāte: uiuēte. Lētando: differēdo: & pducēdo bella: quæ prius fauebant: qm̄ uictorias tres habuerat Annibal. Quin ēt: hoc erat aliud malū annibalis q galli domos iam cū nō eēt copia pugnæ. repetere cogitabāt. Fluxi ingenio: natura instabiles & leues. Sed prima .i. primo tm̄ impetu & furore pstātes: īde deficiūt & fugiūt tānq̄ fœminæ. Vaniloquiū: uentosum & iactabūdum. Respectare: respectabāt. Siti: positi ī ipsis armis & armati: paratique ad pugnā. Hebescere: pigras fieri. & nihil facere. His sup: ultra hæc. Internæ labes: domesticū malū. & gentile odiū Hānonis. Vulnus: dolorē: quē habebat cū pugnādi copia nō eēt. Leuis cōtrarius conatibus Annibalis: erat .n. princeps alterius factiōis. Pres carthaginēses senatores. Extrēa: ultimam calamitatē. & pericula. Præscia cānarū: Iuno tanq̄ numē poterat pscire calamitatē: quā romani ad cannas passuri erāt. Vn̄ aīo elata euocauit Annā e numico flu. ut Annibalē moneret eundē eē ī apuliā: ubi romanos memorabili clade afficeret. Elata: supbiens ob ea q̄ futura erāt. Stagnis laurētibꝰ: numico flu. in quo latuit fugiēs noctu domū æneæ monitu didonis sororis p nocturnā quietē. Vn̄ dicit apud Oui. in fastis: Amne perēne latens anna perēna uocor. Sāguie cognato iuuenis: uerba Iunonis ad annā: quā mouet ad affectū arguēs ab honesto. & ē imitatio Virgi. apud quē Iuno euocat e stagnis iuturnā sororē turni: quam monuit ut fratrem morti eriperet. A nostro belo: ad quē annibal suā referebat originē. In prīo lib. dixit: a belo numerabat auos. Insanos: maximos. Excute fabiū: pelle ex annibalis timorē: quē habet de Fabio: quoniam creati sunt noui cōsules. Sollicito: anxio annibali. Discingit: priuat exercitus Fabi. q impediebat tuā uictoriā: q̄ mitteres romanos sub iugū.

Rimus agenoridum cedentia terga uidere
Aeneadis dederat fabius: romana parentem.
Solum castra uocant. solum uocat annibal hostem.
Impatiensque moræ fremitat ut sit copia martis:
Expectanda uiri fata: optandumque sub armis
Parcarum auxilium: nāque hæc spirante senecta
Nequiquam sese latium sperare cruorem.
Iam uero concors miles: signisque relatis
Indiuisus honos: iterumque et rursus eidem
Soli obluctandum fabio maioribus ægrum
Angebat curis lentando feruida bella
Dictator cum multa adeo: tum miles egenus
Cunctatum ut rerum tyrius foret arte sedendi
Egerat: et quanq̄ finis: pugnaque manuque:
Haud dum partus erat: iam bello uicerat hostem.
Quin etiam ingenio fluxi: sed prima feroces
Vaniloquium celtæ genus: ac mutabile mentis
Respectare domos: merebant cede sine ulla
Insolitum sibi bella geri: siccasque cruore
Inter tæla siti mauortis hebescere dextras.
His super internæ labes: et ciuica uulnus
Inuida angebant. leuis conatibus hanno
Ductoris non ulla domo submittere patres
Auxilia aut ullis opibus iuuisse sinebat.
Quis lacerum curis: et rerum extrema patientem
Ad spes armorum: et furialia uota reducit
Præscia cannarum iuno: atque elata futuris
Namque hac accictam stagnis laurētibus annam
Affatur uoce: et blandis hortantibus implet.
Sanguine cognato iuuenis tibi diua laborat
Annibal a nostro nomen memorabile belo.
Perge: age. et insanos curarum comprime fluctus.
Excute sollicito fabium. sola illa latinos
Sub iuga mittendi mora iam discingitur armis
Cum uarrone manus: et cum uarrone ferenda.
Prœlia: ne desit fatis ad signa mouenda

Iamdudū:cito. Cāpū iapyga:appulū Martius uates autore Liuio cecinerat fore ut romani ad aufidū apuliæ uincerent. hoc idē multo ante Sibylla pdixerat. Diua:anna. Cōtermina:uicina. Castis lucis:inuiolatis & sanctis,ppter numina. Indigetis:æneæ quē Iouē indigetē appellabant. Vicina igit̄ erat æneæ:qm̄ eiusdē fluminis ambo numina hēbāt̄; erat.n.anna nympha numici:in quo æneas submersus nunq̄ cōparuit. Situs ē inquit Liui. quēcunque eum dici ius:fasque ē super Numicū fluuiū Iouē indigetē appellāt. Haud inqt tua uis:uerba Annæ ad Iunonē. Antiquæ patriæ:carthaginis. Sororis:didonis:quæ mādauit bellū eē gerendū cū æneadis;q̄q̄ inquit colora latinis. Cur dicēt:uenerent & colār. Aenotri:latini. Numia sarrana:punica. Elisæ:didonis: sed perstringā inqt oīa præssis metis.i.paucis repetam hāc antiquitatē. & sic captat attentionē Præssis metis:breui narratione. Iliaco postq̄:incipit narrare. Iliaco:troiano ænea;q fuit hospes didonis. Abrupta: sublata spes cōnubii post illius discessum. Penetralibus: secretiori parte domus. Despectus tædæ:prius reiectusa matrimonio didonis. Tædæ:ad rædā.i.connubiū. Regnis se imponit: Oui.ait in fastis:Protinus inuadūt Numidæ sine uidice regnū. & potit̄ capta maurus hyarba domo. Tepido rogo: qm̄ paulo ante illic dido arserat. Tyrāno:hyarba.q.d.qs nobis opē attulisset cōtra hyarbā:qui maximā habebat potētiā. Battus cyrenen:Oui. canit battū excepisse annā apud melitē insulā; q ē ppe cosyrā inter Siciliā & Aphricā: de Batto sic scribit Trogus lib.xiii. cyrene cōdita fuit ab Aristeo:cui nomē Battus ppter linguæ obligationē fuit. Aristeus aūt filius fuit Apollinis,& cyrenes nymphæ. Molli:miti & ab oī crudelitate alieno. Facilis dedisse lachrymis:q mouebat ad affectū & misericordiā erga illos.q aduersa fortuna laborāt. Supplice; anna quæ opem suppliciter implorabit iam pfuga. Euētus regū;calamitates;quas possunt subire reges uolente fortuna pulsi regno. & ideo rex regem afflictū miserari debet: timēs & ipe talē euentū; cū fortūa temeraria sit & cæca. Bis tōdet aristas.i. fuit hospes Batti p duos annos;Oui.ait; Signa recēsebat bis sol sua: tertius ibat. Annus & exilio terra petēda noua ē. Docebat:ostēdebat ipe battus annæ adnauigaf̄ illuc ex phœnicia pygmalionē:Oui. Sed timuit magnas pygmalionis opes. Sibique: nā se ipam detestabat̄:ꝙ non cū sorore occubuisset. In supma:mortē:quæ est ultimū omniū terribiliū. Turbo fatalis:uis uentoꝝ:quæ fato quodā ad litus laurentinū nauim annæ impulit. Sidonis:anna phenissa. Comitatus iulo: Ouidi. dicit achatem fuisse tunc æneæ comitem. Sacro:dicit propter Iulium Cæsarem:& alios ab eo descēdetes : qui sacri fuerunt:ut supra dictū ē. Noto ore:quoniam agnoscebatur ab Anna.

Ipsa adero.tendat iamdudum in iapyga campū
Huc trebiæ rursum: et thrasimeni fata sequentur.
Tum diua indigetis castis contermina lucis
Haud inquit tua uis nobis præcepta morari
Sed fas sit cautum quæso retinere fauorem
Antiquæ patriæ:mandataque magna sororis:
Quamquam inter latios annæ stet numē honores.
Multa retro rerum iacet:atque ambagibus æui
Obtegitur densa caligine mersa uetustas.
Cur sarrana dicent ænotri numina templo.
Regnisque æneadum germana colatur elisæ.
Sed præssis stringam reuocatā ab origine famam
Narrandi metis:breuiterque antiqua reuoluam.
Iliaco postquam deserta est hospite dido:
Et spes abrupta e medio:in penetralibus atram
Festinat furibunda pyram:tum corripit ensem
Certa necis profugi donum exitiale mariti.
Despectus tædæ regnis se imponit hyarbas.
Et tepido figit arma rogo:quis rebus egenis
Ferret opem nomadum late terrente tyranno:
Battus cyrenen molli tum forte fouebat
Imperio mitis battus:lachrymasque dedisse
Casibus humanis facilis:qui supplice uisa
Intremuit regum euentus:dextramque tetendit.
Atque ea dum flauas bis tondet messor aristas
Seruata interea sedes:nec longius uti
His opibus:battoque fuit.nam ferre per æquor
Exitium miseræ iam pygmaliona docebat.
Ergo agitur pelago diuis inimica:sibique
Quod se non dederit comitem in suprema sorori:
Donec iactatam laceris miserabile uelis
Fatalis turbo in laurentis expulit oras.
Non coeli:non illa soli:non gnara colentum
Sidonis in latia trepidabat naufraga terra.
Ecce autem æneas sacro comitatus iulo
Iam regni compos noto sese ore ferebat.
Qui terræ defixam oculis:et multa timentem
Ac deinde ad lapsam genibus lachrymantis iuli

Hospicii honos:quo excepta huma/nissime fuerat ab Aenea. Pro tempo/re:temporis conditione:adulabatur.n. uerbis æneæ:quem animo oderat. Na/tæ dea:uerba Annæ: quibus captat be/niuolētiam. Lucis fuisti: totum oppo situm Anna sentiebat. Aeneas quippe mortis didonis causa fuit: & euersionis imperii. Stetit interdum:amatoria in constantia exprimitur. Sacrum cubi/le:i quo tu iacueras: quod te iam absen te tangere nefas ducebat. Amens:furēs amore. Effigiem: imaginem ceream: quoniam heroinæ mulieres apud anti/quos seruabāt amantium imagines: ut in illis cum uiri abessent se oblectarēt: ut de Laodamia scribit Ouidius. Nō nunquam: idest nunquam amor depo nit spem:sperat enim semper id se ade pturum:quod cupit. Ad magicas ar/tes:hoc canit Virgilius i quarto. Sacri: execrabiles:ac detestabiles. Numina noctis:deos manes & infernos. Elici/unt:euocāt. Nouis curis:magno amo ri. Decepta:quoniam ablegauit Annā Dido:ut canit Virgilius: simulans quæ dam sacra. Dona:ensem quo se pere/mit. Tum sic Aeneas: percussus ani/mum amore Aeneas:interrupit sermo nem Annæ. Tellurem hanc iuro:uer ba annæ ad æneam. Auditam uobis: nam dixerat Italiam quæro patriam & Italiam non sponte sequor. Aeger ani mi: mœstus. Cyllenius: Mercurius missus a ioue ad æneam. Alto: mari.

Nigro forte ioui:uerba anuæ. Nigro ioui.Plutoni:qui habet tertia regna:id est loca inferna. Iuppiter habet cœlum Neptunus mare. Laborant:seruiunt & parent. Sociæ atri thalami: Pro/serpinæ uxori Plutonis.

Attolit:mitique manu intra limina ducit.
Atque ubi iam casus:aduersorumque pauorem
Hospicii leniuit honos:tum discere mœsta
Exposcit cura lætum infelicis elisæ.
Cui sic uerba trahens largis cum fletibus anna
Incipit:et blandas addit pro tempore uoces.
Natæ dea solus regni:lucisque fuisti
Germane tu causa meæ mors testis:et ille
Heu cur non idem mihi tunc rogus:ora uidere.
Postquam est ereptum miseræ tua: littore sedit
Interdum stetit:interdum uentosque sequuta
Infelix oculis magno clamore uocabat
Aeneam:comitemque tuæ se imponere solam:
Orabat parere rati.mox turbida anhelum.
Rettulit in thalamos cursum: subitoque tremore
Substitit:et sacrum timuit tetigisse cubile.
Inde amens nunc sydeream:iulique:tuamque
Effigiem fouet amplexu:nunc tota repente.
Aduultus conuersa tuos ab imagine pendet.
Conqueriturque tibi:et sperat responsa remitti.
Nonnunq̄ spem ponit amor:iam tecta:domūque
Deserit:et rursus partus furibunda reuisit:
Si qui te referant conuerso flamine uenti.
Ad magicas etiam fallax:atque improba gentis.
Massilæ leuitas descendere compulit artes.
Heu sacri uatum errores:dum numina noctis
Eliciunt:spondentque nouis medicamina curis.
Quod uidi decepta nefas:congessit in atram.
Cūcta tui monumēta pyram:et nō prospera dona
Tunc sic æneas dulci repetitus amore
Tellurem hanc iuro uota inter nostra frequēter.
Auditam uobis:iuro caput anna:tibique:
Germanæque tuæ dilecti mitis iuli
Respiciens:ægreque animi tum regna reliquī
Vestra:nec abscessem thalamo ni magna minatus
Meque sua ratibus dextra imposuisset et alto
Egisset rapidis classem cyllenius euris.
Sed cur heu seri monitus cur tempore tali
Incustodito sæuire dedistis amori:
Contra sic infit uoluens.sic murmur anhelum
Inter singultus:labiisque trementibus anna
Nigro forte ioui:cui tertia regna laborant:
Atque atri sociæ thalami noua sacra parabam.

Quis ægram mentem:et trepidantia corda leuaret
Infelix germana tori:furuasque trahebam
Ipsa manu properans ad uisa pianda bidentes:
N. āque asper somno dirus me impleuerat horror:
Terque suam dido:ter cum clamore uocarat.
Et læta exultans ostenderat ora sicheus.
Quæ dū abigo menti:et sub lucem:ut uisa secūdēt
Oro celicolas:ac uiuo purgor in antro
Illa cito passu peruecta ad littora mute.
Oscula qua steteras bis:terque infixit arenæ:
Deinde amplexa sinu late uestigia fouit
Ceu cinerem orbatæ præssant ad pectora matres.
Tum rapido præceps cursu:resolutaque crinem
Euasit propere incelsam:quam struxerat ante
Magna mole pyram:cuius de sede dabatur
Cernere cuncta fræta:et totam carthaginis urbem.
Hic phrygiam uestem:et bacatum induta monile
Postquam illū infelix hausit: quo munera primū
Sunt conspecta diem: et conuiuia mente reduxit:
Festasque aduentu mensas:teque ordine troiæ
Narrantem longos se peruigilante labores:
In portus amens rorantia lumina flexit.
Dii longæ noctis:quorum iam numina nobis
Mors īnstans maiora facit:precor inquit adeste
Et placidi uictor ardore admittite manes.
Aeneæ coniunx ueneris nurus ulta maritum.
Explicat haud longe tellus huc dirige signa.
Dixit:et in nubes uiuentia sustulit ora.
Cui dux promissæ reuirescens pignore laudis.
Nympha decus generis:quo non sacratius ullum
Numen ait nobis fœlix oblata secundis.
Ast ego te compos pugnæ carthaginis arce.
Marmoreis sistam templis:iuxtaque dicabo
Aequatam te gemino simulacri numine dido.
Hæc fatus socios stimulat:tum festus ouantes
Pone graues curas:tormentaque lenta sedendi
Fatalis latio miles.placauimus iras.
Cœlicolum:redeunt diui:finita maligno
Hinc fabio imperia:et mutatos consule fasces.
Nuncio nūc dextras mihi q̄sque:atque illa referto

Furuas:nigras:q̄m nigra hostia mactabatur dyti. Quis:q̄bus sacris pelleret amoris sollicitudinē. Leuaret:solueret. Ad uisa piāda:expurgāda illa: q̄ p nocturnā quietē uisa fuerāt. Sub lucē: mane.i.ī aurora. Secūdent: p̄spera faciāt. Antro uiuo:aqua uiua in antro: q̄m sacrificātes aqua spargunt̄.aliter sacra tāgere nō audebāt. apud Vir. ait Dido suæ nutrici de anna:Dic corpus properet fluuiali sp̄gere lympha. Magna mole:alta. Phrygiā uestem:quā æneas muneri dederat. Bacatū monile:margaritis ornatū:Virg. Colloque monile bacatū. Bacas appellat ipsas margaritas & gēmas monili insertas. Postq̄ illū infelix:postq̄ reuocauit in mentē suā diē quo te excepit: & cōuiuium celebrauit. Munera:quæ tu obtulisti. respiciēs litora deos manes p̄cata ē:ut animā susciperēt. Dii lōgæ noctis:hæc fuerūt uerba Didonis morituræ:sed apud Vir. loquit̄. Dii noctis:inferorꝫ: quorꝫ numina mihi iam sunt maiora: cū sim p̄pe mortē. Manes:animā meā uictā amore. Admittite:recipite. Vlcta maritū: Sycheū interfectū a pygmalione: iō ait apud Vir. Mea mœnia uidi ulcta uirū: & pœnas scelerato a fratre recepi. Explicat:hic plurima sylii carmia desiderant̄ illius in curia: ut arbitror: q hoc opus escripsit apud cōstātiā urbē: galliæ:ubi hoc poema iam amissum a Pogio uiro: id ætatis litteratissimo reptū fuit tēpore diui Nicolai pōtificis maximi:cuius fœlicissimi pōtificatus auspicii s latina lingua:quæ uādalū gothicūque sapiebat p̄priū decus resumere cœpit.desiderat̄ hic deificatio annæ ap̄d latinos:& oīo quā habuit ap̄d annibalē Iunonis iussu:supersunt tm̄ ultima oīonis uerba explicat:&c. Haud lōge tellus.f.ē inq̄t anna. Huc:ad hāc tellurē .i.apuliam. Sustulit ora ī nubes.i. euanuit ī auras. Dux:annibal gaudēs promissis. Nympha decus: uerba annibalis ad annā:a q̄ beniuolētiā captat.inde si uictor fuerit diuinos illi honores in p̄ria pollicet̄. Generis.f.nr̄i. Oblata: q̄ te mihi cum p̄speris rebus obtulisti. Ast ego:pollicet̄ remūerationē: si fuerit cōpos p̄missæ pugnæ. Sistā:locabo. Iuxta.f.te dicabo. Dido:sororē tuā. Aeq̄tā gemino nuīe simulacri.i.uolo ut dido hēat p̄pe te simulacrū: tuo simile tāq̄ numē: q̄uis n̄ sit relata adhuc ī numerꝫ deorꝫ:sed tua grā hoc illi p̄stabit. Dido ē accusandi casus:Vir. miseráque reliquer̄ dido:hæc noīa n̄ mutāt̄ nisi ī gtō:cū sic ad imitationē græcorꝫ placet īclinare:ut dido didus ī gtō:ī aliis casibus dido semp.& sic d̄ similibus. Dicabo.cōsecrabo:& sic p̄pōit utile:ut fit ī genet̄ d̄liberatiuo:ī quo hæc uersāt̄. Gēino:duplici:sine simili statua:simulacroue. Festus: gaudēs. Tolle graues curas: uerba annibalis ad milites:quos ad futurā pugnā hortat̄:& accēdit. Tormēta sedēdi:dolorē quo sedēdo & cessando a pugna afficiebāini. Fatalis latio:q es italiæ perniciosus. Redeūt:fauēt:ut prius. Mutatos fasces: q̄m

cñati erãt noui cõsules Paulus & Varro. Referto: referat. Numẽ patriũ: anna. Infaustũ: infelicẽ romanis oriũdis a phœnicibus. i. camus in cãpos diomedeos: q ei ũt infelices romanis. Arpos: oppidũ apuliæ cõditũ a diomede aliter dr̃ argiripa. Subnixus: clarus & superbus. Ostro rapto. i. purpura & dignitate cõsulari: inuidioso uerbo usus ẽ: qm̃ Var. rapuit cõsulatũ: nõ accepit fauore plebis, & munere. Rostris: romæ: & illis q se cõsulẽ creauerãt: iõ dixit alibi: Proh lubrica rostra, & uanis fora læta uiris. Genus sine luce: Var. inqt nõ hẽbat claros natales: sed patrẽ laniũ, & ipe mercis pĩnæ aliqñ institor fuerat: ĩde ad maiorẽ fortunã aspirãs ĩ foro p sordidis hoĩbus uenalẽ pcacẽque linguã exercuit: fauenique plebi: & nomẽ senatus allatrans ad cõsulatũ euectus ẽ: ut rem romanã pessundaret. Surdũ: sine fama. Procax: petulãs: loquax. Hinc: ex pcacitate linguæ. Intima uulgi: opiniões uulgariũ & sentẽtias Liuius ait: Haud parũ calliде auram fauorabilis populi ex dictatoria inuidia petit: sicque plebis gratiã tulit. Quassata: attrita tot cladibus.

Momẽtũ ut retũ: ut ipe Var. eẽt iam dominus: oĩaqua mouere posset. & prosternere rempub. & esset arbiter: idest iudex: & rector fati: idest ut omnia in sua ptãte haberet ex stomacho loquit̃ poeta: populũque latenter imprudẽtiæ accusat: qui uirũ sordidũ & temerariũ ad cõsulatũ euexerat; a quo noluisset roma cõseruari pper dedecus. Hunc fabios inter: sensus ẽ. Maximũ dedecus uit & labes fastis: ĩ qbus noĩa cõsulum scribebãt̃: ut inter clarissimos pricipes ciuitatis: & uirtutũ imagines tam sordidus: tãque fatilis & incõsultus Var. eẽt ascriptus. Sacrata marti: pter rei militaris pstãtiã. & intelligitr̃. P. & Gneo Scipiõe fratribus: q i hispania occubuerũt: de spoliis opimis Marcelli dictũ ẽ:

Suffragia cæca: inconsultus fauor plebis. Ambitus: quo ille cõsulatũ fuerat adeptus: prẽsando. s. plebẽ ut ad cãnas nomẽ romanũ pene deleret̃. Cãpus. s. martius: in quo erãt comitia: ubi magistratus creabant̃. Aequore graio: cãpo diomedeo: illic. n. habitarũt græci. & illa pars italiæ q nũc calabria dr̃ olĩ magna græcia dicebat̃. Idẽ: Var. turbarũ seditionũ. Inuidiã: ducet aliquẽ ĩ inuidiã: ut d̃ fabio fecerat. Prauus togæ: ut erat prauus domi: sic erat ineptus foris. & rei militaris penitus ignarus. Dextræ decus: ad ueram fortitudinis laudẽ & imperatoriam; quam scilicet imperator & consilio & dextra meret̃. E rostris: e foro: ĩ quo causis orandis fuerat uersatus: non autem ĩ castris: itaque cũ nullã rei militaris experientiã haberet. putabat eo pacto geri bella: quo in rostris declamauerat: hoc idem dicit Iuuenalis de Cornelio fusco: qui periit apud dacas. Fuscus marmorea meditatus prœlia uilla. Ciebat: mouebat e foro: non ex disciplina militari. quæ usum requirit: ideo dixit supra: Pubescit castris miles. Alacer: concitatus ad bellũ sine aliquo consilio. Professus: cum palam dixisset & decreuisset insectari Fabium: qui pugnam distulerat: priusquam cõsules ab urbe discederẽt. Varronis multæ: ac feroces conciones fuerunt denunciantes bellum accersitum a nobilibus mansurumque in uisceribus reipu. si plures fabios imperatores haberet: se quo die hostes uidisset persecturum. Ad uulgum: apud plebem. Ouantia: elata & magna: ac si uictoriã haberet in manibus.

Vos quorum imperium est: uerba Varronis ad patres cõscriptos: apud quos erat summa rerum. & ex quorum sentẽtia omnia agebant̃ ẽt a cõsulibus. Pero inqt a uobis o patres: quo pacto pugnaturus sim. & an debeam cunctari: ut fecit Fabius. Adustus corpore niger: quo cingitis me armatis.

Quæ marte exclusus promittere magna solebas.
En numen patrium spondet maiora peractis.
Vellantur signa: ac diua ducente petamus.
Infaustum phrygiis diomedis nomine campum.
Dumque arpos tendunt instructi pectora pœni:
Subnixus rapto plebei muneris ostro
Sæuiciam rostris uarro: ingentique ruinæ.
Festinans aperire locum fata admouet urbi.
Atque illi sine luce genus: surdumque parentum.
Nomen: et immodice uibrabat more canoro
Lingua procax. hic auctus opes: largusque rapinæ.
Intima dum uulgi fouet: oblatratque senatum.
Tantum in quassata bellis caput extulit urbe:
Momentum ut rerum et fati foret arbiter unus.
Quo conseruari latium uictore puderet.
Hunc fabios inter: sacrataque nomina marti.
Scipiadas: interque ioui spolia alta ferentem.
Marcellum fastis labem suffragia cæca
Addiderant: cannasque malum exitiale fouebat.
Ambitus et graio funestior æquore campus.
Idem ut turbarum sator: atque attendere solers
Inuidiam prauusque togæ: sic debilis arte
Belligera: martemque rudis uersare: nec ullo
Spectatus ferro lingua sperabat adire.
Ad dextræ decus: atque e rostris bella ciebat.
Ergo alacer: fabiũque moræ increpitare professus
Ad uulgum in patres: et ouantia uerba ferebat
Vos quorũ imperiũ ẽ consul præcepta modũque
Bellandi posco sedeo: ne an montibus erro?
Dum mecum garamas: et adustus corpore maurus
Diuidit italiam: an ferro quo cingitis utor?

Exaudi bone dictator: ironice uertit sermonē ad fabiū. Martia: romana: & inclinaſ plebs plebei ſic Lucanus: Neſcit plebs ieiuna timere. Num feſtinant: reſpondet obiectioni: potuiſſet. n. dici nō eſt feſtinandum. i. nū feſtinant illi quos iatu per tres annos attriuit hoſtis. Ite igitur: ſeruat decorū uiri temerarij & ad ruinā properantis ſine aliqua conſultatione. Patrum regna: inuidioſe loquiſ in optimates quos dicit his bellis querere ſibi regnū & imperiū in plebem quam bellis occupatā exhauriebāt: & ideo dicebat trahi bellum a fabio ut magis obnoxiam ſenatus haberet plebem. Patrū regna: potentiā ſenatorū qui plebem opprimunt.

Exaudi bone dictator quid martia plebes
Imperitet. bello libyas romamque leuari
Hoste iubet. num feſtinant. quos plurima paſſos.
Tertius exurit lachrymoſis caſibus annus?
Ite igitur capite arma uiri. mora ſola triumpho
Paruum iter eſt quæ prīa dies oſtēderit hoſtem.
Et patrum regna et penorū bella reſoluet.
Ite alacris latia deuinctum colla cathena
Annibalem fabio ducam ſpectante per urbem.
Hæc poſtq̄ increpuit portis arma incitus effert.
Impellitque moras, ueluti cū carcere rupto.
Auriga indocilis totas effundit habenas.
Et præceps trepida pendens in uerbera planta
Impar fertur equis. fumat male concitus axis.
Ac frena incerto fluitant diſcordia curru.
Cernebat paulus: nanque huic comitia campus
Iura atque arma tulit labi mergente ſiniſtro
Conſule res peſſumque dari. ſed mobilis ira
Turbati uulgi: ſignataque mente cicatrix.
Vndantis ægro frenabat corde dolores.
Nam cū perdomita eſt armis iuuenilibus olim.
Illyris ora: nigro tunc allatrauerat ore
Victorem inuidia. et uentis iactarat iniquis.
Hinc inerat metus et duræ reuerentia plebis.
Sed genus ad motum ſuperis ſummūque p altos
Attingebat auos cœlum numerare parentem.
Aſſaracū retro præſtabat amulius autor.
Aſſaracuſque iouem. nec qui ſpectaſſet in armi.
Abnueret genus. huic fabius iam caſtra petenti.
Si tibi cum tyrio credis fore maxima bella
Ductore inuitus uocem hanc e pectore rumpā:
Fruſtraris paule auſoniam te prælia dira

Portis: romanis. ſ. Veluti cum carcere rupto: uarronē temerariū & incōſulte ruentē in hoſtes comparat indocili aurigæ qui effuſis habenis ruit in præceps. Carcere: loco in quo continentur priuſq̄ admittanſ ad curſū ſed hunc locum nūero multitudinis appellare ſolemus cum proprie loquimur. Planta: calcaribus. Impar: qm̄ non poteſt eos retinere. Diſcordia: diſcordantia. Incerto: uaganti. Cernebat: uidebat ruinam ad quā feſtinabat eius collega. Campus. i. ipſa comitia quæ erant in campo martio & ſuffragia quibus paulus æmilius creatus fuerat conſul cū uarrone. Siniſtro: cōtrario & temerario. Peſſūque dari: in ruinā uarrone impellente. Sed mobilis ira eſt turbati uulgus. i. uulgus mobilis & incōſtans erat ira turbati pauli. i. erat cauſa iræ & cicatrix. i. ignominia qua fuerat notatus cum bellum cōtra illyricos geſſit quibus per id tempus teutana mulier imperabat: & cū aliq̄diu bono euētu pugnaſſet deceptus demū inſidiis ptē exercitus amiſit: & ab hoc a plebe ignominia notatus. Liuius ait. L. paulus æmilius qui cum. M. lelio conſul fuerat ex dānatione collegæ & ſua prope ambuſtus eū iſerat īfeſtus plebi diu ac multum recuſans ad petitionē compulſus iuris proximo comitiali die cōcedentibus omnibus qui cum uarrone certauerant pars magis aduerſa q̄ collega dat conſuli. Vndantes: magnos eſtuantes. Nigro ore. inuido & maligno hic niger eſt inquit Horatius: hunc tu romane caueto. Ventis iniquis: malo iudicio & dānatione tranſlatio eſt a naui q̄ iniquo uento agitatur. Hinc: ex priori inuidia & liuore plebis. Duræ: inexorabilis. Sed genus admotū ſuperis: repetit altius ſtēma & genus pauli æmilii quē dicit habuiſſe originē ab amulio rege albanorū q fuit fr nūitoris & amulius habebat originē ab aſſaraco troiāo p eneā & aſſaracus a ioue ergo paulus æmilius ad iouē gēus r̄ferebat ſuū: hoc tn̄ fingit poeta, aliter. n. ſcribit Plutarchus ī uita pauli æmilii. Abnueret genus. i. nec aliqs negaret illū habeř originē a ioue q illius res ſtrēnue geſtas uidiſſet. Numa pōpilius autore plutarcho q̄tuor filios habuit: pōponē: pinū: calpū: mamercū: a pōpone pōponii cognoīati ſūt. a pino pinarii: a calpo calphurnii: a mamerco mamerci q & æmilii dicti ſūt: a ſermōis lepiditate & ſuauitate quā ille prius hūit q huic fāīliæ cognomētū reliqt. Si tibi cū tyrio: uerba fabii ad paulū æmiliū euntē ad bellū quē monet ut ſuo exēplo pugnā fugiat & cūctādo rē romanā tueaſ quā uarro pdere pperabat apud liuiū ſic fabius loqſ: erras. L. paule ſi tibi mīus certamīs cū uarrōe q̄ cū Annibale futurū cēſes: neſcio an īueſtior hic aduerſarius q̄ ille hoſtis maneat & cū illo ī acie tn̄ cū hoc oībꝫ locis ac tpibꝫ certaturus ſis aduerſus ānibalē tibi ſit pugnādū: uarro dux tuis militibꝫ te ſit oppugnaturus Fruſtraris: dcipis

Aut ego multo: sensus est: si uarro ut dicit ex templo cum hoste pugnauerit aut ego hoc genus belli & hostē ignoro aut aliū locū insignem noua clade cernemus. q. d. scio futurū esse quod prouideo & sic prudentia fabii laudat̃ quæ sine longa rerū experientia esse non potest: cuius propriū est uerum in omni re uidere: bene consulere: & quid sit agendū imperare. Nequiquā: frustra. Multo marte longa experientia in re militari. Spondentem: promittentē uarronē plebi se sūpturū pugnā cum duce tam fausti martis. i. qui uictoriosissimus erat & fœlicissimus in pugna. Quantū nunc. q. d. si annibal hoc audiuit actū est de re romana & parum absumus ab exitio. Ardens pœnus annibal concitatus ad pugnam & furēs bello. Tu proh superi: orat paulū fabius ut sua prudētia rem romanā tueat̃ & caute agat oīa prius explorando q̃ pugnam capessat. Ritus: mos bellandi punicus. Copia rerū: cōmeatus & alia exercitui alendo necessaria. Quæ natura: ne. s. parent̃ insidiæ Si rimabere: si considerabis cognosces fortunā eē sup ipsa pœnorū arma. q. d. pœni sunt in armis solertissimi & utūtur nūc secunda fortuna: & sic ab utili ostēdit cunctandū esse donec fortuna mutet̃. In deuia: quæ a recto nō discedant. in primo dixit sed deuius æqui. i. alienus ab æquitate: sic igit̃ in deuius recti: nō alienus a recto. i. qui rectū honestūque sequit̃: noli inquit a recto discedere ut bonū uirū decet & salutis patriæ studiosū quā nūc uarro perdere nitit̃ & pperat: locus ē ab honesto. Cur uni: cōfutatio est. q. d. si est fas uarroni pdere patriā: multo magis fas ē tibi eā liberare. Eget improbus arcto uictu. i. laborat inopia cōmeatus hostis qui ē in terra hostili neque illi terra neque mari ē pax: nullæ urbes eū accipiūt. in diē rapto uiuit partē uix tertiā eius exercitus habet quē ab hispania duxit: dubitas ergo quin eū sedēdo superaturi simus qui senescit in dies nō supplementū: non cōmeatus: non pecuniā habet. Pari pube: nouis militibus p supplemento missis. Mecū erit: uerba pauli respōdētis fabio. Pietas: ergi. s. patriā ut nitar eā seruare cui pietatē debemus Tuā mentē: sentētiā & institutū. i. cūctabor ut tu fecisti q̃rū ī me erit. Qua te grassante. i. qua te bellū gerēte aduersus hostē. Cōsidere: languescere ac debilitari. Sed quæ nā ira deū: ostendit sibi esse maximā difficultatē ad patriā tutandā cū habeat collegā hostē: putatque iratis numinibus illū esse creatū ut rem romanā pdat̃. Pœnis: hostibus. Trahit oīa secum. i. ipse tendit in præceps & trahit secum rem romanā & metuit esse insanus ne romana respublica alio consule quam se ruat: nam cupit eam præcipitem dare & cito uellet assumere sibi collegam punicū ut citius & facilius nullo aduersante quod cupit efficere possit romam scilicet euertere. Consortē: collegā carthaginensem. Sera: pro sero. i. non tarde sed cito uellet carthaginensē collegā. Accire: aduocar̃: eliger̃: & ut exprimat uarrōis temeritatē & incōsultā pugnæ auiditatē ait nullus equus sufficit uarroni insano q cū cito portet in hostē. q. d. adeo pperat ut nō uideat̃ posse equus reperiri q eius affectui & amētiæ seruiat: adde q dolebat īceder̃ tenebras noctis q̃ cursū ītardēt

Teque hostis castris grauior manet: aut ego multo
Nequiq̃ didici casus pernoscere marte.
Spondentē audiui: piget heu: tedetque senectæ:
Si quas prospicio restat passura ruinas.
Cum duce tam fausti martis qua uiderit hora
Sumpturū pugnā. q̃tū nunc paule supremo.
Absumus exitio: uocem hanc si consulis ardens
Audiuit penus? iam latis obuia credo
Stat campis acies. expectaturque sub ictu.
Alter flaminius. quantos insane ciebis
Varro uiros? tu proh superi tu protinus arma
Tu campū noscas ante exploresque trahendo
Quantū hostis ritus ualeat: quæ copia rerum.
Quæ natura locis quod sit rimabere sollers.
Armorum genus et stantem super omnia tela
Fortunam aspicies. fer paule in deuia recti
Pectora cur uni patriam si affligere fas est:
Vni sit seruare nephas? eget improbus arcto
Iam uictu libys. et belli feruore recluso.
Laxa fides sociū est. nō hic domus hospita tecto
Inuitat patrio. non fide mœnibus urbes.
Excipiunt: renouatque pari se pube iuuentus.
Tertia uix superest crudo quæ uenit ibero
Turba uirū: presta: et cauti medicamina belli
Lentus ama. si qua interea inuitauerit aura
Annueritque deus uelox accede secundis.
Cui breuiter mœsto consul sic ore uicissim
Mecū erit hæc prorsus pietas: mentēque feremus.
In penos inuicte tuā. non me unica fallit
Cuntandi ratio qua te grassante senescens
Annibal oppressum uidit considere bellum.
Sed quænam ira deū? consul datus alter opinor
Ausoniæ est: alter penis. trahit omnia secum.
Et metuit demens alio ne consule roma
Concidat e tyrio consortem accire senatu.

Tantū non: quasi eductis ensibus euagina: hac locutione usus est tranquillus in tyberio his uerbis tm̄ non statim a funere ad negocio℞ consuetudinē redit iustitio longiore inhibito. Tarpeiæ rupes: uertit sermonē ad rupem tarpeiá. i. capitolium: pollicet se iturū paulus in omne discrimē pro patria. Cognata tecta: qm̄ æmilii referebant genus suū ad iouem per amuliū regem albanū ut dictū est. In sua arce: robore ac dignitate. Mihi monenti surda. i. si uarro affectans pugnam noluerit audire me monentē. Haud ultra morabor: hypallage est in sensu. i. patria non morabitur me idest nō expectabit qm̄ nolo mori. De gente afferat: ad quē genus suū referebat paulus. Saucia. calamitatibus affecta. Tumidi: irati. Versa: diuersa.

Non iam sera uolet: nullus qui portet in hostem
Sufficit insano sonipes incedere noctis
Quod tardent cursū tenebras dolet itque supbus.
Tantū non strictis mucronibus ulla retardet
Ne pugnas mora dum uagina ducitur ensis.
Tarpeiæ rupes cognataque sanguine nobis
Tecta iouis. queque arce sua nūc stātia linquo
Mœnia fœlicis patriæ. quocūque uocabit
Summa salus testor spreto discrimine iturū.
Sed si surda mihi pugnabunt castra monenti
Haud ego uos ultra nati dulcemque morabor
Assaraci de gente domum: similē ue uidebit.
Varroni paulū redeuntē saucia roma.
Sic tumidi uersa turbati mente petebant
Castra duces: ac prædictis iam sederat aruis
Etolos penus seruans ad prælia campos.
Non alias maiore uirum maiore sub armis
Agmine cornipedū concussa est itala tellus.
Quippe extrema simul gentique urbique timebāt.
Nec spes certādi plus uno marte dabatur.
Faunigenæ socio bella inuasere sicano.
Sacra manus rutuli seruāt qui daunia regna
Laurentique domo gaudent et fonte numici
Quique immite nemus triuiæ: quique ostia thusci

Aruis prædictis: appulis ut anna prædixerat. Non alias maiore uirum: ait poeta nunq̄ italiā maioribus pugnasse uiribus q̄ ad cānas & nūq̄ fuisse tm̄ roboris & uiro℞ & equo℞. timebant qppe suprema ideo omnis italia in armis fuit: cū nō esset aliqua spes certandi nisi uno marte. Faunigene socro: describit populos latinos qui ad pugnā cānensē milites miserunt: inde uagatur p oēm italiā describens noīa etiā imperatorū alludēs ut plurimū ad illos qui postea multi noīs fuerunt aut prius fuerāt ut romano℞ noīa quocūque modo celebraret. faunus filius pici filii saturni rex aborigi nū fuit in latio a quo fauni gene latini dicti sunt: inter quos erant rutuli quo℞ caput ardea erat quæ adhuc extat retinetque nomen condita a perseo & danaæ eius matre filia acrysii ut quibusdam placuit. ardeates autore strabone curam habebant sacro℞ & templi ueneris quod erat latini cōe latino nomini ideo rutulos sacrā turbā appellat: adde etiā p ardeates ob id sacrani appellabant. Socio sicano: sicani fuerunt antiqui habitatores latii uenerūtque ex hispania dicti a sicori amne ind pulsi traiecerunt in siciliā & sicaniā appellarūt cū prius triquetra a triāgulari forma diceret. de sicanis in latio Virgilius meminit dicens fines super usque sicanos. Daunia regna. ardeā & oram illā ubi regnauit daunus pater turni.

Laurentum oppidū fuit latii ubi regnauit latinus socer eneæ a lauro denominatū. Numicus est fluuius prope laurentum in quem eneas submersus est & sacratus: cuius fons est in sylua aricina quæ ē post albanū montem uersus forum appii. Castrum: fuit oppidū latii colonia deducta a romanis una cum sena: & adria post triumphum curii dētati de samnitibus. Ardea quondam grauis: idest molesta & inimica troianis propter turnum qui cū enea pugnauit: causaque fuit phrygibus multo℞ laborum propter lauiniam sibi ante aduentum eneæ pactam unde dolēs aduenā sibi præponi acerrimum mouit bellum: & manu eneæ occubuit. Lauinum. oppidum latii in colle situm conditum ab enea: & a nomine uxoris lauiniæ denominatum. sylius dicit illic fuisse templum iunonis quod cosmographi non tradunt: sed dicunt illic fuisse templum ueneris in quo erat celebritas latinorum atque conuentus. Collacia: oppidum fuit latii prope romam uia tiburtina: in quo sex. tarquinius lucretiam uiolauit cuius dedecus & mortem: M. brutus qui ad eum diem stulticiam simulauerat cū esset uir prudentissimus & fortis ulctus est: eoque autore romani tarquinos expulerunt ideo castū appellat brutum alludens ad castitatem lucretiæ quam ducem romanæ pudicitiæ ualerius appellauit cuius pater tricipitinus appellatus est. maritus autem tarquinius collatinus. Immitte nemus triuiæ: idest aricini uenerunt ad bellum in quorum sylua erat templum dianæ cum ritu barbarico ut dictum est. quoniam is qui templo preesse uolebat cum aliis digladiari cogebatur: & uictori honor per uulnera quæsitus cedebat cum aliis postea pugnaturo: & hic dicebatur rex aricinus. ideo dicit flaccus. Solique immitis arina regi. Triuiæ: dianæ que quondam in triuiis apud græcos colebatur: & inde nomen adepta. Ostia tusci amnis: ciuitatem hostiensem conditam ab anco martio prope ostia tiberina. Tybris autem uenit ex hetruria. ideo thuscum amnem appellat.

Tepido almone.i.aqua tepida ipsius almonis qui est riuus potius q̃ fluuius ante portam capenam cuius aqua chorybantes lauabant simulachrū cybelis aduectū ex pessinunte urbe phrygiæ concedē te attalo rege pergami:huius rei meminit etiã lucanus. Catylle:catyllus filius amphiarai condidit tibur porrectū in dorso mõtis adhuc celebre. Horatius:tibur argeo positū colono. Tres habuit filios catyllū:coracem:& tiburtū a quo tibur denoĩatū & tiburtes dicti: & multo tpe ante cõditã urbē fuerūt quippe amphiaraus una ætate ante bellū troianum fuit apud tiburtes inquit plinius extant ilicestres etiã tiburto cõditore eorũ uetustiores apud quas inauguratus tradit.

A mnis amant tepidoque fouent almone cybelē.
H inc tibur catille tuum sacrisque dicatum
F ortunæ preneste iugis antemnaque prisco
C rustumio prior atque habiles ad aratra labici:
N ec non sceptiferi qui potant tybridis undam:
Q uique a nienis habent ripas gelidoque rigãtur
S ymbriuio: rastrisque domant equicula rura.
H is scaurus monitor tenero tũc scaurus in euo
S ed iam signa dabat nascens in sæcula uirtus.
N on illis solitũ crispare hastilia campo
N ec mos pennigeris faretrã impleuisse sagittis.
P ila uolũt:breuibusque habiles mucronibus ẽses
E re caput tecti surgunt super agmina cristis.
A t quos ipsius mensis seposta lyei.
S etia:et in celebri miserunt ualle uelitræ
Q uos cora quos spumans inimico signia musto:
E t quos pestifera pontini uligine campi
Q ua saturæ nebulosa palus restagnat et atro
L iuentes ceno per squalida turbidus arua
C ogit aquas ufens:atque inficit equora limo.
D ucit auis pollens nec dextra indignus auorum,

Preneste:oppidū latii quod adhuc retinet nomē in excelso monte situ: habuit quondam illustre templū fortũæ illic etiã repertæ fuerunt sortes:Numerio suffusio autore cicerone in.ii.de diuinatiõe græca est ciuitas quẽadmodũ & tibur. Antemna:oppidũ latii uetustissimũ:fuit autē antemna sub niario oppido quã romulus cõloniũ romanorũ una cũ cecinna & crustumero fecit.

Crustumio:crustumiũ seu crustumerũ oppidũ latii fuit albanorũ colonia.

Labici: dicti sunt a labico oppido nõ longe a tusculo quod nomē dedit uiæ labicanæ. Sceptriferi:alludit ad amplitudinē & maiestatē urbis romæ quæ totius pene orbis habuit sceptrum.i.uenerunt in arma omnes accolæ tiberis & aniensis qui orit in montibus trebulãis & per descensus tiburtinos deuoluitur in planũ & prope urbē tiberi miscetur.

Symbriuio:symbriuiũ flumē est apd equiculos qui sũt supra tibur; & adhuc retinent nomen. Gelido:propter regionem montosam & frigidã notum militũ ductor erat scaurus tunc adolescẽs hic postea uir prudens fuit & grauis ac sepe autor publici consilii:tãtæque autoritatis in senatu ut ciuitatis princeps diu habitus sit.scauri dicuntur qui habent talos extantes; inde scaurorũ familia cognominata:Horatius in sermonibus ait:illũ balbutit scaurũ prauis fultũ male talis. Crispare:mouere. Pila:hastas graues:pilum erat hasta romanorũ. Ere:galea ex ere cum cristis quibus agmina suorũ superabant. Setia:urbs latii in monte sita nõ procul a pomptinis paludibus: nobilis uino quod ab ea setinũ appellat:& id diuus augustus cunctis prætulit & fere sequutus principes ut sqt plinius,pp̃ter cõfessa experimẽta ad uetustatē perueniebat.Martialis in distichis:Pendula pomptinos quæ spectat setia campos:Exigua uetulos misit ab urbe cados.poeta laudans setinũ uinũ dicit setiam esse sepositã mensis ipsius lyei:q.d.adeo prestans est ut non debeat misceri nisi baccho.

Velitre:oppidum latii adhuc retinet nomen;ignobile quotidã erat & infrequens:iõ ait ualle incelebri. Cora:oppidũ latii adhuc retinet nomē & etiã signia. Inimico musto:propter nimiã austeritatē;Plinius ait:nã quod signie nascit austeritate nimia continēde utile aluo inter medicamenta numerat.Martialis;Potabis liquidũ signina morantia uentrē: Ne nimiũ sistant sit tibi parca sitis.

Pomptini campi;dicunt a pometia urbe prope pomptinas paludes sita:Plinius ait:prope circeios est palus pomptina quē locum.xxiii.urbiũ fuisse mutianus ter consul prodidit. Vligine;humiditate & nebula:uligo autē significat humorē terræ;& in illis palludibus est perpetuus humor.hãc paludē efficiunt duo amnes astura & ufens qui tandē in mare inferum euoluit multo limo turbidus. Satura fuit urbs in pomptinis palludibus.Vir.Qua saturæ iacet atra palus. Liuẽtes aquas:turbidas

Cogit:congregat. Inficit:maculat pomptinæ paludes a cornelio cethego consule cui ea puincia euenerat siccate sunt agerque ex his factus est. Ducit auis pollens:alludit ad illũ sceuolam qui tpe porsenæ matiũ igni sacrorũ iniecit a quo hic originē ducens illius historiã in clypeo cælatã habebat

Pollens;clarus. Dextra auorũ:laude quã ille comburendo dextram adeptus est & etiam non indignus dextra auorum idest cognomine scæuolæ qui a scæua scæuola cognominatus est:scæua sinistra dicitur cum porsena iuuenem amoueri ab altaribus iussisset & ensem illi porrigeret.mutius leuam intendit manum ut ensem caperet & scæuola cognominatus est: siue quia amissa dextra matiu sinistra usus est ille qui plus sinistra quam dextra ualet scæuola appellatur: uocabatur ille Iunius gaius mutius cordo.natus.xx.annos cum hoc facinus ausus est.

Diræ laudis: q̄m manū igni iniecit quod marcialis appellat sæuū miraculū. Tyrrhenū: tyrrhenorum & idest hetruscorū q̄m porsena erat hetruscus & rex clusii. In semet: in suā manū deceptā in scriba ipsius regis quē occiderat regem arbitratus. Seuit: uidet seuire: laus est sculptoris. Virtus fortitudo ipsius mutii qui manū fortiter igni sacrorū ussit. Icti: prouocati & cōmoti. Specie: tali imagine & apparētia. Ruere: ruebāt in prelia. Acri magistro: forti duce mutio qui suo exemplo & uirtute iuuentutē romanā ad præclara facinora ꝓuocabat. Cernit effugiens: q̄m porsena nō potuit spectar̄ ardentē manū mutii. Martialis. Vrere quam potuit contēpto mutius igni, Hanc spectare manū porsena non potuit. Quis circea iuga: circei quondam insula mons ad mare quōdā finis antiqui latii habitauit illic circe. Theophrastus ait: circeiū esse excelsū promōtoriū robore lauro myrto refectum tradūt circen in eo habitasse: cingit mari fere paludoso. Quis: quibus Anxur: oppidum situm quondam in mōte aspero aliter dicit̄ tarracina. Horatius in sermonibus: Atque subimus impositū saxis late candētibus anxur. Hernica saxa: hernici populi in latio quorū caput est anagnia: & fuerūt colonia sabinorū pinguis dicit̄ anagnia propter soli fertilitatē. Virgi. hernica saxa colūt quos diues anagnia pascit. Iulius grecinus ouidii comes ait li. ii. urbium italicarū hernicos fuisse pelasgos ab hernico duce denominatos. Putri gleba: resolubili ac per hoc frugifera. Ferentinos: ferentinū oppidum adhuc retiet nomē inter anagniā & alatrum. priuernū est oppidū uolscorū non longe a feria a quo priuernates. Sora ē urbs ultra uerulas quā lyris alluit. Scaptia oppidū latii quod tempore plinii interciderat. Fabrateria oppidū non longe ab aqno cuius meminit iuuenalis: aut fabrateriæ domus: adhuc retinet nomen. Atina oppidum adhuc extat & nomen retinet non longe a fabrateria in monte situm qui niue obducitur cū sit regio frigida. Suessa: oppidū prope uenafrum quod bello ꝑtritum dicit alludens ad tempora tarquinii superbi quī hernicis in societatem acceptis & antiatibus templum in monte albano ædificauit: & ioui latiali dedicauit: inde cum sabinos bello uicisset agrum eorum depopulatus est: hinc pometiam & suessam obsedit & ui expugnauit & armatis omnibus trucidatis in bellem turbam fortunasque omnis militibus diuisit decimā quam ex ea præda recepit ædificādo templo ioui destinauit: frusino adhuc retinet nomē oppidum est prope alatrū uersus fundos cuius incolæ boni erāt milites boni agricolæ.

Sceuola cui diræ celatur laudis honora
Effigie clypeus: flagrant altaribus ignes.
Tyrrhenum ualli medio stat mutius ira
In se met uersa seuitque in imagine uirtus.
Tunc icti specie ruere acri in bella magistro
Cernitur effugiens ardentem porsena dextram
Quis circea iuga et scopulosi uerticis anxur
Hernicaque impresso raduntur uomere saxa.
Quis putri pinguis sulcaris anagnia gleba.
Sylla ferentinos priuernatumque maniplos.
Ducebat simul excitos soræque iuuentus.
Addita fulgebat telis: hic scaptia pubes.
Hic fabrateriæ uulgus nec monte niuoso.
Descendens a tina aberat. detritaque bellis
Suessa atque duro frusino haud imbellis aratro.
At qui fibreno miscentē flumina lyrim.
Sulphureum tacitisque uadis ad littora lapsum.
Accolit arpinas accita pube uenafro.
Aclarinatum dextris socia hispidis arma
Commouet: atque uiris ingens exhaurit aquinū
Tullius eratas raptabat in agmina turmas.
Regia progenies et tullo sanguis ab alto.
Indole proh quanta iuuenis quantūque daturus.
Ausoniæ populis uentura in secula ciuem.

Fibreno: fibrenus fluuius labit̄ inter sorā & arpinū & miscet̄ lyri ad uillam ubi natus est Cicero q̄ nunc dicitur uilla sancti dominici cuius cicero meminit in dialogo de legibus. Arpinū autem distat ab hac uilla fere tribus milibus passuū & est situm in monte. Sulphureū: q̄m aqua lyris sulphurea est. Tacitis uadis: aqua non obstrepenti quoniam lyris non est sonorus sed habet aquas & ripas amoenas & poetis aptas. Accita: euocata uenafrū oppidū non longe ab arpino & minturnis in uertice montis sitū, unde optimū affertur oleū: martialis: Hæc tibi cāpani sudabit baca uenafri: Vnguentū quotiens sumis & istud olet. Larinatū: larinates fuerunt antiqui habitatores lacii quorū nulla nunc extat memoria. Hispidus: horridus & pilosus. aquinū oppidū inter arpinū & caietam adhuc retinet nomē Iuuenale satyro & diuo thoma sacrarum litterarum interpreti alūnis clarum. Ab alto tullo: tullus fuit antiquus rex uolscorū ad quē aliqui tulliorū familiā referunt in gratiam ciceronis cuius natalibus prope obscuris aliquod lumē generis & stemma maiorū addere uolebant. nā si id uerū fuisset cicero uentosus & iactabundus aliqn̄ usque ad reprehensionē minime tacuisset cū illi humilitas nataliū exprobaretur ac nouitas. Regia ꝓgenies: propter tullū uolscorū regem. Pro q̄ta: q̄ amplissima uirtute alludit ad. M. tulliū ciceronē quē ab hoc tullio habuisse originem dicit. Quantū ciuem: quantus fuit cicero fons æloquii uberrimus & omniū disciplinarū deus.

I lle super gangem super exauditus et indos.
I mplebit terras uoce: et furialia bella.
F ulmine compescet linguæ: nec deinde relinquet
P ar decus eloquio cuiq̃ sperare nepotum.
E cce inter primos theramneo a sanguine clausi
E xultat rapidis nero non imitabilis ausis.
H unc amiterna cohors et bactris nomina ducens
C asperula hunc foruli magnaque reate dicatũ.
C œlicolum matri nec hoc habitata pruinis:
N ursia et a tetrica comitantur rupe cohortes.
C unctis hasta decus clypeusque refertur in orbẽ
D enique et implumes at leui tegmine cruris
I bant: et leti pars sanctum uoce canebant
A utorem gentis: pars laudes ore ferebant.
S abe tuas: qui de patrio cognomine primus
D ixisti populos magna ditione sabinos.

Ille super gangem: laudat. M. tulliũ romanæ eloquẽtiæ autorem & principẽ: de quo Plinius: sed quo te. M. tulli. piaculo taceã quoue maxime excellentẽ īsigni predicẽ quo potius q̃ uniuersi populi & illius gẽtis ãplissĩo testĩonio, & tota uita tua: cõsulatus tm̃ operibus electus te orante ꝓscriptorũ liberos honores petere puduit tuũ catilina fugit ingeniũ. Tu. m. tulli antoniũ proscripsisti: Salue prime oium parens primæ appellatæ; primæ in toga triumphum linguæque laureã mente & facundiæ: litterarũque latinarũ parens æque ut dictator cesar hostis quondã tuus de te scripsit oium triumphorũ lauream adepte maiorẽ q̃to plus est ingenii romani terminos ꝓmouisse q̃ imperii. Ganges est fluuius indiæ. Voce: eloquentia & fœlicissima ingenii ubertate. Bella furialia: catilinæ & alioꝝ cõiuratoꝝ. nam Cicero cõsul catilinæ furores repressit qui romã ad seruitutẽ redigere nitebaſ. Fulmĩe Linguæ: impetu dicẽdi & uberrimo eloquii fonte. Ecce inter prĩos: hactenus de latinis; nunc de sabinis loquiſ quos tibris a latinis & thuscis diuidit; hos ducebat claudius nero. quod iõ poeta fingit: qm̃ claudioꝝ familia habuit originem a sabinis; & nero lingua sabina fortis diciſ. Theramneo: sabino. nã lacones mixti fuerunt cũ sabinis & therãne urbs ẽ laconiæ. Clausi: actius clausus qui postea claudius dictus ẽ ex sabinia cũ coniugibus liberis oĩque fortũa sua dente ualerio publicola romã cõmigrauit; & claudiæ familiæ prĩcipiũ dedit; Vir. li. vii. ecce sabinorũ prisco de sanguine magnum. Agmen agens clausus: magnique ipse agminis instar. claudia nunc a quo diffundiſ & tribus & gens per latiũ postq̃ in partem data roma sabinis; hæc familia claris uiris floruit; inter quos fuit hic claudius nero q collega liuii salinatoris in consulatu & annibali oppositus in apulia relictis castris inscio annibale iuuentutis electo robore maximis itineribus in picenũ contendit; & ad metaurum iũctus collegæ asdrubalẽ uicit; ꝓpriaque manu interemit; inde citato cursu ad castra redut & caput asdrubalis ante annibalis tentoriũ proiici iussit; ideo dicit poeta neronẽ non esse imitandum in rapidis ausis. Amiterna cohors; amiternum fuit oppidũ sabinoꝝ clari sunt amiternini natalibus crispi salustii qui primus in romana historia habetur quã desideramus. Casperula: oppidũ sabinoꝝ quod dicit traxisse nomen ab astris alludens ad caspias portas quæ sunt in oriente ubi est bactriana regio & claustra regni parthici dicũſ ẽt portæ caucaseæ qm̃ sũt ad caucasũ; hoc finxit poeta propter nomen sabiniæ regionis quæ habet similitudinẽ quandam cum saba capite arabiæ unde thus aduehebaſ sacrificiis aptum; & sabini autore plinio a religione ac sacris dicti sunt. Foruli: oppidũ sabioꝝ in rupe sitũ. unde dicit Strabo: sabinoꝝ quoque sunt foruli petræ ad rebellandũ quã ad habitãdũ aptiores. Reatæ; ciuitas sabiniæ adhuc retinet nomen dicata erat quondã cybeli; & erat umbilicus italiæ ut uoluit uarro quẽadmodũ delphi umbilicus totius orbis. Nursia; adhuc retinet nomen ciuitas est in montibus supra spoletũ. Vir. quod frigida misit nursia: prima fuit sertorii & gentis flauiæ. A tetrica rupe; tetricus autore sex. pompeio mons sabinoꝝ asper a quo duri hoĩes & asperi tetrici dicunſ. Vir. qui tetricis horrẽtis rupes montẽque seuerũ. Hasta; omnes hi sabini erant hastati & clypeũ habebãt rotundũ de hasta non sine causa finxit poeta: qm̃ quiris lingua sabina dicebaſ hasta; unde quirinus romulus quẽ hastatũ appellat ouidius in fastis. Implumes; sine cristis quæ fiunt ex pennis strutii; sed est locutio nimiũ affectata & poetica; imitaſ tñ Virgiliũ de quibusdã populis sic canentẽ. Tegmina quis capitũ raptus de subere cortex æratæque micant peltæ; ideo hic poeta dixit: clypeus referſ in orbẽ & omnes erant implumes. Leui tegmine cruris; hoc cõuenit cũ dicto Aristotelis qui in libro de poetis ait; etolos & pelagos dextro pede nudo seu crure ac sinistro tecto prodire in aciẽ solitos; pelagi autẽ mixti fuerũt cum sabinis; iõ hoc dicit poeta alludens ad sabinoꝝ antiquitatẽ. Canebant; laudibus celebrabant. sanctus fuit deus sabinoꝝ & autor. nã cõdidit cures sabinoꝝ quondã caput & dicebaſ sanctus fidius semper; ouidius in fastis ait; querebã nonas sancto fidio ne referrẽ; an tibi semipr̃ cum mihi sanctus ait cuicũque ex istis dederis ego munus habebo. Noĩa terna fero sic uoluere cures; & reate in porticu cuiusdã templi in lapide marmoreo de eodem deo sic tale est inscriptũ epigramma: quod põponius præceptor meus antiquitatis studiosissimus & latinaꝝ litterarũ uel maximũ decus atque delitiæ romam attulit; interfuitque cũ illud marmur effodereſ; De decuma uictor tibei lucius mũmius donũ moribus antiqueis pro usura hoc dare sese uisum aĩo suo perfecit tua pace rogans te cogenda dissoluẽdei tu ut facilia faxeis, perficias decumã

Quid qui picenæ ſtimulant telluris alūnos.
Horridus:et ſquamis et eq̄na curio criſta
Pars belli q̄ magna uenit:nō æquore uerſo
Tam creber fractis albeſcit fluctus in undis.
Nec cetu leuiore.ubi mille per agmina uirgo
Lunatis acies imitatur martia peltis.
Perſtrepit:et tellus et amazonius thermodon.
Hic et quos paſcunt ſcopuloſa rura numanæ
Et quis littoreæ fumant altaria cupræ.
Quique truentinas ſeruant cū flumine turres
Cernerē erat clypeata procul ſub ſole coruſco
Agmina ſanguinea uibrāt in nubila luce.
Stat fucare colus nec ſidone uilior ancon.
Murice nec libyco ſtatque humectata uomano
Adria et inclemens hirſuti ſignifer aſcli.
Ve picus quondā nomē memorabile ab alto
Saturno ſtatuit genitor:quem carmine circe
Exutū formæ uolitare per ethera iuſſit.
Et ſparſit plumis croceum fugientis honorem:
Ante ut fama docet tellus poſſeſſa pelaſgis.

ut faciat ueræ rationis ꝓpter hoc atque alieis doneis des cuncta merenti:& apud Varronem de antiq tate ſabinorum legitur medium fidium condidiſſe cures:referente dionyſio q̄q̄ apud dionyſium pro fidio fabidius legitur:unde puto illic eē mendam ſcriptorum in curia. M.cato ait nomen eē impoſitum ſabinis ex ſabo diui ſagni gētilis filio:quod corruptum eſſe uidetur: nam ſagni pro ſancti legit: & id ſentire uidetur ſyllius ut ſanctus dederit originem & ſabus filius nomē ipſis ſabinis: ſtrabo dicit ſabinos eſſe īdigenas:& a ſabinis eē picenos & ſabellos per dimunitionem. Quid qui picene. deſcribit nūc picenos qui ſunt ad mare adria cum cōtermini umbris orti a ſabinis:uo touere ſacro ut ſcribit plinius dicti a pico marcio:qui uexillum inſedit ſabinorum illuc ꝓficiſcētium ex uoto:& ideo poeta alludens ad hiſtoriam dicit picū ſaturni filium demutatū poſtea in auē ſui nominis a circe: amatorio poculo: & medicata uirga condidiſſe aſculum & picene regioni dediſſe nomen: recuſauerat picus ut ē in fabulis amorem circes quæ illū ter baculo tetigit:ter raria dixit: demutauitque in auem picenoꝝ ductor erat curio. Squamis:lorica ſq̄moſa. Equina:ex crinibus æquorum: ex quibus criſtā galleæ effinxerat: horridāque effecerat ut hoſtibus terrori eēt. Nō æquore uerſo:exercitum qui ſub curione militabat:comparat fluctibus marinis & ēt amazonibus quæ in ripis thermodōtis fluuii ſe ſe bellando exercent. Verſo: cōmoto a uentis. Leuiore:agiliore ad pugnā. Martia uirgo bellicoſa amazoni: Thermodon ē fluuius in ponto in cuius ripis uagabantur amazones. de piceno ſic ſcribit ſtrabo picenū igitur poſt :umbriæ ciuitates quæ iter ariminū anconemque iacent extē ditur ꝓfecti ſūt piceni a ſabinoꝝ terra. Numane:numana oppidum a ſiculis cōditum iuxta marē ī ſcopulo ut autor ē plinius. Cupræ litoreæ:cupra oppidū ad mare habebat quondam templum Iunonis Tuſcorum edificium qui iunonem cupram nominabant ergo a dea nomen accepit:ideo dicit illuc fumaſſe altaria quoniam cuprenſes iunonis ſacris operabantur. Quis.quibus. Truentinas turres: Truentum ē fluuius diuidens picenos a marrucinis qui ad huc retinet nomē:& labitur prope aſculum:& urbs fuit illic eiuſdem nois de qua ſyllius intelligit dicens turres truentinas cum flumine.

Clypeata agmina.nam oēs ferebant clypeos rotūdos ex ere qui ſolis repercuſſu uibrabant. Vir.æratæque micant peltæ. Luce ſanguinea: radiis ſolaribus. Ancon.ciuitas ad mare portu nobilis adhærens cunero ꝓmontorio condita a ſyracuſanis fugientibus tyrannidē dionyſii:habebat quondam in uertice promontorii ubi nūc ē arx templum ueneris:iō dicit iuuenalis rhombū muneri datum domitiano captū ante domū ueneris quā dorica ſuſtinet ancon:ē hæc ciuitas uini et frugum feraciſſima:poeta dicit illic ſolitā tingi purpurā qđ alii nō tradiderūt:tingebatur purpura maxime tribus in locis apud phœnices libycos & lacones. Fucare:colorare. Colus fila quæ nentur colu. Sydone:ideſt purpura tyria & ſidonia. Murice libyco:purpura getulica cuius meminit plinius ex ſanguine muricis tīgitur purpura:unde muricem ꝓ ipſo colore ponit; murices āt ſūt ex genere aquatilium quæ teſta ītegūtur. Vomano:uamanus fluuius agri piceni:labitur ꝓpe adriā quæ mari adriatico nomen dedit: colonia fuit herruſcorum diſtabatque a mari autore plinio.vii.milibus paſſuum. Aſcli :aſculū picenum adhuc retinet nomē denoīatum a pico qđ hyrſitum appellat alludens ad plumas pici : cuius auſpicio id oppidum cōditum ſuit:& denominatum picenum & illum qui ferebat uexillum appellat:inclementē alludens ad ſeueritatem pici qui ſe circe amanti noluit indulgere. Inclemens : bellicoſus: & aſper. Vepicus pu͡us picus:qm̄ ex hoīe fuit diminutus in auem:ue pticula aliqn̄ auget ut uehemēs: aliqn̄ diminuit:ut ueiuppiter:i.pu͡us iuppiter:& uepicus pu͡us picus:hic fuit filius ſaturni:cui formā humanam circe ademit. Statuit:dedit nomē aſculo piceno. Fugiētis:pici qui fugiebat ui carminis a natura humana ad naturam auis. Honorē croceū:pulchritudinem ipſius pici. Tellus:picena regio poſſeſſa fuerat a pelaſgis quoqꝫ rex fuit eſis qui eſi fluuio nomē ddit :hic fluuius picēos ab ūbris diſterminat labēs īter anconē & ſenogalliam ī mare adriacū quōdā erat terminus italiæ poſtea fuit rubico.

Populos asilos: hoc finger poeta uidetur cũ nulla de hoc mētio sit apud cosmographos. Sed non ruricolæ: describit nũc umbros q usqu rauennam extendebāt quondā & tiberi dirimūtur a thuscis appēnino & esi fluuio a picēis sita ē umbria inter sabinos: thuscos & picenos. Vmbrorum gens antiquissima existimat. Inquit plinius ut quos imbros a græcis putent dictos q inundatione terrarū imbribus supfuissent. habitabant quondam in cauernis montium, ideo poeta dicit illos uenisse ex cauis montibus alludēs ad illorum antiquitatem qua in mōtibus uitam degebāt cum plana aquis natarent.

Q uis esis regnator erat fluuioque relinquit.
N omen: et a sese populos tum dixit asilos.
S ed nō ruriculæ firmarūt robore castra.
D eteriore cauis uenientes mōtibus umbri
H os esis sapisque lauāt: rapidasque sonanti
V ertice cōtorquēs ūdas p saxa metaurus.
E t lauat ingētem pfūdens flumine sacro.
C litūnus taurū: narque albescētibus undis
I n tybri properās: tiniæque inglorius humor.
E t clanis et rubico et senonū de noie sene.
S ed pater ingēti medios illabitur amne
A lbula: et īmota pstringit mœnia ripa.
H is urbes arna et latis meuania pratis.
H ispellum: et duro mōti p saxa recūbēs
N arnia et infestū nebulis humētibus olim.
I nginum patuloque iacēs sine mœnibus aruo.
F ulginia: his populi fortes amerinus et armis
V el rastris laudāde camers his sarsina diues
L actis et haud parci martem coluisse tudertes.
D uctor piso uiros spernaces mortis agebat.
O re puer: puerique habitu: sed corde sagaci
E quabat seniū: atque astu supauerat annos.
I s primam ante aciē pictis radiabat in armis.
A rsacidum: et fuluo micat ignea gemma monili
I amque per hetruscos legio completa maniplos.

Nō deteriore robore: nō minoribus uiribus militū: esis ut dictū ē diuidit umbros a picenis: sapis est fluuius ppe rubiconē & ariminū: metaurus fluuius ūbriæ q labēs confragosus p saxa secat appenninū & in mare adriaticum euoluit clarus cede asdrubalis. Vertice: aqua. Clitunnus: fluuius de quo supra labit ppe meuaniam & ulginiam cuius aq quondam loti tauri ioui capitolio mactabāt ab his q triūphabant. Nar fluuius ūbriæ sulphureus labit ppe narniā & īter āne: & tyberī miscet. Tiniæ: tinias ē fluuius ppe meuaniam & clitūnū quo ut inqt strabo collectos fructus ex agris deuehebant staphis ī tiberim: iō appellar ipsum inglorıū qm̄ non erat nauigabilis: nec hēbat nomē cū eēt potius riuus quā fluuius. clanis ēt ē fluuius umbriæ. Rubico: ē fluuius īter ariminū & rauennā quondam finis italiæ: ab eo. n. cisalpina gallia īcipiebat. Senæ: urbs cōdita fuit a gallis senonibus appellataque ē senogallia & adhuc retinet nomen. Albula q alio noie dicit tibris umbros ab hetruscis diuidit: influūt in eū tinias & clāis augeturque aliis postea nūero. xl. inter quos sunt nar. & anio ambo nauigabiles labit & appēnino in primo ortu tenuis & mitis in cursu q̄uis subitis aliqñ īcremētis augeat restagnat: interdū ī urbe qd' cū accidit famē pestemque portēdit. Perstringit: alluit mœnia romana immota ripa: qa lento pede fluit: & nō uexat ripā. Arna: oppidū umbriæ cuius nulla extat memoria: plinius recēsens populos umbriæ ponit ēt arnates. Meuania: ē urbs in plano sita nobilis ciue suo ppertio & clitumno fluuio qui a poetis celebratur. Lætis: fertilibus. Hispellū: ē oppidū ūbriæ īter asisiū & fulginiā ad radicē mōtis sitū adhuc retinet nomē. Narnia: urbs ūbriæ in mōte sita: nomē accepit a fluuio cū prius negnū appellaretur. Inginū: oppidum umbriæ in loco palustri quondam situm: ideo dicit fuisse infestum ac pestilens ppter nebulas: strabo dicit inginum esse montē: hic accipitur pro urbe: urbs certe & mōs eiusdem nominis esse debuit. Fulginia: ubrs sita in medio campi qui ē inter spoletum & perusiam quondam sine mœnibus erat: nunc autem muris ægregie cincta & edificiis ita ornata ut umbriæ ciuitates facile superet. Amerinus: ab amerio oppido umbriæ in monte sito quod adhuc retinet nomē.

Camers: camertes sunt populi umbriæ ī montibus qui umbros a picenis diuidunt: erant camertes boni agricolæ ac boni milites. Sarsina: retinet etiānum nomen nobilis copia lactis: ac plauto alumno.

Tudertes: appido quod etiam nūc dicitur tuder in mōtibus umbriæ situm uersus hetruriā a quo tudertes denoīantur qui quōdam fuerunt bellicosi. Piso: fingit hoc poeta ppter illū pisonem q postea fuit: & Marci antonii auspicio cōtra parthos pfectus ē. Arsacidū: parthorum. arsaces ut scribit strabo libro. xi. Vir scytha parthiam īuasit occupauitque: & ab eo parthorum reges arsacidæ dicti sūt. Sagaci: prudenti in ea quippe ætatæ uidebatur habere prudentiam senilem. Ignea gemma: lucidus lapis præciosus. Fuluo: aureo monili: ut moris est parthorū. Iamque per hetruscos: describit hetruscos. hetruria diuitur a liguribus amme macra: & extenditur usque ad ostia tiberina ex altera parte cōtingit umbros & sabinos uarios habuit quondam habitatores pelasgos. scilicet et thyrrhenos qui ex lydia uenerunt Thusci appellati sunt græcorum lingua a sacrifico ritu.

Galbam: alludit ad galbam qui Neroni successit ĩ ĩperio & factus ĩpator autore tranqllo stemma ĩ atrio ꝓposuit quo p̃rnã originẽ ad iouẽ maternã ad pasiphaen minoĩs uxorẽ referebat ad hãc: igitur iactãtiam poeta respexit. Orditur: inchoat & dat inititum. Clari p̃res: quoniam familia sergiorum clarissima fuit quã galba imperator illustriorem reddidit: & sergius galba cõsularis tempoꝝ suorum eloquẽtissimus. Cere: oppidũ hetruriæ adhuc retinet nomen: prius uocabatur agilla. cãm noĩs lege apud straboñ. Cortona: oppidũ hetruriæ domus tharcontis: ut ait poeta a quo tarquinii oppidum

Rectorẽ magno spectat noĩe galbã.
Huic genus orditur: minos inuisaque tauro.
Pasiphæs: clarique de hinc stãt ordine patres
Lectos cere uiros lectos corona superbi
Tarcontis domus et ueteres misere grauiscæ.
Nec nõ argolico dilectum littus alesso
Alsium: et obsesse cãpo squalente fregenæ
Affuit: et sacris interpres fulminis alis.
Fesula: et antiquus romanis mœnibus horror
Clusinum uulgus: cũ porsena magnæ iubeba
Nequiq̃ pulsos romæ imperitare supbos.
Tũc quos a niueis exegit luna metallis
Insignis portu: quo nõ spaciosior alter
Innũeras cæpisse rates: et claudere põtum.
Mœniæque decus quõdam uetulonia gentis.
Bissenos hæc prima dedit præcedere fasces.
Et iunxit totidem tacito terrore secures.
Hæc altas eboris decorauit honore curules
Et princeps tyrio uestem pretexuit ostro

nomen accepit hic ciuitates. xii. condidit. Venerat. n. ex lydia cum tyrrhẽo ab ineunte ætate canus fuit; qua re illius prudentia significabatur; cortona non multũ distat ab arretio & lacu perusino. Supbi: nobilis & clari. Grauiscæ: oppidũ ad mare situm qđ ab aeris grauitate nomẽ accepit: Vir. intempestas grauiscas appellat. Alsium: oppidũ nõ longe a pyrgis in ora maritima conditũ ut uult poeta ad imitatõnem Virgilii ab haleso agamẽnonis auriga seu filio: ut quidã uolunt: Vir. hinc agamemnonius troiani noĩs hostis; curru iungit alesus æquos. Argolico: græco. Fregene: oppidum ꝓpe alsium obsessũ paludibus: ideo ait campo squalente idest inculto & paludoso. Fesula; oppidum ĩ mõte supra florentiã quondam erat domicilium augurum: iõ dicit ipsam fuisse interpretẽ fulminis. i. cognouisse qđ tacta de cœlo portenderent p aucs. Sacris alis: auibus facientibus augurium.

Clusinum uulgus; clusiũ oppidũ hetruriæ adhuc retinet nomen ubi regnauit porsena; qui romanis timorẽ incussit cũ tarqnos pulsos in regnũ reponeꝛ uellet: & ianiculum occupauit. Superbos: tarquiniũ supbum & filios. Lũa: oppidũ hetruriæ uersus ligures amplissimum habẽs portum græci autore strabone portum & urbem selenes idest lunæ appellant: urbs non sane magna; portus uero maius ẽ & pulcherrimus multos intra se portus amplectens magnæ profunditatis: ut omnium qui quondam maris imperium tenebant facile receptaculum fieret. Illic: effodunt marmora candidissima & translucida. Niueis metallis: marmore lunensi albo. metallum significat uenã: ex qua exeiditur aurum argentum es marmur & cætera: id genus. Exegit: emisit. Vetulonia: oppidum hetruriæ unum ex xii. conditis a tarchõte memoriæ proditum est inquit strabo triumphalia ornamenta insigniaque cõsularia & omnium magistratuum ornamenta romã ex tarquinus allata esse. Virgas sæcures tubas sacrorumque ritus: auguria & musicem dionysius quem alii sequuntur scribit hæc ornamenta totius hetruriæ consensu allata fuisse tarquinio prisco ĩ signum pacis. ornamenta data a thuscis fuerunt: sceptrum eburnum: in cuius uertice aquila erat. Sella curulis eburna: corona aurea pretexta insigne magistratuum. Vestis triumphalis quæ picta erat. uicti hetrusci regum suorum insignia tarquino attulerunt quibus reges romani usi sunt & consules & prætores aliqui dicunt hæc insignia fuisse accepta a romulo poeta non sine ratione dicit uetuloniam dedisse ornamenta quoniam erat regia regum hetruscorum & illarum urbium caput quæ & populonia dicebatur Virgilius populoniam matrem appellat: sita erat in promõtorio. Meoniæ gentis: hetruscæ quoniam meonii tenuerunt hetruriam: ut dictum est. Tacito terrore: nam secures uisæ terrorem omnibus incutiebant quamuis nihil dicerent præferebantur quippe ad terrorem & etiam fasces quibus supplicio afficiebantur nocentes. Curules sellas prætorum & edilium curulium. erant enim ediles populares & curules qui reddebant iura et de quibusdam rebus proponebant edicta. unde est edilitium edictum in libris digestorum & horum dicebatur maior ædilitas lege plutarchum in uita Marii. gællius ait libro quarto senatores qui curulem magistratum gessissent curru in curiam uehebantur honoris grã. In quo curru sella esset supra quam considerent quæ ob eam causam curulis appellaretur. Princeps: prima. Ostro: purpura: quoniam prætexta quæ erat insigne magistratuum dicta est qm̃ purpura pretexebat. iõ dicit poeta pretexuit ut prætextam intelligeret: Macrobius ait: tullus hostilius debellatis hætruscis sellam curulem lictores: et togam pictam atque prætextã quæ insignia magistratuum hetruscorũ erant primus ut romæ haberẽtur instituit: sed prætextam illo sæculo puerilis nõ usurpabat ætas: erat. n. ut cætera quæ enumeraui honoris habitus lictores apud antiquos ferebant fasces: apparitores uero secures.

Acre:tuba ænea quam romani acceperũt ab hetruscis. Nepetina:nepe oppidum prope sutriũ qđ adhuc retinet nomen. Equique falisci:æquum falilcum oppidum in uia flaminia cuius ruinæ ad adhuc uisuntur:& uestigia corrupto uerbo apud strabonem.habet enim impressus codex eaci sinfa/liscum. Virgilius dicit æquosque faliscos. Flauina:oppidum fuit hetruriæ quod intercidit fabaria. stagna sunt ad mare prope romam quorum meminit strabo:lacus cimini & sylua est inter roncilionẽ & uiterbium:nunc dicitur lacus uici:illam syluam fabius peruiam fecit romano militi: Virg.& cimi/ni cum monte lacus:Sutrium adhuc retinet nomen oppidum uetustissimum distat ab urbe.xxiiii.mi.pass. Soracte: mons phœbo sacer: in confinus sabinorum:& thuscorum:ideo poeta dicit hetruscos frequẽtare soracte in ea parte.s. montis quæ uergit ad thuscos: quoniã in altera habitant sabini. Codone:pelle.nã codon significat pellem feræ crudam. Lycios arcus appollineos a lycia ubi appollo colebatur: hi populi hẽbãt hastas & dampnabant arcus. Cautum: munitum & tectum. Marsica pubes: post truentũ fluuium asculi de quo dictum ẽ ad meridiem sũt marrucini: frẽtani:uestini:peligni:& marsi cõtermini latinis:qui quondam bellicosi fuerunt & a Virgilio inter acies italiæ populos ĩ primis commemorant̃ ; his uerbis:hæc genus acre uirum marsos pubemque sabellam.aduersabãtur ẽt serpẽtibus quẽadmodum psyli in aphrica & oblongenes in ĩsula cypro:callebant ẽt uires herbarum quæ plurimæ in mar i: montibus gignuntur:nomen acceperũt ut uolut plinius a marso cyrces & ulyxis filio syllius dicit denoĩatos fuisse a marsia q cum appolline certauit:& uictus migrauit ad populos quos a se marsos appellauit:aliqui uolũt appellatos a marsia duce lydorum qui illic condidit archippe oppidum haustum quõdam a fucino lacu:hiagnis autore apuleio pater fuit marsiæ eumque musicen docuit:erat marsias uultu ferino trux:hispidus multibarbus spinis:& pilis obsitus:marsias ẽ fluuius phrygiæ apud celenas in cuius ripis optime harundines ad cantum nascuntur. ideo nata est fabula de marsia musico, Anguitia soror fuit circes & medeæ filia æte regis colchoꝝ:& tenuit loca uicĩa fucio q ẽ lacus apud marsos:docuitque marsos remedia aduersus serpẽtes:carminibus eos sopire & tactos carmĩe:& suctu leuare: docuit etiam magicem deducere lunam e cœlo quod in primis exercuerunt thessalæ mulieres.unde thessalicus rhombus apud poetas & attaciam artem idest magicen thessalam apud papinium in thebaide. Cantare:carminæ ĩmittere sonum serpentibus. Hebetare:obtusum reddere ut nocere nõ posset. Prolem:filiam.Mala grãia. herbas ueneficiis aptas quas herbas nocẽtes appellat Horatius. Domare:uincere & liberare læsos tactu.

Hæc eadem pugnas accendere protulit ære
Hos iuxta nepesina cohors æqque falisci
Quique tuos flauĩa focos.sabaria quique
Stagna tenẽt:ciminique lacũ: q sutria tecta
Haud procul et sacrum phœbo soracte frequentãt.
Spicula bina gerunt caput his cudone ferino.
Stat cautum lycios damnant hastilibus arcus.
Hæ bellare acies norant.ac marsica pubes
Et bellare manu ;et chelydris cãtare soporem.
Vipereumque herbis hebetare et carmine dentem.
Aeetæ prolẽ anguitiam mala gramina primam
Monstrauisse ferũt:tactuque domare uenena.
Et lunam excussisse polo:stridoribus amnes.
Frenãtem:ac siluis montem nudasse uocatis.
Sed populis nomen posuit metuentior hospes
Cũ frigeret phrygios trans æquora marsia crenos
Mygdoniam phœbi supatus pectine loton.
Marruuium ueteris celebratum noĩe marri
Vrbibus ẽ illis caput interiorque per udos.

Excussisse:deduxisse ut herbas despumaret ueneficiis præparatas.unde iuuenalis notans garrulitatẽ mulierũ ait:una laboranti poterit succurrere lunæ ; & Papinius qualis per nubila phebes a tracia rubet arte labor ; & Horatius ĩ sermonibus:serpentes atque uideres infernas ; errare canes lunamque rubentem ne foret his testis post magna latere sepulchra. Metuentior:metuens comparatiuum pro positiuo:nam timebat apollinem. Phrygios crenos:idest locum & uallem phrygiæ in qua uictus fuit marsias ab apolline quæ aulocrene dicitur autore plinio prope urbem celenas:plinius ait marsias ibi creditur ortus ac paulopost conditus. Vbi certauit tibiarum cantu cum apolline aulocrene uocatur uallis. Lucanus:& quæ tua numĩa pallas lugẽt dãnate phebo uictore celene:& Herodotus libro septio scribit apud celenas fuisse pellem marsie detractam ab apolline formatam in utrem. Loton ; lotos arbor ex qua optimæ fiebant tibiæ Mygdonia est prouincia phrygiæ ubi fuit pria marsiæ ; ideo tibiam marsiæ appellauit lotõ mygdoniã. Pectĩe phœbi:plectro:& cithara apollinea. Superatus loton. idest uictus ab apolline in certamine musices. Marruuium:oppidum marsorum conditum a marro caput erat marsorum , Alba: urbs in ædito loco sita:ubi plurima antiquitatis monumenta: extãt: pomis habundat & propter siccitatem soli non magnam uim habet tritici: distat nunc a fucino lacu tribus milibus passuum quondam erat propinquior :cum fucinus ad ueterem ripam se extenderet et antequam agri essent desiccati emissario claudii principis. Interior :uersus latinos.

Ludos:perfusos aqua fucini qui quondã excrescebat in campos allenses:ut uetus ripa ipsius testatur

occupabantur uicini agri incrementis aquarum: quæ per .vii. annos fiebant; aliqui ex romanis uoluerunt effosso monte lacum emittere in lyrim amnem: si agri siccati cocederent: claudius princeps emissarium fecit magis: ut inquit Tranquillus spe gloriæ quæ copendii: ager albensis cum sit glareosus no multum est aptus cereri sed potius croco; & pomis alba: quondam numerabatur inter urbes latinas: Ideo dicit Strabo alba marsis finitima; oppidulum quod cesas appellant indigenæ meum natale solu quattuor milibus passuum ab alba distat; ad radices montis situm: in quo dictamnum nascitur: hæc dixi ne ingratus erga patriá uiderer me am: qua nil mihi est iucundius: nil antiquius. Acer pelignus; peligni sut post marsos: quorum caput nunc est sulmo patria Ouidii: sita est ea urbs in plão circundata montibus: aquis irrigua qbus locus ille in æstate amenus efficitur in hyeme autè frigidissimus: Ouidius appellat sulmonem aquasum. Acer: bellicosus. Vicinus miles sanguine: idest qui erat ex castello sanguinis: quod adhuc retinet nomen & celebre est: nundinis quæ illic quot annis celebrantur: poeta dicit castellum sanguinis habuisse originem a calibus: quæ sunt in campania nomenque sortitæ sunt a calai codi tore ut canit Syllius: a calibus uinum calenum dictum: ibi etiam autore Catone in re rustica fiebant optimi centones: calais fuit filius boreæ: & orthie filiæ erithei atheniensis: quam rapuit boreas siue thraces nomine boreæ. Vnde Ouidius in heroidibus. Nomine cæperut aquilonis ericthida thraces & alibi. Tam gelidus cum sis: nec te tamen iprobe quodam. Ignibus atteis incaluisse neges. Geticis: threiciis quoniá getæ mixti fuerunt thracibus. Vago: quoniam uenti uagantur. Vestina iuuentus: uestini sunt contermini pelignis: & marrucinis: qui usque ad truentum extedutur ex alio latere sunt confines sanniti bus & campanis: apud uestinos erat quodam copia casei qui uestinus appellat: de quo Martialis. si sine carne uoles ientacula sumere frugi. Hæc tibi uestino d grege massa ueit; fiscellu fuit oppidum uestinorum. Pinnam uirentem: pinna adhuc retinet nomé quoniam dicit ciuitas pinnæ urbs uetustissima ultra pelignos uersus mare adriacum clara oliuetis & olei copia ac pascuis: ideo pinnam uirentem appellauit. Auella: oppidum uestinorum a quo auellana dicitur autore Macrobio: hét etiam ea urbs pascua uiridia: & quæ attonsa statim resurgut. Marrucina simul. marrucini & fretani accolunt orá maris adriaci usque ad appullos: & ab alio latere picenos: a quibus trueto fluuio separantur: frentani dicutur a frentano oppido quod erat prope theanum appulum. Corfini: corfinium caput aliquando pelignorum fuit quod samnites commune uniuersis demostrantes tra slato noíe italicam appellantes contra populum romanum receptaculum propugnaculumque constituerunt. Syllius corfinium ascribit marrucinis. Magnum theate: theate caput fuit marrucinorum, ideo ait magnum adhuc retinet nomen: dicitur enim ciuitas theatis. Sparus: est telum agreste; habebant etiam fundas quibus aues ex aere deiiciebant. Obit: circundat. Iam uero quos diues opu: post lyrum amnem est campania dicta a capua: quondam in campanie erant populosæ urbes: quæ capuam perinde acearum caput appellarunt: fœlix regio uini præstantia & tritici: unde Plinius ait hinc felix illa campania; quam ueteres dixerunt summum liberi patris cum cerere certamen. Toto tractu: tota regione, tractus proprie dicit couallis. Osci: fuerut populi capaniæ antiquissimi & liguá p se oscá hébát ex qua et qbusdá aliis facta e romana. Sinuessa: adhuc retinet nome hens aqs callidas uoluptati & curádæ ualitudini aptas, io sinuessá appellat tepenté. Vulturnu: oppidu & fluuius eiusdé nois i capania. Amycle. i capania deletæ fuerut a serpétibus autor Plinio, io poeta dicit silétia illas euertisse qm nullo clamor hostiu deletæ sut, qre Vir, tacitas dixeri amiclas seruius roes refert.

Alba sedet campos: pomisque repédit aristas:
Cætera in obscuro fame et sine noie uulgi
Sed numero castella ualét: coiungitur acer:
Pelignus: gelidosque rapit sulmone cohortes.
Nec cedit studio uicinus sanguine miles.
Quem genuere cales: no paruus coditor urbi.
Vt fama é callais boreæ quem rapta per auras
Orithyia uago geticis nutriuit in antris.
Haud illo leuior bellis uestina iuuentus.
Agmina dé sauit uenatu dura ferarum.
Qui fiscelle tuas arces pinnamque uirentem
Pascuaque haud tarde redeútia codet auellæ:
Marrucina simul frétanis emula pubes
Corfini populos magnúque teate trahebat.
Omnibus in pugna fertur sparus. oibus alto
Assuete uolucrem cœlo dimittere fundæ.
Pectora pellis obit cesi uenatibus ursi.
Iam uero quos diues opú: quos diues auorum
Et toto dabat ad bellum campania tractu.
Ductorum aduentum uicinis sedibus osci
Seruabant; sinuessa tepens; fluctuque sonorum.
Vulturnum: quasque euertere siletia amicle.

Fundi ciuitas campaniæ adhuc retinent nomē. Caieta: appellata est a curuitate littoris: quoniam lacones qui illic habitarunt caieta curua appellant. aliqui uolunt denominatam a nutrice æneæ illic regnauit Lamus rex lestrigonū: a quo lamiarum familia romæ Horatius. In carminibus heli uetusto nobilis ab lamo. Domus antiphatæ: idest formiæ: nam phormiis regnauit antiphates rex lestrigonum: phormias Lachonei condiderūt: Plinius ait: post caietam est oppidum phormiæ antiqua lestrigonum sedes. Compressa freto: quoniam est ad mare inferum. Linternum: oppidum est prope sinuessam habens stagna & paludes. Cumæ oppidum campaniæ cōditū a chalcidensibus qui ex euboia uenerunt & ēt cumeis a quibus nomen accepit: clarum oraculo sybillæ quā cumeam appellant & templo Apollinis qď dedalus posuit ideo Virg. arcem cumeam chalcidicam appellat prope cumas ē pallīaria sylua: aliqui uolunt cumas a fluctibus dictas: cymata enim græce fluctus dicūtur latine. Nuceria: oppidum cāpaniæ adhuc retinet nomen. Gaurus: oppidū ad mare cum optima statione nauium euplea etiam dicitur: idest bōa nauigātibus: Papinius in syluis: & placidum limen numēque euplea carinis: etiam est illic gaurus mons uitibus consitus. Idē papinius spectat & Icario nēorosus palmite gaurus. Naualibus: nauale dicitur proprie locus in quo naues fiunt: & continentur priusq̄ in aquam deducantur. Prole dicarchea: idest puteolanis colonis: puteoli prius uocabant̄ dicarchia quoniā ea ciuitas quondam iustissime regebatur. Inde a puteorū frequentia nomen accepit: ut aliqui uoluerunt ab aquarum putore quæ sulphureæ per totum illum tractum scatent.

Eundique et regaciata lamo caieta domusque
Antiphate cōpressa freto: stagnisque palustræ
Linternū: et quōdam fatorum cōscia cumæ
Illic nuceria et gaurus naualibus apta
Prole dicarchea multo cum milite graia
Illic parthenope ac peno nō puia nola
Alife et clanio cōtempte semp acerræ
Sarrastis etiam populos totasque uideres
Sarni mitis opes: allic quos sulfure pingues.
Phlegrei legere sinus misenus et ardens
Ore gigāteo sedes ithacesia bai.
Non prochyte nō ardentem sortita typhoca
Inarime non antiqui saxosa telonis.
Insula: nec paruis haberat calatia muris
Surrentum et pauper sulci cerealis auella
In primis capua heu rebus seruare serenis.
Inconsulta modum et prauo peritura tumore.
Lectos rectoris formabat scipio bello:

Graia parthenope: neapolus quam cumei: inde chalcidenses incoluerūt & ex pithecusis athenisque uenientes. Vnde neapolis idest noua ciuitas appellata: & ideo graiam parthenopen appellauit: hoc nomen a parthenope una ex syrenibus sortita est cuius sepulchrum neapoli ostendebatur. Nola: clara ciuitas adhuc nomen retinet quam annibal post pugnam cannēsem expugnare adortus a Marcello qui erat intus a muris pulsus fugatusque est: tūc primum annibal didicit se posse in italia uinci. nola est prope uesuuium montem qui nūc dicitur mons summæ: ubi nascitur uinum græcum arsit ille mons imperante Tito in qua conflagratione duo uiri clarissimi desiderati sunt Saleius bassus & Plinius qui naturalem scripsit historiam. Poeno: ānibali. Aliphe: oppidulū campaniæ & etiam acerræ quas clanius amnis inundationibus infestat. ideo dicit Virgilius: & uacuis clanius non æquus acerris. sunt acerræ ꝑpe nolam: & nuceriam. Sarrastis populos: Sarnus fluuius adhuc retinet nomen a quo sariastes populi: iō poeta mittem appellat: sarnum quoniam non ē præceps in cursu nec accolas inundationibus uexat. Phlegrei sinus: campus phlegreus ē in campania in quo hercules: ut uolunt fabulæ prope acherusiam paludem deleuit gigantes & a pompa triumphi pompeios oppidum appellauit quod ideo fictum est autore Strabōe quoniam terra illa suapte uirtute præliorum concitatrix erat: sulphureus est ille tractus & ideo calidas habet aquas & aliquando naturali incendio flagrat. Misenus: est promontorium ꝑpe cumas denomīatum a miseno comite æneæ ut placet Virgilio. Sedes bai: baius socius ulyssis ithacensis nomen dedit bais ubi erant balneæ ab omnibus celebrate fingunt poete typheum gigantem fulmine deiectum sub his locis esse sepultum. Ithacesia: ab ithaca patria ulyxis. Prochyta: est īsula ante ausenum prope quam est inarimæ quæ & ænaria dicitur a statione nauium eneæ sub qua dicit̄ sepultus typheus gigas. Insula telonis: capreæ ubi telon ut dictum est regnauit: saxosa ē insula non procul a neapoli. Calacia: oppidum campaniæ prope surrentum. Vnde pocula quondam afferebantur. Martialis Surrentina bibis: nec myrrhina picta nec aurum. Sume dabunt calices hæc tibi uina suos Auella oppidum non ꝑcul & nuceria quæ angustos habet campos ad Triticum ferendum.

Capua est caput campaniæ ut dictum est quæ fortunæ indulgentia elata post pugnam cannensem desciuit ad poenos. Serenis: prosperis. Modum: mēsuram. Prauo tumore: superbia ut habebimus demū romāi cāpanos ui subactos calamitatibus affecerūt: & eoꝝ agros sorte diuiserūt. Scipio: q postea cognoīatus ē aphricanus: hos populos formabat ad prælium: & noluit ut pilis idest hastis uterent̄.

Ferro: thorace ferreo de more parentũ ná cápani gerebát tela leuia Vir. de campanis ait teretes sũt aclides illis tela: sed hæc léto mos est aptare flagello. aclis ẽ tælum breue qđ a mẽro iuuaſ. Ad rura: ad usũ ruris & agriculturæ ipse Scipio quẽ laudat poeta. Vibrate: uibrabit. Murales: fossas murorꝫ. Vadũ: fluuiũ. Alite planta: pede celeri. i. cursu supabat equũ q admotis calcaribus ĩpellebatur ad cursũ. Præuertit: transit Vir. dixit uolucrẽque fuga præuertiſ ebrum: & horatius ĩ sermonibus illuc præuertamur. i. transeamus. Spatiũ: distantiã quæ erat ab uno latere castrorꝫ ad aliud. Martia: bellicosa & seueta. Faciles: molles nõ retortæ.

Ille uiris pila et ferro circundare pectus
Addiderat leuiora domo de more parentum
Gestabant tela ambustas sine cuspide cornos:
Aclidis usus erat: factæque ad rura bipennes.
Ipse inter medios uenturæ ingentia laudis
Signa dabat: uibrare sudem transmittere saltu
Muralis fossas undosum frangere nando
Indutus thoraca uadum: spectacula tanta
Ante acies uirtutis erant: sæpe alite planta
Ilia perfossum et campi per aperta uolantem
Ipse pedes præuertit equum: sæpe arduus idem
Castrorum spatium et saxo transmisit et hasta.
Martia frons facilesque comæ: nec pone retroque
Cæsaries breuior: flagrabant lumina miri
Aspectu gratusque inerat uisentibus horror.
Affuit et samnis nondum uergente fauore
Ad penos: sed nec ueteri purgatus ab ira.
Qui batalum mucrasque metunt bouiania quique
Fatigant lustra aut caudinis faucibus herent.
Et quos aut rufre aut quos esernia: quosue
Obscura incultis herdonia misit ab agris.
Bruttius haud dispar animorum: unaque iuuentus
Lucanis excita iugis: hirpinaque pubes
Horrebat telis: et tergo hirsuta ferarum
Hos uenatus alit: lustra incoluere fitimque
Auertunt fluuio: somnique labore parantur.
Additur his calaber: salentinæque cohortes.

Flagrabant lumina: ad imitationẽ Virgilii tribuit hoc Scipioni poeta q de Augusto sic cecinit ĩ octauo: geminas cui tpa flãmas Læta uomunt. Suetonius de oculis augusti sic scribit. Oculos habuit claros: & nitidos qbus ẽt existimari uolebat inesse quiddã diuini uigoris gaudebatque siqui sibi acrius intuẽti quasi ad fulgorẽ solis uultũ suũ submitterẽt. ad qđ alludit syllius dicens: gratusque inerat uisẽtibus horror. Affuit & samnis: describit nũc samnites q sũt post cãpanos orti a sabinis uoto uere sacro. ĩde sabelli dicti p diminutionẽ opicos q uicatim habitabant eiecerunt sedesque illic posuere suas: nunc ad bellũ uenerũt p romanis sed ignominiæ acceptæ cum scilicet sub iugum missi sũt illis ĩ mẽtẽ ueniebat. post cladẽ ad cãnas defecerũt ad annibalẽ. L. sylla tãdem eos deleuit.

Veteri ira: samnites bellum gerẽtes cũ romanis. T. Veturio caluino. & Sp. Veturio conss. ad furcas caudinas quæ sũt ĩ samnio exercitũ romanum insidiis: & fraude locorum circumuẽtum cum magno romani nominis dedecoꝛ subiugũ miserunt: & ipsos consules prope seminudos. Inde papyrius cursor sãnites magno prælio uicit. & ut ignominiam acceptam ulcisceretur septem milia hostiũ sub iugum misit: & adempta signa recuperauit & pontius herennii filius samnitum imperator ut consulum ignominiam expiaret sub iugum cum cæteris missus est. aliq dicũt non a papyrio sed a. l. Cornelio dictatoꝛ samnites sub iugum missos fuisse. hæc aũt erat uetus ira quã samnites habebant erga romanos. Batalum: mucræ & bouianum fuerũt oppida samnitum. bouianum fuit oppidum caput samnitum opulentissimũ armis uirisque. ĩde bouiania lustra dicit. i. syluas: & pascua lustra sſ cubilia ferarũ: & latebræ. Fatigant: exercent uenando & colendo. Caudinis faucibus: furcæ caudinæ sunt in samnio saltus duo sunt inquit Liuius alti angusti syluosique: mõtibus circa perpetuis inter se iuncti iacet ĩter eos satis patens clausus in medio campus herbidus aquosusque per quem medium est iter: sed antequã uenias ad eum intrãdæ primæ angustiæ sunt: & aut eadem qua te insinuaueris retro repetenda uia ẽ: aut si ire porro pergas per alium saltum arctiorem impeditioremque euadendum. Rufre: esernia: & herdonia fuerũt oppida in samnio samnites nunc dicuntur beneuentani. Bruttius haud dispar aĩorũ: bruttii sũt post samnites usque ad fretũ siculũ ita denoĩati autore Strabone ad cõtumeliã a lucanis quorꝫ fuerãt pastores a qbus ausugerunt: nã bruttius lingua lucana significat rebellẽ. Trogus tamẽ dicit denoĩatos fuisse a bruttia muliere quæ illis tradidit lucanorum oppidum. lucani sũt finitimi bruttiis: quorum caput erat petilia cõdita a philoctete. lucani habuerũt originẽ a samnitibus. hirpini sunt finitimi lucanis: qui etiã samnitica gens sunt: & ex lupo nomẽ acceperunt: qui illis in deducenda colonia dux oblatus est. Lupum. n. samnites uocant hirpum. Additur his calaber: Calabria dicta est etiã messapia a messapo duce. & peucetia a peuceno fratre œnotri: qui ueniens ex arcadia in iapygiis mõtibus cõscedit. œnotrus uero ĩ alia parte italiæ: quæ uergit ad mare tyrrhenũ. & a se denoĩauit œnotros.

Nec non brundusium quo definit itala tellus
Parebat legio audaci permissa cethego.
Cui socias uires atque indiscreta maniplis.
Arma recensebant: nunc sese ostendere miles.
Leucosiae populis: nunc quem picentia peste
Misit: et exhauste mox peno marte carille
Nunc silarus quos nutrit aqs quo gurgite tradunt:
Duriciem lapidū mersis inolescere ramis.
Illee et pugnacis laudauit tela salerni.
Falcatos enses et quae buxentia pubes.
Aprabat dextris irrasae robora clauae.
Ipse humero exertus gentili more parentum.
Difficili gaudebat aequo: roburque iuuentae
Flexu cornipedis duro exercebat in ore.
Vos etiam attritae desolataeque uirorum.
Eridani gentes nullo attendente deorum
Votis tunc uestris: casura ruistis in arma.
Certauit mutinae quassata placentia bello.
Mantua mittenda certauit pube cremonae.
Mantua musarum domus: atque ad sydera cantu
Euecta andino: et smyrneis emula plectris.
Tum uerona atesi circunflua: et undique sollers.
Arua coronantem nutrire fauentia pinum.
Vercellae fuscique ferax pollentia uilli
Et quondam teucris comes in laurentia bella

Quondam haec regio magna graecia dicta est. Salentini fūt post appulos appellati a salo idest mari. In quo idomeneus ueniens ex creta cum illyricis amicitiam iniuit. Coaluerunt enim salentini ex creta illyrico: & italia. Brundusium: est oppidum in finibus italiae uersus peloponnesum, portu nobile nomen accepit a situ & natura loci ac portus: forma enim ipsa cornibus ceruinis simillima est. lingua quippe messapiorum brundusium dicitur caput cerui. Cethego audaci: alludit ad illum cethegum qui in rem pu. coniurauit una cum aliis corruptissimis ciuibus duce catilina, & tandem in carcere tulliano necatus est. Indiscreta: indiuisa quoniam erant omnes permixti. Leucosia: insula est e regiōe ad sinum possidoniatem. nomen ab una ex syrenibus sortita. Picentia: erat caput picentum q sunt prope lucanos & samnites. pestū oppidum lucaniae aliter possidonia dicitur. ubi rosaria bis in āno geminabāt. Vnde Martialis biferique rosaria pesti.

Carille: oppidum picentum quod ānibal deleuit cum nimia pertinacia romanorum amicitiam coleret: & illis fidem seruaret. Sylarus: est fluuius inter picētes & lucanos: cui proprium illud esse traditur inquit Strabo ut ī eius aquam demissa uirgulta durentur in saxū forma tamen: coloreque seruato. Inolescere: indurari salernum oppidum paulo supra mare quod pugnax ideo appellāt quoniam romani propter picentes lucanos: & bruttios salernum custodiae gratia muniuere falcatos curuos instar falcis Vir. Falcati quominus enses. Buxētum: est oppidum lucaniae a quo buxentia pubes, ipse cethegus. Exertus: nudatus. Gentili more. quoniā cethegi nudo humero ibant ad bellum. unde cinctuti dicebātur: hic mos auspicium habuit a. L. cethego qui in pugna usus est humero exerto Lucanus exertique manus uesana cethegi. Duro: aspero qui non timebat frena. Robur iuuētae: suae scilicet ipse cethegus exercebat ī ore aeque duro: & non parente lupatis. Vos etiam attritae: describit nūc gallos cisalpinos quos dicit bello attritos quoniā huius regionis populi gallicum ante ea pertulerant furorem: & in transitu annibalis multa incommoda acceperant. Desolatae: destitutae & exhaustae uiris ī bello desyderatis. eridanus alio nomie dr̄ padus. qui ut scripsit sceptius metrodorus nomen accepit a picea arbore quae plurima est ad ipsius fontem & a gallis pades dicitur. Inde cum phaeton qui & eridanus dr̄ ardens ī ipsum decidisset eridanus appellatus est.

Votis: desyderiis. Placentia quassata bello: quoniā ꝓpe placentiā ānibal uicit romanos ut dictū ē. quā expugnare ēt tētauit. placentia: & mutina retinēt adhuc nomen. Mantua urbs insignis Vir. alūno ideo dicit ipsam esse domum musarum. Cātu andino: tuba Virgiliana quoniam Andes uicus est distans a Mātua duobus milibus passuum quem pletulas nunc appellant: Vbi natus est Virgilius ut scribit Valerius probus. Plectris smyrneis: homericis uersibus. smyrna est ciuitas meoniae in asia patria homeri quem Virgilius imitatus est: & aequauit. ideo dicit Iuuenalis dubiam facientia carmina palmam. aemulus dicitur eiusdem rei studiosus. uerona est ad radices montium ultra quos habitant germani quam atesis fluuius ingreditur & magnam ipsius partem ambit. ideo ueronam athesi circunfluam dicit. Verone adhuc uisitur amphitheatrum cum gradibus. Fauentia: est urbs inter forum liuii. & forum Cornelii idest imolam. In agro fauentino quondā erāt pinus: quae agris ornamento sūt.

Vercelle: urbs adhuc retinet nomen. ubi erant aurifodinae. Pollentia: urbs oues nigras & ad lanā optimas hēbat ideo ait pollentiā eē feracem fusci uilli: idest lanae nigrae. uillus significat pilū. Inde uillosum animal pilosum dicimus. In laurentia bella: quae fuerunt ī agro laurenti inter Turnū & aeneā.

Hocni prisca domus: hocnus filius fuit tyberis & mantus filiæ tyrhesiæ uatis thebani. hi manit prius i his montibus i qbus tybris eius pr oritur: & hæc erat patria domus hocni qui & bianor dictus e: a quo arbitror denominatū esse oppidū bianorū quod est prope bononiā hocnus compata manu suorum i subsidiū æneæ ꝑfectus est. unde Vir. in decimo canit. Quin etiā patriis agmen ciet hocnus abotis, fatidicæ manthus & thusci filius amnis: discedens ex his montibus q sunt inter bononiam & florētiam hocnus in loco plano urbē condidit & a nomīe matris mantuā appellauit. Ideo dicit: Vir. Qui muros

Hocni prisca domus paruique bononia rheni.
Quique graui remo: limosis segniter undis
Lenta paludosæ perscindunt stagna rauennæ
Tum troiana manus tellure antiquitus orti
Euganea profugique sacris antenoris oris.
Necnon cū uenetis aquileia superfuit armis:
Tum pernix ligus et sparsi p saxa uageni
In decus annibalis duros misere nepotes.
Maxima tot populis rector fiducia brutus.
Ibat et hortando notum accendebat in hostem.
Læta uiro grauitas: et mentis amabile pondus
Et sine tristitia uirtus non ille rigoris.
Ingratas laudes: nec nubem frontis amabat.
Nec famam leuo quærebat limite uitæ.
Addiderat ter mille uiros in marte sagittæ
Expertos fidus sicula regnator ab etna.

matrisque dedit tibi mātua nomē. Mātua coaluit ex thuscis thebanis: & uenetis unde Vir. canit. Gēs illi triplex. Bononia: olī felsina dicebat ad radices appennini: eratque princeps hettutiæ īde facta est romanorum colonia nomen accepisse arbitror a bois barbara līgua noīe paulum uiolato quoniā in eo tractu boi habitarunt quorū tribus centum & .xii. fuisse scripsit cato ī originibus claris uiri bononia cen set. & īprimis Ruffo poeta cuius mortem dplorat Martialis. rhenus est fluuius bononiæ cuius pars urbē nunc ingreditur i cuius ripis calami nascunt sed sagittis aptiores q̄ chartis. paruum rhenum bononiēsem appellat ad driām rheni germanici. Rauēna: īter paludes posita est a sabinis cōdita: quondā illic erat optīa gladiatorū educatio. Tū troiana manus: nunc de euganeis: & patauinis loquit: qui ab Antenore troiano habuerūt originem q euetia troia mare cōscendit: & heneti cū eo qui occiso eorū rege philomene ad troiā anthenoris auspicia sequuti sunt; superato egeo mari ionium ingressus ad litus ad intimum maris adriaci sinum peruenit & euganeis q ea loca īcolebant, pulsis patauium cōdidit: & ab henetis ueneti dicti sunt. h. mutato in. u. consonū: ut heneti: ueneti: strabo tamē suspicatur eos esse hos populos a uenetis qui sunt ad oceanum gallicum; euganei sunt appellati a præstantia & nobilitate generis Inde q honestos habet natales eugenius dicitur. Sacris oris: fatalibus. Profugi: a troia: scilicet unde ad euganeos nauigauit. Aquileia: urbs ultra fines uenetiæ condita a romanis contra imminentes barbaros. Tum pernix ligus: nunc describit ligures qui sunt inter galliam & thusciam quorum caput genua est incolunt montes: quondam uicatim habitabant terram arantes asperrimam, fatigantesque ligonibus: ideo dicit uagenos liguriæ populos esse sparsos per saxa; quondam ligures non multum æquo militabant; sed pedites in tumultuariis præsertim pugnis optimi erant: ideo poeta ligures pernices appellat idest ueloces incursu: & agiles ad prælia utebantur æreis parmis. Indecus annibalis: quoniam superati fuerunt ad cannas: quæ uictoria annibalem ornauit. Duros: patientes laborum Virgili. dicit. Assuetumque malo ligurem. Brutus: alludit ad brutum nepotem catonis uticensis ex sorore scruilia: Virum grauissimum & in philosophia secundum a Cicerone: qui autor fuit cæd s cæsarianæ. brutus inquit Plutarchus bonarum artium disciplina: & philosophiæ studiis imbutus moresque suos & natura graues: & humiles ciuilibus negociis excitans ad bonum & æquum modestissime ferri uisus est: & alibi dicit; brutum ferunt uirtutibus suis a plerisque amatum ab amicis desyderatum etiam maxime clemens fuit atque magnanimus ab omni iracundia uoluptate auaritiaque alienus; mentem etiam rectam & inflexibilem ad bonum & æquum conseruās maximam sibi gloriam auxit. Grauitas læta: adiuncta facilitati; & clementiæ. Pondus mentis: prudentia grauitas fortitudo seueritas: magnitudo animi; cum gratia; & humilitate ut ab omnibus amaretur. Sine tristitia; nam tanta uirtute præditus & grauitate insita præse ferebat hilaritatem: & nolebat laudari a rigiditate; nec amabat frontem obductam; & nubilam sed serenam; & candidā idest nolebat uideri grauis; & stoicus squalore uultus & habitu horrido atque inculto: nec quærebat famam simulatione sed mera uirtute: & talis erat qualis uideri uolebat. Leuo limitæ uitæ: idest nō simulatiōe uirtutis: sed uera uirtute quærebat famā cū nihil simulatū possit eē diuturnū: ille quærit famā nō recto limite uitæ q puersa agit: & uult uideri bonus atque laudari ut sūt philosophi ficti quos taxat iuue. & glaucus apd platonē in. ii. de re. pu. dicit postremā iniustitiā esse hoīem malum bonum apparere. Fidus regnator ab ethna hyeron rex syracusanorum misit hos sagittarios: & funditores. Fidus: nam seruauit fidem romanis: & in amicitia & officio usque ad exitum uitæ perseuerauit.

Ilua insula ẽ prope litus tyrrhenum e regione ad uolateras ubi ferrũ effodit̃ qđ redigi nõ põt ĩ massã nisi deuchat̃ ĩ continentẽ. erat in ilua portus argous dictus ab argonautis q illac nauigauerant cũ medea sororẽ circen uisere cuperet: iluam græci appellãt ethaliã. Patrio metallo: ferro qđ illic effodit̃: Ignoscet q̃uis auido. i. qcunque uidisset tot agmina pepcisset Varroni q̃tumuis auido pugnæ. Tantis agminibus: exercitũ romanũ compat classi græcoꝝ: q transmisso hellesponto troiã inuaserunt naues græcoꝝ ut ex homero colligit̃ mille. c. lxxv. fuerũt hoĩum uero. c. et. xxvi. milia biscentũ addit is: ut colligit heustachius homeri ĩterpres.

Rheteo: troiano. Feruere: celebrari & frequentari. Hellespõtus: ẽ illđ mare angustũ qđ diuidit asiam ab europa: nomẽ accepit ab helle sorore phryxi illic submersa ẽ ad hellespontũ urbs callipolis unde illud mare appellãt nũc angustias callipolis cũ incipit dilatari appellat̃ ꝑ pontis iteꝝ cõstringit̃ & appellat̃ bosphorus thracius: ubi ẽ cõstantinopolis. Inde est mare põticũ ubi sũt cyaneæ petræ q̃s symplegades appellãr. Leandrius: a leandro q cũ ex abydo ꝑ illud mare ad hero puellã enataret: quæ erat apud seston submersus ẽ. Diro uallo: ira superum romanis infelici q̃m hostes paulopost eo sũt potiti. Nec tãta miseris: describit ꝓdigia quæ fuerũt ante pugnã cãnẽsẽ priusq̃ nouæ legiões ab urbe signa mouerent decẽuiri libros adire ac inspicere iussi sũt ꝓp territos hoĩes nouis ꝓdigiis, nã & romæ in auẽtino & ariciæ nũtiatũ erat eodẽ tẽpe lapidibus pluisse. Prodere: ꝓdigiis significare. Maniplis: militibus. Pinnæ: eminentiæ ac fumitates castroꝝ. Nutãti: mouẽti sese garganus mõs ẽ apuliæ aufidus fluuius ĩ cuius ripis fuit illa pugna. Ceraunia: sunt montes epyri a crebris fulminibus denominati. Lato ponto: mare adriaco; tamẽ non multũ distant ab hydrũte ac brũdusio. Sipus: oppidũ apuliæ denominatũ a sepiis quæ illuc fluctibus ĩpellunt̃. Bubo; ut inqt Pli. publicis auspiciis maxime funebris ẽ uolat trãsuersus. unde deuia auis dicit̃ ab ouidio colitque loca auia & deserta nec canit sed gemit semel intrauit cellã iouis capitolini & tota urbs lustrata ẽ. Aqlis: uexillis romanis. Rubuit lætale: qa portendit ĩfelicitatem regnis. Galloꝝ bustis: busta galloꝝ erant ꝓpe capitolium dicta a gallis q cum capitolium obsiderent & peste cõficerent aggerati & cremati sũt autor ẽ Varro; & Li. li. v. ab urbe condita. Templis iouis: ex æde capitolina iouis: & albana. Quirini p̃ris: romuli urbis conditoris. Alia; fluuius de quo supra ubi romãi cũ gallis ĩfeliciter pugnauerunt. Horrificis: incutiẽtibus horrorẽ. Nõ sedere loco: q̃m mouebantur.

A parte libyes: quoniã libyci calamitatẽ tũc romanis afferebant: iõ ait uenisse faces a parte libyes: & ipse annibal erat fax quæ italiã adurebat. Pli. ait emicant & faces non nisi cum decidunt uisæ.

Non totidem ilua uiros sed lectos cingere ferrum
Armarat patrio quo nutrit bella metallo.
Ignoscet quãuis auido committere pugnam
Varroni: quicunque simul tot tela uideret.
Tantis agminibus rheteo littore quondam:
Feruere cum magnæ troiam inuasere micenæ.
Mille rates uidit leandrius hellespontus.
Vtuentũ ad cannas urbis uestigia priscæ
Defigunt diro signa infœlicia uallo.
Nec tanta miseris iamque impendente ruina
Cessarunt superi uicinas prodere clades
Per subitum attonitis pila exarsere maniplis.
Et celsæ toto ciciderunt aggere pinnæ:
Nutantique tuens prostrauit uertice siluas
Garganus: fundoque imo mugiuit anhelans
Aufidus: et magno late distantia ponto
Terruerunt pauidos accensa ceraunia nautas.
Quæsiuit calaber subducta luce repente
Immensis tenebris et terram et littora sipus
Obseditque frequens castrorum limina bubo.
Nec densæ trepidis absunt se inuoluere nubes.
Cessaruntque aquilis: non unus crine corusco
Regnorum euersor rubuit lætale cometes
Castra quoque et uallum rabidæ sub nocte silẽti
Irrupere feræ: raptique ante ora pauentum
Adiunctos uigilis sparserunt membra per agros.
Ludificante etiam terroris imagine somnos
Gallorum uisi bustis rupere nitores.
Terque quaterque solo penitus tremuere reuulsæ
Tarpeiæ rupes: atque atro sanguine flumen
Manauit iouis in templis: lachrymæque uetusta
Effigie patris large fluxere quirini
Maior et horrificis sese extulit alia ripis.
Non alpes sedere loco; non nocte dieue
Ingentes inter steterit appenninus hiatus
Axe super medio libyes a parte coruscæ.

Vultus tonantis: factus ẽ cæli hiatus fit & cæli hiatus inquit plinius quem uocant chasma. Lẽnius: uulcanus a lemno insula denominatus faber est iouis in lipare insula. Ignes: fulmina. Ethneos: ab ethna monte siciliæ qui emittit flãmas. Scopulis: pumicibus. Vertex phlegreus: summitas flammæ. Phlegreus: ardens. Trepidantia: propter ignem qui admouebatur. Ecce inter medios: fingit poeta militem quendam insanum uaticinantem romanis cladem futuram ad cannas: ubi tunc castra hẽbãt. Præsagus: cognoscens euẽtum belli spiritu: quo erat repletus. Anhelat: anxius ẽ præsagiens cladẽ.

Parcite crudeles superi: uaticiniũ militis furentis. Ventus: uulturnus q romanis pugnãtibus plurimum nocuit. Rotat: intorquet. Seruilius: qui fuerat collega flaminii: & nõ interfuit pugnæ ad trasimenum. subductus igitur ab ea pugna frustra fuit qm̃ paulo post periit ad cãnas erat præfectus legionis in minoribus castris. Quo fugis: quoniam Var. cum uidisset aciẽ inclinatam cũ .L. æquitibus uenusiam se recepit paulus ãt eius collega cũ magno ĩpetu ferret̃ in ãnibalem saxo in eius caput adacto cecidit.

Pons cadẽtũ: quoniã annibal ex cadaueribus romanorum pontem in aufido fecit. Belua .i. ipsi elephanti. Põpa triumphi: post pugnam cãnensem ãnibal capua potitus magonem fratrẽ carthaginẽ misit q ad fidem uictoriæ q̃ nuntiabat in uestibulo curiæ anulos aureos effudit: adiecit ĩde uerbis quo maioris cladis indiciũ eẽt neminẽ nisi æqtũ atque eo(rum) ipsorum primores id gerere ĩsigne: qđ falsũ erat. romani .n. autore plinio pmiscue tunc anulos gerebãt: qui dicit tris modios anulorum missos carthaginem ab annibale post pugnã cannẽsem.

Auellit̃ leuæ: anulos intelligit manus inquit Pli. & prorsus sinistræ maximã autoritatem cõciliauere auro. Merit̃: contemplatur: & cõsyderat uisis anulis ademptis illis qui in pugna ceciderant.

In latium uenere faces: ruptusque fragore
Horrisono polus et uultus patuere tonantis
Etneos quoque contorquens e faucibus ignes:
Lemnius intonuit: scopulisque in nubila iactis.
Phlegreus tetigit trepidantia sydera uertex.
Ecce inter medios belli præsagus et ore.
Attonito sensuque simul clamoribus implet.
Miles castra feris: et anhelat clade futura.
Parcite crudeles superi: iam stragis aceruis.
Deficiunt campi: uideo per densa uolantem
Agmina ductorem libyæ: currusque citatos.
Arma uirum super atque artus et signa trahentem:
Turbinibus furit insanis et prælia uentus.
Inque oculos inque ora rotat: cadit immemor cui
Nequiq̃ thrasimene tuis seruilius oris.
Subductus: quo uarro fugis? proh iuppiter ictu
Procumbit saxi fessis spes ultima paulus
Cesserit huic trebia exitio rogus ecce cadentum.
Corporibus struitur: tacitusque cadauera fundit
Aufidus: ac uictrix insultat belua campis
Gestat agenoreus nostro de more secures
Consulis: et sparsos lictor fert sanguine fasces.
In libyam ausonii portatur pompa triumphi.
O dolor: hoc etiam superi uidisse iubetis:
Congesto læue quodcunque auellitur auro
Metitur latias uictrix carthago ruinas.

Petri Marsi Interpretatio In nonum uolumen syllii Italici.

Vrbato monstris latio
cladisque futuræ
Signa per ausoniam
prodentibus irrita diuis
Haud secus ac si fausta forent et prospera pugnæ
Omnia uenturæ: consul traducere noctem
Esomnis: telumque manu uibrare per umbras.

Vrbato monstris latio: describit initium pugnæ cannensis fingitque numina ad tantum spectaculũ descẽdisse: quorũ aliqua pro romanis; aliq̃ pro pœnis stabant. Varronisque uesania describit̃ q uetantibus auspiciis. & collega ĩtercedẽte pugnã iniuit ut noua clade romanũ nomen afficeret. Mõstris: pdigiis quæ futuram cladem portẽderant. Prodẽtibus: manifestãtibus. Irrita: neglecta a romanis & Varrõe ĩprimis: q ĩ hostẽ ita pperabat ac si oĩa signa felicia fuissẽt: & sic eius ĩprudentia taxat̃. Fausta: felicia. Oĩa: signa. Consul: Varro. Exsõnis: uigilãs. Traducere: traducebat.

Ac modo segnicie paulum increpitare: modo acres
Exercere tubas: nocturnaque classica uelle.
Nec minor in peno properi certaminis ardor.
Erumpunt uallo fortuna urgente sinistra:
Consertaeque manus: nam sparsi ad pabula campis.
Vicinis raptanda mace fudere uolucrem
Telorum nubem: ante omnis inuadere bella
Mancinus gaudens hostilique ungere primus.
Tela cruore cadit: cadit et numerosa iuuentus:
Nec pecudum fibras uarro et contraria paulo.
Auspicia incusante deum compesceret arma
Ni sors alterni iuris quo castra reguntur
Arbitrium pugnæ properanti in fata negasset.
Quæ tamen haud ualuit perituris milibus una
Plus donasse die: rediere in castra gemente:
Haud dubie paulo: qui crastina iura uideret
Amenti cessura uiro frustraque suorum.
Seruatas a cede animas: nam turbidus ira
Infensusque more dilata ob prælia ductor:
Siccine nunc inquit grates pręciũque rependis
Paule tui capitis? meruerunt talia qui te
Legibus atque urnæ dira eripuere minanti.
Tradant immo hosti reuocatos ilicet et enses:
Tradant arma iube: aut pugnantum diripe dextras
Sed uos quorum oculos atque ora humentia uidi
Vertere cum consul terga et remeare iuberet
Ne morem et pugnæ signum expectate petendæ
Dux sibi quisque uiam capito: cum spargere primus
Incipiet radiis gargana cacumina phoebus.
Pãdam egomet prope portas: ruite ocius: atque hũc
Ereptum reuocate diem: sic turbidus ægra
Pestifero pugnæ castra incendebat amore.
At paulus iam non idem nec mẽte nec ore:
Sed qualis stratis dilecto milite campis.
Post pugnam stetit ante oculos: atque ora futuro
Obuersante malo: ceu iam spe lucis adempta
Cum stupet exanimata parens natique tepentes
Nequiq̃ fouet extremis amplexibus artus
Per totiens inquit concussæ moenia romæ
Perque has nox stygia quas iã circumuolat umbra
Insontis animas cladi parce obuius iræ.

Acres: pugnã indicentes & bello aptas. Classico: signa belli. Velle: pro uolebat. Mace: populi libyæ de qbus supra. Volucrẽ nubẽ: multitudinẽ sagittarũ. Mãcius: erat ex romãis & prius cecidit. Nec pecudum fibras: sensus ẽ & ordo. Var. nõ abstinuisset eo die pugna: q̃uis auspicia cẽnt cõtraria nisi paulus timẽs isidias obstitisset penes quẽ eo die iperium erat alternis qppe diebus impabãt paulus ergo accusabat fibras. i. mala signa quæ i extis appebãt & auspicia quæ uetabãt pugnã, nã cũ Varro extẽplo pugnaturus eẽt & pulli non ederẽt, paulus ei nũtiari iussit ut caueret. Deũ: deorũ signa romanis cõtraria portẽdebãt, n. infelicitatẽ. Arbitriũ: uolũtatẽ & potestatẽ pugnãdi. Propanti in fata: Varroni temere eũti in aptũ discrimẽ. Quæ: sors. Plus una die: quoniã sequenti die pugnatũ ẽ. Amenti: insano Varroni.

Ductor: Varro. Siccine nũc inqt: cõuicia Varronis i paulũ uociferãtis emissũ hostẽ e manibus debellarique potuisse icessatũ eẽ & paulũ igratitudinis accusar & p interrogationẽ exprobrat populi beneficiũ: q̃si dicat cum deberes oĩbus te piculis exponere ut grãm po. ro. referres q te eripuit urnæ. i. iudicio differs nõ mõ bellũ sed ipsã uictoriã & sic trahit illũ in inuidiã tanq̃ cũ ãnibale sẽtiret & rẽ pu. ro. supatũ iri cuperet. Rependis: rfers grãm. Tui capitis: uitæ tibi cõcessæ a populo: cũ i bello illyrico male ut dicebat̃ rẽ gessisset paulus adro ut pene dãnaretur. Dira: mortẽ aut exilium. Vrnæ: iudicio quoniã urna i iudiciis utebant̃: ut nũc fit in liberis ciuitatibus. Tradãt hosti: ironice loquit̃: & ex stomacho i paulũ. Reuocatos: quoniã paulus suis uolentibus pugnare obstitit: timens pœnorũ insidias. Sed uos quorum oculos: uertit sermonẽ ad milites Varro qbꝫ pugnã pollicet̃ q̃ affectabãt.

Consul: paulus, ordo est: ne expectate morẽ & signũ pugnæ: qd' solet ab impatore dari: sed q̃sque sit sibi dux: & uiam capiat ad præliũ. seruat decorũ temerarii consulis: q morẽ pugnãdi ac disciplinã militarẽ frangebat. Portas: castrorũ scilicet. Egra castra: paulo post perituros milites qd' uidens paulus non aliter merebat q̃ parens mortuo filio: & boni impatoris decorũ seruat poeta: q militũ non secus ac filiorũ curã habere debet talis erat paulus & eo habitu oris quo fuit postea cũ uidisset cãpũ stratũ cadaueribus romanorũ. Obuersante: obiciente sese: malũ qppe futurũ puidebat paulus quẽ laudat sĩ illius a prudentia. Spe lucis: uitæ. Exanimata: pre dolore q̃si extra sensus & pene mortua. Tepentes: pene destitutos calore naturali idest prope mortem tepidũ qppe est inter calidum & frigidum. Per totiẽs inqt: præces pauli ad Varronẽ & incipit a calamitatibus acceptis ut arguat ab utili bello abstinendum. Totiens cõcussæ: quassatæ bellis & calamitatibus.

Nouus miles: sensus ē. Si milites nostri: q paulo ante in militiā nomē dederūt: discūt sedēdo non timere Annibalē tot uictoriis terribilē satis ē. Nec frigidus: nō timēs: qm̄ q timet friget. Cūctator & æger: cōfutatio ē. & ait: Nisi Fabius fuisset cūctator: quod uos uino uertitis iam hos milites nō haberemus: sed Marte absumpti iam pridē fuissent: ut accidit flaminio: & suis ad Thrasimenū. Culpatis: reprehensis a uobis q appellatis eū timidū & cunctatorē. Aeger: timidus: debilis in martem. Haud quos flaminius: capessunt inqt arma: q fuerūt sub Fabio: sed nō illi: q fuerūt sub flaminio.

Dum transit diuum furor: et consumitur ira.
Fortunæ. nouus annibalis sat nomina ferre.
Si discit miles: nec frigidus aspicit hostem.
Nonne uides cum uicinis auditur in aruis:
Quam subitus linquat pallentia corpora sanguis:
Quāque fluant arma ante tubas cūctatot et æger:
Vt rere in pugnas fabius quoscunque sub illis
Culpatis duxit signis: nunc arma capessunt.
Haud quos flaminius: sed dira auertite diui.
Sin nr̄is animus monitis: precibusque repugnat.
Aures pandæ deo: cecinit grynea per orbem
Hæc olim uates: et te præsaga: tuosque
Vulgauit terris proauorum ætate furores.
Iamque alter tibi: nec perplexo carmine coram.
Fata cano uates. sistis ni crastina signa.
Firmabis nostro phœbeæ dicta sybillæ
Sanguine: nec graio posthac diomede ferentur:
Sed te si per stas insignes consule campi.
Hæc paulus: lachrymæque oculis ardentibus ortæ.
Necnon et noctem sceleratus polluit error
Xantippo captus libicis tolletarat in oris.
Seruitium satricus mox inter præmia regi
Autololum dono datus ob uirtutis honorem
Huic domus: et gemini fuerant sulmone relicti
Matris in uberibus nati mancinus: et una
Nomine rheteo solymus: nam dardana origo
Et phrygio genus a proauo: qui sceptra secutus.
Aeneæ claram muris fundauerat urbem.
Ex sese dictam solymon: celebrata colonis.
Mox italis paulatim attrito nomine sulmo.
Actum barbaticis satricus cum rege cateruis:
Aduectus: quo non spretum: si posceret usus.
Noscere getulis latias interprete uoces.
Postquam posse datum peligna reuiscere tecta
Et patrium sperare larem: ad conamina noctem

Sed dira auertite diui: hoc adiecit: ne uidereť patriæ imprecari. Aures pādæ deo. i. si nō credis mihi saltem crede Sybillæ: quæ cecinit: ut caucrenius a cāpis ætolis iō dixit supra: Dānatoque deū quondā p carmina cāpo. Deo: Sybillæ masculino genere ꝓtulit more Virgiliano supra de Iunone cecinit: Laude sup tāta monitor deus: respiciēs ad ipm numē. Grynea apollinea: a gryneo nemore: ubi Apollo colebatur: Grynia ē ciuitas ī finibus eoliæ: & ioniæ. Pli. ait: Gryneū esse ꝓmontoriū regnāte Tarqnio supbo anus quædā romā uenit afferens nouē libros: quos diuina oracula eē dicebat: eos dixit se uendere uelle. & magnum p illis exigebat preciū repudiata tres igni absumpsit. & cū idē peteret p reliquis: & obaudireť tres alios cōbussit & p eodē precio instabat Tarqnius: eos emit cōsultis prius auguribus: nō minore precio q̄ ꝙ erat petitū p oībus discessit anus & nūq̄ postea comparuit: libri tres in sacrariū cōdiu: Sybillini appellati. Seruata fuerūt hæc carmina diligenter: & imminente aliquo periculo decēuiri iussu senatus illa inspiciebāt: quæ seruabanť ī arca lapidea ī tēplo Iouis capitolini. Præscia. ꝓscia rerū futurarū.

Tuos furores: hoc dicit: ut deterreat Varronē a pugna: ne ī se carmina Sybillina uideať dicta. & locus ē ab honesto.

Aetate pauorū: regnāte Tarqnio superbo. Nec fereť: n̄ diceť posthac cāpi diomedei: sed denoīabūť a calamitate: cuius tu cōsul autor eris hæc omia eo spectāt: ut pugnā dissuadeat ab honesto & utili. Ardētibus: accēsis nimio dolorē.

Sceleratus error. nā Solymus pr̄em suū satricū p errorē interemit satricus sulmonēsis erat: cui duo filii fuerūt: Mācinus & Solymus. Captus: ī primo bello punico lybia a xātippo lacedæmonio & datus fuit regi autolū: de qbus dictū ē.

Seruitiū: seruitutē. Noīe rheteo: troiano: uocabať. n. Solymus a Solymo troiano: q uenit cū ænea: hoc idem canit Oui. in fastis: Huius erat solymus phrygia comes unus ab ida: a quo sulmonis mœnia nomē hn̄t. Proauo. Solymo comite æneæ. Clarā urbē: hoc dicit ꝓpter Ouidiū multi noīs poetā quo sulmo plurimū censeť & fulget. Attrito: quoniam o mutať in u & y aufertur. & sulmo dicitur. Cum rege: scilicet autololum. cui dono fuerat datus ob rem bn̄ ī prœlio gestā: erat que interpres Satricus: cū iam utramque linguam calleret: sed cū noctu fugeret ad romanos a filio per errorē interfectus ē. Getulis: libycis. ordo ē: Quo interprete nō erat spretū getulis noscere latias uoces si usus. i. necessitas posceret. Ad conamina: ad id ꝙ efficere conabatur: redire. s. ad suos.

Iniquis:hostibus i quibus seruiuerat. Nuda:quoniā ut expeditior esset arma dimisit:& sic properabat ad romanos. Armis mancini: qui erat filius Satrici,& priore die in pugna ceciderat.
Macæ:libyco:quoniam macæ populi sunt libyes. Vicissim quoniā uicissim fiebant excubiæ in castris: & ad portas castrorum. Componere:humare clā.
Aggere sidonio:castris punicis. Oetoli thoantis:huius meminit Strabo libro sexto his uerbis: Prima urbs est Temesa:quam ausonii condiderunt: nostræ autem ætatis hoies Tempsam uocarunt:post illos eā habitauerunt thoantis comites ætoli:quos eiecere brutii.
Pone:post ipsum satricum: qui solus ueniebat. Tristis:ab effectu: quoniam Solymo tristitiā afferebat. Vmbo fraternus:clypeus Mancini:quem Satricus nunc habebat. Non sum equidem: uerba Solymi indignantis Satricū: quē hostem putabat gestare arma Mancini fratris,& ait si hinc euades impune fatebor me degenerasse a maioribus meis.
Pergameo: troiano. Nepotē:unum ex successoribus.Nomine quippe nepotum ueniūt posteri. Tu nobile gestes: sic Aeneas apud Virgilium de Turno: Tu ne hinc spoliis indute meorū eripere mihi. Spirante:uiuo. Superba: clara. Astilli: Satrico cadebant ob nimiū dolorē tæla e manibus audins uerbis Solymi. Parce pcor:uerba satrici pcātis:solymū:ne in se ulterius sæuiat.

Aduocat:ac furtim castris euadit iniquis.
Sed fuga nuda uiri sumpto. nam prodere cœpta
Vitabat clypeo:et dextra remeabat inermi.
Exuuias igitur:prostrataque corpora campo
Lustrat:et exutis mancini cingitur armis.
Iamque metus leuior:uerum cui dempta ferebat,
Exangui spolia et cuius nudauerat artus
Natus erat paulo ante macæ prostratus ab hoste.
Ecce sub aduentum noctis: primumque soporem
Alter natorum solymus uestigia uallo
Ausonio uigil extulerat:dum sorte uicissim.
Alternat portæ excubias:fratrisque petebat
Mancini stratum sparsa inter funera corpus.
Furtiua cupiens miserum componere terra.
Nec longum celerarat iter:cum tendere in armis
Aggere sydonio uenientem conspicit hostem.
Quodque dabat fors i subitis:nec opina sepulchro
Oetoli condit membra occultata thoantis.
Inde ubi nulla sequi propius pone arma:uirūque
Incomitata uidet uestigia ferre per umbras:
Prosiliens tumulo contorquet nuda parentis
In terga:haud frustra iaculum:tyriāque sequētū
Satricus esse manum:et sydonia uulnera credens
Autorem cæci trepidus circunspicit ictus.
Verum ubi uictorem iuuenili robore cursus.
Attulit:et notis fulsit lux tristis ab armis
Fraternusque procul luna prodente retexit
Ante oculos sese:et radiauit cominus umbo:
Exclamat iuuenis subita flammatus ab ira:
Non sum equidē sulmone satus tua satrice proles:
Nec frater mancine tuus:fatearque nepotem
Pergameo indignum solymo:si euadere detur.
Hinc nostra te impune manu.tu nobile gestes
Germani spolium ante oculos:referasque supba
Me spirante domus pelignæ perfidus arma.
Hæc tibi cara parens apta ad sollatia luctus
Dona feram nati:ut figas æterna sepulchro.
Talia uociferans stricto mucrone ruebat.
Astilli iam tæla manu:iamque arma fluebant
Audita patria:natisque coniuge et armis.
Ac membra:et sensus gelidus stupefecerat horror.
Tum uox semianum miseranda effunditur ore.
Parce precor dextræ:non ut mihi uita supersit,

Q uippe nefas hoc uelle frui:sed sanguine nostro:
N e damnes o nate manus.carthaginis ille
C aptiuus patrias nunc primum aduectus ĩ oras
I lle ego sũ satricus.solymi genus:haud tua natæ
F raus ulla est:iaceres in me:cum feruidus hastam:
P œnus eram.uerum castris elapsus acerbis
A d uos:et care properabam coniugis ora.
H unc rapui exanimi clypeum:sed iam unice nobis.
H æc fratris tumulis arma excusata reporta.
C urarum tibi prima tamen sit nate referre .
D uctori monitus paulo producere bellum
N itatur:pœnoque neget certamina martis.
A ugurio exultat diuum:immẽsamque propinqua
S tragem acie sperat.quæso prohibete furentem
V arronem:namque hũc fama est impellere signa.
S at magnum hoc miseræ fuerit mihi cardine uitæ
S olamen cauisse meis nunc ultima natæ
I nuento simul:atque amisso redde parenti
O scula.sic fatus galeam exuit:atque rigentis
I nuadit nati tremebundis colla lacertis.
A ttonitoque timens uerbis sanare pudorem.
V ulneris impressi tælum excusare laborat.
Q uis testis nostris:quis conscius affuit actis.
N on nox errorem nigranti condidit umbra:
C ur trepidas?da natæ magis:da iungere pectus.
A bsoluo pater ipse manum:atque in fine laborum
H ac condas oculos dextra precor.at miser imo
P ectore suspirans iuuenis non uerba:uicesque
A lloquio uocemue refert:sed sanguinis atri
S istere festinat cursum:laceroque ligare
O tius illachrymans altum uelamine uulnus.
T andem inter gemitus miseræ erupere querelæ.
S iccine te nobis genitor fortuna reducit
I n patriam:sic te nato:natumque parenti
I mpia restituit:fœlix o terque:quaterque
F rater cui fatis genitorem agnoscere ademptum.
A st ego sidoniis impercitus ecce parentem
V ulnere cognosco.saltem hoc fortuna fuisset.
S olamen culpæ:dubia ut mihi signa dedisses
I nfausti generis.uerum linquetur iniquis
N on ultra superis nostros tollerare labores.
H æc dum amens queritur:iam deficiente cruore
I n uacuas senior uitam desperserat auras.

Ne damnes: ne macules tuas manus mea cæde. Ille satricus: quem modo nominasti. Eram pœnus: poteram uideri hostis: cum ab illis uenirem: & me nosse non poteras: hoc dicit ut excuset filium: timens quod accidit: ne dolore admissi sceleris sibi mortem inferret.

Curarum tibi prima: laus est Satrici a pietate in patriam: qui in tanto rerum discrimine: ac limine tam acerbæ mortis de patriæ salute cogitabat: qua uiro e natura uiuenti nil debet esse antiquius. Impellere signa: idest dicitur cras Varronem daturũ militibus signũ pugnæ. Impellere autem dixit signa: idest uexilla: ut temeritas Varronis ostenderetur. Cardine: fine. Rigentis: stupidi iam cognito errore. Attonito ipsi Solymo filio attonito. Quis testis nr̃is: uerba Satrici nitentis excusare uulnus illatum a filio. & incipit a confutatione: ut res ipsa poscebat. Nemo inquit affuit: qui factum prodat: quod tibi aliquando possit obici. In fine laborũ: in morte. Condas: claudas: & componas: ut moris erat. unde penelope apud Ouidium: Ille meos oculos cõprimat: ille tuos. Siccine te nobis: quærimoniæ Solymi ad fortunam. Sidoniis impercitus: idest ualde cõcitatus. & iratus ipsis hostibus ob mortẽ fratris. Dedisses signa dubia: idest saltem hoc mihi dedisses fortuna ut parentem nõ agnouissem: q̃ñ arbitrarer me scelus nõ admisse. Infausti: infelicis. Iniqs superis: q̃ pmiserũt ut tm̃ scelus admitterem.

Pollutæ dextræ: uerba Solymi ad lunā testē sui sceleris. Dextræ meæ: quā pollui sanguine p̄rno. Titania: luna. Dānato uisu: oculis meis iam dānatis: quasi dicat: Iam nō ē æquū me uiuere pollutū cæde patris: & fodiens p̄cordia ense. Scripsit sanguineis litteris in clypeo hæc uerba: Fuge prœlia Varro. Tegmē: clypeū: in quo erant illa uerba signata cruore. Roseo eoo. i. aurore & crepusculo matutino. iam illucescebat inq̄t cū uterque suas copias in aciē eduxit. Nō uerbor̄ inq̄t: oīo Annibalis hortantis suos ad pugnā: qua suadet ab honesto & utili totis uiribus nūc enitendū: ne tot labores exhausti frustra suscepti uideanť: enumeratque res gestas ac difficultates maximo labore superatas: inde p̄ponit p̄miū: ut fit ī genere deliberatiuo: Non opus ē inq̄t exhortationibus meis ea: q̄ a uobis acta sunt me duce uos hortanť. & p̄uocāt ad operā in hac pugna nauandam: qm̄ aliter decorum nostrū nō seruaretis milites. Pœnus: Annibal. Stimulantū: eorū quos irritent uerbis ad pugnā. Herculeis metis: a gadibus usque ad apuliā. Animosa: p̄ hæc epitheta laudat suos milites: qbus nihil aniosum & difficile superatu imperiū fuit.

Supbus aquarū ausonidū: superans copia aquarū omnis italiæ fluuios. unde dicit Vir. Fluuiorū rex eridanus.

Captiuo: quē nos cœpimus & superauimus. Mersus: repletus cadaueribus romanor̄: qm̄ illic fuit secunda pugna.

Ora lydia: regio illa circa trasimenū: ubi cecidit flaminius. Lidia: hetrusca qm̄ lydi ut dictū ē eam tenuerūt duce Tyrrheno. Clarior his: clara sunt inquit quæ gessimus: sed nihil ad ea quæ sequunť. Titulis: laudibus & rebus p̄claregestis. Sit gloria imperatori: satis debet esse gloria præda militibus distribuēda ē: ut seruetť ab ipso iustitia distributiua: quæ sine cæteris uirtutibus esse non potest: Vestra inquit sunt omnia: quæ uincendo rapietis. locus ab iusto & utili. Diti ibero: ex hispania auri feracissima: ut dictū ē. Aetneis triūphis: uictoriis: qbus romani superarunt carthaginenses ī Sicilia prio bello punico. & hoc dicit: ut suos ad hoc dedecus pellendum impellat & recuperandā laudem: quam romani extorserant p̄mendo carthaginenses iniquis fœderibus.

Iactauit: ad pompam ostendit. De litore libyco: quoniam. M. Attilius regulus cū collega in aphricam traiecerat.

Sine fortibus: Nō erit opus inquit Annibal sorte inter uos diuidere manubias: & prædam: quæ quisque acceperit pugnādo sua sint. Raptor dardanus: ipse po. ro. quem trahit ī odium: atque inuidiā a tyrānide: ac rapinis. Vobis: ad uestrū commodum. Edomitum orbem: ad tempora sua respexit poeta.

Qui ducis nomen ab tyria origine: id est uobis carthaginensibus: qui originē habetis a tyriis: & sarranis progenitoribus nostris dabo agros laurētes feracissimos. Arridet: placet: sic Horatius: Ille terrarū mihi p̄ter oīs angulus ridet. Sigeo colono: troiāo & romano cui dedit originē æneas sigeus.

Tum iuuenis mœstum attollens ad sydera uultū
Pollutæ dextræ: et facti titania testis
Infandique nocturno mea lumine tæla
Dirigis in patrium corpus: non amplius inquit
His oculis: et damnato uiolabere uisu.
Hæc memorat simul ense fodit præcordia et atrū
Substentans uulnus mananti sanguine signat
In clypeo mandata patris: fuge prœlia uarro:
At summi tegmen suspendit cuspide tæli.
Defletumque super prosternit membra parentem.
Talia uenturæ mittebant omnia pugnæ
Ausoniis superi: sensimque abeuntibus umbris
Conscia nox sceleris roseo cedebat eoo:
Ductor in arma suos libys: et romanus in arma
Excibat de more suos: pœnisque redibat
Qualis nulla dies omni surrexerit æuo.
Nec uerborum inquit stimulantum pœnus egetis:
Herculeis iter a metis ad iapigis agros
Vincendo emensi nusquam est animosa saguntos
Concessere alpes. pater ipse superbus aquarum
Ausonidum eridanus captiuo defluit alueo.
Strage uirum mersus trebia est: atque ora sepulto
Lydia flaminio præmitur: lata que refulgent
Ossibus: ac nullo sulcantur uomere campi.
Clarior his titulis plus allatura cruoris
Lux oritur. mihi magna satis sat uero: superque
Bellandi merces sit gloria. cætera uobis
Vincantur. quicquid diti deuexit ibero.
Quicquid in ætneis iactauit roma triumphis:
Quin etiam libyco: si quid de litore raptum
Condidit: in uestros uenient sine sortibus enses.
Ferte domos: quod dextra dabit. nil uictor honoris
Ex opibus posco. raptor per sæcula longa
Dardanus edomitum uobis spoliauerit orbem.
Qui tyria ducis sarranum ab origine nomen.
Seu laurens tibi sigeo sulcata colono

Buxētia rura: Buxentū oppidū lucaniæ: quæ ē regio fertilissima ppe brutios: ideo ait poeta: Cētū fruticantia culmis. Buxentia igiť rura.i.lucana. Pli.ait Oppidū buxētum græciæ prius magnæ nūc lucaniæ. Cereri: ad cererē.i.triticū & fruges.& ē metonymia figura: quæ est nominis tropus autore Fabio: cuius uis ē p eo quod diciť causam pp̄ter quā dicitur ponere.hæc figura inuēta ab inuentore: & subiecta ab obtinētibus significat: ut cererē corruptā undis. Optare: eligere. sic Hora. in sermo. Optaret sibi quisque. Qui uero extremo: idest uos milites: q non estis ciues carthaginis donabo ciuitate. Extremo sanguine.i.qui es mihi socius in bello quadam affinitate remota.s.qa solummodo cēseris sub imperio byrsæ.i.carthaginis: imperiū qppe ē tanq̄ corpus & subditi membra: & carthago erat caput: cuius ciues iūgebātur cū peregrinis & aliis imperio subditis q̄dā remota affinitate: prima quippe affinitas ē ciuiū īter se postea aliog. sed hæc Sylii locutio ē nimis affectata: nisi sit hic aliqua menda: quod ego arbitror difficile: nāque ē elicere sensum ex his uerbis. Hinc: posthac. Neu uos garganus: cōfutatio ē: Non puteris uos inquit eē nunc in apulia: sed ad portas urbis.parta quippe hac uictoria ad urbē recta pperabimus. Ora dauni: apulia: ubi regnauit daunus. Licet auia.i. quamuis roma hinc ultimū distet. Ex acie: post hanc pugnam tendite in capitoliū: & erit uobis finis labog. locus est ab unli. Moras fossarū: aggerē: uallū: & ipsas fossas: quæ impediebāt exitum. Cōsilio locog: qm̄ Annibal pugnaturus ad ripas aufidi habuit rationē loci. romani in meridiē: pœni ī septētrionē uersi erāt: ut Vulturnus esset romanis impedimēto. Accōmodat ripis: Annibal prima luce p̄missis balearibus ac leui armatura flumē traiecit.& quos trāsmiserat in acie locauit gallos & hispanos ppe ripā ī læuo cornu: fuerūtque ī castris pœnorū & acie.xl.peditū milia decē equitū duces omnibus præerant. sinistrū asdrubal dextrū cornu Maharbal regebat mediāacıē Annibal cū fratre magone. aliter canit poeta q̄ Liui. narret. Nasamon: nasamonii milites. Immanior arctus: habēs uasta & immania tuebra. Lætū uiuere ferro: qm̄ adrimachidæ populi aphricæ sunt bellicosissimi: q autore Herodoto ab ægypto usque ad portū plyren pertingunt: quorum uxores armillam æream utroque crure gestabant. nupturas uirgines regi: in primis offerebant: ut quam uellet uirginitate spoliaret. Accola nili: ægyptii & æthyopes: quorum corpora sunt nigra ob nimium solis ardorem. Quis: quibus nealces imperabat. Parte dextra: dextro cornu. Subiere: subditi fuerūt imperio magonis ipsi hispani. Leues: expediti ad pugnam. Horrida pirenæ: bellicosa hispania & gallia. pyrenen mōtem p hispania & gallia posuit. Effulget: qm̄ ut ait Liui. hispani linteis prætextis purpura tunicis cādore mire fulgentibus cōstiterāt. Cetrata: habēs cetras.i.scuta. Fulmineū latus: dextrū cornu robustissimū. Vasco: uascones nō utebāť galea.supra dixit: Vasco insuetus galeæ. Tēpora: caput. Balearis: balcares milites: q funda utebāť. Torto plūbo: nā torqueť ī gyrū funda cū emittiť plūbū. Instar glādis. Betigenæ: hispani gēiti ad beti flu. Ipse: annibal q ut dixi mediā aciē regebat. Patrio milite: carthaginēsi ac libico

Atridet tellus: seu sunt buxentia cordi.
Rura magis: centum cereri fruticantia culmis:
Electos optare dabo inter prœlia campos.
Addam etiam flaua tybris: quas irrigat unda
Gurgitibus late captiuis pascere ripas.
Qui uero extremo socius mihi cardine byrsæ
Signa moues: dextram ausonia: si cæde cruentam
Attolles hinc iam ciuis carthaginis esto.
Neu uos gargani: daunique fefellerit ora
Ad muros statis romæ: licet a uia longe
Vrbs agat: et nostro procul a certamine distet:
Hæc hodie ruet: atque ultra te ad prœlia miles
Nulla uoco: ex acie tende in capitolia cursum.
Hæc memorat: tum propulso munimine ualli
Fossarum rapuere moras: aciemque locorum
Concilio curuis accommodat ordine ripis.
Barbaricus leno stetit ad certamina cornu
Bellator nasamon: unaque immanior arctus
Marmarides: tū maurus atrox: garamasque: macesque.
Et massylæ acies: et ferro uiuere lætum.
Vulgus adrimachidæ pariter gens accola nili
Corpora ab immodico seruans nigrantia phœbo.
Quis positū agminibus caput: imperiūque nealces
At parte in dextra sinuat: qua flexibus undam
Aufidus: et curuo circumerrat gurgite ripas:
Mago regit. subiere leues: quos horrida misit
Pyrenæ populi: uarioque auxere tumultu
Flumineum latus effulget cetrata iuuentus.
Cantaber ante alios: nec tectus tempora uasco
Ac torto miscens balearis prœlia plumbo:
Betigenæque uiri celsus media ipse cohercet
Agmina: quæ patrio firmauit milite quæque

Cateruus celtarũ:gallorum:qui accolebãt padũ:ideo dixit in primo:Per celtica rura. Eridano: pado.& hi erãt boi. Perfusis:madefactis aqua eridani:quẽ incolebãt.Ille fluuius sæpe cãpos inundat trãscẽdens ripas cũ magna iactura colonoꝝ. Sed qua se fluuius:idest ea,parte qua fluuius retro cedebat,& nõ claudebat suos munimine.ac suis uadis Annibal posuit elephantos. Eripit:subtrahit se:quoniam ẽ flexuosus. Cuneos:agmina. Belua:elephas q in dorso gestat turres cũ pugnatoribus domiti:Militãt elephãti Pli.inqt.& turres armatoꝝ i dorsis ferũt: magna ex parte oriẽtis bella conficiũt:psternũt acies:pterũt armatos,iidẽ inimico stridore terrẽt uulnerati retro semp retrocedũt,haud minore partiũ suarum pernicie. Surus elephas in hac acie cannẽsi fortissime pugnauit: de quo Pli. Certe cato cũ imperatoꝝ noĩa annalibus describeret eũ; q fortissime p̃liatus in punica acie Surũ tradidit uocatum altero dente mutilato. Nutat:mouet. Mobilis agger:ac si eẽt cumulus quidã munitus:q posset moueri.& quoddã uallũ : quod posset circũferri. Mures:turres dorso impositas. Cætera.s.loca.i.numidis concessit discurrere p cætera loca: ut usus posceret. Feruere:feruore quodã uagari. Dũ libys:dũ Annibal ingt suos instrueret ad pugnã : & illis se testẽ ĩ p̃lio fore ostẽderet. Varro iam copias ĩ aciẽ educebat suas temere pugnaturus. Exacta:exclusa e castris. Vnda pallẽti:palude stygia. Laxabat: patefaciebat.

Portitor:charon q sua cymba ferruginea umbras trãsuehebat. portitores dicũt illi q portus custodiũt: & exigũt uectigal.inde portoriũ. Stãt primi:illi q erãt ĩ prima acie uidẽtes scutũ Solymi cũ carmine uetãte pugnã steterũt : nunciauerũtque Varrõi : sed ille imprudẽs talia neglexit. Notæ:litteræ sanguine notatæ. Omine:tali ostẽto. & ideo nolebãt pgredi:sed torpebãt in Martem.

Facies terribilis:qm̃ filius sup mortuũ patrẽ exãimis iacebat. & manu tegebat uulnus patris. Reuersus dolor:qm̃ prius doluerant morte Mancini:nũc mortuo fratre solymo ĩnouabat ille dolor.

Triste:quod uidebat ominari romanis pugnaturis infelicitatẽ cũ tali ostẽto pugnã auspicarent. Similes uultus: qm̃ filius Solymus referebat satricũ patrẽ ĩ uultu. Ductori:Varroni. Arma: clyprũ:in quo scriptum erat:Fuge:p̃lia Varro. Ardens aĩ: quodã insano ardore commotus ad pugnam. Ferte hæc paulo:obiicit Paulo æmilio timorem. & ignauiam muliebrem. Manus:hæ litteræ ac notæ in clypeo uetantes pugnam. Nefanda:qm̃ occidit patrẽ Satricũ. Describit:assignat cuique suũ munus ad prœlium;& opposuit se Nealci:qui erat in sinistro cornu. Temperat:moderat :& regit. Iapygæ:appulo milite seruiliũ ãt opposuit Annibali:d' picẽtibus dictũ ẽ supra & ẽt picenis. hi .n.sũt,ppe umbros.illi ãt in lucania.& calabria: quoꝝ metropolis est in picentia dextro cornu erat.P.Aemilius.

Celtarum eridano perfusis sæpe cateruis.
Sed qua se fluuius retro labentibus undis
Eripit:et nullo cuneos munimine uallat.
Turritas moles ac propugnacula dorso:
Belua nigranti gestans:ecu mobilis agger
Nutat:et erectos attollit ad æthera muros.
Cætera iam numidis circumuolitare:girosque
Ferre datum cursus:et toto feruere campo.
Dum libys incenso dispensat milite uires:
Hortãdoque iterũ:atque iterum insatiabilis urget.
Factis quemque suis:et se cognoscere iactat
Qua dextra ueniant stridentis sibila tæli:
Promittitque uiris nulli se defore testem:
Iam uarro exacta uallo legione mouebat
Cladum principia:at pallenti lætus in unda
Laxabat sedem uenturis portitor umbris.
Sant primi:quos sanguineæ pendente uetabant
Iræ notæ clypeo:defixique omine torpent.
Iuxta terribilis facies miseranda iacebant
Corpora in amplexum:natusque in pectore patris
Imposita uulnus dextra lætale tegebat.
Effusæ lachrimæ:mancinique inde reuersus.
Fraterna sub morte dolor.tum triste mouebat
Augurium:et similes defuncto in corpore uultus.
Otius erroris culpam.deflendaque fata
Ductori pandunt:atque arma uetantia pugnam.
Ille ardens animi ferte hæc ait omina paulo.
Namque illum:cui fœmineo stant corde timores
Mouerit ista manus:quæ cæde imbuta nefanda
Cum furiæ expeterent pœnas:fortasse paterno
Signauit moriens sceleratum sanguine carmen.
Tum minitans propere describit munera pugnæ.
Quaque feras sæuus gentes:aciemque nealces.
Temperat hac sese marso cum milite:cumque
Samnitum opponit signis:et iapigæ alumno.
At campi medio:namque hac in parte uidebat
Stare ducem:libyæ seruilius obuia adire

Arma et picentes umbrosque inferre iubetur.
Caetera paulus habet dextro certamina cornu
His super insidias contra nomadumque uolucrē
Scipiadæ datur ire manum quaque arte dolisque
Scindent se turmæ prædicit spargere bellum
Iamque propinquabant acies: agilique uirorum
Discursu mixtoque simul calefacta per ora
Cornipedū hinnitu et multū trepidantibus armis
Errabat cæcū turbata per agmina murmur.
Sic ubi prima mouent pelago certamina uenti
Inclusam rabiem ac sparsuras astra procellas
Parturit unda freti: fundoque emota minaces:
Expirat per saxa sonos: atque acta cauernis
Torquet anhelantē spumanti uertice pontum.
Nec uero fati tam saeuo turbine solum.
Terrarum fuit ille labor. discordia demens
Intrauit caelos superosque ad bella coegit.
Hinc mauors hinc gradiuū comitatus apollo
Et domitor tumidi pugnat maris hic uenus amēs
Hinc uesta et captæ stimulatus cæde sagunti
Amphitryoniades pariter ueneranda cybele.
Indigetesque dei faunusque satorque quirinus.
Alternusque animæ mutato castore pollux.
Contra cincta latus ferro saturnia iuno.
Et pallas lybicis tritonides edita lymphis.
Ac patrius flexis per tempora cornibus ammon.
Multaque præterea diuorum turba minorum
Quorū ubi molæ simul uenietū et gressibus alma
Intremuit tellus: pars impleuere propinquos.
Diuisi montes. pars sedem nube sub alta
Coeperunt. uacuo descensum ad prælia coelo.
Tollitur immensus deserta ad sydera clamor
Phlegreis quantas effundit ad æthera uoces
Terrigena in campis exercitus. aut sator eui
Quanta cyclopas noua fulmina uoce poposcit
Iuppiter: extructis uidit cū montibus iræ
Magnanimos raptū cælestia regna gigantes
Nec uero prima in tantis concursibus hasta
Ulla fuit. stridens nimbis certante furore
Telorum simul effusus cupidæque cruoris
Hinc atque hinc animæ gemina cecidere procella.
Acrius insanus dextra qua ducitur ensis

His super: preterea inquit scipionem opposuit numidis: quibus dederat annibal feruere toto campo ut qua parte opus esset ferret opem suis laboratibus scipio. Scipiadæ; scipiōi filio. p. cornelii scipionis. Manū: multitudinē. Dolisque qm̄ numidæ in ipsa pugna dolos cōmiserunt. Volucrē: expeditū ad discurrendum. Turmæ: nomadū. s.

Spargere: passim uagari ac pugnare. Agilique discursu: clamore sublato ꝓcursum est & pugna leuibus primū armis cōmissa. Cæcū murmur: ipsi cæci ardore pugnæ & studio murmure qddam oia cōplebant & turbabāt: & ꝓbat cōpatione maris quod murmur qddā & sonitū emittit futura tēpestate. Parturit: more parturientis uidet̄ uelle tēpestatē emittere: & inclusam rabiē parturire est uelle pareret. Expirat: expirando emittit sonos p saxa & montes: resonat quippe illud murmur in cauis montibus: sic murmur militū inclusū propter galeas resonabat quæ obstabāt ut liber exiret. Spumāti uertice; undis spumosis; unde aqua cōmota alba uidetur ꝓpter undas fractas. Anhelantē: aquā cōmotā & impulsam ui uentoꝝ.

Nec uero fati; fingit poeta in hoc tāto fatoꝝ turbine non solū mortales fuisse sollicitos uerū etiā numina quæ tanto spectaculo interfuerūt. Discordia demens: ab effectu qm̄ facit hoīes dementes. Coelos. i. ipsos coelicolas. Stimulatus: qm̄ ægre ferebat hercules; solo æqtā fuisse sagunthū a poenis. Venerāda: qm̄ erat mater iouis. Indigetes: dei poenates de qbus dictū est. Sator qrinus. romulus urbis cōditor. Alternus: pollux; quoꝝ stellæ alternis mēsibus lucent: nam cū castor cecidisset in pugna quā canit Ouidius in fastis: Et pollucí uia in coelū pateret; orauit iouē ut duobus coelū partiret̄; unde factū est ut alternis mēsibus uiuerēt. unđ Aeneas uirgilianus: Si fratrē pollux alterna morte redemit. supradicta numina stabant ꝓ romanis: quæ aūt sequūtur pro annibale. Edita; nata ad tritonidē paludē.

Hammon patrius: iuppiter q in lybia colebat̄ sub effigie arietis iō dicit patrius. Deserta; a diis. s. qui ad hæc specta cula descenderāt; unde coelū euacuauerant ad terrā descendētes. Phlegreis quātas; clamorē militū pugnā ineūtiū clamoribus gigantū & horrendæ uoci iouis fulmīa poscētis cōtra terrigenas. phlegra est uallis in macedōia ubi fuit pugna gigātea cū coelicolis. Sator æui: iuppiter pr̄ parens ætatis & tēpoꝝ. Cyclopas. ministros uulcani ad lipareā tabernam fabricātes ioui fulmina. Nec uero; tantus erat ardor bellandi poeta inquit ut hastæ simul iacerentur nec dignosci posset quæ prima fuerit. Procella: impetu & concursu utrinque hostili. Nimbus: multitudo telorum instar nimbi.

Iacet: prostrata est magna pars pugnantũ ense cominus: ordo est: ea patre qua ducit͛ ensis dextra iacet pars bellantũ & stabant pugnantes sup cadauera suoꝝ & calcabãt adhuc gemẽtes. Nec magis aut libyco: pertinaciã militũ in pugna & studiũ ne loco cedant: cõparat mõti qui fluctibus impactis resistit & loco moueri non potest. Protrudi: retro impelli pubes romana conatu hostili & econtra Auerti: cogi ut det terga. Sarrana manus: pœni milites. Suo ordine: acie & pugna stataria. Põtus: mare illisis fluctibus. calpe mons ad fretum gaditanũ. Amisere spaciũ: adeo confecta erat ac densa acies & pugna ut non esset locus & spaciũ ad ictus inferendos: sed alter alterũ impellebat nec post mortẽ licebat cadere ad terram. Arctatis: dẽsis. Flictu: conflictu. Ardescit: uidebat͛ ardere & scintillas emittere impulsu altenus galeæ. Fatiscit. aperit͛ & frangit͛ impulsu alterius clypei. Retunditur: ebes fit & frangit͛: & multitudo telorũ in aere solis radios repellebat. Nox densa: obscuritas quã tela iacta faciebãt Quis: quibus. Secũdo loco: post primã aciem pugnabant hastis: conti sunt hastæ longiores & obustæ. Proceræ: lõgæ. Ceu primas. i. ac si essẽt in prima acie. At quos. i. tyrones qui erant in ultimo ordine. inglorius ille dicit͛ qui nõdum gloriã consequutus est. tyrones cũ sint noui milites sunt inglorii. Missilibus: telis quæ mittebant in hostes & nitebant͛ æquare pugnas coꝝ qui erant in prima acie. Vltra. i. illi qui erant ĩ ulteriore ordine adeo ut nõ possent telis hostes contingere clamore bellũ gerebãt. Inops cupiti martis: illi q nõ poterãt cominus pugnar͛ ut cupiebãt seuis & horrendis clamoribus ĩpellebãt hostes. Non desit: non deest antique dictum est. Vir. Lac mihi non æstate nouum nec frigore desit. Sude: palo obusto. Pinu flagrante: tæda ex pinu ardente seu face. Pili: haste: pilum erat hasta romãoꝝ. Iaculo uolucri: ueloci uolucre est quicquid uolat, unde sagittam appellamus uolucrem. Harũdo: sagitta harũdinea: de phalarica dictũ est supra ubi cecinit: uix muris toleranda lues. Speramus ne deæ: huius horridæ pugnæ euentũ narraturus: poeta uotũ repetit ad uirgilii imitationẽ: ex horatii præcepto in arte poetica & utit͛ ad dubitatione ut deuitet arrogãtiam: possumus ne dicit sperar͛ o musæ ut cõcedat͛ hanc pugnã monumẽtis lraꝝ & carmibus posteritati trader͛ fauorẽque musaꝝ emerer͛ cũ illaꝝ se sacra colore dicit. Mortali uoce: hũano carmie nõ diuino. Diem: pugnam huius diei ad cannas. Aperire in secula: mãdare lris ut poſtia sæcula huius pugnæ memoria habeat͛. Datis: cõceditis ne hoc meæ linguæ ut uno ore canã hoc pliũ ad cãnas uicũ apuliæ. Si gloria uobis: si uideor uobis dignus hac gloria & si uobis placet adẽ mihi una cũ apolliẽ q ẽ poetaꝝ numẽ. Magnis ausis: his meis pricipiis qm̃ audẽus res magnas & q̃ssupra uires. Parẽtẽ: phœbus nõ fuit pr̃ musaꝝ sed dr̃ ad uenerationẽ: sic ẽt pr̃ poetaꝝ. Veꝝ utinã post hac: optat poeta ut rõani eo aĩo deiceps ferãt ꝓsperitatẽ fortũæ quo illã calamitatẽ ad cãnas tulerũt: romani q̃ppe secũdis rebus elati: potitique reꝝ ad luxũ se tota mẽte uerterunt & sic ceciderẽ: luxuria romãoꝝ cœpit euersa coritho A. L. mũmio & allata p̃da ex cypro & catõe. lege Liuiũ li. ix. de cadis belli macedõici: & Pliniũ. Posthac: post hoc tp̃us. Aĩo tãto. s. & tã cõstãti qm̃ ĩ rebꝫ secũdis dẽmus ẽẽ modrati. nã ĩpiũ ut iqt Salu. Facile his artibꝫ retinet͛ qbꝫ ĩ inicio partũ ẽ: ueꝝ ubi ꝓ labore desidia ꝓ continentia atque æquitate libido atq; supbia ĩuaser͛ fortũa simul cũ moribꝫ ĩmutat͛

Bellantum pars magna iacet super ipsa suorum
Corpora: consistunt auidi; calcantque gementes.
Nec magis aut libyco protrudi dardana nisu
Auerti ue potest pubes: aut ordine pelli
Fixa suo sarrana manus q̃ uellere sede
Si temptet calpen impacto gurgite pontus.
Amisere ictus spacium. nec morte peracta
Arctatis cecidisse licet: galea horrida flictu
Aduersæ ardescit galeæ. clypeusque fatiscit
Impulsu clypei: atque ensis contunditur ense.
Pes pede: uirque uiro teritur: tellusque uideri
Sanguĩe operta nequit: cœlũque et sydera pẽdẽs
Abstulit in gestis nox densa sub ethere telis.
Quis astare loco dederat fortuna secundo
Contorum longo et proceræ cuspidis ictu:
Ceu primas agitent acies: certamina miscent.
At quos deinde tenet retrorsum inglorius ordo
Missilibus certant pugnas æquare priorum.
Vltra clamor agit bellum: milesque cupiti
Martis inops seuis impellit uocibus hostem.
Necullum desit teli genus. hi sude pugnas
Hi pinu flagrante cient: hi pondere pili.
At saxis fundaque alius iaculoque uolucri
Interdumque ipsis metuenda falarica muris
Interdum stridens per nubila fertur arundo
Speramus ne deæ quarum mihi sacra coluntur.
Mortali totum hunc aperire in secula uoce
Posce diem? tantum ne datis confidere linguæ:
Vt cannas uno ore sonem. si gloria uobis
Nostra placet neque uos magnis auertitis ausis.
Huc omnis cantus phœbumque uocate parentẽ
Verũ utinã post hac animo romanæ secunda

Secundare: pſperitatem fortunæ quæ ſolet facere hoiem inſolentē & ignauū. & rectius in malis ſapimus. ſecunda uero rectū auferunt. unde dicit Seneca: Eſto in aduerſis firmius: in pſperis cautus & humilis. non. n. habuerūt romani eā conſtantiā in ſecūda fortuna quā in aduerſa habuerant: & iō gloriā & imperiū paulatim amiſere. unde exclamat Iuuenalis: Nunc patimur longæ pacis mala ſæuior armis luxuria incubuit uictūque uiciſcit orbem: opto inquit poeta ne deinceps romani similē calamitatē patiant. uidens. n. mollitiē tempoꝝ ſuoꝝ pſpiciebat illos tale uulnus pati non poſſe qui ludis & conuiuiis indulgebant.

Quanto tunc aduerſa feras. ſitque hactenus oro
Nec libeat temptare deis an troia proles.
Par bellum tolerare queat: tuque anxia fati
Pone præcor lachrymas: et adora uulnera laudes
Perpetuas paritura tibi: nam tempore roma
Nullo maior eris: mox ſic labere ſecundis
Vt ſola clade tuearis nomina fama.
Iamque inter uarias fortuna utrinque uirorum
Alternata uices incerto eluſerat iras
Euentu. mediaque diu pendente per ambas
Spe gentes: paribus mauors flagrabat in armis:
Mitia ceu uiridis agitant cū flaminina culmos.
Nec dum maturas impellit uentus ariſtas
Huc atque huc it ſūma ſeges: mutanſque uiciſſim
Alterno lente motu incuruata niteſcit.
Tandem barbaricis pfractam uiribus acris
Diſſipat iucurrens aciem clamore nealces:
Laxati cunei. perque interualla citatus
Irrupit trepidis hoſtis: tum turbine uirgo
Sanguinis exundat torrens nullumque ſub ima
Cuſpide procumbit corpus: dū uulnera tergo
Bellator timet auſonius: per pectora ſeuas
Exceptat mortes: et læto dedecus arcet.
Stabat cum primis mediæ certamina pugnæ
Aſpera ſemper amans et par cuicunque periclo
Scæuola. nec tanta uitam iam ſtrage uolebat.

Troia proles: romani oriūdi a troia. Tuque anxia fati: alloquit romā poeta anxiā & incertā diſpoſitionis fatoꝝ cum tot calamitatibus premeret. nullo inquit tempore maior eris q̄ eo quo tales calamitates magno aīo pateris. unde in. iii. officioꝝ li. Cicero ſcribit poſt hanc pugnā ad cannas fractū fuiſſe aium annibalis cum romani rebus afflictis tam excelſo aīo fuiſſent. Mox: poſtea. Labere: cades & rues. Secundis: proſperitate fortunæ. Nomina cladum: calamitatū quas accepiſti magno aīo & ab honeſto nunq̄ diſcedente. Sola fama: nō re ipſa nō uiribus iam effœminatis: ſed ſola fama quam prius habebas: laudē inquit quā meruiſti o roma propter aīi magnitudinē & robur ciuiū tuoꝝ in rebus aduerſis ſola fama tueberis: cum luxus: & uitia mores & optima inſtituta proſtrauerint ut uix credibile ſit ꝗ de tuoꝝ conſtantia prædicat. Nuper inqt Liuius diuitiæ auaritiam & abundātes cupiditates deſideriū per luxū atque libidinē pereundi perdendique omnia inuexere. Iamque inter uarias: redit ad narrationem a qua digreſſus fuerat: ſenſus eſt: forma belli primo congreſſu coīs fuit & nunc romani nunc poeni uiciſſim ſuperiores uidebant inde irruente nealce inclinata eſt romanorū acies. Alternata quæ uiciſſim mutabatur. i. cū fortuna uiciſſim eluſiſſet iras & impetus uirorum. Eluſerat: uanas & irritas fecerat qm̄ in caſſum utrique milites ſeuiebant cū belli fortuna par eſſet. Euētu: exitu pugnæ. Pendēte ſpe: dubia & faciente utroſque ſuſpenſos. nam dubio marte pugnabat. Flagrabat: ardebat cum marte ancipiti dimicaretur. Mitia ceu uiridis: æquam romanorum & pœnorum pugnam ſegeti comparat quæ leui uento impulſa æqualiter agitatur.

Mitia flamina: mites uenti. Virides culmos: uiridem ſegetem. Nec dum maturas: nondum aptas ad meſſem. ariſta dicitur ab aridítate. Summa ſeges: ſumma pars ſegetis quæ a ſatu dicitur: interdum accipitur pro terra. Vir. in georgicis: Illa ſeges demū uotis reſpondet auari agricolæ. Nutans. morietis ſe per uices. Niteſcit: reſplendet. Tandem: poſt ancipitem belli fortunam. Laxati cunei: patefactæ & relaxatæ romanorum acies. Interualla: per ipſos cuneos iam laxatos ut eſſet inter acies prius denſas quoddam interuallum. Trepidis: romanis. Sub ima cuſpide: ideſt nullus cadebat incumbens ſuper imā partem cuſpidis: omnes quippe in pectus excipiebant uulnus & cadebant reſupini: ſi accepiſſent uulnus in tergo ore ad terram cecidiſſēt ſuper imam cuſpidem quæ exiuiſſet ex uulnere accepto poſt tergum. ideo ſubiungit dum uulnera tergo timet bellator auſonius ideſt romanus & italus. Arcet dedecus læto: defendit morti ignominiā: nam dedecus ē uulnera tergo excipere: ergo romani dedecus a morte pellebant generoſe ac fortiter cadētes ut illos decebat q̄ martē genti inſcribebāt & fortiſſimi habebant & erant. Aſpera ſemp amās: alludit ad illū ſcæuolā qui manū iniecit cremādā igni cū porſenæ ſcribā interfeciſſet. Par periclo: ad oīa picula ꝓmptus.

Tāta ſtrage: cū tot romani caderēt nolebat amplius uiuere ſed honeſte ꝓ patria mortē oppetere.

Proauo: illo scæuola qui fuit tpe porsenæ ad quē hic originē referebat suam. Sub noīe.i.uolebat mortem cū laude ac fama.i.fortiter pugnando cadere: etenim circa tale genus mortis est ipsa fortitudo. Extendamus: quadam uelut imortalitate proferamus. Plinius in epistolis ait: Cū tam augustis terminis uita nostra concludaͭ studiis memoriā extendamus. Nā uirtus futile nomen: uirtutis laus in actione consistit cū actus sit pstabilior habitu & nomen uirtutis sine actu est futile & nullius momenti: & tunc homo habet humanā fœlicitatē: more philosophoꝝ loquor cū exercet uirtutem & aliquid ex illius præscripto agit: & fortitudinis nomen futile est nisi ille q dicit se fortem exerceat fortitudinē ubi oportet: & qñ oportet. & quia fortitudo proprie est circa mortem quæ accidit in bello: ideo subiūgit nisi adsint tempora. Decoris lethi: claræ mortis honestæ & ī qua qui uult fortis haberi decorū seruat suum. fortis si opus est & usus exigit non debet p patria mortem recusare aliter nō erit appellandus fortis sed potius timidus. Futile: uile & fere nullius precii & estimationis nisi ponaͭ in actu in quo consistit laus cum finis eo sit præstabilior quod ē ad finē.

Patiendo: tolerādo incōmoda & aduersa circa quæ uersaͭ uirtus. Limitē agit.i. imisit se in medios ea parte qua dextra poenoꝝ faciebat limitē & uiam inter acies romanas: supra dixit laxanͭ cunei & interualla irrūpit hostis. Ferͭ sceuola quadam animi robore ac impetu in medios hostes qui p acies romanas limitem agebant. Gestamina: spolia ronanis adēpta quæ uolebat effigerͭ hastæ & circūferre ad pompā. Subit: ferit. Tenus: usque ad capulū ensis tenus iungiͭ cū abla nuo singulari & genitiuo plurali. Vir. Et crurū tenus amēto palearia pendent. Hostilia: hosti adēpta. Concordi uirtute: pari fortitudīe ac robore. Dum stat: dū exigiͭ contra scæuolam. Succidit: cecidit succiso & uulnerato pede ense quem calcauerat. Dānauit: maculauit pedē ense. Amici: gabaris quē scæuola ense cōfoderat. Tādē: post hos interēptos furor & impetus scæuolæ cōuertit ī se tela nealce. Fatalia: mortē allatura scæuolæ. Fulmine: fulminātis ipsos hostes. Exilit: ruit ad pugnā. Ardēs: ipse nealces. Tā claro noīe: scæuolæ.s.& alludit ad illū scæuolā q dictus ē.C. mutius cordo: & xx. annos natus rē admirabilē ausus est ut dixi. Ad præmia cædis: qñ magnū putabat præmiū nealces si necē tā clari noīs uiro intulisset quod iactu silicis asͭsequutus est. Torrens: aufidus q labiͭ ex monte gargano: & est q̄si torrens qñ in estate fere desiccaͭ: in hyeme aūt augeͭ. Malæ: maxillæ ipsius scæuolæ. Vultus: facies: hæc uocabula poetæ cōfūdūt: nā facies ad corpus: uultus ad aīum referͭ & a uolūtate fingiͭ: inde dicimus irato & mæsto uultu & longa lataque facie. Sanies concreta: sanguis ipse mixtus cū cerebro instar saniei: nā sanies pprie putredo ē & sanguis putrefactus. Atra obscura iā in morte. Manāt: decidūt & fluūt. Elisis orbibus. exclusis oculis: elidere est excludere extraque eiicere. Virgi. Ter spumā elisam & rorantia uidimus astra. Trunca fronte: priuata oculis

Vnanimo: eiusdem uoluntatis.i. amico suo caspro. Metuens superesse: hic erat uerus amicus quī nolebat uiuere mortuo caspro. Lucis idem auspicium: principium uitæ auspicium dicitur uel a pastu auium uel ab auium inspectione: & quia consul capiebat priusq̄ prælium iniret factum est ut dicamus auspicia ductum atque principium & auspicari non modo auspiciū capere sed etiam incipe.

S ed dignum proauo lætum: et sub nomie mortē.
I sposts q̄ frangi res atque augescere uidit
E xitum. breuis hoc uitæ quodcunque relictum
E xtendamus ait. nam uirtus futile nomen
N i decoris adsint patiendo tempora læti.
D ixit: et in medios qua dextera concita poeni
L imitem agit: uasto connixus turbine fertur.
H ic exultantem calarim. atque erepta uolentem
I nduere excelso cesi gestamina trunco
E nse subit: capuloque tenus ferrum impulit ira.
V oluitur ille ruens. atque arma hostilia morsu
A ppetit: et mortis premit in tellure dolores.
N ec gabari sichæque uirum tenuere furentes
C oncordi uirtute manus. sed perdidit acer
D um stat decisam gabar inter prælia dextram.
A t sicha auxilium magno turbante dolore.
D um temere accelerat calcato improuidus ense
S uccidit: et unde ferro uestigia plantæ
D amnauit. dextraque iacet morientis amici.
T andem conuertit fatalia tela nealce.
F ulminei gliscens iuuenis furor. exilit ardens
N omine tam claro stimulante ad præmia cædis.
T um silicē scopulo auulsum quē montibus altis
D etulerat torrens raptum contorquet in ora
T urbidus incusso crepuerunt pondere malæ.
A blatusque uiro uultus concreta cruento
P er nares cerebro sanies fluit: atraque manant
O rbibus elisis et trunca lumina fronte.
S ternitur unanimo marius succurrere caspro
C onatus: metuensque uiro superesse cadenti.
L ucis idē auspiciū ac patriū et cōmune duobus:

Paupertas:sacro iuuenes præneste creati
Miscuerant studia et iuncta tellure ferebant.
Velle ac nolle ambobus idem.sociataque toto
Mens euo.ac paruis diues concordia rebus.
Occubuere simul.uotisque ex omnibus unũ
Id fortuna dedit iunctã inter prælia mortem.
Arma fuere decus uictori bina simeto
Sed longũ tanto lætari munere casus.
Haud licitũ pœnis.adeo at terrore minaci
Scipio conuersæ miseratus terga cohortis.
Et cuncti fons uarro mali.flauusque comarum
Curio.et a primo descendens consule brutus.
Atque his fulta uiris acies repararet ademptũ.
Mole noua campũ:subito in turbine pœnus
Agmina frenasset iam procurrentia ductor.
Isque ut uarronem procul inter prælia uidit
Et iuxta sagulo circũuolitare rubenti.
Lictorem.nosco pompam atque insignia nosco:
Flaminius modo talis ait. tum feruidus acrem
Ingentis clypei tonitru prænunciat iram.
Heu miser æquari potuisti funere paulo
Si tibi non ira superum tunc esset ademptum
Annibalis cecidisse manu. q̃ sepe querere
Varro deis quod sidoniũ defugeris ensem.
Nam rapido subitam portans in morte salutem
Procursu incepta sese in discrimina uertit
Scipio.nec penũ quã q̃ est ereptus opimæ
Cedis honor:mutasse piget maiore sub hoste
Prælia:et erepti titina ad flumina patris
Exigere oblato tandem certamine pœnas.
Stabant educti diuersis orbis ab oris
Quanto non alias uidit concurrere tellus
Marte uiri.dextraque pares.sed cætera ductor
Ante ibat latius melior pietate:fideque.
Dissiluere caua turbari ad prælia nube
Mauors scipiade metuens tritonida pœno
Aduentuque deum intrepidis ductoribus ambæ
Contremuere acies.ater qua pectora flectit
Pallas:gorgoneo late micat ignis ab ore.

Sacro præneste:dicato fortunæ ut dictum est. Miscuerant studia:excoluerant agros simul & seminabant in coniunctis fundis. Diues concordia:quĩ cõcordia res augent:discordia uero minuunt. Paruis rebus:humili fortuna quĩ in rebus magnis rara est concordia: unde ait Cicero i officiis:Ná quicquid eiusmodi est in quo non possunt plures excellere in co plerunque fit tanta contentio ut difficillimũ sit sanctã seruare societatẽ. Votis ex omnibus:quĩ optauerant simul mori cum pariter uiuere cœpissent. Simetho:hosti q hos duos amicos interfecit. Primo cõsule quĩ brutus exactis regibus fuit primus consul apud romanos. Fons:origo & causa illius calamitatis quĩ temere pugnã iniuit paulo collega uiro prudentissimo etiã dissuadente. Mole noua:nouo impetu. Frenasset:repressisset agmina romanoꝝ qui iam procurrebãt in poenos. Sagulo rubenti:paludamẽto consulari quod erat coccineũ. Põpam:cõsularem.s. sed pompa proprie est spectaculũ in prosperis rebus & etiã in aduersis qualis est in triũpho & ĩ funere.& est pompa solennis quidã apparatus & ostentatio:Cicero:sed iam e põpa in uerã aciem descendamus:& Vir. solẽnes ducere pompas ad delubra iuuat. Insignia:cõsularia s. Heu miser ait poeta uarronem tunc fuisse miserũ cui non licuit mori manu annibalis.

Funere:pari laude mortis:sed nõ merebatur quĩ fortis non erat sed audax quod postea ostendit fugiẽs ex acie tãq̃ lepus. Opime credis:quĩ spolia opima erãt quæ dux duci detrahebat ut dictũ est. Sub hoste maiore:scipione quem poeta uarroni consuli merito præpõit.

Erepti patris:quĩ ad ticinũ fluuiũ humeris patrem uulneratũ in castra retulit. Stabant:parati.s.ad singulare certamen annibal & scipio. Educti:nutriti in diuersis regiõibus:Annibal enim apher:Scipio romanus erat:tales uiros inquit nunq̃ uidit tellus concurrere.

Marte:peritia militari. Dextra robore ac uiribus:sed scipionem præpõit annibali propter pietatem & fidem cũ annibal esset impius & persidus. Dissiluere caua:fingit poeta martem fauẽtem romanis & palladem poenis descẽdisse ad certamen. Caua:concaua quĩ nubes est corpus rarum & dat locũ quẽ Aristoteles dicit esse ultimam superficiem corporis ambientis locatum. Scipiade:scipiõi. Poeno:annibali quĩ i tritonide palludẽ repta fuit pallas & mars fuit pr̃ romuli. Intrepidis ductoribꝫ:scipione & ãnibale nõ timẽtibus ãbæ acies hostiles.s.& romãæ timuerũt ĩ aduẽtu martis & palladis:ornat hos duos clarissĩos ĩ toto orbe ĩpatores poeta ad laudẽ scipiõis q postea uicit ãnibalẽ. Micat ignis:uidebaẽ micaẽ ignis ex ore meduseo.Egis:scutũ palladis.

Sibyla: qm̄ caput medusæ quod erat in egide habebat capillos serpentinos ad quod poeta alludit; & oculi uidebãtur esse cometes adeo uibrabant. Vertex: conus galeæ. At mauors: nunc describit martem. ethnea incendia: flammas ethneas fingũt poetæ cyclopes uulcani ministros elaborare arma sub ethna monte propter flammas quæ exire uidenẽ ex cratere illo ethneo naturaliter Incendia: splẽdorẽ cũ esset ex auro. Fulua: aurea crista quæ erat super galeam. Mensi. i. cum cognouissent qtũ quisque auderet. Vicissim: mutuo in illa pugna quæ cominus parabatur. i. alter mensus est q̃tum alter auderet cũ esset prope hostem tũc. n. animi robur cognoscitur cũ ad manus uentum est: qm̄ audaces & timidi fugiũt. Spectari uideri a diis; inde spectatores dicuntur in theatris. In obliquũ: scipionem oppositũ. Pœni; annibalis. Ferocis; bellicosæ pallados. Poegebat; porrigebat scipioni ensem elaboratũ manibus cyclopũ sub ethna. Maiora; q̃ iussisset pallas. i. iubebat interficere annibalem Suffudit ora: inflãmata est & præ se iram tulit. Gorgona. i. irata superauit toruitatẽ uultus ipsius medusæ. Montis: gargani. Sasson: insula e regiõe ad aufidũ de qua dictũ est. Regem; iouẽ hæc omnia finguntur ad imitationem uirgilii. Iris fuit filia thaumantis ut fabulæ canũt & conuersa in arcum cœlestem nuncia est iunonis & iouis: alas habet autore Homero ex auro; pedes etiã & quia plerũque mittiẽ ad discordiam diciẽ iris. Succinctam nubibus; alludit ad rationẽ naturalẽ qm̄ iris non fit nisi in nube: lege Aristotelẽ & Pliniũ. Motus; perturbationes & discordiã martis & palladis. Idra; uerba iouis ad irim. Enotris terris; appulis & italis ab æno tro fratre peucetii ut dictum est. Iras germanæ: iunonis inimicæ romanis. Leges parcarũ; fatũ ipsum quod erat ut roma eẽt caput orbis. Virus & estus; uenenatã rabiẽ & excandescẽtiã. Egide p̃cellant. i. dic palladi q̄ nisi desistat cognoscet plus posse mea fulmina quã egis. i. scutũ quod habet & quo freta superbit & tm̃ audet. Absistemus: discedemus inquit pallas. Sed pallade pulsa; ex affectu quem habebat erga suos loquitur pallas & seruat decorum personæ poetarum, introducit illam dubitantem de euentu pugnæ & timentem an se iuppiter permitteret spectare acies ex alto cœlo cum parẽdũ esset ioui. Nũ auertet fata: an auertet hanc calamitatẽ a romanis q̃ se presẽte haud dubie iã q̃si illatã cernebat pallas. Arua gargani: appulia ubi est mons garganus

Sibilaque horrificis torquet serpentibus egis;
Fulgens sanguinei geminũ uibrare cometen
Vt credas oculi summaque in casside largus
Vndantes uolunt flãmas ad sydera uertex.
At mauors moto perturbans aeta telo:
Et clypeo campum inuolens etnea cyclopum
Munere fundentẽ loricam incendia gestat.
Ac pulsat fulua consurgens ethera crista.
Ductores pugnæ intenti quantũque uicissim
Audere et propius mensi tamen arma ferentis
Sensere aduenisse deos; et lætus uterque
Spectari superis; addebant mentibus iras.
Iamque ictu ualido libratã a pectore pœni
Pallas in obliquũ dextra detorserat hastam;
Et gradiuus opem diue portare ferocis
Exemplo doctus porgebat protinus ensem
Etneum in pugna iuueni ac maiora iubebat.
Tum uirgo ignescens penitus uiolenta repente
Suffudit flãmis ora; atque obliqua retorquens
Lumina turbato superauit gorgona uultu.
Erexere omnes immania mẽbra chelydri
Egide commota, primique furoris ad ictus.
Retulit ipse pedem sensim a certamine mauors.
Hic dea conuulsam rapido conamine partem
Vicini montis scopulisque herentia saxa
In martẽ furibunda iacit longeque relatos
Expauit sonitus tremefacto littore sasson.
At non hæc superũ fallebant prælia regem.
Demittit propere succinctam nubibus irim
Quæ nimios frenet motus ac talia fatur.
Idea et oenotrus uelox allabere terris
Germaneque truces dic pallas mitiget iras.
Nec speret fixas parcarum uertere leges.
Dic etiã ni desistis, nam uirus et estus.
Flãmiferæ noui mentis nec colligis iram
Egide præcellant q̃tũ horrida fulmina nosces
Quæ postq̃ accepit dubitans tritonia uirgo
Nec sat certa diu patriis an cederet armis.
Absistemus ait campo, sed pallade pulsa
Num fata auertet cœloque accepit ab alto
Cernere gargani feruentia cedibus arua.

Hæc effata caua pænum in certamia nube.
Sublatū diuersa tulit:terrasque reliquit.
At gradiuus atrox remeantis ī ethera diuæ
Abscessu reuocat mētes.fusorque p equor.
Ipse māu magna nebula circūdatus atra
Restituit pugnā:cōuertunt signa:nouamque
Instaurāt itali uersa formidie cedem.
Tum uētis positus custos q̄ flamina carcer
Impio cōpressa tenet cœlūque ruētes
Eurique et boreæ parēt chorique notique
Iunonis precibus promissa haud parua ferentis
Regnātem colus uulturnū ī prelia cāpis
Effrenat:placet hic ire exitiabilis ultor.
Qui se postq̄ etnæ mersit cadente baratro
Cōcepitque ignes et flāmea protulit ora
Euolat horrēdo stridore:ac daunia regna
Perflat agēs cecā glomerato puluere nubem:
Eripuere oculos aure:uocēque manusque
Vertice harenoso cādentes flebile dictu.
Torquet ī ora globos italum:bellare maniplis
Iussa lacerātur rabie tum mole ruinæ
Sternuntur tellure et miles et arma tubæque
Atque omnis retro flatu occusante refertur
Lancea:et interdum rutulis cadit irritus ictus.
Atque idem flatus penorum tela secundat.
Et uelut amēto contorta hastilia turbo
Adiuuat:ac tyrias īpellit stridulus hastas:
Tum dēso fauces præclusus puluere miles
Ignauā mortem compresso meret hiatu
Ipse caput flauum caligine conditus atra
Vulturnus multaque comā perfusus arena
Nūc uersos agita tergo stridētibus alis
Nunc mediā ī frōtem ueniēs clamāte procella
Obuius arma quatit patuloque īsibilat ore.
Inerdū itentos pugnæ et iā iamque ferentes:
Hostili iugulo ferrū conamine et ictu
Auertit:dexteramque ipso de uulnere uellit.
Nec satis ausonias passim fedare cohortes
In martem uomit immixtas mugitibus auras
Bisque dei summas uibrauit turbine cristas.
Quæ dum romuleis exercet prelia turmis

Poenū annibalē: hoc fingit poeta ad imitatōem. Vir. Diuersa:in diuersam ptē.i.abstulit annibalē a cōspectu scipionis. Fusor:q fundebat. Aequor:cāpos. Manu:globo romanoꝝ instaurat pugnā mauors. Signa:aqlas quæ iā retro cedebāt. Versa:qm̄ iam poeni tiebant. Cum uentis positus custos.i.eolus qui precibus iunonis emisit uulturnum afferētem maxīas calamitates romanis. Cui: eolo custodi carcer tenet cōpressos uētos. Ruētes cœlū: eruētes ac oīa p auras uerrētes:si eolus pmitteret:& ponit noīa uentoꝝ. Cāpis eolis: planis ac expositis uēto cui eolus imparat:unde Martialis balnea uētosa lupi: colam appellat.eolis ergo cāpis.i.uēto obnoxis.nā pp planitiē uulturnus in apulia maxie regnat:qppe nō opponitur aliqs mōs flanti uulturno:unde sine ipedimēto tāq̄ rex totā pflat apuliā:de hoc uēto liuius ait Romanis ī meridiem uersis poenis ī septētrionē uētus quē uulturnum incole regionis uocāt aduersus romāos cohortus multo puluere ī ipsa ora uoluēdo pspectam ademit. Effrenat: emittit & freno soluit. loqtur p translationē. Hic ultor:uentus. Iræ:ipsius iunonis quæ nūq̄ romanoꝝ calamitatibus satiabat͛. Baratro ethnæ:in craterē illū pfundū q ē in sūmitate ethnæ mōtis siciliæ baratrū ē uorago pfunda: unde Martialis imā ptē stomachi baratrum appellat: dicens extrēo ructus cū uēit a baratro. Cōcepit ignes: in ipso baratro qm̄ nisi in illā uoraginē uētus ingrederet͛ nō generaret͛ illic ignis. Flammea: īflāmata igni quē cōceperat. Daunia regna:apuliā. Cecā nubem: ab effectu qa obcæcare uidet͛ hoīes: iō ait eripuere oculos aure. Agens: inpellens. Globos cadentes:ardentes cumulos harenæ. Vertice harēoso. cumulo harenæ. Iussa:precepta:& mādata bellādi soluūt͛ rabie uulturni:qm̄ nō poterant iussa ducꝝ exequi milites īpediti flāme uulturni. Occursāte:īpediente suo curso:retorquebat hastas romanoꝝ uulturnus. Irritus:uanus īpediente uēto. Rutulis:romanis. Secundāt:adiuuāt. Turbo:īpetus ipsius uulturni adiuuabat hastas poenoꝝ tāq̄ amēto quodā.amentū ē ligula qua iaculū ualidius emittimus. Ignauā mortē:turpē: nam turpe erat puluer͛ suffocari: contra quē fortitudo n̄ pōt extēdi. Meret:dolet ꝙ tā ignaua morte cadat. Hiatu:ore clauso. Ipse:uulturnus. Agit: īpellit ipsos romanos uersos ī fugā. Clamāte:stridēte. Ferētes:romāos inferētes ferrum iugulo hostiū quos uulturnus auertebat: nec sinebat poenos uulnerari. Vōit:uomēdo emitit. Vibrauit:cōcussit.

Eolius furor:ipse uulturnus qui parebat colo. Virgo:pallas. Quantos gradiuus:uerba palladis ad iouē:qbus modestiā seruat & martē in inuidiā trahit. Fluctus:motus:& ruinas mouet mars. Se cædibus iplet:ex stomacho loqtur & martē in odiū trahit a crudelitate. Nunc queso: modeste queritur de ioue qui p'rim reuocauerat palladem a pugna. Quāquā ego:cōfutatio ē:nō parabam īquit delere romanos:sed subtrahere annibalem fato. Nr̄o cū pignore:probatio ē cōfutatōis:& ait:nō odi romanos quippe roma regnat cū nr̄a imagine.i.palladio:qd' diomedes eneæ restituit:& tam diu duraturū erat īperiū q̄diu in urbe eēt palladium. Lumē:ipsū annibalē. Alumnæ libyæ:quæ me aluit:locus ē ab honesto. Excipit hæc iuno:introducit poeta iunonem loquētē:& cōcedentem per quādā ironiam ioui ut euertat arces carthaginis:tm̄ id negat qd' cōcedere uidetur. Excipit:subiūgit ad hec uerba palladis. Immo ait:cōcessio p ironiam tm̄ arguit ab honesto iouem non debere in poenos seuire: cū ait ut noscant gentes q̄tum ualeāt regna iouis immania:quasi dicat:si hoc feceris oēs dicēt te eē im manē:& facere preter decoꝝ qd' alienū a ioue eē debebat:artificiose loqtur iuno ut iouem ex snīa deiciat. Antistet: antecellat q̄si dicat nō debes hoc facere ut ōn̄das quā sit prestantior tua potentia cæteroꝝ uiribus cū oīa sint sub tuo nutu:uideris quippe moueri affectibus qbus iuppiter penitus uacare debet & ē locus ab honesto. Telo flagranti:fulmine. Nil oramus:negat qd' concedere uidetur & seruit poeta affectui iunonis quæ irata erat. Certatis fatis:uerba iouis ad iunonem & palladem q̄s carpit tanq̄ īprudētes cū uellent repugnar̄ fatis qbus ēt ipse iuppiter subiicit̄. Spes egras:debiles:nā speratis impossibilia.

Ille:scipio. O nata:uertit sermonem iuppiter ad palada filiā:cui predicit uictoriam scipionis:quē pallas delere pa uerat. Noia gētis:qm̄ appellabit̄ aphricanus. Libycā laurū: triūphabit de libya lauro coronatus. At cui tu cōiunx: predicit annibalis exitiū iunoni. Vertet arma:reuertet̄ in aphricā & auertet sua arma a populis lannis:& optabit tādē nūq̄ trāscēdisse alpes. Metæ:termini. Nec luctatus:nō repugnauit mars iussis. Iuuarēt: delectarent.i.discessit quanuis gauderēt illa' pugna: & clamgore tubarum. Deo:marte. Celestia: martis.s. Feræ turrigeræ:elephanti q dorso fert turrim cū pugnatoribus. Labores.i.tormenta & īstrumenta bellica

Quo:ut. Sensim:paulatim: Leuiores cateruas:milites leuioris armaturæ.

Iuuenē:minutiū:cesi fuerunt i eo prælio questores cōsultū.L.Acilius & .L.furius:&.xx.de tribunis militū: cōsulares qdam & ædilitii:īter eos Gneus seruilius:& hic.C.minutius qui magr̄ eqtū fabii dictatoris fuerat:quē ut supradictū ē fabius ānibali eripuit:cū æqtū hērent imperiū qd' nūc ānibal obiicit:minutō.

Cruentis: cruore suffusis propter irā.

Scintilauit:accensa est.

E olius furor et martē succēdit in iras:
A ffatur uirgo socia iunōe parētem
Q uātos gradiuus fluctus ī punica castra
R espice agit:quātisque furēs se cedibus īplet:
N ūc quæso terris descēdere nō placet irim
Q uāq̄ ego nō teucros nr̄o cū pignore regnet.
R oma et palladio sedes hac urbe locarim.
N on teucros delere aderā:sed lumē alumnæ
H ānibalem libyæ pelli florētibus annis
V ita atque extingui primordia tāta negabā.
E xcipit hæc iuno:lōgique laboris ab ira
I mmo ait ut noscāt gētes īmania q̄tū
R egna iouis ualeāt:cūctisque potētia q̄tum
A ntister cōiunx supis tua:discute telo
F lagrāti:nil oramus:carthaginis arces.
S idoniāque aciē uasto telluris hiatu
T artareis īmerge uadis:aut obrue pōto
C ōtra quæ miti respōdet iuppiter ore.
C ertatis fatis:et spes extēditis egras:
I lle o nata libēs cui tela inimica ferebas
C ōtundet tyrios iuuenis:ac noīa gētis
I nduet.et lybicā feret in capitolia laurū.
A t cui tu cōiunx cui das aīosque decusque
F ata cano:uertet populis laurētibus arma.
N ec lōge cladis mete uenit ora:diesque
Q ua nullas unq̄ transisse optauerit alpes
S ic ait.atque irim propere demittit olympo
Q uæ reuocet martē:iubeatque abscēdere pugna
N ec uetitis luctatus abit gradiuus in altas
C um fremitu nubes:quanq̄ lituique tubæque
V ulneraque et sanguis et clamor et arma iuuarēt.
V t patuit liber superū certamine tandē
L axatusque deo campus:ruit æquore ab imo.
P enus:quo sensim celestia fugerat arma:
M agna uoce trahēs eqtemque uirosque fereque
T urrigeræ molē:tormētorumque labores.
A tque ubi turbantē leuiores ēe cateruas.
A gnouit iuuenē scintillauitque cruentis.

I ra genis quæ nã furiæ:q̃ſue egit ĩ hoſtem
E n minuti deus ut rurſum te credere nobis?
A uderes ĩquit:genitor tibi natus ab armis.
I lle meis ubi nũc fabius?ſemel ĩprobe nr̃as.
S it ſatis euaſiſſe manus:atque ĩde ſupbis
H aſta comes dictis murali turbĩe pectus
T rãſforat:et uoces uẽturas occupat ictu.
N ec ferro ſeuire ſat ẽ:appellitur atra
M ole fera:et mõſtris cõpõitur itala pubes:
N ã prouectus equo moderãtẽ cuſpide lucas.
M aurũ ĩ bella boues ſtimulis maioribus ire
A c raptare iubet libycarũ armẽta ferarũ
I mmãe ſtridẽs agitur crebroque coacta
V ulnere bellatrix properos fert belua greſſus.
L iuẽti dorſo turris flãmaque uiriſque
E t iaculis armata ſedet:procul aſpera grãdo
S axorũ ſup arma ruit:paſſimque uolãti
C elſus telorũ fũdit libys agere nimbũ
S tat niueis lõgum ſcipata p agmĩa uallũ
D ẽtibus atque ebori prefixa cominus haſta
F ulget ab ĩcuruo deiecta cacumine cuſpis.
H ic ĩter trepidos rerũ p mẽbra p arma
E xigit uſentis ſceleratũ belua dẽtem:
C lamãtẽque ferẽs calcata p agmĩa portat.
N ec leuius radio leuũ qua tegmine thorax
M ultiplicis lini claudit latus ĩproba ſẽſim
C orpore nõ læſo penetrarũt ſpicula dentis
E t ſublime uirũ clypeo reſonãte tulerũt.
H aud excuſſa noui uirtus terrore picli
V titur ad laudẽ caſu:geminũque citato
V icinus fronti lumẽ trãſuerberat enſe
E xtimulata graui ſeſe fera tollit ad auras:
V ulnere:et erectis excuſſam cruribus alte
P ene iacit uoluens reflexo põdere turrim.
A rma uirique ſimul ſpoliataque belua uiſu
S ternũtur ſubita miſerandum mixta ruina
S pargere flagrantes contra bellantia monſtra
D ardanius tædas uictor iubet:et facis atræ
Q uos fera circunfert compleri ſulphure muros.
N ec iuſſo mora collectis fumantia lucent
T erga elefantorum flãmis:raptuſque ſonoro
I gnis edax uẽto per propugnacula fertur.
N on aliter pindo rhodope ue incendia paſtor

Quæ nã furiæ:uerba annibalis increpantis mĩutium. Genitor:fabius quẽ minunius genitorẽ appellauit. Murali:qui murũ potuiſſet ſternere. Appellit:adiũgit. Fera:elephantus. Cõponitur:obiicit. Lucas boues:elephãtos:q tẽpoſ pyrrhi primũ uiſi fuerũt ĩ lucania:ĩde elephãtus lucabos ẽ appellatus. Libycarũ ferarũ:elephantorũ. Vulnere:uerbere ac pulſatõe. Liuẽti:ſubnigro. Sedet:locata eſt turris in dorſo elephanti. Grando:nimbus ac multitudo ſaxorũ. Aggere:currente elephãto qui habebat aggerẽ ac turrim ĩ dorſo. Celſus:qm̃ erat ſup elephantum. Libyis:poenus miles. Stat uallum:elephanti erant tanq̃ uallum inter ipſa agmina cõdenſa. Prefixa haſta ebori:prefixa erat haſta in molẽ elephanti:cuius cuſpis obuios cõficiebat. Ebori:elephanto ex cuius dẽtibus fit ebur. Cominus:ppe. Deiecta:deorſum miſſa. Ab incuruo cacumine:a curuitate dorſi ipſius elephanti. Hic:tunc elephantus exigit dentẽ:inter toracẽ & membra uſenns quem ſublimẽ portabat. Radio:illo ĩſtrumento quo textores utũt ad telam conficiendã:eo quippe tramã inter ſtamina ĩmittunt:quẽadmodum radius penetrat ſtamina:& nõ frãgit:ſic dens elephanti penetrauit ĩter toracem & mẽbra corpore nõ leſo. Haud excuſſa:ideſt non excidit uirtus uſenti in tanto piculo:ſed cũ portaret a belua oculis illius uicinus eos enſe fodit:iõ ait uicinus fronti:qm̃ portabat eum belua dẽte. Citato enſe:celeriter:adacto ĩ oculum beluæ quæ turbata uulnere turrim e dorſo excuſſit:& propugnatores ſtrauit. Spargi:iuſſit uſens uictor tunc illius beluæ immitti tedas ardentes in machinas quas ſupra dorſum habebãt beluæ. Monſtra:ipſas beluas mõſtroſas:& macchinas in dorſo earũ. Muros:tabulata & turres iſtar murorũ Edax:q oia conſumit. Partus:cõpatus & auctus. Non aliter pindo:incendiũ ĩmiſſum per propugnacula comparat incendio ſyluarum:& mõtium immiſſo a paſtoribus,pindus eſt mons theſſaliæ;rhodope mons thraciæ

Pestis: incendium. It: currit elephas. Candenti bithumine: bithumē ē acer suapte natura liquor: & sparso aceto cō crescit: nascitur in aspalthte lacu iudeæ certo āni tempore: quod ardet. iō dixit Virg. in bucolicis incende bitumīe lauros: faces nūc immisse inferas & macchinas erant circumlite bithumine. Candenti: accenso. Torrente: adurente. Diducit: diuidit. Laxo limite: ampla uia. Fluminis: aufidi in cuius ripis pugna erat. Maurusia pestis: idest ea parte qua non erāt elephanti ex mauritania ducti qui portabant incendiū. Rheteia pubes: iuuentus romana. Alite plūbo: glandibus quas e funda emittebant.

Manus monstri: ipsa promuscis q̄ utitur elephas ut māu. Aristoteles libro primo de historia aīalium ait. Nasus bipartito distinctus ē tramite elephantis prolixa ualidaque naris auget eiusque usus idem qui manus: ea namque cibos tā siccos q̄ humidos colligunt capiunt: & ad os admouent soli aīantium oīum.

Quin imus cominus inquit: uerba pauli increpantis uarronem qui uinctū annibalē plebi pmiserat. Quin: cur non imus: ad ipsum ānibalem. Plebes: sic Lucanus. Nescit plebes ieiuna timere.

Haud unq̄ expedies. i. non poteris affirmare & cum uterque tibi eēt noxius.

Consulis: uarronis. Excessus mētē: idest iā desperās & aīo cōsternatus.

Das patria pœnas: incusat amētiā suā Varro & patriā quæ se cōsulē creauerat

Cum iacit et siluis spaciatur feruida pestis
Frondosi ignescūt scopuli: subitoque p arua
Collucet iuga dissultans uulcāius ardor.
It fera candenti torrēte bitumine corpus
Amēs: et laxo diducit limite turmas
Nec cuiq̄ uirtus propiora capessere bella.
Lōginquis audēt iaculis et arūdinis ictu
Vritur impatiens et magni corporis ictu
Donec uicini tandē se fluminis undis
Precipitē dedit: et tenui decepta loquore
Stagnatis per plana uadi tulit incita longis.
Extantē ripis flāmam. tū denique sese.
Gurgitis imersit molē capiente profūdo.
At qua pugna datur nec dū maurusia pestis
Igne calet circūfusi rheteia pubes:
Nūc iaculis: nūc et saxis: nūc alite plūbo
Eminus īcessunt: ut qui castella per altos.
Oppugnat munita locos atque obsidet arces
Ausus digna uiro fortūa digna secūda
Extulerat dextrā atque aduersū cominus ensem
Minicius īfelix ausi. sed stridula anhelū
Feruorē effundens mōstri manus astulit acri
Implicitū nexu. diroque ligamine torsit.
Et supas alte miserum iaculata p auras
Tellure elisit: ac flexit flebile mēbris.
Has iter clades uiso uarrone sub armis
Increpitās paulus: quin imus cominus inquit
Ductori tyrioquē uinctū colla cathenis.
Staturū ante tuos currus promisimus urbi.
Heu patria heu plebes scelerata et praua fauoris
Haud unq̄ expedies tam dira sorte malorum
Quem tibi nō nasci fuerit per uota petēdum
Varronē: annibalē ue magis: dū talia paulus
Vrget precipitās libys atque in terga ruentum
Ante oculos cunctas ductoris concitat hastas
Pulsatur galea: et quatiūtur cōsulis arma
Acrius hoc paulus medios ruit asper ī hostes
Tum uero excussus mētē ī certamina paulo
Auia deducto cōuertit uarro: manuque
Cornipedē inflectēs das īquit patria pœnas
Quæ fabio incolūi uarronē ad bella uocasti.
Quæ nā aūt mentis uel quæ discordia fati?
Parcarūque latens fraus ē abrumpere cuncta

Et quo fæuius;qm̃ non potuisset concipere Varro maius dedecus q̃ fugere cum timidi sit in discrimine fugã arripere & ãnibal nil crudelius potuisset optare Varroni ipsa fuga qua nihil ẽ fedius. Egere;impulere ad fugam & cum.L.æqtibus uenusiam se recepit;quæ ẽ inter appulos & lucãos:unde Horatius uenusinus in sermonibus ait. Lucanus an appulus anceps. Nã uenusinus arat finem sub utrumque colonus. Rapuit:raptũ abstulit e conspectu hostiũ fugiens effusis & relaxatis habenis;& hic Varronis ignauia notat suos in discrimẽ relinquentis cuius ipse cã fuerat.& sibi fuga præter romani iperatoris decorum salutẽ cõparantis.

Iamdudum cũ luce libet:sed cõprimit ensẽ.
Nescio quis deus:et me me ad grauiora reseruat
Viuã ne: et fractos sparsosque cruore meorum
Hos referã populo fasces?atque ora p urbes
Iratas spectãda dabo?et quo seuius ipse
Hannibal aut poscat:fugiã et te roma uidebo.
Plura indignãtẽ telis propioribus hostes
Egere:et sonipes rapuit laxatus habenas.

Aulus ut aduersam uidet
increbrescere pugnam:
Ceu fera quæ telis circumcingentibus ultro

Assilit i ferrũ et per uulnera colligit hostẽ
In medios fert arma globos:sesequ͛ piclis
Ingerit:atque omni lætũ molitur ab ense:
Increpat horrẽdum pstate et fortiter oro
Pectoribus ferrũ accipite:ac sine uulnere terga
Ad manes deferre uiri:nisi gloria mortis
Nil supest:idem sedes adeũtibus imas
Hic uobis dux paulus erit:uelocius inde
Hemonio borea pennaque citatior ibat
Quæ redit in pugnas fugiẽtis arũdine parthi.
Atque ubi certamen primi ciet immemor æui
Petus gradiuus mente cito fertur i hostes.
Ac iuuenẽ quẽ uasco leuis quẽ spicula densus
Cantaber urgebat letalibus eripit armis.
Abscessere retro passimque in terga relatos
Abduxere gradus:ut letus ualle remota

Petri marsi interpretatio in decimũ uolumen Sylii Italici.

Aulus ut aduersam:post fugã Varronis paulus æmilius collega fortitudinem & magnanimitatem ostendit suam;ut bonum imperatorem & uere ciuem romanum decebat;qui pugnando mori maluit quã turpiter fugiẽdo uiuer͛;& ignauius uarro fecerat;celebratur igit͛ in hoc uolumine fortis asũs pauli & decori studiosus;qui cũ uidisset suos hostili furore ac rabie urgeri suum corpus opponẽs in enses ruebat hostiles ut fera undique telis circundata cecidit tandem & rõanæ acies fusæ; Annibal q̃uis pœnus & sapius pauli uirtutem pompa funeris ac laudatione honestauit.mẽtes romanorũ tantæ cladis nuntio cõsternatas fabius maxĩus erexit pretextatos p cõi salute armauit & uarrõi cõsuli romã redeũti ab omnibus ordinibus obuiã itum est & grãæ actæ q in tanto rerũ turbine d re publica & nõie romano nõ desperasset: Paulus emilius autore liuio q̃uis primo statim congressu fũda grauiter ictus fuisset;tamẽ occurrit sæpe annibali & aliquot locis prælium restituit;ptegentibus eum equitibus romanis omissis postremo equis quia consulẽ ad regendũ equum uires deficiebant pœni tandem romanos supatos pepulerunt. Labore ac uulneribus fessos;inde dissipati oẽs sunt equosque ad fugam q poterãt repetebant. Increbrescere;augeri. Assilit: saltat & ruit. Per uulnera;qm̃ ab unoquoque uulneratur. Globos;acies hostiles. Ingerit exponit obiicit. Molit͛:querit & cupit uulnerari ab omni ense ut honestius caderet. Perstate et fortiter oro:uerba pauli ad suos quos orat;ut pectore nõ tergo uulnera exciperent;ut romãos fortes uiros decet;ne laudem ueræ fortitudinis amitterent; Ad manes:ad inferos. Nisi gloria mortis;locus est ab honesto: & ait;nil superest nobis nisi ut gloriam clara & honesta morte consequamur:ad quod inquit paulus; erit uobis dux. Imas sedes:iferos. Inde:cũ talia dixisset paucis;qm̃ tẽpus plixam orõem nõ patiebatur;irruit i hostes uelocior uẽto & sagittis. Hemonio borea;q spirat a thracia cui cõtermia ẽ hemõia quæ & thessalia dicit͛. Quæ redit impugnas;parthi q sũt ultra euphratẽ arcu utũt͛ ut alii fere oẽs populi ad oriẽtẽ & fugiẽdo sagittas ex equis i hostes isequẽtes emittũt.iõ ait,quæ redit i pugnas.nã cũ ipse uideat͛ fuger͛ penna.i.sagitta pẽnata reuertit͛ i pugnã. Immemor æui;qm̃ supra uires ætatis pugnabat uidebaturque eẽ alter mars mẽte:ac aĩ robore;hũc a cãtabris;& uasconibus circũuẽtũ paulus liberauit. Peti dicũt͛ q hñt oculos leuit͛ decliãtos ad lasciuiã;ũde oculi ueneris dicũt͛ peti:iõ scribit Horatius i pmo sermonũ;strabonẽ appellar petũ pr͛. Strabo.n.is dicit͛ q hẽt oculos distortos. Plinius loquẽs de oculis ait uni animaliũ homini deprauãtur;unde cognomina strabonum & petorũ. Leuis: agilis ad pugnã;et sine gallea ut supra dictũ ẽ. Læthalibus;quæ læthũ ipsi peto afferebãt. Vt lætus ualle

remota:paulū eripierēpeto hostibus cōparat leoni q suo occursu uēatori iā ppe captā eripit prædā. Fetus:terribilis:& crudelis. Tela minora:quī nihil ualēt cōtra leonē a quo piculū imminet:& sibi iā timēs fugit ac deserit prædā. Vrget:inicit. Nūc:īterdū in illos q paulo resistebāt. Mala:turpi & quæ ē citra decorū. Decorare:ornare qm̄ ī aduersis uirtus nitet:si fuisset inqt illic alter paulus nō fuisset illa clades illata rōanis,quæ a uico cānēsis dicta ē. Cornu:acie romani. Sine more:sine aliq rōe:& ritu militari romanoꝝ:quī romanæ acies nō cōsueuerant fugere:sed ēt illuc alacri aīo cōtēdere unde se non redituros sciebant p decoro seruādo. Nō parca:idest effusa ī fugā:ocres & opiter erāt setini:de setia & eius uino dictum ē.

Cingula alludit:ad labienū q fuit tēpore Iulii cæsaris & sub eo meruit propriaque pecunia cingulū oppidū in piceno edificauit. Cornu:hasta cornea.

Fratres:ocres & opiter. Mecenas:alludit ad mecenatē q fuit tēpore Augusti cæsaris:& habuit originē a regibus hetruscis: unde Horatius: Mecenas atauis edite regibus & in sermonibus. Non qa mecēas lydoꝝ qcquid hetruscos īcoluit fines nemo generosior ē te. Meonia terra:hetrusca quī meonii ut dc̄tū ē hetruriā tenuerūt. Sceptris:regibus hetruscorū ad quos referebat suos natales mecenas. Amore lucis:uitæ idest cum nō curaret uitā paulus ut honeste caderet Annibalem oculis lustrabat:ut cum eo congrederet̄:uidebat̄.n. Paulo mors dura supstite Annibale. Quā molem:fortitudinē Pauli. Impūe.i.nō fuisset frustra. Quid uāos īquit:uerba Iunonis uersæ i formā metelli hoc fingit ad imitatōem Virgilii & seruat poeta decorum personæ quippe nō decebat aliter loqui metellum pauidum nisi suadere fugam:nulla habita rōne decori captat beniuolentiam metellus:suadetque ab utili fortunæ cedēdū:& ēt ab hōesto cū sit imprudētis fato pugnare. Si secus:idest si Paulus cadet: ruet imperiū ro.

Tumentē: supbientem prospero flatu fortunæ. Rebus turbatis:re romana labante et nutanti impio. Tonanti:idest auderet pugnare cum ioue. Sit spatiū fatis:permittamus ut spatiū habeant ipsa fata:et ipsis cedamus:quæ postea mutabuntur:et nobis arridebunt. Mox:postea pugnabis meliore fato.

Cum capream uenator agit:fessamqne propinquo
Insequtur cursu:et sperat iam tāgere dextra.
Si ferus aduerso subitum se protulit antro
Et stetit āte oculos frēdens leo:deserit una
Et color et sāguis et tela minora periclo:
Neciā speratæ cura ē ī pectore predæ.
Nūc irestātes mucronē cominus urget.
Nūc trepidos ac terga mala formidīe uersos
Assequtur telis furere ac decorare labores
Et seuire iuuat:cadit īgēs noīs expers
Vni turba uiro:alter si detur ī armis
Paulus dardanius amittāt noīa cānæ
Tādem īclinato cornu sine more ruebat
Prima acies:nō parca fuge:labienus et acres.
Sternūtur leto atque opiter quos setia colle
Vitifero celsis labienū cingula saxa
Miserūt muris:iūxit fera tēpora leti
Sidonius nō cōsimili discrimine miles.
Nam labienus obit penetrāte p ilia cornu
Fratres hic nūero cecidere hic popolite cesi
Oppetis et tyrio sup īguina fixe ueruto
Mecenas cui meonia uenerabile terra
Et sceptris olim celebratū nomē etruscis
Per medios agitur proiecto lucis amorē
Hānibalē lustrās paulus sors una uidetur
Aspera si occūbat ductore supstite poeno
Quā metuēs molē:neque enim certamine sūpto
Tēpestas tāta et rabies ipume fuisset.
In faciē pauidi iuno cōuersa metelli
Quid uanos inquit latio spes unica cōsul:
In cassum reuouas fato renuēte furores?
Si supest paulus restāt eneia regna:
Si secus ausoniā tecū trahis:ire tumētem:
Tu cōtra iuuenē et caput hoc abscindere rebus
Turbatis o paule paras?nūc ānibal ipsi
Iam letus bello ē ausit certare tonāti,
Et iam cōuersis uidi nam flectere habēis
Euasit uarro:ac sese ad meliora reseruat.
Sit spacium fatis:et dum datur eripe leto
Hanc nostris maiorem aīam:mox bella capesses:

A d quæ suspirans ductor mortem ne sub armis
C ur poscam causa ista parum est: quod talia nostræ
P ertulerint aures suadentem monstra metellum.
I demens: i carpe fugam: non hostica tela
E xcipias tergo superos precor integer oro
I ntactusque habeas: atque intres mœnia romæ.
C um uarrone simul: talin pauidissime dignum
M e uita pulchraque indignum morte putasti?
Q uippe sinit penus qui nunc contraria bella
I psi ferre ioui ualeat: proh degener alte
V irtutis patrum quando certamen inire
C ui ne uiro mallem memet cor ponere: q̄ qui
E t uictus dabit et uictor per secula nomen.
T alibus increpitat: mediosque aufertur in hostis:
A c retro cursum tendentem ad crebra suorum
A gmina: et in densis futantem membra maniplis
P er conferta uirum et stipata umbonibus arma
C onsequitur melior planta: atque obtruncat acerrā.
V t canis occultos agitat cum belgicus apros
E rroresque feræ sollers per deuia mersa
N are legit: tacitoque premens uestigia rostro
L ustrat in accessos uenantum indagine saltus.
N ec sistit nisi conceptum sectatus odorē
D eprehendit spissis arcana cubilia dumis.
A t coniunx iouis ut paulū depellere dictis
N e quiq̄ fuit: et consul non desinit ire.
I n faciem mauri rursus mutata geleste
A duocat ignauum seua ad certamina pœnū.
H uc tela huc inquit dextrā implorantibus affer
O decus eternum carthaginis: horrida iuxta
S tagnantes cōsul molitur prælia ripas
E t laus haud alio maior datur hoste perempto:
H æc ait: et iuuenem diuersa ad prælia raptat.
F lumineo libycam turbabat in aggere pubem
C hristæ nomē erat: bis terni iuncta ferebāt
A rma senē circa nati: pauperque penatū
S ed domus haud obscura tuder: nouisque pūbros.
B ellator populos factis et cæde docebat.
N atorum armigerā pugnas tractare cohortem.
V nanima inde phalanx crudo ducente magistro
P ostq̄ hominum satiata necem prostrauerat ictu
I nnumero cum turre feram facibusque sequuta.
A rdentem monstri spectabat læta ruinam.

Mortem ne sub armis: sensus ē. Si nulla alia causa esset cur deberem nūc mortem oppetere hæc esset maxima: q̄ te fugam suadentē audiui: & non sū auersatus. Monstra: fugā & ea quæ sunt cōtra honestatē: ac decorū. Sub armis: armatus in acie. I demēs: uerba digna paulo: qui ꝓ patria mori non recusabat. Pulchra: honesta & digna uiro forti ac magno. Penus: annibal. Proh degener: exclamat paulus in metellū q̄ tantum a suis maioribus degenerauerat. Componere: opponere ac pugnaē cum illo q̄ & uictus: & uictor erit mihi honori. Aufertur: equo .s. præcipiti & obtruncauit Acerram fugientē ad suos. Cōfercta: densa. Belgicus: gallicus: belge sunt in gallia. paulum inuestigantem annibalē compat cani q̄ nare sagaci inuestigat feram. Errores: ipsam feram errantem. Sollers: diligēs: & sagax. Mersa: inclinata ad terrā & demissa ut melius sagiat. Tacito rostro: rictu sine latratu: sic enim canis tacitus currit per uestigia ut feram citius assequatur quæ uelocius fugeret audito latratu. Inaccessos: difficiles: & dumosos mōtes & syluas. Indagine: inuestigatione. Arcana cubilia: secreta lustra ubi feræ degunt & cubāt. At coniunx iouis: iuno sumpsit formā gelastæ q̄ uenerat ex mauritania & monuit annibalem ut suis opem ferret qđ facile persuasit cum diceret paulū æmylium illic omnia ferro uastare. Non desinit: non cessat ire in annibalem quem uel maxime appetebat. Penū: annibalē. Stagnantes: repletas iā cadaueribus ut aqua non posset fluere. Flumineo libycam: canit poeta christam tudertē cum sex filiis in ripis aufidi fortiter pugnantem ab ānibale una cū filiis fuisse interfectum. Pauper penatum: habēs rem domesticā angustā: sed patria erat clara. tuder .s. oppidū in mōtibꝫ ūbriæ de quo dictū ē. Crudo magr̄o: ꝑte acri bellatore ferā elephātū quē strauerāt cū ipsis hominibus qui turrim ascēderāt.

Cono: summitate galeæ. Virum: ānibalem cognouit impiger senex & illico filios ad pugnam hortatus est. Monuitque ne galeæ ardorem timerent. Armiger haud aliter: christam filiorum indolē explorantē cōparat aquilæ pullos explorāti ad solis radios. Pli. ait li. x. halietus tantū implumes pullos pcutiens subinde cogit aduersos itueri solis radios: & si cōniuentē flentēque animaduertit præcipitat e nido uelut adulterinū & degenerem illum cuius acies firma contra steterit educat, halietus est de generꝰ aquilarum clarissima oculorum acie dicitur aquila ministrare fulmina ioui. non sine ratione quoniam ut ait Plinius fulmine nō tangitur. Dignos: non degeneres. Ora ad phaetōtia: ad ipsum solem qui ut fabulæ uolunt pater fuit phaetontis. Obuersam: expositā radiis solaribus. Auro: clypeo annibalis. Qui nā ad cassos: uerba annibalis ad senem. Cassos: futiles & uanos. Callaici: quoniam habuerat ānibal arma a callaicis populis ut dictum est. Propria cornu: hasta q̄ senex torserat in annibalē. Haud secus: filios christæ irruentes in annibalem comparat catulis leonum pugnantibus p matre obsessa. Iam dudū: statim sic Vir. Iam dudū sumite poenas. Consumit: excipit annibal tela illorū clypeo suo.

Collectus. i. colligēs se ac tegēs clypeo. Aut per tot cædes. i. q̄uis tot cædes peregisset annibal: tamē putauit nihil actū eē nisi sex illos trucidaret quod effecit.

Suppedita: subministra suggere. Vadis auerni. i. demittā hos fratres ad aq̄s stygias. Pietatis: q̄ illi patriæ, patrique præstabant: quæ stulta uidebat esse cū tātū appeterēt ducē. Resupino: euoluto ad aerē. Pilo: hasta. Strage iacētum corporibus eorꝫ q ceciderāt pilo cōfossi.

Cum subitus galeæ fulgor conoque coruscæ
Maiore intremuere iubæ: nec tarda senectus.
Agnouit hac luce uirū: rapit agmine natos.
Seua parens ultro in certamina et addere passim
Tela iubet: nec manantes ex ore feroci
Aut quæ flagrarent galea exhorrescere flāmas.
Armiger haud aliter magni iouis anxia nido
Cum dignos nutrit gestanda ad fulmina foetus.
Obuersam spectans ora ad phaetontia prolem
Explorat dubios phebea lampade natos.
Iamque suis daret ut pugnæ documēta uocatis
Et medias hasta uelox prætervolat auras.
Hesit multiplici non altæ cuspis in auro.
Atque senem inualido dependens prodidit ictu.
Cui penus qui nam ad cassos furor impulit ictus
Exanguem dextram senio? uix prima momordit
Tegmina callaici cornus tremebunda metalli.
En reddo tua tela tibi: memorabilis ista
A nobis melius discet bellare iuuentus.
Sic propria misera ti ansfigit pectora cornu.
At contra horrendum bis terna spicula dextra
Torta uolant paribusque ruunt conatibus hastæ.
Haud secus ac libyca fetam tellure leenam
Inuadunt rapidi iamdudum et inania temptāt
Nondum sat firmo catuli certamina dente.
Consumit clipeo tela: et collectus in arma
Sustinet ingentes crepitantibus ictibus hastas
Sidonius ductor: nec iam per uulnera credit
Aut per tot cedes actum satis: iraque anhelat
Nil ero det cuncta uirum iungatque parenti
Corpora: et excidat miseros cum stirpe penates.
Tunc abat im affatur: nāque una hic armiger ira
Flammabat martē atque omnis comes ibat in actus.
Suppedita mihi tela uadis liuentis auerni
Demitti globus ille cupit: qui nostra lacessat
Tegmina: iam stultæ fructus pietatis habebit.
Hæc fatus iaculo lucam qui maximus æui
Transegit pressa iuuenis cum cuspide labens
Arma super fratrum resupino concidit ore.
Mortiferum inde manu properantem uellere ferrū
Pilo uolsonem nāque hoc de strage iacentum
Fors dabat: affixa sternit per tegmina nare.
Tum uesulum calido lapsantem in sanguie fratrū

Ense metit rapido:plenâque heu barbara uirtus:
Abscisi galeam capitis ceu missile telum
Conuersis in terga iacit:telesinus ad ossa.
Illiso saxo qua spina interstruit artus
Occumbit:fratrisque uidet labentia membra
Quærentis quem funda procul per inane uoluta
Sopierat:dum supremam telesinus inauras.
Exalat lucem:et dubitantia lumina condit
At fessus mœrore simul cursuque metuque
Et tamen haud iræ uacuus non certa per equor.
Interdum insistens perusinus membra ferebat.
Hunc sude quam libyci raptam per terga iacentis
Armiger obtulerat monstri super inguina fixum
Obtruncat:quercuque præmit uiolentus obusta.
Temptarat præcibus sæuum lenire furorem.
Sed stygius primos impleuit feruor hiatus
Et pulmone tenus depressit anhelitus ignem.
Tantum cum toto cecidit grege nomen i umbro
Clarum crista diu populo ceu fulmine celsa
Esculus aut proauus ab origine cognita quercus
Cum fumat percussa ioui sacrosque per euum
Ethereo ramos populantur sulfure flammæ.
Donec uicta deo late procumbit:et omnem
Collabens operit spatioso stipite prolem.
Atque ea dum iuxta tyrius stagna aufida ductor
Molitur paulus numerosa cæde futurã
Vultus iã mortẽ ceu uictor bella gerebat
Inter mille uiros iacet ingens phorcus ab antris
Herculeæ calpes celatus gorgone parmã.
Vnde genus tristisque deæ manabat origo.
Hunc obiectantem sese:atque antiqua tumentẽ
Nomina saxificæ monstrosa ex stirpe medusæ:
Dum leuum petit incũbens uiolentius inguem
Detrahit excelsi correptum uertice coni.
Afflictũque præmens tergo qua balteus imo
Sinuatur coxaque sedet munimen utraque
Coniecto fodit ense.superuenit ille calentem
Sanguinis effundens per hiantia uiscera riuum.
Et subit etolos atlanticus accola campos:
Has inter strages rapido terrore cohorti.

Heu barbara uirtus:detestaṭ poeta crudelitatẽ annibalis. Cõuersis:fugientibus. Spina:quæ ẽ in medio dorsi & cõnectit artus. Annibal illisit saxũ dorso fugientis:& fregit spinã lũbo℞. Interstruit:diuidit & cõnectit. Fũda:plũbũ qđ funda uoluta supra caput emiserat. Sopierat:occiderat qm̃ mors est ꝑpetuus sopor. Vnde Oui. Stulte qd est sonus gelidæ nisi mortis imago. Nõ certa mẽbra:quoniã erat uulneratus. Armiger:ab aris armiger ãnibalis. Libyci mõstri:elephanti paulo ãte strati. Quercu:hasta ex quercu obusta. Stygius feruor:ipa hasta accẽsa ĩpleuit os ipsius thelesini & ignis penetrauit usque ad pulmonem. Proauis cognita:ãnosa quercus cũ multis ramis. Ethereo sulphure:fulmine. Deo:fulmĩe dei. Prolẽ:ramos & stolones aptissima comparatio. nã pr̃is ruina traxit ẽt filios ut quercus trahit suam sobolẽ. Atque ea dũ:nũc redit ad paulũ æmyliũ suæ mortis piacula præsumẽtẽ atque ĩferias. Phorcus fuit pater medusæ rex mauritaniæ siue phorcinus ut dictum ẽ in primo uolumĩe. ibi phorcinidos antra medusæ. Antris:ex mauritania ubi ẽ calpe mõs ad fretũ gaditanũ. licet calpe sit ĩ europa. illuc ꝑuenit hercules:& posuit ibi colũnas q̃si terminos laboris:& expeditiõis:de colũnis herculeis alibi dictũ ẽ. Celatus gorgõe ꝑmã:habẽs scutũ ĩ quo erat cælatũ caput gorgonis.i.medusæ. Tristis:ab effectu qm̃ conuertebat aspicientes in saxa.adde ẽt q ipsa fuit cæsa a perseo.hũc phorcum paulus interemit. Tumentẽ:supbiẽtẽ:ꝑp nomẽ medusæ ad q̃ suam referebat originẽ hic phorcus sed nimis dure dixit & affectate:tumẽtẽ antiq̃ noĩa cũ dicendũ fuisset anniquo noĩe. Saxifice:uertentis hoĩes in saxa. Monstrosa stirpe:qm̃ medusa capillos habuit serpentinos. Paulus hunc phorcũ cepit p conũ galeæ terræque affixũ atque illisũ præmes ense uulnerauit inter baltheũ & coxam.i.in inguine. Sinuaṭ:curuaṭ in sinum.i.in ima pte balthei. Munimen:tegmẽ. Accola athlanticus:phorcus q uenerat ex mauritania ubi ẽ athlas. Subit cãpos etolos:apuliã.i. cecidit ĩ cãpis diomedeis phorcus maurus. Has inter strages:đ numidis q romanã aciem fraude punica a tergo adorti sũt:sic ait Liuius quingẽn ferme milites numidæ præter cõsueta arma telaque:gladios ac cultros sub loricis habebãt specie quadam transfugarum cum ab suis parmas post terga habentes adequitassent repẽte ex equis desiliunt parmisque & iaculis ante pedes hostium proiectis in mediam aciem accepti ductique ad ultimos cõsiderea tergo iubentur ac dum præliũ ab oĩ parte conseritur quieti manserũt postquam omnium oculos aĩumque occupauerat certamen tum arreptis scutis quæ passim ĩter aceruos cæso℞ corpo℞ strata.

erant uersam adoriunt̃ romanã aciem: tergaque ferientes ac poplites cædentes stragẽ ingentẽ dederũt: ac maiorem aliquãdo pauorẽ ac tumultũ fecerunt cũ alibi terror ac fuga. alibi pertinax mala iam spe prælium esset. Strages: cedes q̃s romani faciebant: & maxĩe paulus. Viri: numidæ. Rector: annibal instruxerat eos ad insidias. Aciem: romanam ĩtentam prælio. Viro: numidæ. E strage: nã scuta & tela ex aceruis cæsorũ accipiebant numidæ. Raptum galba procul: cum galba uidisset ab hoste auferri uexillum romanorũ irruit in eum q abstulerat: nec aduersa fortuna galbe uirtus imminuta ẽ. Aduersa: res aduersæ. nã explorant aduersa uiros. Exemisse: abstulisse. i. nõ frangebat̃ aduersis: & nitebat̃ ad uirtutẽ per omnia p̃icula ut decebat ciuem romanũ sed dum galba eriperet uexillũ e manu hostis moriẽtis ab amorgo fuit ĩterfectus. Prædam: uexillũ. Tarde remittit: nam egre poterat euelli e manu. Non p̃sperus: cui non p̃spere cessit id qd' facere ẽ ausus. Enio: furor belli & ponitur p̃ ipsa bellona describit poeta calamitatẽ illatã romanis a uulturno qui torquendo harenas ad aufidũ stantes in ripa demersit in amnẽ inter quos fuit curio: qui iacuit insepultus in harenis adriacis. Candẽtes: calidas. Tumidũ: repletum iam cadaueribus. Tacito læthο: ingloria morte ac ignaua. Consternata: territa & uersa ĩ fugam quæ curio retinebat. hortabat̃que ad pugnã: & decorũ seruãdũ. Opposit:u oppositione. i. opponẽdo sua mẽbra suos fugientes sistere nitebat̃. Sine nomine mortis: sine fama quoniam nõ potuit ostendere fortitudinem suam cõtra aquas. Ingens ferre mala: idest paulus consul fortis ad tolerandos labores nesciens cædere fortunæ: sed suis fugiẽtibus ipse fronte aduersa ruebat ĩ arma. Martius: bellicosus ardor cadẽdi in pugna. Aĩos: audaciã. Fiducia mortis: libenter q̃ppe cadebat p̃ p̃ria. unde senes animosiores sunt decurso iã spatio uitæ ac morte propinqua. unde interrogatus solon a p̃sistrato tyranno atheniensi q̃ tandẽ spe fretus sibi tam audacter obsisteret respõdisse dicit̃ senectute. Viriathus: de hoc dictũ ẽ supra: q fuit lusitanus & occidit seruilium. In cuius decus laudat uiriatum ne uideatur cæsus a futili hoste. dicit ẽt seruiliũ pugnãdo fuisse iã fessum & ideo supatum hic fuerat collega flaminii ut dictũ est. Tristem iram: quã conceperat ex morte seruilii. Exarmat: debilitat contrario flatu. Obtendit: obnubilat solẽ atque offuscat. Toruus: horrendus ipse paulus.

Inuadunt terga: atque auerso turbine miscent
Bella inopina uiri: tyrius quos fallere doctos
Hanc ipsam pugnæ rector formauat ad artem
Succinctique dolis fugerent: ceu punica castra
Dediderant dextras: tum totis mentibus actam
In cædes aciem pone atque in terga ruentes
Præcipitant: non hasta uiro: non deficit ensis
E strage est ferrum: atque auulsa cadauere tela:
Raptum galba procul: neque enim uirtutis amorẽ
Aduersa exemisse ualent: ut uidit ab hoste
Auferri signum connixus corpore toto
Victorem assequitur: letalique occupat ictu:
Ac dum comprensam ceso de corpore prædam
Auellit: tardeque manus moribunda remittit:
Transfixus gladio propere occurrentis amorgi
Occidit immoriens magnis non prosper in ausis.
Hæc inter ueluti non dum satiasset enio
Iras seua truces sublatum puluere campum
Vulturnus rotat: et candentes torquet harenas:
Iamque reluctantes stridens immane procella
Per longum tulit ad campi suprema: cauisque
Afflictos ripis tumidum demersit in amnem.
Hic ubi finis erat metas: hic aufidus æui
Seruabat tacito non fœlix curio leto.
Namque furens animi dum consternata moratur
Agmina et opposit:u membrorum sistere certat:
In præceps magna propulsus mole ruentum
Turbatis hauritur aquis: fundoque uolutus
Adriaca iacuit sine nomine mortis harena.
Ingens ferre mala et fortunæ subdere colla
Nescius aduersa fronte incurrebat in arma
Vincentum consul·pereundi martius ardor
Atque animos iam sola dabat fiducia mortis.
Cum uiriatus agens telis regnator iberæ
Magnanimus terræ iuxta atque ante ora furentis
Obtruncat pauli fessum certaminis hostem.
Heu dolor heu lachrymæ seruylius optima belli
Post paulum belli pars optima corruit ictu
Barbarico: magnamque cadens læto addidit uno
Inuidiam cannis: tristem non pertulit iram
Consul et insani q̃q̃ contraria uenti
Exarmat uis atque obtendit puluere lucem
Squalentem rumpens ingestæ toruus harenæ

Ingreditur nimbum ac ritu iam moris iberi
Carmina pulsata fundentem barbara cætra
Inuadit:leueque fodit uitalia mammæ.
Hic fuit extremus cædum labor addere bello.
Haud ultra licuit dextram:nec tanta relictum.
Vti roma ubi post hac ad prælia paulo
Saxum ingens uasto libratum pondere ceca.
Venit in ora manu et perfractæ cassidis era
Ossibus īfodiens compleuit sanguine uultus:
Inde pedem referens labentia membra propinquo
Imposuit scopulo:atque undanti puluere anhelās
Sedit terribilis clypeum super ore cruento.
Immanis ceu depulsis leuioribus hastis
Accepit leo cum tandem per pectora ferrum:
Stat teli patiens media tremebundus harena
Emanante iubis rictuque et naribus unda.
Sanguinis interdum languētia murmura torquens
Effundit patulo spumantem ex ore cruorem.
Tum uero incubuit libyes super ipse citato
Ductor equo qua flatus agit:qua peruius ensis:
Qua sonipes:qua belligero fera belua dente.
Obrutus hic telis ferri per corpora piso
Rectorem ut uidit libyæ:connixus in hastam
Ilia cornipedis subrecta cuspide transit.
Collapsoque super nequiq̄ incumbere ceptat.
Cum penus propere collecto corpore quēq̄
Cernuus inflexo sonipes effuderat armo:
Vmbræ ne ausoniæ rediuiua imbella retractant
Post obitum dextras?nec in ipsa morte quiescunt?
Sic ait:atque ægrum ceptanti attollere corpus
Arduus insurgens totum permiscuit ensem.
Ecce cydonea uiolatus arundine plantam
Lentulus effusis campum linquebat habenis:
Cum uidet in scopulo rorantem saxa cruore
Toruoque obtutu labentem in tartara paulum
Mens abiit:puduitque fugæ tum uisa cremare
Roma uiro tunc ad portas iam stare cruentas
Annibal:et toti tum primum ante ora fuere
Sorbentes latium campi:quid deinde relictum est?
Crastina cur tyrios lux non deducat ad urbem?

Nimbum:uim pulueris. Ritu moris iberi: de hoc ritu dictum est supra: ubi poeta de his cecinit. Ad numerum resonas gaudentē plaudere cetras. Viriatus post mortem seruilii insignum lætitiæ pulsabat clypeū:ac barbara carina canebat. quē sic gestiētē paulus uulnerauit. Vitalia læuæ.i.uulnerauit cor ī quo uita consistit. Vitales partes dicunť illæ q̄bus læsis non est spes uitæ ī læua pte pectoris iacet cor. iō dixit uitalia læuæ mām̄æ. Saxū ingēs:ictus fuit paulus autore liuio funda:sed aliter canit poeta.

Cæca manu:quæ nō uidebať:& occulta atque insidiosa:magna laus pauli cōtra quem nemo audebat apto marte pugnare. Imitatio ē Virgilii canētis uulneratū fuisse æneā sagitra īcerto autorē: nemineque fuisse q̄ se autorē uulneris profitereť. tantæ molis erat æneā uulnerare. Terribilis:forti aīo & magno seruat decorū fortis & magnanī ducis. Immanis ceu: leoni uulnerato cōparat paulū. Patiens teli: nō curās uulnus aut dolorem. Vnda:copia sanguinis. Tum uero:annibal instabat romanis cedentibꝫ. Flatus:ipse uulturnus. Peruius:q uiā faciebat. Belua: elephantus qui dentē obuios cōficit. Piso:qui fuerat obrutus telis ut uidit annibalē ferri sup cadauera citato equo hasta trāsfixit ilia eq̄ quo ille uehebať & frustra ī ipsum ruentem piso tētauit irruere deficiēnbus uiribꝫ. Subrecta:ī altū erecta. Sup collapso: annibale q̄ dorso equi ruentis ferebať: sed ānibal colegit se. Cernuus sonipes: equus procūbens ad terrā. Armo: dorso inclinato. Vmbræ ne ausoniæ: uerba ānibalis ad pisonē. Rediuiua:renouata. rediuiuū diciť ex uetusto renouatum:& hæc ānibalis uerba ī laudē romanorum sūt:q̄ etiam mortui pugnare uidebantur. unde interrogatiue simul ac admiratiue dicit. Vmbræ ne ausoniæ.

Permiscuit ensem: īmisit & adegit totum ensem pisoni uolenti attollere corpus debile. Vir. capulo tenus abdidit ensē. Cydonea:cretēsi. Toruo obtutu: terribili aspectu. Tūc.s. paulo uiso quī iā erat prope mortē & ē magna laus pauli cuius morte uidebať roma cremari: ut solus paulus uideretur obstare hostibus. Cruentos hostes: perfusos sanguine cæsorum. Cāpi sorbentes latium.i. campus ille appullus qui clade tali latium sorbeť uidebatur:idest illa ruina & clades uidebatur sorbere romam: cum tot romani caderent. Quid deinde relictum:quasi dicat mortuo paulo nil obstat pœno quin tendat īcapitolium.

Deseris in tantis:uerba lentuli ad paulū sic loqtur apud Liuiū. L. æmyli quem unū insonté culpæ cladis hodiernæ dii respicere debēt cape hunc equū dū & tibi uiriū aliqd superest & comes ego te tollere possum & ,ptegere.ne funestam hanc pugnā morte cōsulis feceris:ēt sine hoc lachrymarū satis est luctusque. Puppim:loquit̃ p translationem:& ,p puppi rē romanam intelligit:& inquit ni gubernas hæc damna & rē romanam labentem plus noces romanis q̃ Varro:& locus est ab honesto. Dolor dictat:reicit oīa in dolorē lentulus cum paulo talia dicat. Macte o uirtute paterna:uerba pauli ad lentulum:sic loqtur apd' Liuiū. Tu quidē Corneli macte uirtute esto:sed caue frustra miserādo exiguū tēpus e manibus hostiū euadendi absumas:abi nūcia publicæ pr̃ibus urbem romam muniant ac priusq̃ hostis uictor adueniat præsidiis firment.priuatimque.Qu.Fabio æmylii ū præceptorū eius memorē exuisse & uixisse. Macte:magis aucte. Qua:id est eatenus accelera q̃tenus pmittit uulnus:qd' lētulus exceperat. Pestis:annibal cū exercitu. Pugnauit:obstitit meis monitis furor Varronis collegæ. Cæce:imprudenti cum talē elegit consulē.

Ferar an:seruat decorū pauli syllius:qui uolebat potius mori q̃ in urbem cōfossus redire nuntius calamitatis:& ait. hoc magno ānibal mercaret̃ ut ego fugerē qd' preter meū decor̃ esset. Vir. Hoc ithacus uelit & magno mercent̃ atridæ.

Nec talia pectora.s.sūt mihi q̃si dicat Varro fugiat timidus.ego āt fortiter restando aduersis oppetā mortē ac descendā ad manes. Ille ego:reticētia utit̃:ut apd' Vir. In qnto. Quanq̃.o.sed supent qbus hoc neptune dedisti q̃si dicat ille ego sū paulus:q in senatu ,pfessum sū si fortuna urgeret me āplius nō uisurū romani:sic.n.fabio monēti respōdit:at si qd aduersi accideret hostiū se telis potiusq̃ suffragiis iratorū ciuiū capur obiectur̃. Nec paulus iulctū.i.priusq̃ paulus caderet fortitudinē suā ostētauit nec iulctus cadert:quē tygridi compat quæ læthifero uulnere percussa sæuit ī pcussorem ac uenabula. Luctatur:pugnat cū morte quæ ē ultimum oīum terribiliū:& q̃ omne aīal fugit quoad eius fieri pōt. Iāque coruscanti:paulus e saxo surgēs uulnerauit quēdā in se irruentē & annibalē lustrabat oculis:ut illius dextra caderet. Coruscāti:hosti iā uibrāti telū & ferenti ,ppius gressum exultantem. Securo necis:q iā uidebat̃ esse certus de nece paulo uulnere affecto īferēda. Inerti:ignauo. Defixerat:adegerat atque infixerat ensem suum paulus nō expectatum:quoniam ille erat q̃si securus d' nece pauli uulnerati. ordo est surgēs.s.paulus defixerat ensē hosti.s.coruscāti telū:& ferēti gressū securo cædis.

Ducē:ānibalē iuestigabat oculis. Certantē:reluctantē mori. Sed uicere uir̃:ornat paulū syllius dicens illū fuisse oppressū tot telis simul coeūtibus ut ondēret maximæ difficultatis fuisse paulū superare. Liuius ait. hæc exigentem prius turba fugientium ciuium:deinde hostes oppressere consulem ignorantes quis esset obruuntque telis:lentulum in tumulum abripuit equus.

Deseris in tantis puppim sic paule procellis?
Testor celicolas inquit ni damna gubernas
Crudelis belli:uiuisque in turbine tanto
Inuitus plus paule dolor uerba aspera dictat.
Plus uarrone noces: cape quæso hunc unice rerum
Fessarum:cape cornipedem:languentia membra
Ipse leuabo humeris et dorso tuta locabo
Hæc inter lacero manantem ex ore cruorem
Eiectans consul macte o uirtute paterna
Nec uero spes angustæ cum talia restent
Pectora romuleo regno:calcaribus aufer.
Qua uultus permittit equum atque hic ocius urbis
Claudantur portæ:ruet hæc ad moenia pestis.
Dic oro rerum fabio tardantur habenæ
Nostris pugnauit monitis furor:amplius acta
Quid super est uita nisi cæcæ ostendere plebi
Paulum scire mori ferat an consumptus eidem
Vulneribus: quanti ue emptum uelit annibal ut nos
Vertentes terga aspiciat:nec talia paulo
Pectora:nec manes tam parua intramus imago:
Ille ego:sed uario quid enim te demoror egræ
Lentule conquestu:perge atque hinc cuspide fessum
Eripe quadrupedem propere:tum lentulus urbē
Magna ferens mandata petit:nec paulus inultum
Quod super est de luce sinit:ceu uulnere tigris.
Letifero cedens tandem proiectaque corpus
Luctatur morti:et languentem pandit hiatum
In uanos morsus:nec sufficientibus ire
Ictibus extrema lambit uenabula lingua.
Iamque coruscāti telum propriusque ferenti
Gressum exultantem: et securo cedis inerti
Non expectatum surgens defixerat ensem.
Sidoniumque ducem circūspectabat in illa
Exoptans animam certantem ponere dextra
Sed uicere uirum coeuntibus undique telis
Et nomas et garamas et celte et maurus et astur

Hic finis paulo.iacet altum pectus:et ingens
Dextera:quem soli si bella agitanda darentur:
Aequares forsan fabio.mors additur urbi
Pulchra decus:misitque uiri inter sydera nomen.
Postquam spes italum:mentesque i consule lapsæ:
Ceu truncus capitis sæuis exercitus armis
Sternitur:et uictrix toto furit aphrica campo.
Hic picentum acies:hic umber martius illic
Sicana procumbit pubes:hic hernica turma.
Passim signa iacent:quæ samnis belliger.et quæ
Sarrastes populi: marsæque tulere cohortes.
Transfixi clypei:galeæque:et inutile ferrum.
Fractaque conflictu parmarum tegmina:et ore
Cornipedum direpta fero spumantia frena.
Sanguineus tumidas in campos aufidus undas
Eiectat:reditque furens sua corpora ripis.
Sic lagea ratis uasto uelut insula ponto
Conspecta illisit scopulis:ubi nubifer eurus.
Naufragiũ spargens operit freta.iãque per undas:
Et transtra:et mali:laceroque aplustria uelo.
Ac miseri fluitant reuomentes æquora nautæ.
At pœnus per longa diem certamina sæuis
Cedibus emensus:postquam eripuere furori
Insignem tenebræ lucem: tum denique martem.
Dimisit:tandemque suis in cæde pepercit.
Sed mens inuigilat curis:noctisque quietem
Ferre nequit:stimulat dona inter tanta deorum:
Hortatur dudum portas intrasse quirini.
Proxima lux placet.hinc strictos ferre otius enses
Dum feruet cruor:et perfusæ cæde cohortes
Destinat.ac iam claustra manu:iam mœnia flãma
Occupat:et iungit tarpeia incendia cannis.
Quo turbata uiri coniunx saturnia cœpto
Irarumque iouis:latiique haud nescia fati:
Incautum ardorem:atque auidas ad futile uotũ
Spes iuuenis frenare parat ciet inde quietis
Regnãtem tenebris somnum:quo sæpe ministro
Edomita inuicti componit lumina fratris.
Atque huic arridens:non te maioribus inquit
Ausis diue uoco:nec posco ut mollibus alis.
Des uictum mihi somne iouem:nõ mille premẽdi

Altũ pectus:forte ac magnum. Si soli:si nõ habuisset Varronẽ collegã potuisset æquari Fabio: q putabat neminẽ sibi æquari posse ĩ bello. Pulchra: honesta:& digna imperatore fortissimo ideo dicit Hora.Animæque magnæ ꝓdigum paulum superante pœno. hæc mors fuit quoddam decus urbi:quæ tales tãque fortes hẽbat uiros. Ignauia uero Varronis dedecori fuit romano nomini.& ideo hæc tam clara mors in bello Paulũ honestauit:eiusque nomẽ ad sidera misit. Trũcus capitis:priuatus capite.i.duce. Hic picentum acies:describit cædis uarietatẽ: de his populis dictũ ẽ supra. Martius: bellicosus miles ex umbria. Sicana:sicula missa ab Hyerone. Sarrastes:accolæ sarni fluminis cãpaniæ. Sãguineus:repletus cadaueribus:ac sanguine romanoꝝ. Sic lagea ratis: Aufidũ reiicientẽ cadauera ad ripas cõparat naui impactæ scopulo & naufragiis:in qbus oĩa dissipanť.& nautæ aquã uomũt. Lagea ratis: ægyptia.nã danaus autore Plinio nauẽ primus in græciã ex ægypto duxit:ante.n.ratibus nauigabať inuẽtis in rubro mari inter insulas a rege erithra. Lagus fuit pater ptolæmei regis ægyptii:inde lagea ratis.& sic poeta allusit ad nauis inuentorẽ danaũ uelut insula ita magna ut ẽ insula in uasto mari. Illisit:impulit ipsos nautas:q ipsa naui uehunť:cũ Eurus mari incubit & ipsum concitat. Trãstra:sedilia nauis,aplustria:ut ĩqt Sextus Põpeius sunt nauiũ ornamenta quæ quia erãt amplius q̃ essent necessaria usui aplustria dicta sunt. Mali:arbores nauis. At pœnus:nunc redit ad Annibalẽ. Insignẽ:diem notabilẽ calamitate romanoꝝ. Tandẽ:post longos labores Annibal suos in castra reduxit:

Sed mens inuigilat:cogitabat pœnus de aduentu ad urbẽ.Liui.ait Annibali uictori cũ cæteri circũfusi gratularẽť: suaderentque ut tãto perfunctus bello diei:quod reliquũ esset: noctisque insequẽtis quietem:& ipse sibi sumeret & fessis daret militibus. Portas quirini: idest romanas. Mœnia:romana. Occupat:mẽte ac cogitatione capit. Cannis:pugnæ cãnensi & stragi. Coniunx saturnia:Iuno filia Saturni coniunx iouis. Fati:ut.s.roma imparet. Ad futile uotũ:inane desideriũ. Regnantẽ:tenebris.i.noctu.nã tũc dormiť:& sõnus regnat. Fratris:Iouis. Non te maioribus inqt:uerba Iunõis ad somnũ: qbus ostẽdit facile id posse ꝓstari ꝙ petitura erat. Diue:sõne. Mollibus:suauibus. qm sõnus ẽ suauis:& uires reparat. Nõ mille oculi .i. non petam ut immitas soporem mille oculis: aut argo centroculo: qui custodiebat Io conuersam in uaccam datus custos a Iunone argum sopitum e saxo præcipitauit Mercurius iussu Iouis Propertius. Sed sic intentis hærebam fixus ocellis, Argus ut ignotis cornibus inachidos.

Spernens tua numina: quoniam semper uigilabat. Medicata papauera: papauer nigrum inducit somnum: inde papauera læthea dicũtur a poetis somnus pingebatur cum cornu: nõ sine ratione. nam cornu attenuatum trãslucidum est: propter sui raritaté. Somnia quæ erant uera cornea dicebantur. Barcei iuuenis Annibalis: q a barca comite Didonis hẽbat originẽ. Soporas: afferentes somnũ. Læthea uirga: somnifera & papauerea. Iamque uidebatur: hoc erat insomnium Annibalis.

Ipse refulgebat: hoc postea fuit: ut habebimus. Anio: fluuius i cuius ripis annibal castra mẽtatus est. Ignes: flumina. Sat magna: idest satis magnã adeptus es gloriam in pugna cannensi: nõ enim potes ingredi Romam. Muris: romanis: quos nefas est tangere hostiliter. Dedita castra: romana scilicet dedidisse se hostibus: Liuius ait spoliis ad multum diei lectis Annibal ad minora ducit castra oppugnanda. & omniũ primum brachio fluminis obiecto eos excludit. Cæterorũ maturior ipsorũ spe deditio facta est: postea maiora castra a saucius: qui remanserãt: & timidis tradita sũt. Mago: frater ipsius Annibalis.

Huic: Magoni. Liuius ait Maharbalẽ talia suasisse Maharbal inquit præfectus equitũ minime cessandum ratus. immo ut quid hac pugna sit actũ scias die quinto inq̃t uictor in capitolio epulaberis. Sequere cum equite ut prius te uenisse q̃ uenturum sciant. & cum Annibal recusaret dixit: Non omnia eidẽ dii dederunt: Vincere scis annibal uictoria uti nescis. Celatis monuitis: his quæ p nocturnam quietem monuerat illa uox audita. Clauso: quoniam occultabat pauorem: quẽ ex illa uoce cõceperat. Timebat quippe bella maiora cum superis, scilicet & uulnera militũ causabatur. Lætis: ad uoluptatem fluentibus: cũ fortuna sit inuida uiris fortibus. Tanta mole: uerba Magonis q bus fratrem accusat: quod tam fausto tẽpore iter ad urbem differat: quæ statim uires reparabit. Patriam moraris: idest tua cunctatione fraudas imperio iam prope comparato. Exultet: ueniat celeriter: si Romam ibimus inquit illico eã capiemus, patẽt. n. portæ urbis tot cladibus exhaustæ. locus est ab utili.

Fremit: cũ fremitu atque ira dicit ea: quæ Annibal cautus non credebat.

Sunt oculi tibi: nec spernens tua numina custos
Inachiæ multa superandus nocte iuuencæ.
Ductori precor immittas noua somnia pœno:
Ne romam: et uetitos cupiat nunc uiscere muros:
Quos intrare dabit nunquam regnator olympi.
Imperium celer exequitur: curuoque uolucris
Per tenebras portat medicata papauera cornu.
Astubi per tacitum allapsus tentoria prima
Barcei petiit iuuenis: quatit inde soporas
Deuexo capiti pennas: oculisque quietem
Irrorat tangens læthea tempora uirga.
Exercent rabidã truculenta insomnia mentem:
Iamque uidebatur multo sibi milite tybrim.
Cingere: et insultans astare ad mœnia romæ.
Ipse refulgebat tarpiæ culmine rupis
Elata torquens flagrantia fulmina dextra
Iuppiter: et lati fumabant sulphure campi.
Ac gelidis anio trepidabat cærulus undis.
Et densi ante oculos iterumque: iterũque tremẽdũ
Vibrabant ignes: tunc uox effusa per auras
Sat magna o iuuenis prensa est tibi gloria cannis:
Siste gradum: neque enim sacris irrumpere muris.
Pene magis dabitur nostrum q̃ scindere cœlum.
Attonitum uisis: maioraque bella pauentem
Post confecta sopor iunonia iussa reliquit.
Nec lux terribili purgauit imagine mentem.
Quos inter motus somni: uariosque tumultus
Dedita per noctem reliquo cũ milite castra
Nunciat: et prædam pleno trahit agmine mago:
Huic ductor lætas tarpeio in uertice mensas
Spondenti: cum quinta diem nox orbe tulisset
Celatis superum monitis: clausoque pauore
Vulnera: et exhaustas sæuo certamine uires
Ac nimium lætis excusat fidere rebus.
Tum spe deiectus iuuenis: ceu uertere ab ipsis
Terga iuberetur muris: ac signa referre:
Tanta molæ inquit: non roma ut cedidit ipsa:
Sed uatro uictus: quo nam tam prospera martis
Munera destituis fato: patriamque moraris.
Mecum exultet eques: iuro caput hoc: accipe muros
Iliacos: portasque tibi sine marte patentes.
Dumque ea mago fremit cauto: non credita fratri

Iam latius sese canusia in mœnia miles
Colligere: et profugos uicino cingere uallo
Cœperat: heu rebus facies inhonora sinistris
Non aquilæ: non signa uiris: non consulis altum
Imperium: non subnixæ lictore secures.
Trunca: atque ægra metu: ceu magna elisa ruina.
Corpora debilibus nituntur sistere membris
Clamor sæpe repens: et sæpe silentia fixis
In tellurem oculis. nudæ plerisque sinistræ
Detrito clypeo desunt pugnacibus enses.
Saucius omnis eques galeis carpsere superbum
Cristarum decus: et damnatunt martis honores
At multa torax perfossus cuspide: et hærens
Loricæ interdum maurusia pendet harundo.
Interdum mœsto socios clamore requirunt
Hic galba: hic piso: et læto non dignus inerti
Curio defletur. grauis illic sceuola bello.
Hos passim. at pauli pariter: ceu dira parentis
Fata gemunt: ut uera mali præsentia nunquam
Cessarit canere: et uarronis sistere mentem.
Atque idem hunc totiens ne quiq̃ auerterit urbi
Atque idem quantus dextra: sed cura futuri:
Quos præmit: aut fossas instant producere muris:
Aut portarum aditus: ut rerum est copia firmant:
Quaque patet campus planis ingressibus hostis
Ceruorum ambustis imitantes cornua ramis
Et silus occulitur cæcum in uestigia telum
Ecce super clades: et non medicabile uulnus
Relliquias belli: atque impedita corpora pœnis
Impia formido: ac maior iactabat erynnis
Trans æquor tyrios enses: atque arma parabant
Punica: et annibalem mutato euadere cœlo.

Iam latius miles: dum in oppugnãdis minoribus castris tempus ab hoste tereret ex maioribus castris ad quattuor milia hominũ: &.xx. equites alii i agmine: alii palati passim p agros. P. Sempro. Tuditano tribuno militũ eos increpãre: hortãreque ut euaderẽt canusiũ perfugerunt: quos paula frugi mulier clara diuitiis frumẽto: ueste uiatico etiã iuuit: p qua munificẽtia ei postea bello perfecto honores a senatu habiti sunt. Tuditanus apud Liuiũ sic milites alloquit: Capi ergo mauultis ab auarissimo & crudelissimo hoste æstimari capita uestra exquiri precio ab interrogantibus romanus ciuis sis: an latinus socius: ut ex tua contumelia & miseria alteri honos quærat. Canusiũ: oppidũ est apuliæ. Colligere: colligebat se. Facies inhonora: apparẽtia turpis: & ignominiosa romanoꝝ militum: qm̃ non habebãt uexilla: nõ alia ornamẽta: qbus prius censebant. Subnixæ: impositæ humeris lictoꝝ. Trũca: milites sine duce. iam attritos clade accepta comparat corporibus elisis aliqua ruina: quæ tamen ingredi nitunt. Trũca: mutilata. Elisa: obruta attrita. Repẽs: repentina uociferatio erat. Martis honores: oĩa ornamẽta militaria deposuerũt in signũ mœroris & luctus. Torax: munimentum pectoris. Maurusia: hostica emissa. s. a mauro hoste. Interdũ mesto: imitatio ẽ Vir. canentis: Amissos lõgo socios sermone requirũt. & recẽset præstãtiores poetas q in pugna ceciderant. Inerti: lætho: ignaua morte: qm̃ submersus ẽ in aufidũ. Hos passim: uulgo: & generaliter requirebãt: sed maxime deplorabãt casum Pauli Aemilii. Canere: prædicere & reprimere furorem Varronis: & laus est Pauli a prudentia. Ne qq̃: frustra, qm̃ non potuit auertere hãc calamitatẽ ab urbe. Dextra: uiribus & animi robore i bello. Cura futuri: isti q futuris rebus ꝓspiciebant. cœperũt sese munire apud canusiũ. Vt rerũ ẽ copia: ut poterãt p tẽporis conditione: qm̃ fere omniũ rerũ inopia in tãto rerũ turbine laborabãt. Imitãtes cornua. i. occuluntur furcæ ex ramis ambustis: quibus læderentur hostes in pedibus. & ipsi equinũc iaciunt tribuli ferrei habentes undique aculeos: super quos incedere periculosum est. Silus: ut ait sextus Pompeius appellatur nasus sursum uersus. & repandus: unde galeæ quoque a silæ dictæ sunt. Silus ergo ẽ telũ: quod in terra defixũ aciem sursum uersam habet: qua incedentes lædantur. Ecce super clades: cum essent canusii quattuor tribuni militum. Fabius Fabii dictatoris filius. Bibulus. P. Scipio. & Appius pulcher omnium consensu: ut inqt Liuius ad Scipionẽ & Appiũ Claudiũ sũma imperii delata ẽ: qbus cõsultãtibus de sũma rerũ inter paucos. P. Furius nunciauit: Ne quiq̃ eos cõsultare dicens: Nobiles iuuenes principe. L. Metello mare ac naues spectare: ut deserta italia ad regum aliquem transfugiant; quod malum præterquã quod atrox super tot clades etiam nouum cum stupore: ac miraculo trepidos defixisset: & qui aderant concilium aduocandum de eo censerent: negat concilii rem esse Scipio: agendum: atque audendum: non consultandum esse in tanto malo ait. Inde ire perrexit ad hospicium Metelli: & cum ibi concilium iuuenum inuenisset: de quibus allatum erat: Stricto super capita consultantium gladio etiam iuuare coegit se patriam non deserturos. Relliquias: milites relictos ab hostibus in prœlio. Impedita: non interfecta ab hoste. Nam Canusium se receperunt: ut dictum est.

Exilio:fugæ militum:qui illic de fuga consultabant. Stirpe: familia metellorum:quæ clarissima erat. Degenerem:uilem. Stetit in campis:nam uoluit singulari certamine congredi cum Anniba le:ut habuimus:sed Mars & Pallas uetuerunt. Ubi:in hospicio Metelli. Conquebant:consulta bant. Extrema:allatura finem romano imperio. Viri:Metellus & socii. Tarpeia pater:inuocat magna numina Scipio:per quæ iurat.& caput paternum:se nunquam deserturum patriam: nec per missurum:ut alii deserāt.uerba Scipione digna iuuene fatali & duce:atque futuro uictore illius bel li: incipit a Ioue. postea inuocat Iunonem:inde Palladem: postea pœnates. Tandem per caput patris: quod apud Scipioné nullo numine inferius erat.

Tarpeia:capitolina. Secundam sedē:laus Romæ ac capitolii: quod dicit esse secūdam sedem Iouis: cum prima sit in cœlo. Saturnia: Iuno nondum mutata calamitate romanorum: q ab Ilio habuerunt originem. Nondum erat mitigata Iuno:aut satiata tot cædibus. Aspera pectus:pallas habens pectus horrendū propter egida: idest scutum: in quo erat celatum caput Gorgonis Medusæ. Furores.i.capillos serpētinos. Indigetes dei:penates: quos Aeneas auexit ex phrygia.ideo dicit spōte inter numina nostra:quoniam erant prius numina externa. Indigetes ppric ut inquit Sextus Pompeius dicunt dii: quorum nomina uulgari non licet. Leuius nullo numine: quod caput nullo numine mihi est inferius. Onus en testare deos:imperat Metello ut iuret se non discessurum:apud Liuium sic loq tur:Ex mei animi sententia iuro ut ego rempublicam nō deseram: neque aliū ciuem romanū deserere patiar:si sciēs fallo tum me Iuppiter optime maxime domum:familiam:remque meā pessimus leo afficiat in hæc uerba.L. Cecili iures postulo:cæterique q adestis: q nō iurauerit in se hunc gladium strictum esse sciat:haud secus pauidi: quā si uictorem Annibalem cernerent iurant omnes custodiendosque semetipsos cōtra Annibalem Scipioni tradunt. Ni sancis:ni iuras in hæc uerba ego ero tibi Annibal:quē tremis. Nec ullo:qua si dicat: Nisi iuraueris te interficiam: quod erit mihi maiori gloriæ:quam si aliquem ex hostibus interfecissem.

Excussa incepta:timore Scipionis deposuit Metellus concilium discedēdi.

Ordine iusso:ut Scipio iusserat. Dictata: a Scipione.s. nam dixit in hoc uerba iures postulo. Culpa:qua tenebantur cogitantes patriā deserere. Atque ea dum rutulis: dum talia agerentur a romanis Canusii Annibal stragē contemplatus est & uisit.Postero die inquit Liuius:ubi primum illuxit ad spolia legēda: fœdāque ēt hostibus spectādam stragem insistunt iacebant tot Romanorum milia pedites & equites passim. Recensebat:recognoscebat. Dulcia:iucunda: quoniam cum essent crudeles tali spectaculo delectabantur.& in primis Annibal: qui erat crudelissimus.

Trucibus:crudelibus. Quas strages inter: hoc quod de clelio: & ipsius equo poeta canit fictio quædam est;ut nactis oportunitatem cleliæ facinus celebre;ut supra de Mutio Sceuola fecit.

Duxerat exilio collectis marte metellis
Sed stirpe haud parui cognominis is noua bello
Pectora:degenerēque manū ad deformia agebat
Consulta:atque alio positas spectabat in orbe.
Quis sese occulerent terris:quo nomina nulla
Pœnorum:aut patriæ penetraret fama relictæ:
Quæ postquam accepit flammata scipio mente
Quantus sydonium contra fera prœlia miscens
Ductorem stetit in campis,rapit ocius ensem.
Atque ubi turpe malū:latioque extrema coquebāt
Cœpta uiri.ruptis foribus sese arduus infert
Tum quatiens strictum cum uoce ante ora patētū
Mucronem tarpeia pater:qui templa secundam
Incolis a cœlo sedem:et saturnia nōdum
Iliacis mutata malis:tuque aspera pectus
Egide gorgoneo suirgo succincta furores:
Indigetesque dei spōte inter numina nostra:
Perque caput nullo leuius mihi numine patris:
Magnanimique iuro nunquam lauinia regna
Linquam:nec linqui patiar dum uita manebit
Otius en testare deos:si mœnia tardis
Flagrabunt libycis:nullas te ferre metelle
Ausurum in terras gressus:ni talia sancis:
Quem tremis:et cuius somnos formidine rumpis
Annibal hic armatus adest,moriere nec ullo
Pœnorum melior parietur gloria cæso.
His excussa incepta minis:iamque ordine iusso
Obstringunt animas patriæ:dictataque iurant
Sacramenta deis:et purgant pectora culpa:
Atque ea dum rutulis turbata mente geruntur
Lustrabat campos:et sauæ tristia dextræ
Facta recensebat pertractans uulnera uisu
Annibal:et magna circunstipante caterua
Dulcia præbebat trucibus spectacula pœnis.
Quas strages inter confossus pectora tælis

Extremo munere:morte quæ est ultimum munus naturæ:quamuis ipsa mors non sit finis noster uerum potius impedimentum finis. Aegro nisu:debili conatu. Dubia:nutanti collo. Bagesum: qui eius dorso insidebat. Captiuo:qui fuerat ab illo captus cum Clelius cecidisset. Stante cruore: nondū desiccato. Soli:terræ pinguis sanguine récés fuso. Mutata:quæ amiserāt speciē in morte. Domini:clelii. Colla.i.cum collū inclinasset.& armos:ut Clelius ascēderet flectebat crura. Trepidabat:quodam tremore,& affectu æquus uidebat Clelio blandiri: & illi timere ut de cane scribit

Semineccem extremo uitam exhalarat in auras
Munere deficiens iam clelius ora:nisuque
Languida uix ægro:et dubia ceruice leuabat
Agnouit sonipes:arrectisque auribus acrem
Hinnitum effundens sternit tellure uagesim:
Quem tunc captiuo portabat in agmina dorso
Hinc rapidū glomerans cursum p lubrica pinguis
Stante cruore soli mutata cadauera cæde
Euolat:ac domini consistit in ora iacentis
Inde inclinatus colla:et subnixus in armos
De more inflexis præbebat scandere terga
Cruribus:ac proprio quodam trep dabat amore
Milite non illo quisquam fœlicius acri
Insultarat æquo:uel si resupina citato
Proiectus dorso ferret cum membra:uel idem
Si nudo staret tergo.cum rapta uolucris
Transigeret cursu sonipes certamina campi
At libys humanos æquantem pectore sensus
Haud parce miratus æquum qui nam ille sinistræ
Depugnet morti iuuenis:nomenque:decusque
Erogitat:læthique simul compendia donat.
Hic cynna ad tyrios:namque is sua uerterat arma
Credulus aduersi:et tum comes ibat ouanti
Auribus huic inquit ductor fortissime origo est.
Non digna tuis quondam sub regibus illa
Quæ libycos renuit frenos sub regibus olim
Roma fuit: sed enim solium indignata superbi
Vt sceptra exegit confestim ingentia bella
Clusina uenere domo:si porsena fando

Plinius q domino in gradus genitorios abiecto cibum afferebat. Milite nō illo:laudat Cleliū a peritia equitandi:dicitque illū superasse omnis: alludēs ad Cleliam uirginem: quæ a romanis statua equestri honestata fuit;quam in sacra uia statuerunt. unde dicit Seneca Clelia equestri insidens statuæ in sacra uia celeberrimo loco exprobrat iuuenibus nostris plurimū ascēdētibus ī eā urbe illos sic ingredi: in qua ēt fœminas æquo donauimus. Acri:forti & bellicoso. Proiectus dorso membra resupina.i. habens membra sua inclinata in dorsum equi.& hoc faciebat:ut agilitatem ostēderet suam : atque per peritiā resupinus dicit̄ in tergum reuolutus. Nudo tergo:sine ephippio. Transigeret:transgrederet̄:percurreret. Certamina campi:spatiū campi ; in quo certatur cursu. At libys: Annibal plurimū miratus est equū habentem prope sensus humanos, & quæsiuit a Cynna: Quis nā esset ille iuuenis cui equus sic blandiebatur. Depugnet morti:qui luctetur adhuc morti.i. repugnet: qm̄ nōdum plane mortuus erat. Cōpendia læthi.i.mortē quæ clelio laboranti uidebatur eē salus: itaque Annibal miseratus fortē iuuenis iussit illū confici:ut tali pœna solueret̄. cōpendiū dicit breue iter:unde cōpendiū mortis dicit̄ ipsa acceleratio mortis. Credulus aduersi: q putauit aduersam illā fortunā nō recessuram amplius a romanis ideo uertit se ad Annibalē:q tūc fortunæ incūbebat. Ouāti:Annibali:q tunc secūda fortuna utebat̄. Auribus huic inqt.repetit altius Cynna originem Clelii : a clelia scilicet uirgine; quæ cum obses data esset Porsenæ ad suos enatauit.

Renuit frenos libycos ; quæ recusat seruire carthagini.paruit aliqñdo regibus;qui septem fuerunt : Romulus. T. tatius; qui simul regnauerunt . Numa Pōpilius: Tullius hostilius. Ancus Martius. Tarquinius Priscus. Ser. Tullius: & Tarquinius superbus:qui roma pulsus porsenæ opem implorauit:q infesto agmine Romā pperās ianiculū occupauit. In ipso primo aduētu pons sublicius iter in urbē pene hostibus dedit : nisi unus uir obstitisset Hora.cocles. Id munimētū i illa die fortuna urbis romæ habuit impetū quippe sustinuit hostilē quoad pons incideret̄,inde armatus in tybrim desiliēs ad suos enatauit. Rē ausus inqt Liui.plus famæ habiturā ad posteros q̄ fidei statua Coclitī in comitio posita fuit.Coclites dicuntur autore Plinio;qui altero lumine cæci nascunt̄.unde scribit Plautus in curgulione de coclitum prosapia te esse arbitror.nam hi sunt unoculi. Solium;sceptrum & regimen ;siue dominationem Tarquinii superbi:quem expulit. Exegit; eiecit illū e regno. Fando:sic Virgi. Fando aliquid si forte tuas peruenit ad aures.& talia agētis & patientis habēt significationē: ut cantando rumpit̄ anguis.i. dum incantatur:& urit uidendo fœmina.i.dum uidetur.& fando aliquid dum dicitur ; Quis talia fando actiuam habet significationem. Fando.i. dum aliquid dicebatur de romanis historiis

Lydia castra:hetrusca. Ope meonia:auxilio hetrusco. Ille:porsena. Succinctus:armatus:septus. Reponere:restituere in regnum. Adeo:certe. Nequiquam:frustra. Pressit:insedit fixis illic tẽtoriis. Pace probata:sancita:& constitura:ut pacis cõditiones inquit Liuius ultro ferret romanis iactatum in conditionibus:nequiquam de Tarquiniis in regnum restituendis magis: quia id negare ipse nequierat Tarquiniis:quam quod negatum iri sibi a romanis ignoraret de agro uehientibus restituẽdo impetratum fuit:expressaque necessitas obsides dandi romanis:si ianiculo præsidium deduci uellent. his conditionibus composita pace exercitum ab ianiculo abduxit. Porsena ex agro romano excessit.

Fœdere:pacto. Positum:depositũ.

Fides:ut fœdus seruaretur. Obses est qui traditur imperio alterius ea conditione:ut si dator obsidis a fide recedat recipienti ius sit in corpus:& uitam obsidis. Pro laude pati:celebrat romanorum uirtutem poeta & constantiã: quorum agere ac pati fortia erat. Clelia: Liuius ait. Et clelia uirgo una ex obsidibus cum castra hetruscorũ forte haud procul ripa tyberis locata essent frustrata custodes dux agminis uirginum inter tæla hostium tyberim transnauit. Sospitesque omnis Romam ad propinquos reduxit:atque istituit. romani nouam in fœmina uirtutem nouo genere honoris statua equestri donauere. In summa sacra uia fuit posita uirgo insidens equo. Iuueni:Clelio est nomen a uirgine Clelia. Talia dum pandit: Iam canet poeta funus Pauli: cuius cadauer repertum fuit a pœnis eruẽtibus cadauera suorum ut cremarentur. Liuius ait: Tum sepeliẽdi causa in unum corpora suorum cõferri iussit: ad octo milia fuisse dicuntur fortissimorum uirorum consulem romanum conquisitum: sepultũque quidã autores sunt quos poeta nũc sequit̃: affirmãs crematũ fuisse ab hostibus cadauer Pauli:qui ob ingentẽ uirtutẽ uisus ẽ id mereri ẽr hostibus: & crudelissimis pœnis. Clamor:eruentium cadauera suorum: & sic laudat Paulum: qui cecidit inter cõfertissimas acies:ut etiam de Catilina legitur apud Salustium. Heu quis erat: deplorat poeta mortem & squalorem consulis ad imitationem Virgilii: apud quem Aeneas de Hectore dicit: Hei mihi qualis erat: quantum mutatus ab illo Hectore: qui redit exuuias indutus achilis. Modo:paulo ante.

Taulantia:illyrica. huius uictoriæ supra meminit poeta. nam cum perdomita est illyris ora. Taulantii dicti sunt a Taulantio filio illyrii: a quo Illyria denominata est. Tyranno illyrico:demetrio: qui tunc regnabat in Illyria. Trogus ait:Demetrius rex illyriorum nup a Paulo romanorum cõsule uictus supplicibus precibus aggreditur iniuriam romanorum querens. Squalebat:squalida & sordida erat. Muralis saxi:magni quod potuisset deiicere muros:ut non sit mirum si Paulum strauerit. Geminatus gaudia: qui geminata gaudia suscepit tanti fecerat Paulum: & nunc eius mortem. Sedenti: cunctatori.

A uditus tibi:si cocles:si lydia castra
I lleope meonia:et populo succinctus hetrusco .
C ertabat pulsos per bella reponere reges
M ulta adeo nequiquam ausi:præssitque tyrannus
I aniculum incumbens ubi mox iam pace probata
C ompressere odia:et positum tum foedere bellum:
O bsidibusque obstricta fides:mansuescete corda
N escia proh superi:et nil non immite parata
G ens italum pro laude pati.bis clelia senos
N ondum completat primeui corporis annos
V na puellarum laurentum:et pignora pacis
I nter uirgineas regi transmissa cateruas
F acta uirum sileo rege hæc:et foedere: et annis
E t fluuio spretis mirantem interrita tybrim.
T ranauit frangens undam puerilibus ulnis:
C ui si mutasset sexum natura reuerti
F orsan tyrrhenas tibi non licuisset in oras
P orsena:sed iuueni ne sim tibi longior huic:
E t genus:et clara memorandum a uirgine nomen.
T alia dum pandit uicinus parte sinistra
P et subitum erumpit clamor permixta ruina
I nter et arma uirum et lacerata cadauera pauli
E ruerant corpus.media de strage iacentum
H eu quis erat: q̃ non similis modo punica tælis
A gmina turbanti:uel cum taulantia regna
V ertit:et illyrico sunt addita uincla tyranno
P uluere canicies atro:arentique cruore
S qualebat barba:et perfracti turbine dentes
M uralis saxi tum toto corpore uulnus:
Q uem postq̃ aspexit geminatus gaudia ductor
S idonius. fuge uarro inquit. fuge uarro supstes.
D um iaceat paulus.patribus:fabioque sedenti

Et populo consul totas ediſſere cannas
Concedam hanc iterum ſi lucis tanta cupido eſt
Concedam tibi uarro fugam: at cui fortia et hoſte
Me digna haud paruo caluerunt corda uigore
Funere ſupremo et tumuli decoretur honore
Quantus paule iaces: qui tot mihi milibus unus
Maior leticiæ cauſa es: cum ſata uocabunt
Tale precor nobis ſalua carthagine læthum
Hæc ait: et ſocium mandari corpora terræ
Poſtera cum thalamis aurora rubebat apertis
Imperat: armorumque iubet conſurgere aceruos
Arſuros gradiue tibi tum munera iuſſa
Defeſſi q̃q̃ accelerant ſparſoſque propinquos
Agmine proſternunt lucos ſonat acta bipenni
Frondoſis ſylua alta iugis: hinc ornus et altæ
Populus alba comæ ualidis acciſa lacertis
Sciditur: hinc ilex proauorum condita ſæclo
Deuoluunt quercus et amãtem littora pinum.
Ac ferale decus mæſtas ad buſta cupreſſos
Funereas: tum deinde pyras certamine texunt
Officium infelix et munus inane perempris
Donec anhelantes ſtagna in carteſſia phœbus
Merſit equos: fugienſque polo titania cecam
Orbita nigranti traxit caligine noctem
Poſt ubi fulxerunt primis phaetontia frena
Ignibus atque ſui terræ rediere colores:
Supponunt flammam: et manantia corpora tabo
Hoſtili tellure cremant ſubit horrida mentem
Formido: incerti caſus taciruſque pererrat
Intima corda pauor: ſi fors ita martis iniqui
Mox ferat ac ipſis inimica ſede iacendum
Aſt tibi bellipotens ſacrum conſtructus aceruo
Ingenti mons armorum ſurgebat ad aſtra
Ipſe manu celſam pinum flammaque comantem
Attollens ductor gradiuũ in uota ciebat.
Primitias pugnæ et læti libamina belli
Annibal auſonio cremat hæc de nomine uictor
Et tibi mars genitor uotorum haud ſui de meorũ
Arma electa dicat ſpitantum turba uirorum
Tum face coniecta populatur feruidus ignis
Flagrantem molem: et rupta caligine in auras
Actus apex claro perfundit lumine campos
Hic citus ad tumulum donataque funera paulo

Ediſſere: manifeſta canenſem ſtragẽ ſenatui. Quantus: q̃ fortis omnique uirtute decorus cuius morte magis lætor q̃ tot milium romanorum & optat pœnus ſic mori: ſed incolumi carthagine: & in hoc laudat annibalẽ patriæ ſtudioſum ſuæ. At ferale decus: extruuntur pyræ a pœnis ut cadauera cremẽtur. Meſtas cupreſſos: quoniam erant dicatæ pyris & ante ianuam in ſignũ luctus ponebantur. Officium infelix: Virgi. ait Triſte miniſterium. Inane: quod mortuum cadauer non ſentit.

Tarteſia: occidua quoniam apud tartaſſum uidetur ſol equos ſuos ſoluere: ſupra dixit tarteſſum eſſe conſciam ſtabulanti phœbo. Titania orbita: ſemita & curſus ipſius ſolis. orbita ꝓprie eſt ueſtigium currus & phœbus dicitur habere currus & equos. Poſt ubi: illuceſcente ſequenti die. Phaetontia: frena phœbea: nã phœbus pater fuit phaetontis. Sui: ꝓprii colores. Supponũt incendunt pyras. Subit horrida mentem: cogitabant de euentu fortunæ & illorum qui ceciderant caſu. Tabo: ſanguie putrefacto. Ita: hoc modo ut illi ceciderant ſit etiam ipſis moriendum in terra hoſtili ac ſede inimica. Aſt tibi bellipotẽs: imitatio eſt uirgilii apud quem æneas tropheum marti erexit ſuperato melentio. Mons: aceruus & cumulus. Comantem: emittentem flammã inſtar comæ. Libamina: degustationes & principia. De nomine auſonio: de gente romana. Electa: præcioſiora. Spirantum: uiuentium. Tum: poſt talia uerba annibal coniecit facem in rogum. Populatur: conficit conſumit. Molem: pyram. Actus: emiſſus in aerem. Rupta calagine: diſcuſſo ſumo qui eſt in principio poſtea emicat flamma. Apex: ſummitas flãmæ. Hic citus: peracto funere ſuorum properauit annibal ad funus pauli celebrandũ

Donata: conceſſa ab annibale qui pauli uirtutem põpa funeris dignatus eſt & iactabat ſe ꝙ hoſti pararet funus.

Molles toros: ſtratũ molle ſuper gramina uirentia: & ornatur rogus pauli enſe clypeo ſecuribus

& fascibus. Expertis:uulneratis a paulo. Terror.qm̃ secures consulates præferebanť ad terrorem. Modo:paulo ante. Insigne:qm̃ fasces & secures erant insigne consulis. Superbum:nobile. Non coniunx naturæ aderant:poeta querit non interfuisse funeri ipsius consulis filios uxores & alios ꝓpinquos qui funus ornassent corpusque rogo intulissent. Celsis feretris:eleuatis super humeros ferentiũ. feretrum ut dixi diciť quicquid sustinet. unde ea quibus imagines sustinebanť cum circũferentur feretra appellat. Imago.omnia stẽmata & imagines maiorum preferebanť apud antiquos in funere gentilitio:prisca dicuntur ea quæ superioribus seculis aut superiore ætate fuerunt ut prisca tempora.pristina uero quæ fuerunt superioribus annis mensibus diebus:& quæ nostra memoria fuerunt ut pristina nostra amicitia. Nudo:paulo priuato & nudo oĩ honore ac põpa gentilitia:sed annibal paulum celebrabat cui maior laus accedebat a persona hostili q̃ honore gentilitio.Ille.n.sola uirtute ad paulum celebrandum ducebať. Pingui murice purpura tincta sanguine muricis. I decus ausoniæ:laudatio annibalis in funere pauli. Superbas:claras uirtute:

Quo:ad campos helyseos. Insigni lætho:clara morte ac digna principe magnanimo. Fama dehinc:nullas reliquas esse ciuium sociorumque:sed cesos cum duobus exercitibus consules deletasque esse copias allatum fuerat romã unde magnus pauor & tumultus intra mœnia romana fuit. Gliscente sono:qm̃ fama uires acquirit eundo. Vrbẽ:romã. Arcem:capitolinam.s.ut fecerant tpe galloꝝ. Sine corpore:qm̃ dicebať nemineẽ in pugna relictũ esse. Cõtẽptu:dicebãt nulla alia est causa quaŕ nondũ hostis inuasit romam nisi quia nos & urbẽ contẽpnit. Rapi:spoliari.

Septẽ arces:montes quos roma cõplexa est capitoliũ:palatiũ:auentinũ:cœliũ:exquilias:uiminalẽ:& quirinalẽ.

Lux una euersas:sensus est:clades unius diei ad cannas deplorabat casũ multoꝝ q magistratus gesserãt & angebať romã amisisse sexcenta milia iuuenũ & magnũ numerũ sociorũ. Lux una:unius die calamitas. Biscentũ curules idest eos q magistratu aliquo insignes erãt ꝗ sella curuli & edilibꝰ curulibꝰ dictũ ẽ supra. Nutãtia:tr̃pidãtia. Exhaustæ:euacuatæ tãto robore uiroꝝ. Atq; ea.s.dies gemebat tot socios romãi nois periisse. Post trebiã:post cladẽ acceptã ad trebiã ubi alii ceciderãt. Thusci ꝓfũdi stagna.i.trasimenũ ubi ceciđrũt.xv.milia hoiũ & flaminius. Sociũ:socioꝝ

Nec leuior:nõ minore nũero q̃ eẽt nũerus rõanoꝝ. Sed uero:sedeni cõduplicatio ẽ ad ostẽdẽdã rõanoꝝ sollertiã in aduersis.P.furius philo. & M.pompo.p̃tor senatũ ĩ curiã hostiliã uocauerũt ut de urbis custodia cõsulerẽt. neq;.n.dubitabãt iqt Liuius deletis exercitibꝰ

I bat et hostilis læthi iactabat honorem
S ublimem eduxere pyram mollesque uitenti
S tramine composuere toros superaddita dona
F unereum decus expertis inuisus:et ensis
E t clypeus terrorque modo atque insigne supbũ
T um lateri fasces:captæque in marte secures
N on coniunx natiuæ aderãt nõ iuncta propiquo
S anguine turba uirum:aut celsis de more feretris
P ræcedens prisca exequias decorabat imago
O mnibus exequiis nudo:iamque annibal unus
S at decoris laudator erat fulgentia pingui
M urice suspirans iniicit uclamina et auro
I ntextam clamydẽ ac supremo affatur honore
I decus ausoniæ quo fas est ire superbas
V irtute et factis animas tibi gloria læto
I am parta insigni nostros fortuna labores
V ersat adhuc:casusque iubet nescire futuros
H æc libys:atque repẽs crepitãtibus undique flãmis
A ethereas anima exultans euasit in auras
F ama dehinc gliscente sono iã sydera adibat
I am maria ac terras:primãque intrauerat urbem
D iffidunt muris solam pauitantibus arcem
S perauisse sat est:nec enim superesse tumentem
A c stare ausoniũ uacuũ sine corpore nomen
Q uodque adeo nondum portis irruperit hostis
C ontemptu cessare putant iam tecta cremari
A c delubra rapi:cædesque ante ora nefandæ
N atorũ:septemque arces fumare uidentur
L ux una euersas:bis centũ instare curules
A c iuuenũ bis tricenos orbata gemebat
M ilibus exhaustæ nutantia mœnia romæ
A tque ea post trebiã:post thusci stagna profundi
N ec sociũ numero pariter leuiore perempto
S ed uero sedeni reliqui pia turba senatus
M unera sortito inuadũt celer omnia lustrans
C lamitat attonitus fabius:nõ ulla relicta

hostẽ ad oppugnãdã romã qđ unũ opus belli r̃staŕ uẽtuꝝ. Reliq sẽatus:q cladi supfuerat. Sortito p sortes officia custodiẽđ urbis accipiẽtes. Lustrãs aĩo.s.circũspiciẽs cũ eẽt prudẽtissĩus. Nõ ulla r̃licta:uerba digna fabio.nõ ẽ cũctãdũ iqt sed ꝓperãdũ anq̃ hostis uẽiat Attõitus:tãta claď ꝑculsus.

Nequiq̄;frustra. Armatos:bene a nobis munitos. Dura ;aduersa quæ metu augetur; sed illi occurrendū est animo forti prudentique.unde dicit Ouidius: Audaces fortuna iuuat timidosque repellit.& Seneca: Vincit nos fortuna nisi tota uincat. Iuuenalis etiā de fortuna dicit: Nullum numē habes si sit prudentia. Alitur;nutritur. Sedendo:nihil agendo contra temeritatē fortunæ cui obstandum est cum nihil possit contra prudentiam. Gliscunt:crescunt res aduersæ in metu. Templis; Liuius ais Item ad socios: latinūque nomen ad milites ex formula accipiendos mittunt arma tela alia parari iubent & hostiū ueterū spolia detrahunt templis porticibus. Atria:in quibus etiam defigebāt spolia hostiū;atriū est prima pars domus. Refigite; euellite ex atriis & templis porticibusque. satis inquit Fabius sumus ad defensionē patriæ si non timemus:timor inquit Aristoteles in rhetoricis facit homines cōsiliatiuos. Lues: annibal cū exercitu tanq̄ lues & pestis. Exultare leuis: agilis ad exultandum non mœnia expugnāda:& hoc dicit ut minuat pauorem romanis & hostes in contemptum trahat. Lapsas:consternatas timore. Varronem aduentare: cum patres in urbe tumultum sedarēt litteræ A.M.uarrone cōsule allatæ sūt quibus mortem pauli ac cædem exercitus patribus aperuit. Motu;animi affectu & ira. Haud secus: romanos odio habentes uarronem cladis autorem & superstitem comparat illis qui nauis rectorem naufragium quasi auersantur & oderūt amissis nautis quibus ipse cōsulere debuisset. Trepidant:dubitāt. Iactato;naufragio. Superantis:superstitis. Quam labem;maculam & notā infamiæ:hæc oīa rumor uagus spargebat restaꝛ uarroni labem qui audeat romam redire amisso eius temeritate exercitu; & sic romanis timentibus malū omē. Irasci cladibus: fracto animo pati clades quoniā explorant aduersa uiros ut supra cecinit.calamitas inquit Seneca est uirtutis occasio. Deforme:turpe & indecorum fortibus uiris. Qui martem inscribant genti.i.romanorū qui originem suam referunt ad martē belli numen:non debent frangi aduersis.romani inquit qui parentem appellant martem. unde ait Liuius; Et si cui populo licere oportet consecrare origines suas & ad deos referre autores; ea belli gloria est populo romano ut cum suum conditorisque sui parētem martem potissimū ferat. Condere: dissimulare. Querere solatia luctus ex pœna.i.supplicio alterius.uerba digna fabio; nam uir fortis & magnanimus pronus est ad ignoscendum & clementiam:& sic locus est ab honesto. Si uero:si permittitis inquit me exprobrare atque obiicere culpam uestrā uobis o romani uos causa estis huius calamitatis qui uarronem temerariū fecistis consulem & ille dies quo ad castra ꝓfectus ē magis ē uobis plorādus q̄ hic quo redit sine armis & cæso exercitu & sic fabius modeste rñ obiecit uarronē plebi. His dictis:uerbis fabii:ex cuius ꝑsona ostēdit qd ualeat auctoritas;grauitas & eloquētia q̄ iperitā multitudinē ita tumultuātē circūegit & flexit,un̄ Cice.i oratoꝛ dicit: Neq; uero mihi qcq̄ ꝑstabilius uideꝛ q̄ posse dicēdo teneꝛ hoīum cetus;mētes allíceꝛ;uolūtates ipelleꝛ quo uelit:un̄ aūt nolit d̄duceꝛ. Cōuersa;mota ad effectū uerbis fabii. Nūc;īterdū. Fati;calamitatis ipsius uarrōis

Credite cunctandi tatio; approperemus ut hostis
Nequiq̄ armatos ausit sucedere muros
Dura inter pauidos alitur fortuna sedendo
Et gliscunt aduersa metu:ite ite ocius arma
Diripite o pubes templis: uos atria raptim
Nudate:et clypeos in bella refigite captos
Sat patriæ sumus e numero: si ad prælia nostræ
Nil minuit pauor: in patulis illa horrida campis
Sit metuenda lues:muros haud fregerit unq̄
Exultare leuis nudato corpore maurus.
Dum fabius lapsas acuit formidine mentes
Varronē aduentare uagus per mœnia rumor
Spargit: et occulto perfundit pectora motu.
Haud secus ac fractæ rector si forte catinæ
Lictoribus solus uacuis ex æquore sospes
Adnatet incerti trepidant tendant ne negent ue
Iactato dextras:ipsamque odere salutem
Vnius amissa superantis puppe magistri
Quam restare uiro labē qui accedere portis
Audeat:ac dirum ueniat pauitantibus omen
Hos mulcens questus fabius deforme docebat
Cladibus irasci:uulgūque arcebat ab ira
Aduersis etenim frangi non esse uirorum
Qui martem inscribant genti non posse dolores
Condere:et ex pœna solatia poscere luctus
Si uero exprobrare sinant sibi tristius illum
Illuxisse diem quo castris uiderit ire
Varronem q̄ quo uideat remeare sine armis
His dictis sedere minæ: et conuersa repente
Pectora:nunc fati miseret.nunc gaudia pœno
Consulibus repetant cæsis erepta duobus.

Gratantum: Liuius ait quo in tempore adeo magno aio ciuitas fuit ut consuli uarroni ex tantã clade cuius ipse maxime causa fuisset redeunti & obuiam itum frequenter ab oĩbus ordinibus sit: & gratiæ actæq; de repu. non desperasset qui si carthaginensiũ ductor fuisset nihil recusandũ sup plicii foret. a d de etiam q̃ romani dictaturam uarroni obtulerunt plena exemploꝝ inquit Cicero in. iii. de officiis Est nostra respu. tum sæpe tum maxime bello punico secundo quæ cannensi calamitate accepta maiores aĩos habuit q̃ unq̃ rebus secundis: nulla timoris significatio: nulla mentio pacis. Magna mente: aĩ magnitudine.

Ergo omne effundit longo iã se agmine uulgus
Gratantum magnaque actũ se credere mente
Testantur quod fisus auis. sceptrisque superbis
Laomedontiadũ non desperauerit urbi
Nec minus infœlix culpæ: grandique pudore
Turbatus consul titubantem ad mœnia gressum
Portabat lachrymans deiectũ attollere uultũ
Ac patriã aspicere: et luctus reuocare pigebat
Quod uero reduci tum se populusque patresque
Offerrent. nõ gratari sed poscere natos
Quisque suos: frẽsque simul. misereque parẽtes
Ire uidebantur laceranda ad consulis ora.
Sic igitur muto lictore inuectus in urbem
Damnatum superis aspernabatur honorẽ.
At patres fabiusque simul mœrore remoto
Præcipitant curas raptim delecta iuuenta
Seruicia armantur: nec claudit castra saluti
Postpositus pudor iufixum æneia regna
Parcarũ in leges quacunque reducere dextra
Proque arce: et sceptris et libertatis honore
Vel famulas armare manus primeua suorũ
Corpora prætexto spoliant uelamine et armis
Insolitis cingunt: puerilis casside uultus
Clauditur: atque hostis pubescere cede iubetur
Idem obsecrãtes captiuũ uulgus ut auro
Pensarẽt paruo nec pauca fuere precantum
Milia miranti durarunt prodere pœno
Cuncta adeo scelera et noxã superauerat omnẽ
Armatum potuisse capi: tunc terga dedisse
Damnatis siculas longe meritare per oras.

Auis: maioribus romanis & romãoꝝ aĩo inuicto qui malis minime succumbebant. Sceptris superbis: poteñti & claro imperio romãoꝝ. Vrbi: romæ quæ habuit originem a laomedonteis idest troianis. Reduci: liberato a periculis.

Non gratari: idest uidebant non ire gratulatũ uarroni sed repetitum illos qui sua culpa ceciderant gratulari; & gratari est uerbo testari læticiã qua affi cimur de alicuius salute aut fœlicitate

Consulis: uarronis. Muto: non præ se ferente aliquod signũ læticiæ & ipse aspernabatur honorẽ a superis dãnatũ

At patres: clade nunciata romanis dictator ex auctoritate senatus Iunius dictus est & T. sempronius magister equitum delectu edicto iuniores ab annis xvii. & quosdam prætextatos scribunt quatuor ex his legiões & mille equites effecti. Item ad socios latinũque nomẽ ad milites ex formula accipiẽdos mittunt. formam noui delectus inopia liberorũ capitum atque necessitas dedit octo milia iuuenũ ualidorum ex seruitiis prius sciscitantes singulos uellẽt ne militare empta publice armauerunt.

Seruitia: serui quos elegerunt fortes & robustos. Pudor: non puduit romanos armare seruos p salute patriæ qñ non militabãt nisi liberi & nobiles quorum ars militia erat. Infixũ. f. erat romanis reuocare in pristinã dignitatem quacunque dextra romanũ imperiũ.

In leges parcaꝝ: in pristinũ fœlicitaris cursum ut parce uolebant; qñ fatũ erat romanos imperare. Vel: etiã armare seruos. Pretexto uelamine: ipsa pretexta qua usque ad. xiiii. annũ utebãtur: nunc autẽ prætextatos armauerunt præter antiquũ patriæ institutũ.

Cede hostis: idest pubescere cedendo hostes. Iidem obsecrantes: Annibal post cladem ad cannas copiam fecit redimendi captiuos: decẽ elegerunt ipsi captiui qui romam ad senatum uenere senatus autẽ captiuos redimere noluit:

Pensarent: redimerent delectum ex omni ætate haberi; Inquit. M. iunius captiuorum legatus apud Liuium octo milia seruorũ armari audio non minor numerus noster est nec maiori precio redimi possumus q̃ hi emuntur. Durarunt: passi sunt & sustinuerunt reddere pœno idest annibali qui tantam romanorum constãtiam mirabatur: & ob id illius animus fractus est. Cuncta adeo scælera: affert rationem quare senatus captiuos redimendos non censuit: quia scilicet superauerunt omnia scælera & omnem culpam per miserunt se armatos capi; nam potius erat moriendum fortiter quam turpiter uiuendum. Damnatis: ipsis qui uerterant terga hosti & ex pugna fugerant fuit impositum a senatu ut militarent in sicilia usque ad finem belli. Damnatis: quos senatus damnauit quoniam terga uertissent hostibus præter decorum romani nominis. Meritare: militare.

Donec.s.annibal esset in italia. Talis inquit erat status reipu.romanæ talesque erant mores & tãta seueritate res romana regebatur sed euersa tandem carthagine in tertio bello punico luxuria urbẽ inuasit.unde exclamat Iuuenalis: Nunc patimur longæ pacis mala seuior armis. Luxuria incubuit uictumque ulciscitur orbem:optat poeta carthaginẽ nõ fuisse sublatã e medio si romani mutaturi erant mores quibus respu.eorũ steterat. unde cecinit Ennius:Moribus antiquis res stat romana uirisque.stante quippe carthagine æmula romani imperii armorũ studia quibus plurimum ualebant non omisissent: & id cẽsebat scipio nasica cum cato ĩ omni senatu securitatis nepotũ anxius delendam carthaginẽ clamaret. Post te:tuam euersionem o carthago. Cui:romæ. Si stabat fatis: si placebat fatis romanos mores mutatum iri post carthaginẽ fũditus deletã utinã maneres inquit poeta qm̃ talem ĩ moribus iacturam non fecissemus. Initiũ tertii belli punici fuit altero & sexcentesimo ab urbe condita anno & intra quintũ annũ quã erat ceptũ consumatũ est scipionis æmiliam auspiciis q minor aphricanus appellatus est.

Impositum donec latio decederet hostis.
Hæc tum roma fuit:post te cui uertere mores
Si stabat fatis.potius carthago maneres.

Petri Marsi interpretatio in.xi.uolumen Sillii italici.

Vnc age quos clades insignis iapyge cãpo
Verterit ad libyã populos:sarranaque castra
Expediã.stat nulla diu mortalibus usquam
Fortuna titubante fides.adiungere dextras
Certauere palam rumpenti foedera poeno
Heu nimium faciles læsis diffidere rebus.
Sæuior ante alios iras seruasse reposcas
Atque odium renouare ferox in tempore samnis
Mox leuis:et sero præssurus facta pudore.
Bruttius ambiguis fallax mox appulus armis
Tum gens hirpini uana indocilisque quietem
Et rupisse indigna fidem:ceu dira per omnis
Manarent populos foedi contagia morbi
Iamque atella suas:iamque et galatia abegit
Fas superante metu poenorum in castra cohortes
Inde phalanteo leuitas animosa tarento

Vnc age quos clades:acceptæ cladi ad cannas defectio sociorũ accessit quod magno aĩo tulerunt romani. non enim hæ clades defectionesque sociorũ eos mouerũt ut aliqua mẽtio pacis fieret: populos qui defecerũt poeta describit cãpanos in primis qui quadã proauorũ affinitate romanis coniuncti erãt inde cõuiuia ipsius annibalis quẽ Teuthras sono cytharæ & heroum laudatiõibus delectauit magonemque carthaginem a fratre missum cuius petitiõibus anno princeps alterius factiõis aduersatus ẽ.

Nunc age:hortantis est: expediam inquit & canã quos populos uerteret ad libyã clades cannensis. Insignis magna: Iapyge: appulo. Sarrana: punica de sarra dictum ẽ:aliqui tñ autore gellio tyrum ante fuisse appellatam sarrã uolunt: Tittubante:nutãte & eum mutatur. Certauere palam:aperte sine aliqua dissimulatione iunxerunt se poenis nec ullam romanorum habuere rationem. Rumpenti federa: trahit annibalem in odium ut illos taxet qui ad hominem insidum ac fedifragum defecerunt. Læsis rebus: aduersæ fortunæ. Faciles: leues & inconstantes in aduersa fortuna quæ uiros explorat. Ferox samnis:bellicosus: de ira samnitum in romanos dictum est. In tempore: occasione temporis cum scilicet romani laborarent accepta clade. Odium: quo romanos prosequebantur sero inquit pudebit eos hoc fecisse.nam deleti fuerunt. Facta: defectionem hanc ad poenos. Ambiguis:dubia fortuna. Hirpini:populi lucani oriũdi a samnitibus. Indocilis:idest minime idonea ad quietem. Indigna:dolet poeta hirpinos rupisse fidem cum antea fuerint in officio. Contagia: quoniam uno populo deficiente alii deficiebant. contagium est morbus qui tactu contrahitur: inde per translationem malam exemplum contagionem dicimus.Cicero in.ii.officiorum ait:Nec uero solum ipsa cecidit sed etiam reliquam græciam euertit contagionibus malorum quæ a lacedemoniis profectæ manarunt:latius atella & galatia urbes campaniæ. Fas superante metu: nam fas erat has urbes esse in officio ac seruare fidem romanis in quacunque fortuna sed metus superabat illud fas: desperare enim ceperant de imperio ut ait Liuius:nulla alia re moti ad defectionem nisi metu. Leuitas animosa:quæ leuiter ausa est remouere a se iugum idest imperium romanũ. Phalantheo:tarentum ut ait Strabo nomẽ accepit a quodam heroe:phalantus autẽ postea ampliauit q fuit sextus ab hercule. Taras neptuni filius lacedemon ex saturia minois regis cretẽsiũ filia genuit tarentũ qui delatus in italiã urbẽ condidit:& a noĩe matris saturiã appellauit & alterã ex se tarentũ

unde satureianũ caballum appulũ & calabrũ appellat Horatius in sermõibus: Non ego circũ me satureiano uectari rura caballo. Laxare: reiicere. Alta croton: croton urbs in ædito loco sita in magna græcia condita a myscello achiuo autore strabone auxilio archiæ qui syracusas condidit: ciuitas fuit quondã reipu. peritissima nec paruã exercẽdis athletis operã dedit. ex hac fuit athletarũ celeberrimus milo crotonias. Ad barbara iussa: mãdata barbarorũ & sic carpit crotoniates & eorũ leuitatẽ qui cũ essent quasi oriũdi ab hercule qui omnes barbaros mores pro uirili pte sustulit & monstra

Ausonium laxare iugum. patefecit amicas
Alta croton portas. aphtisque ad barbara iussa
Thespiadum docuit submittere colla nepotes
Idem etiam locros habuit furor: ora uadosi
Litoris: argiuos maior qua grætia muros
Seruat. et ionio luitur curuata profundo
Lætas res lybiæ et fortunam in morte sequuta
Iurauit pauitans tyrio sua prælia marti.
Iam uero eridani tumidissimus accola celte
Incubuere malis iterum: ueterisque doloris
Tota se socios properarunt iungere molæ
Sed fas id celtis. fas impia bella referre
Boiorum fuerit populis. capuæ ne furorem
Quem senonũ genti placuisse et dardana ab ortu
Mœnia barbarico non dum sociata tyranno
Quis nam mutato tantum nunc tpe credat
Luxus. et insanis nutrita ignauia lustris
Consũptusque pudor peccãdo unisque relictus
Diuitiis probrosus honor lacerabat hiantem
Desidia populũ. ac resolutam legibus urbem
Insuper exitio truculenta superbia agebat
Necuitiis deerant uires. non largior ulli
Ausoniæ populo sic tum fortuna fouebat
Auri argentique modus madefacta ueneno
Assirio manibus uestis medioque dierum

barbaris parere sustinuerint. croto nomen accepit a crotone latrõe quẽ olim hercules interfecit: & ideo istos appellat nepotes thespiadum. i. filiorũ herculis. Thespis habuit: l. filias ex quibus. l. filios hercules suscepit: & dicti sũt thespiadæ sed minus affectate loquit̃ poeta. Locri: populi in magna græcia uenerunt: ex græcia in italiã pulsi ꝓpter mortem aiacis. Vir. Hic & naritii posuerunt mœnia locri. Vadosi: habẽtis uada. Curuata: propter sinus quos habet. Lætas res: prosperã fortunã annibalis. Marti tyrio: ipsis pœnis. Sua ꝓlia. i. misit milites ad pœnos. Iã uero eridani: nunc describit gallos cisalpios qui ad annibalẽ defecerũt. Celtæ: ipsi galli qui accolebant padum. Malis: defectioni. Iterum: quia prius rebellauerant. Veteris doloris: concepti cum romani deduxissent nouas colonias in agrum gallicũ. Tota mole: omnibus uiribus. Sed fas id celtis: esto ĩquit poeta concedat̃ gallis hæc defectio & boiis sed capuæ nũq̃ concedetur quæ romã affinitate quadam contingebat. Referre: tractare ac remoliri. Ne: an est fas placuisse capuæ furorem deficiẽdi ad pœnos: quem furorem fas fuit propter ueterem irã placuisse gallis. Mœnia. s. campana. Dardana ab ortu: q̃ originem habuerunt a troianis: nam ut quibusdam placet a capi troiano capua est appellata. Tyranno: annibali barbaro. Tempore: conditione temporis clade. s. romanis illata. Luxus & insanis: describit luxuriam campanorum: inde capuam flexit iter inquit Liuius luxuriantem longa fœlicitate ac indulgentia fortunæ maxime tamẽ inter corrupta omnia licentia plebis sine modo libertatem exercentis. Lustris: locis ubi gulæ indulgetur & uentri. Lustra inquit Sex. pompeius sunt latebræ lucanæ idest cubilia ferarum qua similitudine hi qui in locis abditis & sordidis uẽtri & desidiæ operam dant: dicunt̃ in lustris uitam agere. unde Plautus in cassina ubi in lustra iacuisti & Horatius in sermonibus: Si neque auaritiam neque sordes ac mala lustra obiiciet uere quisquam mihi. Ignauia: inertia & uita ociosa. Vnis: solis diuitiis habebat̃ honor nec erat aliqua ratio uirtutis. Probrosus: turpis & cum dedecore. honor enim debet esse premium uirtutis nõ diuitiarum quæ nullius precii sunt cõparatione uirtutis honoratis in urbe diuitiis: Inquit Plato in. viii de repu. atque diuitibus boni atque uirtus in primis negliguntur. exerceturque continuo quod in honore ẽ iacentque ea quæ apud quosque improbantur: hanc sententiam Cicero in principio tusculanarum disputationum posuit. In. iii. li. scribit idem Plato: Tum demum urbem esse perituram cum es aut ferrum cõtinget eas custodire. Lacerabat: uexabat: hic luxus & mollem reddebat. Hiantem: ostitantem pigrum inertem ignauũ & delitiis deditum atque uoluptati. Resolutã. i. sine legibus: erat enim illic licentia qua omnes deteriores sumus & contẽnebantur leges & magistratus: Truculenta quæ facit homines truces: habebant insuper campani uitia & opes quæ essent instrumenta uoluptatis & luxus & uitiis adderent maiores uires. Exitio: ad exitium impellebat eos superbia & diuitiæ uoluptatũ ministræ. Modus: mẽsura copia. Veneno: purpura assyria. Manibus: uestes cãpanorũ erant manicatæ qđ apud antiquos ꝓbrabat̃. unde Vir. ait: Et tunicæ manicas & habẽt redimicula

mithræ:lege Gelliū. Illita:turpata maculata. Nō nulla macula:omni ſcelere ac flagitio. Sæui:ira ti:erat inquit ſeditio inter pr̄es& plebē. Collidens:concutiens. Diſſona:diſcordia & contraria ĩmcē Pubes:campana iuuētus. Pollutior:magis polluta q̄ eēnt iuuenes. Origo lucis: obſcuri & ignobiles natales. Habenas:regimen capuæ perituræ. Cede:nā adhibebant gladiatores conuiuiis qui ſe mu tuis uulneribus conficiebant.ideo ait ſpectacula dira. Has mentes:cāpanog:dicit poeta patullonē cā panum fuiſſe cām defectionis qppe in illa tēporis difficultate ſuaſit petendū eē a romanis ut alter ex conſulibus eēt campanus. Quo:ut.

R egales epulæ atque ortu cōuiuia ſolis
D eprenſa:et nulla macula nō illita uita
T um populo ſæui patres plebeſque ſenatus.
I nuidia et lacera collidēs diſſona corda
S editio.ſed enim interea temeraria pubes
D elicta augebat pollutior ipſa ſenectus
N ec quos uile genus deſpectaque lucis origo
F edabat ſperare ſibi depoſcere primi
D eerāt impio ac patriæ peuntis habenas
Q uin ēt exhilarare uiris conuiuia cæde
M os olim:et miſcere epulis ſpectacula dira
C ertātum ferro ſæpe et ſup ipſa cadētum
P ocula:reſperſis nō parco ſāguine menſis
H as aſtu aggreſſus quo uerteret acrius egras
A d tyrios mentes quæ nulla ſorte daturā
C ertus erat romā:neque enim tempata uolebat
P actulo fuit haud obſcurum crimine nomen
H ortatur ſummi ptem depoſcere iuris
A tque alternatos ſociato conſule faſces
E t ſi partita renuāt ſediſſe curuli
E quatumque decus geminaſque uidere ſecures
V ictorem āte oculos atque ora aſtare repulſæ
E rgo electa māus greſſu fert dicta citato
A nuſtat cunctis præcellens uirius ore.
S ed genus obſcurū nullique furore ſecundus
I mpia demētis uulgi:et uix tota profudit
C onſulta timidis incēdit uocibus aures
C oncordi fremitu renuētum effunditur aſper
T oto e concilio clamor:tum quiſque fatigat
I ncrepitans: uocūque tremit certamine tēplum
H ic torquatis auum fronte æquauiſſe ſeuera
N obilis heu capua portātes talia dicta
R omuleis duraſtis ait ſuccedere muris
A d quos non auſi carthago atque anibal arma
P oſt cannas afferre ſuas:nunq̄ ne per aures

Acrius:uehemētius& celerius. Egras: dubias& iam de defectione cogitantes. Nulla forte:nullo mō. Tēpata.i.excedebar modū in uotis& petitōne:nō. n. erant tempata quæ petebātur. Crimine:quia eo ſcelere effectum eſt clarū nomen patullonis. Sūmi iuris:conſulatus huius ait Romā legatos miſſos a cāpanis in qbuſdam Annalibus ĩuenio poſtulātes ut alter conſulum cāpanus fieret ſi rem romanā adiuuari uellēt:ind ĩgnatione orta e curia pulſos: miſſūque lictorem qui ex urbe eos educeret atque eo die manere extra fines romanorum iuberet qa nimis compar poſtulatiōi latinorū erat. Curuli:ſede cōſulari. Equatū decus:parem honorem conſulatus. Geminas:diuiſas romano conſule & campano. Victorem:Annibalem. Electa manus: legati campanorū miſſi romam ut talia peterent. Antiſtat:an tecellit omnibus eloquētia. Ore:eloquio. Furore:ĩſania Liuius ait Virriū impuliſſe plebem ad defectionem dicētem tēpus ueniſſe quo campani non ſolum agrū quondā a romanis per iniuriam ademptū recupare:ſed imperio italiæ potiri poſſint. Profudit:dixit ut oſtenderet uirrii loquacitatem. Tumidis:inflatis& ſuperbis. Incendit:commouit aures romanorū ad iram. Fatigat:carpit uirrium talia petentem. Tēplum:in quo ſenatus habebatur. Hic Torquatus auū: latini ſuadente annio petierunt ut alter conſulum eēt ex latinis: dicebat annius ſi quādo unq̄ cōſociandi imperii:uſurpandæ libertatis tēpus optaſtis en hoc tēpus adeſt:& uirtute uīa & deum benignitate uobis datum:dixitque in ſenatu romano ānius conſulem alterum ex roma:alterum ex latio creari oportet:Sēatus ptē æquā ex utraque gente eē:Tum Manlius Torq̄tus irā nō tenuit inquiens. Si tanta dmētia.P.cōſcriptis cepiſſet ut ab ſetino homine leges acciperent gladio cinctum ĩ ſenatum uenturum ſe eē diceret & quēcunque latinum in curia exiſtentem ſua manu interēpturū. Annius prætor ira commotus cum ſe a ueſtibulo tēpli citato gradu proriperet:lapſus per gradus capite grauiter offenſo ĩpactus imo ita ē ſaxo ut ſopiret. Torquatus miſſus a ſenatu ad dimittēdos legatos cum iacentem annium uidiſſet exclamauit bene hēt:dii pium moue re bellum:lege hiſtoriam apud Liuium libro octauo primæ dæcadis. Hic:tunc. Equauiſſe: qm̄ ille torquatus de quo dixi fuit ſeueriſſimus. Duraſtis:paſſi eſtis ingredi romam hos legatos campanos. Nunquam ne per aures.exemplo mouet pellendos campanos ne a maiorum grauitate ac ſeueritate

degeneraſſe uidereť:locus ē ab hōeſto.

Tarpeia: capitolina. Paria:parē honorem in conſulatu. Acri dextra:Liuius dicit annium lapſū fuiſſe.non impulſum dextra. Qui:annius prætor.

Piaret:expurgaret:exclamat Torqtus apud Liuiū es Iuppiter magne aut fruſtra te pr̃em deum hominūque hac ſede ſacrauimus. Pregenies eius: ab illo Torquato ducens originem qui latinos expulit. Palmas:manus inicientem in oculos campanoꝝ. Pro auita facta: uolebat imitari torquatū ꝓauum qui ut canit poeta manu ꝓpria Anniuni e capitolio deturbauit. Proh cūcta pudēdi:uerba Fabii obiicientis impudentiā campanis talia petentibus o campani iquit oīum ex parte impudentes: uacat nunc ſedes conſulis cæſi in bello quem nā ex ueſtris in locum demortui ſubrogari uultis.commotus erat Fabius:& iō crebris utitur interrogatōibus. An tua uiri:uertit ſermonē ad uirium an īquit es tu primus eligendus conſul. Citat: uocat ad conſulatū. Brutis: cōſulibus nam primus conſul fuit Brutus. Faſces ſuos:ſuffetes uocabātur conſules apud chartaginem Quæ tādem:uerba Marcelli quibus uarronem carpit anīo conſternatum calamitate cannenſi In ſomnia poſtulata campanoꝝ. Exturbaros:eiectos & extra limen templi cōpulſos. Semiuiros:effemiatos et luxui ſeruientes campanos. Faceſſe: diſcede abi. Conſurgere:conſurgebant romani in campanos. Fuluius:īgenioſe uerba hæc fuluio tribuit ſyllius qm̃ paulo poſt cum appio claudio collega capuā obſedit:iō ait preſagia ſpōdebant futurum decus. Non ſi:uerba fuluii dicētis o uirri nō īgrediens poſthac romā ēt ſi annibalem uictum duceres.

It ueſtras:in tarpeia cū ſede latini
Orarent paria:haud uerbis:haud uoce ſed acri
Propulſū dextra q̧ tū mādata ſupbo
Ore aſportabat:tāto p limina tēpli
Turbine præcipitē reuoluti corporis actū
Vt ſæuo afflictus ſaxo ſpectāte piaret
Triſtia dicta ioue et lueret uerba īpia lætho
En ego progenies eius q̧ ſede tonātis
Expulit orātem et nuda capitolia cōſul
Defendit dextra:rabidū hūc:palmaſque uirorum
Intentātem oculis proauitaque facta parantē
Vruidit maiore adeo crudeſcere motu
Excipit his frēdens fabius:p roh cūcta pudēdi
Sedes ecce uacat belli uiduata procella
Quē queſo e uobis huic īpoſuiſſe patis
Inque locū pauli quē nā datis an tua uirrī
Prima atque ante alios ſors cōcedēte ſenatu
Te citat.ac nr̃is æquat iam purpura brutis
Idemēs: quo tēdis ait: tibi pfida faſces
Det carthago ſuos:medio feruore loquētis
Impatiens ultra gemitu cohibere furorē
Fulminea toruum exclamat marcellus ab ira
Quæ tādem et q̄ lenta tenet patiētia mentē
O cōfuſe nimis gradiui turbine uarro
Vt perferre queas furibūda īſomnia conſul
Non ne exturbatos iādudum limine tēpli
Præcipites agis ad portas et diſcere cogis
Semiuiros quod ſit nr̃o de more creati
Conſulis īperium:nō unq̄ ſobria pubes
Et peritura breui moneo ocius urbe faceſſe
Mutos ante tuos ut parē debita ductor
Armatus reſponſa dabit cōſurgere cuncti
Hinc pariter magnoque uiros clamore premebant
Nec nō et foribus propere:campana iuuētus
Extulit ipſa gradū:tantæque dolore repulſæ
Cōcitus annibalem uoluebat uirrius ore
Fuluius huic iam ſpondebant preſagia mentis
Venturū decus et capuæ peuntis imago
Iam tum erat ante oculos nō ſi carthaginis iquit
Ductorem ueſtris deuictum colla cathenis

Romã uictor agas posthac intrare quirini
Sacratas dabitur sedes:tẽde ocius oro
Quo mẽs egra uocat referũt hæc inde citati
Mixta minis et torua trucis respõsa senatus
Tãta ne omnipotẽs caligine mersa latere
Fata placet:ueniet quondã fœlicior etas
Cum pia cãpano gaudebit cõsule roma
Et per bella diu fasces perque arma negatos
Vltro ad magnanimos referat secura nepotes
Pœna supborum tamẽ hæc durabit auorũ
Quod nõ ante suos capua ad suffragia mittet
Quã carthago suos postq̃ nũc dicta senatus
Nũc facta exposuit tũ ueris falsa p artem
Virrius admiscẽs cecinit fatale cruẽti
Turbati signũ belli furiata iuuẽtus
Arma annibalẽque uolũt:ruit undique uulgus
Et pœnos incerta uocãt ĩgentia facta
Sidonii iuuenis celebrãt ut uicerit alpes
Herculei socius decoris diuisque propinquas
Trãsierit cursu rupes ut cede refecta
Clauserit eridani uictor uada uictor ut idem
Lydia romão turbari stagna cruore
Et trebiæ ripas æterno noĩe famæ
Tardiderit paulũque idẽ iter prælia et idem
Flaminiũ proceres rerũ demiserit umbris
His sup excisam primori marte segunthũ
Et iuga pyrenes et iberum et sacra parentis
Iuratũque uiro bellũ puerilibus ãnis
Accumulãt unũ ducibus tot cæde perẽptis
Tot fusis acie stare iter prælia nullis
Attactum telis superũ cum munere detur
Huic sociare uiro dextras et fœdera iungi
Fastus:et exanguis populi uanũque tumorem
Nimirum capua et dõiarum perferat urbis
Ceu famulis fasces æquata que iura negãtis
Prorsus enim tanto potiorẽ noĩe habendum
Varronẽ ut fugiat cõsul fulgẽtior ostro
Talia iactãtes iã lectã sorte parabãt
Mittere quæ tyrios adiũgat fœdere pubẽ:
Sed nõ inuictum ponebat pectore robur
Tum solũ decius capuæ decus isque recepnis
In medios cetus:neque enim differre dabatur
Itis ait ciues uiolãda ad iura parentum

Sacratas sedes:romã: Ouidius ĩ fastis. Dignus roma locus quo deus oĩs eat. Tanta caligine:ignoratione futurorũ. Fata:dispositiones fatorum. Vltro: sponte datos fasces .i. consulatum. Secura:nihil timẽs. Nepotes:ipsis cãpãis posteris:roma inquit ultro dabit fasces nepotibus istorum quibus nũc tãto furore dederunt repulsã tamen hãc pœnam hẽbunt campani q̧ nõ ante habebunt ius latii & consulatum q̃ ipsa carthago quæ nunc erat inimica. ignorãus ãt hunc primum cõsulẽ cãpanum Annalium inopia. Postq̃ exposuit.s. Virrius ipsis cãpanis ad quos redierat dicta ac facta romani senatus Annibalem in urbem uocarũt a romãisque defecere. Fatale signum:quod attulit fatum & calamitatem ipsis campanis. Ingẽtia facta in contemptum romãorum campani gesta annibalis extollebant. Herculei decoris:laudis quam meruit hercules alpes trãscẽdẽs. Diuis:cœlo electas.

Vada eridani ,ppter pugnam ad Ticinum qui emittit in padum. Lydia stagna:trasimenũ. Proceres rerum:impatores & consules qui habebant habenas rerum. Parentis: Amilcaris qui annibalem nouẽ annos natum iurare coegit bellum contra romanos. Vnum:solũ annibalem. Exanguis populi:romani .s. iam prope cõsumpti quem trahit ĩ cõtemptum. Prorsus.n.tanto: Ironice & ex stomacho dicebant hoc cãpani post repulsam digniorem eẽ Varronẽ nomine consulari q ostro effulgens fugit ex acie ut femina;q̃si dicerẽt nos essemus longo digniores & sic ex rei ĩdignitate mouẽtur ad defectionem. Inuinctum robur:fortitudinem & magnanimitatẽ laudat poeta robur animi & officiũ ipsius decii:de quo Liuius ea ne fierẽt neue legatio mitteret ad pœnum summa ope Decius Magius uir cui ad summam auctoritatem nihil preter sanã ciuium mentẽ defuit:restiterat. Itis ait ciues: oratio decii ad campanos q̃ eos accusat pluribus rõibus cum uiolarent federa quibus romanis iungebantur & annibalẽ fœderis uiolatorẽ ĩ odiũ trahit.

Caput: Annibalis dānati a superis qm̄ fœdera rupit. Obliuio recti: locus ē ab honesto adeo ne inqt estis obliti iusticiæ & officii ut tantā turpitudinem non fugiatis. Rutulis: romāis. Res tepidæ: loquit̄ p translationē, nā dum uulnus adhuc ē tepidum debemus adhibere fomenta: sic recens calamitas rōanorum subsidium efflagitabat. Is locus officio: optima sn̄ia qm̄ in aduersis amici cognoscūtur & officium ē prestādum aīcis aliqua calamitate laborātibus, unde Ouidius ait: scilicet ut fuluum spectat̄ i ignibus aurum. Tēpore sic duro ē inspicienda fides. Dū iuuat & uultu ridet fortuna sereno: Indelibatas cuncta sequūtur opes, hæc eadē sn̄ia ē apud Plautum in sticho. Fouere: læta: eē in officio erga illos qui secunda utūtur fortuna non ē opus & decus uiri magnanimi q uersat̄ circa magna & ardua laboris difficultatibusque plena.

Animas: romanorum. Nunq̄ āgusta: laudat fortitudinem romanorum quorū pectora nunquā erant angusta malis quoniā quicquid aduersi accidisset erecto animo tolerabant & suscipiebant: nec frangebant̄ aduersis, Idcirco inquit Horatius in sermonibus: uiuite fortes fortiaque aduersis opponite pectora rebus, pectora dicūtur angusta malis quæ mala suscipere ac tolerare n̄ possunt: ut sūt ignaui & molles: fortes aūt malo fruuntur. Capiūt: delectant romāos ipsæ calamitates quæ sūt uirtutis occasio, capio interdum significat delecto Martialis. Te forrasse magis capiet de uirgine porca: Me materna grauī de sue uulua capit. Cannæ: pugna cannēsis & ad trasimenum & mors pauli æmilii, tantum abest inquit ut sint consternati romani cladibus acceptis ut ēt maiores animos sumant. Hi sunt qui uestris: commēorat beneficia romanorum in campanos ut ostendat eē ingratos si a romanis ad pœnos defecerint. Hostem: ipsos samnites supra dixit, Vos & campana rueri mœnia depulso samnitum robore dignum Sigeis duxistis auis. Iura: idest q restituerūt nobis libertatem prope adēptam a samnitibus. Remorunt: propulsarunt bella quæ inferebant nobis sānites propter sidicinos qui ad opem cāpanorum confugerāt, samnites omissis sidicinis omnem belli molem in campanos uerterunt quos romani liberarunt pulso robore Samnitū. Quos socios: imprudentiæ accusat campanos deficiētes a romāis uiris clarissimis & optimis ad pœnos fedifragos & barbaros. Additis: adiūgitis uobis pœnos crudeles & infidos. Dardanius: troianus de capua & eius nomine dictum est: Suetonius i

Damnatūque caput temerati fœderis aris
Iungitis hospitio quæ tanta obliuio recti
Magna: atque ī magnis populisque uirisque
Aduersā ostentate fidē: nūc tēpus inire
Prælia pro rutulis: nunc signa aciēque mouere
Dum tepidæ res et medicinā uulnera poscunt
Is locus officio cū cessant prospera cūque
Dura ad opem fortuna uocat: nā leta fouere -
Haud q̄q̄ magni ē aī decus: hic age adeste
Noui dus aīas similes et pectora magnis
Nunq̄ angusta malis capiunt mihi credite cānæ
Et trasimena uada et pauli memorabile læthū
Hi sunt q uestris ī fixum mœnibus hostē
Deiecer̄ manu et capuā eripere supbis
Samnitū iussis: hi sunt qui iura dedere
Terrore expulso: sidicinaque bella remorunt
Quos fugitis socios odiis quosue additis ille
Dardanius cui sacra pater cui noīa liquit
A ioue ducta capis magno cognatus iulo:
Ille ego semihomines iter nasamonas et inter
Seuum atque æquātem rictum garamanta ferarū
Marmorico ponā tētoria mixtus alūno
Ductoremque ferā cui nūc pro federe proque
Iustitia ē ensis solæque e sanguine laudes:
Non ita nō decio pmixtum fasque nefasque
Hæc ut uelle queat nullo uos inuida tāto
Armauit natura bono q̄ ianua mortis
Quod patet e uita non æqua exire potestas
Hæc uana auersas decius iactauit ad aures.
Ast delecta manus iungebat federa poeno

cæsare idem sentit qd' poeta dicēs: ī monimento tabula ænea inuenta ē in quo dicebatur capis conditor capuæ sepultus conscripta lr̄is uerbisque græcis in hāc sn̄iam. Quādocūque ossa capys detecta essent fore ut Iulo prognatus manu consanguineorum necaretur. A Ioue ducta: qm̄ reges troiani a ioue habuerunt originem. Cognatus iulo: & sic ōndit cāpanos eē coniunctos sanguine cum romāis quibus dedit originem. Magno iulo: alludit ad magnitudinē romāi imperii. Seuum: crudelē ritu ferarum. Rictum: os ferinū. Marmarico: libyco. E solo sanguine crudelitate nō iusticia cæterisque uirtutibus. Nō ita decio: ego īquit nō sum talis ut nullū discrimē faciā iter fas & nefas. Hæc: defectionē ad pœnos. Nullo uos iuida tāto: sensus ponus ē moriēdū q̄ admittēdū tm̄ scelus. Inuida natura: quæ creauit nos mortales. Tāto bono: & sic ītelligit mortē eē bonū quoddā & munus naturæ: fortes uiri stoicique potissimū hn̄t mortē p ualidissimo telo quo aduersus hostes utāt̄ ut fecit cato uticēsis. Nō equa: iniq̄ & molesta q̄ n̄ placet qm̄ patet ianua mortis & ptās exire & uita n̄ æqua. Ast delecta

Iamque aderat premissa duci turbante tumultu
Autololes numerosa cohors ipse agmine magno
Festinata citus per campos signa mouebat
Et decius nūc hora uiri: nūc tēpus adeste
Dū capua dignū dū me duce dextera uindex
Molitur facinus procūbat barbara pubes
Prosequisque alacres rapite hoc decus hostis adire
Si parat obstructas præbete cadauere portas
Et ferro purgate nefas: hic denique solus
Eluerit sāguis maculatas crimine mentes.
Dūque ea nequiq̄ nō ulli leta profatur
Audita asperitate uiri. cepto que feroci
Multa feta gerēs ira præcordia pœnus
Astabat muris; propereque accersere lectos
Immittē castris deciū iubet horrida uirtus
Armatūque fide pectus rectique cupido
Et maior capua mēs imperterrita mole
Inuicta stabat toruoque minātia uultu
Iussa ducis uerbisque ēt īcessebat amaris
Quem libyæ rector tot signa tot arma ferētis
Spernētem īcrepitās magno clamore profatur.
Post paulū post flaminiū cōponimur heu heu
Vecordi decio mecū certasse uolēti
In decus et famā læthi rapite: ite citati
Signa duces; pateatque mihi cāpana uetāte
Vrbs decio explorare libet noua bella mouēti
Cui patuere alphes saxa īpellētia coelū
Atque uni calcata deo suffuderat ora
Sanguis: et atoruo surgebāt lumine flāmæ.
Tum rictu spumas et āhelis faucibus acta
Versabāt pœnitus dirū suspiria murmur
Sic urbem inuectus tāto comitāte senatu
Et uulgo ad spectāda ducis simul ora ruēte
Effundit cūctam rabiē iratūque procellas
Nec nō et decio propiora picula mētem
Flamarāt; tempusque adeo cernebat adesse
Quo laudes ducis inuicti superet iermis
Non illū fuga nō clausi occuluere penates
Sed liber ueluti nullus penetrasset ī urbē
Annibal ītrepido seruauerat ocia uultu
Cum iuuenē sæuis horrēdū cōcitus armis

manus: idest legati campanoꝶ missi ad Annibalē ut cū eo fœdus percuterēt Liuius ait legati ad Annibalē uenerūt paceemque cū eo his cōditionibus fecere. Neqꝫ impator magistratusue pœnorū ullum ius in ciuem campanū haberet: ne ue ciuis campanus inuitus militaret munusue faceret: ut suæ leges: sui magistratus cāpanis eēnt: ut. ccc. ex romanis captiuos pœnus daret campanis quos ipsi elegissent cū quibus æquitum campanorum q in Sicilia stipēdia facerent pmutatō fieret. Autololes: populi aphricæ ḋ quibus dictum ē. Ipse: annibal sequebatur cohortem autololum & deci usiterū hortatus est ad egregiū facinus campanos: sed nihil pfecit. Vindex: quæ ulcisceꝛ clades illatas romanis: Liuius ait: ut uero præsidium mitti ab annibale audiuit primo ne reciperetꝛ uociferatus ē: dein de ut receptum aut reiiceretꝛ aut si malū facinus q̄ a uetustissimis sociis consanguineisque defecissē purgare uellēt forti: ac memorabili facinore ut īterfecto punico præsidio restituerent se romanis. Elueri: purgabit mentes nostras maculatas crīe iā admisso. Profatur: palam loquitur palā inquit Liuius uociferatus ē decius. Feta: plena. Pœnus: Annibal. Accerseꝛ decium iubet: hæc cum eēnt relata annibali qui uocarent decium ad se īcastra primum misit ut ait Liuius: deinde cū eis ferociter negasset se iturum nec annibali ius eē diceret in ciuem campanū concitatus ira pœnus comprehendi hoiem uinctunque ad se trahi iussit: misitque nūtium ad Marium blosium prætorē cāpanū postera die se capuæ futurū aliter cāit poeta. Incessebat: taxabat asperis uerbis. Decius in senatu cām dicere iussus ē q cum manente ferocia ai negaret lege fœdens id cogi posse: tū iiectæ cathenæ: ducique in castra ē iussus q cōcionabundus incessit ad circunfusā undique multitudinem uociferans: hētis libertatem quā petistis cāpani foro medio luce clara: uidētibus uobis. nulli cāpanoꝶ secūdus iūctus ad mortem rapior. Post paulum: uociferatō annibalis ī deciū post mortē inquit pauli æmilii clarissimi ducis & flaminii cædē ē mihi pugnādū cū decio uecordi quem deridet. Cōponimur: opponimur & pugnādū ē nobis. Mecū certasse uolēti: q̄ si dicat: uult mecū certare ut a me īterficiatꝛ: & gloriā ob id sibi cōpet. Libet: placet decio mouenti noua bella expirime cui patuere alpes quæ ad cœlum erigūtur. Deo: herculi Irarū præcellas: maxias iras. Nō clausi penates: annibal inquit liuius ingressus urbē senatū extemplo postulat præcātibusque ī de primoribus ciuitatis ne qd eo die gereret

diemque ut ipse aduētu suo festum lætus ac libens celebraret qq̄ præceps ingenio ī iram erat tñ neqd in principio negaret uisendo urbē magnā diei ptem cōsumpsit decius Annibali urbem īgredienti obuiam pdire noluit; seque tenuit in foro cū filio clientibusque paucis ociose inābulauit. Globus: milites missi ab Annibale. Solus ne ruentē: uerba Annibalis ad decium. Illatus ueluti: annibalem spuentē in deciū compat leoni mandēti iuuencū. Illatus: cūm se se intulit armentis. Anhelatē: timētem mugiētē. Sanguine humano: alludit ad ritum punicum; illic. n. numina sanguine hūano placabātur; romæ ut inquit Plinius Herculi qui erat ī pantheo pœni quot annis hūana uictima sacrificabāt. En dextra: carpit Annibalis pfidiam & crudelitatē non dū inquit: patet tibi curia campana & pāditur carcer apud Liuium sic loqtur: quid uiolentius capua capta fieret ite obuiam annibali exornate urbē diēque aduentus eius cōsecrate ut hūc triūphum de ciue uestro spectens; hæc eo uociferante cū moueri uideret uulgus obuelatum caput ē ociusque rapi extra portam iussus est.

Obnubitur: uelatur nigra ueste caput decii. Ferox: decius aī atrocis: & inuicti trahebatur ut ante oculos campanorū.

Exin uictor: Annibal compos uoti uinctoque decio lustrat urbem ac templa.

Serenos: placidos benignos. Quis sator: cōditor capuæ. Acies frenata: æquestris seruet decorum bellicosissimi ducis q non querebat quot eēnt in urbe templa: sed quot acies armatæ & quot ad bellum fouendum talenta. Capitolia: erat. n. capuæ aliud capitolium.

Stellates campos: cāpi stellates erāt in agro campano fertilissimi: cāpum stellatem maioribus consecrarū autore Trāquillo agrūque cāpanū ad subsidia rei pu. uectigalem relictū cæsar diuisit extra sortem. xxv. milibus ciuium quibus terni pluresue liberi eēnt. Cererem benignam: cāpos fertiles & magnam uim frumēti. Iamque diē ad metas: describit occasum solis. Hesperus: stella quæ subseqtur solem occidētē: hesperū luciferum esse anaximāder primus inuestigauit. Instituunt æpulas: describit conuiuium qd' campani pararūt annibali. De more: consueto luxu. Festā: ornatam & lætā aduētu annibalis. Regifice: regio luxu; Virg. Regales īter mēsas. Diuersatus est annibal: inquit Liuius apud Minios celeres sceniū pacuuiūque inclytos nobilitate ac diuitiis. Dignatus: quem dignum iudicauerunt.

Ostro: purpura: Virgilius stratoque super discumbit ostro.

Inuadit globus et pedibus sublime sedētis
Ductoris sistit: tonat īde ferocibus alte
Incessens uictor dictis: solus ne ruētē
Fulcire at reuocare paras a funere romā
O demēs: en q diuum mihi mūera tāta
Eripiat decio prorsus seruabar ierti
Vincēdus decio ibelli cui fœmina nulla
Orta in agenoreis nr̄æ carthaginis oris
Cesserit huic agedū: nā cur idigna ferāus
Magnanimo miles meritas īnecte cathenas
Dixerat: hæc nō dum finē cōuicia norāt
Illatus uelut armētis sup ardua colla
Cum se se īposuit uictorque īmane sub ira
Infremuit leo: et imersis grauis ūguibus hæsit
Mādit āhelātem pēdens ceruice iuuēcum.
At decius dū uincla ligāt necte ocius īquit
Nam sic ānibalē decet intrauisse cathēas
Foederis ifausti præciū: sic uictima prorsus
Digna cadit decius: nec enim te sāguine lætū
Humano sit fas cæsis placasse iuuētis
En dextra: en foedus: nō dū tibi curia nec dum
Templorum intrāti postes iā pāditur acri
Impio carcer: perge ac primordia tāta
Accumula paribus factis mihi fama sub umbris
Te feret oppressum capuæ cecidisse ruinis
Nec plura effari cōcessum: obnubitur atra
Veste caput: trahiturque ferox āte ora suorū
Exin uictor ouās sedato pectore tādem
Spectādis: urbis tectis: tēplisque serenos
Lætus circumfert oculos et singula discit
Qui muris sator: et pubes sit quanta sub armis
Quotque auri bello pateant argentique talēta
Nūc qualis frenata acies nūc deinde pedestris
Copia quāta uiris monstrant capitolia celsa
Stellatesque docēt campos: cererēque benignā
Iamque diē ad metas defessis phœbus olympo
Impellebat æqs: fuscabat et hesperus umbra
Paulatim īfusa properātem ad litora currū
Instituunt de more æpulas festāque per urbē
Regifice extructis celebrant cōuiuia mēsis.
Ipse deū cultu et sacro dignatus honore
Præcipuis multoque procul splendentibus ostro

Toris:lectis discubitoriis. Sublime:in sublimi loco sic æneas accipitur a didone iō Vir. ait. Inde toro pr̄ æneas sic orsus ab alto. Adolere: īcendere adolere inquit Nonius proprie est uerbū sacra reddentium qd̄ significat uotis, uel supplicationibus numen auctius facere. Papinius in thebaide describens conuiuium adrasti sic canit. Canis ēt num altaribus ignes sopitū cinerem & tepidi libamīa sacri seruabant adolere focos:epulasque recētes instaurare iubet. Pœnus:inqt sceuola ē quicqd recondi tur ad annuum usum:& dicūtur penora eo q̄ nō in promptu sint:sed ītus & penitus habeant penus

Accipitur sublime toris:non uita ministri
Turba gregis:posuisse dapes his addita cura
His adolere focos:his ordine pocula ferre
Nec non et certis struitur penus:aspera mensa
Pondera celati fulgent antiquitus auri
Eripiunt flammæ noctem strepituque mouentum
Murmurat alta domus:stupet inconsuetus opimæ
Sidonius mensæ miles:faciemque superbi
Ignotam luxus oculis mi annibus haurit
Vestitur ipse silens:et tantos damnat honores
Ipse epulis facilesque coli tanto agmine mensas
Donec pulsa fames:et bacchi munera duram
Laxarunt mentem:cum fronti reddita demum
Lætitia:et positæ grauiores pectore curæ
Personat euboica teuthras testudine cymes
Incola:et obtusas immiti murmure sæuæ
Inter bella tubæ permulcet cantibus aures.
Iamque iouem et lætos per furta canebat amores
Electræque toros athlantidos:unde creatus
Proles digna deū tum dardanus:isque tonanti
Vt det erictonium magna de stirpe nepotem
Hinc tros:hinc ilus genetis tunc ordine longo
Assaracus:nulloque minor fama ue manu ue
Tū capys ut primus dederit sua noīa muris
Concelebrāt plausu pariter sidonia pubes
Campanæque manus ante oēs ductor honori
Nominis augusto libat carchesia ritu
Cætera quē sequitur bacchique ex more liquorē
Irrorat mensis turba ardescitque lyeo
Interea tyrio resoluta in gaudia cetu
Conuerso neque enim iuuenis non digne sileri

apud antiquos autore gellio uariis generibus dictum:& uarie declinatū est, nā & hoc penus & hæc penus:& huius peni & peniris:& penitiris:& penoris ueteres dictitarunt. Aspera pōdera: uasa argētea:& aurea cælata. Antiqtus.i. uasa archetipa. Stupet:admirat̄ ꝓpter dissuetudinē. Opimæ: luxuriosæ & magnifico apparatu structæ. Aurit: accipit uidet luxū cāpanū. Ipse:ānibal. Dānat: accusat cū fuisset in uictu ad eā diē parcissimus. Faciles:quæ faciles eē debent ex r̄bus nō cōparatis ad luxū .pabilc.n. est & facile qd̄ natura desyderat. Tāto agmine: tāto luxu & apparatu cū seruorū strepitu epicurus dicebat naturales diuitias faciles eē atque parabiles:q̄ paruo esset natura contenta. Laxarunt:exhylararunt seueram & uoluptatibus prius rebellē annibalis mentē horatius ait ī sermonibus explicuit uino contractæ seria frontis. Personat euboica: hoc fingit ad imitationē Virgilii & ex ueteri instituto quoniā tūc poetæ canebant in cōuiuiis laudes heroū. Cymes.i. cumarū dicit̄. n. cyme cymes & cume cumaꝝ oppidū cāpaniæ pt̄ria theutrantis. Testudine: cythara. Euboica:cumæa. nam ex chalcide oppido euboiæ uenerunt q in italia cumas cōdiderunt. Vnde Vir. ait chalcidicaque leuis tandē superastitit.

Iāque iouē:theutras uult ostendere capyn capuæ cōditorē habuisse originem a ioue. Athlas. vii. filias habuit quæ i cælo plyades dicunt̄. harū electra ex ioue genuit iasiū & dardanum. Iasius celebs māsit dardanus duxit chrysen pallātis filiā Vnde nati ideus & dynias: q regnauerunt ī arcardia. Dardanus nauigauit in asiā & ibi posuit sedē. Ideus cū ꝑte copiaꝝ sedit in mōtibus q ab eo idei dicūtur cybeli extructo templo initiādi modum instituit:& orgia Dardanus accepto agro a teucro rege loci teuctiam urbem sui nominis cōdidit phanodemus ait ex attica profectum dardanum qui mortua chryse duxit batheam filiam teucri: ex qua genuit erictonium qui fuit fortunatissimus ex erictonio & callıroe filia scamandri natus est tros. ex troe & callanide heumedis filia assaracus: ex quo & clitodore Laomedontis filia natus est capys: cuius & nymphæ naidis āchises filius fuit anchise ac ueneris æneas. Furta: cōcubitus. Athlantidos: filiæ athlantis. Oui. in fastis. Dardanon electra quis nescit athlantide natum. Scilicet electram concubuisse ioui. Magna stirpe: diuina a ioue. Ilus: filius assaraci condidit ilium. Muris:capuæ. Honori nominis: ad honorem capys conditoris. Augusto: sacrifico. Carchesia:pocula. Libat: sacrifirat. Irrorat mensis: sacrificat super mensas. de hoc ritu dictum est supra. Ardescit: calet uino hausto post libationem in honorem capys. Interea tyrio: dum annibal epulis operam daret perolla filius eū confodere destinauit: sed pr̄ non pmisit lege patris & filii uerba apud Liuiū. Iuuenis:perolla.

Vna mens:unus inquit Liuius nec dominorum inuitatione:nec ipsius iterdũ Annibalis perolla uinci potuit. Venenis:uino qđ appellat uenenum. Plinius ait li. xiiii. Androcides sapientia clarus ad alexandrũ magnũ scripsit intemperantiam eius cohibens uinũ potaturus. Rex memento te bibere sanguiné terræ sicuti uenenũ ẽ hoĩ cicuta ita & uinum.
Necis sidoniæ:mortis ãnibalis sidonii.
Sacra libido:laudabilis uolũtas perollæ. Patrias artes:quoniã pacuuius siue pactulus suaserat defectõnẽ ad pœnos.
Pone:post patrẽ inquit Liuius ex cõuiuio egressũ sequutus filius ubi ĩ secretũ hortus erat, consilium inquit perolla affero pater:quo non ueniam solũ peccati impetraturi:a romanis sed in multo maiore honore & gratia simus campani quã fuimus unquam. A tergo:in posticis edium. Meæ menti:sine me perficere id quod meditor. Erit maior:quoniam supabo annibalem. Persiquid supest uitæ:uerba pacuuii ad filium:apud Liuium ait, per ego te fili quæcũque iura liberos parẽtibus iungũt precor quæsoque ne ante oculos patris facere & pati omnia infanda uelis. Potiorem:cariorem. Viso ense:tuo scilicet inquit Pacuuius. Fallit te mẽsas:cõfutatio ẽ,

Transmittam tria cepra libens:famãque negabo
Quamq̃ imperfectis magnæ tamẽ indolis ausis.
Mens una inuiolata mero nullisque uenenis
Potando exarmata decus pugnæque necisque
Sidoniæ tacito uoluebat pectore molem
Quoque esset miranda magis tum sacra libido
Pactulo genitus patrias damnauerat artes
Insuariis oneratum epulis:atque atria tardo
Linquentem gressu comitatus pone parentem
Postq̃ posse datũ meditata aperire nouosque
Pandere conatus:et liber parte relicta
Tectorum a tergo patuit locus accipe digna
Et capua:et nobis inquit consulta togaque
Armatum amota nudat latus:hoc ego bellum
Conficere ense paro:atque auulsum ferre tonanti
Rectoris libyci uictor caput. hic erit ille
Cui polluta dolis iam fœdera sanciet ensis
Si perferre nequit spectacula tanta senectus
Et tremit inceptis lasso maioribus æuo
Et tu securis concede penatibus:et me
Linque meæ menti:summum tu credis et æquas
Annibalem superis:o quantum nomine maior
Iam peno tibi natus erit:uibrabat ab ore
Ignis atrox:animusque uiri iam bella gerebat
Cum senior tauri pondus conaminis egra
Iamdudum uix aure ferens tremebundus ibidem
Sternitur:et pedibus crebro pauida oscula figẽs
Persiquid superest uitæ:per iura parentis
Perque tuã nostra potiorem nate salutem
Absiste inceptis oro:ne sanguine cernam
Polluta hospicia:ac tabo repleta cruento
Pocula:et euersas pugnæ certamine mensas.
Tu ne illum quem non acies:nec mœnia et urbes
Ferre ualent:cum frons propior:lumẽque corusco
Igne micat:tu ne illa uiri quæ uertice fundit
Fulmina pertuleris:si uiso intorserit ense
Dirã qua uertit per campos agmina uocẽ
Fallit te mẽsas iter quod credis inermẽ
Tot bellis quæsita uiro:tot cædibus armat
Maiestas æterna ducẽ:si admoueris ora
Cãnas et trebiam ãte oculos trasimenaque busta
Et pauli stare ingẽtem miraberis umbram
Quid tãto in casu comitum iuxtaque iacentum

Torpebunt dextræ: parce oro: et desine uelle
Cui nequeas uictor superesse: an tristia uincla
Et decius non erudiunt componere mentem
Talia commemorans famæ maioris amore
Flagrãtem ut uidit iuuenem: surdumque timori
Nil ultra posco: refer in conuiuia gressum
Approperemus ait: nõ iam tibi pectora pubis
Sidoniæ fodienda manu tutantia regem:
Hoc iugulo dextram explora: nãque hoc tibi ferrũ
Si penum inuasisse paras: per uiscera ferrum
Nostra est ducendum tardam ne sperne senectam
Opponam mẽbra atque ensem extorquere negatũ
Morte mea eripiam lachrymæ tũc ore profusæ
Et magna superum cura seruatus in arma
Scipiade penus: nec tantum fata dederunt
Externa peragi dextra pulcherrimus iræ
Et dignus fieri compos memorabilis ausi.
Amisit quantam posito conamine laudem
Cui tantum est uoluisse decus: tum reddere sese
Festinant epulis: et tristia fronte serenant.
Donec læta uirum soluit conuiuia somnus.
Postera lux phætontis equos proferre parabat
Iam rapidos: omni curru splendente sub undis
Et iuuenis magno generatus amilcare duras
Iamdudum exercet curas: carthaginis arces
Ire ferox mago: et patribus portare iubetur
Nuntia facta ducis: præda et captiua leguntur
Corpora: direptæque uiris sub marte cruento
Exuuiæ fausti superis libamina belli.
Altera curarum libycis dimittitur oris
Heu decius: reduci lentas seruatus ad iras
Ni pene iuuenem indigne miseratus ab alto
Iuppiter antiquam batti uertisset ad urbem
Hic pellea uirum ptolemei sceptra uehentũ
Eripuere minis: resolutaque uincula collo
Atque eadẽ uitæ custos: mox deinde quieto
Accepit tellus ossa inuiolata sepulchro
Nec uenerẽ interea fugit exoptabile tẽpus
Pœnorũ mentes: cæco per læta premendi
Exitio: et luxu corda importuna domandi.
Spargere tela manu passim fallentia natis
Imperat: et tacitas in pectora mittere flammas
Tum pueris dulce arridens: eat improba iuno

Superesse: superuiuere ẽt si annibalẽ uiceris; quoniã illius comites te cõficiẽt apd' Liuiũ ait unus aggressurus es annibalẽ; qd illa turba tot libertoꝝ seruorũ que, qd sunũ intenti osum oculi: quid tot dextræ torpescent: uultũ ipsius ãnibalis quẽ armati exercitus tremunt quẽ horret populus ro. tu sustinebis? tali auxilia desunt. Scipiade: Scipioni qui de annibale triũphauit. Externa dextra: cãpana. fata noluerũt ãnibalẽ cadere manu externa. Serenãt frõte. i. celẽt tristitiam & dolorẽ simulata lætitia. Et iuuenis mago; dũ hæc i italia agerentur mago ad carthaginem missus est nuntius uictoriæ: cũ anulis qui dimidium sup tres modios ĩpleuerũt. Exuuiæ: anuli & cætera spolia. Libamina superis: pro his inqt Liuius tot tantisque uictoriis reg sacrum diis immortalibus agi habérique mandauit. Libycis oris: nã extemplo ĩpositus fuit in nauem & carthaginem destinatus: nauim cyrenas impulit tempestas quæ tum in ditione regum ægyptiorum erat. ubi cũ decius ad statuam ptolemei cõfugisset deportatus a custodibus ad ptolemeũ cum eum docuisset contra ius fœderis uinctum se ab ãnibale esse uinculis liberatur: & ibi remansit cũ redire posset pmittẽte ptolemeo uindice suæ libertatis. Reduci: reuerso annibali in patriam. Lentas iras: ut cũ puniret cũ maxima uoluptate aĩ. supra dixit lentæ mãdauerat iræ. Vrbẽ batti: cyrenas de qbus dictũ est. Pellea sceptra: ptolemeus rex ægypti & alexãdriæ denominatæ ab alexandro pelleo. i. macedone: pella. n. fuit urbs macedoniæ, unde alexandex pelleus. Iuuenalis unus pelleo iuueni non sufficit orbis. Minis uehentũ: eorum qui decium uehebant naui carthaginẽ. Nec uenerem iterea: imitatio est uirgilii apud quẽ Venus cupidis opa didonẽ amoris sagitta cõsauciauit: nunc mentes pœnoꝝ emollirẽ parat. Exitio: amore. Importuna: rigida bellicosa. Natis: cupidinibus. Flãmas: occultũ amorem. Vir. occultum ĩspires ignem fallaxque ueneno. Eat improba iuno: uerba ueneris ad filios in contemptum iunonis: quæ nõ poterat cladibus romanorum saciari.

Acta:clata rebus illi ad uoluptatē fluē tibus. Profliganda:debellanda q̄ non potuit sternere romanus ensis. Gradiuus:qui pugnauit ad cānas ꝓ romanis.

Amomo:unguento aducēto ex syria. Amomū est frutex nascit̄ in syria, & armenia odorē hēt optimum somnosque suauificat. Madenti:ebrio. Numine:amore. Liquefacta:quadā suauitate cātata. Pieria:phoebea. Lymphæ:aquæ igni calefactæ. Miseris bonis:uoluptatibus quæ hoīes faciunt miseros. Liuius ait itaque quos nulla mali uicerat uis ꝑdiderē nimia bona:ac uoluptates īmodicæ & eo īpensius quo auidius ex insolentia in eas se immerserat. Somnus.n.& uinū & epulæ:& scorta & balnea & ocium cōsuetudine indies ita eneruauit corpora aīosque ut magis deīde uictoriæ eos q̄ præsētes tutarēt uires. Patrias artes:duros ritus bellādi. Sagitta:cupidinea inficiente mentē ipsius ānibalis. Secūdæ:ꝓsperæ. Quassant:cōcutiunt emolliunt. Mersæ:demersæ ī libidinē & addebant cāpani ludos scenicos ad maiorē oblectationē. Vt strepit assidue:luxū lususque cāpanorum cōparat luxui quo diffluebāt ægyptii ad canopū:canopus autorē Stra.c.&.xx.stad.distat ab Alexādria pedestri itinere euntibus dicta a canobo rectore classis menelai ō ait canopo amycleo.i.lacedæmoniæ quoniā menelaus ſgnauit apud lacedæmonios ubi sunt amyclæ Menelaus ī ægyptum nauigauit post euersū illiū ad proteum ut canit homerus ī odyssea canobo illic mortuus est & b mutat̄ in p.& dicitur canopus.in ea est serapidis tēplū inqt Strabo cultu ac religione excellēs:sed ante oīa ingens est corū turba qui ad solemnia ꝑ fossam passim ab alexandria descēdūt. nam interdiu noctuque plena est uirorum ac mulierum impudenter canentium & saltantium cum omni dissolutione & his præterea qui diuersoria habēt fossæ imposita ad huiusmodi relaxationem ac celebritatē idonea. Vt strepit:saltatiōibus uacat. Memphis nilotica:ægyptia. Memphis erat regia regū ægyptiorum:q̄ ꝓ ægyptus ponit. Ad phrygiam loton:ad tibiam quam fuenit marsius ī phrygia apd̄ celenas:& tibia ōpsa est ex loto arbore supradixit de marsia mygdoniā phœbi superatus pectīe loton.

Et nos nec mirum quid enim sumus acta secundis
Despiciat ualet illa manu:ualet illa lacertis
Paruula nos arcu puerili spicula sensim
Fundimus:et nullus nostro de uulnere sanguis
Verum agite o mea turba precor:nunc tēpus adeste
Et tyriam pubem:tacitis exurite telis
Amplexu:multoque mero:somnoque uirorum
Profliganda acies:quam non perfregerit ensis:
Non ignes:non immissis gradiuus habenis:
Combibat illapsos ductor per uiscera luxus
Nec pudeat picto fulctum iacuisse cubili
Nec crinem assyrio perfundere pugnet amomo.
Ille sub hyberno somnos educere telo
Iactator tectis malit consumere noctes
Ac ponat ritus uescendi:sæpe citato
Dum residet sub casside equo discatque lyeo
In bellem donare diem:tum deinde madenti
Post epulas sit grata chelys segnisque sopores
Aut nostro uigiles ducat sub numine noctes.
Hæc postq̄ uenus:applaudit lasciuus:et alto
Mittit se cælo niueis exercitus alis:
Sentit flammiferas pubes mautusia pennas
Et pariter fusis tepuerunt pectora telis:
Bacchi dona uolunt:epulasque et carmina rursus
Pieria liquefacta lyra non acet aperto
Desudat campo sonipes:non ulla pet auras
Lancea nudatos exercet torta lacertos.
Mollite flammis lymphæ languentia somno
Membra fouēt:miserisque bonis ꝑit horrida uirtus.
Ipse etiam afflatus fallente cupidine ductor
Instaurat mensas dapibus:repetitque uolentum
Hospicia:et patrias paulatim decolor artes
Exuit:occulta mentem uitiāte sagitta
Altera iā patria:atque æquo sub honore uocatur
Altera carthago capua:intactumque secundæ
Fortunæ ingeniū uitia adlatrantia quassant
Nec luxus ullus mersæque libidine uitæ
Campanis modus:accumulant uariasque per artes
Scenatum certant epulas distinguere ludo.
Vt strepit assidue phrygiam ad nilotica lonton
Memphis amycleo passim lasciua canopo
Imptimis dulcem peno letante per auras
Nunc uoce infundit teuthras:nunc pectine cantum

Superbas:claras& inclytas. Aoniæ testudinis:lyræ amphionis thebani de quo horatius in arte poetica. Dictus & amphion thebanæ cõditor urbis. Saxa mouere sono testudinis:& prece blanda ducer quo uellet. Orsus:incipiens inde exordia. Mouit linguã.i.cœpit canere ad sonum tibiæ ut sonus cõueniret cum uoce. Olores cygnos:qui in morte dicuntur caner amene. Martialis cantator cygnus funeris ipse sui & Oui. in heroidibus. Sic ubi fata uocant udis abiectus in herbis. Ad uada meandri cõcinit albus olor. Carpsit:delegit ad oblectationẽ audientium. Molissima: aptissima. Argolicis:græcis:

Isque ubi mirantem resonantia pollice fila
Ductorem uidit libyæ:canere inde superbas
Aoniæ laudes sensim testudinis orsus
Concordem citharæ mouit per carmina linguam
Vincere linquentes uitam quæ possit olores
Atque hæc ex multis carpsit mollissima mensæ
Argolicis quondam populis mirabile dictu
Exaudita chelys:lapidem testudine fœlix
Ducere:et in muros posuisse uolantia saxa
Hæc amphonio uallauit pectine thebas
Ac silice aggeribus per se scandente uocatis
Iussit in immensum cantatas surgere turres
Altera turbatum plectro moderata profundum
Et tenuit phocas:et in omni prothea forma
Traxit:et æquoreo portauit ariona dorso:
Namque peliaca frenabat rupe canendo
Heroum mentes:et magni pectora achillis
Centauro dilecta chelys cõpesceret iras
Percussa fide uel pelagi uel tristis auerni.
Namque chaos cæcam quõdam sine sydere molem

argolicos ponit pro thebanis. Ducere: ad extruendos muros thebanos Papinius. In thebaide penitusque sequar quo carie muris iusserit Anphion tyrios accedere montes. Chelis:lyra. Vallauit:muniuit muris:& circũdedit. Cãtatas:cantu ædificatas. Altera turbatũ:nũc de lyra Arionis methymnei. Ariõ citharedus optimus ex methynna urbe lesbi pitia suæ artis & gr̃a periãdro corĩthio gratus fuit. postea in sicilia italiaque diuitiis cõparatis ad pr̃iam ppe rans cũ nautæ q eũ uehebant ut diuitiis potirenẽ pdere uellent lyra canens delphinũ exciuit cuius dorso exceptus ad tenarũ laconiæ pmontoriũ delatus ẽ. & corinthũ concessit. Vbi oĩa recupauit nautis supplicio affectis. Pectine: plectro quo fides tãgunẽ. Moderata:quæ mitigauit uitulos marios. In oĩ forma: quoniã pteus ut dictũ est uertebat se in uarias formas. Portauit: effecit ut portareẽ a delphino. Martialis. Sic methimneo gauisus ariõe delphin. Nã quæ peliaca:nunc de lyra chironis cẽtauri. chiron fuit filius saturni ex phylira. unde phyllitides cognominaẽ. Magister fuit achillis. & lyra cũ canere docuit laudes heroũ: Iuuenalis cui nõ eliceẽt risum citharedi cauda mr̃i apd' Valeriũ Flaccũ peleus nauigaturus cum argonautis sic chironem alloquitur. Sub te puerilia tela magistro. Venator ferat: & n r̃am festinat ad hastam. chiron non modo centauros sed omnis homines suæ ætatis bonitate ac iustitia supauit. Peliaca rupe:in pelio mõte. Cẽtauro:chironi. Fide:corda. Tristis auerni: iferorum.i. compescebat mitigabatque suauitate cantus mare ac inferos. Nãque chaos:canebat chiron principia rerũ de quibus tractat naturalis philosophus:sed omissis plurĩũ philosophantium opinionibus de principiis rerum uariis:atque diuersis eas opiniones in medrũ adducam quæ ad præsentem interpretationẽ spectant:& faciunt. Aristotelis opinio de principiis reꝝ hæc fuit. ad quã quæque opinio relata uera esse aliq̃ ex pte comprobatur quattuor principia rerum posuit. Materiam ut subiectum ad omnem mutationem suscipiendam formam:quæ ex ipsa emergit effectricem causam. Vnde est principium motus productionis:& generationis:finem ob quem natura agit:siue ille sit forma:siue quod a tota re composita fieri emergereque per formam uidetur. omitto priuationem:quam ipse cum materia connexam generationis nec omnium principium esse dixit. Plato philosophiæ princeps & si in nõ nullis locis eadem principia posuit quæ post eum. Aristoteles:& insuper instrumentalem causam atque exemplarem. nonnũquam tamẽ paruum & magnum atque unum dicit principia rerum esse. per magnum & paruum materiam. p unã formam intelligebat. in quibus maxime sequutus est pythagoreos asserentes in dualitatis. uniusque ratione principia rerum consistere:quoꝝ rationem dualitatis inq̃ atque unius ad ideas formasque rerũ ipse accommodauit:& quæ conditiones materiæ tribuendæ sunt. eadem paruo magnoque tribui possunt. quod si materia omnium rerum formas suscipere potest & nunc parua: nunc magna esse uideẽ. & definitæ quantitatis per indefinitam suam molem susceptrix est. cõstat per magnum atque paruũ accommodatissime materiei naturam Platonem innuisse. Hesiodus uero ante aristotelem poetice loquens cum translationibus inquam quas poetæ sibi professione sua non iniuria uendicant. principium rerum chaos esse dixit;quo materia indicatur. chaos enim a capacitate capiendoque descendit. quod officium materiæ uidetur esse. Materia enim prima nihil est rerum sed omnes res suscipere atque capere potest. ad quam omnes hæ conditiones accommodãtur quas syllius ad ipsũ chaos assignat. chaos ut ait. Sex. Pompeius appellat hesiodus confusam quandam ab initio Vnitatem hiantem. patẽtemque in profundum unde nos hiare dicimus; & ianus detracta. h. nominatur eo ꝙ fuerit primus omnium cui primo supplicabant uelut parenti; & a quo rerum omnium factum putabant initium.

Vnde ait apud Oui.li.i.fastorum me chaos antiq nam sum res prisca uocabant. Cæcã molé:obscurã quandã congerié rer& globũ. Sine sydere:sine lumie. Mundũ sine luce:qm tenebræ erant ubique. Discussit:diuisit. Deus:& sic cõcordat cum libris mosaicis& intelligit mentẽ diuinam effectricem cãm. Anaximander putauit unũ esse principium ex quo omnia orirentur sequestratione. Anaxagoras clazomenius posuit principium congeriem rei in qua sunt infinitæ partes,& oĩa permixta atque indi screta. Empedocles agrigẽtinus posuit globum unum in quo eẽnt.iiii.elemẽta.ignis: aer: aqua:terra: ex quo globo omnia orirentur. In congerie illa dicebat Anaxagoras esse res simi liũ partium ex quibus orirentur res dis similes & dicebat hoc fieri semp. & qđ libet esse in quolibet & oĩa esse in oĩbus sed uideri talia quia ĩ uno plura insint a qbus denominatur. ut caro:quia ibi ẽ plurimũ carnis:& sic de singulis & ex se questratione dicebat oĩa oriri, & posuit mentem quæ intelligeret omnia cõfusa & segregaret p suam operationem & in tellectionẽ & dicebat aliquando mentẽ cepisse sequestrarẽ. Empedocles dicebat ñ icepisse cõcordiã atque discordiã: sed fuisse semp ut nũc sit cõcordia nũc di scordia. Naturales philosophi ante Pla tonem partim unũ partim plura princi pia rer& esse ponẽtes:ut aerem aut aquã: aut ignem aut unum quid inter ipsa:& preter hæc aut q̃ttuor elementa uel con geriẽ rerũ aut ĩfinita corpuscula p hæc materiale principiũ omnes inuebãt hãc eandem rationẽ sñiamque de pricipiis pductionis creationisque rerũ nostra religio fidesque clarissima sanctissima que amplectitur deum:nãque uniuersa & materiam ipsam ex nihilo pduxisse atque ob finem aliquẽ creasse tenet. Nã deus gloriosus oĩa creauit oĩbus locum præscripsit, globum terræ ĩ medio uni uersi librauit supra hanc aquam & aerẽ & ignem super aerẽ collocauit, oĩaque hæc cæli nobilissimo corpore cõplexus est in quo solem lunam: stellas posuit: animalia in terris uolucres, & reptilia produxit, pisces ĩ aquis, demum formauit hominem cuius potestati omnia subiecit: hæc quæ dixi li bri geneseos uere copioseque explicant. Stagna profunda: maria, congregationes quippe aquarum maria appellauit. Ligasset:quodam libramento in medium uniuersi collocasset. Globum:ipsam terram globosam. Media compage:media mundi machina. Casta sæcula:auream ætatem quæ fuit sub Saturno:quo tempore pudicitia in terris degebat. Iuue.credo pudicitiam Saturno rege moratam ĩ terris uisãque diu. Sed quos pulsabat:nũc de lyra orphei loqr̃.qui fuit thray filius eagri & calliopes musæ, hic doctrina & suauitate cantus cæteris uiris memoriæ illius antecelluit:citharã ab Apolline ac cepit ad similitudinẽ testudinis factãa mercurio cuius dulcedie nõ solũ hoĩes uer& & syluas, lapides al liciebat, Mortua eurydice uxore ad ĩferos descẽdit q̃ recuparã iter& amisit. Ad strymona rhypheũ.i. threiciũ. Strymon ẽ fluuius thraciæ q̃ a macedonia diuidit, labit̃ ex rheno mõte, rhyphei sũ mõtes scy thiæ cõtermini thraciæ. Manibus:diis ĩferis& ũbris. Emerito:qđ meruit cælũ. Sororũ:musarum. Aones fuerũt antiq hitatores boetiæ ubi ẽ helicon musis sacer unde aonides musæ. Vltia thrace.i.il li q hitãt ĩ ultĩa ora thraciæ. In etra nõ mota:ĩ aere qeto sed etra pprie ẽ splẽdor aeris ut dixi. Capti ua:capta & illecta suauitate cãtus. Quĩ ẽt pagasea ratis:argonauis, pheræ inqt Stra. ẽpotiũ hẽnt paga sas quo ex loco pelias iasonẽ & nauẽ argo foras emisit orpheus cãtu & pulsu lyræ magna ex pte leuauit argonautar& laborẽ & eũ difficile eẽt uiribꝫ hoĩum thrai nauĩ ipe cãtu traxit quo modulãte syluæ mõ tes ac flumia sequebãt̃. Val.Fla.ait. Nõ clamor anhelis nauticus, aut blãdus testudie đfuit orphe. Pal l da regna:ĩferos. Vates:orpheus. Getici:threicu. Sisyphi saxũ:sisyphus eoli filius isthmũ latroci niis ĩfestãs a theseo ĩterfectus ẽ & hac pena urget̃ apđ ĩferos ut saxũ ĩgẽs ad mõtis cacumẽ erigat qđ stati ad ima đuolut̃. Oui. aut petis aut urges r̃ditur& sisyphe saxũ Lucre. ait sub psõa sisyphi ãbitiosos ĩtel ligi. Odire econũ manus:destatur Theut tas ciones mulieres quæ orpheum descripserunt ciones sunt in thracia mulieres post amissam euridicẽ spreuit orpheus & illud genus nefãdissimæ libidinis apud thraces excogitauit. Vnde Ouidius. Ille etiam thracum populis fuit autor amorem In teneros

N on surgente die:ac mundum sine luce canebat
T um deus ut liquidi discussit stagna profundi
T ellurisque globum media compage ligasset:
V t celsum superis habitare dedisset olympum:
C astaque saturni monstrabat sæcula patris.
S ed quos pulsabat clypeum ad strimona nerui
A uditus superis:auditus manibus orpheus
E merito fulgent clara inter sidera plectro.
H unc etiam mater tota comitante sororum
A onidum turba:mater mirata canentem
N on illo pangea iuga:aut mauortius hæmus
N on illo modulante sonos stetit ultima thrace
C um syluis uenere feræ:cum montibus amnes.
I mmemor et dulcis nidi:positoque uolatu
N on mota uolucris captiua pependit in ethra.
Q uin etiam pagasea ratis cum cerula nondum
C ognita terrigenis:pontoque intrare negaret
A d puppim sacræ cithara eliciente carinæ
A dductum cantu uenit mare pallida regna
B istonius uates flammisque acheronta sonantẽ
P lacauit plectro et fixit reuolubile saxum.
O dire ciconum matres:genticique furores

Et damnata deis rhodope tulit ora reuulſa
In põtum ripis utrinque ſequentibus hebrus.
Tum quoque cum rapidi caput a ceruice reciſum
Portarent fluctus: ſubito emicuere per undas.
Ad murmur cetæ toto exultantia ponto.
Sic tum pierius bellis durata uirorum
Pectora caſtalio frangebat carmine teutras.
Interea placida attulerant iam flamina terris.
Magonem libycis lauro redimita ſubibat
Optatos puppis pontus pelagoque micabant
Captiua arma peocul celſa fulgentia prora.
At patulo ſurgens iamdudum: et æquore late
Nauticus implebat reſonantia littora clamor.
Et ſimul adductis percuſſa ad pectora tonſis
Centeno fractus ſpumabat uerbere pontus.
Nec lentum in medios rapienda ad gaudia uulgus
Procurrit fluctus: elataque turba fauore
Certatim ingenti celebrant noua gaudia plauſu.
Aequatur rector diuis. illum undi, ue matres
Illum turba minor. moniti gaudere nepotes:
Et ſenior manus: et iuxta: populuſque: patreſque
Mactatis ſuperum dignantur honore iuuencis.
Sic patriam mago: et portas ingreſſus ouantes
Fraternæ laudis fama. ruit inde ſenatus.
Et multo patrum ſtipatur curia ceu.
Tum diuos ueneratus auum de more uetuſto
Martem ait egregium: et fractas quis itala tellus
Nitebatur opes: pars ipſe haud parua laborum
Nuncio pugnatum ſuperis in uota ſecundis.
Eſt locus œtoli ſignat: quem gloria regis.
Poſſeſus quondam priſca inter ſæcula dauno.
Humentis rapido circundat gurgite campos
Aufidus: et ſtagnis intercipit arua refuſis
Mox fluctus ferit adriacos: magnoque fragore
Cedentem impellit retrorſum in æquora pontum.
Hic uarro: et magnum latia inter nomina paulus.
Nomen quis rerum ducibus permiſſa poteſtas:
Vix dum depulſa nigræ caligine noctis
Inuadunt campum: et late fulgentibus armis
Accendunt ultro lucem ſurgentis eoi.
Nos contra. nã germanũ furor acer agebat
Optatæ pugnæ caſtris cita ſigna mouemus.

tranſferre mares: cittaque iuuentam. Aetatis breue uer: & primos carpere flores. Vnde mulieres furore accenſæ inter orgia bacchi ab ipſo orpheo inſtituta lacerarunt: & caput in hebrum deiecerũt. Damnata: propter mortem Orphei. Sequentibus: referẽtibus uocem ipſius Orphei: Virgilius: Eurydicen toto referebant flumine ripæ. Pierius: muſicus & pieridum ſacra colens. Caſtalio: phœbeo. Frangebat: mollia reddebat. Lauro: quæ eſt ſignum uictoriæ. Tonſis: remis, exprimit morem remigantium. Verbere: percuſſione remorum. Dignatur: dignum iudicat Annibalé ſacrificio. Martem ait egregium: oratio magonis in ſenatu punico cum ſenatus Magoni datus eſſet res geſtas ĩ italia a fratre exponit ſæpenumero acie conflixiſſe occidiſſe ſupra ducenta milia: ſupra quingenta milia cœpiſſe. Secũdis proſperis & fauentibus ad uotum.. Eſt locus: deſcribit locum ĩ quo fuit pugna cãnẽſis. Oetoli regis: Diomedis. Dauno: qregnauit in apulia. & eius filiã diomedes duxit uxoré. Intercipit: occupat reſtagnãs p agros cũ augetur pluuiis. Ferit: percutit. quoniam in mare adriacum emittit. Surgentis eoi: auroræ. Accendunt: ſplendore ſcilicet armorũ. Acer: uehemẽs.

Mugit: expulsu ungularũ. & clamoribus pugnãtium: ululatuque cadentiũ. & sonitu armorũ cœlũ uidebatur mugire. Abscondit fluuiũ: quoniam aufidus repletus fuit cadaueribus. Degener: ignauus & uilis. Egates: calamitatem acceptam a patribus nostris ad egates ĩ primo bello punico. Fœdera seruilia: quibus erant astricti tãq̃ serui de his fœderibus dictũ est. Dexter propitius & fauens. Testes hi stragis: ad fidẽ inquit Liui. Tam lætarũ rerũ effundi iussit in uestibulo curiæ anulos aureos: quoꝝ tantus fuit aceruus ut metiẽtibus uisum fuerit dimidiũ super tris modios explesse. Trimodia anulorum missa ab Annibale carthaginem ex cannensi clade scribit Plinius. Superbis: nobilibus. nam quo maioris cladis indicium eẽt neminem: nisi ex primoribus equitum id gerere insigne: sed hoc non erat uerũ: quoniã tũc promiscue gestabant romani anulos. Pateãt æraria: dentur pecuniæ. Dextris: manibus nostris: ut pugnãdo meruimus. Belua: Elephas. qui romanis terrorem incutit. Alimenta: commeatus: quorum inopia laboramus. Quem Annoné torquebat crescẽs gloria Annibalis. Acerbo: studio: praua uoluntate. Annæ iterum: nam prius censuerat dandum esse Annibalem romanis ad suppliciũ. Vndantia: plena. Titulis: uictoriis & laudibus. Tropheis: uictoriis. Littora: maris adriaci infecta sanguine: quem illic euoluebat anfidus. Amnes: trebiam ticinum & aufidũ. Talia uesani: oratio annonis: qua prius Magonem insaniæ accusar. inde illius dicta refellit; docens ab utili non esse mittẽdum annibali supplemẽtum. Haud tumet ingenio: nõ superbit Mago: quia habebat ingeniũ & uirtutes: sed quoniam hæc maledicẽtia illi est ingenita. Virus futile: cõuicia uana. ex ipsis uerbis inquit istoꝝ corda possumus cognoscere. Qui ne credas. i. ut ne credas o Mago me mutatum uanis tuis conuiciis. & rebus: quas narrasti. dico & contendo nunc: uel maxime petendam esse pacem a romanis.

Intremuit tellus: et pulsus mũgit olympus.
Hic fluuium: et campos abscondit cede uirorum
Ductor quo nunquam maiorẽ ad bella tulerunt
Rectorẽ terræ. uidi cum turbine sæuo
Ausonia: et sonitu bellantis fusa per agros
Vni terga daret. uidi cum uarro citato
Auferretur equo proiectis degener armis.
Quin et magnanimũ perfosso corpore tælis
Stare super socium uidi te paule cadentem.
Egatis ille: et seruilia fœdera larga
Vltus cæde dies: non plus optasse liberet.
Quantũ concessit dexter deus. altera iam lux.
Si redeat: populis certe sis omnibus una
Tum carthago caput: terrasque colere per oẽs.
Testes hi stragis: quos signum illustre superbis
Mos leua gestaret uiris. tum funditur ante
Ora admirantum præfulgens annulus auro.
Datque fidem uerbis: haud paruo insignis aceruo:
Hinc iterum repetens. restat nunc sedibus imis
Vertenda: atque æquanda solo iam subruta roma.
Adnitamur ait. uires refouete tot haustas
Casibus: et pateant non parca æraria dextris:
Quas eminus bellis. desit iam belua tristis
Ausoniis terror: necnon alimenta fatigant.
Atque ea dum memorat toruo cõuersus in ora
Hannonis uultu quem gliscens gloria prauum
Ductoris studio iamdudum agitabat acerbo:
Iãque tibi dextras: inceptaque nostra probamus.
Iam fas dardanio me non seruire colono.
An ne iterũ annibalẽ dedi placet? atra ueneno
Inuidiæ: nigroque undantia pectora felle
Tandẽ tot titulis: totque exornata tropheis
Infelix muta. dextra hæc en dextera quam tu
Aeneadis lacerare dabas: et litora: et amnes
Et stagna: et latos impleuit sanguine campos.
Hæc mago: atque aĩos fauor haud obscurus hẽbat:
Cui simul inuidia: atque ira stimulantibus hanno
Talia uesani iuuenis conuitia miror:
Haud equidẽ tumet ingenio: fraternaque corda
Non tarde agnoscas: et uirus futile linguæ
Qui ne mutatum uanis absistere credas:
Nunc pacem orandã: nunc improba fœdere rupto

Arma reponenda:et bellum exitiale cauendum
Autor ego:atque adeo uosmet perpendite quaeso
Quid ferat. haud aliud nobis censere relictum est.
Taela uiros:aurum:classis:alimenta precatur.
Belligeramque feram. uictus non plura dedissem.
Sanguine dardanio rutulos saturauimus agros.
Et iacet in campis latium. deponere curas
Tandem ergo bone da uictor:liceatque sedere.
In patria liceat non exhaurire rapacis
Impensis belli uacuatos saepe poenatis
Nunc en nunc inquam falsa ut praesagia nostra
Sint oro:mensque augurio ludatur inani.
Haud procul est funesta dies. atrocia noui
Corda:ac prospicio natas e cladibus iras.
Vos ego uos metuo cannae submittite signa.
Atque adeo temptate agedum:et deposcite pacē.
Non dabitur. parat ille dolor mihi credite maius
Exitium accepto:citiusque haec foedera uictor.
Quam uictus dabit:atque adeo qui tanta superbo
Facta sonas ore:et spumanti turbine perflas.
Ignorantum aures:dic en germanus in armis.
Ille tuus par gradiuo per saecula tellus:
Cui similem nunquam ductorem in bella creauit
Moenia romuleae:cur nondum uiderit urbis.
Scilicet a gremio maturum rapiamus in hostem
Nondum portandis habiles grauioribus armis.
Eratas iussu texamus mille carinas.
Atque omnis libyae quaeratur belua terris:
Vt longa imperia:atque armatus proroget annos
Annibal:et regnum trahat usque in tempora fati.
Vos uero:neque enim occulto circundamur astu:
Ne dulcis spoliate domos:castrisque potentum:
Atque opibus sancite modum. pax optima rerum.
Quas homini nouisse datum est. pax una triūphis
Innumeris potior. pax custodire salutem
Et ciues aequare potens reuocetur in arces
Tandem sidonias:et fama fugetur ab urbe.
Perfidiae phoenissa tuae si tanta libido
Armorum tenet:atque enses non reddere perstat
Poscenti patriae:nil suppeditare furori
Hortor:et haec fratri magonem dicta referre.
Plura adnectentem:neque enim satiauerat iras

Autor ego:censeo sic esse agendum.

Feram:elephantum. Funesta dies: allatura nobis calamitatem. Atrocia: fortia inuicta: & nō cedentia malis. unde Horatius animum Catonis atrocem appellat. Cladibus: quas acceperunt. & ob id magis irascuntur nobis. Metuo inquit uictoriam nostram ad cannas.

Submittite signa:cedamus romanis:inclinemus uexilla ad pacem. Haec foedera:quae dico petēda a romanis: quos a fortitudine: animique magnitudine laudat. Perflas aures: qui tonas in aures istorum & insluis:qui ignorāt te mēdacia dicere. Rapiamus: raptim mittamus contra romanos. Proroget:dilatet:producat. Tempora fati: usque ad mortem. Dulces domos: propter filios:qui dulces sunt parentibus: qui erant mittēdi ad annibalem: ut Mago petebat. Sancite:constituite:imponite. Modum:finem. nam aliter efficietur tyrannus annibal. locus est ab utili: & laudat pacem: qua nihil ē in uita melius. Aequate: ut pari & aequo iure uiuant:in bello enim sunt factiones, & emergunt tyranni. & omnis aequabilitas inter ciues peruertit. Reuocetur:ipsa pax in urbem nostram. Tandem:post tot discordias:& bella contra foedus.

Et fama perfidiae: ignominia qua notamur ex perfidia:quoniam foedera uiolamus. locus est ab honesto. Phoenissa:Dido:quam ideo inuocat: quoniam mori potius uoluit: q̄ uiolare fidē datā Sycheo. Libido:effrenata cupiditas.

Libyæ decus: sic dicebant diuersa uolentes laudando Annibalem. Est tibi iræ: facit tibi iram gloria Annibalis & uirtus o Anno. Destituemus: relinquemus: quasi dicat: Debemus ne dimittere annibalem iam properantem ad metas & uictoriam. Vnius: annonis. Sceptra parta: imperium iam prope comparatum. Tribuūt: ipsi senatores ea: quæ Mago petebat ad usum belli. Sub teste: Magone ingenti consensu: ut inquit Liuius fit senatusc̄osultum: ut Annibali .xl. numidarum milia: & .xl. elephanti in supplementum mitterentur. & argēti multa talenta: Dictatorque cū Magone in hispaniam p̄missus est ad conducenda .xxx. milia peditum: quattuor milia equitū: quibus exercitus: qui in italia quippe ī hispania erant supplerentur. Traducere: transmittere in hispaniam. Liuor: ipsius annonis inuidia deprimit facta annibalis: nec sinit eius laudes adiutas crescere.

Petri Marsi interpretatio in duodecimum uolumen Sylii Italici.

Am terra glaciale caput: dum talia a pœnis agerentur romani minime cunctabant. Consul quippe Varro nulli rei deerat: quæ per eum agenda esset. & dictator. M. Iunius rebus diuinis rite peractis. & æquo illi auctoritate senatus concesso: ausos capitalem fraudem armauit. & uinclis detentos & sic cum .xxv. milibus armatorum ex urbe proficiscitur: annibal ineunte uere neapolitanorum animos partim spe: partim metu cum frustra tentasset in agrum nolanum exercitū traduxit. & cū urbem oppugnaret: a Marcello pulsus ē. Torquatus ī Sardinia rem strenue gerit. Capua tandem obsessa annibal infesto agmine romam uenit. & irritus incepti magnis itineribus in brutios cōtēdit. Iam terra: describit initium ueris: quo hyems sub terra conditur: quoniam adueniente calore frigus ad uiscera terræ pellitur: & ideo in æstate aquæ puteorum sunt frigidæ: quoniam frigus ad ima contrario suo deprimitur: in hyeme autē calidæ. Fœcunda: plena uentis. nimbus est uis uenti cum pluuia. Austrifero: uentoso. austrum ponit pro quocunque uento. Vertice: capite. Blandis zephiris: miti fauonio: qui uer inchoat. sic dictus: quoniam faueat satis. Zephiri uer inchoant. Vnde Virgilius in georgicis: Vere nouo gelidis canis cum montibus humor liquitur. & zephiro putris se gleba resoluit.

Pœnus: annibal cum exercitu. Præmisso terrore: præmissis militibus leuis armaturæ: qui populos terrerent. Nam ubi fines neapolitanorum intrauit Numidas in insidiis occultos disposuit. alios præ se actam prædam ostentantes portis obequitare iussit. Ceu cōdita bruma: annibalem serpēti comparat: quæ hyeme sub terra latuit. Vere āt ineūte egreditur: micatque ad solē positis exuuiis. Rhyphea flamina: uēti septētrionales flātes thypheis mōtibus: q sunt i scythia. Nouus: deposita pelle. Saniē: uirus. Fluctus meonios: trasimenū lacū hetruriæ. Fluebāt: mutabāt .i. nō erāt robusta mēbra: sed fluida luxu cāpano effœmiata. Ioue nō æquo: aere nimboso & frigido

Dicendo: clamor turbat diuersa uolentum.
Si libiæ decus. haud ulli superabilis armis
Annibal est iræ tibi: destituemus ad ipsas
Victorem metas: nec opum adiumenta feremus.
Inuida unius sceptra: ut iam parta retardet.
Inde alacres tribuunt: quæ belli posceret usus.
Absentique suum iactant sub teste fauorem.
Mox eadem terris placitum traducere iberis.
Dum malus obtrectat facta immortalia liuor.
Nec sinit adiutas ductoris crescere laudes.

Am terra glaciale caput: fœcundaque nimbis
Tempora: et austrifero nebulosam uertice frontem
Immitis condebat hyems: blandisque salubre
Ver zephiris tepido mulcebat rura sereno.
Prorumpit capua poenus uicinaque late
Permissa terrore quatit. ceu condita bruma
Dum riphea rigent aquilonis flamina tandem
Euoluit serpens arcano membra cubili.
Et splendente die nouus emicat atque coruscum
Fert caput: et saniem sublatis faucibus efflat.
At libyci ducis: ut fulserunt signa per agros
Desolata metu cuncta: et suadente pauore
Vallo se clausere simul: trepidique salutis
Expectant ipsis metuentes mœnibus hostem.
Sed non ille uigor: qui ruptis alpibus arma
Intulerat: dederatque uias: trebiaque potitus.
Meonios italo scelerauit sanguine fluctus.
Tunc inerat. molli luxu madefacta: meroque
Illecebris somni: torpentia membra fluebant.
Quis gelidas suetum noctes thorace grauatis
Subioue non æquo trahere: et tentoria sæpe
Spernere ubi hyberna ruerent cū grādine nimbi
Acne nocte quidem clypei enses ue reposti

Pro mēbris arma: qm̄ nō aliter ferebāt arma: q̄ mēbra, adeo erāt assueti armis gestādis. Cice. in secū da tuscula. dicit: Nā scutū: gladiū: galeā ī onere nostri milites nō plus numerāt q̄ humeros lacertos: manus: arma enim mēbra militis eē dicūt: quæ qdē ita gerūt apte: ut si usus foret abiectis oneribus expeditis armis & mēbris pugnare possint. Prima instaurātē: a Liuio dissentit poeta scribēre anniba lē cōcessisse parthenopen: priusq̄ capua potiret: & post capuā receptā iterū neapolitanoꝝ aīos tētas se. ḹpe inqt p agrū cāpanū mare inferū petit neapolim oppugnaturus: ut urbē maritimā hret. Instaurātē: annibalē renouātē bella ineū te uere. Mitis: non belli studiosa: sed apta otio eoꝝ: q litteraꝝ sacra colebāt.

Non pharetræ: aut iacula: et pro mēbris arma fuere
Tunc graue cassis onus maioraque pondera uisa
Parmarum. ac nullis fusæ stridoribus hastæ
Prima instaurantem sensit certamina mitis
Parthenope non diues opum: non spreta uigoris.
Sed portus traxere ducem. secura uolentem
Aequora: quæ peteret ueniens carthagine puppis
Nunc molles urbi ritus: atque hospita musis
Ocia: et exemptum curis grauioribus æuum.
Sirenum dedit una suum memorabile nomen
Parthenope muris acheloias. æquore cuius
Regnauere diu cantus· cum dulce per undas
Exitium miseris caneret non prospera nautis.
Hæc pone aggressus. nam frontē clauserat æquor
Moenia: non ullas ualuit perfringere poenus
Tota mole uias: frustraque inglorius ausi.
Pulsauit quatiens obstructas ariete portas.
Stabat cannarum graia ad munimina uictor:
Nequiquam. et cautæ mentis cōsulta probabat
Euentu qui post dauni stagnantia regna
Sanguine tarpeias ire abstinuisset ad arces
En qui nos segnes: et nescire addere cursum
Fatis iactastis: quod uobis scandere nuper
Non acie ex ipsa concessum moenia romæ
Intrate: atque epulas promissas cede tonantis
His quæ graia manus defendit reddite tectis.
Talia iactabat: fameque pudore futuræ
Irritus incepta primus si absisteret urbe
Audebat cuncta: atque acuebat fraudibus enses.
Sed subitæ muris flammæ: totoque fluebāt
Aggeris anfractu tæla improuisa per auras
Haud secus occuluit saxi: quos uertice foetus

Nō spreta uigoris: non hēbat inqt magnas opes: tn̄ nō erat sine uigore portus trahebat annibalē: ad quē naues punicæ appellerent. Molles: dulces. & sine strepitu armoꝝ. Hospita musis: Stra. lib. qnto ait: Plures uero e roma Neapolim secedētes græco uiuūt ritu quietis: aut otii causa: p̄sertim q eruditioni dāt operā: aut remissioris uitæ desiderio: ideo ait poeta: Exēptū curis grauioribus æuum. Maxime inqt Strab. quos senectus affligit: uel aduersa ualitudo plerique ēt romani eodē uiuendi genere delectati: cū tātā mortaliū multitudinē in simili degentē instituto ī ciuitate uersari cōtēplent studiose: ac libēter urbē incolūt ibi ætatē agēres. & Vir. in geor. Illo uirgiliū me tpe dulcis alebat parthenope. studio florentē ignobilis oci dicta ē parthenope: ut ēt Stra. dicit a parthenope una ex syrenibus: cuius sepulchrū illic ostēdebat: tres fuerūt syrenes: parthenope: leucosia & ligia filiæ acheloi. & calliopes musæ tenuerūt insulas ppe peloꝝ: & e regiōe ad surrētū: ut dictū ē. Acheloias: filia acheloi syrenes cātus suauitate eos alliciebāt. & naufragio perdebāt q p̄teruehebāt: sic inuitāt Vlyxē apud Homerū: O decus argolicū qn puppim flectis ulyxe. Auribus ut nostros possis cognoscer cātus. Nā nemo hæc unq̄ ē trāsiectus cerula cursu: qn prius astiterit uocū dulcedīe captus. Post uariis auido sacratus pectora musis. Doctior ad patrias lapsus peruenerit oras. Nūc graue certamē belli: cladēque canemus. Græcia quā troiæ diuino numine uexit. Omīaque e latis regū uestigia terris. Aequor: qm̄ neapolis mare alluit. Inglorius: nō expugnata neapoli. Graia ad munimina: muros partheonopes quā græci chalcidenses incoluerūt. & ex pythecusis atheniſque uenītes. Vn̄ neapolis uerbo græco i. noua ciuitas appellata: iō ait graia munimia. adde ēt q illa munima nō erāt similia romanis: & iō cū annibal urbē minime bellicosam expugnare non posset: multominus expugnasset romā tātis uiribus subnixā. & armoꝝ matrē: græcari erat molliter uiuei: qm̄ ut autor ē Plu. i qstiōibus: n̄ aliud seruiturē ac molliciē attulit græcis: q̄ gymnasia & palestræ: qbus relāguescūt adolescētiū ai: & penitus effoemināt. hic amores gigūt: hic sono & deābulationibus iuuenū corpa corrūpi necesse ē. Vn̄ scribit Hora. i ser. uel si romana fatigat militia. Assuetū græcari: iō Syllius mollia munimina & parū ualida parthenopes mitis & ociosæ urbis. graia appellauit. Euētu: fine & tali exitu. Dauni regna: apuliā. En q nos segnes: uerba annibalis ad milites. O uos inqt q me segnē uocabatis: & nesciētē uti uictoria expugnetis neapolim: quā graia manus ptegit. Sede tonātis: capitolio. Graia manus: mollis nō bellicosa: ut ē romæ. Fraudibus: qm̄ noctu clam tentauit scalis admotis

trāsilire in urbē:sed neapolitani se tutati sunt:ut aqla defendit pullos suos a serpētibus repentibus ad nidos. Ales fulua:aqla fuluus color inqt Gellius uidet̄ de ruffo:atque uiridi mixtus.i aliis plus uiridis:in aliis plus ruffi hr̄e. Sic poeta uerbo℞ diligētissimus fuluā aquilā dicit.& iaspidem fuluos galeros.& fuluū aurū.& harenā fuluā & fuluū leonē:sic.Qu.Ennius in annalibus eræ fuluo dixit. Fulmina:qm̄ aquila ministrat ioui fulmina. Incessens:lacessens:impetēs circuit nidū:sic parthenopei uidētes hostē scādere muros circūibant urbē. Tādē ad uicinos:annibal irritus incepti casilinū pfectus ē. & obsidione ad ultimā inopiā adduxit. Poeta canit cōtēdisse cumas ubi erat grachus magister equitū Iunii dictatoris. Subigit: cogit milites ire cumas. Sed custos urbi gracchus: Liui.ait:castris romanis tūc Sēpronius pͤerat dictatore auspicio℞ repetendo℞ causa iam pfecto romā casilinū defendere nō potuit:nō.n.ī iussu dictatoris pugnandū erat:m̄ ad eos qui obsidebātur p fluuiū uulturnū noctu dolia frumenti misit:quod cum pœni cognouissent,phibuerūt custodia.& sic casilinū annibali portas aperuit. Dictator in senatu cū magistratu abiret pauca de se locutus i magistrū equitū.T.Sēproniū Gracchū magnā partē uernit. Vel:et certior ipsis muris. Lustrat:circuit urbe annibal inops cōsilii. Alite:ueloci. Infit:loqt̄:ut agitet suos. Proh dii: uerba annibalis ad suos quos hortat̄ ad opem nauandā:ne laus tātis parta laboribus amittat̄.Locus ē ab honesto. Vrbes graias:habitatas a græcis. & uiuentibus græco ritu.& has urbes graias quasi molles.& litteris potius q̄ armis aptas appellat. Alpibus astat:ironice loquitur.q.d.pudor ē post supatas alpes cunctari ad mœnia græca:Non iubeo inqt nūc ascēdere alpes ad cœlū erectas:sed muros eo℞ qui uiuūt græco ritu. Hiātē:oscitātē & ignauū. Agger:ipse murus cumanus. Gracchusque.s.te militem nō ausum moueri portis.i. ad portas n̄ solum ad muros impetu deiiciendos.

Paruo in discrimine cerno an uobis gētes:sensus ē.In hoc paruo periculo ꝑ timens ostēditis omnibus gentibus ea: quæ a uobis gesta sunt casu quodam ac fortuna contigisse:non aūt nostris uiribus:quod credibile est:si hoc paruū discrimē uos retardat.& unus gracchus: quos hactenus nō alpes:nō Scipio:non flaminius:nō paulus:nō tot romanorū milia ad cānas cæsa terruerūt:& sic p has uictorias milites obtestat̄ suos:hortaturque ad urbis oppugnationē deco rumque præstandum. locus est ab honesto. Stagna: trasimenum. Fauentum deum: deorum qui nobis fauerunt:quoniam numen trasimeni lacus fauit pœno:ut dictum est. Dignos fama: non decebat milites tot uictoriis claros paruo discrimine retineri:ideo Annibal honesti ac decori studiosus ait: Testor me reddere uos dignos uestra fama:quā post uos trahitis.& hactenus comparastis. Si operam mihi nauare studueritis efficiam:ut digni ea fama uideamini:quam uobis tot præteritæ uictoriæ compararunt. totus hic locus est ab honesto. Sistere:confirmare ad pugnam milites effœminatos luxu.& illecebris campano℞. Templa:appollinis.s.posita a dedalo:ut canit Vir.i.vi.Redditus his primū terris,tibi phœbe sacrauit remigium alarū. Alte:ab initio:idest altius repetiit principiū tēplo℞. Immitis:supbiētis tūc secūda fortuna:d'hoc Virrio supra habuimus. Suspicis: admiraris.

Ales fulua ioui tacito:si ad culmina nisu
Euasit serpens:terretque propinquus hiatu:
Illa hostem rostro:atque assuetis fulmina ferre
Vnguibus incessens uidi circumuolat orbem.
Tandem ad uicinos cumarum uertere pottus:
Defessus subigit:varioque lacescere motu
Fortunam:et famæ turbando obstare sinistræ:
Sed custos urbi gracchus tutela uel ipsis
Certior arcebat muris:iterumque sedere
Portis:atque aditus iterum speiare uetabat.
Lustrat inops animi rimatur omnia circum
Alite uectus æquo:rursusque hortatibus infit
Laudum agitare suos proh dii:qui terminus inqt
Ante urbes standi graias oblite tuorum
Factorum miles quis erit modus?alpibus astat
Nimirum maior moles:et scandere cœlum
Pulsantis iubeo scopulos:quanq̄ altera detur:
Si similis tellus:aliæque repente sub astra
Exurgant rupes:non ibis:et arduus arma
Me ducente feres?tenet heu cumanus hyantem
Agger adhuc:murusque tenet:gracchusque mo-
Nō ausum portis:paruo ī discrimine cerno ueri
An uobis gentes quæcunque labore parastis
Casu gesta patent per uos tyrthena fauentum
Stagna deum per ego et trebiā:cineresque sagunti
Obtestor:dignos iam uosmet reddite uestra
Quam trahitis fama:et reuocate in pectore cannas.
Sic ductor fessas luxu attritasque secundis
Erigere:et uerbis temptabat sistere mentem.
Atque hic perlustrans aditus fulgentia cernit.
Arcis templa iugo:quorum tum uirrius alte
Immitis ductor capuæ primordia pandit.
Non est hoc inquit nostri quod suspicis æui

Maiores manus: dedaleæ. Dictei regis: cretensis minois nota est historia fabulosa de dedalo & icaro apud poetas: & diodo℞ siculum. Librans: sustinens alis. Vidit: dedalus icarũ plaudentẽ .i. percutiẽtẽ suo casu & corpore mare cui dedit nomẽ icarium quippe dictũ ẽ. Irrita tecta: cumana quæ non expugnauerat defendẽte graccho. Vrbe dicarchea: puteolis supra dixit prole dicarchea. Defensantũ eo℞ qui poteolos defendebãt. Obsepta: munita. Tepẽtes baiæ: ꝓpter aquas calidas quæ illic scatẽt: Strabo dicit baias habere aquas calidas & ad uoluptatẽ & ad sanãdos morbos aptissimas: baiæ nomen habuerunt a baio ulixis socio. Dulichiæ puppis: ulixis dulichii: dulichiũ .n. est ꝓpe ithacã ulixis natale solũ. Ast hic: alius cãpanus: lacus lucrinus quẽ cæsar dictator muro circũdedit ingẽti ĩpẽsa oli stagnũ erat & appellabat̃ cocytus a ꝓpĩqua aq̃ q̃ in eũ sinũ scatebat: cuius fontẽ apud inferos credidere quidã græci appellarũt acherusiã paludẽ: quidã auernũ: sed tñ ista loca sepata sũt a lucrino cũ difficilẽ trãsitũ peditibꝫ p̃beret: ferũt herculẽ intraducẽdis bubus hispanis duxisse p cocytũ aggerẽ lõgitudinis mille passuũ: latitudinis q̃tũ currus occuparet. Discidit: diuisit: erat .n. agger cõstructus iter mare & ipsũ lucrinũ. Ille: alius cãpanus.

M aiores fecere manus cum regna teneret
D ictei regis sic fama est linquere terras
D edalus inuenit: nec toto signa sequenti
O rbe dare: etherias aliena tollere in auras.
A usus se penna: atque homini monstrare uolatus.
S uspensum hic librans media inter nubila corpus
E nauit superosque nouos conterruit ales
N atum etiam docuit falsæ sub imagine plumæ
A ttemptare uias uolucrũ: lapsumque solutis.
P ennarum remis et non fœlicibus alis.
T urbida plaudentẽ uidit freta. dumque dolori
I ndulget subito motis ad pectora palmis:
N escius heu planctu duxit moderante uolatus.
H ic pro nubiuago gratus pia tẽpla meatu
I nstituit phoebo: atque audaces exuit alas.
V irrius hæc: sed enim ductor numerabat inertes
A tque actos sine marte dies: ac stare pudebat.
I ngemit aduersis. respectansque irrita tecta
V rbe dicarchea parat exatiare dolorem.
H ic quoque nunc pelagus nũc muri saxea moles
O fficit audenti: defensantumque labores
D umque tenet socios dura atque obsepta uiarum
R umpere nitentis lentus labor: ipse propinqua
S tagnorum terræquæ simul miracula lustrat
P rimores adsunt capuæ docet ille tepentes
V nde ferant nomen baiæ comitemque dedisse
D ulichiæ puppis stagno sua nomina monstrat.
A st hic lucrino mansisse uocabula quondam
C ocyti memorat: medioque in gurgite ponti
H erculeũ cõmendat iter: qua discidit equor
A mphitryoniades armenti uector iberi
I lle olim populis dictum stygia nomine uerso
S tagna inter celebrẽ nunc mitia mõstrat auernũ
T um tristi nẽore atque umbris nigrãtibus horrẽs
E t formidatus uolucri lœtale uomebat
S uffuso uirus celo stygiaque per urbes.
R eligione sacer seuum retinebat honorem.
H inc uicina palus fama est acherontis ad undas
P andere iter: cecas stagnante uoragine fauces

Noĩe uerso: qm̃ prius dicebat̃ stix postea auernus q ẽ lacus ĩ sinu baiano: supcilia q̃dã inqt Strabo ardua auernũ undiqꝫ cingunt pter ostiũ: olĩ aũt referta nemoribꝫ & pceris arboribꝫ suia q umbris obscurũ sinũ reddebãt aues supuolãtes odor exhalãs exaniabat: fons uero ibi fluuialibꝫ scatẽs aqs excurrit ĩ mare ab eius usu abstinebãt oẽs stygias opinãtes eẽ aqs: & hæc loca Plutõi dicata opinabãt̃. Nũc celebrẽ: qm̃ .M. agrippa ut inqt Strabo auernũ purgauit & lucos q obscuris umbris locũ dirũ r̃ddebãt succidit: locũqꝫ illũ pulchris ædificiis ornauit celebrẽqꝫ r̃ddidit fossãqꝫ subterrancã inde cumas usqꝫ effodit: qd' opus aliq cocceio nerua ascribũt cuius meminit Hora. in ser. Nũc mitia: cũ prius eẽnt horroris plena ꝓpter ũbras obscuras & quãdã supstitionẽ. Tum: cũ styx diceret̃ & nõ eẽt purgatus ab agrippa. Tristi: obscuro & tristitiã atqꝫ horrorẽ ingredientibꝫ ĩcutiẽti. Horrẽs: terribilis & horrorẽ faciens ipse lucrinus.

Formidatus uolucri: qm̃ auernus dr̃ auibꝫ cõtrarius. Suffuso: ĩfecto pestifera exhalatiõe q erat tãq̃ uirus ipsis maxime auibꝫ. Stigya religiõe: euocatiõe maniũ & umbra℞ q̃ illic fiebat. in auerno aũt ĩqt Strabõ maiores nostri homerica defũcto℞ uaticinia fuisse crediderũt illucque ulixẽ nauigasse tanq̃ ad stygiũ oraculũ placatisque prius p sacrificia diis mãibꝫ eo ittabat̃ aderãt sacerdotes ad id duces loco℞ fructus pcipiẽtes; io dicit poeta auernũ fuisse sacrũ stygia r̃ligiõe. Seuũ honorẽ: crudelẽ qm̃ mactabant̃ hoĩes & tali uictima euocabãt̃ manes. Vicia palus: acherusia dicta ab acherõte fluuio illic erat d̃scẽsus ad ĩferos. Cecas fauces: occultũ ingressum.

Laxat: aperit. Nouo: qm̃ illic est ppetua caligo & ipsa palus aliqñ hiatu solis lumen trãsmittit ad manes quod est illis nouũ. Situ: squallore offuscãte occultãreque domos cymmerias: ephorus aũt quidã inqt Strabo uicinus cymmeriis habitãs in subterraneis eos habitare domiciliis cõmemorauit eosque p fossas quasdã inter se cõmeare & aduenas ad oraculũ uenientes admittere cymmerii nõ aspiciebant solẽ noctu egrediebanť de quibus sic scripsit Homerus in odyssea eos sol phaeton nullo intuetur in tpe. Per longũ euũ. fuerãt quippe illi meatus subterranei detecti tpe Agrippæ: Strabo ait: his aũt annis cũ auerni lucũ succiderit agrippa effossaque cumas usque subterranea fossa oĩa de cymmeriis figmenta apta sunt: Cicero ĩ academicis ait: & cymmeriis quidẽ qb9 aspectus solis siue deus aliquis siue natura ademerat siue eius loci quẽ incolebant situs ignes m̃ aderãt. Tartareæ: subterraneæ Sulphure: qm̃ in tractu illo sinuque cãpano sulphuris & aquarũ calidarum plena sunt oĩa. Anhelantes: estuantes Vapore: fumo. Stygios: graues & male olẽtes pprer sulphur. Medullis: terræ uisceribꝰ. Parturit: ĩmergit ipsa tellus & tremit. Cauas sedes. qm̃ ignis cõceptus in subterraneis meatibus quærit maiorẽ locũ & luctať exire: cũ autẽ nõ potest egr̃di generat magnũ murmur. Fretis: mari qm̃ aqua igni cõtraria opponiť. Mulciber: ignis qui est ualidissimũ elementũ qm̃ oĩa conuertit in sui naturã: unde futura est resolutio huius uniuersi per ignẽ quod & sacræ lr̃æ attestanť & nõnulli philosophãtes maxĩe Heraclitus: fore m̃ aliqñ ĩquit Cice. in academicis ut oĩs hic mũdus ardore deflagret. unde Parmenides: principium rerũ dixit esse ignẽ. Mandit: cõsumit qa domat oĩa ignis. Tradũt herculea: cãpus est inqt Strabo noĩe phlegreus in quo res a gigãtibus gestæ fabulæ diuulgãt nullã aliã ob cãm ut credi fas est q̃ q terra ipsa suapte uirtute ĩlioꝶ concitatrix est: poeta fingit gigãtes illic sepultos subter anhelare sed est rõ naturalis nam cũ oĩs ille tractus sit sulphureus & cauernosus ĩpulsu uentoꝶ illic causať ignis q q̃rẽs maiorẽ locũ egredi luctať & cum habeat obstaculũ fit murmur & motus terræ ut est in aere cũ ignis cõceptus cõflictu uentoꝶ in corpe nubium erũpẽs facit tonitruũ & coruscatiões ex modico aere multũ gigniť ignis ppter extenuationẽ: iõ poetæ fingũt uulcanũ habere suã officinã ĩ lipare insula & gigãtes fulmĩe deiectos & flagrãtes suppositos mõtibus & ĩsulæ cãpaniæ & siciliæ qm̃ ignis naturaliter cõceptus inde egrediť. Torreri: cõburi. Cõpagã: terrã supĩpositã. Expalescer̃: fieri pallidũ egrediẽte fumo. prius. n. egrediť fumus inde puta flãma. Prochyte: añ misenũ: pchyta iacet ĩsula apythecusis qñq; diuulsa uñ nomẽ accepit sub q̃ fingit poeta urgeri & cõprimi numãta gigãtẽ. Inaryme insula ẽ cãpaniæ sub q̃ iacet iapetus. Veseua iuga: uesceuus mõs cãpaniæ q Tito cæsare ĩperãte cõflagrauit: Strabo ait his locis ĩcũbit mõs uesuuius amœnissimis habitatus agris excepto cacumĩe id magna ex pte planitiẽ habet nullũ fructũ ferẽtẽ hẽt cineres cauernosaque mõstrat antra cõbustis ex petris ut color indicat q̃s ignis abroserit: dr̃ ueseuus uesbius & uesuuius: de cuius cõflagratiõe Martia. extat epigrãma. Hic ẽ pãpineis uiridis modo uesbius ũbris. Saxa certãtia: pumices q ẽt ex etna emũť. Fatis ethnæ: saxis & pumicibꝰ quos appellat fata ethnæ qm̃ cũ ille mons comburiť & pumices emittit uidetur consumi & fato quodã affici. i. interitu. inde fatũ appellamus interitũ. Martia. Hanc mortem fatis magni præferre catonis. fama potest certo tibi dicimus & tecum. Misenum: est promontoriũ prope cumas denominatũ a miseno troiano illic sepulto ut canit Virgilius. Idea nomina: troiana. Baulos: bauli oppidum campaniæ conditum ab hercule ac denominatũ a bubu

Laxat: et horrendos aperit telluris hiatus
Interdũque nouo perturbat lumine manes
Ac iuxta caligante situ longũque per euum
Infernis pressas nebulis pallente sub umbra
Cymmerias iacuisse domos: noctẽque pro: undã
Tartareæ narrant urbis: tum sulphure et igni
Semper anhelantes coctoque bitumine campos
Ostentat tellus atro exundante uapore
Suspirans: ustisque diu calefacta medullis
Estuat: et stygios exalat in aera flatus.
Parturit. et tremulis metuendũ exibilat antris.
Interdumque cauas luctatus rumpere sedes
Aut exire foras sonitu lugubre minaci
Mulciber immugit: laceratque uiscera terræ
Mandit. et exesos labefactat murmure montis.
Tradunt herculea prostratos mole gigantes
Tellurẽ iniectam quatere: et spiramine anhelo
Torreri late campos: quotiensque minantur
Rumpere compagẽ impositã expalescere cœlum.
Apparet prochyte seuum sortita numanta.
Apparet procul inarimæ quæ turbine nigro
Fumantem premit iapetũ flammasque rebelli
Ore eiectantem: et siquando euadere detur
Bella ioui rursus superisque iterare uolentem.
Monstrantur ueseua iuga. atque in uertice sũmo
Depasti flãmis scopuli: fractusque ruina
Mons circũ: atque etnæ fatis certantia saxa
Nec non misenum seruantem idea sepulchro
Nomina: et herculeos uidet ipso in littore baulos.

Miratur pelagique minas terræque labores
Quæ postq̃ perspecta uiro regressus ad altos
Inde pherecyadum muros et frondentia lœto
Palmite deuastat nisea cacumina gauri
Hinc ad chalcidicã transfert citus agmina nolam
Campo nola sedet crebris circũdata in orbem
Turribus.et celso facilẽ tutatur adiri
Planiciem uallo.sed qui non turribus arma
Defendenda daret:uerum ultro mœnia dextra
Protegeret marcellus opem auxiliumque ferebat
Isque ubi agenoream procul aduẽtare per equor
Et fere ad muros nubem uidet arma cruentus
Hostis adest:rapite arma uiri clamatque capitque
Circũstant rapidi iuuenes.aptantque frementi
Sanguineas de morte iubas:sonat inde citato
Agmina disponens passu tu limina dextræ
Seruabis porte nero:tu conuerte cohortes
Ad leuam patrias et larinatia signa
Clarum uolscorum tulli decus.ast ubi iusso
Ser tacitum ruptis subita ui fundite portis
Telorum in campos nimbum.ferar ipse reuulsa
In medios:equitũque traham certamina porta
Dũque ea marcellus iam claustra euellere pœni
Et scalis spretos temptabant rumpere muros
Insonuere tubæ passim clamorque uirorum
Tinnitusque simul litui raucoque tumultu
Cornua et in membris concussa furentibus arma
Fertur acerba lues disiectis incita telis
Effusæque ruunt inopino turbine turmæ
Improbus ut fractis exundat mollibus amnis:
Propulsum ut borea scopulis impĩgitur equor:
Vt rupto terras inuadunt carcere uenti.
Nec terrente libys uisu armorũque uirumque
Deiectũ sperare ualet dux dardanus instat
Attonito progressus equo tergisque ruentum
Incũbens hasta,socios nũc uoce fatigat
Perge age fer gressus:dexter deus horaque nr̃a ẽ:
Hac iter in muros capuæ.nunc rursus in hostem
Conuersus sta quo raperis:nõ terga tuorum
Te ductor libyæ increpito.stat cãpus et arma
Et mars in manibus dimitto a cede cohortes
Spectemur soli:marcellus prælia posco

Muros pherecladũ:cumanorũ neapolitanorũque a pherecide duce eorũ qui in italiã nauigãtes ea loca incoluerunt. Gauri:gaurus mons cãpaniæ supta nolã uitibꝰ cõsitus:tõ ait N) sea cacumia.i.bacchica qm̃ a nysa urbe bacchus appellatus est dionysius. Nolã chalcidicam quã tenuerũt chalcidẽses qui sũt in euboia. Cãpo nola sedet:describit situm nolæ. Celso uallo:alto muro. Sed q nõ turribꝰ.i.aderat marcellus p̃tor qui dextra nõ muris tutari nolam audebat erupit.n.e portis ĩstructa acie ac hostes ĩ fugã uertit. Agenoreã:pũicã. Equor:planitiẽ. Nubẽ:globũ militũ. Hostis:annibal. Fremẽti:marcello hostibus irato. Nero:de hoc nerone hab.bĩus ĩ morte asdrubalis,ad tres portas in hostes uersas inqt Liuius tripartito exercitũ instruxit media porta robora legionũ:ac romãos equites duabꝰ aliis portis nouos milites leuẽque armaturã ac sociorũ eqtes statuit:& ita ĩstructi intra portas stabãt. Larinatia signa:larinates ẽ populi ĩ latio de qbus dictũ ẽ. Tulli de hoc tullio rege uolscorũ supra hũimus a quo habuit originẽ.M.T.Ci. Iusso:iubeo siue iussero ĩusitatũ ẽ uerbũ iusso sed imitat̃ Virgi.apud quẽ eneas ait Cætera q̃ iusso mecũ manus ĩferat ardens. Insonuere tubæ:successit ad muros acies punica iqt Liuius patefacta repente porta marcellus signa canere clamoréque tolli ac pedites primũ deinde eqtes qto maxĩe possẽt impetu in hostẽ erũpere iubet satis terroris tumultusq̃ ĩ aciẽ mediã ĩtulerũt. Lues cõcita:ipsi milites moti ad irã erũpebãt afferẽtes luẽ & dãnũ hostibus. Ruũt:cũ duabꝰ circa portis ĩqt Liuius.P.ualerius flaccus.&.C.aurelius legati in cornua hostiũ erupere addidere clamorẽ lixæ calonesq̃ & alia turba custodiæ ĩpedimẽtorũ apposita duo milia &.cc.hostiũ cæsa qdã autores sũt nõ plus uno romanos amisisse ãnibal spe potiũdæ nolæ adẽpta cũ accerras recessisset marcellus extẽplo clausis portis custodibusq̃ dispositis neq̃ egrederet̃ q̃stionẽ in foro de his q clã ĩ colloqiis hostiũ fuerãt habuit supra.lxx.dãnatos pditiõis securi pcussit bõaque eorũ publicauit & sũma rerũ senatui tradita cũ oĩ exercitu profectus supra suessulã castris positis consedit.

Improbis ut fractis:marcellũ magno ĩpetu erũpẽtẽ in pœnos cõparat fluuio trãscẽdẽti ripas & mari uẽto ĩpacto in scopulos. Molibꝰ:aggere & ripis. Improbus:noxius & fundatiõe agros deuastãs. Deiectũ:deiectionẽ.i.nõ poterat annibal deiicere romãos ac reprimer̃ q ĩstabãt urgẽte marcello. Dux dardãus:marcellus rõanus. Attonito:curренti. Perge age,uerba marcelli hortãtis suos.

Dexter:ppitius. Stat:uerba marcelli prouocãtis annibalem fugiẽtem ad singulare certamen.

Iuueni barceo:annibali qui habebat originem a barca:adde etiam q eius pater amilcar barca cognominabatur. Honor:erat quippe honor congredi cũ marcello & preciũ periculi magnũ erat uictoria.f.de marcello qui retulerat spolia opima ioui feretrio:& erat uir fortissimus & multi nois. Suprema fata:mortem. Sistere:retinere. Perculsos:aio cõsternat s & uertẽtes terga. Sinistris: infoelicibus nobis qm̃ nimia capuæ bona & luxus uires nostras perdiderunt. Est dedecori: qm̃ fugiendo amittitis gloriam partam. Nil fidum:rex assyriorũ adhortans suos ad pugnam ut est apud xenophontem li.iii.dixit:Stultus est si quis uitæ appetens se fugæ cõmiserit cũ non sit ignatus uictoria parati salutem ac mortẽ fugiẽtes magisq̃ manentes oppetere. Meruistis.f.opera uestra & rebus fortiter gestis ut omnis italia in nos ruerit & ita romãos attriuistis ut nullã spem pacis habeatis:& locus est ab utili ergo fortiter pugnandũ est quia fugientibus nullũ est tutũ perfugiũ. Pacis.f. faciendæ cũ romanis. Iuuenis pedianus:alludit ad pedianũ asconiũ qui patauinus fuit & originẽ ducebat a polydamãte troiano.is habitus est orationũ Ciceronis uetustissimus interpres & Virgilii in operis acerrimus defensor. Antenorea:qm̃ antenor cõdidit patauiũ. Haud letior.q.d. gloria ipsius pediani respondebat famæ maiorũ suorũ qui clari fuerunt. Timauus nascit in noricorũ alpibus secat deinde aquileienses agrosque usurpãt poetæ pro prentelia fluuio patauino. Sacro:propter troianos qui per timauũ ingressi sunt eam oram italiæ sacraque intulerunt. euganei dicunt genere prastãtes de quibus dictum est.aponus fons in agro patauino Martialis censet aponi hurio suo tellus:& Lucanus:colle sedens aponus. Silentia:ipsa studia & ocia statũ: qm̃ ualebat ingenio ac dextra alludens ut dixi ad pedianũ asconiũ uirũ litteratissimũ. Aonios labores: cantus picrios & uersus. Doctoris:annibalis qui ꝯ niphi galeam æmilii pauli donauerat. Quale micat: huius pulchritudinem ac uenustatem cõparat ebori ac margaritis. Tiburis aura:qm̃ fiebar candidius ebur aura tiburtia:Martialis: Tibur in herculeum migrauit nigra liquoris. Oia dũ fieri cãdida credit ibi. Miro honore candoris.qm̃ margaritarũ omnis dos ẽ i cãdore ut scribit Plinius:sũt aũt partus cõcharũ ut idẽ dicit ꝓ q̃litate rorisaccepti unio & margarita idẽq ñ ut ait Plinius.i una cõcha nulli duo reperiũt indiscreti nomẽ unionũ romanæ iposuer delitiæ.ipositũ aũt fuit hoc nomẽ magnis margaritis rõæ bello iugurthino ut Helius stilo scriptũ reliqt. In aure:qm̃ mulieres quõdã i auribꝫ suspẽdebãt ad luxũ & magnificẽtiæ ostẽtationẽ & ꝓcerioribꝫ iqt Pli. sua grã ẽ elẽcos appellãt fastigiata lõgitudie hos binos ac ternos auribꝫ suspẽder fœmiarũ gloria ẽ:uñ dicit Hora.i ser. filiũ esopi deluisse aceto insignẽ bacã detractã ex aure metelle:& d cleopatra hoc idẽ scribit Pli. Rubris undis:a mari rubro ꝓcipue iqt Pli. Laudãt margaritæ circa arabiã i psico sinu maris rubri. Cassid nota:qm̃ fuerat pauli æmilii Extrẽo in margie:i ultĩo ordie ubi cinyps puer erat tyro:hoc nomẽ sũptũ ẽ a cinyphi flu. aphricæ.

S ic rector latius:iuuenique inuadere pugnam
B arceo suadebat honor:preciumque pericli.
S ed non hæc placido cernebat pectore iuno.
C eptoque auertit suprema in fata ruentem.
S istere perculsos ille et reuocare laborat.
T ales ne e gremio capuæ tectisque sinistris
E gredimur?state o miseri quis gloria summa
D edecori est: nil uos hodie mihi credite terga
V ertentes fidum expectat.meruistis ut omnis
I ngruat ausonia:et seuo mauorte parastis
N e qua spes fusos pacis uitæque maneret.
V incebat clamore tubas:uocisque uigore
Q uamuis obstructas seuus penetrabat in aures.
P olyclamanteis iuuenis pedianus in armis
B ella agitabat atrox troianaque semina et ortus
A tque antenorea sese de stirpe ferebat.
H aud letior generis fama: sacroque timauo
G loria et euganeis dilectũ nomen in oris.
H uic pater eridanus ueneteque ex ordine gentes
A tque apono gaudens populus seu bella cieret
S eu musas placidus doctæque silentia uitæ
M allet: et aonios plectro mulcere labores.
N on ullum dixere parem:nec notior alter
Q ui postq̃ effusis urgens uestigia frenis
P œnorũ iuxta galeã atque insigne perempti
A gnouit spoliũ pauli:puer illa gerebat
N on paruo letus ductoris munere cinyps.
D ilectus pœno cinyps.quo gratior ora
N on fuit:ac nulla nituit plus fronte decoris.
Q uale micat sepque nouũ est: quod tyburis aura
P ascit ebur:uel qui miro candoris honore
L ucet in aure lapis rubris aduectus ab indis.
Q uem postq̃ egregiũ cristis et casside nota
F ulgentem extremo pedianus in agmine uidit
C um subita ante oculos pauli emersisset imago

Sedibus infernis:amiſſaque poſceret arma:
Inuadit frendens tu ne ignauiſſime ſacri
Portabis capitis? que non ſine crimine ueſtri
Inuidiaque deum geſtaret tegmina ductor.
En paulus.uocat inde uiri ad ſpectacula manes.
Et fugientis agit coſtis penetrabile telum.
Tum delapſus equo galeã atque inſignia magni
Conſulis abrumpit dextra:ſpoliatque uidentem.
Soluitur omne decus loeto:niueoſque per artus
It ſtygius color:et formæ populatur honores
Ambroſiæ cecidere comæ.uiolataque ceruix
Marmoreum in iugulũ collo labente recumbit.
Haud ſecus oceano rediens cythereius ignis
Cum ſeſe ueneri iactat ſplendore refecto
Si ſubita inuadat nubes hebetatur et atris
Decreſcens tenebris languentia lumina condit:
Ipſe etiam capta pedianus caſſide nudos
Attonitus ſtupet ad uultus.iraſque coheret.
Tum galeam magno ſotium clamore reportans
Immitem quatiebat equum ſpumantia ſeuo
Frena cruentantem morſu:cui turbidus armis
Obuia marcellus rapido tulit ora tumultu.
Agnoſcenſque decus:macte o uirtutis auitæ
Macte antenoride nunc inquit rapta petamus
Quod supereſt lybici ductoris tegmina:et ardens
Tertificis ſeuam fundit ſtridoribus haſtam.
Nec forſan uoti uanus foret:obuia ni uis
Geſtaris oppoſito tenuiſſet corpore telum:
Qui dum uicinis ductorem protegit armis
Tranſabiit non hunc ſuiens grauis haſta cruorẽ.
Ingenteſque minas mutata morte peregit
Auehitur raptim ductor diſcrimine loeti
Turbatus:curſumque ferens ad caſtra capeſſit:
Iamque fugæ immodicus tendit certamine greſſũ
Præcipitem uerſis poenorũ exercitus armis.
Aſſequitur telis hoſtis longaque uiritim.
Exatiant iras cladum:cœloque cruentos
Certatim oſtentãt et diis ultoribus enſes.
Ille dies primo docuit quod cedere nemo
Auderet ſuperis martis certamine ſiſti
Poſſe ducem libyæ.raptant etruſque uiroſque
Maſſylamque feram:et uiuis auulſa reportant

Veſter ductor.i. non modo tu indignus es galea pauli ſed etiã annibal niſi cum magno crimine ac inuidia deorũ.
En paulus: irõice & ex ſtomacho ecce ſquit qui uidetur dignus ſpolus pauli.
Manes.animam pauli. Fugiẽtis:cynthis. Stygius: niger quia moriebatur.
Ambroſiæ:diuinæ:ſic Virgi.de uenere. Ambroſiæque comæ diuinũ uertice odorem ſpirauere. Ambroſia ſumitur a poetis pro poculo diuino.eſt etiã frutex dẽſum ac ramoſum. Haud ſecus: morientem puerum & decus formæ læto amittentẽ comparat lucifero cuius fulgor nubium oppoſitione hebetatur
Cythereius ignis: lucifer qui dicitur ſtella ueneris. Cui:pediano. Macte o uirtutis auitæ: uerba marcelli in laudẽ pediani. Antenoride:patauinæ & qui habes originem ab antenore. Feram: elephantum.

Sub cuspide ictu: quoniã uiderunt annibalem fugientem. Ingens eo die inquit Liuius res ac nescio an maxima illo bello gesta sit: nõ uinci.n.ab annibale uincẽtibus difficilius fuit q̃ postea uincere.
Decori martis.i.dicebat marcellũ esse similẽ marti. Quãto hanc: quærimonia & indignatio annibalis de turpi fuga. Eluerim: purgauerim hoc dedecus.
Statius: iudicas me dignũ tam turpi morte post uictorias mihi hactenus cõparatas. Vosq;: uertit sermonẽ ad milites effemiatos cãpano luxu. Nõ degener ipse: inquit annibal ego nõ degeneraui a meis gestis & non uerti signa uictricia romanis: nec illis dedi terga sed uobis quos prælium fugere uidebam pter decorem. Prisci martis: uictoriæ & aĩ quẽ prius in marte habuisti o miles. Euentus graues: clades: nã in cæteris prælijs romani succubuerãt. Primo munere: uictoria quæ uidebat esse munus dei.
Tollit: erigit aĩos & bene sperare incipit. Ante oĩs: illi dederũt pœnas qui se absconderãt ne ad bellũ mitterentur.
Dulcedine uitæ: tãgit historiã de captiuis in pugna cannẽsi a quibus scribit Liuius missos fuisse legatos romã ut redimerent: quod cũ renuissent patres unus ex his domũ abiit q̃ fallaci reditu in castra iureiurãdo se exoluisset qđ ubi innotuit relatũque est senatui oẽs censuerũt cõprahẽdendũ & custodib; publice datis deducendũ ad annibalẽ alia fama est inquit decẽ remansisse q̃ per causam recognoscendi noĩa captiuo⁊ ad annibalẽ ex itinere regressi religione exsoluissent sese de his dedẽdis magna contentione actũ in senatu esse uictosque paucis sentẽtijs &c. meminit etiã Cicero huius rei in.iii. de officijs.
Iurata: qui iurauerant se redituros.
Gentẽ.s.romanã qui illos ad pœnum remiserunt qui iusiurandũ uiolauerãt fuere etiã puniti milites qui cogitauerãt patriã deserere suasu metelli. Decus capitis.i.oĩa ornamenta muliebria ut annulos armillas & cætera id genus.
Haud tãta fecisse uiros: sensus ẽ: uiri nõ ægre ferebant se in tali tpis conditione superari a mulieribus quæ p cõi salute ppria cõferebãt ornamẽta ad usũ belli: & ideo ait bellaque ministrant.
Sorte laudis: nã maiorẽ laudẽ fortitæ uidebant mulieres q̃ hoĩes. Lætant.s. romani cessisse facto mulierũ ituro in sæcula. In mediũ: i cõe & ad belli usũ quẽadmodũ fecerant mulieres. Vitæ melioris: lautioris nil relinquebant domi quo lautius uiuerent: cõis quippe salus priuata uoluptate & lautia erat illis antiquior qui etiam uitam propriã effundere cupiebant. Sine noĩe.i.ignobiles & uulgares.

Tegmina bellantũ: atque abeũt sub cuspide terga
Contenti uidisse ducis tum martis adæquant
Marcellũ decori: graditur comitante triũpho
Maior q̃ ferret cum uictor opima tonanti.
Inde furens postq̃ uallo uix depulit hostem
Ductor agenoreus quãdo hanc quãtoque cruore
Hostili labem eluerim: mea terga uidere
Contigit ausoniæ: me nec inquit summe deorum
Post trebiam statuis iam tristi funere dignum?
Vosque inuicta diu nunc heu sine marte iuuẽtus
Debellata bonis capuæ non degener ipse
Gestorum ausoniis uerti uictricia signa
Vobis terga dedi: uidi cũ ad bella uocarem:
Non secus atque italo fugere a ductore patentes:
Quid reliquũ prisci martis tibi: qui dare terga
Ereuocante potes? fundebat talia pœnus
Elatiæ se se nolana ad mœnia turmæ
Portantes spolia insigni clamore ferebant
At consueta graues per longum audire suorum
Euentus romæ: et nunq̃ recreare secundis.
Allato tandem faustæ certamine pugnæ
Erigitur: primoque deum se munere tollit.
Ante omnes pigra in martẽ fugiens que laborũ
Dum bellũ tonat: et sese furata iuuentus
Dat pœnas latebræ: tum qui dulcedine uitæ
Inuenere dolos iurataque fœdera pœno.
Corrupere notant: et purgant crimine gentem:
Punitur patriã meditanti linquere terram.
Cõsilium infelix sceleratque culpa metelli
Talia corda uirum: sedenim non fœmina cessit
Mente æquare uiros: et laudis poscere partem
Omnis præ sese portans capitisque manusque
Antiquũ decus ac direpta monilia collo
Certatim matrona tulit: belloque ministrant.
Haud tanta cessisse uiros in tempore tali
Laudis forte piget: factoque in secula ituro
Lætantur tribuisse locum tum celsa senatus
Subsequitur turba. in mediũ certamine magno
Priuatæ cumulantur opes: nudare penates
Cnihil arcanos uitæ melioris et usus
Sepostuisse iuuat. coit et sine nomine uulgus
Corpore sic toto ac mẽbris roma omnibus usa

Addunt spem miseris; Liuius ait, Qu. Fabius prætor legatus a delphis Romã rediit: respõsumque ex scripto recitauit; diuinaque; quæ in eo erant; qbus quotque modis supplicaret. Tum si ita facitis romani uestræ res meliores; fortioresque erunt; magisque ex sententia respu. uestra procedet; uictoriaque duelli populi romani erit apollini donũ mittitote: deque præda manubiis; ac spoliis honorẽ habetote. hæc ubi ex græco carmine interpretata recitauit senatus decreuit: ut hæ res diuinæ: supplicationesque primo quoque tẽpore fierẽt. Antrũ; Stra. loquẽs de tẽplo apollinis delphici ait: Autores certi memorãt diuinũ ipsum domicilium ꝑfundam & curuam esse spelũcã: non admodũ laro ore patentẽ unde aura refert sacro efflante numine. Intrata phœbo. i. hausto diuinandi spiritu. Soluite gens ueneris: oraculum datũ romanis ab apolline delphico. Exhaustum: finitum. Libate. i. mactate oues ad aras apollinis. Sternunt: fiũt lectisternia in templo Iouis capitolini: & apollinis. Peana; laudes appollinis. Interea assuetis; transit nunc poeta ad bellum sardoum; cũ nunciatum esset punico senatui in hispania rẽ malegestam; omisque ferme hispanos ad romanos defecisse; erant q Magonem cũ classe cõparata: & copiis omissa italia in hispaniã auerterent; cũ sardiniæ recuperandæ repẽtina spes iniecta est, paruũ ibi exercitũ romanum esse. nam discedebat Cornelius ꝑtor; & fessi animi sardoꝝ erant diuturnitate imperii. nam graui tributo; & iniqua frumenti collatione opprimebant. clamdestina legatio ad pœnos p principes sardiniæ missa fuerat maxime eam rem moliẽte amsagora: q tum auctoritate atque opibus lõge prius erat: his nũciis ꝑpe uno tempore turbati: erectique Magonẽ cũ classe sua: copiisque in hispaniam mittũt in sardinia Asdrubalẽ cognomẽto caluum eligunt ducem. & tm̃ ferme copiarũ quãtum Magoni decernũt: cũ romã esset allatũ sardos ad defectionem spectare missus ẽ eo Titus Mãlius Torquatus; qui bis consul; cẽsorque fuerat; subegeratque ĩ cõsulatu sardos: ideo dicit poeta assuetis armis. Interea: dũ ralia ĩ italia gerunt. Patrio milite; romano & italo. Nãque ortũ iliaca: narrat poeta quẽadmodũ amsagoras missa legatiõe uocauerat carthaginẽses. Iliaca: qm̃ qdã iliẽses sardiniæ ptẽ habitarũt celeberrimi inqt Pli. in ea populoꝝ iliẽses. Reuocata; r̃nouata qm̃ prius fuerat bellũ; amiserãt. n. carthaginẽses sardiniã & Siciliã. Proles pulchra uiro; ipi amsagoꝝ filius erat noĩe oscus. Cuius; osci. s. iuuenili ætate ac robore fretus pr̃. Asper paci; inimicus paci. Studio barbarici ritus; ut barbari faciũt. Strabo ait cũ pestilẽtibus in locis exercitũ assidue nutrire minime cõducat. reliquũ ãt ẽ illis imꝑatoribus: ut exercitus ducẽt artibus quibusdam & quidem barbarorum morem obseruantes. nam hi post latrocinium dies complurimos prædæ nundinas celebrant tum incursant: multosque mortales in manus retrahunt. Compendia: breue iter.

Exangues rursus tollebat ad æthera uultus.
Addunt spem miseris dulcem parnasia cyrtha
Portantes responsa uiri. nam læta ferebant
Exaudisse aditis sacra cum uoce tonaret
Antrum: et mugiret phœbo iam intrata sacerdos.
Soluite gens ueneris grauiores corde timores.
Aduersa: et quicquid duri sub marte manebat
Exhaustum est uobis. restant leuiora laborum.
Et sine pernicie terror. diis uota: precesque
Ferte modo: et tepidos aris libate cruores
Neu date terga malis. aderit gradiuus: et ipse
Delius auertet propiora pericula uates:
Troianos notus semper minuisse labores.
Sed uero: sed enim ante omnes altaria fument
Centum festa ioui centum cadat hostia cultris.
Ille trucem belli nubem: sæuasque procellas
In libyam uiolenter aget. spectabitis ipsi
Egida turbato quatientem in prœlia mundo.
Astea parnasi postquam clamata sub antris
Allatum: uulgique deus peruenit ad aures:
In capitolinas certatim scanditur arces.
Sternũturque ioui: et delubrũ sanguine honorãt.
Tum peana canunt responsaque fida precantur
Interea assuetis senior torquatus in armis
Sardoas patrio quatiebat milite terras.
Namque ortum iliaca iactans ab origine nomen
In bella hampsagoras tyrios renouata uocarat
Proles pulchra uiro: nec tali digna parente.
Oscus erat cuius fretus fulgente iuuenta
Ipse asper paci crudos sine uiribus annos
Barbarici studio ritus refouebat in armis:
Isque ubi torquatum raptim properata ferentem
Signa uidet: pugnæque auidas accedere dextras:
Fraude loci nota latebrosa per auia saltus
Euolat: et profusa fugæ compendia carpens
Occulta tegitur ualle: et frondentibus umbris

Insula fluctisono circumuallata profundo
Castigatur aquis:compressaque gurgite terris
Enormes cohibet nudæ sub margine plantæ.
Inde ichnusa prius g ais memorata colonis
Mox libyci sardus generoso sanguine fidens
Herculis ex sese mutauit nomina terræ:
Affluxere etiam:et sedes posuere coactas
Dispersi pelago post eruta pergama teucri.
Nec paruum decus aduecto cum classe paterna
Agmine tespiadum terris iole dedisti.
Fama est cum laceris acteon flebile membris
Supplicium lueret spectatæ in fonte dianæ
Attonitum nouitate mali fugisse parentem
Per freta aristeum:et sardoos isse recessus.
Cyrenen monstrasse ferunt noua littora matrem,
Serpentum tellus pura ac uiduata uenenis.
Sed tristis cœlo:et multa uitiata palude:
Qua uidet italiam:saxoso torrida dorso:
Exercet scopulis late freta:pallidaque intus
Arua coquit nimium cancro fumantibus austris:
Cætera propensæ cereris nutrita fauore.
Hoc habitu terræ nemorosa per inuia crebro
Torquatum eludens hostis sidonia pugnæ
Tæla expectabat:sociosque laboris iberos
Qui postq̄ appulsis animos auxere carinis:
Haud mora prorumpit latebris:aduersaque late
Agmina inhorrescunt:longumque coire uidetur.
Et conferre gradum media interualla patentis
Corripiunt campi properatis eminus hastis.
Donec ad expertos enses fidissima tæla
Peruentum.dura inde lues:ceduntque: caduntque
Alternique animas sæuo in mucrone relinquunt.
Non eqdē innumeras cædes:totoque horrida facta
Sperarim tanto digne pro nomine rerum
Pandere nec dictis bellantum æquare calorem.
Sed uos calliope nostro donate labori
Nota parum magni longo tradantur in æuo
Facta uiri:et meritum uati sacremus honorem:
Ennius antiqua massappi ab origine regis
Miscebat primas acies:latiæque superbum

Insula fluctisono:describit sardiniā. Profūdo:mari sardoo. Enormes:uiles.& interdū pestilētes. Sub imagine plātæ: nā sardinia ē ad similitudinem humani uestigii: & iō ichnusa dicta ē: ichnos.n. græce latīe sigificat uestigiū. unde sardiniā sandaliotim appellauit Timeus ab effigie soleæ. Myrsilus autē ichnusam. sardinia a sardo filio herculis: q e libya ueniēs insulā occupauit:& nomē dedit. Inde:ex hoc:q̄a hēt formā uestigii. Libyci herculis:qm̄ sex fuerūt hercules:ut scribit Ci. ī li. de na. deo. Secūdus fuit ægyptius nilo natus: quē aiunt phrygias lrās cōscripsisse:de hoc intelligit poeta. Teucri:troiani:q ī sardinia dicti sunt iliēses. Classe paterna:memoriæ pditū ē īqt Stra. Iolaū plerosque adducētē herculis filios huc applicuisse:& cū insulæ accolis barbaris cohabitasse:q natione tusci erāt. ide iolēses uocati sunt. Thespiadū:filio℞ herculis:de qbus dictū ē. illic tespiadū docuit submittere colla nepotes. Fama ē:nūc dicit aristeū uenisse in sardiniā filiū cyrenes nymphæ & apollinis. Acteon fuit filius Aristei ex autonoe filia cadmi: q cū uidisset dianā nudā cōuersus ē ab ea ī ceruū:& a ppriis laceratus ē canibus:ut canit Oui. Spectatæ: uisæ a se ī fonte Oui. Inscius acteon uidit sine fraude dianā. Nouitate mali: qm̄ acteonē uersum in formā cerui canes lacerarūt. Sardoos:recessus:fecessisse ī sardiniā. Pura serpētū:nō sunt serpētes in sardinia. Tristis cœlo:pars sardiniæ nō modica aspera ē: minime que trāqlla inqt Stra. Magna quoque pars agrū hēt rebus oibus fœlicē pcipue tritico loco℞ quoque uirtuti malignitas quædā obstat. Insula.n. æstiuo tpe morbosa ē ī locis maxime fecūdis. Viciata:corrupta ppter paludes:quarū exhalatio insulā inficit. Torrida: sicca in ea parte quæ uergit ad italiā. Pallida: ppter nimios æstus sole cācrū ascēdēte.& flāte austro:q ē calidus & humidus. Cætera.s.pars ēst cereri docilis.

Hoc habitu: qualitate ac natura soli.

Hostis:amsagoras. & filius oscus. Sidonia tæla:subsidiū punicū. Iberos: hispanos: q cū uenissent aīos amsagoræ auxerūt.& iam apto marte pugnare cupiebat:cum prius p inuia & saltus latuisset. Lōgū: uidebat amsagoræ longū illud tēpus:quo tēdebat ī hostē:tantus erat ardor pugnæ. Coire:simul ire ī hostē coimus. Exptos:quos in aliis p̄liis fuerāt expti:cū torquatus insulam subegisset in consulatu. Inde: postquam uentum est ad enses. Sed uos calliope: repetit uotum Syllius narraturus laudem Ennii:q per id tēpus in sardinia sub Torquato militabat cēturio. Facta uiri:Ennii messapus fuit rex apuliæ & calabriæ:a quo messapia. Latiæ uitis:erat centurio Ennius.centuriones uitem p insigni gestabant.

Hispida: inculta. Rudiæ: oppidũ calabriæ patria Ennii: ut ẽt Stra. scribit: Cato censorius didicit literas græcas ab Ennio: q scripsit annales: quos p cõpita urbis. Qu. Vargũteius pnunciare solebat: huius Ennii meminit Lucre. lib. primo: Ennius ut noster cecinit: q primus amœnã detulit ex helicone perẽni flore coronã. Vates ut thracius: Orpheus tpe quo nauigauit cũ argonautis. Cyricus rex i pontide: a quo cyzicus nomẽ accepit. insula duobus põtibus quondã iuncta cõtinenti. hospicio excepit argonautas: ut canit. V. Flaccus: in quos, pfectionẽ parantes: cũ nondũ soluissent e portu cyziceni furore impulsi: cũ arbitrarent adeẽ hostes: q ppinqui erant impetũ fecerẽt: quo plio cyzicus rex cecidit dolentibus postq̃ res cognita ẽ argonautis ferũt orpheum ea nocte pugnasse fortiter. Argo: ipsos argonautas. Pectine: ipa lyra, & plectro. Sperãs fore æternum. i. magna laude dignũ: si enniũ interficeret. Sacer hic: laus ennii ex ore Apollinis. Bella itala: quæ annalibus celebrauit suis: quos desideramus. Pli. in .vii. ait: Sed & nostrorũ gloriã pcẽseamus prior Aphricanus. Qu. Ennii statuam sepulchro suo imponi iussit: clarũque illud nomen: immo uero spoliũ ex tertia orbis parte raptũ in cinere supremo cum poetæ titulo legi. Nec cedet honore: maiestate. s. carminis: ut in illo sæculo: quo poetis nitorẽ latinæ linguæ nõ habebat: fuerũt quippe post Enniũ limatiores: politioresque. & magis ex arte: q̃ ennius caruit poeticã excoluerũt: ut enniũ tanq̃ quercũ annosam: ut inqt Fa. religionis m̃ causa miremur & antiquitatis Ennius primus apd' latinos carmẽ exametrũ fecit. Ascreo seni: hesiodo. Ascra uicus ad heliconem patria hesiodi: quã ipse patri illic cõmoranti his uerbis exprobrauit: Ascrã rus miserũ penes hic helicona colebat hiberno dirũ triste æstu. Optabile nũq̃ helicon mõs est boetiæ phocidi uicinus apollini: ac musis sacer. Latis modis: sonoro carmine ac heroo pede; cantuque pierio: & sagitta trãsfixit caput Osci: quo mortuo sardi terga uerterũt. Barbaricũ: nomen p aduerbio: idest barbare ac immane gemens mortẽ sibi cõsciuit. Anhelũ: æstuans dolore. Vrget: sequitur. At libiæ ductor nunc redit ad Annibalẽ & Marcellum. Acerras: acerræ sunt in cãpania quas clanius alluit, unde Vir. Et uacuis clanius nõ æquus acerris. conatus est Annibal acerranos ad deditionem allicere. Postquam uero obstinatos uidit oppugnationem parauit. Acerrani plus animi quam uirium habentes desperata tutela urbis per intermissa munimenta: neglectasque custodias silẽtio noctis dilapsi p uias: inuiaque ut terror ducebat in urbes cãpaniæ: quas in fide & officio eẽ sciebant cõfugerũt. Annibal acerras incẽdit: atque diripuit. Non æqui martis: qm̃ parum uirium habebãt acerrani contra tot Annibalis copias. Incussit sese nuceriæ. i. quodam impetu nuceriã inuasit: cuius præda militi data ẽ: urbsque direpta: atque incensa. Casilina: casilinũ oppidũ cãpaniæ: quod annibal obsedit: quo prænestini milites & cohors perusina cõfugerãt audita cãnensi strage. Perusini erãt. cccc. & . lx. q ad tantã cõpulsi sunt inopiã annonæ ut lora detractasque scutis pelles: ubi feruida mollissent aqua mãdere conarentur: nec muribus alioue animali abstinerẽt: & omne herbarũ radicũque genus aggeribus infimis mutl'eruerint: & cũ hostes obarassent qcquid herbidi terreni extra murũ erat raporũ semen inieccrunt: ut Annibal ego

V itis adornabat dextra decus. hispida tellus.
M iserunt calabri. rudiæ genuere uetustæ.
N unc rudiæ solo memorabile nomen alumno.
I s prima in pugna uates: ut thracius olim
I nfestam bello quateret cum cizicus argo
S picula deposito rhodopeia pectore torsit.
S pectandum sese non parua strage uirorum
F ecerat: et dextræ gliscebat cedibus ardor.
A duolat æternum sperans fore pelleret oscus
S i tantam labem: ac perlibrat uiribus hastam.
R isit nube sedens uani conamina cœpti
E t telum procul in uentos dimisit apollo.
A c super his nimium iuuenis: nimiumque superbi
S perata hausisti. sacer hic: ac magna sororum
A onidum cura: et dignus apolline uates.
H ic canet illustri primus bella itala uersu.
A ttolletque duces cœlo. resonare docebit
H ic latis helicona modis: nec cedet honore
A screo fama ue seni. sic phœbus: et osco
V ltrix per geminum transcurrit tempus arundo
V ertuntur iuuenis casu perculsa per agros
A gmina: et effusæ pariter dant terga cateruæ.
D um pater audita nati nece turbibus iræ
B arbaricũ: atque immane gemẽs: trãsfigit anhelũ.
P ectus: et ad manes urget uestigia nati.
A t libyæ ductor marcello fractus: et acri
C ontusus pugna: campos damnarat: et arma
V erterat ad miseras: non æqui martis acerras.
I nde ubi permisit flammis: atque ensibus urbem
N uceriæ nihilo leuior: nec par noi ira
I ncussit sese: atque æquauit mœnia terræ
P ost casilina sibi multum obluctatus iniquis.

ne usque dum ea nascátur ad casilinũ fessutus sum exclamaret;q nullam antea pactionem auribus admiserat tum demũ secũ agi passus é de redemptione liberoꝝ capitũ. Obluctatus;ipe Annibal cũ diu obluctatus eẽt his;q defendebãt.obluctor tibi dicimus.i.pugno iuc conor cõtra te.Virgi.Genibusque aduersæ obluctor harenæ. Iniqs:imparibus;qm̃ pauci erant intus cõparatione hostiũ. ad mouerat Annibal urbi uineas;cuniculosque fieri iussit:sed q casilinũ defendebãt trãsuersis cuniculis hostiũ cuniculos interrupere. Egre;cum difficultate. Astu;astutia:qm̃ auro eos dimisit. Vagos cãpos:diffusos & amplos. Petilia: urbs cõdita a philoctete. Virgi. Parua philoctete subnixa petilia muro.Liui. ait:Petilia ĩ brutiis aliquot post mensibus q̃ cœpta oppugnari erat ab himilcone pfecto annibalis expugnata,ẽ:multorũque sanguine ac uulneribus ea pœnis uictoria fuit: nec ulla magis uis obsessos q̃ fames expugnauit:absumptis .n.alimẽtis:carnibusque omnis generis quadrupedũ; scutorũque postremo coriis;herbisque & radicibus & corticibus teneris uescebant̃: ideo ait poeta: Infelix fidei;qm̃ ,ppter fidẽ id passi sunt petiliani;ut sagunthini. Herculeã pharetrã: ,ppter Philocteten conditorẽ: q habuit sagittas herculis tinctas sãguine hydræ. Supba:nobilis & clara. Ver terat & mẽtẽ;nũc dẽ tarẽtinis agit;q ad annibalẽ defecerũt.Philomenus & nicõ tarẽtini ,pditores fuerũt;& cũ portæ ãnibal appropinqret .editus ex cõposito ignis ab annibale ẽ. idẽ redditũ a Nicone signũ extinctæ:deinde utrinque flãmæ sunt. Annibal silẽtio agmen ducebat ad portã.Nicon ex improuiso sopitos uigiles ĩ cubilibus suis obtrũcat;portãque aperit. Annibal cũ peditũ agmine ingreditur.Equites subsistere iubet ut quo res postularet occurrere libero cãpo possent. Arce corusca:alta. Manus;multitudo arx tarẽtina ĩ modũ peninsulæ maiori parte circũluit̃ præaltis rupibus ab ipa urbe muro;& fossa ingẽti separat̃. Salinator urbis præfectus primo exercitus tumultu in portã effugit.inde acceptus scapha in arcẽ confugit.& romani oẽs q cædibus supsuerãt ĩ arcẽ se receperũt.Postea Fabius Maximus Tarẽtũ recuperauit: cui cũ Salinator diceret:ut autor ẽ Cic.ĩ Catone maiore mea opera.Qu.Fa. Tarentũ recepisti;certe inqt ridẽs, nã nisi tu amisisses nunq̃ recuperassem. Hic miranda moriẽs;naues tarẽtinoꝝ ĩ sinu exiguo interclusæ erãt.claustra quippe romani tenebãt: q ĩ arcẽ cõfugerãt;nec inde euadere poterãt:quas annibal plaustris trãsuexit: cõtracta.n. extẽplo undique plaustra;iũctaque inter sese,& machinæ ad subducẽdas naues admotæ;munitumque iter: quo faciliora plaustra;minorque moles in trãsitu eẽt inuẽta inde,ac hoĩes cõtracti & opus impigre cœptũ;paucosque post dies classis instructa;atque parata circũuehit̃ arcẽ;& ante ipsum portũ ancoras iacit. Mirãda:rem mirã. Faucibus;claustris ipsius portus;ubi erat arx. Recessu patulo;amplo receptaculo & sinu. Põtũ secretũ;aquã diuisam. Errare;exire ĩ mare ultra fauces;qbus arx imminebat. Portatus;plaustrũ siue uehiculũ tulit naues p oppositũ mõtẽ. Substramĩa;dicũt̃ oĩa;quæ alicui rei substernunt̃. Lubrica substramina;rotæ & lapsus.Vir.Pedibusque rotarũ subiiciũt lapsus. Nũcius interea:dum hæc tarenti agerentur.Nunciatum est annibali:qui terrebat maria nauibus uectis; nõ more; idest præter consuetudinem; obsessam esse Capuam a romanis. Dum procul œbalios: hæc fuerunt uerba nuncii. Oebalios:Tarentinos;qui habuerunt originem ab œbaliis;idest lacedæmoniis.Oebalii dicti sunt lacedæmonii ab œbalo puero:& Tarẽtus colonia lacedæmoniorum fuit.

Defendentum armis ægre reseruauerat astu
Limina;et obsessis uitam pensauerat auro.
Iamque in dauniuagos perfundẽs agmina cãpos
Flectebat rabiem;quo præda uel ira uocasset
Fumabat uersis incensa petilia tectis.
Infelix fidei;miseræque secunda sagunto.
At quondam herculeam seruare superba pharetrã
Verterat;et mentem tyria ad conata tarentus:
Portisque intrarant pœni: sed enim arce corusca
Fisa loco manus ausoniæ stipata sedebat
Hic miranda mouens classem; quæ condita portu
Astabat;namque angustis e faucibus æquor
Erumpit scopulos inter;patuloque recessu
Effundit campis secretum gurgite pontum.
Inclusas igitur;quibus haud enare dabatur
Arce superposita claustris maris extulit astu:
Perque auersa tulit portatus arua carinas.
Lubrica roboreis aderant substramina plaustris:
Atque recens cæsi tergo prolapsa iuuenci
Aequoream rota ducit per gramina puppim.
Etiam per colles;dumosque ad littus;ad acta
Innabat pelago ueniens sine remige classis.
Nuncius interea uectis non more carinis.
Terrentem freta curatum feruoribus implet:
Dum procul œbalios amet expugnare nepotes
Et primus rostris sulcet naualibus arua
Obsessos capuæ muros;claustra ipsa reuelli
Portarum.ac totum miseris incurrere bellum

Haud secus:ānibalis ferociam & celeritatē cōparat tygridi cōmotæ raptis catulis. tygris ē uelocitatis tremendæ lege Plinīū:& Aristotelem. Emicet:salter & currat. Ganges:fluuius indiæ. Centenius: hic octomilia hoīum accepit a senatu & in lucaniā pfectus est & ab annibale oppressus. Prauus audēdi:audax sine prudentia. Facilis periclis:qui sese facile periculis exponebat. M. centenius cui penula cognomen fuit:& centurio militauerat inter primipili centuriones insignis & magnitudine corporis: & animi perfunctus militia p. P. Cornelium prætorem ī senatum introductus petiit ut sibi exercitus daretᷓ. polliciturusque ē si hoc īpetrasset de annibale uictoriam. Agrestis:cum data essent centenio pro quinque milibus octomilia militum pars dimidia ciues:pars socii & ipse aliquantum uoluntariorum ītereūdum ex agris asciuit ac prope duplicato exercitu in lucanos peruenit. Vbi annibal nequiquam claudium sequutus substiterat. Honor uitis: quoniam fuerat cēturio. Nec substitit agmen. i. annibal uictor cum suo agmine non substitit:sed celerrime ad alios opprimendos aduolauit. Milia bis septē: hæc fuit clades altera quā ī cursu ānibal raptim peregit. Gneus Fuluius prætor male aduersus ānibalē pugnauit ī quo prælio ut ait Liuius. xx. milia hoium ceciderunt ipse cū æquitibus ducentis aufugit. Nō sollertior ense:nō clarior & prudentior cētenio in re militari. nam male acies instruxit:eteni cū ānibal prima luce in aciē copias eduxisset fuluius non tam sua spe q̄ impetu milirū fortuito tractus pugnam non detrectauit itaque eadem temeritate qua processum ī aciem est instruitᷓ ipsa acies ad libidinē militum forte procurrentium consistētiumque quo loco ipsorum tulisset aīus deinde per libidinē:aut metum deserētium locum dux stultitia: & temeritate centenio par, animo nequaquam cōparandus. Vbi & rem inclinatam ac trepidantes suos uidit equo arrepto effugit. In armis iustis: quoniam erat prætor. Insignis genus: habens claros natales: & maiorum stemmata. Aeque: similiter ut fuerat centenio fuso. Exequiæ tantum. T. Sempronius gracchus ab hospite suo lucano deceptus a magone interfectus est hospes autem erat Flauius Lucanus. Liuius ait. Flauius mutata repēte uoluntate locum gratiæ apud penum quærens neque transire ipse: neque trahere ad defectōnē Lucanos satis habuit nisi imperatoris et eiusdem hospitis prodiri capite:ac sanguine fœdus cū hoste sanxisset: funeris gracchi uaria est fama autore liuio. alii in castris romanis sepultum a suis tradunt: alii ab annibale: & ea uulgatior fama est:quam poeta sequitur. In uestibulo punicorum castrorum rogus extructus fuit: & armatus exercitus accurrit: cum tripudiis hispanorum motuque armorum & corporum suæ cuique genti assuetis. ipso annibale omni cerum uerborumque honore exequias celebrante. Horrificæ mētis:idest quærebat laudem humanitatis:& pietatis erga mortuos quamuis haberet mentem horrificam & quasi ab omni humanitate alienam. Læto funere: quoniam cum tripudiis: & moribus militum annibal funus gracchi celebrauit. Hospite:flauio lucano. Cæsus:ductus ad locum insidiarum ubi cæsus fuit nam flauius non interfecit gracchū solus. Immo gracchus hospitē irruit cognita fraude:cui parci. sine multorum sanguine non potuit: lege liuium. Ceco astu:insidiis nam mago pedites: equitesque armatos in latebras occuluit monitus a flauio. Libys:annibal. Ad mœnia: capuam. Vterque consul: consules erant fuluius Flaccus:& appius claudius a quibus capua obsessa est. Prætores autem Gneus Fuluius Flaccus:claudius Nero. M. Iunius syllanus. P. Cornelius. Vis omnis:omnes milites qui nolæ erant ad consulem uenerunt.

L inquit cepta ferox pennasque addēte pudore
A tque ira simul immani per proxima motu
E uolat:et minitans auida ad certamina fertur
H aud secus amisso tigris si concita fetu.
E micet:attonitæ paucis lustratur in horis
C aucasus:et saltu transmittitur alite ganges.
D onec fulmineo partus uestigia cursu
C olligit et rabiem prenso consumit in hoste
O buius huic sparso centenus agmine raptim
F undatur:audendi prauus facilisque periclis.
S ed paruum decus annibali:nam uitis honore
P erfunctus latiæ subito stimularat agrestis
S emenimēque manū sternendā obiecerat hosti.
B is septem demissa neci nec substitit agmen.
M ilia bis septem quæ non sollertior ense
S ed genus insignis iustis ducebat in armis
F uluius asteque per corpora fusa iacentum
R aptum iter est uictorque moram non passus eūtis
E xequiæ tantum famā nomēque uolentem
H orrificæ mentis tenuerunt funere leto.
N amque per insidias infandum et ab hospite cesus
C olloquium et promissa petit:dum perfida gentis
L ucanæ gracchus ceco circundatus astu
O cciderat:laudēque libys rapiebat humandi.
S ed non ut scitum celerare ad mœnia penū:
A stabat res ulla loco:iā consul uterque
P ræcipites aderant:nola uis omnis et arpis.

Aeui floridior Fabius:filius fabii maximi dictatoris q filio cõsuli legatus fuit. Arpis :ex apulia ubi consul pugnauerat. Huic nero:claudium Neronẽ prætorem a suessula ex claudianis castris exciuerũt:nam claudio neroni prætori suessula obuenit. M. Iunius syllanus prætor ꝓuinciam hẽbat inter consules: ut quo usus uocaret presto eẽt. Ductores: cõsules & prætores. Vni iuueni: Annibali tãtæ molis erat eo tẽpore annibal. Arduus: idest Annibal locum arduũ occupauit: tifata. s. collem prope capuã. Obstantum: romanorum. Auia cõsilia: uaria & diuersa. Arctatis: obsessis. Quo mens egra uocas: dubitabat annibal qdnam faceret: & ipsius mens dubia & mœsta erat: inopsque consilii. Pericula: debeo ne iterum subire pericula ĩ hac locorum difficultate ut feci ad nolam cũ dedecore. Non æquus. impar quũ romani iuuãtur loci oportunitate.

Nõ ita me experti: ab eo qd' fecit tẽpore Fabii sumit aios annibal qui ab illo clausus euasit ut dictum ẽ. Magister: minutius qui fuit magister equitum fabio dictatori. Turbarum exptor: qui meas perturbatõesẽ expertus. turba hic significat perturbatõem: ut apud Terẽtium. Tum illæ turbæ fient: inde pturbare: expertor ẽ deductum ab experior ut amator ab amo: & sequitor a sequor: sed inusitatũ ẽ: & poeta iterdum nimis affectate loqtur. Colles: ad casilinum scilicet & campum stellatẽ. Victor: cõpos uoti. In agmen: concionem & unã multitudinẽ ut mentem apiret suam.

Perge age: uerba annibalis hortãtis suos ad iter quo romã perituri erant: premium laborum & cuius cã transcenderant alpes. Iliacis: romanis nõ romam uideamus & capiãus de ruina capuæ curandum non ẽ: sic Martialis: Nũc & dãna iuuant sunt ipsa pericula tanti. Stãtia nõ poterant tecta ꝓbare deos: nõ. n. possumus ad magna premia sine laboribus & incõmodis peruenire & quocunque piculo res diu optata bene emitur: cadat igitur inqt capua dũ roma potiamur. Aptius id ceptum: commodius esse institutum hoc iter ad urbẽ nũc q̃ statim post pugnã cannẽsem. Sollertibus actis: rebus ab annibal e gestis magno cõsilio & fecũdo euentu. Fatali: perniciosoromanis. Vulturna uada: uulturnus fluuius non longe a capua qui casilinum alluit: quem annibal ratibus ĩ ipso flumio comprehensis traiecit.

Aeui floridior fabius rapida arma ferebãt.
Hinc nero et hĩc uolucres syllanus nocte dieque
Impellebat agẽs properata ad bella cohortes
Vndique cõueniũt pariterque opponere cũctos
Vni ductores iuuẽi placet: arduus ipse
Tifata ĩuadit propior: qua mœnibus ĩstat.
Collis: et e tumulis subiectã despicit urbẽ.
Verum ubi tot sese circũfũdẽtibus armis
Vallaras sociũ portas: unãque negari
Intrauisse sibi: capuæque erũpere cernit
Anxius aduẽtus: nũc ferro frãgere certũ
Obstãtum meditatur: et huic nũc auia cepto
Cõsilia: atque astu querit tot milia portis
Abstrahere arctatis: cũctosque resoluere muros.
Sic igitur secũ curasque ita corde fatigat.
Quo mẽs ægra uocas: rursusne pericula sumã.
Non æquus regiõe loci? capuaque uidẽte.
Terga dabo? an residẽs uicini uectrice mõtis.
Exscindi ãte oculos patiar? lot: alia tecta?
Non ita me expri fabius fabioque magister
Turbarũ expertor eũ clausos milite colles
Euasi uictor: sparsosque p arua iuuẽcos
Iactare accẽsis stimulaui cornibus ignes:
Haud dũ oẽs abiere doli: desẽdere nobis
Sic capuã ereptũ ẽ: dabitur circũdare romã:
Hæc postq̃ placita: et tenuit sentẽtia mẽtem
Non expectato titã dũ gurgite lucẽ
Spirãtes proferret æquos: impellit ĩ agmẽ
Voce manuque uiros: et cepta immania pãdit.
Perge age: uice oẽm miles uirtute laborẽ
Et quãtum humãi possũt se tẽdere passus.
Arduus accelera. romam petis hoc iter alpes
Hoc cãnæ statuere tibi: eia ĩcute muris
Vmbonẽ iliacis: capuæque repẽde ruinas.
Quam tãti fuerit cadere: ut palatia cernas
Et demigrãtem tarpeia sede tonãtem
Instructi glomerãt gressus: roma auribus hæret.
Roma oculis: credũtque ducis solertibus actis
Aptius id ceptum: q̃ si dixisset ab ipso
Fatali aeneadis campo uulturna citata
Transmittunt aluo uada: postremique relinquunt.

Tardandis italis corruptas igne carinas.
Tum sidicina legunt pernicibus arua maniplis.
Threiciamque calen:uestras a nomine nati
Orithyia domos:hinc alifanus iaccho
Haud inaratus ager:nymphisque habitata casini
Rura euastantur:mox et uicinus aquinas
Et quæ fumantem texere giganta fregellæ
Agmine carpuntur uolucri:fert concitus inde
Per iuga celsa gradum:duris qua rupibus hæret.
Bellator frusino et surgit suspensa tumenti
Dorso: frugiferis cerealis anagnia glebis.
Iamque adeo est campos ingressus et arua labici
Linquens telegoni pulsatos ariete muros.
Haud dignam inter tanta morã:nec amœna retẽtãt
Algida:nec iuxta iunonis tecta gabinæ.
Præceps ad ripas immani turbine fertur
Sulphureis gelidus qua serpit leniter undis
Ad genitorem anio labens sine murmure tybrim
Hic ut signa ferox dimensaque castra locauit
Et ripas tremefecit eques perterrita pulsis
Ilia prima uadis sacro se coniugis antro
Condidit et cunctæ fugerunt gurgite nymphæ.
At matres latiæ ceu mœnia nulla supersint:
Attonitæ passim furibundis gressibus errant.
Ante oculos astant laceræ trepidantibus umbræ
Quæque grauem ad trebiã quæque ad ticina fluẽta
Oppetiere necem paulus gracchusque cruenti
Flaminiusque simul miseris ante ora uagantur.
Clausit turba uias:stat celsus et asper ab ira.
Ingentemque metum toruo domat ore senatus.
Interdum tamen erumpunt sub casside fusæ.
Et tacitũ lachrymæ.quid nam fortuna minetur.
Quid ue parent superi pubes dispersa per altas
Stat turres:atque hucuentum sub corde uolutat.
Vt iam roma satis credat defendere muros.
Penus ut ad somnos uix totam cursibus actæ.
Indulsit pubi noctem uigil ille nec ullam
Ad requiem facilis:credensque abscedere uitæ.
Quod sopor eripiat tempus:radiantibus armis
Induitur.nomadumque iubet prorũpere turmas.

Corruptas igne:Liuius ait fuluium romam ꝑperãtem uulturnus tenuerat annis nauibus ab annibale incensis. Sidicini populi cãpaniæ de qbus dictũ ẽ. Legunt:prætereunt uelocibus maniplis.

Calen threiciam:cõditam a zeto & calai filiis boreæ & orithyiæ q post reditũ argonautarum uenerunt ĩ italiam & boreas flat ex thracia iõ threiciã calen appellat.Alife oppidum campaniæ cuius ager uitibus consitus est; ideo dicit ipsũ baccho haud ĩaratum casinum oppidũ campaniæ sub casinũ biduo statiua habuit annibal & passim populationes factæ:ut iquit Liuius. Fregellæ oppidũ: non procul ab aquino quod fingit poeta denominatum fuisse a fregello gigante illic ab hercule interfecto ac sepulto.

Cerealis:frugifera anania est in ædito loco sita. labicũ oppidum fuit uia prænestina uia labicana incipiebat ad portã scĩ laurentii supra & picti scuta labici.

Thelegon muros:tusculum conditũ a thelegono filio Vlyssis. Pulsatos ariete:quoniam annibal tusculum cõcessit ut urbe potiretur quod cum non successisset gabios descẽdit. Algida amœna: sylua prope ariciam algidum est sylua amœna ĩter tusculum & ariciam Mar. & quodcũque iacet sub urbe frigus. Gabinæ iunonis:quoniã iuno a gabiis colebatur. Sulphureis undis: qm̃ in agro tiburtino aqua est sulphurea. Ad genitorem:tyberim supra dixit. Qua ꝑpter acceptis amœnis ditior undis in pontũ flauo descendit gurgite tibris. Ilia perterita pulsis uadis:ilia rhea mater romuli nupsit amœni ut poetæ fabulanẽ:sed nõ sine cã fictum est.nã demersa fuit in amœnẽ ilia iussu amulii ut scripsit ẽnius autor porphyrio horatio interprete.

At mr̃es latiæ:Liuius ait ploratus mulierum nõ ex priuatis solũ domibus exaudiebaẽ:sed undique matronæ in publicum effusæ circa deũ delubra discurrunt crinibus passis aras uerrentes nixæ genibus,supinas manus ad cælũ:ac deos tendentes orantesque ut urbem romãe manibus hostium eriperent matresque romanas; ac liberos iuiolatos seruarẽt.

Stat celsus:erecto animo & magno ĩ tãtis periculis. Toruo ore:feroci aspectu supabat timorẽ. Stat p turres:iuue.ac stantes collina turre mariti Senatus inquit Liuius magistratibus præsto est: si quid consulere uellẽt. Pubi actæ cursibus:militibus defatigatis celeri cursu. a.capua romam. Abscindere uitæ:putabat ãnibal illud tempus amitti quod sõno tribuiẽ. Nomadũ turmas:Liuius ait quo ꝑpius hostis accedebat maior cædes fiebat fugiẽtũ ꝑcedẽtibꝰ nũidis. pluresque oĩum geneꝝ atq; ætatũ capiebãẽ

Circũ ferť; ãnibal ſtatiuis poſitis ad anienem cum duobus milibus equitũ a porta collina uſque ad templũ hercu lis progreſſus eſt atque unde maxime poterat ſitum urbis contemplať. Portas: nam pulſauit portam collinã & haſtam ut ait Plinius in urbẽ primus hoſtium intorſit. Cauſas locorũ: unde .ſ. nomina accepiſſent ſingula urbis loca: & imprimis colles. Fuluius: cum nunciaretur .Qu. fuluiũ flaccum proconſulem romam aduentare poſt annibalem ne minueretur imperium ſi in urbẽ ueniſſet decreuit ſenatus ut .Qu. fuluio par imperiũ conſulibus eſſet cũ tumultus romæ eſſet: fuluius porta capena romam ingreſſus media urbe per carinas in exquilias cõtendit: inde digreſſus inter exquilinam & collinã portã caſtra poſuit conſules ſenatuſque in caſtra uenerunt. Haud relicta obſidione: nam remanſerunt duces ac militum magna uis ad obſidionẽ capuæ elegit fuluius xv. milia peditũ & mille equites. Turmas ouantes: ſuos milites gaudentes tali ſpectaculo reduxit in caſtra. Effundit rupto: poſtero die tranſgreſſus anienem annibal in aciẽ copias omnis eduxit pugnaturus nec flaccus conſulesue pugnam detrectauere inquit Liuius inſtructis utrinque exercitibus in eius pugnæ caſum in qua urbs roma præmiũ uictori eẽt. Per plurima noſtra: hortatur ãnibal ſuos ad pugnã & præmiũ cuius cauſa tot labores difficultateſq; ſuperauerant. Milibus ſenonũ: quos non gloria belli non cura imperii propagandi ſed caricę ac dulcia uina in italiam traxerunt. Fortaſſe curulibus: hiſtoriam tangit gallis properantibus ad urbem ſenes relicti ſunt in domibꝫ cum iuuenes in arcem confugiſſent q eorũ inquit Liuius curules geſſerãt magiſtratus ut infortunæ priſtinæ honorũque aut uirtutis inſignibus caderẽt in medio ædium curulibus ſellis ſederũt quos tandem ad unũ galli trucidarũt.

Oenotria pubes: iuuẽtus romana non expectabat ducum exhortationes.

Inde leuis fremis circũ pauitantia fertur
Quadrupedante ſono perculſæ moenia romæ.
Nunc aditus luſtrat clauſas nunc cuſpide pulſat
Infeſta portas: fruitur quod timore pauentum.
Nunc letus celſis aſtans in collibus intrat
Vrbem oculis: diſcitque locos: cauſaſque locorũ
Ac legeret uiſu cuncta et penetraret in omnis
Spectando partes: ni magno turbine adeſſet
Fuluius: haud tota capuæ obſidione relicta
Tum demũ caſtris turmas infoelix ouantes
Spectata ductor ſatiatus pectora roma.
Atque ubi nox depulſa polo primaque rubeſcit
Lampade neptũnus reuocatque aurora labores:
Effundit rupto perſultans agmina uallo
Et quantũ clamare ualet: per plurima noſtra
O ſocii decora: et ſacras in ſanguine dextras
Vobis ite pares: et tantum audete ſub armis
Quãtum roma timet: reliquã hãc excindite molem
Nil quod uincatis toto reſtabit in orbe.
Neu populi uos martigine tardarit origo.
Intratã ſenonum capietis milibus urbem:
Aſſuetãque capi: fortaſſe curulibus altis
Iam uos exẽplo proauorũ ac nobile letum
Expectãt de more ſenes: mortique parantur.
Talibus hic penus: ſed contra oenotria pubes
Non ullas uoces ducis aut præcepta requirit.
Sat matres ſtimulant: natique et cara ſupinas
Tendentũ palmas lachhrymãtiaque ora parentum
Oſtentãt paruos: uagituque incita pulſant
Corda uirum: armatis infigunt oſcula dextris:
Ire uolunt: et pro muris opponere denſi
Pectora reſpectãtque ſuos: fletumque reſorbent.
Vt uero impulſo patefactæ cardine portæ
Et ſimul erupit iunctis exercitus armis:
Funditur immixtus gemitu præcibuſque per altos
Ad cælum muros clangor: ſparſæque ſolutis
Crinibus exululant matres: atque ubera nudãt
Fuluius anteuolãs agmen: quis neſciat inquit
Non ſponte ad noſtros penum ueniſſe penates?
A portis fugit capuæ: ſubnectere plura
Conãtem triſtis celi cum murmure uaſto
Turbauit fragor: et ſubita de nube procellæ.

I uppiter æthyopum remeans tellure minantem
R omuleo pœnum ut uidit ſuccedere uallo:
C œlicolis raptim excitis defendere tecta
D ardana: et in ſeptem diſcurrere iuſſerat arces
I pſe e tarpeio ſublimis uertice cuncta
E t uentos ſimul et nubes et grandinis iras
F ulminaque et tonitrus et nimbos concietatros
C oncuſſu tremuere poli: cœlumque tenebris
C lauditur: et terras ecco nox condit amictu.
I nſtat tempeſtas oculis: hoſtique propinquo
R oma latet. iactæ in turmas per nubila flammæ
S tridorem ſeruant: mēbris inſibilat ignis.
H inc notus: hinc boreas: hinc fuſcis africus alis
B ella mouent: quantis animos et pectora poſſint
I rati ſatiare iouis: fluit agmen aquarum
T urbine confuſum piceo et nigrante procella.
A tque omnis circa campos ſpumantibus undis.
I nuoluit: celſus ſummo de culmine montis
R egnator ſuperum ſublata fulmina dextra
L ibrauit: clypeoque ducis non cedere certi
I ncuſſit: ſumma liquefacta eſt cuſpis in haſta.
E t fluxit ceu correptus fornacibus enſis.
A mbuſtis ſed enim ductor ſidonius armis
S iſtebat ſocios et cecum e nubibus ignem
M urmuraque a uentis miſceri uana docebat.
T andem poſt clades ſocium cœlique ruinā
N on hoste in nimbis uiſo non hoſte referri
S igna iubet caſtris: mœſtaſque reſuſcitat iras.
V entis debebis nimirū hyemiſque procellis
V nū roma diem: ſed non te craſtina nobis
L ux unq̄ eripiet: deſcendat iuppiter ipſe
I n terras licet infrendens dum talia fatur
E cce ſerenato clarum iubar emicat axe.
P urgatuſque nitet diſcuſſis nubibus æther
A eneade ſenſere deum: teliſque repoſtis
S ummiſſas tendunt alta ad capitolia dextras.
E t feſta cingunt montis penetralia lauro.
T um uultus modo non paruo ſudore madentes:
N unc lætos iouis aſpectant: da ſumme deorū
D a pater ut ſacro libys inter prælia telo
C oncidat: haud alia potis eſt occumbere dextra.
S ic adeo orantes preſſere ſilentia: poſtq̄

Arces: ſeptem colles urbis de quibus dictum eſt. Senſere deum: iouem fauentem romanis. Penetralia montis: templum iouis capitolini.

Sacro telo: fulmine tuo cum non possit mortali manu sisti. Obruit: priuat splendore ipse sol exoriēs. Lampada: suum splendorem cum oritur postero die annibal iterum se ad pugnam expediuit. Vsus uitæ: dies quo mortales se exercēt ad usum uitæ. Enotria: romana. Hebescere: fieri nigrum. Dies: splendor diei. Regna cœlestia: cognouit bella iouis tanq̄ expertus: nam fulmine gigātes deiecit iuppiter. Notus: auster qui coegit annibalem castra repetere: postero die eodem loco inquit Liuius acies instructas eadem tempestas diremit ubi recepissent sese in castra serenitas cum trāquillitate oriebatur: in religionem ea rés apud pœnos uersa é.

Tyrrhena stagna: trasimenus. Clypeoq́ue tremendum increpat: concutiebat clypeum uocans suos ad pugnam & collidebat arma ad strepitum faciēdū ut imitaretur iouem tonantem. Vt uero accepit: dum annibal ad mœnia urbis armatus sederet milites sub uexillis supplementum his qui erant in hispania profectos audiuit. Oras betis: hispaniam.

Abstulerat terras nigrantibus hesperus umbris.
Quem simul attollens rutilantem lampada titan
Obruit: et uitæ redit mortalibus usus:
Pœnus adest. nec se castris œnotria pubes
Continet. haud dū enses stricti mediūque iacebat
Tantum ad bella loci: quantū transmittere iactæ
Sfficerent hastæ: cū fulgor hebescere cœli
Per subitum cœpit: densæque subire tenebræ.
Atque dies fugere: atque armati ad prælia rursus
Iuppiter: incumbunt uenti. crassusque rotante
Austro nimborū feruet globus. intonat ipse
Quo tremat et rhodope taurusque et pīdus et atlas
Audiuere lacus herebi. mersusque profundis
Agnouit tenebris cœlestia bella typheus
Inuadit notus. ac piceam cum grandine multa
Intorquens nubem cunctantem et uana minantē
Circūagit. castrisque ducem succedere cogit.
Verum ubi depositis sepsit sese aggere telis:
Læta serenati facies aperitur olympi.
Nullaque tam mitem credas habuisse tonantem
Fulmina: nec placido cōmota tonitrua cœlo.
Durat et affirmans non ultra spondet in ipsos
Venturam crebroque diem modo patria uirtus
In dextras redeat: nec romam excindere pœni
Credant esse nefas. ubi nam tunc fulmina tandē
Inuicti iacuisse iouis cum sterneret ensis
Etolos campos ubi cum tyrrhena natarent
Stagna cruore uirum? pugnat pro mœnibus ingē
Si rector superum tot iactis fulmine telis
Inter tot motus cur me contra arma ferentem.
Afflixisse piget ueniis hyemique fugaces
Terga damus. remeet quæso mens illa: uigorque
Qua nobis cū pacta patrū cū fœdera adessent
Integrare acies placitū. sic pectora flammat
Donec æquū titan spumantia frena resoluit:
Nec nox composuit curas: somnusue frementem
Ausus adire uirum et redeunt cum luce furores.
Rursus i arma uocat trepidos: clypeoque tremēdū
Increpat: atque armis imitatur murmura cœli.
Vt uero accepit tantum confidere diuis
Ausonios patres summissaque betis ad oras
Auxilia: et noctu progressum mœnibus agmen

S ic agitare fremens obsessos ocia iamque
S ecuram annibalis romam uiolentior instat:
I amque propinquabat muro: cũ iuppiter ægram
I unonem alloquitur curis mulcetque monendo
N ulla ne sidonio iuueni coniunxque sororque
C ara mihi non ulla unq̃ sine fine feroci
A ddes frena uiro? fuerit delere saguntum.
E xequare alpes imponere uincula sacro
E ridano fedare lacus: etiam ne parabit
N ostras ille domos nostras perrumpere in arces?
S iste uirum. namque ut cernis iam flagitat ignes.
E t parat accensis imitari fulmina flammis.
H is dictis grates agit: ac turbata per auras
D euoluat: et prensa iuuenis saturnia dextra
Q uo ruis o uecors? maioraque bella capessis
M ortali quam ferre datur? iuno inquit et atram
D imouit nubem: uetroque apparuit ore.
N on tibi cũ phrygio res laurenti ue colono.
E n age nanque oculis amota nube parumper
C ernere cuncta dabo: surgit qua celsus ad auras.
A spice montis apex uocitata palatia regi
P arrhasio plena tenet et resonante pharetra
I ntenditque arcum: et pugnas meditatur apollo.
A t qui uicinis tollit se collibus altæ
M olis auentinus uiden ut latonia uirgo
A ccensas quatiat phlegetontis gurgite tædas
E xertos auidæ pugnæ nu data lacertos.
P arte alia cerne ut scuus gradiuus in armis.
I mplerit dictum proprio de nomine campum.
H ic ianus mouet arma manu: mouet inde qrinus.
Q uisque suo de colle deus. sed enim aspice quã tũ
E gida commoueat nimbos flammasque uomẽtẽ
I uppiter: et quantis pascat ferus ignibus iras.
H uc uultus flecte: atque aude spectare tonantem
Q uas hyemes quantos concusso uertice cernis
S ub nutu tonitrus oculis qui fulgeret ignis.
C ede deis tandem: et titania desine bella.
S ic effata uirum indocilem pacisque modique
M irantem superum uultus et flammea membra
A bstrahit. ac pacem terris cœloque reponit.
R espectans abiit: et castris auulsa moueri
S igna iubet ductor: remeaturumque minatur.

Vincula: qm̃ ponte traiecit padum.
Lacus: trasimenũ. Flagitat ignem: quoniam annibal dolebat imitari iouẽ sonitu armorum & poscebat iam ignes ut fulmina imitaretur ut de salmoneo canit Virg. Vecors: imprudens qui id audes quod mortalibus non conceditˀ.
Regi parrhasio: euandro qui fuit arcas: & arcadia parrhasia dicitur: & palatium dictum est a phalanto urbe arcadiæ ut alias opiniones omittamus. Latonia uirgo: diana cuius templum erat in auentino. Hinc: ex ianiculo. Inde ex colle quirinali. Titania: gigãtea. i. noli pugnare cum superis more gigantum. Modi: moderationis et mensuræ. Terris & cœlo: hominibus & superis: nam romani pacẽ adepti sunt profectione annibalis. & superi etiam qui urbem defendebant.

Hammon: idest ipsi nasamones milites. Lustratis: uisis circũ: lustrare hic significat circũire: sic Virgi. Et dum lustrabimus agros.

Petri marsi interpretatio in. xiii. uolumen Silii italici.

Egne iter emẽso: Annibal deposita spe urbis potiundæ ad templum feroniæ illa tempestate diuitiis inclytum profectus est: capenates id templum accolebant diuitias eo aliaque dona pro facultate portantes: hoc templũ annibal spoliauit: inde in brutios magnis itineribꝫ se recepit romani capua potiti sũt duo fulmina belli scipiones. P. & gneus in hispania ceciderunt quoq; casu Scipio P. scipionis filius ut par erat & filii pietatem decebat concussus ad inferos descendit ut patris patruique umbrã aspiceret: tandẽ ad superas rediẽs oras portum sociosque reuisit. Segne iter: quã annibal respiciebat ad urbem. Tutia: est riuulus uia appia qui distat ab urbe sex milibus passuum. Tuscis undis: tyberinis. Iussa deorum: ipsius iunonis quæ monuit annibalem ut non speraret id quod non esset fas homini. Primores socium: ipsos duces. Lydia stagna: trasimenus. Creuerunt: sanguine cæsorum. s. Turrita figura: quã est in ædito loco sita & in summitate habet byrsam. Abitus: discessus. Illesæ: intactæ uulneribus. Labem: dedecus fœmineum.

R edditur ex templo flagrantior ætheræ lampas:
E t tremula infuso resplendent cerula phœbo.
A t procul e muris uidere ut signa reuelli
A eneadæ: uersumque ducem tacita ora uicissim
O stentant: nutuque docent quod credere magno
N on audent hærente metu: nec abire uolentis
S ed fraudem insidiasque putant: et punica corda
A c taciræ natis infigunt oscula matres:
D onec procedens oculis sese abstulit agmen
S uspectosque dolos dempto terrore resoluit.
T um uero passim sacra in capitolia pergunt:
I nque uicem amplexi permixta uoce triumphum
T arpeii clamant iouis: ac delubra decorant.
I amque oẽs pandunt portas: ruit undique lectum
N on sperata petens dudũ sibi gaudia uulgus
H i spectant quo fixa loco tentoria regis
A stiterint: hi qua celsus de sede uocatas
A ffatus fuerit turmas. ubi belliger astur
A tque ubi atrox garamas seuusque tetẽderit hãmõ
C orpora nunc uiua sparguntur gurgitis unda.
N unc anienicolis statuunt altaria nymphis.
T um festam repetunt lustratis mœnibus urbem.

Egne iter emẽso uix dũ tarpeia uideri
Culmina desierant: toruos
cum uersus ad urbem
Ductor agenoreus uultus
remeare parabat.
C astra locans nulla ledens ubi gramina ripa
T utia deducit tenuem sine nomine riuum.
E t tacite tuscis inglorius affluit undis.
H ic modo primores socium modo iussa deorum.
N unc sese increpitat. dic o cui lydia cede
C reuerunt stagna. et concussa est daunia tellus
A rmorum tonitru: quas exanimatus in oras
S igna refers? qui mucro tuũ: quæ lancea tandem
I ntrauit pectus: si nunc existeret alma
C arthago ante oculos turrita celsa figura
Q uas abitus miles causas ille se dedisses
H ymbres o patria et mixtos cũ sanguine nimbos.
E t tonitrus fugio: procul hanc expellite gentis
F œmineam tyriæ labem nisi luce serena

Nescire ac liquida mauortem agitare sub æthra
Terror adhuc inerat superum: ac redolentia ī armis
Fulmina: et ante oculos irati pugna tonantis.
Parendi tamen: et cuicunque incumbere iusso
Durabat uigor: ac sensim diffusus ad aures.
Signa reportandi crescebat in agmine feruor.
Sicubi perrumpit stagnantem calculus undam
Exiguos format per prima uolumina gyros.
Mox tremulum uibrans motu gliscente liquorem
Multiplicat crebros sinuati gurgitis orbes.
Donec postremo laxatis circulus oris
Contingat geminas patulo curuamine ripas
At cōtra agrippæ: haud paruū decus inclyta nāque
Semina ab ænei ductoris stirpe trahebat
Oetolidas interfuit: haud ignobile nomen:
Lætus opum: sed clauda fides. seseque calenti
Addiderat pœno latiæ diffisus habenæ.
Is uoluens ueterum memorata antiqua parentū
Longo miles ait quateret cum teucria bello
Pergama: et ad muros staret sine sanguine mauors
Sollicitis calchas: nam sic fortissimus heros
Poscenti socero sæpe inter pocula dauno.
Narrabat memori diomedes condita mente.
Sed calchas danais: nisi clausum e sedibus arcis
Armisonæ curent simulactum auellere diuæ
Nonnunquam affirmat theramneis ilion armis
Cessurum: aut ledæ rediturum nomen amiclas.
Quippe deis uisum: ne cui perrumpere detur
Effigies ea quasunquam possederit urbes.
Tummeus adiuncto monstratam euasit in arcem
Tydides ithaco: et dextra molitus in ipso
Custodes aditu templi celeste reportat
Palladium ac nostris aperit mala pergama fatis.
Nam postquam œnotris fundauit finibus urbem
Aeger dilecti phrygium placare colendo
Numen: et iliacos parat exorare pœnates
Ingens iam templum celsa surgebat in arce.
Laomedonteæ sedes ingrata mineruæ.
Cum medios inter somnos: altamque quietem:
Ne celata deam: et minitans tritonia uirgo:
Non hæc tydide tantæ pro laudis honore
Digna paras non garganus: nec daunia tellus.

Liqda ætra: puro ac sereno aere. Cuicūque iusso. i. parere annibali optabāt in oībus: quæ ille iussisset: q̄uis adhuc timerent fulmina Iouis. Sicubi perrupit: feruorē militū paulatim diffusum per oīa castra: comparat circulo q fit iacto lapide in aquam: & dilatat sese quousque ad extremū perueniat marginē. Calculus: lapillus. Gyros: circulos. Vibrans: cōmouens aquam. Sinuari: aquæ uoluētis sese i sinū. Laxatis oris: diffusis extremitatibus. nā. dilatant sese circuli usque ad ipsum marginem. A stirpe æneī ductoris: Diomedis filii Aenei. supra dixit: Aeneæ miseræ domus œtolaque tyde. Oetolidas: appulos. qbus imperauit Diomedes œtolus. hic Agrippa docuit annibalē romā nō posse capi. ppter palladium. Pœno: annibali: q tunc prospera fortuna utebat desperās d' romano imperio, & narrat militibus historiam de palladio. Heros: Diomedes. Socero: Dauno. Inter pocula: in ipsa mēsa. E sedibus arcis: uaria ē opinio de palladio. Callistratus & Satyrus dicūt autore Dionysio palladiū accepisse dardanū a chrysæ filia pallātis: quā duxit uxorē. & ex samothracia secū ī phrygiā asportauit: isque oraculo accepit urbē illam ī æternum duraturā: ī qua palladium seruaretur. postea ilienses ilium traduxerūt: & in arce locauerunt. capto Ilio ferunt æneam ex adytis sustulisse. aliqui scribunt noctu a Diomede ac Vlyxe furto ablatū. Arretinus ait palladium datū fuisse Dardano a ioue: ac locatū in loco inaccessibili: sed fabricata alia in eius similitudinē: & posita in aperto: & hæc græcos eripuisse. Illud accepisse æneā: quod Romæ uirgines uestales custodiebāt: & ignem troianum. Diuæ: dianæ deæ belli. Teramneis: lacedæmoniis: quorum tunc reges erant Agamemnō: & Menelaus. Nomen ledæ: helenā filiam Ledæ. Amyclas: urbem laconiæ: ex qua rapta fuit Helena a Paride. Papinius. Soluerat œbalio classem de littore pastor. Dardanus incauras blande populatus amyclas. Meus tydides: Diomedes: a quo ē mea origo inquit agrippa. Molitus: eū interfecisset. Vir. Cæsis summæ custodibus arcis. Nostris fatis: dispositioni fatoꝝ: quæ græci expectabāt: nostris āt dicit: q̄m ipse agrippa: ppter Diomedē græcum se pfitebat. Nā postq̄: narrat agrippa ut diomedes palladiū æneæ rstituerit. Vrbē: argiripā. Aeger delecti: mœstus q palladiū rapuerit. Phrygiū numē: palladiū troianis datū. & ipam palladā. Ingrata: qm̄ illic noluit pallas locari palladiū.

Troiæ: quam Aeneas cœpit ædificare in agro laurenti. Penetrale: palladiũ quod in penetrali seruabatur. Saturnia regna: latium ubi latuit Saturnus.

Phryx uictor: æneas superatis rutulis ac mezentio. Fluminis tyrtheni: tyberis. Pignora pacis: ramum oliuæ: quæ erat signum pacis. Canentis: albicantis. Pone anchisiade: uerbum Diomedis ad æneam. Sceæ portæ: hæc erat una ex portis troianis. Vir. Sceas sæuissima portas prima tenet. Haud nostrũ: scilicet fuit: quasi dicat pugnauimus ad Troiam uolentibus diis: nunc autẽ tempus est pacis: & sic reiicit illud bellum ad deos & sorores duras: idest parcas inexorabiles. Aegre: impulerunt nos fata. Auspiciis: pace quæ est bello melior: quoniam ad pacem & concordiam nati sumus. Celtas. gallos senones: quos tandem deleuit Camillus.

His: uerbis agrippæ commotus annibal discessit. Feronia: templum feroniæ erat ultra pontinas paludes prope Tarracinam: circa quod capenates habitabant. Horatius in sermonibus describens iter suum a Roma brundusiũ dicit: Ora manusque tua lauimus feronia lympha. Sacer: custos & accola ipsius templi. Fauni: antiquissimi regis i lario. Pauore: reuerentia numinis.

Arua longinqua: regiones ab urbe remotæ. Porrectis: se extendentibus usque ad fretum siculum: ubi est rhegiũ. inde littora rhegina. Fuluius: Capua inquit Liuius & si nihil segnius oppressa per eos dies fuerat; tamen aduẽtum Flacci sensit: & admiratio orta est; nõ simul regressum Annibalem. inde per colloquia se derelictos intellexerunt. Fuluius omnis: qui in castris romanis erant alicuius nominis in bello prensabat: & ad capuæ euersionẽ prouocabat.

Iura consulis: nam petierant ut alter consulum esset campanus.

Debentur nobis: quære in laurentibus aruis.
Qui nunc prima locant melioris mœnia troiæ
Huc intra captũque refer penetrale parentum.
Quis trepidus moniris saturnia regna capessit.
Iam phryx condebat lauinia pergama uictor:
Armaque laurenti figebat troia luco.
Verũ ubi tyrrheni peruentũ ad fluminis undas:
Castraque tydides posuit fulgentia ripa:
Priamidæ intremuere metu: tum pignora pacis
Prætendens dextra ramũ canentis oliuæ
Sic orsus dauni gener inter murmura teucrũ.
Pone anchisiade memores: irasque: metusque.
Quicquid ad idæos xanthũ: simoentaque nobis
Sanguine sudatũ: sceæque ad limina portæ.
Haud nostrũ est: egere dei: duræque sorores.
Nunc age quod superest cur nõ melioribus æui
Ducimus auspiciis? dextras iungamus inertes.
Fœderis en hæc testis erit: ueniãque precatus
Troianã ostenrat trepidis de puppe mineruã.
Hæc ausos celtas irrũpere mœnia romæ
Corripuit læto: neque tot de milibus unum
Ingentis populi patrias dimisit ad oras.
His fractus ductor conuelli signa maniplis
Optato lætis abitu iubet: itur in agros
Diues ubi ante omnis colitur feronia luco.
Et sacer humectat fluuialia rura capenas.
Fama est intactas longæui ab origine fauni
Creuisse in medium congestis undique donis.
Immensum per tẽpus opes: lustrisque relictum
Innumeris aurũ solo seruante pauore.
Hæc auidas mentes: et barbara corda rapina
Polluit: atque armat contẽptu pectora diuum:
Arua tunc longinqua placent: quæ sulcat aratro
Ad freta porrectis triuacria bruttius aruis.
Dum libys: haud lætus rhegina ad littora tendit
Victor summoto patriis a finibus hoste
Fuluius infaustam campana ad mœnia clausis
Portabat famã: miserique extrema mouebat.
Dum prẽsans passim cuicunque est nomẽ ĩ armis
Dedecus hoc defende manu: cur perfida et tibi
Altera carthago nostræ post fœdera rupta
Et missum ad portas pœnum post iura petita
Consulis alterni stat adhuc: et turribus altis

Annibalem ac libieas expectat lenta cohortes:
Miscebat dictis facta: et nune robore celsas
Educi turres: quis uinceret ardua muri
Cogebat? nunc coniunctas adstringere nodis
Instabat: ferroque trabes: quo frangeret altos
Portarum postes: quateretque morantia claustra.
Hic latera intextus stellatis axibus agger.
Hic grauida armato surgebat uinea dorso.
Ac postq̃ properata satis: quæ commonet usus:
Dat signum: atque alacer scalis trãscendere muros
Imperat: ac sæuis urbem terroribus implet.
Cum subito dextrum effulsit conatibus omen.
Cerua fuit taro terris spectara colore:
Quæ candore niuem: candore anteiret olores:
Hanc agreste capis donum cum mœnia sulco
Signaret: grato paruæ mollitus amore
Nutrierat: sensusque hominis donarat alendo.
Inde exuta feram: docilisque accedere mensis.
Atque ultro blanda attactu gaudebat herili.
Aurato matres assuetæ pectine mitem
Comere: et humenti fluuio reuocare colorem.
Numen erat iam cerua loci: famulamque dianæ
Credebant: ac thura deum de more dabantur.
Hæc æui: uitæque tenax: fœlixque senectam
Mille indefessos uiridem duxisse per annos.
Sæclorum numero troianis condita tecta
Aequabat: sed iam longo mors uenerat æuo.
Nam subito incurso seruorum agitata luporum:
Qui noctis tenebris urbem miserabile bello
Prodigium intrarant: primos ad luminis ortus.
Extulerat sese portis: pauidaque petebat
Consternata fuga positos ad mœnia campos.
Exceptam læto iuuenum certamine ductor
Mactat diua tibi: tibi enim hæc gratissima sacra
Fuluius: atque adsis orat latonia cœptis.
Inde alacer: fidensque dea circundata clausis.
Arma mouet: quaque obliquo curuantur in ore
Meonia flexa sinu spissa uallata corona
Alligat: et tælis in morem indaginis ambit:
Dum pauitant spumantis equi fera corda fatigans
Euehitur porta sublimis taurea cristis.
Bellator: cui sidonius superare lacerto

Lenta: ociosa: & nihil timẽs. Educi: erigi quæ urbis muros æquarent. Ferro: clauis ferreis parabat arietem Fuluius ad deiiciendas portas. Stellatis: affixis: ut stellæ. Agger: uallum. uinea erat instrumentum militare ex tabulis connexum: cuius dorsum erat adeo munitum: ut noceri non posset illis: q intus pugnassent. Dextrum omen: fœlix ostentum. Tenax æui: quoniam cerua diu uiuit. Vita inqt Pli. ĩ cõfesso longa est. Troianis: a capi troiano qui cõdidit Capuam. Positos ad mœnia: uicinos muris. Ductor: fuluius mactauit ceruam Dianæ. Taurea: iubelius taurea. Campanus singulari certamine cum Claudio asello romano pugnauit: sed tauream fugientem Claudius per mediam urbem est insectatus: perque alteram portam intactus euasit.

Ductor: Annibal præponebat taureā cæteris. Autololes & mauri erant cum Annibale. Aeneade: Claudio asello romano. Daret auspicium: faceret fuluius potestatem pugnandi: & pugnam auspicaretur. Vetitum enim ante fuerat: ne aliquis iniussu ducis pugnaret sub pœna capitis. Soluit imperio: quoniam iam poterat pugnare cū ductor auspiciū dedisset. Nudis: nullo amento adiutis. Rutulo: Claudio romano.
Ferrata calce: admotis calcaribus.
Nec pronum cuiquam: non erat facile alicui posse alios superare: quoniam unusquisque uolebat eē primus: & iræ æquarūt dextras: qbus ferebātur i cāpanos. Dictea harundo: sagitta cretēsis.

Ductor: et autololas dedit: et maurusia tæla.
Istrepido alituum tinnitu stare neganti
Imperitans uiolenter æquo postq̄ auribus hostis
Vicinum sese uidet: ac clamore propinquo
Claudius: huic inquit præstabat claudius arte
Bellandi: et merita mille inter proelia fama:
Huic inquit solum: siqua est fiducia dextræ
Det sese campo: atque ineat certamina mecum:
Vna mora æneadæ: postquam uox attigit aures.
Dum daret auspicium: usque in certamina ductor
P. ræuetitum namque capiti committere martem
Sponte uiris: erumpit ouans ut fuluius arma
Imperio soluit: patulumque inuectus in æquor
Erigit undantem glomerato puluere nubem.
Indignatus opem amenti: socioque iuuare
Expulsum modo iaculum: atque accessere uires
Taurea uibrabat nudis conatibus hastam.
Inde ruens ira tælum contorquet in auras.
At non idem animus rutulo spectatur: et omni
Corpore perlustrat: qua sit certissima ferro
Inuulnus uia: nunc uibrat: nunc cōprimit hastā.
Mentiturque minas: mediam nunc transfigit ictu
Parmam: sed grato fraudata est sanguine cuspis.
Tum strictum propere uagina detegit ensem
Etiam ferrata rapiebat calce uolantem.
Taurea cornipedem fugiens minitantia fata.
Nec rutulus leuior cedentis perdere terga.
Nam profugo rapidus fusis instabat habenis:
Vtque metus uictum sic ira: et gloria portis
Victorem immisit: meritique cupido cruoris.
Ac dum uix oculis: uix credunt mentibus hostem
Confisum nullo comitante irrumpere tectis
Per mediam propere trepidantum interritus urbē
Egit equum: aduersaque euasit ad agmina porta.
Hinc ardore pari: nisuque incurrere muris
Ignescunt animi: penetrataque tecta subire.
Tæla simul: flāmæque micant: tunc saxeus hymber
Ingruit. et summis ascendunt turribus hastæ.
Nec pronum audendi uirtutē excellere cuiq̄.
Aequarunt iræ dextras: dictea per auras.
Tranat: et in medium perlabitur urbis arundo.
Lætatur non hortandi: non plura monendi

Fuluius esse locū:rapiunt sibi quisque laborē.
Quos ubi tam erectos animi uidet:et superesse
Fortunam sibi quemque ducem ruit impete uasto
Ad portam:magnæque optat discrimina famæ
Tres claustra æquæuo seruabant corpore fratres.
Quis delecta manus centeni cuique ferebant.
Excubias:unaque locum statione tenebant.
Forma ex his numitor:cursu plantaque uolucri
Præstabat laureus:membrorum mole laburnus.
Sed non una uiris tæla:hic mitabilis arcu.
Ille hastam quatere:ac medicatæ cuspidis ictu
Prœlia moliri.et nudo non credere ferro.
Tertius aptabat flammis:ac sulfure tædas.
Qualis athlantiaco memoratur littore quondā
Monstrum geryones immane tibi corporis iræ:
Cui tres in pugna dextræ uaria arma gerebant.
Vna ignes sæuos ast altera pone sagittas.
Fundebat ualidam torquebat tertia cornum.
Atque uno diuersa dabat tria uulnera nisu
Hos ubi non æquis uariantes prœlia consul:
Conspexit tælis:et portæ limina circum:
Stragem:et perfusos subeuntū sanguine postes:
Concitat intortam furiatis uiribus hastam.
Letum triste ferens auras secat itala taxus.
Et qua nudarat:dum fundit spicula ab alto
Arcum protendens numitor latus:ilia transit.
At non obscepto contentus limine martem
Exercere leuis bello:sed turbidus ausi
Virrius incauto feruore eruperat amens
Reclusa in campum porta:miserāque furori
Vincentū obtulerat pubem:ruit obuia in arma
Scipio:et oblatum metit insatiabilis agmen:
Tifata umbrifero generatū monte celenū
Nutrierant audere trucem:nec corpore magno
Mens erat inferior:subsidere sæpe leonem.
Nudus inire caput pugnas certare iuuenco.
Atque obliqua trucis deducere cornua tauri
Assuerat:crudoque oblique se attollere fato.
His dum præcipites expellit uirrius urbe
Seu spreto:seu ne fieret mora:nudus in æquor
Thorace exierat:leuiorque præmebat anhelos
Pondere loricæ:et palantes uictor agebat.

Tres claustra æqueuo: nunc canit de Numitore laurente: ac Laburno fratribus custodiētibus portam campanam. hi erant tergemini:& quisque habebat sub se centum homines. Membrorū mole:magnitudīe corporis apta ad pugnam statariam. Medicatæ:carminibus & ueneno imbuto. Qualis athlātiaco: hos tergeminos comparat gerioni:quem Hercules interemit: ut dictū est. Cornum: hastā ex corno arbore.

Consul:fuluius: qui erat illic cum cōsulari potestate. Tifata:mōticulus iuxta Capuam:ut dictum est: in quo hic Calenus fuerat educatus:qui exiens cū Virrio sine lorica cum interfecisset Veliternum & Marium socium Scipionis ab ipso in ulctionem amici interfectus est. Audere:ad audendum terribilē.

Subsidere:sternere. Nudus caput:sine galea. Anhelos: romanos defatigatos cursu. Palantes: effuse fugientes.

Perculerat: uulnerauerat. Scopulus: idest saxum. Quanta est uis agili: hastam Scipionis ueclociter perforantem pectus Caleni: comparat liburnicis nauibus: quæ fuit uelocissimæ. tale genus nauium inuetum fuit a liburnis populis: qui sunt mixti illiricis. Tonsæ: remi. Ictu: impulsu remorum. Non pariter cessere: quoniam romani sine pauore dormiebant: campani autem timore cōcutiebāt. Mussat: dubitat. Mussare proprie est uelle loqui: & non audere.

Iamque ueliternum media transegerat aluo:
Iam solitum æquali ludo committere equæstris
Scipiadæ pugnas marium tellure reuulso.
Perculerat saxo miser implorabat amicum
Cum gemitu expirās: scopulusque præmebat hiātē
Sed ualidas sæuo uires duplicante dolore
Effundit lachrymas pariter: cornumque sonantem
Scipio solamen properans optabile in armis
Hostem prostrato morientem ostendere amico
Tranauit liquidas uolucris ceu scinderet auras:
Hasta uiri pectus: rupitque immania membra.
Quanta est uis agili per cetula summa liburnæ:
Quæ pariter quotiens reuocatæ ad pectora tonsæ
Percussere fretum uentis fugit ocior: et se.
Quam longa est uno remorum præterit ictu.
Ascanium uolesus proiectis ocius armis.
Quo leuior peteret muros per aperta uolantem
Assequitur planta deiectum protinus ense
Ante pedes domini iacuit caput ipse secutus
Corruit ulterior procursus impete truncus.
Nec spes obsessis ultra reserata tueri
Mœnia conuertunt gressus: recipique petentes
Infandum excludunt socios: tum cardine uerso
Obnixi torquent obices munimina fere
Acrius hoc instant itali: clausosque fatigant
Et ni ceca sinu terras nox conderet atro
Perfractæ rabido patuissent milite portæ.
Sed non in requiem pariter cessere tenebræ.
Hinc sopor impauidus: qualem uictoria nouit.
At capua: aut mœstis ululantum flebile matrum
Questibus: aut gemitu trepidantum exterrita patrū
Tormentis finem: metamque laboribus orat.
Mussat perfidiæ ductor: caputque senatus.
Virrius a pœno nullam docet esse salutem
Vociferans pulsis uiuendi e pectore curis.
Speraui sceptra ausoniæ: pepigique sub armis.
Si dexter pœnis deus: et fortuna fuisset:
Vt captam iliaci migrarent regna quirini
Qui quaterent muros: tarpeiaque mœnia misi
Hoc mihi poscendi uigor affuit: alter ut equos
Portaret fasces nostro de nomine consul.
Hactenus est uixisse satis: dum copia noctis

Qui cordi comes: æterna est acheronris ad undã:
Libertas: petat ille meas mensasque dapesque.
Et uictus mentẽ fuso per mẽbra lyeo
Sopitoque necis morsu medicamina cladis
Hauriat: et placidis exarmet fata uenenis.
Hæc ait: et turba repetit comitante penates:
Aedibus in mediis consurgens ilice multa
Extruitur rogus hospiciũ cõmune petemptis.
Nec uulgũ cessat furiare dolorque pauorque
Nunc menti feræ decius redit: et bona uirtus
Exilio punita truci: despectat ab alto
Sacra fides agitatque uirũ fallacia corda
Vox occulta subit passim diffusa per aures:
Foedera mortales ne seuo rumpite ferro
Sed castam seruate fidem: fulgentibus ostro
Hæc potior regnis: dubio qui frangere rerum.
Gaudebit pacta: ac tenues spes linquet amici
Non illi domus aut coniunx aut uita manebit
Vnq̃ expers luctus: lachrymæque aget æquore sẽp
Ac tellure ptemens aget ægrum nocte dieque
Despecta ac uiolata fides: adit omnia iamque
Concilia ac mensas contingit et abdita nube.
Accumbitque toris epulaturque improba erinnys
Ipsa etiam stygio spumantis pocula tabo.
Porrigit: et large poenas lœtumque ministrat.
Virrius interea dum dat penetrare medullas.
Exitio ascenditque pyrã atque amplexibus hæret.
Iungere tum fata et subiici iubet ocius ignes
Stringebant tenebræ metas: uictorque ruebat.
Iamque superstantem muro sociosque milonem
Voce attollentẽ pubes campana uidebat.
Pandunt attoniti portas: trepidoque capessunt
Castra inimica gradu. quis lœto auertere poenas
Defuerant animi: patet urbs confessa furorem.
Et reserat tyrio maculatas hospite sedes.
Matronæ puerique ruunt: mœstumque senatus.
Conciliũ, nullique hominũ lachrymabile uulgus.
Stabant innixi pilis exercitus omnes.
Spectabantque uiros: et lœta et tristia ferre
Indociles: nunc propexis in pectora barbis.
Verrere humum nunc foedantes in puluere crinẽ:
Canentẽ: et turpi lachryma precibusque pudẽdis.

Qui cordi: apud Liuiũ ait: Itaque quibus uestrum ante fato cedere q̃ hæc tot tanq̃ acerba uideant in aĩo est his apud me hodie epulæ instructæ parataeque sũt saciatis uino ciboque poculũ quod mihi datum fuerit circũferetur ea potio corpus a cruciatu animũ a contumeliis oculos: aures: a uidendis audiendisque omnibus acerbis indignisque quæ manent uictos uindicabit: & sic uirrium sequuti sunt vii. & xx. senatores & cũ eo epulati & alienatis mentibus uino uenenũ sumpserunt. Necis morsu: dolore mortis amoto propter uinũ. Placidis: placide ac sine dolore necantibus. Sacra fides: fingit poeta fidei numen corda perfida campanoꝝ agitasse. Federa mortales: uox fidei ad mortales. Potior: melior & antiquior regnis ac diuitiis. Erymnis: furia ibat ad mensas eorum qui ebrii uolebant mori. Stygio tabo: ueneno accepto ex stygepalude. Iũgere fata: impletæ uino ut ait Liuius cibisque uenæ minus efficacem in maturanda morte uim ueneni fecerunt: itaque noctem totam plerique eorum & diei insequentis partem cum animã egissent omnes tñ priusq̃ aperiretur hostibus portæ expirarunt. Stringebant metas: iam surgebat aurora. Pandunt portas: maior pars senatus autoř Liuio multis sæpe bellis expertam populi ro. clementiam haud diffidentes sibi quoque placabilem fore legatos ad dedẽdã romanis capuam decreuerunt: miserũt que postero die porta iouis quæ aduersus castra romana erat iussu procõsulis aperta est ea ĩtromissa legio una & duæ aliæ cum. Qu. fuluio legato. Nulli lachrymabile: indignũ aliqua cõmiseratione propter defectionem ad pœnos.

Indociles: qui nesciebant assueti delitiis æquo animo ferre utrãque fortunã hæc uirtus tunc romanoꝝ erat: describit igitur muliebrem animũ cãpanoꝝ.

Deus: fingit poeta Iouem misisse pana qui est deus pastorum cuius habitũ & effigiem describit. Tecta troia: campana condita a troianis. Cornu: ungula pedis. Tegeatide capra: arcadica: tegea urbs arcadiæ ubi pan colebatur. Verbera læta: nam luperci uerberabãt manus matronarum uolentium cõcipere ac paref pelle hirci siue zona ex tali pelle, unde Iuuenalis: Nec pdest agili palmas præbere luperco. Pinus: corona pinea quam gerit pan. Stant: erectæ sunt.

Præcisa: prærupta & scrupulosa. Rabiem: qua romani ferebantur ad incendium capuæ. Menala: montẽ arcadiæ ubi colebatur. Egeritur præda. C. fuluius legatus cum oium primũ tela quæ capuæ erant ad se conferenda curasset custodiis autore Liuio ad omnis portas dispositis ne quis exiř aut emitti posset præsidium punicum comprehẽdit: senatum campanũ ire ĩ castra iussit quo cum uenissent his omnibus ex templo cathenæ iniectæ iussique ad questores deferri quod auri argentique haberent auri pondo. lx. argenti tria milia põdo cc. senatores. v. & xx. cales in custodiã duo de. xxx. theanũ missi quoq; de sententia maxime destitum a romanis cõstabat. Superbi uictus: uitæ lautioris & luxuriosæ. Alia tellure. i. mensæ citreæ aduectæ ex athlante monte mauritaniæ.

Femineum tenues ululatum fundere in auras.
Atque ea dum miles miratur inertia facta.
Expectatque ferox sternendi moenia signum
Ecce repens tacito percurrit pectora sensu.
Religio: et seuas componit numine mentes:
Ne flammã tedasque uelint ne templa sub uno.
In cinerem transisse rogo subit intima corda
Perlabens sensim mitis deus ille superbe
Fundamenta capyn posuisse antiquitus urbi.
Non cuiq̃ uisus passim monet ille refusis.
In spaciũ immensũ cãpis habitanda relinqui
Vtile tecta docet: paulatim atrocibus ire
Languescunt animis: et uis mollita senescit.
Pan ioue missus erat seruari tecta uolente.
Troia pendenti similis pan semper: et uno
Vix ulla inscribens terræ uestigia cornu.
Dextera lasciuit cesa tegeatide capra
Verbera læta mouens festa per compita cauda.
Cingit acuta comas et opacat tempora pinus
Ac parua erumpunt rubicunda cornua fronte.
Stant aures: summoque cadit barba hispida mẽto
Pastorale deo baculum: pellisque sinistrum
Velat grata latus teneræ de corpore damæ.
Nulla in præruptũ tam prona et inhospita cautes
In qua non librans corpus similisque uolanti
Cornipedẽ tulerit præcisa per auia plantam.
Interdũ inflexus medio nascentia tergo
Respicit arridens hirtæ ludibria caudæ.
Obtendensque manũ solem inferuescere fronti
Arcet: et umbrato perlustrat pascua uisu.
Hic postq̃ mandata dei perfecta malamque
Sedauit rabiẽ: et permulsit corda furentum:
Arcadiæ uolucris saltus et amata reuisit
Menala: ubi argutis longe de uertice sacro
Dulce sonat calamis: ducit stabula omnia cantu.
At legio ausonidum flãmas ductore iubente
Arceri portis stantesque relinquere muros.
Mite decus mentis: condunt enses que facesque
Multa deum templis domibusque nitentibus auro
Egeritur præda et uictus alimenta superbi.
Quisque bonis parierc uitum de corpore uestes
Fœmineæ mensæque alia tellure petitæ

Poculaque eōa luxum irritantia gemma.
Nec modus argento. celataque pondera facti
Tantum: epulis auri: tum passim corpora longo
Ordine captiua et domibus deprompta talenta
Pascere longinquum non deficientia bellum.
Immensique greges: famulæ ad cōmunia turbæ.
Fuluius ut finem spoliandis ædibus ere
Belligero reuocante dedit: sublimis ab alto
Suggestu magnis fautor non futilis ausis.
Lauino generate inquit quem sospita iuno
Dat nobis milo: gradiui cape uictor honorem
Tempora murali cunctis turrita corona.
Tum sontes procerum meritosque piacula prima
Accit: et interea punit commissa securi.
Hic atrox uirtus nec enim occuluisse precatur
Spectatū uel in hoste decus: clamore feroci
Taurea tunc inquit ferro spoliabis inultus
Te maiorem animā? et iusso lictore recisa,
Ignauos cadet ante pedes fortissima ceruix?
Haud unq̄ hoc nobis dederit deus. inde minaci
Obtutu toruum contra et furiale renidens
Bellatorem alacer per pectora transigit ensem:
Cui ductor patriam moriens comitare cadentem
Qui nobis animus: quæ dextera: quid ue uiritim
Decernet mauors tibi si rebare pudendum
Iussa pati: licuit pugnanti occumbere lœtum.
Dum capua infaustā luit haud sine sanguiē culpā
Interea geminos terra crudelis ibera
Fortuna abstulerat permiscens tristia lœtis
Scipiadas: magnūque decus magnūque dolorem
Forte dicarchea iuuenis consedit in urbe
Scipio post belli repetens extrema penates.
Huc tristis lachrymas et funera acerba suorum.
Fama tulit: duris q̄q̄ non cedere suetus:
Pulsato lacerat uiolenter pectore amictus.
Non comites tenuisse ualent: non ullus honorum.
Militiæ ue pudor: pietas irata sinistris
Cœlicolis furit: atque odit solatia luctus.
Iamque dies iterumque dies absumpta querelis.
Versatur species ante ora oculosque parentis.

Eoa gemma: aduecta ex oriente: q̄m india ut scribit Pli. maxime gemmifera est: gemmis antiqui utebanť in poculis ad luxū: unđ Iuuenalis: cum pocula sumis gēmata & præclara illic laudať iaspis. nam uirro ut multi gemmas ad pocula trāsfert. Nec modus: non erat mensura. Celata: sculpta. Tantū epulis: solū cōparata ad gulæ mensarūque usum. Deprompta: accepta. Longinquū: diuturnū: tanta erat uis pecuniæ.
Ere belligero: tuba ænea. Suggestu: toro & loco edito. Non futilis .i. prudens & ornatus uirtutē pro meritis donauit fuluius milonem murali corona q̄m primus ascenderat mœnia: & alludit poeta ad illum milonē qui in silua aricina clodiū interfecit & fuit ex lauino: supra dixit milonem stantem super murum pubes cāpana uidebat. Sospita iuno: q̄m lauini erat templū iunonis sospitæ. Tempora turrita: q̄m ut scribit Gelius: muralis corona qua donabať ab imperatore is qui primus murū subiisset aut in oppidū hostiū per uim ascendisset quasi muri pinnis decorata erat: & iō caput tali corona cinctū Syllius appellat turritū. Tum sontes procerū: fuluius autore liuio theanū ꝓfectus quo campanos præmiserat prima luce portam intrauit atque in forū perrexit concursuque ad primū equitū ingressū facto magistratū sidicinū citari iussit imperauitque ut produceret cāpanos quos in custodia haberet: producti omnes uirgis cæsi ac securi percussi sunt & sic de aliis quos tales ꝓmiserat suppliciū sumptū est. Sontes: nocētes & autores defectionis ad pœnos. Hic atrox uirtus: describit fortitudinē ipsius taureæ de quo Li. consurgentē iā fuluiū taurea cāpanus per mediā uadens urbē turbā noīe inclamauit & cū mirabundus quid nā uellet inquireret residens flaccus: me quoque inq̄t iube occidi ut gloriari possis multo fortiorem q̄ ipse es uirum abs te occisū esse. Atrox: horrida & fortis; nā spernebat mortē & fuluiū. Vel: ēt in hoste. Spectatū: clarū. Renidēs: resplendēs oculis ira scintillantibus gladio inq̄t Li. quē ueste texerat ꝑ aduersum pectus trāffixus ante pedes impatoris ꝓcubuit moribūdus.
Decernet mauors: diiudicabit inquit fuluius bellū & pugna q̄ nobis sit a\[n\]i\[m\]us: quæ manus: & q\[uo\]d uiritim ualeamus .i. ad singulare certamen. Interea geminos: dū hæc in italia agerēt in hispania duo frēs clarissimi duces. p. & gneus scipiones ceciderūt ut in principio dictū est. Iuuenis: scipio filius. p. scipionis. Dicarchea: puteolana. Post belli extrema: post finē belli campani siue capua recepta & de sontibus pœna sumpta. Huc: puteolos ubi tum forte erat scipio repetēs romā. Non ullus pudor honoꝝ: non hēbat rationē honoꝝ nec uidebať decoꝝ seruare q̄m uir fortis nō debet frāgi aduersis. Sinistris: ifœlicib9. Furit: furoř quodā luctus ob pietatē corripiť.

Excire: euocare ab inferis. Vicina palus: acherusia quæ est prope puteolos & cumas dicta ab acheronte fluuio inferno: cuius aquis uidetur refundi: id hu morem acherusium appellat ipsius paludis. Squalenté introitũ auerni: qm ad auernum lacum est palus acherusia alto cæno referta ut inquit Strabo.

Squalentem: incultũ & cenosum auernus claudit arduis supercilus uno ostio aditur quod restagnat palus acherusia

Mens: scipionis uolebat prænoscere futura & suos euentus & huius denique belli quod italiã quassabat. Adgryneam autonoen: sacerdotem phœbi: gryneũ est nemus phrygiæ ubi apollo colebatur: inde grynea uates tripodes erant sacri phœbo & tripodem foramini delphico superimpositũ phœbi sacerdos ascédens uaticinabatur: factitauere inquit Pli. ex ære cortinas tripodum nomine delphicas qm donis maxime apollinis delphici dicabantur. Egri: mœsti. Consulta: sententiam & uoluntatem. Patrũ. p. &. gn. scipionũ. Repostis: subterraneis & a nobis remotis. Sub lucé: in aurora. Suos populos: umbras defunctorũ. Cætera. s. quæ futura sunt: nã scipio futuros annos cognoscere auebat.

Maiori uate: sibylla. Eliciam: euocabo umbram sibyllæ a campis helysiis.

Phœbei: apollinei & uaticinantis.

Fauces: ingressum & ostium. Castus: purificatus. Diti: plutoni. Promissæ uatis: sibyllæ quã autonoe promiserat euocare ab inferis. Occulto cepro: sociis ignorantibus. Acerbam: diram & grauem propter fetorem. Laxo ore: patulo meatu: cocytus est fluuius inferorum qui luctũ significat. Suspirans: emittens. Arcanũ murmur: magicum carmen quo manes euocabat. Operto regi. plutoni: mactatur taurus plutoni & iuuenca proserpinæ. Fundunt mella: sic circe monet ulixem apud Homerũ sparges inquit libationé primũ melle: deinde dulci uino: tertio aqua & immiscebis farinam. Omni herebo: toto inferorũ tractu: uerba sunt autonoes monentis scipionem ne umbrarum aduentum timeat.

Ergo excire parat manes: animasque suorum.
Alloquioque uirum tantos mulcere dolores.
Hortatur uicina palus: ubi signat auerni
Squalentem introitum stagnans acherusius hũor
Noscere uenturos agitat mens protinus annos.
Sic et gryneam quæ tum sub nomine phœbi
Autonoe tripodas sacrum antrumque tenebat:
Fert gressus iuuenis: consultaque pectoris ægri
Pandit: et aspectus orat contingere patrum
Nec cuntata diu uates mactare repostis.
Mos umbris inquit consueta piacula nigras
Sub lucem pecudes: reclusæque abdere terræ
Manantem iugulis spirantum cede cruorem.
Tunc populos tibi regna suos pallentia mittent.
Cætera quæ poscis maiori uate cauentur.
Nanque tibi elysio repetita oracula campo
Eliciam: ueterisque dabo inter sacra sibyllæ
Cernere fatidicam phœbei pectoris umbram:
Vade age et a medio cum se nox humida cursu
Flexerit: ad fauces uicini castus auerni
Duc prædicta sacris duro placamina diti
Mella simul tecum et puri fer dona lyei
Hoc alacer monitu et promissæ nomine uatis.
Apparet occulto monstrata piacula cepto.
Inde ubi nox iussam procedens contigit horam:
Et spacia equarunt tenebras transacta futuras
Consurgit stratis. pergitque ad turbida portæ
Hostia tartareæ pœnitus quis abdita uates
Promissa impleerat: stygioque sedebat in antro.
Tum qua se primũ rupta tellure recludit
Inuisum cœlo specus atque eructat acerbam
Cocyti laxo suspirans ore paludem.
Inducit iuuenem ferroque cauare refossam
Ocius urget humũ: atque arcanũ murmur anhelãs
Ordine mactari pecudes iubet: acer operto
Ante omnes taurus regi: tum proxima diuæ
Ceditur enneæ casta ceruice iuuenca.
Inde tibi allecto tibi nunq̃ læta megera
Corpora lanigerum procumbũt lecta bidentum.
Fundunt mella super: bachique et lactis honoré.
Stat iuuenis faciemque erebo quæ surgit ab omni
Exclamat uates patere accedentia cerno

Tartara:et ante oculos assistere tertia regna.
Ecce ruunt uariæ species:et quicquid ab imo
Natũ hoium extinctũque chao ẽ iã cũcta uidebat
Cyclopas scyllamque et pastos mẽbra uirorum
Odrysiæ telluris equos:contende tueri.
Eductumque tene uagina interritus ensem.
Quæcũque ante animæ tendunt potare cruorem:
Disice: dum castæ procedat imago sibyllæ
Interea cerne ut gressus inhumata citatos.
Fert umbra:et properat tecum coniungere dicta:
Cui datur ante atros absumpti corporis ignes
Sanguine non tacto solitas effundere uoces.
Aspicit:et subito turbatur scipio uisu.
Quinam te qui casus ait dux maxime fesse
Eripuit patriæ?cum tales horrida poscant
Bella uiros:nec enim dextra concesserit ulli
Appius:aut astu:decimũ lux rettulit ortum
Vt tecum capua remearẽ uulnera uidi
Mulcentem hoc uno mœstũ quod adire neqres.
Saucius ad muros et martis honore careres.
Contra quæ ductor:fesso mihi proxima tandem
Lux gratos phætontis equos auertit.et atris.
Aeternum demisit aquis.sed lenta meorum
Dum uanos ritus curat et solẽnia uulgi
Exequitur:cessat flãmis imponere corpus.
Vt portet tumulis per longum mẽbra paternis.
Quod te per nostri martis precor æmula facta
Arce quæ patriis artus medicamina seruãt.
Daque uago portas quãprimũ acherontis adire.
Tum iuuenis:gens o ueteris pulcherrima claudi
Haud ulla ante tuam ꝗꝗ non parua fatigent
Curarum prior exuerit.nãque ista per omnis
Discrimen seruat populos:uariatque iacentum
Exequias tumuli et cinerum sententia discors.
Tellure ut perhibent is mos antiquus ibera
Exanima obscenus consumit corpora uultur.
Regia cum lucem posuerunt mẽbra:probatũ est
Hyrcanis adhibere canes:ægyptia tellus
Claudit odorato post funus stantia saxo
Corpora:et a mensis exanguẽ haud separat umbrã
Exhausto instituit pontus uacuare cerebro
Ora uirum:et longum myrrhata reponit in æuũ.

Ab imo chao:a prima mundi origine cũ mens diuina confusionẽ illam segregauit. Equos.s.diomedis threicii quos ille humano uiscere pauit. Contẽde: conare illuc aspicere. Interea cerne ut gressus: prima uenit umbra appii claudii de quo Liuius: mortuũ appiũ claudiũ sub deditionẽ capuæ quidam tradunt: Appius claudius cũ obsideret capua uulneratus fuit: ex quo uulnere ut quidam aiunt interiit sub capuæ deditionẽ ut quidam post cõtrouersiã quæ fuit inter eum & fuluiũ de supplicio cãponorũ: quidã ante capuæ deditionem.

Cui datur:conceditẽ anteꝗ sit corpus crematũ emitterẽ uoces ut prius quippe appius adhuc iacebat isepultus. Atros ignes:rogi.s.quos corpus cremabatur.

Non tacto:non epoto sanguine hic in fosso. Auertit equos: ademit mihi solẽ & gratã uitam dies proxima illi i qua me uidisti. Atris aquis: infernis & stygiæ paludi:dũ mei inquit cessant meũ corpus comburere non datur mihi tranare stygiam paludem. Vanos ritus: morem referendi cadauer ad auita sepulchra qui mos est uanus & nihil prodest umbris: & ideo talem ritum uanũ appellat & uulgare solẽne qm̃ undecũque ad inferos tantũdem uiæ est & non refert ubi cremetur corpus sed opinio uulgaris gẽtilicia sepulchra poscit & repetit. Longum:per longam distantiã a capua romam. Arce:remoue medicamina quibus meum corpus perfusũ seruatur ne putrescat ut possit in patriam referri. Patriis.s.sepulchris. Vago:mihi erranti. Veteris claudi:illius appii claudii sabini de quo dictũ ẽst. Ante tuam: prima mea cura ĩquit erit tuum funus. Discrimen:uarietatẽ. Discors sententia cinerũ:uarius mos sepeliẽdi.

Obscenus:quia cadauera sectaẽ & comedit. Probatum: iam receptum in usum adhibere canes qui deuorent mẽbra regia q apud illos canes sepulchrales appellabantur. Odorato: perfuso aromatibus. Stantia post funus:durantia post mortem. Et a mensis:habent inquit ægyptii ipsa corpora cõdita aromatibꝫ ad mensas ubi comedũt. Pontus: prouincia ubi regnauit mitridates extrahebant illic cerebrum e capitibus mortuorum. Myrrhata:myrrha cõdita quæ præseruat a putrefactione garamantes infodiunt harenis: nasamones in mare abiiciunt: celtæ faciebant pocula ex capitibus mortuorum addito auro.

Sermonibus alternis: cũ appio. s. Globo tuo &: sociis tuis qui mihi faueãt ad sacra peragenda. Cymes anus: cumea sibylla. Egregiæ iuuẽtæ: scipionis cecini inqt sibylla quondã gesta tua: sed romani contẽpserunt meos libros. nam ut dictum est uenit ad Tarquiniũ superbum et attulit nouẽ libros: quos esse dicebat diuina oracula sex combustis tres emit rex: & ĩ sactario posuit appellarique sũt sibyllini. ad hos inquit gellius quasi ad oraculum xv. uiri adibant cum dii immortales publice consulendi essent.

Proauis uestris: tarquinio supbo. Fata dardana: romana quæ pendent a tuis fatis: magna laus scipionis a quo tota res romana pendere uidebat cum esset illũ superaturus qui rem romanã ppe ad interitum perduxerat. Armifero uictor: uaticinatur sibylla uentura fata romanorum: & Scipionis. Armifero: bellicosa hispania. Ante ãnos: nã ut ait Liui. natus erat ferme. xxiiii. annos cũ in hispaniam missus ẽ ubi pris & patrui mortem strage hostium piauit. Creditus marti: missus ad bellũ hispanũ. Missũ omen: auspicium quoniam expugnata noua carthagine ĩ hispania carthaginẽ libycam & romani æmulam imperii ad triburum ẽdiges. Hiberiacis: hispanis.

Maius imperium: consulatum Scipio ex hispania uictor rediens non triũphauit qnoniã sine imperio rẽ gesserat: sed magno centuriatum consensu creatus fuit consul cum. p. Licinio crasso pontifice maximo. Rectorem: annibalem quem uicit ad zamam magno prælio.

Pudet urbis iniquæ: prædicit nunc sibylla scipioni exiliũ. Hoc decus: post liberatam italiam & carthaginẽ ad tributum redactam uicto annibale Liui. li. viii. decadis belli macedonici ait: uitam linterni egit sine desiderio urbis morientem ruri eo ipso loco sepeliri se iussisse ferunt monumentumque illic ædificari ne funus sibi ĩ ingrata patria fieret: uir memorabilis bellicis tñ q̃ pacis artibus memorabilior linterni inqt monumentũ uidimus: monumẽtoque statua superimposita fuit quam tempestate disiectam nuper uidimus ipsi.

Atros lacus: infernos. Tum iuuenis: respondet Scipio cuius hæc est magna laus q̃ sine audito non cessauit uir magnus ꝓ patria pugnare cuius ingratitudinẽ iã cognouerat & ait: mõ ego uacẽ culpa patiar libẽter & erecto aĩo qcqd duri ĩminet. Obnitemur: patiemur omnia dura & resistã oĩbus difficultatibus. Causa uitæ. i. qm̃ uoluisti diu uiuere non tibi sed ut prodesses mortalibus: & sic animũ sibyllæ emeretur.

Quid qui reclusa nudos garamantes harena
Infodiunt? quid qui seuo sepelire profundo
Exanimes mandant libycis nasamones in oris?
At celtæ uacui capitis circundare gaudent
Ossa nephas: auro et mensis ea pocula seruãt.
Cecropidæ ob patriã mauortis sorte peremptos
Decreuere simul cõmunibus urere flammis.
At gente in scythica suffixa cadauera truncis.
Lenta dies sepellit: putri liquentia tabo.
Talia dum memorant umbra ueniente sybillæ.
Autone finem hic inquit sermonibus adde
Alternis: hæc hæc ueti foecunda sacerdos.
Cui tantum patuit rerum: quãtũ ipse negarit
Plus nouisse deus: me iam comitante tuorum
Tempus abire globo: et pecudes imponere flãmis.
At grauida arcanis cymes anus attigit ore
Postq̃ sacrificiũ delibauitque cruorem
In decus egregium uultus intenta iuuentæ
Etherea fruerer cum luce haud segniter inquit.
Cymeo populis uox nostra sonabat in antro
Tum te permixtum seclis rebusque futuris
Aeneadum cecini: sed non sat digna mearum
Cura tuis uocum: nec enim conquirere dicta
Aut seruare fuit proauis sollertia uestris.
Verum age disce puer: quando cognoscere cordi.
Iam tua: deque tuis pendentiã dardana fatis.
Nanque tibi cerno properantum oracula uitæ
Hinc petere: et patrios uisu contingere manes.
Armifero uictor patrem ulcisceris ibero.
Creditus ante annos marti: ferroque resolues
Gaudia poenorũ: et missum lætabere bello.
Omen iberiacis uicta carthagine terris.
Maius ad imperiũ post hæc capiere: nec ante
Iuppiter absistet cura: quam cuncta fugarit.
In libyam bella: et uincendum duxerit ipse:
Sidonium tibi rectorem: pudet urbis iniquæ.
Quod tu post decus hoc pĩaque domoque carebis
Sic uates gressumque lacus uertebat ad atros
Tum iuuenis quæcunque datur sors durior cui
Obnitemur ait: culpa modo pectora cessent.
Sed te oro: quando uitæ tibi causa labores
Humanos iuuisse fuit: siste inclyta uirgo

Inane: uacuũ describit inferos: Huc inqt descẽdit oẽ q̃ cõstat ex quattuor elemẽtis: sed tria ponit terrã: aquã: & aerẽ: sed cũ dicit igneus aer intelligit utrũque elementũ: ignis. s. siue ætheris & aeris: q̃ ẽ inter ignẽ & aquã. & aer spissior fit aqua. aqua spissior fit terra. & ecõtra: rarefacta terra fit aqua. & aqua aer. & aer rarefactus ignis. & ignis spissior aer: ideo ait Aristoteles primo physicoꝝ: Aliqui ex raritate: & dẽsitate oĩa pcreant. i. pcreari dicũt. Mũdi genitalis. i. a prima origine mortaliũ. Iners: inutilis: & sine aliqua uoluptate. Receptat: recipit. describit decẽ portas inferoꝝ: quarũ prima recipit ĩ bello cæsos: ac p hoc fortes & magnos: quos aliis pponit: q̃m fortitudo pprie: ut placet Aristoteli uersatur circa mortẽ: quæ ẽ in bello. Qui leges: q̃m sunt fundamenta rerũpu. & ad bñ beateque uiuendũ: & ideo tales hoĩes commodius humanis cõsulẽtes ĩ secũdo loco ponũt: sed Cice. in officiis cõsilia urbana: & leges gloriæ bellicæ præponit. Illesa ueneno fraudũ: q̃m agricolæ ñ sunt fraudulẽti. Vitæ colẽdæ: ornandæ: q̃m artes fuerũt inuẽtæ: ut adiuuarẽt naturã: & artiũ disciplinarũque inuẽtores de humano genere benemeriti sũt: & ipi ẽt poetæ: q & delectãt & psũt. Exercet mortẽ inanẽ: uexat tormẽtis ipas umbras. Liuẽtes: nigros. Virginibus passis tædas uersas ad funera. i. illis uirgibus quæ passæ matrimoniũ & tædas iugales i ipo partu periere: sic. n. tædæ uertũt ad funus. In limine lucis: in ipo primo ortu: & prĩcipio uitæ. Tum seducta loco: nũc describit campos elysios: quos a tenebris ĩfernis secretos ait. Laxata nocte: dissolutis tenebris: & infusa luce. Nec stygio ĩ regno: cãpos elysios dicit ñ eẽ apud inferos: nec sub axe cœli: sed extra anni solisque uias: ut poetice loquar ad oceanũ: ubi erãt fortunatæ insulæ: de cãpis elysiis sic cecinit Home. ĩ q̃rto odis. Elysiũ i cãpũ terrarũque ultia tãdẽ. Dii te trãsmittẽt: stat flauus ubi rhadamãtus: existitque uiris ubi uita facillima durãs. Nõ hyemis uis multa niues: nõ ingruit imber. Stridula sed semp zephiroꝝ flamina mittit ingẽs oceanus leniminagrata uirorũ. Aeris. n. inqt Stra. salubritas & suauis zephyri spiritus eius regiõis peculiaris ẽ: quæ ĩ occasũ uergẽs nũq̃ tepore caret noiatimque isulas quasdã celebrãt fortunatas: quas ĩ p̃sentia mõstratas nouimus nõ lõge admodũ a mauritaniæ pmõtoriis disiũctas: q̃ gadibus opposita sũt. Nec sub axe cœli: poetice loqtur: nihil. n. põt eẽ ẽt ultra oceanũ: q̃ nõ sit sub axe cœli: q̃ oĩa ambit. sic locutus ẽ Vir. Iacet extra sydera tellus: extra anni solisque uias. Lætheos latices: aquã inducentẽ obliuionẽ: ideo ait Vir. Animas redituras ad corpora potare aquã læthẽã: ut oblitæ malorũ uelint iterũ redire ad noua corpora. Certamina: appositio ẽ. turba priorũ certamia fonti sacro potat latices nã certatim bibũt.

Paulisper gressum: et nobis: manesque silentum
Enumera: stygiæque aperi formidinis aulam.
Annuit illa quidem: sed non optanda recludis
Regna ait: hic tenebras agitãt: uolitãtque p umbras
Innumeri quondam populi: domus omnibus una
In medio uastum late se tendit inane.
Huc quicquid terræ: quicqd freta: et igneus æther
Nutriuit primo mundi genitalis ab æuo:
Mors communis agit: descendunt cuncta: capitque
Campus iners quantum interiit: restatque futurũ.
Cingunt regna decem portæ: quarũ una receptat
Belligeros dura gradiui sorte creatos.
Altera qui leges posuere atque inclyta iura
Gentibus: et primas fundarunt mœnibus urbes.
Tertia ruricolas cereris iustissima turba:
Quæ uenit ad manes: et fraudum illesa ueneno.
Exin qui lætas artes: uitæque colendæ
Inuenere uiam: nec dedignanda parenti
Carmina fuderunt phœbo. sua limina seruant.
Proxima quos uenti: sæuæque hausere procellæ.
Naufraga porta rapit: sic illam nomine dicunt.
Finitima huic noxa grauido: et peccasse fatenti
Vasta patet populo: pœnas rhadamantus in ipso
Expetit introitu: mortemque exercet inanem.
Septima fœmineis reseratur porta cateruis
Liuentes ubi casta fouet proserpina lucos.
Infantũ hinc gregibus: uersas ad funera tædas
Passis uirginibus: turbæque in limine lucis
Est iter extinctæ: et uagitu ianua nota:
Tum seducta loco: et laxata lucida nocte
Claustra nitent: quæ secreti per limitis umbram
Elysios ducunt campos: hic turba piorum.
Nec stygio in regno cœli: nec posta sub axe.
Verum ultra oceanum sacro certamina fonti
Lætheos potat latices obliuia mentis.
Extrema hinc auro fulgens iam lucis honorem
Sentit: et admoto: splendet ceu sydere lunæ

Hac:p hãc uiam:& decimã portam:
Oblitę ditę:plutonę.& inferos. Mille lustris:mille annis.nã sol singulis annis lustrat suũ cursum. Imitatio ẽ Vir. canentis in sexto: Has oĩs ubi mille rotã uoluere p annos lætheum ad fluuiũ deus euocat agmĩe magno.affectate loquis poeta:siue lustrũ intelligit spatiũ quinque annorũ. Lurida:turpis ab effectu: quĩ mors facit corpora lurida & putrida. Omnibus portis:quĩ oẽs moriunť q in mundo sunt hac lege nati.
Pigra:limosa & cænosa. Sine corpore:aliqua effigie corporis:hoc dicit propter mortem.phlegeton fluuius habet aquas ignitas. Palus:styx p quam non licebat peierare diis: q iurabãt p stygiã paludę. Acherõ:significat sollicitudinę magnã: ideo ipsum appellat tristę.
Nõ uno ore: triplici. tenuit tria cerberus ora inqt Vir. cerberus significat canę:q uorat oĩa minutatim incisa.& est ipsa terra. Tisiphone allecto.& megera sunt furiæ. Luctus edax:describit oia quæ sũt ad limina inferoꝝ. Edax: cõficiens lugentę. Luctus ẽ ægritudo ex eius:q carus fuerit interitu acerbo. Comes addita: nã macies comitať morbos & omia hæc quæ dicit naturalia sunt: & præcedunt mortę. Pastus fletu : quĩ mœsti plorãt.nam mœreor est ægritudo flebilis. Queribunda:quĩ senio cõfecti queruli sunt:cũ etiã ipsa senectus morbus sit:ut inquit Teren. Liuor:inuidia: quæ ẽ dolor susceptus ex alienis bonis. Angẽs: cõprimens. angor enim est ægritudo præmẽs. Deforme:ab effectu:qa facit homines deformes. Sceleri procliuis: qm̃ inopia interdum ad scelera pauperes impellit. Briareus: fuit Titani & terræ filius numinum cõtemptor:habens centum manus.Virgilius ait:Et centum geminus briareus. Horatius : Nec si resurgat centimanus gigas. Sphynx:monstrũ habens os uirgineum prope Thebas olim proponebat enigma:quod Oedipus soluit.Scylla fuit filia Phorci uersa in mõstrũ marinum. Ferum:ipsum cerberũ.sic Virgilius substãtiue in latus inque feri curuam compagibus aluum. Taxus:est arbor funebris & dira. Diræ uolucres: mali ominis:ut bubo. & cæteræ aues diræ. Stryx:auis est:quã Oui.in fastis dicit noctu suggere sanguinem infantiũ. harpyæ tres fuerunt Aello: occipete:& celeno. tenuerunt strophadas insulas.

H ac animæ cœlum repetunt:ac mille peractis
O blitæ ditem redeunt in corpora lustris.
H as passim nigrum pandens nox lurida rictum:
I tque reditque uias:et portis omnibus errat.
T um iacet in spatium sine corpore pigra uoragœ
L imosique lacus late exundantibus uiir
R ipas sæuus aquis phlegeton:et turbine anhelo
F lammarum resonas saxosa incendia torquet.
P arte alia torrens cocytos sanguinis atri
V orticibus furit:et spumanti gurgite fertur.
A t magnis semper diuis:regique deorum.
I urari dignata palus·picis horrida riuo
F umiferum uoluit styx inter sulphura limum
T ristior his acheron sanie:crassoque ueneno
A estuat:et gelidam eructans cũ murmure harenã
D escendit nigra lentus per stagna palude.
H anc optat saniem non uno cerberus ore
H æc:et tessiphones sunt pocula:et atra megera
H inc sitit:ac nullo rabies extinguitur haustu.
V ltimus erumpit lachrimarum fontibus amnis.
A nte aulam:atque aditus:et inexorabile limen.
Q uarta cohors omni stabulante per auia monstro
E xcubat:et manes permixto murmure terret.
L uctus edax:maciesque malis comes addita mor-
E t meror pastus fletu:et sine sanguine pallor. -bis
C uræque:insidiæque: atque hinc queribũda sene-
H inc ãgẽs utraque manu sua guttura liuor. -ctus.
E t deforme malum:ac sceleri procliuis ægestas.
E rrorque infido gressu:et discordia gaudens.
P ermiscere fretum cœlo:sed et hostia ditis.
C entenis suetus briareus recludere palmis.
E t sphynx uirgineos rictus infecta cruore.
S cyllaque cẽtaurique truces:umbræque gygantũ:
C erberus hic ruptis peragrat cum tartara uinclis
N on ipsa allecto:nec foeta furore megera
A udet adire ferum:dum fractis mille cathenis.
V iperea latrans circunligat ilia cauda.
D extra uasta comas:nemorosaque brachia fundit
T axus cocyti rigua frondosior unda.
H ic diræ uolucres:pastusque cadauere uultur.
E t multus bubo:ac sparsis stryx sanguine pẽnis.
H arpygiæque fouent nidos:atque omnibus hærẽt

Condensæ foliis:sæuit stridoribus ardor.
Has inter formas coniunx iunonis auernæ
Suggestu residens cognoscit crimina regum.
Stant uincti:feroque piget sub iudice culpæ.
Circumerrant furiæ: pœnarumque omnis imago.
Quam uellent nunquã sceptris fulsisse superbis.
Insultant duro imperio:non digna nec æqua
Ad superos passi manes:quæque ante profari
Non licitum uiuis:tandem permissa queruntur.
Tunc alius sæuis religatur rupe cathenis.
Ast alius subigit saxum:perque ardua montis
Vipero domat hunc æterno megera flagello.
Talia lætiferis restant patienda tyrannis.
Sed te maternos tempus cognoscere uultus:
Cuius prima uenit non tardis passibus umbra:
Astabat fœcunda iouis pomponia furto.
Namque ubi cognouit latio surgentia bella
Pœnorum uenus insidias ante ire laborans
Iunonis fusa sensim per pectora patrem
Implicuit flamma:quæ improuisa fuissent:
Sydonia iliacas nunc uirgo accenderet aras.
Ergo ubi gustatus cruor:ammonuitque sybilla
Et dedit alternos ambobus noscere uultus:
Sic iuuenis prior:o magni mihi numinis instar
Cara parens:quam te ut nobis uidisse liceret
Optassem stygias:uel lætho intrare tenebras:
Quæ sors uestra fuit:cui te cum prima subiret:
Eripuit sine honore dies:et funere carpsit:
Excipit his mater:nullos o nate labores
Mors habuit nostra: æthereo dum pondere partum
Exoluor:miti dextra cyllenia proles
Imperio iouis elysias deduxit ad oras.
Attribuitque pares sedes:ubi magna moratur
Alcidæ genitrix:ubi facto munere læda
Verum age nate tuos ortus:ne bella pauescas
Vlla nec in cœlum dubites te tollere factis:
Quando aperire datur nobis: nunc denique disce.
Sola die caperem media cum forte petitos
Ad requiem somnos:subitus mihi membra ligauit
Amplexus:non ille meo ueniente marito
Assuetus:facilisque mihi:tum luce corusca
Implebat quamquã languentia lumina somnus.

Coniunx:Pluto maritus Proserpinæ quæ dicitur ad differẽtiam Iuno inferna. Suggestu:pulpito siue toro ut decet regem. Quam uellent:insultat regibus: quos dicit optare apud inferos nunquam habuisse regna: cum tot tormenta patiant: & ipsæ umbræ regibus insultãt:quæ in uita passæ sunt ab ipsis iniustitiam. Manes:ipsæ umbræ. Ad superos: sub hoc cœlo diu uiuerẽt sub regibus. Religatus rupæ:hic est ꝓmetheus; qui fuit ligatus in caucaso. Ast alius:hic est sisyphus:qui saxum aduerso monte uoluit. Maternos uultus:põponiam matrem. Furto:occulto:concubitu.Furta dicuntur adulteria,unde Iuuenalis,Me nemo ministro fur erit. & dulcia furta canunt poetæ. Nãque ubi cognouit: fictio poetæ in laudẽ Scipionis. Patrem:iouem,erat enim filia iouis uenus. Flamma:amoris scilicet: nisi hæc inquit prouisa fuissent a uenere iam uirgines punicæ in aris romanis sacrificarẽt: idest iam carthaginẽses romano imperio potiti eẽnt. O magni: uerbi Scipionis ad umbram maternã. apud Homerum in odissea:mater Vlyxis prior alloqtur filiũ:his uerbis: Fili mi quomodo tenebras subisti cũ rursis uiuus:difficile ẽ enim hæc inspici a uiuentibus. Instar magni numinis:quã ueneror:ut magnum numen optassem inqt mori mater:ut te uidere licuisset.
Vel: etiam morte huc uenire. Pietas laudatur Scipionis erga matrẽ. Quæ sors nostra fuit:quæ fortuna: ut prima dies qua natus sum eriperet te mihi. nã in partu periit pomponia: & cæsa matre homines auspicatius nascũtur: autore Plinio. Aethereo pondere:diuina prole: idest te qui eras filius Iouis.
Cyllenia proles: Mercurius:qui deducebat animas ad loca inferorum. Genitrix alcidæ: Alcmena mater Herculis. Læda:mater Castoris & Pollucis regina laconum. Sola die caperẽ:aperit pomponia:quomodo ex ioue uerso in anguem conceperit Scipionem : sic olympias concepit Alexandrũ magnũ.

Discessit in auras: ante inquit mortua sum: q̃ potuerim tibi aperire te eẽ Iouis filiũ. Ter frustra: sic Vir. Ter frustra cõprensa manus effugit imago. & Vlyxes apud Homerũ de matre inqt: Sed ego cupidus uolui umbrã mortuæ matris capere ter conatus eram, animus hortabat: ter ex manibus similis umbræ euolauit. Simulacra: umbræ. P. & Gn. Scipionũ. Virũ: uirorũ. Campo mauortis: campo martio: tali sepulchro ornabant hi: qui ꝓ patria sine magistratu: aut ĩ magistratu mortui essent: quẽadmodum his Scipionibus acciderat. Ipsa quidẽ uirtus: uerba Scipionis ad filiũ. & loquit maxime ex sẽtẽtia stoicorũ: q dicebãt uirtutẽ seipsa contentã esse. & contẽnere casus humanos; culpaque omni uacantẽ præter seipsam nihil ad se pertinere. Virtus est sibi merces pulcherrima: quĩ expetenda ẽ ꝑpter se. & ipsum honestũ ẽt si a nullo laudet: tñ natura sua laudabile est. Honestũ inqt Seneca ob nullam aliam causam: q̃ qa honestum sit colitur. & alibi dicit: Recte facti fecisse merces est. Dulce tñ: q̃uis inqt Scipio uirtus sit cõtẽta se ipa: & nõ pendeat a laude populari: tñ dulce est cum remanet apud superos gloria. & gratia defũctorũ: & nec memoria illorũ uenit ĩ obliuionem. Per causas nostri læthi: idest oro te p oẽ id qđ fuit cã nostræ mortis: idest p ardorẽ belli. & cupiditatẽ moriendi p patria: & ꝑditiones: quæ nos in cladẽ traxerũt. ergo inqt moderare furori bellico: ne & tu idem patiaris. Furori martis: noli nimiũ indulgere bellico furori: ne cadas ut nos. Adhibe inqt modũ prœliis ineundis. Tartessia tellus: hispania a Tartesso oppido: đ quo dictũ ẽ. & nos ẽt inqt fecimus ne saguntini eẽnt amplius sub hoste. Miseræ: ꝓpter incendiũ: quod ab Annibale perpessa ẽ. Germãus: Asdrubal. Peterẽ cũ uictor. P. & Gn. Scipiones ex hybernis ꝓfecti copias coniũxerunt: cõsilium que inire ut Asdrubalẽ tendẽtem ĩ italiã retinerẽt. Tres hostiũ exercitus erãt & imperatores Asdrubal gisgonis filius Mago. & asdrubal frater annibalis. gneus cũ quarta parte ueteris exercitus celtiberis adiũctis cũ Asdrubale bellũ gerebat. P. Scipio aduersus Magonẽ: & alterũ asdrubalẽ. asdrubal cũ exiguũ exercitũ i castris romanorũ uidisset. & spẽ oẽm ĩ celtiberorũ auxiliis eẽ peritus oĩs barbaricæ ꝑfidie facili liguæ cõmertio cũ utraq; castra plena hispanorũ eẽnt p occulta colloqa paciscit magna mercede cũ celtiberorũ ptincipibus; ut copias ab exercitu romão abducerẽt signis repẽte sublatis celtiberi abeũt: nil aliđ respõdẽtes romãis querẽtibus cãm discessus q̃ domestico se auocari bello. P. Scipio pari terrore concutiebat. nã aderat Masinissa amicus carthaginẽsiũ. & tũc nouus hostis: q castra rõana obeqtabat. tãdẽ cũ uẽrũ eẽt ad pugnã scipioni suos hortãti: & offerenti se ubi plurimus labor eẽt latus dextrũ lãcea traiicit. Gneus postea cecidit ĩ quadã turri obsessus ut in principio dictum est.

Vidi crede iouem: nec me mutata fefellit
Forma dei: quod squalentem conuersus in anguẽ
Ingenti traxit curuata uolumina gyro.
Sed mihi post partum non ultra ducere uitam
Concessum: heu q̃tum gemui: quod spiritus ante
Hæc tibi: q̃ noscenda darem discessit in auras.
His alacer colla amplexu materna petebat.
Vmbraque ter frustra per inane petita fefellit.
Succedunt simulacra uirum concordia patris.
Vnanimique simul patrui: tuit ipse per umbram
Oscula uana petens iuuenis: fumoque uolucri.
Et nebulis similes animas apprendere certat.
Quis te care pater quo stabant itala regna
Exosus latio deus abstulit: hei mihi nam cur?
Vlla fuere adeo: quibus a te sæuus abessem
Momenta: opposito mutassem pectore mortem:
Quantos funeribus nostris gens itala passim
Dat gemitus tumulus uobis censente senatu
Mauortis geminus surgit per gramina campo.
Nec passi plura in medio sermone loquentis.
Sic adeo incipiunt: prior hæc genitoris imago.
Ipsa quidem uirtus sibimet pulcherrima merces.
Dulce tamen uenit ad manes: cum gloria uitæ
Durat apud superos: nec edunt obliuia laudem.
Verum age fare decus nostrum te q̃ta fatiget
Militia: heus quotiens intrat mea pectora terror:
Cum repeto q̃ sæuus eas: ubi magna pericla
Contingunt tibi: per nostri fortissime læti
Obtestor causas martis moderare furori.
Sat tibi sunt documenta domus: octaua terebat.
Arentem culmis messem crepitantibus æstas:
Ex quo cuncta mihi calcata: meoque subibat
Germano deuexa iugum tarthesia tellus.
Nos miseræ muros: et tecta renata sagunto
Nos dedimus betin nullo potare sub hoste
Nobis indomitus conuertit: terque quaterque
Germanus terga annibalis: proh barbara nunq̃
Impolluta fides: peterem cum uictor adesum

Cladibus asdrubalem: subitoque uenale cohortes
Hispanæ uulgus libyco: quas fecerat auro
Asdrubal abrupto liquerunt agmine signa.
Tunc hostis socio desertos milite multum
Ditior ipse uiris spisso circundedit orbe·
Non segnis nobis: nec inultis nate peracta
Illa suprema dies: et aude nidissimus æuum.
Excipit inde suos frater coniungere casus.
Excelsæ turris post ulnima rebus in arctis
Subsidium optaram: supremaque bella ciebam.
Fumantes tædas: ac lata incendia passim
Et mille iniecere faces: nil nomine læthi
De supis queror: haud pҫuo data mēbra sepulchro
Nostra cremauerunt in morte hærentibus armis.
Sed me luctus habet: geminæ ne clade ruinæ
Cesserit affusis oppressa hispania poenis.
Contra: quæ iuuenis turbato fletibus ore
Dii quæso ut merita est dignas pro talibus ausis
Carthago expendat poenas: sed continet acres
Pyrenes populos: qui uestro marte probatus
Excepit fessos: et notis martius armis
Successir bello: fusos quoque fama ferebat
Victores aciei: atque exacta piacula cædis.
His læti rediere duces loca amoena piorum:
Prosequiturque oculis puer aduneratus euntes:
Iamque aderat multa uix agnoscendus in umbra
Paulus: et epoto fundebat sanguine uerba.
Lux italum: cuius spectaui martia facta
Multum uno maiora uiro: descendere nunc te:
Atque habitanda semel subigit: quis uisere regna?
Quem contra tales effundit scipio uoces
Armipotens ductor: q̄ sunt tua fata per urbem
Lamentata diu: q̄ pene ruentia tecum
Traxisti ad stygias oenotria tecta tenebras.
Tum tibi defuncto tumulum sydonius hostis
Constituit: laudemque tuo quæsiuit honore.
Dumque audit lachrymans hostilia funera paulus
Ante oculos iam flaminius: iam gracchus: et ægro
Absumptus cannis stabat seruilius ore.
Appellare uiros erat ardor: et addere uerba:
Sed raptabat amor priscos cognoscere manes.
Nunc meritum sæua brutum immortale securi

Cohortes hispanæ: celtiberi milites. Venale uulgus: nam precium & mercedem acceperunt pro discessu. Excipit: subsecutus est Gneus Scipio: qui fuerat obsessus i turri. Post ultima: iam acie nostra uersa in fugam. Nil nomine læthi: nō queror de tali genere mortis: quod forte uidetur ignauum: quoniam fui crematus in ipsa turri armatus. Sed me luctus habet: laus est Gnei a pietate patriæ. Affusis: spatiis post nostram cædem per omnem hispaniā. Martius: post mortem Scipionum cū deletus exercitus: amissæque hispaniæ uiderentur: uir unus has restituit. erat in exercitu. L. Martius Septimii filius eques romanus impiger iuuenis Gnei pҫ tot annos disciplina edoctus: qui iunctus cum. T. Fonteio. P. Scipionis legato rem romanam usque ad Scipionis aduentum tutatus est. Ferebat: dicebat. Ductores: Asdrubales. & Magonē fusos esse a Martio: & fama etiam ferebat Martium sumpsisse piaculum uestræ cædis. Exacta: sumpta. Lux italum: uerba Pauli ad Scipionē. Oenotria: romana. Flaminius cecidit ad Trasimenum. Gracchus in Lucania. Seruilius in pugna cānensi. Priscos manes: umbras priscorum. Brutus primus consul securi filios percuti iussit cū de reducendis tarquiniis agerent cum aquilliis: & uitelliis. Filii Bruti erant: Titus & tyberius. Sæua: crudeli i necē filioꝝ

Camillum: q̄ recuperauit romam captā a Gallis: unde laude æquabat superos. Curiū: Manius curius de Pyrrho & samnitibus triūphauit: cui ad focum sedēti cū magnū auri pōdus attulissent samnites repudiati ab eo sunt; nō enim aurū habere sibi uideri præclarū dixit sed habentibus aurū imperare: ideo dicit poeta Curiū nunq̄ fuisse amicū auro. Orbus uisus; cæcus. Appius Claudius cæcus pacē inire cum Pyrrho grauissima orōne dissuasit. ad Appiū Claudii senectutem inqr Cice. Accidit etiā ut esset cæcus: tñ is cum sententia senatus inclinaret ad pacem; & fœdus faciūdum cum Pyrrho nō dubitauit dicere: Quo uobis mētes rectæ: quæ stare solebant. Antehac dementi sese flexere ruina, quibus uerbis persuasit non esse ineundam pacem cū Pyrrho. Tulit ille: Horatius cocles; de quo supra. Regē: Porsenam: qui romam obsedit positis in ianiculo castris: ut reduceret tarquinios. Pone: post se rescisso ponte sublicio, tandē desiluit ī aquā: & ad suos enauit. Redeuntia regna: tarquinios cupientes redire in regnum. Luctatius: uicit pœnos nauali pugna apud egates, & triumphauit: de fœdere tunc icto cum Amilcare dictum est. Eluctatus: conatus transcendere. Amnes: Ticinus Trebia aufidus. Decimum modo: uerba Amilcaris. Maior: q̄ uenerat: audito bello: quo Annibal romanos urgebat.

Qui iura sub armis: de decēuiris loquitur. Romani. P. posthumium albū M. Manliū. P. Sulpitium camerinum legatos athenas miserunt: ut inclytas leges describerēt. & aliarum græciæ ciuitatū instituta mores, iuraque noscerēt: quibus Romam reuersis decemuiri creati fuerunt: Appius Claudius. T. Genutius. P. Sextius. L. Verrutius. C. Iulius. A. Manlius. P. Sulpitius. P. Curiatius. T. Romuleus. Sp. Posthumius. Pyreo littore: atheniensi: est enim pyreus portus athenarum. Iura sub armis: quoniam decemuiri gubernabant rempublicam. & habebant habenas rerum: & iō dicit ipsos sub armis dedisse iura populo. Charon: portitor ad stygem paludem. Improba: insatiabilis. Hic est ille: Alexander magnus scilicet. Bactra magna ciuitas: quæ nomen dedit Bactrianæ regioni supra per lidem.

Nomen: nunc superis æquantēm laude camillum.
Nunc auro curium: nonnunq̄ cernit amicum.
Ora sibylla docet uenientum: et nomina pandit.
Hic fraudes pacis: pyrrhumque a limine portæ.
Deiecit uisus orbus: tulit ille ruentem
Tybridis in ripas regem: solusque reuulso
Pone ferox ponte exclusit redeuntia regna.
Si tibi dulce uirum primo: qui fœdera bello
Phoenicum pepigit uidisse: hic medius ille
Aequoreis uictor cum classe luctatius armis:
Si studium: et sæuam cognoscere amilcaris umbrā:
Illa est cerne procul: cui frons nec morte remissa
Irarum seruat rabiem: si iungere cordi ēst
Colloquium: sine gustato det sanguinē uocem.
Atque ubi permissum: et sitiens se impleuit imago:
Sic prior increpitat: non miti scipio uultu:
Talia ne o fraudum genitor sunt fœdera uobis?
Aut hæc sicania pepigisti captus in ora?
Bella tuus toto natus contra omnia pacta
Exercet latio: et perruptis mollibus alpes
Eluctatus adest: feruet gens itala marte
Barbarico: et refluunt obstructi stragibus amnes.
Post quæ pœnus ait: decimū modo cœperat annū
Excessisse puer nostro cum bella latinis
Concepit iussu: licitum nec fallere diuos.
Iuratos patri: quod si laurentia uastat.
Nunc igni regna: et phrygias resuertere temptat.
O pietas: o sancta fides: o uera propago.
Atque utinam amissum repararet decus inde citato
Celsus abit gressu: maiorque recessit imago.
Exin designat uates: qui iura sub armis.
Poscenti dederint populo: primique petitas.
Miscuerint italis pyreo littore leges.
Laetatur: spectatque uirum insatiabilis ora
Scipio: et appellet cunctos: ni magna sacerdos
Ammoneat turbæ innumeræ: quot milia toto
Credis in orbe puer lustras cum singula uisu
Descendisse herebo: nullo non tempore abundās
Vmbrarum huc agitur torrens uectatque capaci
Agmina mole charon: et sufficit improba puppis.
Post hæc ostendens iuueni sic uirgo profatur
Hic ille est tellure uagus: qui uictor in omni

C ursu signa tulit cui peruia bactra dachæque
Q ui gangem bibit et pelleo ponte nyphaten
A dstrinxit:cui stant sacro sua moenia nilo
I ncipit æneades libyci certissima proles
A mmonis quanto exuperat tua gloria cunctos
I ndubitata duces? similique cupidine rerum
P ectora nostra calent quæ te uia scire superbum
A d decus et summas laudum perduxerit artes.
I lle sub hæc turpis lenti sollertia martis.
A udendo bella expedias:pigra extulit astris
H aud unq̃ sese uirtus:tu magna gerendi
P ræcipita tempus: mors atra impendet agenti.
H æc effatus abit:cresi mox aduolat umbra.
A tque hic elysio tendentem limite cernens
E ffigiem iuuenis castæ cui uitta ligabat
P urpurea effusos per colla nitentia crines:
D ic ait hic qui nam uirgo:nam luce refulget:
P ræcipua frons sacra uiro: multæque sequuntur
M irantes animæ:et lœto clamore frequentant.
Q ui uultus quem si stygia non esset in umbra
D ixissem facile est deũ:non falleris inquit
D octa comes triuiæ:meruit deus esse uideri.
E t fuit in tanto non paruũ pectore numen.
C armine complexus terrã:mare:sydera:manes:
E t cantu musas.et phœbũ æquauit honore.
A tque hæc cuncta priusq̃ cerneret ordine terris
P rodidit:et uestram tulit usque ad sydera troiã.
S cipio perlustrans oculis lœtantibus umbram
S i nunc fata darent ut romula facta per orbẽ
H ic caneret uates quanto maiora futuros.
F acta eadem intrarent hoc inquit teste nepotes.
F œlix æacide cui tali contigit ore.
G entibus ostendi:creuit tua carmine uirtus:
S ed quæ tanta adeo gratantum turba requirens
H eroum effigies maioresque accipit umbras.
I nde uiro stupet æacide:stupet hectore magno.
A iacisque gradum:uenerandaque nestoris ora
M iratur geminos aspectans lœtus atridas
I amque ithacum corde æquantem peleia facta:
V icturam hinc cernit ledei castoris umbram
A lternam lucem peragebat in æthere pollux:
S ed subito uultus monstrata lauinia traxit.

Dachæque:dachæ sunt populi orientis supra bactrianos qui se alexãdro dederũt cæso eo℞ duce Spitamene ut scribit Curtius li.vii.ab uxore perempto capiteque eius alexandro oblato. ganges est fluuius indiæ. Niphatẽ:fluuium armeniæ. Pelleo:constructo ab alexãdro pelleo ad ipsum niphatẽ. Sua mœnia: alexandria egyptia alia erat ad radices caucasi. Sacro:omnia flumina magna appellantur sacra a poetis. Aeneades: scipio. Lybici certissima proles:uerba scipionis ad alexandrum qui habitus ẽ filius iouis hammonis. Turpis:respõdet alexander. Lenti:pigri. Turpis: infamis qm̃ decet imperatorem esse diligentem & sollertem ne circũueniatur sed armis & cõsilio hostibus præualeat pigra uirtus inquit nunq̃ cœlum petiit sed ardens & sollers. Præcipita tepus: accelara .q.d. propera ad gloriam sine aliqua cuntatione priusq̃ mors impediat quæ lege naturæ singulis horarũ momentis impendet. Cresus:rex lydorũ ditissimus fuit sed apud inferos æquatus erat pauperibus. Vitta purpurea: qm̃ uates erant phebi sacerdotes:unde papinius in achille:Nec mea nunc primis albescunt tempora uittis.describit umbra Homeri. Sacra:dicata phœbo & diuina. Comes triuiæ:sibylla comes ꝓserpinæ. Non paruũ numẽ:spiritus ille diuinus & furor poeticus. Hæc cũcta:loca inferorum quæ cecinit Home. in.xi.odysseæ. Vestram troiam:a qua romani ducunt originem. Fœlix eacide:hæc eadem fuerant uerba alexãdri magni cũ uenisset ad sepulchrũ achillis in sigeo promontorio: dixit.n.o fortunate adolescens qui gestorũ tuorum præconem homerum habuisti. Eacide:achille. Aiacis:thelamonii.f.q fuit heros fortissimus & secũdus ab achille. Atridas:agamẽnona & menelaum. Ithacum:ulixem. Corde:sapientia & prudentia. Peleia facta:gesta achillis filii pelei. Alternam lucem:quoniam alternis mensibus uiuunt. Victuram: paulo post. Lauinia: uxor æneæ filia latini regis aboriginum.

Nam uirgo admonuit tempus cognoscere manes
Foemineos nec cuntantem lux alma uocat et
Foelix hæc inquit ueneris nurus ordine longo
Troiugenas iunxit sociata prole latinis.
Viset martigene thalamos spectate quirini
Hersiliam cetne: hirsutos cũ sperneret olim
Gens uicina procos pastori rapta marito
Instrauit casæ culmique e stramine fultum
Pressit læta torum: et soceros reuocauit ab armis:
Aspice carmentis gressus euandria mater
Hæc fuit. et uestros tetigit præsaga labores
Viset quos tanaquil uultus gerat? hæc quoque
Augurio ualuit mẽris uẽtura que dixit castæ
Regna uiro: et dextros agnouit in alite diuos.
Ecce pudiciciæ latium decus inclyta leti
Fert frontem: atque oculos terræ lucretia fixos.
Nõ datur heu tibi roma: nec ẽ quod male decet.
Hanc laudẽ retinere diu. uirginia iuxta
Cerne cruentato uulnus sub pectore seruat
Tristia defensi ferro monumenta pudoris.
Et patriã laudat miserando in uulnere dextrã
Illa est quæ tybrim quæ fregit lydia bella.
Non dum passa marem quales optabat habere
Quondam roma uiros contẽpti ex cloelia sexus.
Cum subito aspectu turbatus scipio: poscit
Quæ penæ causa et qui sint in crimine manes.
Tum uirgo patrios fregit quæ curribus artus
Et stetit adductis super ora trementia frenis.
Tullia non ullos satis exhaustura labores
Ardenti flegetonte natat fornacibus atris
Fons rapidus furit: atque ustas sub gurgite cautes
Egerit: et scopulis pulsat flagrantibus ora.
Illa autẽ quæ tondetur præcordia rostro
Alitis: en quantum resonat plangentibus alis
Armiger ad pastus rediens iouis: hostibus arcem
Virgo immane nephas adamato prodidit auro
Tarpeia: et pactis reserauit claustra sabinis.
Iuxta non ne uides neque. n. leuiora domantur
Delicta: allatrat ieiunis faucibus orcus

Lux: dies superueniens: hersilia fuit uxor romuli & nurus martis. Gens uicina: sabini cæterique finitimi spernebant affinitates romanorum quos tunc latrones appellabãt. Hirsutos procos: horridos & pastorales. Reuocauit ab armis: nam procedens in mediã aciem cum aliis mulieribus præliũ diremit: Plutarchus ait: cũ utrinque acies cõstitissent sabinæ mulieres cum gemitu & ululatu habẽtes in ulnis infantulos inter media tela prouolant clamantes ut sanguini parcerent quo spectaculo fœdus ictum fuit. Carmentis: aliter dicit nicostratæ mater fuit euandri satidica & a carmine appellata est: ideo præsaga idest uaticinatrix. Tanaquil: fuit uxor tarquinii prisci & ipsa uates. Ventura regna: nam cum lucumo maritus comitãte uxore romã migraret ex tarquiniis urbe hetruriæ & ad ianiculũ peruenisset aquila cœlo lapsa pileum ex capite lucumonis eripuit ac deinde reposuit uxor tanaquil regnũ urbis marito portendi tali augurio dixit quod postea sequutũ est & ipse lucumo tarquinius priscus appellatus ẽ. In alite: aquila. Dextros: propitios. Lucretia: uxor collatini pudicissima & per uim atque fraudem stuprata a Sexto tarquinio sibi mortẽ consciuit quam principem romanæ pudiciciæ appellat Valerius. Non dat heu tibi roma: exclamat cũ dolore poeta q̃ roma nõ habeat mulieres talis pudiciciæ tempore suo. Hanc laudem .s. pudiciciæ: qm̃ luxuria iam irrepserat ĩ locum pudiciciæ. Virginia: quã appius decemuir ardens claudio libidinis ministro pro tribunali ut seruã natam adiudicauit: pater uirginius ab algido accitus a lanio cultro abrepto pectus filiæ cõfodit pudicæque interemptor inquit Valerius q̃ corruptæ pater esse maluit & sic alienæ libidini filiã eripuit.
Illa est: clelia est hæc de qua dictũ est Lydia. porsenæ hetrusci. Tullia: filia seruii tullii fuit sup cuius interẽpti corpus carpentũ egit. unde scelerata dicta est & etiam uicus ubi id fuit sceleratus dictus. Adductis: contractis: & sic atrocitas ĩmo feritas tulliæ describitur quæ cõtrahebat habenas equoꝶ ut sup paternũ cadauer diutius ĩmoraretur: in undis ergo phlegetontis dabat huius impietatis pœnas. Furit: feruet æstuat qm̃ bulit aqua. Egerit: emittit saxa ignita. Pulsat: uerberat & tundit ora ipsius tulliæ. Tarpeia: prodidit arcẽ sabinis tempore romuli capta armillis quas illi in brachiis gestabant & illic obruta hostium scutis nomen loco dedit: nam capitolina arx & rupes denominata est tarpeia ab hac uirgine postea capitolium nomen accepit a capite humano illic effosso cum fundamenta iacerentur.

Custos armentis hiberi: gerion cesus ab hercule de quo supra hunc appellat orcum qui & morsu & unguibus lacerat incestas. i. sacerdotes uestę quæ uirginitatem non seruarunt. Tria igitur sunt supplicia tarpeiæ & sacerdotis incestæ. Ieiunis: rabidis. Euiscerat: laniat. Polluit: uiolauit deposita uirginitate. incestæ quondam uiuæ defodiebantur. Marius: arpinas fuit & septies consul. Origie parua: obscuris natalibus & municipio arpinati. In longum: qm̃ fuit septies consul. Iussa: leges fatorũ qbꝫ cogitur redire ad superas oras. L. cornelius sylla ubi uictor marianos oppssit dictaturã sua sit: & sic a rebꝫ gestis fœlicẽ appellauit.

Armenti quondam custos immanis iberi
Et morsu petit: et polluto euiscerat ungue.
Nec par poena tamen sceleri: sacraria ueste
Polluit exuta sibi uirginitate sacerdos.
Sed satis hæc uidisse satis: mox deinde uidenti.
Nunc animas tibi quæ potant obliuia paucas
In fine enumerare paro: et remeare tenebris.
Hic marius: nec multa dies iam restat ituro
Etheriam in lucem: ueniet tibi origine parua
In longum imperiũ consul: nec sylla morari
Iussa potest: aut amne diu potare soporo.
Lux uocat: et nulli diuum mutabile fatum
Imperium hic primus rapiet: sed gloria culpæ
Quod reddet solus: nec tanto in nomine quisq̃
Existet syllæ qui se uelit esse secundum.
Ille hirta cui subrigitur coma fronte decorum
Et gratum terris magnus caput: ille deum gens
Stelligerum attollens apicem troianus iulo
Cæsar auo: quantas moles cum sede reclusa
Hac tandem erũpent: terraque marique mouebũt.
Heu miseri quotiens toto pugnabitur orbe
Nec leuiora lues quã uictus crimina uictor.
Tum iuuenis lachrymãs restare hæc ordine duro
Lamentor rebus latiis sed luce remota
Si nulla est uenia et merito mors ipsa laborat:
Perfidiæ poenus quibus aut flegetontis in undis
Exuret ductor sedus: aut quæ digna renatos
Ales in æternũ laniabit morsibus artus?
Ne metue exclamat uates: non uita sequetur
Inuiolata uirum: patria non ossa quiescent.
Nanque ubi fractus opũ magnæ certamie pugnæ
Pertulerit uinci turpemque orare salutem.
Rursus bella uolet macetũ instaurare sub armis:
Damnatusque doli desertis coniuge fida
Et dulci nato linquet carthaginis arces.
Atque una profugus lustrabit cerula puppe
Hinc cilicis tauri saxosa cacumina uiset.

Quod reddet solus: qm̃ silla tãdẽ deposuit dictaturã dicẽs se uelle reddere rationẽ administratæ reipu. poterit igr gloriari ꝙ ipse solus restituit imperium: non enim habuit secundum cæsar post ipsũ: uoluit esse perpetuus dictator & gladius ciuiũ illi dictaturam eripuit. In tanto nomine: dictatoria potestate. Magnus: põpeius qui a deuicta aphrica magnus cognominatus est: tandem uictus a cæsare in thessalia ægyptũ malis auibus contendens ab achila & photino iussu prolemei obtruncatus est. Ille deum gens: iulius cæsar qui originem habebat a iulo ueneris nepote. Stelligerũ apicem: hoc dicit propter cometem qui erat in fronte cæsaris statuæ: apparuit autẽ cometes in ludis funebribus. C. cæsaris quos celebrabat augustus in patris honorem. Quantas moles: bella ciuilia & plusq̃ ciuilia quæ fuerunt inter cæsarem & pompeium. Hac sede: inferna. s. idest cum ibunt ad superos pugnabũt terra marique. Nec leuiora lues: quasi dicat põpeius uictus a te cæsar interficietur & tu ĩterficieris. Victor: cæsar. Tum iuuenis: ægre ferebat scipio futura bella ciuilia. Latiis rebus: romano imperio. Remota luce: post mortem. Laborat: dat poenas ut meruit. Mors ipsa. i. umbra mortuoꝝ si ita est ĩquit ut nulla sceleris uenia sit apud inferos annibal crudelis ac perfidus quas dabit poenas. Renatos: renascentes ut dixit de umbra tarpeiæ & de titio fingitur. Ne metue: uaticinatur sibylla annibalis fatum. Magnæ pugnæ: quæ fuit ad zamam cum scipiõe. Rursus bella: tentauit annibal suscitare bellum pollicens auxilia macedonũ ob quã rem exilio mulctatus est unica naue ut scribit æmylius probus prius cretã deinde in ciliciam peruenit: hinc in syriam ꝓfectus hæsit antiocho & bellum contra romanos molitus est: quidã uolunt statim a scipione uictũ conscendisse nauim & nauigasse ad antiochũ uerior fama tenet factũ exulem Plutarchus dicit cum satis constet cũ desperatis iam rebus ĩ asiã profectũ exilio mulctatũ ad antiochũ peruenisse. Cõiuge: himilce. Nato: aspare. Cilicis tauri: qm̃ cilicia est pars asiæ minoris ad taurum montẽ & annibal profectus est ad antiochum regem syriæ quem hostem fecit populo romano.

Pro q̄to leuius: accusat annibalē poeta qui dulcedine uitæ potius seruire q̄ mori uoluit quod p̄ter decoꝝ tanti imperatoris erat quippe non tā facere uitā debebat ut seruitiū tolerarct. Assyrio regi: antiocho. Falsus cupiti: deceptus uoti: nō. n. res ei ex sententia successerat & uoto succubuit q̄ppe antiochus & annibal repetitus est a romanis. Cupiti motus ausoniæ: belli illati romāis ab antiocho annibalis suasu. Petet æquora: nauigabit ad prusiā regē bithynniæ. Dubio: incerto quo tendat & quē portū petat. Perstātibus: p̄seuerātibus in reposcēdo annibale romani. T. Quintiū flaminiū ad prusiā regē bithyniæ miserunt cū annibal euadere nō posset uenenū iā ante p̄paratū poposcit liberemus inq̄ens diuturna cura populū romanū q̄ñ mortē senis expectare longū censent: nec magnā nec memorabilē ex inermi prodiri que flaminius uictoriā feret: deīde prusiā execratus uenenū hausit. Furtiuo: clam præparato ad tales casus ne ī manus romanoꝝ ueniret.

Proh quanto leuius mortalibus ægra subire
Seruitia: atque hyemes: æstus: fugāque: fretūque:
Atque famē: q̄ posse mori? post itala bella
Assyrio famulus regi: falsusque cupiti
Ausoniæ motus dubio petet æquora uelo:
Donec prusiacas delatus segniter oras
Altera seruitia imbellis patiatur in euo.
Et latebram munus regni: perstantibus inde
Aeneadis reddique sibi poscentibus hostem:
Pocula furtiuo rapiet properata ueneno.
Ac tandem terras longa formidine soluet.
Hæc uates. herebique cauis se rettulit umbris.
Tum lætos socios iuuenis portumque reuisit.

Petri Marsi interpretatio in. xiiii. uolumen Sylli Italici.

Lectite nunc uestros
heliconis numina cantus
Ortygiæ pelagus siculique
ad littoris urbes.
Muneris hic uestri labor est:
modo daunia regna
Aeneadum: modo sicanios accedere portus.
Aut macetum lustrate domos: et achaica rura.
Aut uaga sardoo uestigia cingere fluctu.
Vel tyriæ quondam regnata mapalia genti.
Extremūque diem et terrarū inuiscere metas.
Sic poscit sparsis mauors agitatus in oris.
Ergo age qua litui qua ducunt bella: sequamur
Ausoniæ pars magna iacet trinacria tellus
Vt semel expugnante noto et uastantibus undis.

Lectite nunc uestros: romani cū bellū nequaq̄ cōtēpnēdū ī sicilia oriref: morsque tyrāni duces magis īpigros dedisset syracusanos q̄ cām aut aīos mutasset. M. marcello siciliā decernunt: nā post hieronymi tyrāni cædē p̄rio tumultuatū in leōtinis apud milites fuerat uociferatūq; parētandū regi sanguine cōiuratoꝝ eē marcellus ī siciliā p̄fectus syracusas tādē expugnauit. poeta ī hoc p̄ricipio tāgit capita rerū quas narraturus ē: & describit sitū & formā siciliæ urbesque ēt quæ milites ad bellū miserūt: repetitq; uota p̄pter difficultatē & uariū martē quē romani tūc exercuerūt ut patebit.

Nusa heliconis: musæ quaꝝ sedes est helicon mons boetiæ. Vir. Pandire nūc helicona deæ cātusque mouete. Ortygiæ pelagus: enumerat ea circa q̄ musæ debēt iā uersari ut possit canere. s. bellū siculū: appulū: macedonicū: sardouū: achaicū: hispanū: & postremo libycū. ortygia est parua insula ante syracusas in q̄ fons est arethusa. Mūeris: officii q̄m descripturus ē bellū siculū & siciliæ urbes & antiquitatē. Daunia regna: bellū appulū & italū quod erat cū annibale post pugnā cannēsem dū hæc in sicilia agerent. Domos macetū: bellū gestū cū philippo rege macedonū: miserūt. n. romani q̄ tū cū ætolis erant milites ad tutandā maritimā orā cōtra philippū ut postea narrabit. hæc. n. est p̄positio reꝝ narrandarū usque ad calcē operis. Achia rura: bellū achaicū & ætolū.

Regnata mapalia: bellū libycū cū scipio in aphricā traiecit. Tyriæ genti: q̄m tyrii cōdiderūt carthaginē & nōnullas alias urbes in libya mapalia: & magalia lingua punica dicūt uiles domus & pastorales. Extremū diē. i. hispaniā quæ ē ad solē occidentē ubi Scipio ulctus est mortē patris & patrui. Metas: finem q̄m ultra hispanias & gades est oceanus. Sic poscit: sic reqrit ipsum bellū quod uariis regionibus a romanis gestū est. Ausoniæ ps magna iacet: describit siciliā quæ italiæ quondā iuncta erat inde ui uentoꝝ & terremotus mare separauit: fecitque insulā a qua diuisione oppidum rhegiū nomen accepit ambitus insulæ ut placuit thucydidi non multo minor est nauigatione. viii. dierū. possidonius ait circuitū eius esse. iiii. mili. & . cccc. stad. Agrippa terminauit autore Pli. dc. & xviii. milibus passuū: triquetra dicta & trinacria a forma triangulari quā habet cū tribꝰ p̄mōtoriis peloro: pachino: & lilibeo: inde sicania dicta est a sicanis populis postea sicilia: quōdā iqt Pli. brutio agro cohærebat mox interfuso mari auulsa. Noto: uēto sæuiēte. Vastātibus: irrūpētibꝰ p mediū.

Accepit: ipsa terra ubi nunc est fretū siculū. Propulsa: diuisa & sūmota neptuni sceptro. Semel: qm̄ post illa nō potuit cōiungi. Ceca ui turbinis: oculto īpetu. Impactū: īmissū fretū quod italiā a sicilia diuidit. Discidit: diuisit. Medio pfundo: aquis p mediū īnussis. Trāstulit: segregauit. Rapidus nereus: illud fretū qđ diuidit. nereus est numē maris quē ponit p ipso freto quod habet fluxū & refluxū & iō rapidū nereū appellat. Diuortia: segregatione & diuisionē. Diuiduos: populos semel diuisos nō sinit cōiūgi. Seuo æstu: illo freto qđ æstuat fluitque & refluit. Lucretius ait:

Accepit freta ceruleo propulsa tridentē.
Nanque per occultum ceca ui turbinis olim
Impactū pelagus laceratæ uiscera terræ
Discidit: et medio perrumpens arua profundo
Cum populis pariter conuulsas transtulit urbes:
Ex illo seruans rapidus diuortia nereus.
Seuo diuiduos coniungi pernegat æstu.
Sed spaciū quod dissociat consortia terræ:
Latratus fama est sic arcta interuenire unda:
Et matutinos uolucrum transmittere cantus
Multa solo uirtus iam reddere semen aratris
Iam montes umbrare olea dare nomina bacho.
Cornipedemque citum lituis generasse ferendis
Nectare cecropias hybleo accendere cæras.
Hic et peonios arcano sulphure fontes
Hic phœbo digna et musis uenerabile uatum
Ora excellentum: sacras qui carminæ syluas
Quique syracusia resonant helicona camœna.
Promptæ gens linguæ ast eadē cū bella cieret
Portus æquoreis sueta insignire tropheis
Post dirum antiphatæ sceptrū et cyclopeia regna
Vomere uerterunt primū noua rura sicano
Pyrene misit populos: qui nomen ab amne
Ascitum patrio terræ imposuere uacanti.
Mox ligurum pubes siculo ductore nouauit
Possessis bello mutata uocabula regnis
Nec res dedecori fuit: accola duxerat actos
Mœnibus eteretum non fausta ad prælia minos

Quā fluitans circū magnis anfractibꝰ æquor. Ioniū glaucis aspergit uirus in undis. Italiæ terraq; oras a finibus eius. Angustoque freto rapidū mare diuidit undis. Fama est: adeo inqt angustū est fretū ut ex italia latratus canū cātusq; galloq; exaudiant. Multa solo uirtus: describit siciliæ dotes quas ēt Strabo celebrat: Lucretius ait li. i. Rebus opima bonis multa munita uirū ui. Virtus: fertilitas agroq;. puētus oleaq; & copia uini. Bacho: uino Strabo loquēs đ mamertinis ait cūq; feracissimus uini ager ipse sit uinū ipsū mamertinū nūcupauit quod cōtra italica cūcta & quidē p̄stātissīa æmulatiōe certat. Cornipedē: equū. Vir. Arduus inde aggragas ostentat maxia longæ mœnia magnanimū quōdā generator equoq;. iō ait Syllius lituis ferēdis qm̄ equi aggrigēti erāt apti bellis & clāgoribꝰ tubarū. Hybleo nectare: dulci melle: hybla mons siciliæ i quo apes optime mellificant: unde mel hybleū dr̄ certare cū melle cecropio. i. hymetto & attico ab hymeto mōte atticæ terræ. Accendere dixit: propter flauū colorē ipsius mellis. Cecropias: atticas a cecrope rege attico. Pœnios fōtes: remedia afferētes. i. aquas calidas sanantes morbos ut fecit peon medicus. Vir. dixit peoniis ruocatus herbis. Strabo ait: calidarū aquarū scaturigines habet insula multis in locis e quibus selenuntiæ ad hymerā salsæ sunt egestanæ uero potabiles. Hic phœbo digna ora: hoc dicit in laudē theocriti syracusii q bucolica scripsit quē Vir. imitatus est. unde dixit prima syracusio dignata est ludere uersu: Ora: eloquia uatū digna phœbo. Helicona. i. ipsam pœticen.

Gens: sicula est pmptæ liguæ ac potens bello nauali. Aequoreis tropheis: uictoriis naualibus. Post dirū sceptq;: describit siciliæ habitatores: lestrigōes & cyclopes in qdā insulæ pre quæ uergit ad pelopōnesū habitauerūt & lestrigonū rex fuit antiphates crudelis; inde sicani gēs hispana sicaniā appellarūt cū trinacria prius diceret; inde ligures duce siculo siciliā dixerūt. phœnices ēt pluria loca icoluerūt; græciq; quoq; primi cretēses q minois auspicia sequuti sūt quoq; duce apud cocalū calidis aquis necato illic sedes posuere suas. Dirū imperiū: crudele qm̄ lestrigones & cyclopes carnibus hūanis uescebantur.

Pyrenæ: hispania q̄ est ultra pyreneos mōtes. Ab amne: sicori fluuio hispano. Terræ uacāti: siciliæ uacuæ habitatoribꝰ. Ligurū pubes: philistus syracusanus ait. xx. ānis ante bellū troianū traiecisse i isulā ligures duce siculo filio dedali & fecisse nomē isulæ. Dionysius ait li. i. siculi absūptis facultatibus pagrata iferiori italia p mōtana cū undique pellerent traiecere in pximā insulā sicaniā quē sicani gens hispana pulsi a liguribus obtinebāt antea dictā trinacriā a forma; & siciliā dixere sed philistū sequitur Syllius. Nec res dedecori fuit; hic desideratur aliquod carmen: nullus quippe in his uerbis est sensus. Actos mœnibus eteretū: cretensiū. eteretes enim fuerunt primi habitatores cretæ minos cum dedalum insectaretur cretenses duxit secum qui minoe uita functo in sicilia remanserunt. Non fausta: infœlicia quoniā periit minos fraude cocali sed poeta dicit periisse insidiis cocalidum. Ouidius in ibim: uel tua maturet sicut minoia fata Per caput infusæ feruidus humor aquæ

Acestes:capto ilio aceste siue segesto & helymo ducibus plerique troiani in siciliã nauigarunt & helymi omnes dicti sunt quoq; urbes fuerunt eryx & egesta:iõ dixit posuisse noĩa suis muris. Nec zanclea gerunt:messanam intelligit:lege Straboné li.vi.zancle cumanoq; opicoq; opus chalcidensi bus deinde aduenientibus ex eubea duces fuerunt prietes & crassimenes qui nomẽ loco non muta uerunt qui a falce dictus est quã zanclen siculi dicebãt prius inquit Strabo zancle uocabat̃ cũ curua essent loca anaxilas rheginoq; tyrannus eiectis a zancle samiis qui cumanos expulerãt & ab antiqua patria sua messenia quæ est in pelopon neso messanam appellauit Strabo ait: Messenios pelopõnesiacos messanæ si culæ nomẽ dedisse ab hac urbe messala coruinus traxit cognomẽ cũ cã uicisset: sed prius messana inde uulgo pmutãte lrãs ut scribit Seneca ad Paulinũ d̃ bre uitare uitæ messala dictus Ouidius ĩ fa stis:Hunc numidæ faciũt illũ messana superbũ:inde mamertini natio cãpana messanã habitarũt & iõ uinũ messeniũ mamertinũ dicimus; lege Strabonem:

Dextra saturnia; qm̃ falx dicata est sa turno:unde falcifer deus dr̃. Telo:fal ce. Sed decus enneis:nũc de syracusis quas ut autor ẽ Strabo archias cõdidit e corintho pfectus quæ ẽ in istmo ubi re gnauit sisyphus corinthus prius dicta ẽ ephyre inde era ephyrea celebrata a po etis syracusæ ut inqt Strabo ad tm̃ cul mẽ diuitiaq; puenerũt ut iã in puerbio eẽt cũ d̃ locupletib; sermo eẽt:uobis ne decia qdẽ syracusanoq; adest; Enneis: siculis ab enna; Ab istmo sisyphio: a corintho ubi regnauit sisyphus:est cori thus in faucib; istmi peloponnesiaci.

Ephyreis:corinthiis.arethusa ut dixi fons ẽ ĩ ortygia insula ante syracusas ex quo manat alpheus labẽs ex peloponne so p subterraneos meatus ĩ siciliã & por tat signa coronæ qm̃ ppe pisã & elin ut bes pelopõnesi labit̃ ubi olympia quin quẽnalia celebrabãt̃ & uictores corona bãt̃ oleastro:talib; de rebus ĩqt Strabo cõiecturã faciũt qm̃ poculũ qđdã in lu dis olympicis in amnẽ ipsũ decidẽs ex arethusa demũ emersit. Nõ æquus:nõ ppitius; qm̃ ĩmittit ignẽ ipse uulcanus quo plurima loca æstuãt. Lipare; insu la ppe siciliã ubi fuit officina uulcani dicta a liparo rege q eolo successit mõ tẽque habet instar etnæ ignes etiom ẽtẽ etna monsa poetis celebratus maxĩe ha bet in uertice craterẽ ex quo flãma erũ pit & punices in illũ craterẽ ẽpedocles aggrigẽtinus famã anhelãs præcipitẽ se dedit. Inclusi gemitus: rẽ naturalẽ tã git:nã ui uentoq; seuiẽte sub etna mõte cauernoso ac sulphureo ignis generat̃ & sonitus. Cecos:subterraneos & occul tos:qm̃ ignis q̃rẽs maiorẽ locũ exire luctat̃. Vt:sicut e phlegetõte q habet aq̃s ardẽtes. Picea pcel la:nigro fumo egrediẽte cũ ĩpetu. Liqfactis:calor̃ resolutis ĩ pũices:sed q̃q̃ ĩqt etna euomit assidu os ignes m̃ ĩ cacumĩe habet niues qđ mirabile ẽ. Cana.niuib; obducta. Cohibet:dẽsat & cõstrigit.

Horrẽt:rigescũt ppter niues. Eolio noĩe regnatas terras.i.eolias ĩsulas q septẽ sũt. Claustra:car cerẽ quo eolus uẽtos cohercebat. Hic uersi pœnitus:d̃scribit formã siciliæ cũ trib; pmõtoriis. Hic in sicilia. Ad regna pelopeia:ad pelopõnesũ uergit pachynus. peloponnesus dicta est a pelope tan tali filio qui illic regnauit ducta uxore hippodamia filia enomai. Respondent:sunt e regione sic Virg. Contra elata mari respondet gnosia tellus.& supra dixit:respondet imagine flammæ æquor.

Dedaleam repetens pœnã:qui fraude nephanda
Postquã perpetuas iudex concessit ad umbras
Cocalidum insidiis fesso minoia turba
Bellandi studio siculis subsedit in oris.
Miscuerunt phrygiam prolẽ troianus acestes
Troianusque helimus structis qui pube sequuta
In longum ex sese donarunt nomina muris.
Nec zanclea gerunt obscuram mœnia famam
Dextera quam tribuit posito saturnia telo:
Sed decus enneis haud ullum pulchrius oris:
Quam quæ sisyphio fundauit nomen ab isthmo
Et multum ante alias ephyreis fulget alumnis.
Hic arethusa suum piscoso fonte receptat
Alpheon sacræ portantem signa coronæ.
At non æquus amat trinacria mulciber antra
Nam lipare uastis subter depasta caminis
Sulphureum uomit exeso de uertice fumum.
Astema eructat tremefactis cautibus ignes
Inclusi gemitus pelagique imitata furorem
Murmure per cecos tonat inrequieta fragores
Nocte dieque simul fonte e phlegerontis ut atro
Flammarũ exundat torrens piceaque procella
Semiambusta rotat liquefactis saxa cauernis
Sed q̃q̃ largo flãmarum exestuat intus
Turbine:et assidue subnascens profluit ignis
Summo cana iugo cohibet mirabile dictu.
Vicinam flãmis glaciem æternoque rigore
Ardentes horrent scopuli stat uertice celsi
Collis hyems.calidaque niuem tegit atra fauilla:
Quid referam eolio regnatas nomine terras?
Vẽtorũque domos atque addita claustra procellis
Hic uersi pœnitus pelopeia ad regna pachyni

P ulsata ionio respondent saxa profundo
H ic contra:libycam que situm:chaurosque furētes
C ernit deuexas lilybeon nobile chelas.
A t qua diuersi lateris frons tertia terris
V ergit in italiam prolato ad littora dorso
C elsus harenosa tollit se mole pelorus
H is longo mitis placide dominator in æuo
P ræfuerat terris hieron:tractare sereno
I mperrio uulgum pollens:et pectora nullo
P arentum exagitare metu·pactamque per aras
H aud facilis temerare fidem socialia iura
A usoniis multos seruarat casta per annos.
V erum ubi fata uirum fragili soluere senecta
P rimeuo cessit sceptrum exitiale nepoti.
E t placida indomitos accepit regia mores.
N amque bis octonis nōdum rex præditus annis
C aligare alto in solio:nec pondera regni
P osse pati:et nimium fluxis confidere rebus.
I amque breui nullum delicta tuentibus armis
F as notum:ignotumque nephas uilissima regi
C ura pudor:tam præcipiti materna furori
P yrrhus origo dabat stimulos: proauique supbū
E acidæ genus:atque æternus carmine achilles
E rgo ardor subitus pœnorum incepta fouendi.
N ec sceleri mora:iungit noua fœdera pacto
C ederet ut siculis uictor sydonius oris.
S ed stabant pœnæ:tumulumque negabat erynnis

Ionio,pfūdo:mare ionio:quod incipit a tarēto:& extēdit usque ad peloponnesum & Siciliā: excipitque sinu adrianco. Hic cōtra:ex alia parte insulæ:quæ uergit ad africā.ē lilybeū. Chauros:uētos occidētales.& chautū p altis ponit. Nobile:sublime. Deuexas chelas:signū cœleste. chelæ enī sunt brachia scorpii:& faciunt librā: quæ uidet sustinere circulū eqnoctialē reliquū corpus scorpii subiacet pedibus ophiulci:quē latini appellāt serpentariū. Deuexas:accliues:& quasi pēdētes:siue chelæ oppidū fuit deuexū ī dorso lilybei:cuius nō meminerūt cosmographi:qd' q dē legetim .ego itelligo signū cœleste: cui subiacet africa:quā respicit lilybeū. At q̄ diuersi: núc dscribit eā partē: quæ uergit ad italiā:ubi ē pelorus. Terræ:Siciliæ. Prolato dorso:peloro extēso in aquā siculi freti. His longo mitis: laudat hieronē pacis studiosū: q ī Sicilia regnauit magna comitate ī subditos. T. Sepronio iterū. Qu. Fabio.iii.cons. Hieron morit anno quarto huius secūdi belli punici: cui hieronymus nepos ex filio gelone q uiuo hierōe decesserat successit.xv. annos natus sub tutoribus:quorū animus erat oīa turbare. Lōgo æuo.lxxxx.annis. Sereno:miti & pacifico:ut decebat optimū principē. Parētū:eoꝝ q parebāt ipsius imperio. Pactā per aras:quā iurasset ad aras insedet amicitia hieronis seruata ē cū romanis annis.l.& moriēs mandauit: ut aīcitia perseueraret: q̄ nequaq̄ factū ē. Ausoniis:romanis. Casta:inuiolata. Fragili senecta:ætate decrepita:qm̄ uixit.lxxxx. ānos. Nepoti:hieronymo ex gelone filio hieronis. Exitiale:qm̄ ipse hieronymus cæsus fuit.& syracusæ incēsæ. Placida: prius.s.tpe hieronis: q iuste ac legitime imperabat.hieronymus āt tyrānice. Indomitos:feros.& tyrānidē sapiētes. Caligare:caligabat:qm̄,ppter annos nō habebat prudētiā:quæ maxime decet pricipē:ut scribit Aristoteles: hic āt caligie quadā erat obductus:nec qd eēt agēdū optimo p icipi cognoscebat: nullo mō rerū pōderi sufficiēs:non .n. hēbat oculū aīæ impssum.i.prudētiā:qua & se & alios regere sciret. & iō ī regio solio caligabat. unde dioclianus augustus dicere solebat nil eē difficilius q̄ bn̄ impare & Pla.ut ē ī qnto de rep. dicebat beatā fore ciuitatem:si gubernet a phīs: aut a regibus:q philosophēt: & si ciuilis potētia cū phīa cōgruerit:& iō hieronymus nō poterat pati pōdera regni:cū regno eēt ineptus. Fluxis rebus:luxu labētibus.gaudebat inqt luxu:& oīa fiebāt apd' ipm p nefas:& delicta nō puniebāt. Tuentibus armis:satellitibus armatis:q defensores scelerū erāt.ita curātibus tutoribus:quoꝝ uitia regnū illud p̄cipitabāt. Vilissima:minima quæ debuisset eē prima i illa ætate: q̄ pudor decet:q nīl aliud ē nisi color uirtutis.& ē timor iustæ rephēsionis,adolescēte igit sine pudore nihil ē turpius.Horati. in sermo,appellat pudicitiā primū honorē uirtutis.Pudicum inquit:q primus uirtutis honor seruauit ab omni:nō solū facto:uerū obprobrio quoque turpi. Materna origo:hieron ut dixi fuit pater gelonis ex demarata.gelonis ex hermione:quæ habebat originem a regibus epyri filius fuit hieronymus.& sic maternū genus hieronymi ab Achille erat & Pyrrho. Eacidæ:Pyrrhi filii Achillis nepotis Eaci. Aeternus carmine:ademptus immortalitatē carmine Homeri. Ergo ardor subitus:imprudētia hieronymi notat:qui sine aliqua cōsultatione fœdus cū pœnis percutere festinauit. Misit hieronymus legatos carthaginē ad fœdus pcutiēdū his cōditionibus:ut pulsis ex Sicilia romanis himera flu.finis eēt rgni syracusani ac punici. Victor sydonius:carthaginēsis cederet tota Sicilia:hoc poposcit hierōymus ī secūda legatiōe:ut.s.oīs Sicilia eēt sua. Stabāt:fixa erāt supplicia ipius hierōymi.nā cæsus iacuit insepultus:nec hūit tumulū ī sicula terra:quā sibi totā poscebat. Erynnis:furia.

Nõ cernere sociũ:qm̃ solus uolebat oẽm insulã. Relata inqt Li. tyrãni fœda scelera: fœdioresque libidines adeo mutauerũt aĩos: ut insepultũ iacere corpus pauloañ desiderati regis nõ paterẽt obtruncatus ẽ ab illis: q eius insolẽnã pati nõ poterãt: duce ludigimene. Duris: crudelis rarıbus. Coquebat: stimulabat: uexabat. Fœmineã cædẽ: ut deleref oĩs regia pgenies ẽt in mulieres sæuitũ ẽ. Demaratã .s. heracliã: & harmodiã. Li. ait: Missique a ptoribus demaratã hieronis & harmoniã gelonis filiã cõiuges andrenodori. & Themistii interfecerũt. heraclia erat filia hieronis uxor Zosippi: q cũ legatus ab hieronymo missus ad prolæmeũ eẽt spõte exulauit. Iactat iugũ: reiicit seruitutẽ. Neutro fœdere: nec romanoꝝ: nec pœnoꝝ. Tertia purpura. Qu. Fa. maximo. iiii. M. Claudio Marcello. iii. cõsu. ãno qnto huius secũdi belli punici Sicilia marcello decernif: cũ iã tãti motus ĩ ea insula post cædẽ hieronymi pararenf: aliq. n. romanos: aliq pœnos appetebãt: aliq neutros. Purpura: qm̃ cõsules erãt purpurati. Zãcleis oris: ad messanã: quæ freto siculo incũbit classem appulit Marcellus. Ambiguæ: dubiæ quos potissimũ socios asciscerent. Troiugenis: romanis. i. ubi cognouit: q eẽnt amici romanis: quos uel iã hñent carthaginẽses. Arethusa: syracusiæ: pp e quas ẽ arethusa. Tumores: supbiã & aĩ elationẽ cæso iã tyrãno & parcta: q̃si libertate. Perstet: perseueret nolle aperire portas romanis bis cũ Marcello d' pace syracusani egere: resque trãqllæ fore uidebanf: ut inqt Li. Hyppocrates syracusanus finitima puinciæ romanæ depopulaf: succurrif ab Appio & Marcello: cõsul ẽt de rupta pace querif: asserẽs nõ quieturã insulã donec hyppocrates & epicides in Sicilia eẽnt: q p id tẽpus prætores syracusanoꝝ erãt. Proxima: loca uicina syracusanis. Pestẽ. bellũ syracusanis pestiferũ. Nõ aliter boreas: impetũ Marcelli cõparat boreæ sæuo flatu agitãti marinos fluctus. boreas spirat e regione ad thraciã ubi est boreas. Decimo: magna reuolutione undarũ. decumanus fluctus dr̃ maxĩus: & oua decumana magna. Põtũ: aquam. Molẽ: magnitudinẽ fluctus. Eiecti: impulsi. Affremit: stridet. Leõtinos: Marcellus cũ oĩ exercitu leõtinos inuasit: & tãtus ardor militũ fuit: ut primo impetu leõtioꝝ urbs expugnaref. Hyppocrates & epicides clam noctu ex arce herbessum perfugerũt leõtios naxii indigene cõdiderũt. Diro: efferato: qm̃ lestrigones uescebanf ut dictũ ẽ hũanis caribus. Cui tarde uincere: sensus: Putabat Marcellus idẽ eẽ tarde uicere imbelles & græcos origine leõtinos: & uici qm̃ nulla laus ẽ molles uincere: nisi celeriter uincãf. Graias turmas: leontinos: quoniam chalcidenses. vii. post cõditas syracusas anno leontios incoluerunt. Aequore: campo. Vulgum: ipsos leõtinos effœminatos. Placitos cereri: qm̃ agri leõtini tritici copia abũdãt. Fœcũdat: fertiliores facit. Rapidus mauors: repentina incursio romanoꝝ: qui assecuti sunt leontinos fugientes. Ite gregẽ: uerba Marcelli ad suos milites.

Qua modo pactus erat socium non cernere terra
Sæuos: namque pati fastus: iuuenemque cruento
Flagrantem luxu: et miscentem turpia duris.
Haud ultra faciles: quos ira: metusque coquebat
Iurati obtruncant: nec iam modũ ensibus addũt
Fœmineam cædem: atque insontum rapta sororũ
Corpora prosternunt ferro: noua sæuit in armis
Libertas: iactatque iugum: pars punica castra
Pars italos: et nota uolunt nec turba furentum
Deest: quæ neutro sociari fœdere malit.
Tali trinacriæ motu: rebusque sicanis
Exitio regis trepidis sublimis honore
Tertia: nam latios renouarat purpura fasces
Marcellus classem zancleis appulit oris.
Atque ubi cuncta uiro: cædesque exposta tyranni.
Ambiguæque hominum mẽtes carthaginis arma
Quos teneant: et quanta locos: quod uulgus amicũ
Duret troiugenis quantos arethusa tumores
Concipiat: perstetque suas non pandere portas
Incumbit bello: ac totam per proxima raptim
Armorum effundit flammato pectore pestem.
Non aliter boreas rhodopes a uertice præceps
Cum sese immisit: decimoque uolumine pontum
Expulit in terras sequitur cum murmure molem
Eiecti maris: et stridentibus affremit alis.
Prima leontinos uastarunt prœlia cãpos.
Regnatam duro quondam lestrigone terrã
Instabat ductor: cui tarde uincere graias
Par erat: ac uinci turmas: ruit æquore toto
Fœmineum credas maribus concurrere uulgũ.
Et cereri placitos fœcundat sanguine cãpos
Sternuntur passim: pedibusque euadere lætũ
Eripuit rapidus mauors: ut cuique salutẽ
Promisit fuga; præueniens dux occupat ense
Ite gregem metite imbellem: ac succidite ferro

Clamat cunctantes urgens umbone catervas
Pigro luctandi studio certamen in umbra
Molle pati docta: et gaudens splendescere oliuo
Stat mediocre decus uincentum ignaua iuuentus
Hæc laus sola datur: si uiso uincitis hoste
Ingruit audito ductore exercitus omnis:
Solaque quod superest secum certamina norunt.
Quis dextra antistet: spoliisque excellat opimis
Euboici non per scopulos illisa caphareo
Eurypi magis unda furit: pontum ue sonantem
Eiicit angusto uiolentius ore propontis:
Nec feruet maiore fretum: rapiturque tumultu:
Quod ferit herculeas extremo sole columnas
Mite tamen dextræ decus inter prœlia tanta
Enituit fama miles tyrrhenus: asylo
Nomẽ erat: captus quondam ad trasimena fluenta
Seruitium facile: et dominantis mollia iussa
Expertus berræ patrias remeabat ad oras
Sponte fauentis heri: repetitisque impiger armis
Tum ueteres siculo casus mauorte piabat:
Atque is dum medios inter fera prœlia miscet
Illatus berre: cui pacta ad regia misso
Pœnorum a populis: sociataque bella gerenti
Erato cassis munimine clauserat ora
Inuadit iuuenem ferro: trepideque ferentem
Instabiles retro gressus prosternit harena.
Ac miser audita uictoris uoce trementem:
Cunctantẽque animã stygia tunc sede reducens
Cassidis a mento malefidæ uincula rupit:
Iungebatque preces: atque addere uerba parabat:
Sed subito aspectu: et noto conterritus ore
Tyrrhenus: ferrumque manu reuocauit: et ultro
Talia cum gemitu lachrymis effudit ab ortis.
Ne quæso supplex lucem: dubiusque precare
Fas hostem seruarẽ mihi: multo optimus ille
Militiæ: cui postremum est: primumque tueri
Inter bella fidem: tu lætum euadere nobis
Das prior: et seruas nondum seruatus ab hoste.
Haud equidem indignum memet: quæ tristia uidi
Abnuerim: dignumque iterum in peiora reuolui.
Si tibi per medios ignes: mediosque per enses.
Non dederit mea dextra uiam: sic fatur et ultro

Vmbone: clypeo. Pigro luctandi studio: describit studia leontinorum: qui cum essent imbelles non magnam laudem afferebant uictoribus. Exercebant palestram ungentes se oleo: ut lubricacẽnt membra. unde Papi. in thebaide appellat unctam palen. Si uiso hoste: id ẽ si statim uincitis: aliter nulla ẽ laus tarde uincere imbelles. Ingruit: irruit. Antistet: præstãtior sit cæso hostium duce: ut referat opima spolia: hoc solũ restabat certamen. Euboici non ꝑ scopulos: triplici cõparatione impetum ꝓbat romanorum militũ. Caphareus est ꝓmontoriũ eubeæ insulæ: quam nunc Nigropontum appellamus: & illic est eurypus habens fluxum & refluxum inter eubeam & boetiam. Propõtis est ultra angustias hellesponti: ubi mare dilatatur. inde iterũ constringitur prope Constantinopolim. Est igiť propõtis inter duas angustias: per quas admittit: & eiicit mare magno impetu. Extremo sole occidente ad fretũ gaditanũ: ꝑ qđ oceanus mediterraneũ ingrediť mare. & sic tria posuit freta. Mite tñ: quis inquit romani magno furore ruerent in leontinos: tñ Asylus gloriam adeptus est: qm̃ fuit ĩ berram: cui seruiuerat mitis. Tyrrhenus: hetruscus & ad lacum perusinũ captus a pœnis. Mollia: lenia: & facilia. Remeabat: redibat ĩ hetruriam permittẽte berra. Repetitis: resumptis anteq̃ ex Sicilia discederet. Veteres casus: suam captiuitatẽ ac seruitutẽ. uolebat expiare bello & ulcisci. Ad pacta regia: ad fœdera cũ hieronymo firmãda misso a carthaginẽsibus. Sociata: cõiuncta cum syracusanis & leontinis. Ora: ipsius beri æ non cognoscebanť ab Asylo ꝓpter galeã. Iuuenẽ: berrã inuasit Asylus: & cũ ꝓstratũ accognitũ uita donauit bñficii suscepti memor. A mẽto: barba siue rictu. Vincula: ligulã cassidis: quæ est sub mento. Tyrrhenus: Asylus hetruscus. Ne quæso: uerba Asyli ad Berram. Lucẽ: uitam. Postremum: ultimum. & primum. ultima cui est & prima cura seruare fidem. Ego inquit a te seruatus: te seruo. Haud equidem: sensus nõ negabo me indignum reuolui iterum in seruitutem: si tibi non parcerem: q me seruasti nondum a me seruatus. In peiora: peiorem seruitutem: ac sortem. Vita: scilicet concessa Berræ æquauit munera uitæ acceptæ ab eo: & sic par pari relatum est: cum turpe sit officio uinci: & non respondere illis in amore a quibus fueris prouocatus.

At compos ficula: uictis leontinis Marcellus castra ad syracusas mouit: sed cupiens irã syracusanorũ monẽdo sedarẽ legatos misit qui extra urbem audin sunt: & cum romanos non bellum sed opem syracusanis ferre docuissent: nec uelle pati inulctam cædem sociorũ, ferociter ab hippocrate & epicide responsum est, Marcellus igitur his auditis terra: marique oppugnare syracusas cepit. Quieto: quoniã uolebat experiri si posset reuocare syracusanos ad officium. Ephyrea mœnia: syracusas conditas a corinthiis duce archia ut dictum est. & corinthus ephyre dicebatur. Arces: quæ erãt quattuor. Ceca: improuida. Mitia malle: id est si putarent metus causa marcellũ uelle eos mitigare potiusq̃ aggredi armis: ordo est. Nec obsidio omissa seruatur laxis claustris qm̃ terra mari obsidebat syracusanos. si forte renuant ea q̃ monebat marcellus, mitius inquit agebat cũ eis: nõ tñ omittebat obsidionẽ nec relaxabat claustra quæ occupauerat: ne syracusani arbitrarentur Marcellũ timere cũ mitius ageret & monendo eos ad fidem, atque officium reuocare tẽtaret. Quin: imo inquit inuigilabat Marcellus & omnia ad bellũ conficiẽdũ necessaria parabat.

Arcana cura: secreta moliebatur Marcellus ea quæ syracusani nõ opinabãtur sed clam agebat ut facit cygnus qui pedibus remigat cũ corpus nõ uideatur moueri: & sic sollers prudentia ducis Marcelli laudat. Eridani: padi caister est fluuius phrygiæ. Mar. Sic niger ĩ ripis errat cũ forte caistri, Inter lædeo ridetur coruus olores. Prono: labẽti. Clausis: obsessis syracusanis: idest dũ spes pacis traheretur. Exciti: euocati ad bellũ a Marcello, describit urbes quæ milites ĩ castra miserũt: & urbiũ ãtiqtatẽ euoluit

Messana: urbs ad fretũ siculũ iacet ad orientem flexa, prius zancle dicebatur locus ut dictum est: Ouidius Quique locus curuæ noĩa falcis habet, messenii ex peloponneso suam fecere coloniã, post mamertini natio cãpana ob pestilentiã pulsi ita monente oraculo apollinis in siciliam traiecerunt & prius consedere in tauromnitano agro, Inde ĩplorantibus Messenus auxilio fuere, & ob id beneficium in ciuitatem recepti sub uno titulo deinde utraque gens fuit Mamertini appellantur: & uinum messenium mamertinum, tantum aut ĩquit Strabo in messana inualuere mamertini ut in eorum manu ciuitas consisteret potiusque mamertinosque messenios uocãt oẽs, Mamertini appellati sunt a marte q lingua oscorũ mamers dicit, Osci aũt fuerũt campani. Discreta: diuisa qm̃ parũ distat messana a columella quæ ẽ ad italiã & rhegiũ distantia est fere, v, mil, pass. Osco ortu: mamertino: qm̃ mamertini fuerũt osci. Catane: urbs edificiũ Naxiorum: cui ĩminet etna, chalcidenses condiderunt naxũ naxii in radicibus etnæ montis catinã, eam hieron renouatis colonis etnã appellauit post cuius obitum pristinũ resumpsit nomen: autor ẽ Strabo. Thypheo: etnæ sub qua sepultus ẽ typheus gigas euomit ignes & pumices etna p illũ craterẽ ut dictũ est. Pios fratres: Amphimon & Anapias: ut autor ẽ Strabo cũ clades inferret, sic enim neptuno uisum erat: parentes humeris ĩcolumes eduxerũt: & ideo eorum pietas laudata est, Queque inquit loquens de catina de filiorum in parentes pietate fama disseminat amphinonis: & anapiæ hic gesta sunt. Camarina: colonia fuit syracusanorũ. Virgilius Et fatis nunquam concessa moueri apparet camarina procul, Syracusani ducibus dascone & menecolo camarinam condiderunt: qui ob defectionem paulopost deiecti sunt, Inde hippocrates restituit: & hi sedibus moti, tertio a gelone colonia deducta est. Non licitum moueri: quoniam sepius ĩstaurata fuit, nec fata patiebant̃ ut urbs illa penitus moueret̃. Hybla parua urbs megara dicta a dorĩesibus q eã tenuerũt de melle hybleo atque hymetro dictũ est. Audax: pp mellis hyblei præstantiã. Selynys urbs iuxta lilybeum a copia palmarum dicta, unde Virgilius Palmosam selinyn appellauit in tertio.

Attollit uitaque exequat munera uitæ.
At compos sicula primum certaminis ora
Marcellus cepti uictricia signa quieto
Agmine progrediens ephyrea ad mœnia uertit
Inde syracusias castris circundedit arces
Sed ferri languebat amor sedare monendo
Pectora ceca uirum: atque iras euellere auebat.
Nec renouant si forte sibi: et si mitia mallẽ
Credant esse metum laxis seruatur omissa
Obsidio claustris: quin contra intentior ipse
Inuigilat cautis fronte imperterritus armis.
Et struit arcana nec opima pericula cura.
Haud secus eridani stagnis ripaue caystri
Innatat albus olor: pronoque ĩmobile corpus
Dat fluuio: et pedibus tacitas eremigat undas.
Interea dum ĩcerta labat sententia clausis
Exciti populi: atque urbes sotia arma ferebant.
Incumbens messana freto minimumque reuulsa:
Discreta italia atque osco memorabilis ortu
Tum catine nimium ardenti uicina typheo
Et generasse pios quondam celeberrima fratres:
Et cui non licitum fatis cãmarina moueri
Tumque nectareis uocat ad cei tamen hymeton,
Audax hybla fauis. palmis quoque onusta selynis
Et iusti quondam portus nunc littore solo

Myle: urbs siciliæ littoralis cũ portu: sed tpe syllii solo litore dabat infidũ subsidiũ maria fugiẽtibus Mylas & himerã zanclei condiderũt. Mylis nomen ẽ a myla fluuio q portũ faciebat: de quo Ouidius ĩ fastis. Sacratũque mylã pascua leta boum. Eryx collis ẽ siciliæ habitatus ĩ quo ueneris tẽplũ quondã fuit ut autor ẽ Strabo frequentia insigniũ mulieꝝ undique conuenientiũ illustre inde uenus erycina celebratur a poetis. dictus ẽ eryx ab eryce filio ueneris colonia fuit troianoꝝ erycinæ ueneris simulacꝝ extra portã collinam cũ templo positũ fuit: ĩ quo pulcherrima porticus erat. Centuripæ: supra catinã

Subsidium infidum fugientibus equora myle
Necnon altus eryx. nec non euertice celso
Centuripe. largoque uirens entella lyeo
Entella hectoreo dilectum nomen aceste.
Non tapsos non e tumulis glacialibus acre.
Defuerunt agathyrna manus. geminoque lacone
Tindaris attollens sese affuit altus equorum
Mille rapit turmas atque hinnitibus aera flãmat
Pulueream uoluens agragas ad mœnia nubem.
Ductor grosphus erat cuius celata gerebat
Taurum parma trucem pene monumẽta uetuste
Ille ubi torreret subiectis corpora flammis
Mutabat gemitus mugitibus: actaque ueras
Credere erat stabulis armenta effundere uoces
Haud impune quidem: nam dire conditor artis
Ipse suo moriens immugit flebile tauro
Venit ab amne trahens nomen gela uenit et hesa:
Et qui præsenti domitant periura palici
Pectora supplicio. troianaque uenit acesta
Quique per etneos acys petit equora fines:
Et dulci gratam nereida perluit unda
Emulus ille tuo quondam polypheme calori
Dum fugit agrestem uiolenti pectoris iram.
In tenues liquefactus aquas euasit: et hostem

iacent ignibus etneis ppiquæ: & symeto amni q p catinensem agrũ labitur: Augustus centuripas instaurauit. Entella: urbs nomen sortita ẽ ab entello q cestibus pugnauit cũ darete hortante aceste a quo plurimũ diligebat: ut in quinto Virgilius cecinit. Lyeo: uino quod laudatũ habet entella. Hectoreo: troião. Tapsus: urbs ĩ humili loco sita: ex qua missi coloni ĩ aphricã condidere aliam tapsum clade romana inclytam: de qua supra & uberior rutuloꝝ sãguĩe tapsus. Virgilius tapsum iacentem appellauit. Acre: oppidũ in mõtibus niuosis sitũ. acre conditæ fuerunt a syracusanis ĩ collibus. lxx. anno post conditas syracusas. & casmene. lxxx. in plano. Agathyrnũ oppidum ꝓpe soleuntem: a quo manus agathyrna. Tyndaris: oppidũ cõditũ a laconibus denominatũ a tyndaro patre lædæ mřis castoris & pollucis: ideo tyndaris censetur gemino lacone idest castore & polluce geminis. nam eodẽ ouo ut est ĩ fabulis prognati sunt. Agragas: nunc dicit agrigentum in ædito loco situm nobilitatũ empedocle philosopho & seuissimo tyrãno phalaride notũ. optimos gingebat equos ad olympica certamina: ut ait pindarus ex agrigentino grege cappadoces emptis admissariis eqnam prolem reparauerunt quæ pene defecerat iubente oraculo delphico. geloi postq̃ gela a lindiis qui ex rhodo uenerunt condita est agragantem incoluerunt: appellaueruntque ab Agragante fluuio antoribus coloniæ Aristono & pistillo. Altus: in edito loco situs. unde arduum appellat Virgilius. Pulucreã nubem: excitatam ũgulis equoꝝ agrigẽtoꝝ. Ad mœnia syracusana. s. quæ obsidebantur. Trucem: crudelẽ. Monumẽta pœne uetustæ: pillus faber statuarius ut phalaridis tyrãni seuitiæ morẽ gereret in pœnas noxioꝝ æneũ tauꝝ excogitauit: ut supposito igni q ĩtus erãt mugitũ bouis edere uiderent. primus perillus ĩ illo dedit pœnas: & ipsum tauꝝ ꝓprio supplicio ĩbuere coactus a tyrãno ẽ. Corpora: eoꝝ q intus clausi adurebant. Gela: Antiphemus ex lindo urbe rhodi: & eucymus e creta una cum suis condiderũt gelã. ãno. xlv. post cõditas syracusas ascito a uicino fluuio noĩe. Hesa: oppidum fuit sub ditione catinensiũ. Palici: idest ipsi habitatores palicaꝝ: quæ urbs ẽ posita ab oraculi palicorum celebritate breui coaluit. breui periit ut Diodorus. li. xi. antiqtatũ meminit. Dncetius siculoꝝ dux cõdidit. C. Nautio tuilio. L. Minutio carutiano cons. Templũ palicoꝝ illic fuit uetusta religiõe: ac miraculis horrendũ in quo piuri stati obescabant: ideo iurisiurãdi trutina illic posita erat: palicoꝝ fabula sic narratur autore Macrobio. Thalia nympha ioue grauida metu iunonis optauit: ut sibi terra dehisceret factum est: sed ubi uenit tempus maturitatis infantium: quos aluo illa gestauerat reclusa terra est: & duo fratres de aluo Thaliæ emiserunt appellatique sunt palici: quoniam prius in terrã mersi denuo inde regressi sunt. aliqui dicunt etiam post concubitum a ioue commendatam terræ: & illic enixam: Acesta: urbs ab acesto troiano denominata. æneas senes ac debiles in sicilia relinquens urbẽ eis condidit: commendauitque aceste troiano hospiti suo: & urbem in illius gratiam dixit acestam. . Acys: fluuius labitur prope etnam nomen accepit ab Acy puero in ipsum demutato: quem amauit galathea nympha. puer cum urgeretur a Poliphemo in aquam uersus est: & dulci aqua nympham petiit: id est ipsam galatheam maris nympham. Gratam nereida: galatheam a se amatam. Perluit: lauat. Calori: amori. Agrestem: duram & immitem iram Poliphemi.

Et hostem ipsum poliphemũ. Victricẽ: adeptã id quod cupiebat pluere .f. galatheã & illi admiscere. Nec non q potant: describit nũc accolas fluuiorum: ut nactus opportunitatẽ siciliæ flumina celebret: quæ sunt symetus plemmyrius, gela: helotus: Acys: Alabys: hypsa: Achates: uagedrusa: hyppares: pantagya: himeta. Perlucentẽ achatẽ: alludit ad achatẽ lapidẽ pretiosum q in huius fluuii ripis primũ repertus ab eo nomen accepit. Achates sequit Pli. In magna fuit auctoritate nũc ĩ nr̃a reperta primũ in sicilia iuxta flumen eiusdẽ nois. Simetus: fluuius rapido cursu labens p agrũ catinensem fertur in equor; Ouidius Quaque symete tuas accipit æquor aquas. Littora thermarum: thermæ oppidũ ad mare colonia romanorum: ubi comedia primũ repta fuisse tradit̃ autore solino his uerbis. Quicquid sicilia gignit ꝓximũ est his quæ optima iudicant̃ hinc primũ inuenta comedia. Hinc: & cauillatio Inimica ĩ scena stetit: & ideo poeta dicit litora thermarum dotata fuisse ꝑrisca camena: id ẽ ꝑrisca comedia. Himera: fluuius & oppidũ eiusdem nois urbẽ zanclei condiderũt ducibus euclide & sacone: eo etiam uenere multi chalcidenses & exules syracusani lingua ibi peculiaris fuit mixta ex euboica & dorica: sed iura chalcidẽsia habuere nomen a flumĩe ĩpositũ est quod in duas ptes diuidit̃ & singulæ pari ferũt̃ ĩpetu. hec in ortũ: illa in occasum. Eolio: ad occasum ubi sunt eoliæ insulæ.

E t tibi uictricem galathea immiscuit undam
N ec non qui potãt hyspamque alabynque sonoros
E t perlucentem splendenti gurgire achaten
Q ui fontes uagedrusa tuos et pauperis aluei
H ypaten ac facilem superari gurgite parco
P antagyam, rapidique colunt uada flaua simethi
L ittora thermarum prisca dotata camena
A rmauere suos qua mergitur hymera ponto
E olio: nam diuiduas se scindit in oras
N ec minus occassus petit incita qua petit ortus
N ebrodes gemini nutrit diuortia fontis
Quo mons sicania non surgit ditior umbra.
E nna deum lucis sacram dedit ardua dextram.
H ic specus ingentem laxans telluris hyatum
C ecum iter ad manes tenebroso limite pandit.
Q ua nouus ignotas hymeneus uenit in oras.
H ac styguus quondam stimulante cupidine rector
A usus adire diem: mœstoque acheronte relicto
I llicitas egit currum per inania terras.
T um rapta preceps ennea uirgine cessit.
A ttonitos celi uisu lucemque pauentes
I n styga rursus equos et predam condidit umbris.
R omanos petrea duces romana penuit
F œdera callipolis: lapidosique eugion artus
H adrianum hergentumque simul telaque superba
L anigera melite et littus piscosa melatte

Diuiduas oras: diuersas regiones ortũ .s. & occasum. Incita: rapido cursu. Nebrodes: monticulus ex quo oritur himera: quæ postea geminatur. Nebrodes siluosus ẽ & a copia hinulorum qui nebrides dnr̃ nomen accepit autore solio. Diuortia: diuisiones. Enna deũ lucis ĩn excelso loco ac prerupto undique sita est ĩ media ĩsula urbs enna quæ umbilicus siciliæ uocat̃: possidonius dixit autore Strabone duas q̃si maris arces sitas eẽ syracusas uidelicet & erycem. mediã uero ennam ĩminere circũstantibus cãpis, sedes fuit cereris: & proserpinæ insigne naturæ monumentum cuius præcipue meminit Liuius ĩ decade belli macedonici planitiem habet fertilẽ & uarietates florum cõspicuã, adeoque odoribus fragrantẽ ut canes illic obtusas nares habere credant̃: ũde a plutone raptã ꝓserpinam scribũt: campi ennenses omni tẽpore uerni sũt. Oui. ĩ fastis: Grata domus cereri multas ea possidet urbes: In qbus ẽ culto fertilis enna solo nr̃o tpe dr̃ castrũ ẽnæ: ubi totius ĩsulæ cõciliũ a præside hr̃ speluca illic erat p quã plutonẽ asportasse proserpinã fabulant̃: quoniam igitur enna sacra erat cereri & ꝓserpinæ: iõ dicit dextrã ennẽsiũ fuisse sacram lucis dearum. Lucus quippe est ad uenerationem & alicui dicatus numini. Ardua: ĩ arduo loco sita. Laxans: aperiens. Cecũ: occultũ & obscurum. Limite: uia obscura. Nouus hymeneus: pluto qui rapuit proserpinam. Ignoras: superas cum soleat ipse latere apud inferos. Rector: pluto. Diẽ: superas oras: & sub sole. Innania: loca sup terrã. Ennea: proserpina ab enna illi sacra & inde rapta. In styga: ad ĩferos. Petrea: urbs siciliæ & colonia fuit thessalorum qui in petreis hĩtabãt cãpis. In agro petrensi stagnum est serpentibus noxium homini salubre. callipolis oppidũ conditũ a naxiis Eugion: leontini condiderunt. Ouidius libro quinto fastorum. Hinc camarinam adit. Tapsonque eugeaque. Tempe agros habet amenissimos prope fuit cocali regia: ubi Minos periit a cuius militibus minoia condita est quæ ut Liuius ait heraclea est appellata. in saxoso monte situm est oppidum ideo dicit ipsum habere artus lapidosos. hadranum & hergetum oppida fuerunt: unde hadrani & hergetani apud Plinium. Melite: insula siculi maris est uersus aphricam optimum gignit leuconicũ ideo superbam id est nobilem tela dicit: inde etiam catelli ad mulierum delitias afferebantur melitei dicti Ouidius in fastis fertilis est melite sterili uicina cosiræ Insula quam libici uerberat unda freti. Melacte: maritimum oppidum piscationes habebat. Piscosa litrus .i. habens littus piscosum.

Ora cephaledias: cephalediũ oppidum ad mare inter lilybeum: & pelorꝝ in quo tractu etiã sunt: halesa: tyndaris; agathyrna: egesta: & oĩum nobilissima panormus. Procelloso: tẽpestatibus & fluctibus agitato. unde cãpi prope cephaledium aquis marinis obruunť & cete pisces depascunť campos. Horreret: timeret tanq̃ rẽ monstrosam: siue in cãpis ceruleis. i. ĩ mari. Verticis: aquæ gurgitis. Taurominitana: Taurominiũ oppidũ inter pelorum & pachinũ iacet ubi & messana: in ædito loco sitũ. Naxũ uetustas appellauit Thucydides ait chalcidenses duce Theocle incoluisse naxon & extra urbẽ posuisse aram apollini archigeto cui nauigaturi sacrificabant. Strabo dicit zãcleos ex hybla condidisse taurominiũ. colonia deinde fuit romanorꝝ: ante taurominium inquit Strabo. & Messanam charybdis ostendiť profundũ immensum quo inundationes freti mirũ in modũ nauigia trahunt: magnas per circũductões ac uortices precipitata. quibus absorbtis ac dissolutis naufragiorꝝ fragmenta ad taurimitanum litus attrahuntur.

Hæc manus: hi populi supradicti romana signa sequebanť: reliqui fauebãt poenis. Elíseis: carthaginẽsibus. Strõgylos: insula ẽ una ex eoliis in qua ut inquit Strabo eoli domicilium fuisse memoriæ pditũ est. qui fuit rex uentorũ: ideo dicit strongylon perflatã austris: quos ponit pro aliis uentis. quos ut fabulose loquar illic eolus carceř coercebat.

Sedes fascellina diuæ: id monumẽtũ testatur adnauigasse orestẽ cum iphigenia. & pylade in siciliam expiatõis gratia cuius meminit probus ĩ cõmentario bucolicorum. Lucilius. iii. satyrarum: & sæpe quod ãte optasti freta Messanã regina uidebis mœnia tum liparas: fascelitis templa dianæ. fascellis dicta ẽ diana quoniam eius simulacrum in fasce e taurica regione transtulit orestes. Vbi iphigenia & thoas rex lemni tẽplo præerant: & sacris ĩde ad Aricinum lacũ uẽtum est: de rege aricino & ritu sacrorũ dictum ẽ. Thoanteæ: tauricæ dianæ: cuius templo præfuit thoas. Tergemino numero; tribus milibus militum. Fecunda: colonorum copia habundans. unde cum alia oppida dedissent mille ipsa tria dedit milia: phenices negociandi gratia in siciliam nauigauerunt & incoluerunt aliqua oppida interque panormon: quæ deinde fuit grecorum colonia. postea romanorum. clara est ciuitas etiam nostro tempore: & piscatu: uenatu: aucupio: & harundineo melle insignis: hæc omnia syllius tangit & celebrat. Herbesos: oppidum prope hyblam: non longe etiam est naulocha: herbosos inquit non sedit iners: & naulocha non sedit pigra pericli: id ẽ nõ distulit mittere milites ꝑter periculum. Morgentia: oppidum conditum a morgetibus gente itala: sed tempore Strabonis nõ extabat. siculi sicani morgetes siciliam incoluerunt. Marte infido: bello pro carthaginensibus q̃ sũt infidĩ. Amanstra: & Nemeæ grecæ sunt urbes Achei. & archades posuerunt. Amastra colonia est põticæ regionis ubi ẽ amastris urbs in peninsula habens portus ex utraque parte. quam cõdidit & cui nomen dedit. Amastris oxiartis filia uxor dyonisii heracliensis. Nemeæ colonia fuit argiuorꝝ apud quos in peloponneso est Nemeæ sylua ĩter cleonas. & phliuntẽ. Vbi hercules interemit leonẽ. amastra igiť erat comitata uiris nemeis. Thisse: oppidum fuit conditum a siculis: a quo thissimenses apud Pli. Netum: oppidum adhuc retinet nomen mutata una lr̃a. dicitur. n. notum. Mycite: oppidum: a quo micitenses quorũ meminit Plinius. Acheti: Achetũ oppidum sub claro celo & sereno. Liquentis: puri aeris & alludit ad achatem fluuium & lapidem de quibus dictũ est. Drepane: siue drepanũ. nomen impositum uidetur a curuo situ. græci sic appellant curua tela. scribunt aliqui inditum nomen cũ saturnus celo: patri ãputasset uirilia proiecisse telũ hoc ẽ nouaculã. & cecidisse ubi postea drepane fuit condita: Imminet deprano mons eryx clarꝝ ẽ oppidũ etiam nostro tempore. Helorus: fluuius labitur e pachyno inter saxa: & ĩõ clamosus. Triocala: ĩ agro triocalino bellũ seruile maxime fuit: quo siciliã crudelius attriuit quam punica certamina fugitiui duce syro libertatem petebant mox fractis ergastulis ad. lx. milia conuenerunt prætorꝝ castra expugnata. Manlii pisonis lẽtuli hipsei. M. pperna uicit & obsessos ennæ consumpsit. hinc ouãs urbẽ ingressus ẽ. paulo post idẽ incendiũ excitatum est.

Quæque procelloso caphaledias ora profundo
Ceruleis horret campis pascentia cete.
Et qui correptas sorbentem uerticis haustu:
Atque iterum e fũdo iaculantem ad sydera puppes.
Taurominitana cernunt de sede charybdim
Hæc latium manus et laurentia signa mouebat.
Cætera elyseis aderat gens sicana uotis
Mille agathyrna dedit pflataque strongilos austris
Mille thoanteæ sedes fascellina diuæ
Tergemino uenit numero fecunda panormos
Seu siluis sectare feras: seu retibus equor
Vertere: seu celo libeat traxisse uolucrem:
Non herbesos iners: non naulocha pigra pericli
Sederunt: non frondosis morguentia campis
Abstinuit marte infido comitata nemeis
Venit amastra uiris: et paruo nomine tisse
Et netum et micite pubesque liquentis acheti
Sidonias drepane: atque unde clamosus helorus.
Et mox seruili uastata triochala bello

Themio cylix pastor interfecto domino ergastula aperuit. prætoriana castra seruilii & luculli succubuere. M. Aquilius exemplo perpernæ bellū cōfecit: & fame maceratos cœpisset oīs ni metus supplicii fuisset. itaque magna ex pte mortē sibi cōsciuerūt. dux aufugit. Cicero ī. vii. actione in uerrē ait. In triocalino quē locū fugitiui āte tenuerūt. Arabeia: oppidū siciliæ fuit. Ferox: bellicosa. Ietas: oppidū in edito loco sitū cuius meminit Ply. Tabas: oppidū. Cosyra: parua insula prope melitā. Oui. in fastis fertilis est melite sterili uicina cosyre. est ēt cosyra oppidū in sicilia: de quo intelligit. Megara: oppidū inter catinā: & syracusas. Mute nomē est oppidi. Gaulū: insula. Strato ponto: tranquillo mari. Cū sonat halcyones cātu: halcyon ut scribit Pli. auis est paulo amplior passere colorē cyaneo. alterū est halcyonū genus magnitudīe distinguitur. & cantu minor in harundinetis canit. nidificat hyeme mari tranquillo. quartodecimo die edit pullos nidus instar pilæ est ore eminet angusto: ferro resistit: ictu ualido frāgitur. raro se conspici sinit dies ab ea halcyonii uocātur tranqllitatē nidificantes portēdūt siculo præsertī mari. halcionii dies incipiunt. vii. calen. Martii tunc in athlantico mari tranqllitas nota est. si aliquādo fluctu agitatur nidus supuolat halcyon & suaui cantu gemere uidetur & inclinatur hæc halcyon. & hæc halcyones. Ipsa syracuse: anno primo postq̄ chalcidenses condidere naxum archias corinthius pnepos herculis condidit syracusas. Patulos muros: qm̄ ambitus urbis. xx. mil. passuū finiebatur. Ductores: impellebāt ipsos syracusios iactantia quadā uerborū & cōmemoratione pristinæ uictoriæ q̄ habuerant de atheniensibus bello nauali dicebātque nunq̄ captas syracusas: & spectatum ab antiquis esse. ccc. triremes atheniensium mersas in mari. ut ostenderent facile posse romanos pelli longe ipsis atheniensibus gloria nauali inferiores. Facilem impelli: aptam ut moueatur cum nouitate gaudeat imperita multitudo: & nullam habeat constantiam. Vaniloquo ore: iactabundis uerbis. Nunquam hoste intratos muros: scilicet dicebant ipsi ductores impellentes plebem ad resistendum romanis maiores nostri dicebant prælio nauali uicerunt athenienses claros: & superbientes uictoria nauali & prælio quo xerxem uicerunt apd' salamina duce Themistocle. Quattuor arces: quas syracusæ habebāt.

Salaminiacis: athenienses bis auxilio fuerunt catinensibus contra syracusanos qui duce gilippo Lacedemoniæ terrestri prælio uicerunt athenienses mari tentauere fortunam quæ non minus aduersa fuit. c. xxx. naues amisere in portu syracusano: demosthenes dedecus uoluntaria morte fugit. Nicias captus contumelia carceris cladē auxit omnes naues demersæ sunt in mari suadente gilippo. Salaminiacis tropheis: ipsis atheniensibus subnixis clade illata barbaris apud salamina. Eois: quoniam xerxes ab oriente irruit in græciam. Ingenio: natura ipsius portus de quo in ultima actione in uerrem sic scribit Cicero. Non enim portu illud oppidum clauditur. sed urbe portus ipse cingitur ut non abluantur a mari mœnia extrema: sed influat in urbis sinum portus. In hoc portu inquit Cicero atheniensium classis sola post hominum memoriā. ccc. nauibus ui: ac multitudine inuasit: quæ in eo ipso portu: loci ipsius: portusque natura uicta: atque superata est. in hoc portu atheniensium nobilitatis imperii: gloriæ naufragium factum existimatur. Vrbs inuia: ipsæ syracusæ inuiæ atheniensibus multiplici uictoria claris. Vmbram: quam sua amplitudine portus effundebat. uicta fuit classis atheniensium in portu cuius fauces occupauerant naues hostiles & etiam piscatoriæ cymbæ pueris complectæ: ut nullo modo athenienses euadere possent ut scribit Plutarchus in Nicia. Proauis: priscis syracusiis qui spectarunt naues illas demergi ita suadente gilippo. Impune: sine aliquo damno syracusanorum. Athenas subnixas clade regis pharetrigeri: id est ipsos athenienses elatos clade quam xerxi intulerant ad salaminem. Pharetrigeri: xerxis quoniam perse & alii qui sunt ad orientem arcu utuntur. Geniti carthagine fratres: hippocrates & epicides Liuius ait. Acradina quoque primo impetu capitur prætoreique nisi qui intertumultum effugerunt omnes interficiuntur. noxque cedibus finem fecit. postero die serui ad pilleum uocati: & carcere uincti emissi confusaque omnis multitudo hippocratem: atque epicidem prætores creant. Isti ergo inflammabant uulgum: repetitque poeta horum originem. de quibus sic ait Liuius. Hippocrates & epicides nati carthagine.

S idonios arabeia ferox et celsus ietas
E t bellare tabas docilis cosyraque parua
N ec maior megara mute concordibus ausis
I uuere: et strato caulum spectabile ponto
C um sonat halcyones cantu nudosque natantes
I mmota gestat sopitis fluctibus unda
I psa syracusæ patulos urbs inclyta muros
M ilite collecto uariisque impleuerat armis.
D uctores facilem impelli lætamque tumultus
V aniloquo pubem furiabant insuper ore
N unq̄ hoste intratos muros et quattuor arces
E t salaminiacis quātā eoisque tropheis
I ngenio portus urbs inuia fecerit umbram
S pectatum proauis tercentum ante ora triremes
V num naufragium mersasque impune profundo
C lade pharetrigeri subnixas regis athenas
F lammabant uulgum geniti carthagine fratres

Poeni matre genus: sed quos sub crimine pulsus
Vrbe syracusia libycis eduxerat oris
Trinacrius genitor geminaque a stirpe parentũ
Astus miscebant tyrios leuitate sicana.
Quæ cernens ductor: postq̃ immedicabile uisum
Seditio: atque ultro bellũ surgebat ab hoste
Testatus diuos siculorum amnesque lacusque
Et fontes arhetusa tuos: ad bella uocari
Inuitum qui sponte diu non sumpserit hostem
Induere arma sibi: telorum turbine uasto
Aggreditur muros: atque armis intonat urbi.
Par omnis simul ira rapit: certantque ruuntque.
Turris multiplici surgens ad sydera tecto
Exibat: tabulata decem cui crescere graius
Fecerat: et multas nemorum consumpserat umbras:
Armatam hinc igni molem et deuoluere saxa
Certabant: calidæque picis diffundere pestem
Hinc procul ardentem iaculatus lampada cimber
Coniicit: et lateri telum exitiabile figit.
Pascitur adiuto uulcanus turbine uenti
Gliscentẽque trahens turris per uiscera labem
Perque altam molem et turris nascentia tecta:
Scandit ouans: rapidisque uorat trepidantia flãmis
Robora: et ingenti simul exundante uapore
Ad cælum uictor nitentia culmina lambit.
Implentur fumo et nebula caliginis atræ
Nec cuiq̃ euasisse datur: ceu fulminis ictu:
Correptæ rapido in cineres abiere ruinæ
Par contra pelago miseris fortuna carinis.
Nãque ubi se propius tectis urbique tulere:
Qua portus muris pacatas applicat undas:
Improuisa nouo pestis conterruit astu.
Trabs fabre teres atque erasis undique nodis.
Nauali similis malo: præfixa gerebat
Vnce tela manus: ex celso ex aggere muri
Bellantes curui rapiebat in aera ferri
Vnguibus: et mediam reuocata ferebat in urbem:
Nec solos uis illa uiros quin sæpe triremem
Belligeræ rapuere trabes cum desuper actum
Incuteret puppi chalybem: morsusque tenaces:
Qui simul affixo uicina in robora ferro
Sustulerant sublime ratem: miserabile uisu

sed oriundi a syracusis exule auo. poeni ipsi m̃rno gene᷑. ꝑ hos iũcta fuit aĩcitia Annibalis & hieronymi tyranni. nec inuito Annibale apud tyrannũ remanserunt. Sub crimine: qm̃ fuit actus i exilium. Eduxerat: nutriuerat. Trinacrius: siculus. Leuitate sicana: qm̃ siculi leues sũt. poeni aũt astuti. Ductor: Marcellus. Diuos siculoꝝ: proserpinã cererem: mineruã: dianam: palicos: & cætera numia sicanoꝝ. Turris multiplici: describit turrim constructã ingenio archimedis geometria: & scia solidoꝝ inclyti. qui tot milibus romanoꝝ arte obstitit sua: terra marique simul romani oppugnare syracusas cœperũt. illinc hexapylo hinc acradine: cuius murus fluctu alluitur: & tanto ardore irruerũt ut primo impetu cœpissent nisi fuisset ingenium archimedis. Multiplici tecto: frequenti contignatiõe. Grauis: archimedes. Multas umbras: arbores ut turrim erigeret. Armatã molẽ igni: phalaricã de qua dictum ẽ. Cymber: nomẽ militis romani. Telum: ardentẽ lãpada. Labẽ: incendiũ: & sic turris est absumpta igni. Per contra pelago: ex altera pte urbis qua mari alluit᷑. nã Acradinæ murũ q mari alluit᷑ ex quiquceremibus Marcellus oppugnabat & sagittarii funditores. & uelites quoꝝ telũ inhabile ad remitendũ imperitis ẽ uix quemq̃ sine uulnere consistere in muris patiebantur: naues: turres contabulatas: machinamẽtaque alia q̃tiendis muris portabanr. Nouo astu: qm̃ archimedes illud instrumentũ inauditũ excogitauerat. qd' poeta describit. Liuius ait: aduersus hunc naualẽ apparatũ archimedes uariæ magnitudinis tormenta ĩ muris disposuit in eas quæ ꝓcul erant naues saxa ingenti pondere mittebãt. Fabre: ingeniose & per artem. Manus: Liuius ait: quæ propius qdem subibant naues quo interiores ictibus tormentoꝝ essẽt in eas tollendas desuper eminentẽ murũ ferrea manus firmæ cathenæ illigata cum iniecta proræ esset grauique libramẽto plumbi recederet ad solum suspensa prora nauem in puppim statuebat. deinde subito uelut ex muro remissa cadentẽ nauem cum ingenti trepidatione nautarum ita undæ affligebat ut etiã si recta recideret aliquantum aquæ acciperet. ita maritima oppugnatio est elusa; omnisque uis est uersa ut totis uiribus terra aggrederentur. Reuocata: reducta plumbeo libramento. Chalybem: ferream manum ideo ait morsus tenaces. In robora: naues, ꝓpiꝰs muro.

Laxatis:resolutis:& sic nauis magno impetu decidebat in mare. Profundo:mari. Mole:impetu Vnde:aquæ absumerẽt puppim & milites. His super insidiis:describit nunc quædã foramina ab ipso archimede excogitata:nam ut sui uulnere intacti tela in hostẽ ingererent murũ ab imo ad summũ crebris cubitalibus fere cauis ut ait Liuius perforauit per quæ caua pars sagittis pars scorpiõibus modicis & occultis petebant hostẽ. His super:preter hæc. Confundere:emittere:hæc foramina fiunt nostro etiam tempore in muris oblonga & angusta in parte exteriori sed in interiore latiora ut cõmodius tela emittanẽ & hostes ꝓpter os exterius angustũ nocere non possũt.

Per subitum rursus laxatis arte cathenis
Tanta præcipitem reddebant mole profundo
Vt totan haurirent undæ cum milite puppem.
His super insidiis angusta foramina murus.
Arte cauata dabat: per quæ confundere tæla
Tutum erat opposito mittentibus aggere ualli.
Tum sine fraude labos arcta ne rursus eodem
Spicula ab hoste uia uicibus contorta redirent.
Calliditas graia atque astus pollentior armis
Marcellum tantasque minas terraque marique
Arcebat:stabatque ingens ad mœnia bellum.
Vir fuit isthmiacis decus immortale colonis.
Ingenio facile ante alios telluris alumnos,
Nudus opum:sed cui cœlũ terræque paterent.
Ille nouus pluuias titan ut proderet ortu
Fuscatis tristis radiis:ille hæreat:anne

Opposito aggere ualli.i.opposito uallo romanorũ.i. tutũ erat syracusis tela emittere in uallum & propugnacula romanoꝝ p illa foramina. Nec sine fraude labos.s.erat labor ille archimedis inquit erat cũ fraude qm̃ iõ talia excogitauit foramina ne hostiũ tela per illas angustias remitti possent. Vicibus: p uices remissa. Pollentior: potentior qm̃ archimedes solus arte sua & ingenio romanis obstabat & eos ludificabaẽ. Terra:nãq ea quoque ps ut ait Liuius: omni apparatu tormentoꝝ instructa erat hieronis impensis curaque p multos ãnos archimedis unica arte. Vir fuit isthmiacis:describit poeta archimedẽ syracusiũ de quo Liuius: romani urbẽ cœpissent nisi unus hõ syracusis ea tẽpestate fuisset archimedes: is erat unicus spectator cœli syderũque mirabilior tñ inuentor ac machinator bellicoꝝ tormẽtoꝝ operũque qui ea quæ hostes ingẽti mole agerent ipse pleui momento ludificareẽ. Isthmiacis:syracusiis ab isthmo corinthio unde habuerũt originẽ syracusæ. Facili ingenio:apto ad oĩs disciplinas & potissimũ mathematicas. Nudus opũ:nõ habebat bona fortũæ sed aĩ quæ longe ꝑstabiliora sũt & per se expetendæ cũ diuitiæ ob aliud expetanẽ. Cœlũ terræque paterẽt:Mathematica scĩa habet q̃tuor ptes: Arithmeticã:Geometriã:Musicã:& Astrologiã:quas poeta dicit caluisse archimedẽ. Arithmetica ẽ quæ rõnes:affectus:affinitatesque inter se nũeroꝝ docet:sub q̃ collocaẽ musica.nã ubi arithmeticus nũeros absolute cõsiderat atque seiũctos ab oĩ materia sensibili musicus numerũ ut sonoꝝ sibi subiicit:affectusque eius cõsiderat sub quo ẽt & his q demulcet aures cõcẽtu musicus collocaẽ. Geometria est quæ uniuersã magnitudinũ naturã figurarũque explicat:cuius prima fundamenta Pythagoras iecit:& arithmeticã in artem disciplinãque redegit. Sub geometria collocaẽ perspectiua quæ considerat lineas nõ absolute sed uisibilitãtis ita dicam ratione:nam arithmeticus & geometra puri mathematici formas sensibiles a materia pœnitus separãt:geometria.n. considerat lineas:puncta:superficies:seu plana corpora separata oĩo a materia uisibili.Astrologia uertatur circa numeros & magnitudines non oĩo abstractas ut arithmetica & geometria sed ita accõmodatas ad corpora cœlestia quæ sensui subiiciunẽ:ex qbus patet arithmeticã & geometriã puras esse mathematicas:reliq̃s uero duas non puras sed partim mathematicas partim naturales ut Aristoteles in naturalibus uideẽ asserere. hæc oĩa Syllius cõplexus ẽ: sed præcipue ualebat archimedes scĩa solidoꝝ & tormẽtoꝝ conficiẽdoꝝ arte quibus in bello utimur sed hæc ad geometriã referunẽ opus quippe est mensuris & figuris quibus ipse geometra utiẽ. Cui cœlũ:& sic innuit astronomiã astrologiãque. Terræ:innuit geometriã. Paterent:manifesta essent oĩa quæ cœlo continenẽ,callebat inquit per geometriã metiri terras. Ille nouus titan:cognoscebat ex ortu solis an esset futura pluuia & hæc est astrologia nautica & pratica:ita dicã rustici quadã assuetudine aspicientes qualitatem cœli & solis futuras tempestates ꝓuident signa solis occidentis orientisque & etiam lunæ.Virgi.cecinit in georgicis & Plinius non omisit. Proderet.significaret. Tristis:non lucidus sed fere pallidus. Hæreat anne; glebus terræ non pendet:sed hæret & fixus est in medio firmamenti & in loco suo cum ipsa terra grauissimum sit elementum.Ignis ob leuitatem supremum obtinet locum:duo sunt media aer & aqua. aer comparatione aquæ leuis est & sic supra aquã & infra etherẽ:& aqua subest aeri:est aũt leuior q̃ sit terra & iõ est super ipsam sed non totam operit prouidentia diuina ut.s.animalia uiuere possint. Aliqui dixerũt terram esse suspensã:sed ut dixi est in loco suo nec potest naturaliter moueri:ascẽderet.n.si mouetur quod ẽ absurdissimũ nisi fiat motu uiolento cũ oĩa grauia sua natura deorsũ ferant.unde ait Cicero in prima tusculana:Tum globũ terræ eminentẽ e mari fixũ in medio uniuersi mũdi loco.

Pendeat instabilis tellus: cur foedere certo
Hunc affusa globum tethys circũliget undis:
Nouerit atque una pelagi lunæque labores
Etpater oceanus qua lege effunderet æstus.
Non illum mundi numerasse capacis harenas
Vana fides puppes etiam constructaque saxa
Fœminea traxisse ferunt contra ardua dextra.
Hic dũ italum ductorẽ astu teucrosque fatigat
Adnabat centum late sidonia uelis
Classis subsidio: et scindebat cerula rostris.
Erigitur subitas in spes arethusia proles.
Adiungitque suas portu progressa carinas:
Nec contra ausonius tonsis aptare lacertos
Addubitat. mersisque celer fodit æquora remis.
Verberibus torsere fretum: salis icta frequenti
Albescit pulsu facies perque æquora late
Spumat canenti sulcatus gurgite limes
Insultant pariter pelago: at neptũnia regna
Tempestate noua trepidant: tũ uocibus æquor
Personat: et clamat scopulis clamoris imago.
Ac iam diffusus uacua bellator in unda
Cornibus ambierat patulos ad prælia fluctus.
Nauali claudens humentẽ indagine campum
At simili curuata sinu diuersa tuebat
Classis: et arctabat lunato cerula gyro
Nec mora terrificis seuæ stridoribus æris
Pet uacuũ late cantu resonante profundum
Incubuere tubæ: quis excitus æquore triton
Expauit tortæ certantia murmura conchæ
Vix meminere maris: tam uasto ad prælia nisu
Incumbunt proni: positisque in margine puppis
Extremæ plantis nutantes spicula torquent.
Sternitur effusis pelagi media area telis
Celsaque anhelatis exurgens ictibus alnus
Cerula nigranti findit spumantia sulco.
Ast aliæ laceræ atque incussi roboris ictu
Detergent remos: aliæ per uiscera pinus
Transmissis ipso retinentur uulnere rostris

Fœdere certo: lege: nã deus gloriosus opifex uniuersi circũ dedit mari terminũ suũ & legẽ posuit aquis ne transirẽt fines suos. Affusa thetis: ipse oceanus fusus circum terræ globũ. Pelagi & lunæ labores: qm̃ motus lunæ & affectus ẽ causa æstus ipsius oceani qui crescit & decrescit ut dictũ est. luna etiã circa ꝑpriũ defectũ laborat inquit Macrobius non accipiendo solis lumen cuius beneficio noctẽ colorat: quod sciens Vir. disciplinarũ omniũ peritissimus ait: Defectus solis uarios lunæque labores.

Aestus: ipsius maris ebullitionem & incremẽtũ. Pater: sic Vir. oceanũ patrẽ rerum dixit ex illoꝝ opinione qui putauerũt aquam fuisse principiũ generationis. i. ipsam humiditatẽ cũ ex calido & humido omnia ꝑcreent. Nũerasse harenas: nũc innuit Arismethricã quæ uersat circa nũeros. Capacis: magni.

Puppes etiã: nunc innuit scientiã solidoꝝ quæ bellica conficit tormenta & q̃ ingentia pondera artificiose fœminea manu trahunt ut Archimedes saxa cõstructa & puppes per aduersa mõtis trahebat nullis pœne uiribus. Ductorem: marcellũ. Teucros: romãos. Fatigat: ludificatur sua arte archimedes. Sidonia classis: describit nũc pugnã naualẽ: sed a liuio dissentit qui sic narrat: Sub idem fere tẽpus & naues longæ quinque & .l. carthaginensiũ cũ bomilcar classis præfecto in magnũ portũ syracusiũ ex alto decurrerũt & romana classis .xxx. quinqueremes legionẽ primã panormi exposuere & bomilcar simul parum fidens nauibus suis duplici facile nũero classe aduẽtantibus romanis simul inutilem moram cernẽs nil aliud ab suis q̃ inopia aggrauari socios uelis ĩ altum datis in aphricam transmisit Syllius canit acerrimã pugnã & romanoꝝ uictoriam prælio nauali. Erigitur: attollit animos. Arethusia: syracusia proles & iunxit naues suas cũ nauibus pœnorũ.

Tempestate noua: trepidabant maria nouo impetu nauiũ expedientiũ se ad pugnã. Imago: ipsa eccho. Cornibus: nam structa erat classis eo modo ut extenderetur in gyrum tanq̃ cornua quæ milites nostri temporis appellãt alas. i. acies ambientes exercitũ hostilẽ. Indagine: cursu. Simili sinu: paribus cornibus. Tortæ conchæ: qm̃ triton concha marina personat quæ torta est. Media area: spacium quod erat inter utrãque classem. Alnus: nauis. Anhelatis: ictu remorum cum labore ac anhelitu remigantium: & sic naues uidebantur uolare remis impulsæ. Ast aliæ: describit naues inuicem concurrentes & frangentes remos attritu & collisione laterum & rostris se mutuo perforantes: ob quod innexæ retinebantur nec poterant diuelli. Incussi: adacti in nauem hostilem. Detergent: elidunt & frangunt.

Quo retinent: medias inter sublimior ibat
Terribilis uisu puppis qua nulla per omne
Egressa est libycis maior naualibus euum.
Sed quater hæc centum numeroso remige pontũ
Pulsabat tonsis ueloque superba capaci
Cum rapidũ hauriret boream: et cornibus omnes
Colligeret flatus: lento se corpore agebat:
Intraret fluctus solis si pulsa lacertis:
Procurrunt leuitate agili docilesque regentis
Audiuisse manũ latio cũ milite puppes
Has ut per leuum uenientes æquor himilco
In latus obliquas iussamque incurrere proram
Conspexit: propere diuis in uota uocatis
Aequoris: intento uolucrem de more sagittam
Assignat neruo: atque oculis librauit in hostem
Et calamo monstrauit iter: diuersa relaxans.
Brachia deduxit uultu comitante per auras
In uulnus telum: et residentis puppe magistri
Affixit plectro dextrã: nec deinde regenda
Puppe manus ualuit flectenti immortua clauo
Dumque ad opẽ accurrit ceu capta nauita puppe
Ecce iterum fatoque pari neruoque sagitta
In medium perlapsa globũ transuerberat ictu
Orba gubernacli subeuntẽ munera taurum.
Irrumpit cumana ratis: quã corbulo ductor
Loetaque complebat stabiarum littore pubes
Numen erat celsæ puppis uicina dionæ
Sed super ingestis propior quæ subdita telis
Bella capessebat: media subsedit in unda:
Dimisitque fretum: clamantẽ spumeus ora
Nereus implet aquis: palmæque trahẽte profũdo
Luctantum frustra sũmis in fluctibus extant.
Hic audax ira magno per cerula saltu
Corbulo transgressus: nã textã robore turrim
Appulerant nexæ ferri cõpage triremes.
Euadit tabulata super flãmaque comantem
Multifida pinũ celso de culmine quassat.
Inde atros alacer pastosque bitumine torquet
Aduentante noto pœnorũ aplustribus ignes.
Intrat diffusos pestis uulcania passim

Quo retinẽt: naues perforatæ rostris detinebantur tali uulnere & inuicẽ hostiles & uulnerantes detinebant. Sublimior ibat puppis: describit nauem himilconis quæ ob sui magnitudinẽ quadringentos remos habebat. Tonsis: remis. Cornibus .s. antemnarũ quæ uela sustinẽt. Lento robore: tarda mole q̃uis plena essent uela propter sui magnitudinem non plus mouebatur q̃ si solis remigantiũ ictibus impelleretur.

Agili leuitate: quia triremes erant romanæ quæ facile uoluebant̃ ab illo qui clauũ regit, irruebant igitur puppes romanæ in naues pœnorũ graues. Regẽtis: magistri tenentis clauũ .i. temonẽ.

Incurrere .s. in suam nauim qua himilco uehebatur; hic numine inuocato sagitta clauo affixit manũ gubernatoris: inde uulnerauit taurum subeuntẽ munus gubernatoris prius uulnerati: qđ cum corbulo uidisset impulit suam nauẽ & suis auxilio fuit. Calamo: sagittæ. Vir. pariterq; oculos telũque tetendit.

Vultu comitante: qm̃ ꝓsequebat̃ oculis emissã sagittã. Deduxit: imisit. Magistri: regentis clauũ. Plectro: clauo & temoni quẽa similitudine quia manu tenet̃ plectrũ appellauit queamodum plectrũ mouet̃ fides citharæ. Immortua: affixa clauo ut munus regẽdi obire non posset. Orba: priuata suo rectore

Littore stabiarũ: stabiæ uetus cãpaniæ oppidũ deletũ bello syllano patria huius corbulonis: & alludit poeta respiciens ad tpa sua ad illũ corbulonem qui tpe neronis armeniæ præfuit. Vicina dionæ: uenus quã uicinã dixit propter templũ ueneris quod erat in eryce mõte siciliæ. Sed sup ingestis: sensus: illa nauis romana quæ ꝓpior erat naui himilconis & magis sub ictu mersa est & uix extarent manus nautarũ tũc corbulo ascẽdens sup̃ma tabulata nauis ignẽ iaculatus est in nauẽ himilconis dolens uicẽ suorũ qui mergebant̃. Subsedit: mersa est. Damnatũ: qđ romani tunc dãnabant cũ nauis mergeret̃. Palmæ Luctantũ: manus nautarũ q luctabãtur aquis sed frustra ipsũ quippe ꝓfundũ eos trahebat. Nereus: ipsum mare; numen pro mari ponitur. Extant: apparent. Hic: tunc cum cerneret casum suorum corbulo. Magno saltu: quia insiluit in turrim nauis quæ subsederat & ipsa turris erat connexa alteri cathenis ut non possent auelli; hoc etiam fit nostro tempore. Appulerant: coniunxerant copulauerãt. Nexæ: illigatæ. Cõpage ferri: cathenis. Comãtẽ: accensã.

Pastos: nutritos bithumie qđ ardet ut dictũ ẽ & nascit̃ i asphaltite lacu iudeæ. Noto: uẽto auxiliante: aplustria sunt ornamenta nauiũ: fori sunt tabulata nauiũ per quæ propugnatores cursitant.

Atquê implet diſperſa foros trepidatur omiſſo
Summis remigio: ſed enim tam rebus inarctis
Fama mali non dum tanti penetrarat ad imos.
Atrapidus feruor per pingues unguine tedas
Illapſus flammis uictricibus inſonat alueo
Qua non dum tamen intulerat uim dardana lãpas:
Parcebatque uapor: ſaxorum grandine dirus
Arcebat; fatumque ratis retinebat himilco
Hic miſer igniferam dum uentilat aere pinum
Murali ſaxo per lubrica ſanguine tranſtra
Voluitur in fluctus lichei uulnere cidnus.
Fax nidore graui fœdauit cominus auras.
Ambuſto inſtridens pelago: ferus inde citatum
Miſſile adorata contorquet ſabrata puppe
Ammon numen erat libycæ gentile carinæ.
Cornigeraque ſedens ſpectabat cerula fronte
Fer pater afflictis fer ait garamantice uates
Rebus opem: inque italos da certa effundere tela.
Has iuter uoces tremulo uenit agmine cornus:
Et neptunicolæ tranſuerberat ora telonis.
Vrgebat nihilo leuius iam in limine mortis
Quos fuga præcipites partem glomerarat in unam
Puppis adhuc uacuam tedæ: ſed proxima curſu
Fulmineo populatus ineuitabilis ardor
Correptam flammis inuoluit ouantibus alnum
Primus ope equorei funis delapſus in undas
Qua nondum ſtygios glomerabat mulciber eſtus
Ambuſtus ſocium remis aufertur himilco
Proxima nudarunt miſerandi fata bathonis
Deſertam ductore ratem: bonus ille per artem
Crudo luctari pelago: atque exire procellas.
Idem quid boreas quid uellet craſtinus auſter
Anteibat: nec peruigilem tu fallere uultum
Oſcuro quanuis curſu cynoſura ualeres.
Is poſtq̃ aduerſis nullus modus accipe noſtrum
Ammon ſanguinem ait ſpectator cladis iniquæ
Atque acto in pectus gladio dextra deinde cruorẽ
Excipit: et large ſacra inter cornua fundit.
Hos inter daphnis deductum ab origine nomen

ſummis: ab his q erãt ĩ prima pte nauis. Arctis: periculoſis. Ad imos: ad eos q erant ĩ ima parte. Vnguine: ũctione picis: & bithuminis unguẽ dicitur ab ungendo. Alueo: carinæ nauis: & id dixit tepidaꝰ a ſummis quia nõdũ ignis deſcenderat ad carinã; & illos qui erãt ſub primis tabulatis. Dirus; crudelis urgẽte piculo; & horrendus nouitate mali. Fatũ; incendiũ & excidiũ. Cydnus: immittẽs facẽ ĩ nauẽ hoſtilem ĩterficiẽ a lycheo: & ĩ mare cadit. Murali; magno. lubrica dicunꝰ loca in quibus non poſſumus firmare pedes; tranſtra ſunt nauiũ ſedilia ĩtranſuerſum locata. Nidore graui; fetore propter picẽ ac bithumen. Auras: aerẽ. Sabrata; erat pœnus nomen deductũ ab oppido ſupra dixit Sabrata tũ tyriũ uulgus hic immiſit haſtã qua telonẽ confecit cũ prius iouẽ hãmonẽ imploraſſet qui erat depictus in puppi. Gentile numen; qm̃ nauis erat libyca: & ipſe hammon libycus: & illic colebaꝰ ſub effigie arietis. Sedens: locatus in puppi cornigera imagine. Vates; qm̃ dabat illic reſponſa ut dictũ eſt. Certa inferẽtia ictũ. Cornus: haſta ex corno arbore. Neptunicolæ; incolentis mare. nam capreas incolebat; & alludit poeta ad Telonẽ qui capreis regnauit. Vrgebat; ſenſus & ordo. puppis humilconis flagrãs urgebat ipſos nautas iã ꝓpe mortem coactos ĩ eã ptem; quæ nõdum ardebat. humilco tandẽ ſemiuſtus per funẽ euaſit. Nihilo leuius; non minus q̃ ãte: q̃uis ille iouẽ nauis numen imploraſſet. Vacuã tedæ: ſine incẽdio. Proxima: uicina illi parti adhuc ĩtactæ igni. Curſu fulmineo; celeri ĩſtar fulminis. Ouãtibus; uictricibus totã quippe nauim iã occupauerãt. Stygios; peſtiferos. Sociũ: ſocioꝶ q cũ remis exceperũt. Batonis: qui erat rector nauis quẽ a peritia gubernandi laudat. Crudo: procelloſo: & cõcitato. Luctari; pugnare ꝑartẽ nauigãdi; & nauticã ſollertiam. Exire: euadere igenio & induſtria. Anteibat: ꝓuidebat. longa nauigandi experiẽtia edoctus. Peruigilẽ; diligentẽ uultũ & optimũ iudiciũ in cognoſcẽdis ſtellis; & ſignificationibus. Cynoſura; urſa maior nunc dicitur tramontana. adeo inquit callebat nauigandi artem; ut ĩ maximis obſcuritatibus cum cœlum & ſydera nõ uiderentur nunquam a cynoſura deciperetur. Nullus modus; nullus finis incendii. Impie locutus in iouem hammonem ſe interfecit. Cornua; iouis hammonis; qui erat in effigie arietis. Hos ĩter daphnis; filius mercurii ex nympha autore Diodoro Thermitanus fuit & educatus ĩ mõtibus ſiciliæ q̃ erii uixitque ĩter paſtores nomẽ accepit a ſylua lauri ĩ q̃ ẽ natus. carmẽ bucolicũ iuenit. iõ Vir. ĩ ſuis buco. daphnĩ ſæpius iculcauit ab apolliẽ fiſtulã accepit. In agro thermitano ut ſcribit ſolinus locus ẽ harũdinũ ferax; quæ ad fiſtulas optime ſunt ad hunc daphnin poeta alludit;

Marmore: mare: id ē propter mare reliquit syluas. Princeps generis: primus ille daphnis filius mercurii inuentor bucolici carminis. Intra pastorem: inuito pastorali castalius fons parnasi musis sacer. Castalia: phebea. Dexter: fauens & propitius. Syren: de syrenibus dictum est: quæ suauissime cantabant. daphnis tamen eas superabat. In æquore: quoniam habitabant insulas e regione ad surrentum. Eodem tempore: quo canebat daphnis. Scylei canes: quoniam scylla monstrum marinum in freto siculo tenus inguine habet canes latrantes. Stetit: non absorbuit aliquid. Atra: obscura uorago quæ in freto siculo dicitur charybdis. cyrce apud Homerum. xii. odysse. sic monent ulyssem duo sunt scopuli. caeumen mōtes exuperat in quod nemo mortalium ascēdit unquam. In medio scopulo spelunca erebi īstar. habitat illic scylla mōstrum immane: cui præter deum occurreret nemo. aspectu tristis. xii. habet pedes: cola prælonga sex. totidem capita. dentes triplici serie pectinatos capita exerens beluas ingentes piscatur: & paulo post. Tremenda charybdis ter nigrantē undam & absorbet & eructat: cum attrahit aquam caueto. nam ne ipse quidem Neptunus liberare te posset ad scyllam impelle nauim. sex ex tuis tantum deuorabat quos perdere satius est q̃ ōis charybdis: ut fabulæ uolūt femina uoracissima fuit: quæ boues herculis fertur rapuisse & ideo a ioue fulmine icta est & ī mare deiecta conuersaque in monstrū: quod omnia uorat & absorbet. scylla ē uersus italiam charybdis autem uersus siciliam. Cyclops: polyphemus. Lentus: ociosus. Iubila: cātilenas: & carmen.

Progeniem: hunc daphnin ab illo antiquo progenitum consumpsit ignis.

Aequore: aqua quæ non permittebat: ut statim igni absumeretur. Qualis oilides: ut aiax oileus quem pallas fulmīe perdidit. Medius aluí: id est trāsfoxus per mediam aluum. loquutio est syllii. dixit enim in primo uolumine: cōcidit exacti medius per uiscera teli. Marmarides: libycus. Rigido: duro rostro nauis. Ductor rheteius: marcellus romanus. Seuis: magnis & ualidis ictibus remorum. Eoliden: pronepotem eoli.

Ephebos: pueros in prima adolescētia Leui: sinistri & aduersi. Feruida: calentia martis ardore. Nec maturus: nō dum plane aptus armis & bello. Chimera nauis: in qua erat chymera pro insigni. est etiam nauis apud Virgilium. Rutula: romana. Garamantidæ: libyca naui. Turrigeæ: pceræ staturæ.

Antiqua fuit infoelix cui linquere saltus
Et mutare casas infido marmore uisum.
At princeps generis quanto maiora parauit
Intra pastorem sibi nomina: daphnin amarunt
Sicilides musæ: dexter donauit auena
Phoebus castalia: et iussit proiectus in herba
Si quando caneret letos per prata per arua
Ad daphnim properare greges: riuosque silere:
Ille ubi septena modulatus harundine carmen
Mulcebat siluas: non unquam tempore eodem
Syren assuetos effodit in equore cantus.
Scylei tacuete canes stetit atra charybdis:
Et letus scopulis audiuit iubila cyclops.
Progeniem hauserunt et nomen amabile flammæ.
Innatat ecce super transtris fumantibus asper
Ormytos: ac longam sibimet facit equore mortem.
Qualis olides fulmen iaculante minerua
Surgentes domuit fluctus ardentibus ulnis.
Transfigitur ualida medius dum se alleuat alni
Cuspide marmarides scyron pars subnatat unda
Membrorum. pars extat aquis: totumque per equor
Portatur rigido miserandum immortua rostro.
Accelerant puppes utrinque: atque ora ruentum
Sanguinei feriunt remorum aspergine rores.
Ipse adeo seuis ductor rheteius ibat
Pulsibus et ualido superabat remige uentos.
Quam rapidis puppem manibus frenare lileus
Dum temptat seua truncatur membra bipenni,
At fert herentes trabibus ratis incita palmas.
Sicania eoliden portabant transtra podetum
Hic euo quanq̃ nondum excessisset ephebos:
Seu leui traxere dei: seu feruida corda:
Nec sat maturus laudum bellique cupido
Arma puer niueis aptarat picta lacertis.
Et freta gaudebat celsa turbare chimera:
Iamque super rutula super et garamantide pinu
Ibat ouans melior remo: meliorque sagitta.
Et iam turrigerum demet serat equore nessum.

Heu puero male suada rudi noua gloria pugnæ.
Dum cristam galeæ trucis exuuiasque precatur
De duce marcello superos temerarius hasta
Excepit raptim uulnus letale remissa
Proh qualis seu splendentem sub sydera nisu
Exigeret discum:iaculo seu nubila supra
Surgeret:aligeras ferret seu puluere plantas
Vix tacto:uel dimensi spatia improba campi
Transiret uelox saltu:docuere labores.
Sat prorsus sat erat decoris discrimine tuto
Sat laudis:cur facta puer maiora petebas:
Illum ubi labentem pepulerunt tela sub undas
Ossa syracusio fraudatum naufraga busto
Fleuerunt freta:fleuerunt cyclopeia saxa.
Et cyanes et anapus et ortygiæ arethusa
Parte alia præses puppem tyberinus agebat
Quaque ferebatur ductor sydonius io
Concurrunt iniecta ligant hinc uincula ferri
Atque illinc steteruntque rates ad prelia nexæ
Nec iaculo:aut longe certatur harundine fusa.
Cominus:et gladio terrestria prelia miscent.
Perrumpunt itali qua cedes prima reclusit:
Monstrauitque uiam uastas et mæla cathenas.
Hortatur socios et uincla abrumpere ferri
Aeparat hostili resoluta puppe receptos
Auehere et paribus pelago deducere ab armis.
Etneo polyphemus erat nutritus in antro.
Atque inde antiquæ nomen feritatis amabat.
Vbera prebuerat paruo lupa.corporis alti
Terribilis moles:mens aspera:uultus in ira
Semper:et ad cedes cylopeia corde libido.
Isque relaxatis mēbrorum pondere uinclis
Impulerat puppim:et mergebat gurgite tonsas.
Duxissetque ratem:pressa laronius hasta
Nipropere duro nitentem exurgere uelox
Affixet transtro:uix morte incepta remittit.
Nanque manus seruat dum suetos languida ductus
Ignauum summa attraxit super æquora remum:
Percussi cuneo poeni dēsentur in unum.
Quod caret hoste latus:subito cum pondere uictus.
Insiliente mari submergitur alueus undis.
Scuta uirum cristæque et inerti spicula ferro

Male suada:quæ male suadebat. Rudi:imperito.non enim callebat bellādi disciplinam.appetebat quippe impossibilia exuuias.s.marcelli.& ideo erat imprudens & nimius in uoto. Trucis:horrendæ. Pro qualis:describit poeta studia huius poderi. Qualis:q̄ pulcher:q̄ nitidus & cōspicuus cum luderet disco. discus est pila ænea rotunda siue ex alio metallo quæ in altum iacitur. Splēdētem:politum. Exigeret:emitteret ī altum. Aligeras:ueloces in cursu. Improba:magna. Flatu:uno spiritu. Docuere labores:antiqui & maxime cretenses & spartani ex disciplīa lycurgi & Minois laboribus erudiebant iuuentutem:& sic romani in campo martio in quo fiebāt etiam exercitatiōes armiferæ quæ arma campestria appellantur.Horatius Ludere qui nescit campestribus abstīet armis. Tuto discrimine:exercitationibus uariis;quibus censebatur sine periculo. Fraudatum ossa:id est cuius ossa erant fraudata sepulchro.modus est loquendi.cyane & anapus fontes sunt in agro syracusano.Arethusa ē fons ortygiæ paruæ insulæ ante syracusas. Præses:qui naui præerat. Io:est interiectio lætantis & bacchātis. Terrestria:ac si in terra essent:nauibus inuicem implicitis

Perrumpunt:insiliunt in nauem hostilem. Reclusit:aperuit quoniam cedibus aperuerunt sibi uiam.Mela nomen proprium illius qui hortabatur socios abrumpere uincula:ut receptos romāos in alto remotius obtruncarent.polyphemus uastus corpore cum nauim impellere cepisset ab laronio interfectus est.

Diducere:separare. Lupa:alludit ad illum antiquum polyphemum q̄ fuit a lupa nutritus. Cyclopeia libido:efferatus appetitus cædis. Corde:aīo multū refert quo quis lacte nutriatur.nā quēadmodum uis & natura seminis ad fingendas animi:corporisque similitudies ualet sic ad eandem rem ut ait phauorinus lactis quoque īgenia & proprietates ualent quod in bestiis animaduertitur. non mirum igitur si ferinum animum habebat polyphemus ferino lacte altus.

Relaxatis:solutis uinculis quibus alligata erat nauis. Tonsas:remos:idest remigabat:quod uix morte remisit. Ductus:motus remorum. Somno:morte nam mors ē perpetuus somnus.Ignauū:inutilē. Cuneo multitudine:& sic nauis ea parte in qua erant coacti mersa ē.

Inerti:inutili:quoniam mergebantur nullo uulnere hosti illato.

Tutellæque deum fluitant:hic robore fracto
Pugnat inops chalybis:seseque in prelia rursus
Armat naufragio:remis male feruidus ille
Festinat spoliare ratem:discrimine nullo
Nautarum interdum conuulsa sedilia torquens
Non plectro ratis aut frangendæ in uulnere proræ
Pascitur:et pelago repetuntur nantia tela.
Vulneribus patulis intrat mare:mox sua ponto
Singultante anima propulsa refunditur unda
Nec desunt qui correptos amplexibus arctis
Immergant pelago:et iaculis cessantibus hostem
Morte sua perimant:remeantum gurgite mentes
Crudescunt:ac pro ferro stat fluctibus uti.
Haurit sanguineus contorta cadauera uertex.
Hinc clamor:genitus illinc:mortesque:fugæque.
Perfusum bello feruet mare:fessus acerbis
Terga fuga celeri libyæ conuertit ad oras.
Exigua sese furatus himilco carina
Concessere mari tandem graiusque libysque
Etiam captiuæ uinclis ad littora longo
Ordine ducuntur puppes flagrantibus alto
Stant aliæ tedis splendet lucente profundo
Mulciber:et tremula uibratur imagine pontus.
Ardet nota fretis cyane:pinnataque siren.
Ardet et europe niuei sub imagine tauri
Vecta ioue:ac prenso tramittens equora cornu.
Et quæ fusa comas euruum per cerula piscem
Nereis humenti moderatur roscida freno
Vritur undiuagus phyton:et cornigere ammon.
Et quæ sidonio uultus portabat elisæ
Bis ternis ratis ordinibus grassata per undas:
Acuinclis trahitur cognata in littora anapus.
Gorgoneasque ferens ad sydera pegasus alas.
Ducitur et libycæ puppis signata figuram.
Et triton captiuus et ardua rupibus etnæ
Spirantis rogus enceladi:cadmeaque sidon.
Nec mora quin trepidos hac clade irrumpere muros
Signaque ferre deum templis iam iamque fuisset
Ni subito importuna lues:inimicaque pestis.
Inuidia diuum:pelagique labore parata
Polluto miseris rapuisset gaudia coelo.

Tutelæ deũ:numĩa ĩ quoꝝ tutela erat nauis. Hic:aliquis pugnat fractis remis cũ nõ habeat ferrũ. Torquẽs:ĩmittẽs ĩ hostẽ. Non pascit̃:nõ satiatur accipere fragmẽta. carinæ ẽt accipiebãt tela quæ uaga ferebãtur aquis. Vulneribus:ingrediebat̃ aqua ꝑ uulnera pugnãtũ ĩde aqua pellebat̃ ab aĩa iã singultante. Remeantũ:emergentiũ ab imo:ad summitatẽ maris. Stat:placet uti aqua cũ non possent uti ferro. Acerbis:aduersa fortuna himilco exigua carina salutẽ sibi cõparauit:ĩ libyamque trãsmisit. Grauis:syracusanus oriundus a corintho.

Libyx:carthaginẽsis.romani captiuas puppes abduxerũt.illas uero ĩcẽderunt quæ adduci nõ poterãt & ignis resplẽdebat in undis. Mulciber:ignis. Cyane nomen ẽ nauis a fonte. Pẽnata: uelox hñs syrenem pro ĩsigni. Europe:nauis ĩ qua erat imago europæ filiæ agenoris uectæ a ioue uerso ĩ tauꝝ ex phenicia ĩ cretã insulã:& europæ nomen dedit tertiæ orbis parti. Aequora: maria. Nereis:nauis ĩ qua erat nereis depicta moderãs delphinũ freno. Curuũ:qm̃ delphinus curuũ habet dorsum. Phiton nauis ĩ qua erat depictus phiton serpens quẽ apollo ĩteremit. Elisæ:didonis nomina sunt nauiũ ab imaginibus. Grassata:quæ pugnauerat sex ordinibus remoꝝ. Anapus:nauis ab anapo fonte syracusani agri.iõ ait cognata littora. Pegasus:nauis a pegaso alato equo quo uectus dr̃ pseus cũ medusam gorgonẽ ĩteremisset.libya a puella noĩata ẽt:cuius imago nũc erat ĩ naui. Regus:appositio ẽ sub erna sepulrus erat enceladus ut fabulæ canũt. Cadmea:qm̃ apud sydonẽ regnauit cadmus. Nec mora:captæ inquit fuissent syracusæ post naualem pugnã ni pestis ꝓhibuisset. Iã iam:statim.

Importuna:pniciosa & ĩpediens romanoꝝ oportunitatẽ potiũdæ urbis. Lues: pestis. Labore:ꝑ laborẽ quẽ passi fuerant ĩ bello nauali & ipsa cadauera ĩfecerãt aerẽ unde lues tanta exarserat. Inuidia deũ:q inuidebant romanis celerẽ uictoriã. Miseris:romanis tali peste afflictis. Polluto cœlo:corrupto aere. Liuius ait accedit & pestilẽtia cõe malum quod facile utroꝝũque aĩos auerteret a belli cõsiliis.nã tẽpoꝝ autũni & locis natura grauibus multo magis extra urbẽ q̃ ĩ urbe ĩtolerãda uis æstus.ꝑ utraque castra oĩum fere corpora mouit & primo tpis ac loci uitio & egri erãt & moriebãt̃ postea curatio ipsa & cõtactus egrorum uulgabat morbos:& aut neglecti:deserti que q̃ ĩcidissẽt morerẽt̃. Aut assidẽtes curãtesque eadẽ uis morbi repletos secũ traheret:quotidianaque funera & mors ob oĩum oculos cẽnt & ũdique dies noctesque ploratus audiret̃.postrẽo ita assuetudine mali efferauerat aĩos ut non modo lachrymis

Criniger astriferis titan feruoribus auras
Et patulam cyanen lateque palustribus undis
Stagnantem stygio cocyti oppleuit odore.
Temporaque autumni latis florentia donis.
Fedauit:rapidoque accendit fulminis igni.
Fumabat crassus nebulis caliginis aer.
Squalebat tellus uitiato feruida dorso.
Necuictum dabat:aut ullas languentibus umbras.
Atque ater picea uapor expirabat in ethra
Vim primi sensere canes:mox nubibus atris
Fluxit deficiens penna labente uolucris:
Inde feræ siluis sterni:tum serpere labes.
Tartarea atque haustis populari castra maniplis.
Arebat lingua:et gelidus per uiscera sudor.
Corpore manabat tremulo:descendere fauces.
Abnuerant siccæ uisorum alimenta ciborum.
Aspera pulmonem tussis quattit:et per anhela
Igneus efflatur sitientum spiritus ora.
Lumina ferre grauem uix sufficientia lucem
Vnca nare iacent:saniesque immixta cruore
Expuitur:membrisque cutis tegit ossa peresis.
Heu dolor insigis notis bellator in armis
Ignauo rapitur leto:iactantur in ignem
Dona superba uirum multo mauorte parata.
Succubuit medicina malis:cumulantur aceruo
Labentum et magno cineres sese aggere tollunt.
Passim etiam deserta iacent inhumataque late
Corpora:pestiferos tetigisse timentibus artus.
Serpit pascendo crescens acherusia pestis.
Nec leuiore quatit trinacria mœnia luctu.
Pœnorumque patem castris fert atra laborem:
Equato par exitio et communis ubique
Ira deum:atque eadem leti uersatur imago.
Nulla tamen latios fregit uis dura malorum
Incolumi ductore uiros:cladesque rependit
Vnum inter strages tutum caput:ut grauis ergo
Primum læthiferos repressit syrius æstus:
Et posuere auidæ mortis contagia pestes:
Ceu sidente noto cum se maria alta reponunt
Propulsa inuadit piscator cetula cymba.

iustoque cõploratu non ꝓsequerentur mortuos,sed ne efferrent quidem :aut sepelirẽt iacerẽtque fracta & exanimata corpora in conspectu similem quoque mortem expectãtium;mortuique egros egri ualidosq̃ cũ metu cũ tabe ac pestifero odore corporũ conficerent:& ut ferro potius morerentur quidam inuadebant soli hostiũ stationes multo tamen maior uis pestis pœnoꝝ castra q̃ romana affecit:& Liuius dicit hãc pestem fuisse post captam partem syracusaꝝ. Criniger;habens radios qui sunt crines solis: qui tunc æstuebat & inficiebat aerem: aquasque palustres odorẽ stygio r̃plebat.
Patulam;latã,cyane ẽ fons hñs aquam stagnantẽ. Stygio;pestifero qualis ẽ in cocyto fluuio inferno. Lætis donis;pomis.Fœdauit:corrupit ipe sol,post utraque solstitiũ per centũ dies corpora magis egrotãt q̃ aliis temporibus pp tp̃um mutationes:& eruditas pomoꝝ in autũno generat morbos. Vitiato dorso;maculata eius superficie. Ater uapor;pestifera exhalatio ascendebat aerẽ. Picea ethra;aere iam corrupto:& primi q ceciderũt fuere canes:& hoc fuit ꝓpter odoratũ quo canes uallent. Sterni;sternebantur. Populari;populabatur. Haustis;consumptis militibus. Arebat;desiccabaẽ nimio æstu febris.signa mortis siccitas& nigredo linguæ atque sudores frigidi;quoniã præcordia & ĩternæ partes retrahũt ad se calorẽ iã deficientẽ:& illæ superfluitates & humores collecti sub cute calore destituti frigidi egrediũtur,unde ait hyppocrates.In sudore rigor malũ. Siccæ;ꝓpter absentiam humidi iã consumpti adeo siccatæ erãt fauces ut cibũ nõ admitterẽt. Quatit pulmonẽ;ꝓpter nimiũ calorem a corde usque ad os;& iõ spiritus id est flatus erat igneus. Vnca nare;hyppocrates ait nasus acutus & aduncus.tẽpora caua & cutis frontis arida mortale signũ. Sanies expuit;& hoc ꝓpter ptisim & tabem.
Tegit ossa;ꝓpter diminutionẽ substãtiæ. Heu dolor;deplorat poeta ignauã mortẽ,nam peste absumpti fortitudinẽ ostendere nõ poterãt. Succubuit;uicta ẽ;qm̃ non ĩueniebaẽ remediũ. Acherusia;ĩfernalis & fetida ex feruore. Nec leuiore;pestis uexabat ẽt syracusanos;& pœnos. Eadẽ imago;simile gẽus morbi & læthi. Nulla tamẽ latios;laudat fortitudinẽ romanoꝝ qui tãta strage afflicti aĩos nõ demiserunt.immo sese erigebãt ĩcolumi Marcello ductore;cũ quo mortuos rependebant. Vnum caput; ipsius Marcelli.syrius est stella in ligua canis.grauis & pestifer cum primum cessauit pestis Marcellus iussit inferri signa & syracusas expugnauit. Ceu sidente;Marcellum sedata peste repetentem oppugnationem syracusarum comparat piscatori repetenti piscationem sedata tempestate. Sidente ; ponente uento ; & cadente.

Lustratis: recognitis & dispositis in classes. Sorte pudenda: ignaua morte. Conuulsis: diruta parte mœnium. Inuia tecta: supra dixit. Nūquā hoste intratos muros. Tot arces: quattuor enim erant. Isthmiacis: syracusanis: peruenerant syracusæ ad maximas opes: ut scribit Strabo & describit opera magnifica quibus censebantur syracusæ. Suggesta: subnixa. Certantes mari: oppositas marinis fluctibus. Rura: uillas domorū magnitudo: & laxitas æquabat uillas. Quid inclusos: nūc gymnasii dicit i quibus iuuenes se exercebant. Porrecto: in longum ducto. Sacros: consecratos certamine. Fulgētia culmina: nunc tangit spolia quæ in porticibus templorum suspendebantur olim. Marathonius: atheniensis. marathon campus atticæ regionis: & athenienses uicti fuerunt a syracusanis pugna nauali: ut dictū ē, duce gilippo lacedemonio. Subacta libya: uictis bello nauali carthaginensibus. Hic agatocleis. Agatocles dionysio tyranno successit ex humili & sordido genere natus, pater cui figulus fuit: & ipse suam pueritiam īpudicitiæ addixit. Inde cum adoleuisset gregarius miles fuit seditiosus: & ad oīa facinora promptissimus manu ualebat & eloquentia. Inde centurio, postea tribunus militū factus. In damasconis ducis mortui locum suffectus ē, cuius uxorem adulterio coquinitam duxit uxorē Inde pyrata fuit: syracusas p̄riam suam ex tyrannide inuasit senatoribus trucidatis: & cum syracusæ obsiderētur a carthaginensibus duce Amilcare gisgonis filio ipse in aphricam traiecit, ubi hamonē pœnorum ducem uicit: & prædas īgentes egit multis hostium milibus trucidatis aphri ad eum defecerunt, postea tradito exercitu filio in siciliam ꝑpere transmisit: & omnem siciliam in ditionem accepit. In aphricam iterū traiecit, tandem cum carthaginensibus pacem æquis conditionibus fecit, diuitiis & oī regali instrumento reliquos superauit autore trogo. Agatocles igitur uictoriis: & tropheis suis insigniuit syracusas. Mitles opes: In pace comparatas: qm̄ hyeron placide uixit, & in amicitia romanorū perseuerauit. Ephyren: id est æra corinthia: quæ in maximo quōdam erāt precio, corinthium æs inquit Pli. casus miscuit corintho cum euerteretur incēsa, mireque circa id multorum affectatio fuit. Radio: radius nauicula ē qua trama imittitur per stamen, nūc appellant druam. babylon est caput chaldeorum ī assyria. Acu facere uestes autore Plinio: idei phryges īuenere. Indeque phrygiones appellati sunt. Aurum intexere ī eadem asia inuenit. Attalus rex inde nom̄ attalicis. colores diuersos picturæ ītexerē babylon maxime celebrauit, nomēque imposuit. Celat: componit effingit texendo. Memphitidæ tela: lino ægyptio. Memphis est caput ægypti. Quis: quibus poculis erant additæ gemmæ.

Sic tandem ereptam morbis grassantibus arma:
Marcellus pubem lustratis rite maniplis.
Signaque circūstant alacres: auidisque tubarum:
Respirant leti clangoribus itur in hostem
Et si fata ferant: iuuat inter prelia ferro
Posse mori socium miseret: qui morte pudenda
In morem pecudum effudere cubilibus atris
In laudatam animam: tumulos ī honoratque busta
Respiciunt: et uel nullo iacuisse sepulchro:
Quam debellari morbis placet: ardua primus
Ad muros dux signa rapit: tenuata iacendo
Et maciem galeis abscondunt ora malusque:
Ne sit spes hosti uelatur casside pallor.
Infundunt rapidum conuulsis mœnibus agmen
Condensique ruunt tot bellis inuia tecta
Tot uno introitu capiuntur militis arces.
Totum qua uehitur titan non ulla per orbem
Tum sese isthmiacis equassent oppida tectis
Tot delubra deum totque intra mœnia portus:
Adde fora: et celsis suggesta theatra columnis.
Certantesque mari molles: adde ordine longo
Innumeras: spatioque domos equare superbis
Rura: quid inclusos porrecto limite longis
Porticibus sacros iuuenum certamine lucos.
Quid tot captiuis fulgentia culmina rostris
Armaque fixa deis: aut quæ marathonius hostis
Perdidit: aut libya quæ sunt aduecta subacta
Hic agathocleis sedes ornata tropheis.
Hic mitis hieronis opes: hic sancta uetustas
Artificum manibus: non usquam clarior ullo
Gloria picturæ seclo: non æra iuuabant.
Quæ scirent ephyren: fuluo certaret ut auro
Vestis spirantis referens subtemine uultus.
Quæ radio celat babylon: uel murice picto
Læta tyros: quæque attalicis uariata per artem
Auleis scribuntur acu: aut memphitidæ tela.
Iam simul argento fulgentia pocula mixta
Quis gemma quesitus honos simulachra deorum

Numen datũ ab arte: ab artificii p̄stantia adeo bene simulachra deorũ erãt exp̄ssa: ut ob id uiderẽtur hĩc numen & coli. Munera: gẽmas: & margaritas aduectas ex mari rubro. Depexa: uellera: sericum q̃d nascit̃ in arboribus apud seres. Vir. Velleraque ut foliis depectãt tenuia seres: q̃ sũt contigui indis uergẽtibus ad septẽtrionẽ apud quos lanigeræ sũt arbores. Vnde sericũ primũ factũ ex quo fiebãt uestes subtilissimæ q̃bus mulieres pellucebant. Vnde Seneca uideo inq̃t sericas uestes q̃bus sũptis mulier parũ liq̃do nudã se non ẽẽ iurabit. Marcellus postea ouans romã rediens cum cætera p̄da multa nobilia signa statuasque intulit. q̃bus ĩter primas græciæ urbes syracusæ ornatæ fuerãt. Intulit & uasa ex argẽto æreque & p̄ciosas uestes. Ductor: Marcellus q̃ ut autor ẽ liui. siracusas ĩgressus ex superiorib; locis urbẽ ferme oium illa tẽpestate pulcherrimã subiectã oculis uidit illachrymasse dicit̃ partim gaudio perpetratæ tãtæ rei parti uetusta gloria ui bis: atheniensiũ classes demersæ; & duo ingentes exercitus cũ duobus clarissimis ducibus deleti occurrebant: & bella cũ carthaginensibus tãto cũ discrimine gesta. tot tã opulenti tyrãni regesque præter cæteros hiero cũ recentissimæ memoriæ rex beneficus in populum romanum ĩsignis. Aggere: muro & loco edito. Clangoribus: sonitu tubarũ: & militum irrũpẽtiũ clamore: ac strepitu. Positũ ĩ suo nutu: potestate atque arbitrio an stẽt moenia syracusana & an ardeãt ut sequẽti die nulla domus appareat. Horruit: horrore quodã affectus ẽ reputans secũ tantũ licere mortalibus ut scilicet ĩ potestate unius sit tanta urbs. Videbat q̃ppe uolente fortuna posse accidere ut roma eẽt in potestate unius q̃ eã posset funditus delere. Ideo angebat̃ Marcellus humani officii & rerũ humanarũ non ignarus tãtum hoĩni licere: & sic p̄hibuit incendi domos & tẽpla. Indulgens: p̄mittẽs. Se plãxit: percussit gestiẽs lætitia uictoria alata depigit̃. Tu quoque: archimedẽ inq̃t Liuius memoriæ p̄ditũ est ĩ tãto tumultu q̃tũ captæ urbis discursu diripiẽtium militũ cieri poterat intentũ formis q̃s in puluere rescripserat ab ignaro milite q̃s esset ĩterfectũ ægre id Marcellũ tulisse sepulturæque curã habitã & p̄pinquis ẽt ĩquisitis honori p̄sidioque nomen eius & memoriã fuisse. At reliquũ uulgus gaudebãt & certabãt gaudio syracusii uicti cũ romãis uictoribus cũ uidissẽt nõ incẽdi syracusas: quas uisus est Marcellus denuo condere cum illis parceret. Ipse: Marcellus. Aemulus: imitator deorũ.

Numen ab arte datum seruantia munera rubri
Praeterea ponti: depexaque uellera ramis
Foemineus labor his tectis opibusque potitus
Ausonius ductor postq̃ sublimis ab alto.
Aggere despexit trepidam clangoribus urbem
Inque suo positum nutu stent moenia regum:
An nullos oriens uideat lux crastina muros
Ingemuit nimium uiris tantũque licere
Horruit: et propere reuocata militis ira
Iussit stare domos: ĩdulgẽs tẽpla uetustis
Incolere atque habitare deis: sic parcere uictis
Pro præda fuit: et sese contenta nec ullo
Sanguine pollutis plausit uictoria pennis.
Tu quoque ductoris lachrymas memorande tulisti
Defensor patriæ: meditantem ĩ puluere formas
Nec turbatum animi tanta feriente ruina.
Ignatus miles uulgi tum forte peremit.
At reliquum uulgus resoluta in gaudia mente
Certarunt uicti uictoribus: emulus ipse
Ingenii superum seruando condidit urbem
Ergo extat sedis: stabitque ĩsigne tropheum
Et dabit antiquos ductorum noscere mores.
Foelices populi si quondam ut bella solebãt:
Nũc quoque ĩ exhaustas pax nr̃a liqueret urbes.
At ni cura uiri q̃ nunc dedit ocia mundo:
Effrenum arceret populandi cuncta furorẽ.
Nudassent auidæ terrasque fretũque rapinæ.

Tropheum: signum tãtæ clementiæ. Antiquos mores: in capiendis & diripiendis urbibus: & sic tpa sua notat Syllius quibus per fas & nefas imperatores omnia agebant: quondam inquit bella non tantũ exhauriebant urbes quantum nunc pax sæuiente auaritia tyrannorum. Iam uero inquit cor. Tacitus nouis cladibus uel post longam sæculorum seriem repertis afflictæ: haustæ: aut abruptæ urbes: fecundissima campaniæ ora: & urbs incendiis uastata consumptis antiquis delubris: ipso capitolio ciuium manibus incenso: pollutæ cerimoniæ: plenum exiliis mare: infecti cædibus scopuli. At ni cura uiri: adulatur domitiano Syllius quo imperante floruit: nisi domitianus inquit qui sua prudentia & clementia dedit oña mundo: urbesque a rapinis uindicauit prohibuisset direptiones prouinciæ urbesque penitus denudarentur. Fretum: ipsas insulas adulatur ut dixi: cum domitianus turpis: & crudelis fuerit quem caluum neronem appellat iuuenalis.

T noua romuleū: Gneo Fuluio Centimallo. P. Sulpitio galba conss. comitia de mittendo pconsule ī hispaniā habita fūt. tū Scipio. xxiiii. annos natus pfessus est se iturū ut mortē pris ac patrui ulcisceret. itaque ingēti fauore missus ē: datusque ei adiutor fuit. M. Iunius Syllanus proprętor cū. xxx. qnqueremibus ab ostiis tiberinis ī hispaniā nauigauit. Vbi moniturp nocturnā qetē a p̄re ut Syllius fingit carthaginē nouā expugnauit castitatis constantiæque romanæ seruata uirgine experimentū dedit bellū in ætolia macedones suscitarūt. Fabi. Maximus torentū recupat. Marcellus cōsul ī bruttiis cadit: & asdrubal ad metaurū cedit, capitque ānibali ostētat Nero. Trepidas: ppter mortem duorū scipionū. Martem iberū: bellū hispanū. Attritis rebus: mortuis īperatoribus. Geminus Scipio: Publius & Gne. Hoste supbo: asdrubale. Magone: & alio asdrubale, ducibus tūc carthaginēsium. Hic metus: timebant romani ne hispani deficerēt ad pœnos. Tartessia: hispana a tartesso oppido. Propiora: libyca. Circunspectāt: Liuius ait. At in magistratus uersi circunspectāt ora pricipū aliorūque alios intuentium fremuntque adeo pditas res, desperatūque de re. pu. eē. Laceris: afflictis morte ducū. Absterret iuuenē: sensus, ppinqui Scipionis eū ab hac prouincia deterrebāt, ne, s. eo proficisceret ubi p̄r & patruus occubuerāt, cū ea prouīcia uideret eē īfausta Scipionibus. Piare: ulcisci mortē suorū. Annos: ætatē Scipionis quasi nō sufficientē tanto ponderi. Busta: sepulchra. Flagret: ardeat, pspitiore marte. Nec promptū: nec eē facile. Rudi: inexperto. Sub umbra lauri: lauro coronabanť triūphantes: & qa Scipio erat supaturus hispaniā: & tādē de carthagine triūphaturus iō sub lauro quæ ī remota pte domus erat de bello ineundo cogitabat. Ingeniosa fictio poetæ uirtus hortata ē Scipionē ad labores tolerandos pp gloriā, pollicita triūphū de Annibale, hoc de uirtute & uoluptate primus finxit pdicus chius & repetiit xenophon ut dictū est ī cōmentaris officiorū cogitāti ergo Scipioni belli euentū apparuerūt uirtus: & uoluptas. Altera: uoluptas Achemenii dicunť ab achemene ātiquo duce. unde odores: & aromata aducebanť Amonū ingt hippocrates ē frutex: nascit in syria: & armenia semē reddēs sibi cōnexū flore albo ueluti uiolæ folia similis brioniæ bonū hēt odorē: somnosque suaues facit. Ambrosias: odoratas. Suffuderat: itexuerat uestis erat purpurea intexta auro. Non indignor ingt seneca q̄ post uoluptatē poniť uirius sed q̄ omnino uoluptate cōferať contēptrix eius & hostis & longissime ab illa resiliens, labori: ac dolori familiarior uirilibus incōmodis potius q̄ isti effœminato bono īferenda. Acu: calamistro instrumentū ē ad cōponendos cōcinne crines. hinc dixere orōnem nimis faleratā calamistratā & qui calamistris cinere calefactis crispanť capilli iō illi q tali officio fūgunť cinifiones appellanť. Hora. ī sermonibus: custodes lectica: cinifiones. Ancipiti: uacillāti. uoluptas n. motu oculorū lasciuit: quos uirtus hēt sedatos: & ut oportet intuentes sine aliquo affectu. Alterius: describit nunc imaginem uirtutis. Altum quiddam est uirtus inquit Seneca. Excelsum: & regale inuictum: infatigabile: uoluptas humile: seruile: imbecillum: caducum: cuius statio: & domicilium fornices: & popinæ sunt. Virtutem in templo inuenies: in foro in curia: pro muris stantem puluerulentam callosas habentem manus: uoluptatem latentem sæpius: ac tenebras captantē circa balnea: ac sudatoria: ac loca edilem metuentia mollem eneruem.

T noua romuleum carpebat cura senatum.
Quis trepidas gētes martemque subiret iberum
Atritis rebus: geminus iacet hoste superbo
Scipio: belligeri mauortia pectora fratres.
Hic metus in tyrias ne iam tartesia leges
Concedat tellus: propioraque bella pauescat.
Anxia turba patrum quasso medicamina mœsti
Imperio circunspectant: diuosque præcantur
Qui laceris ausit ductor succedere castris.
Absterret iuuenē patrios patruique piare
Optantem manes tristi conterrita luctu
Et reputans annos cognato sanguine tuba
Si gentē petat infaustam inter busta suorum
Decertandum hosti: qui fregerit arma duorum.
Qui consulta ducum ac flagret meliore gradiuo.
Nec promptum teneris immania bella lacertis
Molis: regimenque rudi deposcere in euo
Has lauri residens iuuenis uiridante sub umbra
Edibus extremis uoluebat pectore curas.
Cum subito assistunt dextra leuaque p auras
Allapsæ haud paulum mortali maior imago:
Hinc uirtus illinc uirtuti inimica uoluptas.
Altera achemenium spirabat uertice odorem
Ambrosias diffusa comas et ueste refulgens
Ostrum qua fuluo tyrium suffuderat auro.
Fronte decor quesitus acu: lasciuaque crebras
Ancipiti motu iaciebār lumina flammas.
Alterius dispar habitus: frons hirta: necunquam

Composita mutata coma:stans uultus et ore
Incessuque uiro propior:letique pudotis.
Celsa humeros niueæ surgebat stamine pallæ
Occupat inde prior promissis fisa uoluptas:
Quis furor hic non digne puer consumere bello
Florẽ æui?cannæ ne tibi grauiorque palude
Mconius stigya lacus excessere?padusque?
Quẽ tandem ad finem bellando fata lacesses?
Tu ne etiam temptare paras athlantia regna?
Sidoniasque domos?moneo certare periclis
Desine:et armisonæ caput obiectare procellæ
Nifugis hos ritus:uirtus te seua iubebit
Per medias uolitare acies:mediosque per ignes.
Hæc patrẽ patruumque tuos hæc prodiga paulũ
Hæc decios stygias herebi detrusit ad undas.
Dum cineri titulum memorandaque nomina bustis
Prætendit:nec sensuræ quid gesserit umbræ.
At si me comitem puer non limite duro
Iam tibi decurret concessi temporis ætas
Haudunq̃ trepidos abrumpet buccina somnos.
Non glaciẽ arctoã non experiere furentis
Ardorem cãcri:nec mẽsas sæpe cruento
Gramine compositas:aberũt sitis aspera:et haustus.
Sub galea puluis:partique timore labores.
Sed current albusque dies:horæque serenæ.
Et molli dabitur uictu sperare senectam.
Quantas ipse deus letos generauit in usus
Res homini plenaque dedit bona gaudia dextra.
Atque idem exemplar lenis mortalibus eui
Imperturbata placidus tenet ocia mente.
Illa ego sum anchise ueneris simoẽtis ad undas.
Quæ iunxi generis uobis unde editus autor.
Illa ego sum uerti superum quæ sæpe parentẽ
Nunc auis in formam: nũc torua in cornua tauri
Huc aduerte aures:currit mortalibus æuum
Nec nascibis posse datur:fugit hora:rapitque
Tartareus torrens ac secum ferre sub umbras
Si qua animo placuere negat:quis luce suprema
Demisisse meas sero non ingemit horas?
Postq̃ conticuit:finisque ẽ addita dictis:
Tunc uirtus quasnam iuuenẽ florentibus inquit
Pellicis in fraudes annis:uitæque tenebras?

Niueæ:cãdidæ & puræ.hic habitus cõuenit uirtuti q̃ nihil ẽ candidius:nihil purius. Quis furor:oĩo uoluptatis ad Scipionẽ:cui pponit delitias si uoluptati uelit inseruire:& incõmoda,ut magis eũ a uirtute deterreat & icipit a rephensiõe:q̃si Scipio furore quodã ductus ad picula ruat,& spernat uoluptatẽ quæ ui detesse amica naturæ. Nõ digne:q nõ mereris ut flos tuæ ætatis ĩ bello consumat. Cãnæ ne tibi:exẽplo cladũ acceptarũ a romanis deterret Scipionẽ a bello:oblitus ne es inqt quantã calamitatẽ acceperint romani ad cãnas trasimenũ. Trebiã atque ticinũ. Lacus meonius: trasimenus. Grauior:funestior romano noĩ ipsa palude iferna. Padus:strages ad ticinũ, & trebiam qui in padum emittunt. Tu ne ẽt:exẽplo patris & patrui monet Scipionem ut quescat nec se bellico furori cõmittat. Athlãtica:hispana.athlas ẽ ĩ finibus mauritaniæ ubi icipit hispania freto gaditano diuisa ab aphrica. Sidonias:carthaginẽses. Nifugis:proponit oĩa icommoda quæ uirtus cogit hoĩes subire. Ritus:bellicos.s.
Sæua:horrida cruda & hoĩem crudelitatibus expones. Decios:prẽm in bello latino.filiũ ĩ bello hetrusco,nepotẽ ĩ bello contra pyrrhum.hi se pro legionibus deuouerũt. Titulũ:gloriã sepulchro,& in morte. Prætendit:pponit.
Nec sensuræ.i.animæ quæ nõ sentiũt funera non.n.inqt pertinet ad mortuũ si inscribunt eulogia in sepulchris qppe nihil sentit. Non limite duro:idest uia amœna.& florida:uiã uirtutis:& uoluptatis describit hesiodus. Arctoam: septẽtrionalem. Furentis cãcri:ardores æstiuos cũ sol ascendit ad cancrũ. Cruento gramine:herbis psusis sanguine cæsorũ. Albus:fœlix & signandus albo lapillo quod thraces instituerũt. Persius Hunc macrine diẽ nũera meliore lapillo.Qui tibi labẽtes apponit cãdidus annos. Serenæ:fœlices & sine pturbatiõe locus ẽ ab utili. Molli:dulci ac iocundo. Lenis æui:tranqllæ ac iucũdæ ætatis. Illa ego sũ:inqt quæ effeci ut ãchises cũ uenere coiret.Vnde natus est æneas autor romanorum.Simois fluuius troadis. Parentẽ:iouẽ qui uersus in aqlam rapuit ganymedẽ:& ĩ forma tauri asportauit europã. Quis luce suprema:idest ĩ morte. Quasnã iuuenẽ:oĩo uirtutis inuehẽtis ĩ ipsã uoluptatẽ allicientẽ iuuenes ĩ fraudẽ,& sic illius rõnes cõfutat.& oĩa opposita suadet agẽda ut gloriã cõseq̃tur hõ ad q̃ natus ẽ & honestatẽ:quæ ẽ finis ipsius uirtutis pponitque utilitatẽ dicẽs dabo tibi uictũ ãnibalem q nũc uiscera italiæ adurit. Florẽtibꝰ:iuuenilibus & aptis ad uirtutẽ suscipiẽdã cũ laboribꝰ q aĩos generosos nutriũt. Pellicis:allicis & trahis ĩ fraudẽ & uitã reprehẽsiõe dignã ĩde pallacẽ Vlyssẽ appellat.Vir. Tenebras:sine aliq̃ laude ac noĩs lumĩe.

Ratio: intellectus quo a cæteris distamus aīalibus, & hæc rō postea disciplinis & artibus effict ... rō & appellaſ prudentia: q̄ homo hōi antecellit. Celestia semina: aīus pars diuini spūs: ut q̄buld... philosophantibus placuit. Empedocles dixit aīam nostram eē deum. Horatius appellat aiam: diuinæ auræ pticulā: deus gloriosus aīam infūdit. Isti hoīes habentes rationē: & aīam diuinā. Minores deos: hoīes. Degeneres: degenerantes a sua excellētia: & oblitos celestis seminis uoluptatique īseruiētes quæ hoībus cū cæteris beluis cōis est: & affert exēpla illoꝝ: q̄ e natura & uirtutis pcipuo uiuentes cælo dicati sūt. priscos quippe heroes ꝓ genere hūano bene meritos posteri beneficioꝝ memores cælo sacrarūt: q̄n deū imitati sunt: q oīum saluti ꝓspicit: & cō modo: generosi aī: & magnifici est iuuare: & ꝓdesse: q dant beneficia inquit seneca deos imitanſ: q repetunt feneratores. Cuncta domantē: herculē qui mōstra domuit & labores quibus cælū meruit. ex hac nostrorū opinione īquit Cicero Romulus in cælo cū diis agit æuū. Indeque plapsus ad nos & usque ad oceanū hercules tantus & tā præsens habeſ deus. hinc liber deus semele natus: cadē que famæ celebritate tyndaridæ fratres nō modo adiutores in prælīis po. ro. fedent nuntii fuisse phibenſ. Seras & īdos: bacchus domuit orientē: & frenata tygride triūphans redit. Taurus mons ut dictū ē mediam secat asiā & cum scythiā attigit dr̄ caucasus. Suspiratos: implorates a nautis quorū fūt numina: & quibus helena dira nocet. Lædeos fratres: castorē: & pollucē filios lædæ Horatius in carminibus. Quorū simul alba nautis stella refulsit Defluit saxis agitatus humor. concidunt uenti: fugiūtque nubes: & minax sic dii uoluere ꝑto unda recūbit. Pli. de horū stellis loquens ait. geminæ āt salutares & prosperi cursus pnunciæ: quaꝝ aduentu fugari dirā illam ac minacē appellarāque helenam ferunt: & ob id polluci & castori id numen assignant. eosque in mari deos inuocant. Quirinum: romulū q urbis romæ auspicato fundaméta iecit. Nōne uides: nunc arguit a præstantia formæ ipsius hominis: Cice. li. primo de legibus ait. Artes innumerabiles repertæ sunt docente natura quam imitata ratio res ad uitam necessarias solleter consequta est. ipsum autem hominem eadem natura non solum celeritate mentis ornauit sed & sensus tāquam satellites attribuit figuramque corporis habilem: atque aptam ingenio humano dedit. Nam cum cæteras animantes abiecisset ad pastum. solum hominem crexit ad cælique quasi cognationis domicilii que pristini conspectum excitauit. tum speciem ita formauit oris ut in ea penitus reconditos mores effingeret. & Oui. libro primo metamorphoseos: Pronaque cū spectent animalia cætera terram. Os homini sublime dedit. Vultus: id est ipsa ora: quoniam uultus a uoluntate fingitur; īde dicimus tristi mœstoque uultu Cicero in legibus ait: & is qui appellatur uultus qui nullo in animante esse potest ꝓter hominem indicat mores. Sublimia: erecta ad cælum. Traxisset: inclinasset ad terram: & uentri obedientes finxisset ipsas pecudes: & cætera id genus. Obscenam: turpem & plenam fecibus. homo ait inquit ad laudes & ad gloriam natus est. Munera diuum: si recte utetur muneribus naturæ parentis ratiōe. l. & formæ excellentia. Huc age: argumētū ab urbe roma sumit: quæ ex tenui aucta principio ardentissima uirtute ciuiū suorum orbis regina facta est. Inde a contrario docens florētissimas urbes luxu euersas. fidena urbs hetruriæ albanorum colonia fuit trans tyberim: stadi. xl. distabat ab urbe. uicta a romulo urbis conditore in coloniā descripta est idibus aprilis. Asylo: concursu hominum cōfugiētiū ad asylū qd̄ erat tēplū cui ius tale datū erat neqs īde ullo crimine diuelli posset romulus cū multitudinē desideraret apuit asylū. Iuue. & tñ ut lōge repetas lōgeque reuoluas nomē ab īfami gēte deducis asylo. Id cadmus dr̄ īstituisse ī condēdis thebis. Tēplū dianæ ephesiæ id iuris habuit qd̄ Alexander magnus ad stadium ꝓduxit: qd̄ tandē amplīatū ab Antonio Augustus sustulit cū scelerum ꝑposita tali īpunitate augereſ. Dextris: roboꝛ ac fortitudīe ciuiū. Luxus: uoluptates uirtuti inimicæ.

C ui ratio et magnæ celestia semina mētis
M unere sūt concessa deum: mortalibus alti
Q uātum celicolæ tātundem aīalibus isti
P ræcellūt cunctis: tribuit nāque ipsa minores.
H os terris natura deos: sed federe certo:
D egeneres tenebris aīas damnauit auernis.
A t qs etherii seruatur seminis ortus
C æli porta patet: referā qd cuncta domātem
A mphitryoniadē? qd cui post feras et indos.
C aptiuo liber cum signa referret ab euro
C aucaseæ currum duxere per oppida tigres?
Q uid suspiratos magno ī discrimīe nautis
L edeos referam fratres? uestrumque quirinum?
N ōne uides hominum ut celsos ad sydera uultus
S ustulerit deus? ac sublimia finxerit ora.
C ū pecudes uolucrūque genus formasque ferarū
S egnē atque obscenam passim strauisset ī aluum.
A d laudes genitum capiat si munera diuum
F œlix ad laudes hoīum genus: huc age paulum
A spice nec lōge repetam modo roma minātis
I mpar fidenæ contētaque crescere asylo
Q uo sese extulerit dextris: idē aspice late
F lorentes quondam luxus quas uerterit urbes.

Quippe nec ira deũm tantum nec tela nec hostes
Quantum sola noces animis illapsa uoluptas.
Ebrietas tibi fida comes: tibi luxus: et atris
Circa te semper uolitans infamia pennis.
Mecum honor: et laudes: et leto gloria uultu.
Et decus: et niueis uictoria concolor alis.
Me cunctus lauro perducit ad astra triumphus.
Casta mihi domus: et celso stant colle penates.
Ardua saxoso perducit semina cliuo
Aspera principio: nec enim mihi fallere mos est.
Prosequitur labor: ad nitendum intrare uolenti
Nec bona conscendũt quæ fors infida dedisset:
Atque eadẽ rapuisse ualet: mox celsus ab alto
Infra te cernes hominum genus: omnia contra
Experienda manent: q̃ spondet blanda uoluptas:
Stramine proiectus duro patiere sub astris
Insomnes noctes: frigusque famẽque domabis.
Idem iustitiæ cultor: quæcũque capesses
Testes factorũ stare arbitrabere diuos
Tunc quotiens patriæ rerũque pericula poscent
Arma feres primus: primus te in moenia tolles
Hostica: nec ferro mentẽ uincere nec auro.
Hinc tibi non tyrio uitiatas murice uestes
Nec domum deforme uiro flagrantis amomi:
Sed dabo qui uestrum seuo nunc marte fatigat
Imperium superare manu: laurũque superbam
In gremio iouis excisis deponere poenis.
Quæ postq̃ cecinit sacrato pectore uirtus:
Exemplis letum uultuque audita probantem
Conuertit iuuenem: sed enim indignata uoluptas
Non tenuit uoces: nil uos iam demoror ultra
Exclamat: uenient uenient mea tẽpora quondã
Cum docilis nostris magno certamĩe roma
Seruiet ĩperiis: et honor mihi habebitur uni.
Sic quassans caput ĩ nubes se substulit atras.
At iuuenis plenus monitis ĩgentia corde.
Molitur: uisæque calet uirtutis amore
Ardua rostra petit nullo fera bella uolente:
Et grauia ancipitis deposcit munera martis
Arrecti cunctorum animi: pars lumina patris
Pars credĩt toruos patrui reuiscere uultus.

Quippe nec ira deũ: ꝓbat ab effectu q̃ sit ĩpernẽda uoluptas. Atris: nigris: & sceleratis. Celso colle: domus uirtutis ut scribit hesiodus est in ædito loco: q̃m uersat̃ circa difficile: habetque radices amaras ipsa uirtus. fructus aũt suauissimos. Neque mos fallere: nã uirtutis ꝓpriũ est nõ dissimulare: sed palã loq̃ & odisse atque amare palã. Intrare .s. nostros penates. opus ẽ maximis laboribus parare uirtutem: q̃m delitiis nõ itur ad astra. ĩsuauẽ & asperã inq̃t diuus hieronymus fecit nobis uiã uirtutis consuetudo peccandi. Nec bona conscẽdũt: nõ attingunt inquit domũ meã bona fortunæ: quæ sunt quæ habent̃ extra aĩum & corpus: ut diuitiæ: honorẽs: magistratus: affines: propinqui: & cætera id genus.

Infida: qui dat: & aufert cũ uult. ẽ enĩ temeraria & cæca: uirtus cõstans: & ꝑpetua: & nõ põt auferri. loquit̃ poeta ex sẽtentia stoicoꝝ qui dicebant uirtutem satis eẽ ad bene: beateque uiuẽdũ. peripathetici & academici addebãt bona corporis: & fortunæ: bias priẽnẽsis direpta patria priena fugiens dixit. oĩa mea bona mecũ porto. Ille hæc ludibria fortunæ ĩquit Cicero ĩ paradoxis. ne sua quidẽ putauit quæ nos appellamus etiã bona: bonũ est siquid recte fit. & cũ uirtute. Mox cũ perueneris ad ipsam uirtutẽ tantum ãtecelles cæteris hominibus q uirtute uacãt q̃tum hoĩes bestiis. Blãda: illecebris plena: quæ quo ẽ maior eo magis mentem a sua sede: ac statu dimouet. Domabis: continẽtia .s. aique robore. Cultor: amator. Ferro nec auro: idest non debes uinci aliquo timore aut auaritia & cupiditate: sed in oĩ actione fortis: & prudentis uiri seruare decorũ.

Vitiatas: tinctas purpureo colore: de Amomo dictũ ẽ supra. dabo tibi inquit supare Annibalẽ: & nobilem de carthagine triumphũ. Triumphãtes lauro coronati uehebant̃ curru ĩ capitoliũ & lauream deponebant in gremio iouis capitolini. Excisis poenis: deuictis carthaginensibus: & ad tributũ redactis. Quõdã: in futuꝝ: & sic dãpnat tẽpora sua syllius quæ luxu diffluebant. ꝑdebantque optĩa instituta maioꝝ. Ardua rostra: q̃m erant affixa tribunali in foro. Nullo uolente: nemo q̃ppe audebat ĩ hispaniam ꝓficisci: ubi duo clarissimi ceciderãt ĩperatores: cũ populus autore Liuio fortunam domus horreret Scipio aduocata concione primum de ætate sua. postea de imperio alto aĩmo in rostris dis̃seruit ut ardorem qui residebat in aĩs hominum excitaret mouer̃tque omnis & certioris impleret spei. Ancipitis: periculosi: & dubii.

Sed quamq̃ tacitus magnis tamen egra periclis
Pectora subrepit terror: molemque pauentes
Expendunt belli: et numerat fauor anxius annos
Dumque ea confuso percẽset murmure uulgus
Ecce per obliquum celi squalentibus auro
Effulgens maculis ferri inter nubila uisus
Anguis: et ardenti radiare per aera sulco.
Quaque ad celiferi tendit plaga littus atlantis:
Perlabi resonante polo bis terque coruscum.
Addidit augurio fulmen pater. et uaga late
Per subitum moto strepuere tonitrua mundo.
Tum uero capere arma iubent: genibusque salutãt
Submissi augurium: atque iret qua ducere diuos
Perspicuum: et patrio monstraret semita signo.
Certatim comites rerum bellique ministri
Agglomerant sese: atque acres sociare labores
Exposcunt: laudumque loco est uisdẽ esse sub armis.
Tum noua ceruleum descendit classis in equor
It comes ausonia: atque in terras transit iberas.
Vt cum saeua fretis immisit praelia chorus:
Isthmon curuata sublime suberigit unda
Et spumante ruens per saxa gementia fluctu.
Ionium egeo miscet mare: celsus in arma
Emicat ac prima stans scipio puppe profatur:
Diue tridente potens cuius maria ire per alta
Ordimur: si iusta paro decurrere classi
Da pater: et nostros ne sperne iuuare labores.
Per pontum pia bella uehor. leuis inde secunda
Aspirans aura propellit carbasa flatus.
Iamque agiles tyrrhena sonant qua cerula puppes
Ausonium erasere latus: ligurumque citatis
Littora transmittunt proris: hinc gurgite ab alto
Tellurem procul irrumpentem in sidera cernunt
Aerias alpes: occurrunt moenia graio
Condita massilae populis excincta superbis
Barbarus immani cum territat accola ritu.
Antiquae morem patriae cultusque habitumque
Phocais armisonas inter tenet hospita gentes.
Hinc legit ausonius sinuatos gurgite ductor.

Sed quãquam tacitus ordo: & sẽsus terror q̃uis tacitus. i. ipsa tacita cogitatio latenter ingrediebat pectora romanorũ egra & moesta tãtis piculis: q belli magnitudinẽ expendũt. i. cõsyderãt & rõnem habẽt aetatis. Fauor anxius. i. hi q fauebant & anxii erãt timẽtes malũ euentũ: numerabãt annos Scipionis: q non uidebant tãto reg põderi sufficer. Ecce per obliquũ: auguriũ d̃scribit poeta. Scipio natus erat ex ioue quicũ põponia in formã ãguis cõcubuit. nã fama ut inq̃t Li. asserebat cõceptum esse Scipionẽ ut de Alexandro magno prius diuulgatũ fuerat cõcubitu anguis immanis: & in cubiculo matris eius psepe uisam pdigii eius speciẽ ĩteruentuque hoĩum auolutam repẽte atque ex oculis elapsã. Quaque ad celiferi. uidebat anguis tẽder ad athlantẽ montẽ & sicuti ostendebat Scipioni: ut stella mõstrauit iter aeneae & filio ad idã montẽ. Celiferi: qm̃ athlas sustinet caelũ: ut fabulae uolũt. Mundo: caelo. Patrio signo: qm̃ iuppiter erat pr̃ Scipionis. Noua classis: qnqueremes. xxx. fuerũt: & ad eas copias q̃s ex uetere exercitu hispania hẽbat quaeque a puteolis cũ. C. Nerone traiactae erãt aliae copiae additae sũt inde ostiis tyberinis pfectus pter oras tusci maris alpes atque gallicũ sinũ deĩde pyrenei circũ uectus promontoriũ tẽporis copias exposuit. inde Tarraconẽ profectus ẽ. Ausonia: ipsa pubes itala & milites: q auspicia Scipõis sequnti sũt. Vt cũ saeua: trãsitũ Scipionis in hispaniã celeri nauigatiõe uẽto q mare ioniũ egeo miscet cõparat sic Scipio ex litore italo celeriter litoribus hispanis appulsus ẽ. Chorus: uẽtus q flat ab occidẽte Mare ioniũ icipit A tarẽto: & se extẽdit usque ad pelopõnesũ ultra q̃ ẽ mare egeũ. Isthmus est q̃si collũ ipsius pelopõnesi. & hic ionio inde eo egeo infestat. Vnde Oui. Equora bina suis oppugnãt fluctibus isthmon. Et tenuis tellus audit utrunque mare. Curuata unda: quae illisa rupibus isthmiacis resilit. & curuat ĩ sinũ. Papinius ĩ thebaide iraque terrae curua palemonio secludit unda lecheo. Diue potẽs: ofo Scipionis ad Neptunũ. Pia: iusta & p p̃ria. Tyrrhena cerula: qm̃ nauigauit p mare tyrrhenũ. inde ligusticũ. Ausoniũ: italũ.

Hinc: ex mari ligustico aspiciebant alpes: massylia cõdita fuit a phocẽsibus iõ ait graio. Excicta: circũdata gallis stolidis: & bellicosis & q̃uis barbari ĩmani ritu ĩsultẽt tñ massylia retinet ãtiquũ morẽ p̃riae. Nã massyliẽses rem urbanam per optimates regebant: & leges morem ionico pponebant: optimis uiuentes institutis & nobilissimi romani massyliã ad capessẽdas bonarum artium disciplinas proficiscebantur frugales erant in uictu: & cultu corporis modestissimi. Immani ritu: quoniam galli placabant numina & maxime tarari hũano sanguie. Phocais hospita: ipsa massylia condita a phocensibus: & ipsi phocenses q in gallia hospites fuerũt ex eubea qppe illuc nauigarũt.

A nfractus pelagi nemoroso uertice celsus
A pparet collis:fugiuntque in nubila siluæ.
P yrenes:tunc emporiæ ueteresque per ortus
G raiorum uulgus tunc hospita tarraco baccho
C onsidunt portu:securæ gurgite clauso
S tant puppes positusque labor terrorque profūdi.
N ox similes morti dederat placidissima somnos
V isa uiro stare effigies ante ora parentis.
A tque hac aspectu turbatum uoce mouere.
N ate salus quondam genitoris:nate parentis
E t post fata decus:bellorum dira creatrix
E uastanda tibi tellus:et cede superbi
D uctores libyæ cauta uirtute domandi.
Q ui sua nunc trinis deducunt agmina castris.
S i conferre manum libeat:coeantque uocate
H inc atque hinc acies:ualeat quis ferre ruentes:
T ergemina cum mole uiros?absiste labori
A ncipiti:sed nec segnis potiora capesse.
V rbs colitur teucro quondam fundata uetusto
N omen carthago:tyrius tenet incola muros.
V t libyæ sua sic terris memorabile iberis
H æc caput est:non ulla opibus certauerit auri
N on portu celso ue situ:non dotibus arui.
V beris:aut agili fabricanda ad tela uigore.
I nuade auersis nate hanc ductoribus urbem.
N ulla acies famæ tantum predæ ue pararit.
T alia monstrabat genitor propiusque monebat.
C um iuuenem sopor et dilapsa reliquit imago.
S urgit et infernis habitantia numina lucis.
A c supplex patrios compellat nomine manes.
E ste duces bello:et monstratam ducite ad urbem.
V obis ultor ego et sarrano murice fulgens
I nferias mittam fusis insignis iberis
E t tumulis addam sacros certamine ludos
P rogreditur:celeratque uias:et corripit agmen
P ernici rapidum cursu:camposque fatigat.
S icubi prosiluit pisco carcere præceps
A nte suos it uictor æquus:currumque per auras
N on solum ante alios:sed enim mirabile dictu
H aud ulli durant uisus equare uolantem.
I amque hyperionia lux septima lampade surgens.
S ensim attollebat propius subeuntibus arces
V rbis:et admoto crescebant culmina gressu.

Anfractus:curuos sinus.nam pyrenei circūuectus ē promontorium. Collis: ipsi mōtes pyrenei qui gallias ab hispanis diuidunt emporiæ urbs ī pricipio hispaniæ prope pyrenos montes. Veteres ortus:quoniam massyliēses a græcis oriundi condiderunt emporias.tarraco urbs celtiberorū uino clara. Viro:scipioni apparuit imago paterna p nocturnam quietem. Quondam salus: nam scipio adolescens patrem uulneratū ad Ticinum liberauit:ut dictum est. Bellorum creatrix:bellicosa hispania. Superbi:elati ac tumidi cæde nostra.tres erant libyci ductores ut dixi. Ancipiti: dubio & periculoso. Vrbs colitur: describit nouam carthaginem. Syrius incola:qūi poeni fecerunt illam coloniam & appellauerunt carthaginem:& ut carthago ē celebris in libya.& caput sic ista in hispania. Situ:posita est noua carthgo in colle:& ab uno latere mari alluitur. Fabricanda ad tela:opulentissīma erat carthago:& bellicorum instrumentorum plena:qua expugnata a scipione captus est ingens belli apparatus: lege Liuium. Auersis:absentibus inuade inquit carthaginem nunc cū absunt ductores. Nulla acies:pugna cū hoste. Propius:uehementius. Patrios:paternos. Sarrano murice:tyria purpura. Inferiæ:dicuntur uictimæ quæ mactātur diis inferis.parentabo inquit manibus uestris.sepulchra ēt patri & patruo extruxit scipio:celebrauitque ludos funebres. Sicubi:celeritatē scipionis cōparat æquo currenti in ludis piseis & olympicis. Ante suos:cum quibus est ligatus ad currum. Iamque hyperionia: Scipio a Tarracone carthaginem septimis castris exercitū perduxit. hyperion sol dicitur. M.claudio Marcello.M.ualerio Leuino cons.Scipio cum a Tarracone ad exercitum uenisset habita concione addidit hoc:sed quoniam uos instructos atque ordiatos cognosco ad carthaginem nouam oppugnandam totis uiribus & bono animo transeamus. cūque omnes una uoce hoc faciundum succlamarent eos carthaginem duxit. Arces: ipsius carthaginis quam oppugnaturi petebant. Admoto gressu:quanto magis appropinquabant urbi tanto magis culmina urbis crescebant.

Ac pelago uectus: lælius præerat classi & hora téporeque constituto classem illuc appulit & urbé cixit qua mari alluit Liuius ait: & a nauibus eodé tempore ea quæ mari alluitur pars urbis oppugnari cœpta est. Hora: die constituto a scipione ut adesset. Subigendæ: admouédæ ad urbé. Carthago impenso: describit situ͂ carthaginis. Impenso: magno: q̄ñ est i ædito loco sita i iberica regione.

Arctatas fauces: claustra describit portum illi similé qué Virgilius lib. primo æneidos fixit. Insula quippe facit portu͂ claudendo illa claustra ut maris ipetus non ingrediatur. hic portus ab oriéte é. ab occidente uero stagnu͂ in quod æstus oceani effunditur. urbs ipsa i dorso mótis porrecta est ad septétrionem. Iuga sera: occasum solis. Pigram planitiem: stagnu͂ iners. Egerit: emittit. reciprocare est fluere: & refluere: & amoré mutuu͂ reciprocum dicimus: supra dixit: sequiturque reciproca tethis. Audax ceu plano: milites romani non aliter scádebát iugum q̄ si p plana igrederétur. Liuius ait. Itaque iuulnera: & tela ruunt neque illos muri: neque superstátes armati arcere queunt quin stati ascédant. Arris: defendebat arcé obstabatque militibus romanis ascendentibus: Liuius ait non Arrim: sed Magonem præsidia imposuisse arci & tumulu͂ firmasse militibus.

In arctis: difficultatibus & periculis.

Præcinxerat: ualuerat militu͂ corona.

Excelsa loci: su͂mitaté tumuli ut eius milites natura loci adiuti romanos subeuntes facile deturbarent. Instabiles: cadentes p prona. Verum ubi cum nu͂tiatum esset scipioni æstum decedere: ac facilem transitu͂ dari militibus ad mugeo armatos duxit & urbem ingressus é.

Reuolubilis: reciprocans. Concessit: abiit æstus. Impune: tuto. Nereus: deus maris: qué pro mare ponit. Nectés: cogitans. Informidatus: non eni͂ timebant ab illa parte urbis carthaginenses propter aquam: & ideo scipio iformidatus illac irrupit in urbem. Penus colla dedit: Liuius ait Mago arcé conatus defendere cu͂ oia hostium plena uideret: neque spem ullam eé. sc. arcéque & præsidiu͂ dedit. liberoꝝ capitu͂ uirilis sexus ad. x. milia capta sunt. Hanc oriés: eodem die quo cœpta est oppugnari expugnata est carthago priusq̄ sol igrederet oceanu͂. Vallari: obsideri & oppugnari. Ocius: citiusquam sol occideret.

Tum merita æquátur: militu͂ uirtuté collaudauit scipio q̧ difficultate loci n̄ essent deterriti ab urbis oppugnatione.

Ac pelago uectus seruata lelius hora
Quam dederat ductor subigendæ ad mœnia diffi
A tergo affusis cingebat tecta carinis.
Carthago impenso naturæ adiuta fauore
Excelsos tollit pelago circu͂flua muros.
Arctatas ponti fauces modica insula claudit.
Qua titan ortu terras aspergit eoo.
At qua prospectat phœbi iuga sera cadentis
Pigram in planiciem stagnantes egerit undas.
Quas auget ueniens refluusque reciprocat æstus.
Sed gelidas a fronte sedet sublimis ad arctos.
Vrbs imposta iugo: pronumque excutrit' in equor.
Et tuta æterno defendit mœnia fluctu.
Audax ceu plano gradiens uictricia campo
Ferret signa iugum certabat scandere miles.
Arris ductor erat: qui contra amplexus in arctis
Auxiliumque excelsa loci præcinxerat arcem.
Pugnabat natura soli patuoque superne.
Bellantum nisu passim per prona uoluti
Truncato instabiles fundebant corpore uitam.
Verum ubi concessit pelagi reuolubilis unda:
Et fluctus rapido fugiebat in equora lapsu:
Quaque modo excelsæ sulcarant cerula puppes
Hac impune dabat nereus transcurrere planta.
Hinc tacite nectens informidatus adire
Ductor dardanius subitam trahit equore pubem
Perque undas muris pedes aduolat: inde citati
A tergo accelerant: qua fixus fluctibus amis.
Incustoditam sine milite liquerat urbem.
Tum prostratus humi miserandum uicta carthenis
Penus colla dedit populumque adduxit inermem.
Hanc oriens uidit titan cum surgeret urbem.
Vallari castris: captamque aspexit eandem.
Ocius hesperio quam gurgite tingeret axem.
Aurora ingrediens terris exegerat umbras.
Principio statuunt aras: cadit ardua taurus.
Victima neptuno pariter: pariterque tonanti
Tum merita equantur donis: ac premia uirtus
Sanguine parta capit: falleris hic pectora fulget:
Hic torque aurato circundat bellica colla.

Muralis coronæ. Qu. Therylium & sex. Digitiũ muralibus coronis donauit q̃ pariter muros ascendenant:tũ reliquos ut ait liuius prout cuiusque meritũ uirtusque erat donauit. ante omnis. C. lælũ præfectũ classis & omni genere laudis sibi æquauit & corona aurea. ac. xx. bubus honestauit. Titulo: honore ac laude pugnæ naualis. Peni rectoris:arris qui fuerat rector cuius arma scipio donauit lælio. Libamina:principia & primitiæ. Captiuæ opes:præda ĩgẽs fuit autore liuio. Signa militaria. lxxiiii. argenti & auri magna uis, pateræ aureæ. cc. lxxvi. fere oẽs pondo libræ. ex argento decem & octo milia

Ille nitet celsus muralis honore coronæ.
Lælius ante omnes:cui dextera clara domusque
Terdena boue et æquorei certaminis alto
Donatur titulo:pœnique recentibus armis
Rectoris:tunc hasta uiris et martia cuique
Vexilla et meritum:et prædæ libamina dantur.
Post q̃ perfectæ laudes hominumque deumque
Captiuæ spectantur opes:digestaque præda
Hoc aurum patribus bello hæc martique talenta
Hoc regi donis diuum:hoc ante omnia templis.
Cætera bellantum dextræ pulchroque labori.
Quin etiam accitus populi regnator iberi
Cui sponsa et sponsæ defixus in ossibus ardor
Hanc notam formæ concessit lætus ouansque
Indelibata gaudenti uirgine donum.
Tum uacui curis uicino littore mensas
Instituunt:festoque agitant conuiuia ludo.
Lælius affatur:macte:o uenerande pudici
Ductor macte animi cædat tibi gloria lausque
Magnorum heroum, celebrataque carmine uirtus
Mille myceneas qui traxit in æquora pontas
Rector:et inachus qui thessala miscuit arma
Femineo socium uiolauit fœdus amore.
Nullaque tum phrygio steterant tentoria campo
Captiuis non plena thoris:tibi barbara soli
Sanctius iliaca seruata est phoebade uirgo.
Hæc atque his paria alterno sermone requirunt:
Donec nox atra circumdata corpus amictu
Nigrantes inuexit equos:suasitque quietem.

&. ccc. uasorũ argẽtorũ: magnus numerus oĩa data fuerũt. C. Flaminio quæstori. Scipio duo milia opificũ populo roma. ascripsit. Patribus:ærario populi ro. Bello:ad bellũ:hæc ĩquit seruata sunt ærario cætera præda militibus data est. Regi diuum:ioui capitolino. Quĩ ẽt accitus:captiua eximiæ formæ scipioni oblata ẽ a militibus quæ oĩum oculos in se conuertebat quacũque iret:cũ scipio cognouisset desponsatam ẽẽ pricipi celtiberorum cui luccio nomen erat extemplo parentibus, sponsoque e domo accitis uirginem intactã restituit:& cum parẽtes aurum attulissent pro redẽptione puellæ uocato ad se luccio. super dotem inquit quam accepturus a socero es hæc tibi dona accedent aurumque tollere ac sibi habere iussit:quo bñficio adeo sibi obnoxium reddidit luccium:ut cũ mille &. cc. equitibus intra paucos dies ad romanũ ducẽ redierit. Indelibata: intacta. Gaudenti: luccio. Macte o uenerande pudici:uerba lælii ĩ laudem scipionis continentia pudicitiaque clari taxatque intemperantiã agamemnonis qui bryseida abstulit achilli. cedat iam tibi Lælius inquit uirtus heroum: quos tu omni genere uirtutis facile superas. Carmine. s. homeri :q agamemnona. Menelaum: Achillem. cæterosque celebrauit heroas; qui tempore belli amoribus detinebantur:& captiuis non abstinuerunt. Rector:agamemnon qui mycenis regnauit. Inachus:argiuis & peloponnessiacis. Inachus fuit rex argorum. Thessala arma:pp achillem thessalũ & alios:& sic uult ĩtelligere agamẽnonẽ armasse totam græciã:ut raptũ helenæ ulcisceretur. Socium fœdus;quoniam abstulit bryseida achilli:qui capta lesbo diomedeã phorbantis regis filiã abduxit. Idem capta lirnesso urbe cylicũ Astynomen chrysei filiã:deinde expugnata pedaso hippodamiã filiam brisei unde briseis patronymicũ. Astynome agamẽnoni data est:cuius pr̃ sacerdos smithei apollinis fretus relligione cum simulachro dei supplex uenit in castra græcorum, ferens etiam prætiũ redemptionis, cum omnis laehrymis mouisset suis:censerentque græci reddendam esse filiam solus Agamemnon obstetit. hac tandem restituta briseida ut stomachũ achilli faceret uoluit. Captiuis toris: puellis raptis ab hostibus. Aiax habuit Tegmessam filiã theatrantis. Barbara: hispana. Sanctius: ĩcorruptius & maiore cõtinẽtia q̃ seruauerit agamẽnon cassandrã uestæ sacerdotẽ. Phebade iliaca: cassandra troiana quæ templo uestæ præerat: quæ capta troia data est agamemnoni quæ cum esset fandica & ab apolline diuinãdi peritia donata phebas appellata est: de qua Ouidius. Teque Myceneo phebas amata duci. ethra obtigit demophonti; clymene acharnanti. Andromache neptolemo ;hecuba ulyxi: polyxenam manibus paternis pyrrhus inferias dedit. sanctius inquit tu seruasti barbaram uirginem q̃ alii seruent uirginẽ uestalem.

E mathio interea tellus ætola tumultu.
F eruebat maccetum subitis perculsa carinis.
P roximus huic hosti dextras iungebat acarnam
C ausa noui motus penis regique philippo
I n bellum ausonium sotiatæ fœdere uires.
H ic gente egregius ueterisque ab origine regni
E acidum sceptris proauoque tumebat achille.
I lle:et nocturnis conterruit oricon armis.
Q uaque per illyricum taulantius incola littus.
E xiguos habitat non ullo nomine muros
T urbidus incessit telis ille æquore uectus
N unc et pheacum tesprotiaque arua lacescens
E pirum cassis lustrabat futilis ausis.
H inc et anactoria signa ostentauit in ora.
A mbraciosque sinus pelleaque littora bello
P erfundit rapido:pepulit uada feruida remis
L eucatæ:et phœbi uidit citus actia templa.
N ec portus ithacæ laertia regna samenque
L iquit inaccessam:fluctuque sonantia cano
S axa cephalenum et scopulosis neriton aruis.
I lle etiam pelopis sedes et achaia adire
M œnia gauisus tristem calydona dianæ.
O eneasque domos curetica tecta subibat.
P romittens contra hesperiam sua prælia grais
T um lustrata ephyre patræque:et regia pleuron.
P arnasusque biceps:phœboque loquentia saxa.

Emathio interea:nūc canit bellū gestū aduersus Acarnanes & philippū macedoniæ regē hoc supra proposuerat & macetū lustrare domos & achaia rura. M. claudio Marcello. T. Quintio chrispio coss. philippus contra ætolos iplorātibus auxilium acheis bellū gerit. romani misso sulpitio & socio Attalo rege ætolos defendunt & græcos. Emathio:macedonico emathia dicta est macedonia ab emathie.

Tellus ætola:ætolis intulit bellum philippus rex macedonū. Acarnanes sunt finitimi ætolis:quoque fines diuidit achelous. Subitis carinis:missis a philippo cui ætolorum defectio ad romanos pellæ hyemāti nūtiata ē:q subitā expeditionē parauit:& cū.c.xx biremibus apolloniā & oricon iuasit. Causa noui motus:qm̄ erat fœdus iter Annibalē & philippū:ut magna classe ī italiā trāiceret:& maritimā orā depopularetur. bellū pro pte sua terra marique gereret ubi debellatū eēt italia oīs & roma carthaginensiū eēt prædaque oīs ānibali cederet pdomita italia nauigarent. ī græciā bellūque cū quibus regibus placeret gererent:quæ ciuitates ad macedoniā uergunt philippi eiusque regni eēnt. iō philippus & Acarnanes mouerūt bellū ætolis romanorū amicis. Ausoniū:romanū & italū. Gēte egregius:describit originē:& semina philippi. Aeacidum:epyrotarum. æacidæ pronepotes Achillis ex epyrro ubi regnauit pyrrhus achilleides. philippus maternū genus ab Achille ducebat. Tumebat:elatus erat & supabat īscribens generi suo achillē uirum fortissimū. Nocturnis armis:philippus apolloniā prius tērauit leuibus biremibus.c.xx.flumie aduerso subuectus. īde ad oricū oppidum ætoliæ in finibus uersus macedoniā nocte admonit exercitū:quā urbē i plano sitā:neque mœnibus neque uiris neque armis ualidā prīo īpetu oppressit. Taulantius:Taulātii dicti sunt ut Appianus ait a Taulantio filio illyri a quo illyrici nominant. Non ullo noīe:idest ignobilia oppida & nulli noīs inuasit philippus & cœpit. Pheacū:pheaces hītatores sunt corcyræ īsulæ claræ hortis alcynoi Tesproti & chaones sunt populi epyri.

Cassis ausis:uanis & frustra quippe nihil pfecit. Anactoria ora:epyrotica Anactoriū urbs maritima opus molossorum eratque tūc ditionis ætolorum. Ambracia urbs ad mare dicta ab Ambrace rege ta qua sinus ambracius. Pellea:macedonica pella oppidū in finibus macedoniæ pria Alexandri magni.

Leucatæ:leucata ē promontoriū epyri:& actiū in quo erat tēplū apollinis: Virgilius: Et formidatus nautis aperit apollo. Ithaca insula pria laertis patris Vlyxis. same insula est prope ithacam. cuius meminere Homerus & Virgilius. Cephalenum:cephalenia insula saxosa. quondam melena dicebatur Neritus ut dicunt cosmographi & Homerus canit in odyssea mons est ithacæ. Neritum pro insula posuit Virgilius. Et Neritos ardua saxis:quem sequitur syllius. loquitur enim nunc de insulis. Pelopis sedes:peloponnesum ubi regnauit pelops tantali filius. achaia incipit ab isthmo peloponnesi. calydō urbs caput ætoliæ iussa dianæ:quæ irata calidonibus īmisit aprum:qui totam prouīciam deuastauit. Virgilius concessit in iras ipse deum antiquam genitor calydona dianæ. Tristam:inuisam. Oeneas ætolas ab oeneo patre tydei rege ætoliæ. Curetica tecta:curetes ætoliam incoluerunt, pulsisque fuere In acarnaniam ab ætolis duce ætolo. unde ætolia denominata est. Hesperiam:italiam. Grais:græcis quos sollicitabat ad bellum contra romanos. Ephyre:corinthus in capite isthmi. patræ urbs in promontorio peloponnesi sita ex aduerso ætoliæ. pleuron urbs ætoliæ regna regum ætolorum. duplex fuit noua & uetus. Parnasus: mons est phocidis in quo erant delphi oppidum cum oraculo Apollinis. ideo ait saxa sonantia phœbo. duo habet cacumina parnasus. Saxa: Trogus ait libro uigesimo quarto. Templum Apollinis delphici positum est in rupe undique pendens.

Ac sæpe: quis inquit philippus reuocaretur ad pr̄iam bello laborātem tū non cessabat uagari p oēm græciā ostentando belli umbrā & simulachꝝ. Orestes sarmaticus; rex sarmatāꝝ q macedoniā īfesta bat priusq̄ decederet ab achaico bello philippus reliquit supra duo milia oīs generis armatorum sub Menippo & Polyphonte q presto sociis eēnt si res posceret cū ipse ad Macedoniā ꝑperaret puenisset-que demetriadem alius uenit nuntius afferens de motu dardanoꝝ qui sarmatis ꝑpiqui sunt. Aspera uis: multitudo crudelis. Exundasset: sese effudisset. In agros dolopū; thessalos, nā dolopes fuerūt in thessalia: militauitque sub pyrrho Achillis filio. Vmbrā: simulachꝝ belli; more quippe latronis uagatus fuerat.

Ac sæpe ad patrios bello reuocante penates
Cum modo sarmaticus regna infestaret orestes.
Aspera nunc dolopum uis exundasset in agros
Incepto tamen haud facilis desistere uano
Belli per graias umbram circumtulit oras.
Donec nunc pelago nunc terra exutus omisit
Spem positam in tyriis: et supplex fœdera sanxit
Dardana: nec legem regno accepisse refugit.
Tunc et tyndarii latias fortuna tarenti
Auxit opes: laudemque simul: nam perfida tandem.
Vrbs fabio deuicta seni: postremus in armis
Ductoris titulus cauti sollertia tutum
Tum quoque adepta decus captis sine sāguie muris;
Nanque ut compertum qui punica signa regebat:
Fœminea exuri flamma: tacitusque quiete
Exin uirtuti placuit dolus: iræ sorori.
Nam castris erat in rutulis germanus amate
Cogitur et magnis muliebria uincere corda
Pollicitis: si reclusas transmittere portas
Concedat libycus rector uotique potitus.
Euicto fabius peno circundata telis.
Incustodita penetrauit mœnia nocte.
Sed quisnam auersos phœbū tūc iungere ab urbe:
Romuleia dubitaret equos? qui tempore eodem.
Marcellum acciperet letum oppetiisse sub armis?
Molesilla uiri ualidaque habitata gradiuo.
Pectora: et haud ullis unq̄ tremefacta periclis
Heu quantum annibalem clara fractura ruina
Procubuere: iacet campis carthaginis horror
Forsan scipiade confecti nomina belli
Rapturus: si quis paulum deus adderet euo.

Donec nunc pelago: uictus fuit philippus tandē: & cum. M. Valerius classem ad ostium fluminis duceret: ne nauibus rex fugeret, philippus uidens se īparem romanis & nauali & terrestri certamine incensis nauibus terra macedoniā petiit magna ex parte inermi exercitu spoliatoque. Tyris: carthaginensibus & Annibale. Sanxit fœdera. p. cor. scipione. p. licinio crasso cons. ꝑ. p. Sem. Tuditanum cū philippo pax in fine āni facta ē Iam finis quartidecimi anni belli punici erat. & statī idem Sempronius &. M. cethegus cōsulatum inieunt. Initiūque anni. xv. erat. Nec refugit: nō est asp̄natus accipeꝛ legem romanoꝝ. Regno. s. suo: idest nō refugit conditiones impositas suo regno. Tunc & tyndarii: nunc narrat poeta quo pacto Fabius tarētum recuperauit. Tyndarii; lacedemonii a Tyndaro patre Lædæ reginæ laconiæ.

Latias opes: ingens præda tarētina fuit argenti facti, signatique auri. lxxxiii. milia pondo. signa, tabulæ, prope ut syracusarum ornamenta æquauerūt: sed & maiore animo generis eius præda abstinuit Fabius q̄ Marcellus. Fabio seni ad differentiam filii. Qu. Fabio Maxīo. V. Qu. Fuluio Flacco. iii. cōs. tarētum receptum fuit. Sollertia: summa diligētia. Tunc quoque: q̄admodum prius fregerat Annibalem astu. Nanque ut compertum: sine cæde suoꝝ & tarētinorum Fabius uoti compos fuit. præsidiū britiorum ab Annibale relictū tarenti erat, eius præfectus mulierem ardebat: cuius frater sub Fabio militabat. Is certior factus a sorore consuli Fabio rē narrauit: qui iussit ut trāsfugam simularet: & sic per sororem præfecto conciliatus eum muliebribus illecebris ad proditionem loci cui præerat allexit. Inde ad cōsulem noctu rediens acta retulit. Fabius noctu scalas admoueri iussit ad eam partem in qua brutii erant quibus adiuuantibus in urbem transcēsum est: Autores proditionis cæsi sunt; & cartalo dux punici præsidii obtruncatus. & multi brutii per errorem. Virtuti: ipsius Fabii.

Rutilis: romanis. Sed quisnam auersos: nūc describit mortem Marcelli; qs inquit dubitaret intelligens eodem tēpore cecidisse Marcellum fraude punica solem auertisse suos radios & equos ab urbe roma: quasi dicat. Nemo dubitaret, nam ipsa numina romanis aduersa erant cum passa sint tantum ducem tali tēpore ruere; Calido gradiuo: feruēti marte. Laus marcelli a fortitudīe ī subeūdis laboribus & ꝑiculis:

Collis agenoreum: inter castra romana & punica collis erat syluestris a neutris primo occupatus in hunc collē Annibal insidias locauit Marcellus & chrispinus collega cum ad loca exploranda proficiscerentur. uolebant enim tumulum occupare: ne tanq̄ in ceruicibus hostem haberent: cum in insidias incidissent Marcellus hasta trāsfixus cecidit. collega duobus iaculis ictus cum adolescēte filio Marcelli etiam sautio euasit. Agenoreum uallum: castra punica a romanis. Mauors: bellum. Marcellus: & Chrispinus consules in apuliam se contulerunt. Annibal ex brutiis apuliam petiit; & sic omnis belli moles erat in apulia. Gestit mens; apud Liuium sic loqtur Marcellus quī imus ipsi cum paucis equitibus exploratum subiecta res oculis nostris certius dabit consilium. Lustrare: explorare. Sedere: placuere. Iā dudum: statim. Præmaturus; ante legitimum tempus bellicis laboribus aptus.

Vrbe sicana: syracusis. nam ibi militauit sub patre. Meo uultu; ferocia & ardore meo simili. Sāguineos rores; hoc fuit prodigium infausti itineris. nam Marcellum non prospere litasse aruspices dixerunt. Lethiferi; in quo Marcellus cecidit. Annibal aliquot Numidarū turmas in medio saltu condiderat; quorum interdiu nemo a statione mouebatur ne aut arma. aut ipsi procul aspicerētur. Quod debeat superis; quoniam erat prope mortem. in uita debemus superis; post mortem minime; ut poetice loquar. Virgilius de pallante mortuo ait: Nos iuuenem exanimum: & nil iam cælestibus ullis Debentem uano mœsti comitemur honore. Latias leges; iura romanorum & imperium. Columē salus; & fulchrum romani imperii.

Collis agenoreum dirimebat ab aggere uallum
Ausonio: dauni mauors consederat aruis.
Curarum comes et summi chrispinus honoris
Marcello sotius communia bella ciebat
Ad quem marcellus gestit lustrare propinquas
Mens siluas medio uiros imponere monti:
Ne libys occultis tumulum prior occupet ausis:
Si cordi est te participem chrispine laboris
Esse uelim nunq̄ desunt consulta duobus.
Hæc ubi sedere: ardentes attollere sese.
Iam dudum certant ī equos: marcellus ut arma
Aptantem natum aspexit letumque tumultu:
Vincis ait nostros mirando ardore uigores
Sic præmaturus fœlix labor: urbe sicana
Qualem te uidi. non dum permitteret ætas:
Cum tibi bella meo tractantē prælia uultu.
Huc decus huc nostrum lateri te iunge paterno.
Et me disce nouū martem temptare magistro.
Tum pueri colla amplectens sic pauca profatur:
Summe deum libyco faxis de præside uictor.
His humeris tibi opima feram: nec plura sereno
Sanguineos fudit cum iuppiter æthere rores
Atque atris arma aspersit non prospera guttis.
Vis dum finitis intrarant uocibus arctas.
Lethiferi collis fauces: cum turba uolucres
Inuadunt nomades iaculis: niboque feruntur
Etherio similes ceca fundente latebra
Armatos in bella globos: circūdata postquam
Nil restare uidet uirtus: quod debeat ultra
Iam superis: magnum secū portare sub umbras
Nomen mortis auet tortæ nunc eminus hastæ
Altius insurgit: nunc seuit cominus ense.
Forsitan et euasset rapidi freta seua pericli
Ni telum aduersos nari euenisset in artus.
Tum patriæ tremuere manus: laxataque luctu.
Fluxerunt rigidis arma īfelicia palmis.
Obuia nudatum transmittit lancea pectus.
Labensque īpresso signauit gramina mento.
At postq̄ tyrius seua iter prælia ductor
Infixum aduerso uidit sub pectore telum:
Immane exclamat: latias carthago timere
Desine iam leges: iacet exitiabile nomen
Ausonii columem regni: sed dextera nostræ

Magnanima uirtus caret iuidia: qm̄ magnanimus & prudens nō inuidit: īuidemus qppe maioribus & uir magnus hēt in se omnē pfectionē: & ideo honorē alicui inuidere non debet. Suplæ: inclytæ & magnæ. Alterius cōsulis: chrispini q euasit uulneratus: & paulo post decessit. Signa: castra romana annibal reliquias Marcelli ī argēteo uase filio remisit. Iberis: nūc transit ad hispanias ubi Scipio ful minabat. Orsū: īcepisse pugnam magnis auspiciis statim expugnata carthagie. Patria fulmina: qm̄ habebat iouis filius. Consūpto āno: hoc dicitur ad laudem Scipionis, nā octauo mense saguntum expugnauerat maiora igit̄ erant auspicia Scipionis q uno die carrhaginē expugnauit munitiorem sagunto uiris: & opibus. Proximus applicito: Scipio totam hyemem reconciliandis barbarorū aīs consumpsit primo uere asdrubal cū hostiū res tantis incrementis augeri cerneret suas uero imminui ac foi e ut nisi audendo aliquid moueret ut omnes ruerēt, dimicare q̄primum statuit. Saxosis syluis: proxime inquit Liuius carthaginensium exercitus asdrubalis prope urbē betuliam erat pro castris equitum statōes habebat. romāi castra posuerūt prope asdrubal nocte in tumulū copias recepit plano campo ī summo patentē. Applicito: adiuncto aggere castrorum syluis. Tendebat: tentoria explicabat & locabat castra. Vir. hic senus tēdebat achilles. Spirans: referens annibalem uidebatur alter annibal supra dixit: & fratrem spirat in armis. Hinc robur: describit milites asdrubalis. Rebellibus: fedifragis. Volucri: ueloci ad cursum. de asturibus & cantabris: & mauris dictum ē. Tantaque: sensus. tanta erat maiestas asdrubalis in hispania: quanta in italia annibalis. Forte dies priscū: asdrubal cum carthaginis natalem celebraret a Scipione turbatus est: sic romani natalem urbis. x. calen. maias lauro tota urbe redimita celebrabrāt. Tyrii solēnis: tyriæ celebritatis: & natalis carthaginis quæ erat libyæ caput. solemnia sacra dicuntur: quæ certis temporibus annisque fieri solent. Orsi: incipientes iecere fundamenta carthaginis. Mapalibus: domibꝰ. Altæ: claræ & multi nominis: erat enim æmula romani īperii. Signis: uexillis & militibus: sic apđ romanos coronabātur omnes lauro ad qđ alludit poeta. Pacificās: sacrificans: & placās deos pētos sacrifirando. Lena: uestis q̄ ānibali donauerat hieronymus syracusanus đ quo supra. Federis: qđ pcussit cū ānibale: & carthaginensibus. Rex: hieronymus post mortē hieronis.

T am similis non obscuras mittatur ad umbras
M agnanima inuidia uirtus caret: alta sepulchri
P rotinus extruitur: cæloque educitur aia.
C onuectant siluis ingentia robora eredas.
S idonium cecidisse ducem: tum thura dapesque
E t fasces clypeusque uiri pompa ultima fertur.
I psa facem subdens laus inquit parta peremnis.
M arcellum abstulimus latio: deponere forsan
G ens italum tandem arma uelit: uos ite superbæ
E xequias animæ: et cinerem donate supremi
M uneris officio: nunq̄ hoc tibi roma negabo
A lterius par: atque eadem fortuna laborum
C onsulis exanimum sonipes ad signa reuexit.
T alia in ausonia: sed non est talis iberis.
A rmorum euentus campis: carthaginis omnes
P er subitum rapte pernix uictoria late
T erruerat gentes: ducibus spes una salutis
S i socias iungant uires: ingentibus orsum
A uspiciis iuuenem: patriæ ceu gestet in armis
F ulmina: sublimi uallatam uertice montis
E x oculis urbem cumulatam strage uirorum.
N on toto rapuisse die: qua martius ille
A nnibal interea consumpto uerterit anno.
N ec pube equandam nec opum ubertate sagunthū.
P roximus applicito saxosis agere siluis
T endebat fratris sperans ingentia facta
A sdrubal: hinc robur mixtusque rebellibus afris
C antaber: hinc uolucri mauro pernitior astur.
T antaque maiestas terra rectoris ibera:
A nnibalis quantus laurenti terror in ora.
F orte dies priscum tyriis sollemnis honorem
R ettulerat quo primum orsi carthaginis altæ
F undamenta nouam cepere mapalibus urbem.
E t letus repetens gentis primordia ductor
F esta coronatis agitabat laurea signis.
P acificans diuos: fraternum lena nitebat.
D emissa ex humeris donum: quam foederis arcti
T rinacrius libyco rex inter munera pignus

Eoliis tyrannis: siculis. nã prope siciliã sunt eoliæ insulæ: in hac ueste regali erat raptus ganymedis: & antrum polyphemi q socios Vlyssis deuorauit ut canit Homerus ĩ odyssea. Acus: instrumẽtũ quo aurum intexitur. Corpora: duos ex Vlyssis sociis polyphemus ita terræ allisit ut cerebro passim hu mum spargeret. Inde membratim discerptos cœnam parauit. Laertia pocula: uinũ quod Vlysses p pinauit: q proficiscens ad antrum polyphemi ut canit Homerus in nono odissææ utrẽ uini suauissimi secum tulit: quod maro ismari accola sacerdos apollinis dederat: cum polyphemus duas in cœna p̃as deuorasset ei poculum uini ulysses blandis uerbis obtulit; quo gustato. ter iussit ad se deferri & exhilaratus de nomine quæsiuit callidus ulysses neminẽ se uocari respõdit: neminẽ inquit polyphemus ultimum comedam. Tyrius: asdrubal conspicuus lena auro intexta. Siculi subteminis: uestis siculæ: subtemen proprie dicit quod subit stamini i tela. Quadrupedante: currenti inter sacra nunciatũ ẽ asdrubali hostem aduentare. peni clauserunt se uallo sequẽti die prodiere ad pugnã. Audax sabura: hic irruens in Scipionẽ transfixus ab eo fuit hasta cornea. Prima hostia: exclamatio scipionis ad manes paternos: qbus iam mactauerat saburam. ide hortatur suos ad pugnã: & decorum romani noĩs seruandum. Spirantibus ducibus: uiuis Scipionibus p̃re: ac patruo sub quibus militastis: & aĩos militũ emerẽt & captat: cũ dicit eos ducibus operã nauasse suis. Incũbunt: ruunt in pugnã: lenas erat ex romanis Maro: catilina: & Vasidius. Incestũ thalamo germanæ: qui sororem incestu polluerat. Regnator: qui regnabat in libya. Te quoque: laudat lelium poeta ab eloquentia: & p̃stantia rei militaris: atque uehementia in persuadẽdo: sed alludit poeta: ad. C. Lælium huius nepotem: & amicũ aphricani minoris: de quibus sic ait Cicero in Bruto: sed &. C. Lælius &. P. Aphricanus imprimis eloquentes fuerũt: quorũ extant oõnes ex quibus æstimari de ingeniis oratorũ potest. de maiore aphricano ait: ipsum Scipionẽ accepimus nõ ifantem fuisse. Dardaniæ: romæ. Pyliæ senectæ: nestoreæ. Nestor nelei filius suauiter loquebatur nam ex eius ore ut canit Home. dulcior melle fluebat horatio. Suspẽsi: dubii. Ducebat corda: mouebat eos ad quẽcũque uolebat effectum; erat enim uehemens orator: sed ad alium ut dixi sapientem; & eloquentẽ Lælium alludit. Cantu: suauitate cantus. Perstrinxerat: tetigerat aures clangor tubarum. i. cũ erat pugnandũ. Liqueret: cõstaret oĩbus: & pateret.

Miserat: eoliis gestatum ĩsigne tyrannis
Aurata puerum rapiebat ĩ ethera penna
Per nubes agla: ĩtexto uibrata uolatu.
Antrum igens iuxta quod acus simulauit ĩ ostro.
Cyclopum domus: hic recubans manãtia tabo
Corpora letifero sorbet polyphemus hiatu.
Circa fracta iacent: excussaque morsibus ossa.
Ipse manu extenta laertia pocula poscit.
Permiscetque mero ructatos ore cruores.
Conspicuus siculi tyrius subteminis atte
Graminea spacem superum poscebat ad aras.
Ecce iter medios hostilia nuntius arma
Quadrupedante ĩuectus equo aduentare ferebat.
Turbatæ mentes: ĩperfractusque deorum
Cessit honos: ruptis liquunt altaria sacris:
Clauduntur uallo: tenuemque ut roscida misit.
Lucem aurora polo rapiunt certamina martis
Audax scipiade stridentem sabura cornum
Excepit: geminæque acies uelut omine motæ.
Exclamat latius ductor: prima hostia uobis.
Sacrati manes campo iacet: en age miles
In pugnam et cedes qualis spirantibus ite.
Assueras ducibus: talis rue: dumque ea fatur
Incumbunt myconum lenas: curtãque latinus.
Et thysdrum maro: et incestum catilina nealcem
Germanæ thalamo obtruncat: cadit obuius acri
Cartalo uasidio libycæ regnator arenæ.
Te quoque cyrenes uidit conterrita tellus
Permixtum penis: et uix credenda furentem
Magnum dardaniæ leli decus: omnia fœlix
Cui natura dedit. nullo renuente deorum.
Ille foro auditus cum dulcia solueret ora:
Equabat pyliæ neleia uerba senectæ
Ille ubi suspensi patres et curia uocem
Posceret: ut cantu ducebat corda senatus.
Idem cum subitum campo perstrinxerat aures
Murmur triste tubæ: tanto feruore ruebat
In pugnam: atque acies ut natum ad sola liqueret.

Sine laude:qm̄ & in toga:& ĩ castris officio fungebatᷣ;& actiones studiosas nunq̄ omisit: siue togatus siue armatus. E furtiua luce:uita q̄ furto quodã habuerat.nam cũ debuisset mactari ad aras punicas de more alium mater supposuit. Vnde uita ipsius erat furtiua:sed numen hanc fraudẽ diu non pertulit. Frondosi collis:cæsa fuerũt ĩ hac acie ad octo milia hominum asdrubal aleam pugnæ non expectauit rapta pecunia ut scribit Liuius p̄misit elephãtos quãplurimos potuit;tagoque superato ad pyreneum contẽdit.Scipio castris hostiũ potitus est.præter libera corpora omnẽ p̄dam militibus concessit:hispanos sine p̄tio dimisit:pœnos quæstorẽ uendere iussit. Nepotẽ Malinissæ captiuũ liberauit:& ueste:& equo donatũ auunculo remisit.deinde reliquũ æstatis consũpsit ĩ recipiendis in fidem hispaniæ populis.nomenque regium recusauit cũ rex ab hispanis appellaretur dicens sibi maximũ nomen imperatoris eẽ quo se sui milites appellassẽt. regiũ nomen alibi magnum romæ intolerabile eẽ. Collis:prope quem pugna fuerat.Inde ad pyreneum contendit.

Dimissa in colles pugna: hoc erat edictum ut dimissa pugna omnes ascenderent colles & pyrenea iuga. Exuto honore armorũ:depositis armis propriis & sumpta parma hispani militis abiit ad pyrenẽ. Celatus:incognitus propter arma mutata uidebatur quippe hispanus miles. Palantia:passim diffusa. Non urbe recepta:tãta præda fuit in castris q̄ta non fuisset ĩ aliqua urbe:& præda retinuit iras militum a cæde.non enim insequuti sunt hostes fugientes.& ita futurum puiderat asdrubal & de industria opulẽta castra reliquit ut ipse cum suis euaderet ut facit fiber q̄ cũ uidet se peti a uenatorib; testes deponit dẽtibus.ob quos petitᷣ.Vnde Iuue.imitatus castora q̄ se eunuchũ ipse facit.cupiẽs euadere dãno testiculorũ.Adeo medicatum ĩtelligit inguẽ. Causa pericli:qm̄ gnarus ẽ se ob inguina peti. Auius:fugiẽs. Vmbris:nemoribus & syluis. Maiora petunᷣ: Scipio nõ est insequutus hostẽ fugientẽ:sed retro uertit iter: ut hispanos pœnosque domaret: erexitque tropheum in pyreneo iugo cum titulo quem ĩ clypeo scripserat Scipio dicat marti spolium asdrubalis. Vir.de ænea: & rem carine signo.æneas hæc de danais uictoribus arma. Certior:q̄ asdrubal qui fugiebat & syluarum auxilio se tutabatur.

Interea:dum Scipio flexit iter retro asdrubal pecuniis animos gallorũ ad bella sollicitauit. Bebricia aula: pyrenea. Bebryx fuit pater pyrenes ut dictum est & tenuit illos montes. Largus:non parcens pecuniis in emẽdis militibus. Prodigere:effundere. Præmissa: nã præmiserat pecuniæ magnã uim: & elephãtos asdrubal. Aı̃os:audaciã asdrubalis.

Bella:nihil uitæ peragi sine laude placebat.
Tunc e furtiua tractantem prælia luce
Deiecit galam:sacris carthaginis illum
Supposito mater partu subduxerat olim.
Sed stant nulla diu deceptis gaudia diuis
Tunc alabim murtũ atque dracẽ demisit ad ũbras.
Fœmineo clamore dracẽ extrema rogantem
Huius ceruicem gladio inter uerba precesque
Amputat: absciso durabant murmura collo.
At non ductori libyco par ardor in armis
Frondosi collis latebras ac saxa capessit
Auia nec cedes extrema ue damna mouebant
Agminis italiam profugus spectabat et alpes
Præmia magna fugæ:tacitum dat tessera signum
Dimissa in colles pugna siluasque ferantur.
Dispersi:et summam quicunque euaserit arcem
Pyrenes culmenque petat:tum primus honore
Armorum exuto et parma celatus ibera
In montes abit: atque uolans palantia linq̄t
Agmina desertis latius uictricia signa
Immittit miles castris non urbe recepta
Plus ulla partum predæ tenuitque moratas
Acede ut libycus ductor prouiderat iras.
Flumineiue ueluti deprensus gurgitis undis
Auulsa parte ĩguinibus causaque pericli
Enatat intento predæ fiber auius hoste.
Impiger e occultis prnus postq̄ additur umbris
Saxosæ fidens siluæ:maiora petuntur
Rursus bella retro:et superari certior hostis
Pyrenes tumulo clypeum cum carmĩe figunt
Asdrubalis spolium gradiuo scipio uictor:
Terrore interea posito transardua montis
Bebricia populos armabat prnus ĩ aula
Mercandi dextra largus:belloque para:
Prodigere ĩ bellum facilis præmissa feroces
Augebant aı̃os argenti pondera et auri.

Metal liferis: hispania aurifera, de metallis hispanis dictũ est. Longo discrimine: bello. Hinc: propter hanc pecuniæ uim. Venales: qm̃ pecunia alliciebant & facti sunt asdrubalis stipẽdiarii. Pigerrimus undæ: quoniã leniter fluit arar, supradixit: auget opes stãti similis de rhodano: & arari loquens. Affecta: finita & iam incunte uere, affecta pprie ut scribit gellius dicebant ea quæ nõ ad finem ipsũ sed pxima fini progressa deducta ue erant. Quos roma inqt: uerba asdrubalis mirantis romam non esse iam superatam ab annibale qui alpium tantam molem transcẽderat: præcatur que ut annibal sit incolumis tãta uirtute præditus. Læuus: iniquus nobis & sinister. Vsque ad sydera. i. superasse alpes ad cælum erectas. Primordia belli: aduentum ipsius annibalis. Italo sãguine: qm̃ cresi fuerant Scipiones in hispania superatique exercitus; & in italia magnas clades ediderat annibal. M. Liuio Salinatore. C. Appio Claudio Nerone conss. asdrubal in italiam irrupit. Ad mœnia: romana, s. ut fecerat annibal. Spicula: missa ab annibale & suis: cum fuit ad portam collinam. Eliseis: punicis. His sup. ultra querelas: & trepidatiõem romanorum ipsa italia quæ sta est se a pœnis laceriari: & queritur de superis: quos ait esse ingratos cum ipsa gremio suo saturnum profugum excepcrit regnumque dederit. Aenotria: itala. Iuuenis: ãnibal. Extremo: hispano: & occiduo. Bacis: fructibus: qm̃ cæsæ erant arbores. Villarum: domorũ quæ sunt in agris: & ruunt. Vastis oris: depopulatæ: desolatæque italiæ. Vagus: instabilis: & hoc propter numidas oĩa inqr supradicta mihi accedent nisi ego uno sepulchro cõdidero oĩs pœnos q nũc arma in italiam moliuntur: & sic portendit cladẽ asdrubalis & suorum.

Parta metalliferis longo discrimĩe terris
Hic noua complerunt haud tardo milite castra
Venales animæ rhodaniq gurgite gaudent
Quorum serpit arar per rura pigerrimus unde
Iamque hyeme affecta mitescere ceperat annus.
Inde iter ĩgrediens rapidum per celtica rura
Miratur domitas alpes: ac peruia montis
Ardua: et herculeæ quærit uestigia plantæ;
Germanique uias diuinis comparat ausis
Vtuero uentum in culmen castrisque resedit
Annibalis: quos roma inquit quos altius oro
Attolit muros? q post hæc mœnia fratri
Victa meo stent icolumes? sit gloria dextræ
Fœlix tanta precor ineue usque ad sidera adisse
Inuideat leuus nobis deus: agmine celso
Inde alacer qua munitum decliuis ab alto
Agger monstrat iter properatis deuolat armis
Non tanto strepuere metu primordia belli.
Nunc geminum annibalem: nunc iactant bina cor
Hinc atque hĩc castra; et pastos per prospera bella
Sanguine ductores italo coniungere martem
Et duplicare acies: uenturum ad mœnia cursu
Hostem præcipiti et uisurum hærentia portæ
Spicula eliseis nuper contorta lacertis.
His super infrendens sic secum enotria tellus
Tanto ne heu superi spernor contẽpta furore
Sidoniæ gentis: quæ quondã septra timentem
Nati saturnum nostris considere ĩoris
Et regnare dedi: decima iam hæc uertitur æstas
Ex quo proterimur: iuuenis cui sola supersunt
In superos bella: extremo de littore rapta
Intulit arma mihi: temeratisque alpibus ardens
In nostros descendit agros: quot corpora tera
Cesorum stratis totiens deformis alumnis?
Nulla mihi floret bacis felicibus arbor.
Immatura seges rapido succiditur ense.
Culmina uillarum nostrum delapsa feruntur
In gremium: fœdantque suis mea regna ruinis,
Nunc ẽt uastis qui nunc sese intulit oris.
Perpetiar miseras querentem exurere belli
Reliqas: tum me scidat uagus afer aratro:
Et libys ausoniis commendet semina sulcis.
Ni cuncta exulcant quæ latis agmina campis.

Vno condiderī tumulo:dum talia uersat
Et thalamos clausit nox atra hoīumque deumque
Tendit amyclei præceps ad castra nepotis.
Is tum lucanis cohibentem finibus arma
Penū:uicini seruabat cespite ualli
Hic iuuenem aggreditur latiæ telluris imago
Clausorum decus:atque erepto maxīa romæ
Spes nero marcello rumpe:atque expelle q̃etem
Magnum aliq̃d tibi:si patriæ uis addere fatis
Audēdū est:quod depulso quoque mœnibus hoste
Victores fecisse tremant:fulgentibus armis
Penus īundauit campos:qua sena relictum
Gallorum a populis seruat per secula nomen
Ni propere alipedes rapis ad certamina turmas
Serus deletæ post auxilia bere romæ
Surge age fer gressus:patulos regione metauri
Damnaui tumulis penorum atque ossibus agros.
His dictis abit; atque abscedens uisa pauentem
Attrahere:et factis turmas propellere portis.
Rumpit flammato turbatus corde soporem:
Ac supplex gemmas tendens ad sydera palmas
Tellurem noctemque et cælo sparsa precatur
Astra:ducemque uiæ tacito sub lumine phoebē.
Inde legit dignas tanta ad conamina dextras.
Quaque iacet superi latinas accola ponti
Qua duri bello gens marrucina:fidemque
Exuere indocilis sociis frentanus ī armis
Tum qua uiuiferos domitat prætutia pubes
Leta laboris agros et penna et fulmie et undis
Hybernis:et achemenio uelocior arcu
Euolat:hortator sibi q̃sque age:perge:salutem
Ausoniæ ancipites superi et stet roma cadat ne
In pedibus posuere tuis:clamantque ruuntque
Hortandi genus acer habet præcedere ductor.
Illum augent cursus adnisi equare sequendo.
Atque ī defessi noctemque diemque feruntur
Ac roma aduersi tantum mala gliscere belli
Accipiens trepidare metu:nimiumque neronem
Sperauisse quæri:atque uno sibi uulnere posse

Versat:loquit̄ secum italia. Thalamos: qm̄ quiescunt aīata noctu; adiuit imago italiæ claudiū Neronē consulē dormientē q̄ iā bis uicerat annibalē:& ī apuliā insequutus erat; ille metapontū aufugit:& hic uestigia p̄mebat sequēdo. Amyclei nepotis:claudii neronis q̄ originē a clauso sabino de quo dictū ē habebat amyclei dicit qm̄ lacedemonii mixti fuerūt cū sabinis. Amicle oppidū ꝓpe spartē ī laconía. Clausorum decus: ōro imaginis italiæ ad claudium Neronem:clausii prius inde claudii dicti sῑ. Erepto:cæso. Si uis adder̄ fatis p̄riæ: si uis ut patria sit incolumis; & libera. Quod depulso:sensus ē; audendū id tibi ē quod postea uictor miraberis aīo uoluptās tantæ rei euentum si res ad uotum nō successisset. Fulgētibus armis: narrat ad asdrubalis aduentū in italiā. Inde docet qd sit agendum suadens ab utili. Inundauit:impleuit. Sena:oppidū ī agro piceno nūc dicit̄ senogallia nomen habuit a gallis senonibus. Ni ꝓpere ꝓponit periculū;& simul ostendit ab utili non esse cūctandū, ne p̄ria ruat quæ ceteris rebus bono ciui debet eē antiquior. Metauri:fluuii de quo dictū ē ad metaurū cecidit asdrubal. Tumulis:sepulchris carthaginensium. Pauētem:Neronem timentē iussa;& educer̄ milites e castris ut ꝓperaret ī galliam cisalpinam timebat.n.ne ānibal castra inuaderet:aliq̄ codices habent uisa: ut sit uisa est ipsa imago attrahere pauentem Neronem;& ꝓpellere turmas ex apertis castris. Phebē: lunā. Tacito lumine: Vir. Tacitæ p amica silentia lunæ. Inde legit:Nero ex oī exercitu ciuiū sociorūque quod roboris erat delegit.vi.milia peditū & mille eq̄tes; ꝓnunciatque se uelle occupare ī lucanis proximā urbem ut ad iter p̄sto parati essent:relicto Qu.Cassio ad custodiam castroꝝ ꝓfectus noctu flexit ī picenū p̄missis qui ꝑ agrū larinatē,marrucinū frentanū & ꝑtutianū necessaria pararent. Marrucini erant duri bello frentani cōstātes. Prætutia uero uinifera. Supi pōti:maris adriaci. Achemenio:p̄thico de achemenis dictum est. Ancipites:dubii positū ē inquit o milites in uestra celeritate an roma sit ícolumis an pereat. Acer ductor:cōcitatus Nero utebat̄ hoc genere exhortationis præcedere;scilicet currēdo & milites ducem sequebantur. Augent;erigunt in spem;& dāt illi animos cum eum studiose sequerentur. At roma aduersi:describit trepidationem romanorum de profectione claudii neronis cuius audacia habitura erat famam ex euentu; romæ multum fuit terroris ac tumultus cum allatum est neronem relictis castris contendisse in galliam. terrebat etiam romanos ꝙ sine auspiciis tantam rem inchoasset. Vno uulnere; morte claudii neronis & si annibal castra oppugnaret absente consule; nam exercitu amisso nulla erat spes salutis exhausta roma & deficientibus sociis.

Auferri restanté animam:non arma nec aurum
Nec pubem:nec quem fundant superesse cruoré,
Scilicet asdrubalé inuadant:ad prælia soli
Annibali satis eé nequit.iam rursus ubi arma
Auertisse suo cognorit deuia uallo:
Hesurum portis penum:uenisse superbo
Qui fratri certet:cui maxima gloria cedat
Vrbis deletæ:fremit amens corde subimo
Ordo patrú:ac magno interea meditatur amore
Seruandi decoris quonam se fine minanti
Seruitio eripiat:diuosque euadat iniquos:
Hos inter gemitus obscuro noctis opacæ
Succedit castris nero quæ coniuncta feroci
Liuius asdrubali uallo custode tenebat.
Belliger is quondam scitusque accendere marté
Floruerat primo clarus pugnator in æuo
Mox falso lesus non æq crimine uulgi
Secretus ruri tristes absconderat annos
Sed postq̃ grauior moles terrorque periclo
Poscebat propiore uirum reuocatus ad arma
Tot cesis ducibus patriæ deuouerat iram.
At non asdrubalem fraudes latuere recentum
Armorum:quamq̃ tenebris nox texerat astus
Pulueris in clipeis uestigia uisa monebant.
Et propere signum ad cursus sonipesque uitique
Substricti corpus:bis clarum buccina signum:
Præterea gemino prodebant iuncta magistro
Castra regi:uerum fratri si uita supersit:
Qui tandem licitum socias coniungere uires
Cósulibus:sed enim solum dum uera patescunt
Cunctandi restare dolum:martéque trahendi
Nec consulta fugæ segni formidine differt:
Nox somni genitrix mortalia pectora curis
Purgarát:tenebræque horrenda silentia alebant.

Iam rursus:postq̃ annibal dicebant cognouerit discessú neronis:ueniet rursus ad portas urbis. Deuia:remota:& longinqua a suo uallo.i.castris. Superbo fratri:ánibali dicebát uenisse asdrubalé ital iá ut certaret cú fratre cui ná dberet gloria romæ deletæ. Fremit:cú fremitu & timore dicit. Amés: territus. Sub uno corde:una snia.omnes quippe idé sentiebant:erigebant tamé contra aduersa romanos decebat:& cósultabát q̃ tone fortunæ urgentis tela declinarent. Seruitio: seruitium quæ uidebat imminere. Iniquos:sinistros. Noctis opacæ:noctu castra Liuii Nero ingressus é ne asdrubal sentiret:& tessera data est a Liuio p castra ut tribunus tribunú:centurio centurioné:æques æqté:pedes pedité acciperet: castra Liuii salinatoris a castris asdrubalis qngentis passibus distabát. Belligeris quondá:describit mores & studia Liuii salinatoris q multis annis ante ex cósulatu populi romani iudicio dánatus fuerat:qd adeo egre tulit ut & rus migraret & p multos annos:& oi cetu careret hoíum octauo post dánationé anno .M.Claudius Marcellus:&.M.Valerius leuinus cósules reuocatút ipsú in urbé:sed erat ueste obsoleta capilloque:& barba plixa:præ se ferens in uultu habituque isigné memoriá ignominiæ acceptæ.L.Veturius &.P.Licinius censores eú tondere:ac squaloré deponere:& in senatú uenire fungique aliis publicis muneribus coegerút. Scitus:peritus in re militari. Donauerat irá priæ.deposuerat irá pp̃ter utilitaté priæ:cui succésere bono ciui nó licet. At non asdrubalem:asdrubal autore Liuio puectus áte signa cú paucis eqtibus scuta hostiú notauit quæ añ nó uiderat:& strigosiores equos multitudo quoque maior solita uisa é suspicatus id qd erat receptui cecinit.Inde fugere tétauit.& uia clusus pugnádo cecidit. Astus:ipsius Neronis noctu igrediétis castra collegæ. Substricti corpus.i.ipsi eq strigosi.i.pp laboré anhelátes.& stricta habétes ilia. Strigosus inqt nonius apud ueteres morbus dicebat iumentoz qui corpora astringat: aut fame:aut alia ui tii cã quasi stringosus:monebát ergo asdrubalem uestigia pulueris uisa i clypeis & equi substricti corpus:quod erat signú ad cursus pperé ostendebant equi strigosi & uiri cursú quo illuc contendetant.milites quippe salinatoris erát in castris.aliúde uenisse putauit equos strigosiores solito. Bis: qm̃ utriusque cósulis tuba audita é:& ió creuisse exercitú suspicatus é. Prodebát:indicabát. Præterea:ultra signa equoz & hoíum quos labor attriuerat ipsa tuba idicauit. Regi.i.gubnari castra. Gemio magistro:duobus rectoribus & consulibus retulere exploratores inquit Liuius duplex signum in consulatibus castris cecinisse:quod signum erat duos esse consules. Verum fratri: dicebat asdrubal si uiuit frater ánibal quo nam modo alter consul ab eo discessit. Qui.i.quomodo licuit consulibus sese coniungere unde cunctandum eé dicebat donec ueritas pateret. Nec cósulta fugæ:husanxius curis asdrubal inquit Liuius extinctis ignibus uigilia prima dato signo ut taciti uasa colligerent signa efferri iussit & per tortuosi amnis sinus flexusque cum errore se reuoluens non multum processit:eum Claudius Nero assequutus est ; & Cato qui erat prætor in castris cum leui armatura,

Erupit suspensa ferens uestigia castris:
Et muta elabi tacito iubet agmina passu:
In lumen nacti per rura tacētia noctem:
Accelerant: uitant socios: sed pcita falli
Sub tanto motu tellus nequit īplicat actas
Ceco errore uias: umbrisque ferētibus arcto
Circumagit spatio: sua p uestigia ductos.
Nam qua curuatas sinuatis flexibus amnis
Obliquat ripas: refluoque per aspera lapsu
In sese redit ac casso ducente labore
Exiguū inuoluunt frustratis gressibus orbem.
Inque errore uiæ tenebrarū munus ademptū.
Lux urget: panditque fugam: ruit acer apertis
Turbo equitū portis: atque ōis ferrea late
Tempestas operit campos: nondū arma manusque
Permixtæ: iā tela bibunt premissa cruorē.
Hinc iussæ penū fugientem sistere pennæ
Dictææ uolitant: hinc lancea turbine nigro
Fert loetum cuicūque uiro quē prendidit ictus:
Deponūt abitus curā. trepidisque coactas
Consistunt acies: et spes ad prælia uertūt.
Ipse inter medios nā rerū dura uidebat.
Sidonius ductor tergo sublimis ab alto
Quadrupedantis equi tendēs uocesque manusque.
Per decora extremo uobis quesita sub axe.
Per fratris laudes oro uenisse probemus
Germanū annibalis: latio fortuna laborat
Aduersis documenta dare: atque ostēdere quantus.
Verterit ī rutulos domitor telluris iberæ
Suetus ad herculeas miles bellare columnas.
Forsitan et pugnas ueniet germanus ī ipsas.
Digna uiro digna obtestor spectacula pleno
Corporibus properate solo quicūque timeri
Dux bello poterat fratri: iacet unica nunc spes.
Et pene e latebris īfracto liuius euo
Damnatū offertur uobis caput: ite agite oro
Sternite ductorē. cū quo concurrere fratri
Sit pudor et turpis finem donate senectæ.
At contra nero: quid cessas clusisse labores
Ingentis belli? pedibus tibi gloria miles.
Parta ingens: nūc accumula cepta ardua dextra.
Heu temere abducto rupisti robore castra:

Erupit: asdrubal e castris. Suspensa uestigia: exprimit habitū clam fugiētis uestigia quippe suspendunt ne strepitū faciāt. Muta: sine clamore: ut discessū nō intelligerent hostes. Elabi: egredi cito passu. Illumen: obscurā sine lumie: illumis nox obscura: cū luna non lucet.

Vitāt socios: Agmen inquit Liuius poenoꝶ prio p agros palaſ: fessique aliquot somno ac uigilus sternūt corpora passī. atque īfrequentia relinquūt signa. Percita: pcussa fugientiū ictibus. Nequit falli: nō pōt decipi a pœnis: īmo ipsa tellus & fluminis anfractus eos deluserūt. Implicat actas: docet quomō asdrubal p noctē uia elusus reuertebatur ūde discesserat. Implicat: īuoluit. Actas: quas iā perfecerant cursu iteꝶ repetebāt. errabant enim noctu: & eodē reuertebantur

Cæco: nocturno. Circūagit: ducit circū: & īplicat errore uiæ. Ferentibus: ducentibus eos p tortuosas ripas fluminis.

Arcto: angusto qm̄ nō elongabant: sed reuertebantur eodē. Amnis: metaurus.

Exiguū orbē: breue spatium: qm̄ parū procedebāt sequentes flexus ripæ. Turbo: agmen īstar turbinis. Portis: castrorum. s. Tempestas: ipsi milites tanquā tempestas. Pennæ dictææ: sagittæ cretēses. Curā abitus: asdrubal postq̄ pugnādum uidit deposita omni cura fugiēdi aciem īstruxit. Rerum dura: periculū & difficultatem. Per decora extremo: oro asdrubalis ad suos milites quos hortatur ad operā nauandā cū tot uictoriis in hispania claruerunt: obtestaſque eos per laudem Annibalis: ut eius fratrē in italiam factis uenisse ostendant q alpes transcendens oppositum agmen romanorum profligauit. Decora: gloriam.

Extremo axe: hispania quæ ē ad occasum solis: ubi uicerant duo fulmina belli scipiones. Laborat: nititur ostendere romanis quales illi sint qui alpes trāscēdunt. Aduersis: calamitatibus totiens acceptis. Verterit: uenerit. Iberæ: hispanæ. Pleno sole: strato cadaueribus romanoꝶ. Iacet frī: cesus ē a fratre annibale: & sic trahit romanos ī contemptū.

Infracto æuo: ualde debili senecta.

Damnatū caput: ipse Liuius salinator quem prius romani dānauerāt ob male rē gestam in consulatu. Sit pudor: pro puderet Claudius Nero ex alia pre suos hortabatur sic clamat apud Liuium. Quid ergo præcipiti cursu tam longū iter emensi sumus o milites. Clusisse: finisse. locus est ab utili: inde proponit gloriam quam ex uictoria consequuturi sunt. Pedibus: celeri cursu ex apulia. unde huc contendimus. Dextra: uiribus & pugna. Temere: īprudenter: & locus est ab honesto. Adducto robore: delectis militibus ex omni numero.

&

Factum: nostram profectionem ex castris & iter properatum. Huc iuuenes: uerba Liuii hortantis suo exemplo iuuenes ad operam patriæ nauandam. Præcludite: claudite alpes cadaueribus hostium qui nimium in italiam grassatur. Patulas: apertas. Fulmen carthaginis: quo utitur carthago tanquam fulmine. Quis deus: si ueniet Annibal inquit etiam deus non posset nos a morte liberarẽ: locus ẽ ab utili. Sancit: firmat. Obtectus: habens tectam canitiem galea. Rhodani iuuentus: comati galli. Nabis erat sacerdos iouis Ammonis. Securus fati: non timẽs mortem. Vano: mendaci. Cerula: uiridis & cerulei coloris. Ardebat: radiabat. Gemma garamantide: de hac gemma loquitur solinus dicens illic & lapis legitur Ammonis uocant cornu, nam ita tortuosus est & inflexus: ut effigiem reddat cornu arietis fulgore aureo, ideo dicit poeta ardebat: hoc ideo fixit quoniam Nabis erat Ammonis sacerdos: qui etiam ĩ casside habebat effigiem iouis cornigeri. Infula dependens: in humeris. s. ut nunc sunt mithræ episcoporum habentes stolas ex humero pendentes. Incocta cerastis: infecta ueneno cerastæ serpẽtis. Conti sarmatici: telum sarmaticũ longum erat instar conti oblongo ferro. Prædam: sabellum quem nabis asportabat. Tristis ruinæ: mortis illius sacerdotis. Gemmiferi cultus: uestis gemmatæ. Rigentes: asperas propter aurum intextum. Ad ossa: ipsius atabi. Tepidos: recenter cæsos. Aurea fila: infulã.

Ni factum absoluit uictoria: præripe laudem.
Aduentu cecidisse tuo memorabitur horis.
Parte alia ĩsignis nudans casside canis
Liuius huc iuuenes huc me spectate uentem
In pugnas: quantumque meus patefecerit ensis:
Tantum ĩtrate loci: et tandem præcludite ferro.
Iam nimium patulas penis grassantibus alpes
Quod ni ueloci prosternimus agmina marte:
Et fulmen subitum carthaginis annibal adsit:
Quis deus infernis quẽquã nostrũ eximat umbris
Hinc galea capite accepta: dicta horrida ferro
Sancit: et obtectus seniũ fera prælia miscet.
Illum p cuneos et p densissima campi
Corpora tot dantẽ leto quot spicula torsit
Turbati fugere mace. fugere feroces
Autololes: rhodanique comas intonsa iuuentus
Fatidicis nabis ueniens ammonis harenis
Improba miscebat securus prælia fati.
Ceu tutante deo: ac patriis spolia ĩproba terris
Fixurum uano tumidus promiserat ore.
Ardebat gemma garamãtidæ cerula uestis.
Vt cum sparsa micant stellarũ lumina cœlo.
Et gemmis galeam clypeũque accenderat auro.
Casside cornigera depẽdens ĩfula sacros
Præ se terrores: diuũque ferebat honorẽ
Arcus erat pharetræque uiro atque ĩcocta cerastis
Spicula: et armatus peragebat bella ueneno.
Necnon cornipedis tergo de more repostus
Substentata genu p campum pondera conti
Sarmatici prona aduersos urgebat in hostes.
Tanto transfixum telo p membra p arma
Consulis ante oculos magno clamore sabellum
Asportabat ouans et ouans ammona canebat
Non tulit hanc iram tãtosque ĩ corde tumores
Barbarico senior: telũque intorsit et una
Prædam animãque simul uictori uictor ademit
Astitit audito tristis clamore ruinæ
Hasdrubal: et ceptantẽ atabum raptare perempto
Gemmiferi spolium cultus auroque rigentes
Exuuias iaculum a tergo perlibrat ad ossa.
Iam correpta miser geminis uelamina palmis
Carpebat propere: et trepidos nudauerat artus
Concidit et sacras uestes: atque aurea fila

R eddidit ex aīo spoliatū lapsus ī hostem.
A teanthus rutulum obtrūcat: cui mille sub altis
L anigeræ balant stabulis ipse ocia molli
E xercens cura gelido nūc flumine soles
F rangebat nimios pecori: nūc lœtus in umbra
T ondebat niueæ splēdentia uellera lanæ.
A ut pecus e pastu cū sese ad tecta referret:
N oscentes matres spectabat ouilibus agnos.
O ccubuit clypei trāsfixo proditus ære.
E t sero ingemuit stabulis exisse paternis.
A crius hoc italum pubes incurrit: et urget.
V t torrens: ut tempestas: ut flamma corusci
F ulminis: ut boreā pontus fugit: ut caua currūt
N ubila: cum pelago coelum permiscuit æurus.
P rocere stabant celtarum signa cohortes
P rima acies: hos impulsu cuneoque feroci
L axat ui subita et fessos errore uiarum
N ec soli faciles longique laboris anhelos.
A uertit patrius gentem pauor: addere tergo
H astas ausonius: teloque instare sequaci.
N ec donare fugam: cadit uno uulnere tyrius
N on uno rhodanus: profligatūque sagittæ
L ancea deturbat morinū: et iam iāque cadentem
C edentēque urget totas largitus habenas
L iuius acer æquo: et turmis abeū tibus īsert
C ornipedem: tunc auet si turgentia colla
D icidit ense mosæ: discussit pondere terram
C um galea ex alto lapsum caput: ac residentem
T urbatus rapuit sonipes ī prælia truncum.
H ic cato nam medio uibrabat et ipse tumultu
S i primas īquit bello cum amisimus alpes
H ic iuueni oppositus: tyrio foret: hei mihi quanta
C essauit latio dextra: et quot funera poenis
D onarunt parui suffragia tristia campi.
I amque inclinabant acies cunctisque pauorem:
G allorum induerat pauor: et fortuna ruebat
S idonia ad rutulos uictoria uerterat alas
C elsus ceu prima reflorescente iuuenta
I bat consul ouans maior: maiorque uideri.
E cce trahens secum carentem puluere turmam
D uctor agenoreus subit: intorquensque lacertis.
T ela sonat: cohibete fugam: cui cedimus hosti?
N onne pudet conuersa senex marcentibus armis

Lapsus: cadens super nabim a se spoliatum. Inuicti phileni: aræ philenorum erant in maiore syrti appellatæ a philenis fratribus: quem locum finem imperii uersus ægyptum habuere carthaginēses. Inuicti: fortes quoniam pro patria mori uoluerunt. illic enim ubi postea illorum honori aræ fuerunt erectæ uiui obruti sunt. cum carthaginenses: & cyrenaici de finibus agrorum certarēt. Aere: clypeo. Proceræ: altæ staturæ gallos opposuerat Asdrubal Claudio Neroni. nō tantum eis fidens ut inquit Liuius quātum ab hoste timeri eos credebat. galli primo impetu feroces sunt inde pauent ubi ad hos gallos cædes peruenit minimum certaminis fuit pars magna ab signis aberat qui errauerant fessi itinere: ac uigiliis. Laxat: aperit dissipat. Nec soli faciles: non idonei ad tolerādos solis calores. nam: ut scribit. L. Florus cedunt solaribus radiis & resoluuntur ut glacies. Addere: addebat. Hic: tunc. Cato prætor laudauit Liuium consulē dicens si hic oppositus fuisset Annibali descendenti ex alpibus non essent cæsi tot imperatores & milites. Iuueni: Annibali. Parui campi: martii in quo erāt comitia & hoc potissimū dicit propter Varronem: qui causa fuit cladis cānensis. hei mihi inquit quot dextras amisimus propter malam electionē consulū.
Cessauit: mortua ē. Induerat: pauor gallorum fugiētium incusserat cæteris pauorem. Ruebat: fauebat iam romanis. Alas: pennas suas ad romanos. uictoria semper alata fingitur. Cohibete fugam: uerba Asdrubalis ad suos: quibus deprimit Liuii senectam.

Principium:origo de bello dictum est supra. Gẽtes:hispanæ quas uici æq̃nt me Annibali. Parce petitum:id est hasta Asdrubalis parum nocuit Liuio consuli. Perstrinxit:uulnerauit. Vana: quoniam uulnus non alte insederat.

Rutuli:romani turbati sunt consulis uulnere. Consul:Liuius increpabat futiles uires Asdrubalis. Vana cornua: uanas acies hostiles. punicum uulnus inquit fœmineum est:& ideo hosti ostendite quale uulnus romanæ inferant manus. Ripas:metauri repleti cadaueribus. Vt cum uenatu:stragem æditam ad metaurum comparat feris a diana uenatu cæssis. Dictynna:diana. Mr̃i: latonæ pindus est mons thessaliæ. Menalus arcadiæ. Coryti:ut dictum est tegmĩna arcuum sunt ex corio:& p pharetris etiam usurpantur:ut in hoc loco.

Musco:lanugine illa uiridi quæ nascitur in locis humidis. Ceu belua põti: Neronis auiditatem comparat balenæ uorantis in mari pisces laxo hiatu. Malesana:fame laborans.

A gmina agit?nunc queso mihi nũc dexterai am...
D egenerat nostrique piget?mihi belus auorum
P rincipium:mihi cognatum sidonia dido
N omen:et ante omnes bello numerãdus hamilcar
E st genitor mihi cui cedunt mõtesque lacusque
E t campi atque amnes fratet:me magna secũdum
C arthago putat hãnibali:me betis iorís
E quãt germano passæ mea prælia gẽtes.
T alia dum memorat medios ablatus i hostes
V t noua cõspecti fulserunt cosulis arma
H astam præpropero nisu iacit illa p oras
E rati clypei et loricæ tegmine summo
I ncidit haud fœlix humero:parceque petitum
P erstrixit corpus:nec multo tincta cruore
V ana sed optãti promisit gaudia peno.
T urbati rutuli cõfusaque pectora uisu
T errifico tum increpitans conamina consul
F œmineis lesum uana iter cornua corpus
V nguibus aut palmis credas puerilibus ictum
I te docete uiri romanæ uulnera fuerint
Q uanta afferre manus:tũ uero effunditur ingens
T elorum uis:et densa sol uicitur umbra.
I amque p extentos alterna strage uirorum
C orpora fusa iacent campos diuersaque i undã
I unxerũt cumulos crescente cadauera ripas
V t cum uenatu saltus exercet opacos
D ictynna et lete præbet spectacula matri:
A ut pindi nemora excutiens aut menala lustrás
O mnis naiadum plenis comitata faretris
T urba ruit:stridunt sagitiferique coriti
T um p saxa feræ pque ipsa cubilia fusæ
P er ualles fluuiosque atque antra uirentia musco
M ulta strage iacent:exultat uertice montis
E t latam lustrans oculis latonia prædam.
A udito ante alios senioris uulnere rumpit
P er medios nero sæuus iter uisaque uirorum
E quali pugna:quid enim quid deide relictum est
I taliæ fatis?hunc si non uincitis hostem.
H annibalem uĩcetis ait?ruit ocius amens
I n medios:tyriumque ducem ĩter prima frementem
A gmina ut aspexit:rabidi ceu belua ponti
P er longum sterili ad pastus iactata profundo
C um procul in fluctu piscem male saucia uidit,

A estuat:et lustrans nantē sub gurgite prædam
A bsorbet late ꝑmixtum piscibus æquor.
N on telo mora nō dictis haud amplius īquit
E labere mihi:nō hic nemora auia fallent
P yrenes:nec promissis frustrabere uanis.
V t quondam terra fallax deprensus ibera
E uasti:nostram mentito fœdere dextram.
H æc nero:et itorquet iaculū:nec futilis ictus:
N am latere extremo cuspis uibrata resedit
I nuadit stricto sup hæc iterritus ense.
C ollapsique premēs umbonē tremēna membra
S i qua sub extremo casu mādata referri
G ermano uis forte tuo portabimus inquit.
C ontra sidonius leto nō terreor ullo
V tere marte tuo:dum nostris manibus adsit
A ctutum uindex:mea si suprema referre
F ratri uerba paras:mādo capitolia uictor
E xurat:cinerique iouis permisceat ossa
E t cineres nostros:cupientem adnectare plura
F eruentēque ira martis trāsuerberat ense.
E t rapit infidum uictor caput:agmina fuso
S ternūtur duce nō ultra fidentia marti.
I amque diem solisque uices nox abstulit atra
C um uires parco uictu:somnoque reducunt.
A cnondū remeante die uictricia signa
Q ua uentum referunt clausis formidine castris.
T um nero procera sublimia cuspide portans
O ra ducis cesi:cannas pensauimus inquit
A nnibal et trebiā et trasimeni littora tecū
F raterno capite.i.duplica nūc perfida bella
E t geminas arcesse acies:hæc premia restant.
Q ui tua transmissis optarint alpibus arma.
C ompressit lachrymas penus minuitque ferēdo
C onstanter mala:et inferias in tēpore dignas
M issurum fratri clauso cōmurmurat ore.
T um castris procul amotis adue tsa quiete
D issimulans dubia exclusit certamina martis.

Aestuat:furit. Haud amplius inquit: uerba Neronis ad asdrubalem non euades inquit nunc ut euasisti in hispania uictus a Scipione ad pyreneos montes: aut cum uictus a romanis fœdere simulato euasisti. Nec futilis:non fuit uanus ictus Neronis. Siqua sub extremo:uerba Neronis insultantis asdrubali ꝓstrato. Manibus:umbris. Actutum:cito Liuius ait.postremo cum aur dubie fortuna hostium esset ne superesset tanto exercitui suum nomen concitato equo se in cohortem romanam immisit.ibi ut patre Amilcare & Annibalis fratre dignum erat pugnans cecidit.nunquam eo bello una acie tantum hostium interfectum est.redditaque equa cānensi clades uel ducis uel exercitus uidebatur.

Clausis castris suis:quæ in lucania reliquerat.Nero ut ad castra rediit caput Asdrubalis proiici ante hostium stationes iussit & uictos aphros captiuos ostēdi.& duos solutos ire ad Annibalem:q acta narrarent.Annibal tanto publico: priuatoque ictus luctu agnoscere se fortunam carthaginis dixit.castrisque īde motis in angulum italiæ abiit. Minuit ferendo: laus Annibalis a fortitudine. nam constans fuit in tanto dolore nec ē aliqua egritudine conflictatus ut tantū imperatorem decebat. Vicitque fortunam:quæ homines uincit nisi tota uicatur. Ferendo:patiendo forti animo.au ferebat uim præsentibus malis annibal robore animi subnixus:cum sciret frangi aduersis non esse clari imperatoris ex plorant quippe aduersa uiros:ut supra cecinit poeta & in aduersis uirtus cognoscit. Inferias.uictimas & exeqas. Aduersa:calamitatē & dolorē ex morte fratris. Quiete:id est quiescendo:& non appetendo pugnam. Dubia certamia: dubiam fortunam & belli euentum.

Exclusit:remouit quoniam in brutios abiit.

Petri Marsi interpretatio in .xvi. uolumen Sylii italici.

Ruttia mœrentem casus
patriæque suosque
Annibalẽ accepit tellus: hic aggere septus
In tẽpus posita ad renouãdũ bella coquebat.
Abditus ut silua stabulis cũ cessit ademptis
Amisso taurus regno gregis auia clauso
Molitur saltu certamina iamque feroci
Mugitu nemora exterret: perque ardua cursu
Saxa ruit: sternit siluas: rupesque lacessit
Irato rapidus cornu; tremit omnis ab alto
Prospectans scopulo pastor noua bella parantẽ.
Sed uigor hausurus latium: si cætera martis
Adiumenta forent: praua obtrectãte suorum
Inuidia reuocare animos: agitare negata
Cogebatur ope: et senio torpescere rerum
Parta tamen formido manu et tot cedibus dim
Quesitus terror uelut inuiolabile telis
Seruabant; sacrũque caput proque oibus armis
Et castrorum opibus; dextrisque recentibus unum
Annibalis sat nomen erat, tot dissona lingua
Agmina barbarico tot discordantia ritu
Corda uirum mansere gradu; rebusque retusis
Fidas ductoris tenuit reuerentia mentes.
Nec uero ausonia tantum seletus agebat
Dardanidis mauors iam terra cedit ibera
Auriferis tandem phoenix depulsus ab aruis
Iam mago exutus castris agitante pauore
In libyam propero transmisit cerula uelo.
Ecce aliud decus haud primo contenta fauore
Nutribat fortuna duci; nam concitus anno
Aduentabat agens trepidantibus agmina cetris
Barbara: et indigenas ferus raptabat iberos
Non ars aut astus belli; uel dextera deerat
Si non scipiade concurreret agmina ductor
Magna adeo ausonius maiori mole præmebat
Vt phœbe stellas ut fratris lumina phœben
Exuperant; montesque athlas: ut flumina nilus:
Vt pater oceanus neptunia cerula uincit:
Vallantem castra obscuro iam uesper olympo.

Ruttia mœrẽtem: post cædẽ asdrubalis Annibal in brutios profectus bello abstinebat: nec eũ quiescentẽ mœstũ & suspirantẽ se ob inuidiã aduersæ factionis uici, prouocauere romani tantã in eo uim eẽ censebant quis aduersa fortuna laborasset; q & si exercitũ habebat coactũ ex colluuione tot gentiũ & tam dispari cultu ritu & lingua, tñ tãta erat uiri maiestas ut seditio i castris laborãtibus interdum cõmeatus inopia minime oriretur: dũ hæc i italia agerent scipio i hispania secundo marte pugnauit, pœnus tãdẽ tota hispania cessit; Masinissa romanorũ amicitiã inuit scipio & asdrubal apud syphacẽ suscepti amicitiam regis certatĩ petunt, redit Scipio in hispaniã, & aput carthaginem pfi, patruoque funebres ludos celebrauit, ĩde romã reuersus cõsul cũ crasso põtifice maximo creatus ẽ, deque ĩ aphricã traiiciẽdo exercitu agit. Suosque & mortem fratris. Septus: munitis castris ad securitatẽ. Coquebat: meditabatur aĩo. Abditus: ut Annibalẽ ulctionẽ parãtẽ cõparat tauro qui cedit grege ac stabulis & ĩ solitudine pugnã cõtra uictorẽ meditaẽ. Auia: remota. Hausturus: consumpturus italiã si a carthaginẽsibus supplemẽtũ hũisset, & si nõ obstitisset alterius factionis inuidia. Obtrectante: recusante & phibẽte mitti subsidia. Senio rerũ: iã prælus senescentibus & militia, quiescebat enim in brutiis Annibal. Tñ: quis uigor ille torpesceret. Manu: præteritis uictoriis. Caput: ipsius Annibalis; cuius nomen sat erat pro oĩbus auxiliis; & sua maiestate milites ĩ officio cõtinuit. Gradu: in ordine sine aliqua seditione aut ĩter ipsos: aut aduersus ducẽ. Retusis: fractis: & aduersante fortuna. Nec uero: nunc ad hispanias trãsgreditur poeta: ñ solũ ĩquit i italia mars fauebat romanis; sed ẽt in hispania. Phenix: carthaginensis oriundus a phenicia. Auriferis: hispãis ubi aurũ fodiẽ. Iam mago: Anno nouus Imperator cũ nouo exercitu magoni se cõiunxerat quos scipio acie superauit: duo aut amplius milia peditũ equitatusque oĩs uis inito prælio cũ magõe effugerũt. Anno alter ĩperator uiuus captus ẽ, Mago ad gades pfectus asdrubali gisgonis filio se cõiũxit, poeta canit magonẽ illico transmisisse ĩ libyam. Ecce aliud decus; separat poeta pugnã Scipionis cum annone: sed Liuius coniungit. Decus: uictoriã. Duci: Scipioni. Cetris: clypeis; & scutis. Liuius ait, iã ferme oĩbus scutatis celtiberorum interfectis. Crepitantibus: sonantibus: supra dixit. Ad numerum resonas gaudentẽ plauderẽ cetras. Indigenas: illic genitos. Non ars aut astus: laudat annonẽ ut maior laus uictori scipioni accedat. Vt phebe stellas: cõpatõe magnitudinẽ scipionis pbat. Cerula: maria mediterranea: qbus pẽst Neptunus, oceanus aũt ãbit totã terrã. Vallãtẽ: Scipio aggressus ẽ ãnonẽ migrantem castra.

F undere non æquam trepidanti cœperat umbram
A ggreditur latius rector subitoque tumultu.
C eduntur passim cepti munimina ualli.
I perfecta: super contexere herbida lapsos
P ondera: et in tumuli concessit cespes honorem
V ix uni mens digna uiro nouisse minores.
Q uam deceat præciumque operis sit tradere famæ
C antaber ingenio mēbrorum et mole timeri.
V el nudus telis poterat larus: hic fera gentis.
M ore securigera miscebat prælia dextra
E t quamquā fundi se circum pulsa uideret.
A gmina: deleta gentilis pube careruæ
C æsorum iplebat solus loca: seu foret hostis
C ominus: expleri gaudebat uulnere frontis.
A duersæ: seu leua acies in bella uocaret
O bliquo telum reflexum marte rotabat:
A t cum pone ferox auersi in terga ueniret
V ictor nil trepidans retro iactare bipennē.
C allebat: nulla belli non parte timēdus
H uic ducis īuicti germanus turbine uasto
S cipio contorquens hastam cudone comantes
D isiecit crines nāque altius acta cucurrit.
C uspis: et elata procul est eiecta securi.
A t iuuenis cui telum ingēs accesserit ira
B arbaricam assiliens magno clamore bipennem
I ncutit intremuere acies sonuitque per auras.
C ondere belligero pulsati tegminis umbo.
H aud impune q̄dem remeans: nam dextera ab ictu
D ecisa est gladio: ac dilecto immortua telo.
Q ui postq̄ murus miseris ruit: agmina concors
A uertit fuga confestim dispersa per agros
N ec pugnæ species: sed pene tristis imago
I lla erat: hinc tantum cedētū: atque inde ruētum
P er medios annon palmas post terga reuinctus
E cce trahebatur: lucēque heu dulcia cæli.
L umina captiuus lucem inter uincla petebat:
T um rector latius tanta en qui regna reposcant?
Q uis cedat toga et armiferi gens sacra quirini?
S eruitio si tam faciles cur bella refertis.
H æc inter celerate gradum coniungat ut arma
A sdrubalē ignarum cladis prænuntius affert
E xplorator eques raptat dux obuia signa

Non æquam: noxiam q̄m nō uidit hostes aduentare asdrubal. Herbida pōdera: ipsi cespites quos ad uallum muniendum portauerant contexere ipsos milites: & pbuerūt eis uicem sepulchri. Lapsos: milites prostratos qui pondera herbida portabāt. Vix uni mēs digna uiro: uix inter tot celtiberos fuit unus quē deceat minores. i. posteros nouisse: scilicet ex carmine & historia. i. uix fuit unus memoria dignus. Mens digna uiro: robur aīq̄ ꝗle decet uirū habere. Sit ꝓtiū operis. i. sit operepretiū: & utile posteris dare famæ: q̄m minores ꝓclara facta imitanť: & iō ē operepretiū illa lr̄is mandare. Vnde dicit liuius in proemio suæ historiæ ad octauiū augustū, unde tibi tuæque rei pu. quod imiteř capias. Cantaber larus: hic ē ille unus memoria dignus. Ingenio: arte bellandi: & uiribus corporis: gestabat securim de more cantabrorꝫ. Gentilis: ex eadē gēte. Seu foret hostis: dexteritatem lari in ꝓlio describit poeta: q āte retro: leua sinistra: & omni denique ex pte pugnans timēdus erat. Obliquo marte: leua pugna. Pone: post. Auersi: lari. Germanus ducis. L. Scipio qui postea dictus est asiaticus ab asia deuicta. Cudone: galea ex cudone seu codone. i. pelle cruda supra dixi. caput his codone ferino stat cautū. Acta: impulsa ab ipso laro: q securi hastā Scipionis in altū egit. Telū īgens: q̄m ira ē magnū incitamētū ad res agēdas. Vnde dicit Home. uires iniecit ira. Ira inqt aristoteles necessaria ē nec q̄cq̄ sine illa expugnari pōt nisi illa īpleat aīum & spiritū accendat, Vtendū āt est illa non ut duce: sed ut milite. Vmbo: Scipiōis q lauro manū abscidit. Telo: securi. Qui murus: larus tanq̄ murus & tutela suorꝫ. Per medios ānon: ui ruperať ānon a poeta: q ut uiueret hanc ignominiam captiuitatis passus est potius debuit pugnando mori ut fecerat asdrubal: & ut fortes; & magnanimi faciunt imperatores. Scipio cū derisit dicēs si estis ita faciles ad seruitutē cur pugnatis: romanorū ē pugnare q seruire nesciunt. Lucē: uitam. Heu dulcia lumīa cæli: dānat poeta tantā uitæ cupiditatē: ꝓ q̄ turpitudo subiť interdū: cū magis hominem deceat ꝓ decoro seruādo mori q̄ uiuere. Qui regna: imperiū orbis. Toga: romani togati: & a romulo habentes originē. Quis: qbus. Quirini: romuli bellicosi. Seruitio: seruituti. Refertis: retractatis. Hæc īter: Scipio. L. Scipionē romā misit cū ānone & cæteris captiuis: cū audiuisset aduētare asdrubalem ut se ānoni cōiungeret ad pugnam se expediuit, Immo ad certam uictoriam uidēs hostes ad mortem ruere.

Nil amplius inq̄t: uerba ſcipionis ad ſuperos; ſatis inquit mihi dediſtis offerendo hoſtes. Victoria eſt in manu nr̄a nil aliud optabam niſi poſſe congredi: compos uoti; ut ad uictoriam conſequēdam adiuuetis nō poſco. Profugus: hoſtis qui fugiebat. Furentes: umbræ inquit patris & patrui uocant hoſtes furētes ad mortem pro inferis. Modus: finis belli hiſpani. Luſtra: ſyluas & cubilia ferarum. Ad tarteſſiacos portus: aſdrubal nauibus acceptis nec procul inde aberat mare noctu relicto exercitu gades perfugit. Proximus in pugna: iam de maſiniſſa loquit̄; ſed a Liuio diſſentit: qui ſic ait, poſt fugam aſdrubalis ſcipio .x. milia peditum mille equites reliquit ſyllano ad caſtrorum obſidionem ipſe tarraconem rediit poſt profectionē eius maſiniſſa cum ſyllano clam cōgreſſus ut ad noua conſilia gentem quoque ſuam obedientē haberet cum paucis popularibus in aphricam traiecit. Inde rediens cum ſcipione congreſſus amicitiā inniut: data fide; poeta canit maſiniſſæ reuerſo ex acie noctu arſiſſe capillos qđ prodigium mater interpretata ſuaſit filio ut amicus populi ro. eſſet & ſic duraret eius capiti lumen & decus, nā conſtātiſſime ad ultimam ſenectā fidē ſeruauit. Ductori: aſdrubali. Nomadum: maſiniſſa rex numidarum. Superbū: nobile ſeruata fide populo romano.

Mitis: nō adurēs. Serpētes: diſcurrētes.

At poſtq̄ optatam letus contingere pugnam
Vidit. et ad lætum magno uenientia curſu
Agmina: ſuſpiciens cælum nihil amplius inquit
Vos hodie poſco ſuperi protractus ad arma
Quod profugus ſatis eſt: ī dextera cætera nobis
Vota uiri rapite ite precor: uocat ecce furentes.
Hinc pater hic patruus gemina o mihi numia belli
Ducite: adeſte: ſequor dignas ſpectabitis haud me
Præſcia mens fallit ueſtro iam nomine cedes.
Nam quis erit tandem campis telluris iberæ
Bellandi modus: en unquam lucebit in orbe
Ille dies: quo te armorum carthago meorum
Aſpiciam ſonitus admotaque bella trementem
Dixerat: et raucus ſtridenti murmure clangor
Increpuit: tonuere feris clamoribus aſtra
Concurrunt: quantūque rapit uiolentia ponti
Et notus et boreas: et inexorabilis auſter.
Cum mergunt plenas tumefacta ſub equora claſſes
Aut cum letiferos accendens ſyrius ignes.
Torret anhelantem ſeuis ardoribus orbem
Tantum acies hominū que ferox diſcordia ferro
Demetit haud ullus terrarum equarit hiatus
Pugnarum damna: aut ſtrages per inhoſpita luſtra
Vnquam tot dederit rabies horrenda ferarum
Iam campi ualleſque madent hebetataque tela
Et libys occubuere: et amantes martis iberi
Stat tamen una loco perfoſſis debilis armis.
Luctaturque acies qua concutit aſdrubal haſtā
Nec finem daret ille dies animoſaque uirtus
Ni perlapſa foret loricæ tegmine harundo:
Et parco ſummum uiolaſſet pondere corpus:
Suaſiſſetque fugam: rapido certamina linquit
In latebras euectus equo noctiſque per umbram
Ad tartheſſiacos tendit per littora portus
Proximus in pugna ductori marte manuque
Regnator nomadum fuerat: mox fœdere longo
Cultuque æneadum nomen maſiniſſa ſuperbum
Huic feſſo quos dura fuga et nox ſuaſerat atra
Carpenti ſomnos ſubitus rutilante coruſcum
Vertice fulſit apex: criſpamque inuoluere uiſa eſt
Mitis flamma comam: atque hirta ſe ſpargere frōte
Concurrunt famuli: et ſerpentes pectora circum
Feſtinant gelidis reſtinguere fontibus ignes.

A tgrandeuā deum prænoſcens omina mater
S ic ſit celicolæ portentaque ueſtra ſecundi.
C ondite ait:duret capiti per ſecula lumen
N euero ne nate deum tu leta paueſce.
P rodigia:aut ſacras metue inter tempora flammas.
H ic tibi dardaniæ promittit fœdera gentis:
H ic tibi regna dabit regnis maiora paternis
I gnis:et adiunget latus tua nomina fatis
S icuates:iuueniſque animum tam clara mouebant
M oſtra.nec a pœnis ulli uirtutis honores:
A nnibal ipſe etiam iam iamque modeſtior armis
A urora obſcuri tergebat nubila cæli
V ixque athlantiadum rubefecerat ora ſororum
T endit in auſonios:et adhuc hoſtilia caſtra.
A tque ubi ſe uallo intulerat ductorque benigno
A ccepit latius uultu:rex talibus infit
C eleſtum monita et ſacræ reſponſa parentis.
D iiſque tua o rutulum rector gratiſſima uirtus
A uulſum tyriis huc me duxere uolentem.
S i tibi non ſegnes tua contra fulmina ſæpe
V iſi ſtare ſumus dignam te nate tonantis
A fferimus dextram:nec nos aut uana ſubegit
I ncertæ mentis leuitas:et mobile pectus
A ut ſpes et leti ſectamur præmia martis
P erfidiam fugio:et periuram ab origine gentem
E t quando herculeis finiſti prælia metis
H unc ipſam belli nobiſcum inuade parentem:
I lle tibi qui iam gemino laurentia luſtro
P oſcedit regna:et ſcalas ad mœnia romæ
A dmouet in libyam flammis ferroque trahendus:
S ic nomadum ductor:tunc dextera ſcipio dextrā
A mplexus ſi pulchra tibi mauorte uidetur.
P ulchrior eſt gens noſtra fide:dimitte bilingues
E x animo ſocios magna hinc te præmia claræ
V irtutis maſiniſſa manent citiuſque uel armis
Q uam gratæ ſtudio uincetur ſcipio mentis.
C ætera quæ libyam portare incendia ſuades
E xpediet tempus:nec enim ſunt talia rerum
N on meditata mihi:et mentem carthago fatigat
H inc iuueni dona inſignem uelamine picto
D at clamydem:ſtratumque oſtro quem ceperat ipſe
D iecto uictor magone animumque probarat.
C ornipedem:cum qua diuum libabat ad aras.

Omina:prodigia. Sic ſit: uerba fatidicæ matris maſiniſſæ. Regna maiora: nam ſublato ſyphace regnum eius conceſſum ē a ſenatu maſiniſſæ. Latus fatis:fortunæ romani īperii : quī appellatus ē maſiniſſa ſocius & aīcus populi ro.

Iuueniſque aium : hæc tria mouerūt animum maſiniſſæ ad ineundam cum romanis amicitiā clara prodigia: īde q̄ſibi a carthaginenſibus meriti honores habiti non fuerant. denique q̄ iam ānibal non uidebatur amplius felici marte uti. Immo imminui in dies famā eius & uires. Modeſtior: minoris famæ ac nominis in re militari. modeſtus a modico dicit̄. Sororū : uergiliarum quæ dicuntur athlantiades filiæ athlātis & .vii. fuerunt. dicūturque pleiades a matre:& a fratre hiades: illuceſcēte inquit aurora:& uix ſole irradiante cacumina montis athlantis q propter ſuam altitudinem ab indigenis columna celi appellatur. profectus eſt maſiniſſa ad ſcipionem heſperides ēt quæ tres fuerūt filiæ athlantis habitæ ſūt: quæ illic habebāt hortos. Celeſtū monita:oſo maſiniſſæ ad ſcipionem. Tua fulmina: ferociam bellicam:& ingentem uirtutem: & fulmen dixit quī ſcipio habebatur filius iouis tonantis. Dextrā:noſtram dignam te o Scipio:quī non erat degener ī bello maſiniſſa:aut indecorus Scipioni. Perfidiam.ſ.carthaginēſium. Metis.i.cū perueneris ad finem hiſpaniæ. columnaſque herculis una mecū iuade carthaginem:quæ ē parens:& origo huius belli. Quādo:quī uiciſti omnē hiſpaniā.

Ille:ānibal. Si pulchra tibi:uerba ſcipionis ad maſiniſſā. ſi inqt uidemur tibi clari p̄ſtantia rei militaris : clariores tamen ſumus fide. Bilingues: fallaces p̄fidos. Citiuſque uel armis: citius inqt ſupabor bello q̄ officio. i. no ero īgratus. Iuueni:maſiniſſæ:natus erat maſiniſſa ānis.xxiii. Cornipedē ſtratū:ornatū purpura. Aīum:audaciā ipſius eq

Massylis regnator erat: scipio potitus omni hispania conciliandis regibus animũ applicat. C. Lælium ad syphacē misit autore Liuio massessylis imperantē quæ gens finitīa mauris cōtra hispaniā ubi ē noua carthago sita: q̃uis cũ carthaginēsibus fœdus haberet acceptis donis a. C. Lælio amicitiam romanoꝝ non recusauit: sed cũ duce colloq uelle dixit. fide accepta Lælius ad scipionē rediit. L. Martio Tarracōe. M. Syllano carthagine relictis cũ duabus quinqueremibus comitæ Lælio ad syphacem transmisit scipio: & eodē tempore asdrubal aduenit. & ābo a syphace accepti benigne sť.

Tethis. i. hi qui habitant ad oceanum magnum inquit Liuius i omnia momētum syphax affectanti res aphricæ erat opulētissimus eius terræ bello iā expertus ipsos carthaginenses. finibus etiā regni apte ad hispaniam positis quo freto exiguo dirimuntur. Belua: elephanti.

Getulis ahenis: purpura quæ apud getulos tingebať. Fucaret: tigeret. Ahenis: caldariis. Capescit: meditať. Fugiens: qm̃ pulsus erat ex hispania a scipione. Tota mole: oī conatu. Tanto honore: ꝙ duo clarissimi duces ad se uenerīt. Quā te dardanidæ: uerba syphacis ad scipionē. Serena: læta & iucunda.

Scipiadæ: scipionis pr̃is tui. Reuocat: refert patrem scipionem. Erythrea littora: gaditana. nā gades erythræ ēt dicebantur. licet aliqui dicant erythram eē insulā post gades. Aestibus: motu oceani de quo dictum est. Vicina: qm̃ betis erũpit in fretum gaditanũ. Frena: qm̃ prius numidæ non utebanť frenis: sed uirgula regebant equos ut dictum est. Magistros ueteris militiæ. M. Fabio. C. Sempronio conss. Numidiæ rex syphax cum res prosperæ scipionum i hispania essent amicus romanoꝝ fit. tres ad eum missi centuriones legati: Vnum apud se orat remaneř ut disciplinā rei militaris romanoꝝ rudibus numidis ostenderet fide accepta. Qu. statorius apud eum remansit: q morem romanum in instruēdis peditibus primus barbaras illas gentes docuit Numidæ quippe tātum equitatu ualebant. carthaginēses cum galla fœdus percusserunt q filium masinissā dedit. natum annos. xvii. qui militauit in hispania: usque ad uictoriam scipionis cum quo fœdus percussit: & amicus romanorum factus est. Dentis: eboris ex dentibus elephantorum. Sectilis: distinctæ ac elaboratæ niueo ebore.

Asdrubal ex auro pāterām galeāque comantem
Exin firmato sociali fœdere regis.
Vertendas agitat iam nunc carthaginis arces
Massylis regnator erat ditissimus oris.
Nec nudus uirtute syphax quo iura petebant
Innumeræ gentes extremaque littore thetys
Multa uiro terra ac sonipes et belua terror
Bellorum nec non marti delecta iuuentus.
Nec foret aut ebore: aut solido qui uinceret auro
Getulisue magis fucaret uellus ahenis.
Has adiungere opes reputans auidusque laborē
Siuertat rex ad penos dare uela per altum
Imperat: atque animo iam tũ affrica bella capessit
Verum ubi peruentum: et portus tenuere carinæ
Iam trepida fugiens per proxima littora puppe
Asdrubal afflictis aderat noua foedera querens.
Rebus: et ad tyrios massylia signa trahebat
Audito pariter populorum in regna duorum
Aduenisse duces qui tota mole laborent
Disceptentque armis terrarum uter imperet orbi:
Celsus mente syphax acciri intecta benigne
Imperat: et tanto regni se tollit honore
Tum letos uoluens oculos aduersa per ora:
Sic latium affatur iuuenem: ac prius incipit ultro
Quam te dardanide pulcherrime mente serena
Accipio: intueorque libens quamque ora recordor
Letus scipiadæ reuocat tua forma parentem
Nam repeto herculeas erythrea ad littora gades
Cum studio pelagi: et spectandis estibus unde
Venissem magnos uicina ad flumina betis.
Ductores miro quondam me cernere amore,
Tum mihi dona uiri præda delecta tulere
Arma simul regnoque meo tum cognita primũ
Cornipedũ frena atque arcus: quis cædere nostra
Non norunt iacula: et ueteris tribuere magistros
Militiæ qui dispersas sine lege cateruas
Vestro formarent ritu ad certamina martis:
Atque ego cum nostra in nostris quæ copia regnis
Nunc auri ferrem: niuei nunc munera dentis.
Nil ualui præcibus solos sibi cepit uterque
Quos cohibebat ebur uaginæ sectilis enses
Quare age lætus habe nostros intrare penates.

A e mea quãdo habuit libycũ fortuna per undas
D uctorem facili quæ dicam ut percipe mente
E tuos qui tyriæ regitis carthaginis arces
A sdrubal huc aures huc queso aduertite sensus.
Q uanta per ausonios populos torrentibus armis:
T empestas ruat:et latio suprema minetur:
V tque bibant tyrium bis quinos seua per annos
S icana nunc tellus:nunc littora ibera cruorem
C ui nescire licet:quin ergo tristia tandem
C onsidunt bella et depositis arma uolentes
T u libya tu te ausonia cohibere memento.
H aud deformis erit uobis ad fœdera uei sis:
P acator mediusque syphax:subiungere plura
N on passus gentis morem arbitriumque senatus
S cipio demonstrat:nãque illum absistere cepti
S pe iubet.et patres docet hæc expendere solos
S uadendi modus hic:quodque est de parte diei
E xacti super:ad mensas et pocula uertunt.
A tque epulis postq̃ finis dant corpora somno:
E t dura in noctem curarum uincula soluunt.
I amque nouum terris pariebat limine primo
E grediens aurora diem.stabulisque subibant
A d iuga solis equi:nec dum ipse ascenderat axem
S ed pro rupturis rutilabant equora flammis.
E xigit e stratis corpus uultuque sereno
S cipio contendit massyli ad lumina regis
I llimos patrius fœtus nutrisse leonum
E t catulis rabiem:atque iras expellere alendo
T um quoque fulua manu mulcebat colla:iubasque
E t fera tractabat ludentum interritus ora
D ardanium postq̃ ductorem accepit adesse.
I nduitur clamydem regnique insigne uetusti.
G estat leua decus cinguntur tempora uita
A lbente:ac lateri de more astringitur ensis.
H ic intecta uocat:secretisque ædibus hospes
S eptrigero cum rege pari sub honore resi dunt
T um prior his infit:terræ pacator iberæ
P rima mihi domitis pyrenes gentibus ire
A d tua regna fuit properantem et maxima cura
O sceptri uenerãde syphax:nec me equore seuus
T ardauit medio pontus non ardua regnis
Q æsumus aut ihonora tuis:coniunge latinis.
V nanimum pectus sociusque accede secundis.

Libycum ductorẽ:asdrubalẽ. Quanta per ausonios:commemorat calamitates in generẽ:quas per tot annos passi fuerant:& patiebantur romani:atque carthaginenses:ut ab utili ambobus ducibus pacem suadeat.seque medium pollicetur: sed Scipio id in se non esse situ͂ dixit:sed in potestate senatus. Vtque bibant:hæc est calamitas carthaginensium. Sicana tellus:qm̃ uicti fuerunt carthaginenses in sicilia. Ibera:hispania ꝑpter uictoriam Scipionis: & alia prælia quæ illic fuerant. Tãdem:post tot cædes. Morem gentis:cõsuetudinem romanorum. Spe:fœderis percutiẽdi ut uolebat syphax. Expendere: examinare iudicare solos senatores romanos.
Modus:finis hic fuit suasionis non ulterius progressus est syphax audito scipione:& quod supererat diei uerterunt ad epulas inde quieuerũt. Exacti:iam prope finiti. Ipse:sol describit aurorã.
Pacator:scipio qui pacauit hispanias. Pria mihi:expimit scipio syphaci causam sui aduentus & ab utili suadet:ut fœdus cũ romanis pcutiat. Pria:maxima. Quæsumus.i.ñ oramus res difficiles tuo regno. Vnaĩum:cõcors & fidũ.

Non tibi massylæ: non tm̃ honoris afferet tibi tuū regnum: & proauita potentia quantū afferent romani: pro quibus dii pugnāt cū nullus alicui deorū acceptus sit qui arma læserit romana. Cū subito: cum uictima fugiebat malū erat signum ut poeta innueret perfidiam syphacis. & fedus nō duraturum dicit taurum mactandum ad aras fugisse: qm̃ syphax uiolato federe ad pœnos se uertit & filiā asdrubalis duxit uxorem. Decoramen: ornamentum suorum maiorū: & per hoc ostendebatur casuram eē gloriam seruatæ fidei ex capite syphacis: & cum depositurum esse corouam regni quod sui maiores tenuerant. fuit eni postea captus syphax: & uiuus ad Scipionē perductus. Casuro: qđ paulo post cadere debebat. Omina: signa & ꝓdigia futuræ calamitatis. Fractum: uictū a Scipione syphacem. Solio: proprio regno. Repetit portum: scipio fœdere icto cum syphace ꝓfectus ex aphrica die .iiii. portum carthaginis ingressus est.

Notis terris: hispaniæ. Sūmum honorem: appellando. s. regem. Munera: nomen regis. Ausonio: romano: qm̃ romani oderant maxime nomen regium. iđ dixit Scipio: regium nomen alibi magnum romæ autē itolerabile esse. Patrios: romanos perosos regiam dignitatem. Quādo ita cælicolum: oratio scipionis ad milites. Orbe extremo. hispania quæ est ad occidentem. Vmbris; manibus patris & patrui.

Non tibi massylæ gentes extentaque tellus
Syrtibus et latis proauita potentia campis
Amplius attulerint decoris: q̄ romula uirtus
Certa inuicta fide: et populi laurentis honores
Cætera quid referam? non ullus scilicet ulli
Aequus celicolum qui dardana læserit arma.
Audiuit læto massylus et annuit ore
Complexusque uirum: firmemus prospera dixit
Omina: nec uotis superi concordibus absint.
Cornigerūque iouem tarpeumque ore uocemus
Et simul extructis cespes surrexerat aris.
Victimaque admotæ stabat subiecta bipenni
Cum subito abruptis fugiens altaria taurus
Exiliit uinclis mugituque excita late
Impleuit tecta: et fremitu suspiria rauco
Congeminat: trepida terrorem sparsit in aula
Vitaque maiorum decoramen fronte siue ullo
Delapsa atractu nudauit tempora regis
Talia celicolæ casuro tristia regno.
Signa dabant seuique aderant grauia omina fati:
Hinc fractum bello regem solioque reuulsum
Tempus erit cum ducet agens ad templa tonāts.
Qui tunc orabat socialia fœdera supplex
His actis repperit portum: puppemque secundo
Datuento; et notis reddit se scipio terris.
Concurrunt auidæ gentes: uariosque subacta
Pyrene misit populos: en omnibus una
Concordes regem appellant: regemque salutant
Scilicet hunc summum norunt uirtutis honoré
Sed postq̄ miti reiecit munera uultu
Ausonio non digna uiro patriosque uicissim
Edocuit ritus et romam nomina regum
Monstrauit nescire pari conuersus in unā
Quæ restat curam nullo super hoste relicto
Et latium simul et uulgum betisque tagique
Conuocat: ac medio in cetu sic deinde profatur
Quando ita cælicolū nobis propensa uoluntas
Annuit: extremo libys ut deiectus ab orbe
Aut his occideret campis aut axe relicto
Hesperio: patrias exul lustraret harenas
Iam uestra tumulos terra celebrare meorum
Est animus: pacēque dare exposcentibus umbris.
Mente fauete pari: atque aures aduertite uestras

Septima cũm solis renouabitur orbita coelo:
Quique armis ferroque ualent quique arte regendi
Quadriugos pollent currus: quis uincere planta
Spes est: et studium iaculis impellere uentos
Adsint: et pulchre certent de laude coronæ.
Præmia digna dabo: et tyria spolia inclyta præda
Nec quisq̃ nostri discedet muneris expers
Sic donis uulgum laudũque cupidine flammat:
Iamque dies prædicta aderat coetuque sonabat
Innumero campus simulatasque ordine iusto
Exequias rector lachrymis ducebat obortis
Omnis iber: omnis latio sub nomine miles
Dona ferunt: tumulisque super flagrantibus addũt.
Ipse tenens nunc lacte sacro: nunc plena lyco
Pocula: odoriferis aspergit floribus aras:
Tum manes uocat excitos: laudesque uirorum
Cum fletu cantat: ueneratur facta iacentum.
Inde refert sese circo: et certamina prima
Inchoat: et rapidos cursus proponit equorum
Fluctuat equoreo fremitu rabieque fauentum
Carceribus nondum reseratis mobile uulgus
Atque fores oculis et limina seruat equorum.
Iamque ubi prolato sonuere repagula signo:
Et toto prima emicuit uix ungula cornu:
Tollitur in coelum furiali turbine clamor.
Pronique ac similes certantibus ore sequuntur
Quisque suos currus: magnaque uolantibus idem
Voce loquuntur equis: quatitur certamine circus
Certantum: ac nulli mentem non abstulit ardor
Instant præceptis: et equos clamore gubernant.
Fuluus harenosa surgens tellure sub undas
Erigitur globus: atque operit caligine densa
Cornipedumque uias: aurigarumque labores:
Hic studio furit acris equi: furit ille magistri.
Hos patriæ fauor: hos accendit nobile nomen
Antiqui stabuli: sunt quos spes grata fatiget
Et noua ferre iugum ceruix: sunt cruda senectus
Quos iuuet: et longo sonipes spectatus in euo.
Euolat ante omnis rapidoque per aera cursu
Callaicus lampon fugit: atque ingentia tranat
Exultans spatia: et uentos post terga relinquit.
Conclamant: plausuque fremunt: uotique per actã
Maiorem credunt præcepto limite partem.

Orbita: cursus solis Liuius ait. Scipio carthaginem ad uota soluenda diis munusque gladiatorum quod mortis causa patris patruique parauerat edendũ rediit. Simulatas exequias: fictam pompam exequiarum cum imaginibus ac si cadauera suorum illic comburenda fuissent. ludi funebres inquit Liuius additi sunt spectaculo gladiatorum pro copia & prouinciali castrensi apparatu.

Tumulis: rogis ardentibus. Manes: patris: & patrui euocat. Laudes urorũ: habuit orationem funebrem ĩ illorum honorem: quod primus apud romanos instituit Valerius publicola ĩ funere. L. Bruti. Circo: in quo erant celebrãdi ludi. Mobile uulgus: inconstans multitudo spectatorum. Fores: exitus carcerũ ex quibus equi emittuntur ad cursum repagula ut Sex. Pompeius ait suntque pateraciendi gratia ita figuntur ut e cõtrario oppugnentur repagula dicimus obstacula quæ ꝑ carceribus sũt. Signo: sono tubæ: id est postquã emissi fuerũt equi e carceribus. Toto cornu: uix eq extulerant totum pedem e carceribus a motis repagulis. Ore: uerbis & fauore.

Proni: exprimit habitum eorum q fauebant currentibus & eos oculis ꝓsequebantur. Idem: qui sequuntur ore currus magna uoce alloquunt ipsos equos: hortanturque ad cursum ut fit. Nulli non: idest ardor & studium reddidit oĩs pene insanos. Præceptis: idest monent ipsos currentes. Antiqui stabuli: generositatis ipsorum equorum. Noua: prima ad cursũ. Cruda: uiuida: & adhuc habilis ad cursum. Lampon callaicus: equus adductus a callaicis populis. Præcepto limite: occupato primo stadii lo co arbitrabantur iam partam esse uictoriã qa tenebat primũ locũ ĩ cursu: sed hi q hanc artem callebant aliter putabant.

Damnare:damnabant illum primũ ĩpetum:& effusas esse omnes uires quæ sunt moderandæ. Cirne:cirnus erat auriga melampodis equi:pãchates erat secundus equus:& regebatur ab ibero. Ciniphio peloro:equo nutrito apud ciniphios de quibus dictum ẽ. Rector: ipse durius. duo erant equi pelorus:& camphasus durius regebat pelorũ athlas camphasum. Clausum ferrum:frenũ idest non mãdebat frena ore sanguineo pelorus autem erat patiens freni. Ideo unquã:idest nunq̃ ipse pelorus deuius sinuabat effusum idest laxius uagantem currum: quoniã cũ pareret frenis adherebat metæ quam lustrabat. & sic minus spatium occupans facile superabat. currebant quippe circum metam. ũde Horatius:Metaque feruidis euitata rotis. Stringebat:quasi tangebat metam. Tramite leuo:sinistro cursu. Interior:adhærens metæ:quod cum fit in leuam est reuolutio. Multa:longa. Plurimus iubæ:habens longam iubam demissam per collum. Ludentis:discurrentis. Vectonum:populorũ hispaniæ, aput quos equæ aperto ore in Zephyrũ uersæ concipiunt. Eductum:nutritũ. Harpe:equa mater ipsius pelori. Nobilis durius:alludit ad durium amnem qui haber ramẽta auri supra dixit. Hic certãt pactolæ tibi duriusque tagusque. Antiquo:nam seni & aurigandi perito. Vago:erranti. errauit enim Diomedes post euersum ilium & condidit ĩ hispania tyden denominatam a nomine pr̃is ut dictum ẽ. Aeneæ:Diomedes pugnauit cum ænea. & illi equos astulit a quibus hoc genus equorum in hispania ꝓpagatum fuerat apud tyden maxime cõditam a Diomede lege Homerũ. Magnis ausis:quoniam cõgressus fuerat cũ ænea:& uenerem uulnerauit: ut canit Homerus. In spatia addebãt: currebãt per spatia circi. Virgilius. Addunt se in spatia. nec audit currus habenas. Currum præcedentem. s. quem trahebat lãpon callaicus. Vngula prima:pria ps ungulæ id ẽ iam pede percutiebat pedẽ equi præcedẽtis. Nõ ibat segnior:pares erãt hi duo i cursu cãphasus & pelorus.

At quis interior cũra et prudentia circi
Altior effusas primo certamine uoces.
Damnare:et cassis longe increpitare querelis
Indispensato lassantem corpora nisu.
Quo nimius:quo cirne ruis?nam cirnus agebat.
Verbera dimitte:et reuoca:moderatus habenas:
Heu surdas aures:fertur securus equorum.
Nec meminit quantum campi decurrere restet.
Proximus a primo distans quantum equore currus
Occupat ipse loci tantum:sed proximus ibat
Astur panchates:patruum frons alba nitebat
Insigne:et patrio pes omnis concolor albo.
Ingentes animi:membra aut procera.decusque
Corporis exiguum:sed tum sibi fecerat alas
Concitus:atque ibat campo indignatus habenas.
Crescere sublimen:atque augeri membra putares.
Ciniphio rector radiabat fronte peloro
Camphasus:ipse asper:nec qui ceruicis amaret
Adplause blandos sonitus:clausumque cruento
Spumeus admorsu gauderet mandere ferrum.
At docilis freni et melior parete pelorus.
Non unquam effusum sinuabat deuius axem.
Sed leuo interior stringebat tramite metam.
Insignis multa ceruice:et plurimus idem
Ludentis per colla iubæ:mirabile dictu.
Nullus erat pater zephyri noua flamina campis
Vectonum eductum genetrix effuderat harpe
Nobilis hunc durius stimulabat in equore currum
Caucasus antiquo fidebat athlante magistro
Ipsum etola uago diomedi condita tyde
Miserat exceptum troiana ab origine equorum.
Credebant:quos æneæ simoentis ad undas
Victor tydides magnis abduxerat ausis.
Iamque fere medium euecti certamine campum.
In spatia addebant:nisusque apprehendere primos
Panchates animosus equos:super altior ire
Et præcedentem iam iamque ascendere currum.
Pone uidebatur:curuatisque ungula prima
Calliacum quatiens pulsabat calcibus axem.
At postremus atlas:sed non et segnior ibat.
Postremo durio pacis de more putares.
Equata fronte et concordi currere freno.
Sensit ut exhaustas qui proximus ibat iberus.

C allaicas cernit uires: nec ut ante salire
P ræcipitem currũ: et fumantes uerbere cogi
A ssiduo uiolenter equos: ceu monte procella
C um subita ex alto ruit: usque ad colla repente
C ornipedum protentus: et in capita ardua pendens
C oncitat ardentẽ quod ferret lora secundus.
P anchaten: uocesque addit cũ uerbere mixtas.
T e ne astur certante feret quisquã equore palmam:
E repto? consurge: uola perlabere campum.
A ssuetis uelox pennis decrescit anhelo
P ectore consumptus lampon: nec restat hianti
Q uem ferat ad metas iam spiritus: hæc ubi dicta:
T ollit se sonipes: ceu tunc e carcere primo
C orriperet spatium: et nitentem opponere leuos
A ut equare gradus cymum post terga relinquit.
C onfremit et cœlum: et pcussus uocibus altis.
S pectantum circus: fertur sublime p auras
A ltius attollens ceruicem uictor ouantem
P anchates: sociosque trahit prior ipse iugales.
A t postremus athlas durius postremus in orbem
E xercent artes: leuos nunc appetit ille.
C onatus: nunc ille præmit: certatque subire
D exter: et alterni nequiquam fallere temptant.
D onec confisus primeuæ flore iuuentæ.
O bliquum durius conuersis pronus habenis
O pposuit currum: atque euersum propulit axem:
A thlantis senio inualidi sed iusta querentis.
Q uo ruis? aut qui nam hic rabidi certaminis ẽ mos:
E t nobis et equis læthum cõmune laboras.
D umque ea proclamat perfracto uoluitur axe.
C ernuus: ac pariter fusi miserabile campo
D iscordes sternuntur equi: quatit equore aperto
L ora suis uictor: mediaque pelorus harena
S urgere nitentem fugiens athlanta reliquit.
N ec longum cyrni defessos prendere currus.
H unc quoque cunctãtẽ: et sero moderamĩa equorũ
D iscentem rapido præter uolat incitus axe.
I mpellit currum clamor uocesque fauentum
I amque etiã dorso atque humeris trepidãtis iberi.
O ra superposuit sonipes: flatusque uapore
T erga præmi: et spumis auriga calescere sentit:
I ncubuit campo durus: misitque citatos
V erbere quadrupedes: nec frustra equare uidetur.

Callaicas uires: lampõis equi callaici. Protentus: extẽdens se sup colla equorum. Pendens: incũbens super capita equorum ut fit: quoniam esset secũdus in cursu. Te ne: uerba iberi ad panchatem equũ: q uenerat ex asturia. Aequore: spatio i ipso cursu. Consurge: erige te i cursu. Anhelo: defatigato. Socios iugales: trahebat alios equos qui secum erant ligati ad eundẽ currum. iõ eos appellat iugales. In orbem: in gyrum nũc uoluebant se in dextram: nunc ad sinistram: ut alter alterum impediret. tãdẽ durius per transuersum obiecit currum athlanti seni: & sic ꝓstratus ẽ. Dexter: a parte dextra. Propulit: deiecit currũ athlantis. Cernuus: præceps. Nec lõgum. s. erat: idest parum aberat a cyrno cuius equi erant iam defessi. Sonipes: pelorus iam ponebat os super dorsum panchatis. Auriga: iberus.

Genitore peloreːuerba durii ad pelorum equum zephyri flatu conceptum. Pecudum:animalium & equorum. Diuini seminis:quoniam ex uento cõceptus erat pelorus. Patri: zephyro. Nimio successu:gaudio & etiã pauore qui ex lætitia oriebatur excidit flagellum durio:& sic palmam amisit. Corona:pría gloria uictoriæ. Subducto uerbere:amisso flagello equi non parebant aurigæ. Lora inania:non inferẽtia dolorem. Arduus effusas:describit pãchatem uictoria gestientem. Mollia: flexibilia. Superbi:tumidi & uictoria elati. attollebat gressus præ lætitia: & altius solo ĩgrediebatur cum gaudio crura reponens. Par donum:bipennis data est omnibus indifferenter: sed primus iberus habuit equum quem syphax scipiõi muneri dederat. Quæ multa iacet: quoniam ĩgens præda erat in castris romanoꝝ uictoriis parta. Gentilis:hispani. nam athlas erat hispanus ex uectonibus populis. His actis:nũc de cursu hominum. Ensem:quem scipio pater Scipionis ademerat hyempsæ a se occiso.

Gentile metallum:hispanum. Fulgẽtes pueri:describit pueros qui sese ad pugnam expediebant. Fulgentes ora:formosi alludit ad hesperiũ stellã. Tyria domo:quoniam gades ut dictum est tyrii condiderunt corduba est in betica regione Hispaniæ.

Aut étiam æquauit iuga præcedentia dexter.
Attonitus tum spe tanta genitore pelore
Te zephyro eductum nunc nunc ostẽdere tempu
Discant qui pecudum ducunt ab origine nomen.
Quantum diuini præcellit seminis ortus.
Victor dona dabis:statuesque altaria patri.
Et ni successu nimio lætoque pauore.
Proditus elapso foret inter uerba flagello:
Forsan sacrasset zephyro quas uouerat aras.
Tum uero infelix ueluti delapsa corona
Victoris capiti foret in seuersus ab ira
Auratam medio discindit pectore uestem.
Ac lachrymæ simul et questus ad sydera fusi.
Neciam subducto parebat uerbere currus.
Pro stimulis dorso patiuntur inania lora.
Interea metis certus iam laudis agebat
Sese panchates:et præmia prima petebat:
Arduus effusas lenis per colla per atmos.
Ventilat aura iubas:tum mollia crura superbi
Attollens gressus magno clamore triumphat.
Par donum solido argento celata bipennis.
Omnibus:ac uario distantia cætera honore.
Primus equum uolucrem massyli munera regis
Haud spernenda tulit:tulit hinc uirtute secundu
Et tyriaque multa iacet duo pocula præda:
Aurifero perfusa tago uillosa leonis
Terga feri:et cristis horrens sidonia cassis.
Tertius inde honor est:et postremo munere athlã
Quamuis perfracto senio subsederat axe:
Atrium donat uictor miseratus et euum:
Et sortem casus:famulus florente iuuenta.
Huic datur adiuncto gentilis honore galeri.
His actis ductor leta ad certamina plantæ
Inuitat:positisque accendit pectora donis
Hanc primus galeam hac acies terrebat iberas
Hasdrubal hunc ensem cui proxima gloria cursu
Accipiet:ceso pater hunc detraxit hyempse.
Tertius extremam tauro solabere palmam.
Cætera contenti discedent turba duobus
Quisque ferox iaculis:quæ dat gentile metallum.
Fulgentes pueri tãrthessos et hesperos ora
Ostendere simul uulgi clamore secundo.
Hos tyria misere domo patria inclyta gades.

Beticus:hoc dederat puero cognomen ab amne
Corduba:et haud parco certamine læta fouebat.
Inde comam rutilus:sed cum fulgore niuali
Corporis impleuit caueam clamoribus omnẽ.
Eurytus:excelso nutritum colle crearat
Setabis:atque aderant trepidi pietate parẽtes:
Tum lamus et sicoris proles bellacis ilerde
Et theron potator aquæ sub nomine loethes.
Quæ fluii immemori perstringens gurgite ripas:
Qui postq̃ arrecti plantis:et corpora proni
Pulsantesque æstu laudum exultantia corda
Accepere tuba spatium exiluere per auras.
Ocius effusis neruo exturbante sagittis.
Diuersa et studia et clamor:pendentque fauentes.
Vnguibus atque suos:ut cuique est gratia anheli
Nomine quẽque cient:grex inclytus equore fertur.
Nullaque transmissa uestigia signat harena
Omnes primæui flauentiaque ora decori.
Omnes ire leues:atque omnes uincere digni.
Extulit incumbens medio iam limite gressum
Eurytus:et primus breuibus sed primus abibat
Præcedens spatiis:instar non segnius acer
Hesperos:et prima stringit uestigia planta
Progressæ calcis:satis est huic esse priori.
Huic sperare sat est fieri se posse priorem.
Acrius hoc tendunt græssus:animique uigore
Corpora agunt:auget pueris labor ipse decorem
Ecce leni nisu postremoque agmine cursus
Postquam sat uisum sibi concepisse uigoris:
Celsus in exhaustas effundit turbine uires.
Non expectato subitusque erumpit ad auras
Præuehitur theron:credas cyllenida planta
Ethereo nexis cursu talaribus ire
Iamque hos.iamque illos populo mirante reliquit.
Et modo postremus nunc ordine tertia palma
Hesperon infestat sua per uestigia pressum.
Neciam quem sequitur tantum:sed prima coronæ.
Spes trepidat tantis uenientibus eurytus alis.
Quartus sorte loci:sed si tres ordine seruent
Inceptos cursus:nequiquam uana laborans
Tarthessos fratrem medio therone præmebat.
Nec patiens ultra tollit sese equore theron
Igneus:et plenum præteruolat hesperon ire:

Haud parco certamine:nam misit iuuenes qui honori essent Scipiõi celebrãti ludos cum lætitia. Læta:res lætas:id est ipsos ludos & spectacula. Rutilus comam:habẽs comam aurei coloris & corpus candidũ .unde propter pulchritudinem clamores omnium excitauit setabis oppidum hispaniæ de quo supra.
Sycoris:est fluuius prope ileidã a quo denominat hic iuuenis. Bellacis:hoc dicit poeta respiciens ad bellum ciuile supra dixit.nec quæ dardanios post uidit ileida furores. Potator aquæ:id est accola lethes fluuii hispãi đ quo supra.
Immemori gurgite:aqua quæ obliuionem inducit. Aestu:cupiditate laudũ.
Spatium:campum ad sonum tubæ.
Exiluere:emicuere ad cursum uelocius sagittis emissis ab arcu. Exturbante corda:impellẽte. Ire leues:agiles ad cursum. Stringit uestigia:suo pede premebat pedes euryti præcedentis. Prima planta:prima parte pedis. Cyllenida plantam:pedes Mercurii habentis talaria. Sua per uestigia:quoniam assequebatur eum pedibus. Tantis alis:tãta uelocitate teronis. Quartus:ipe tartessus.
Ne quiquam:frustra laborabat inquit in cassum tartessus:si tres primi tenuissent suum cursum. Tres:eurytus hesperus & Teron. Fratrem:hesperũ teron erat medius inter tartessum & hespeꝝ.
Plenũ iræ:iratũ φ a Terone superaẽ.

Vnus erat sup: iã superat unus eurytus & uicinitas metæ scẽdebar ipos currẽtes grauioribus stimulis. Aegros: timentes supari: & suspẽsos aio. Labor: & pauor ademerãt uires, tñ id robur qđ uterque hẽbat ad uictoriã: & ultimũ conatũ aduocabat: sed hesperus teronem coma retardauit: & sic eurytus ad palmã emicuit. Breuia conamia: qm̃ pagæ iã distabãt a meta. Vterque: eurytus & theron. Euadit: præterit. Patrio: hispano. Hic grauiora uirũ: nunc de gladiorio munere: de quo Liuius gladiatorũ spectaculũ fuit nõ ex eo genere hoiũ ex quo lanistis cõparare mos ẽ seruorũ deletu ac liberorũ q hñt sanguinẽ uẽalẽ, uolũtaria oĩs & gratuita opa pugnãtiũ fuit, nã alii missi a regulis sunt ad specimen insitæ uirtutis ostendẽdũ. alii ipi pfessi se pugnaturos ĩ grãm ducis alios æmulatio & certamen: ut puocarẽt puocatiue ut nõ abnuerẽt traxit. Creuere: pugnauere i decernẽ & decernẽ ferro apud Virg. idest pugnare. Martigena e uulgo: bellicoso hispano. Sueti laboris: qm̃ hispãi sunt asueti dimicationibus & bellis.

Hos iter gemini: Liuius ait: qdã quas disceptãdo cõtrouersias finiř nequerãt: aut noluerãt, pacti ĩter se: ut uictorẽ res sequereř ferro decreuerũt, neque obscuri generis hoĩes: sed clari: illustresque & corbis & orsua parrueles fřes: đ ciuitatis pricipatu ãbigẽtes ferro se certaturos pfessi sunt. Iras: Scipio sedare uoluit: illi martẽ iudicẽ uolebãt, cũ a tãta rabie dirimi neqrẽt isigne spectaculũ exercitui pbuere: documẽtũque q̃tũ cupiditas ipii malũ inter mortales esset, maior corbis usu armorũ & astu facile stolidas uirẽs orsuæ supauit. Quid non ausum: q. d. reges ut iperare possint oĩa audẽt: ũde Cæsar sæpius usurpabar si uiolandũ est ius gr̃a regnãdi uiolãdũ est: ĩ oĩbus aliis pietatẽ colas. Gemini: erãt eni patrueles.

Circo ĩnumero: frequẽtibus spectatoribus, ĩmo exercitu. Cauea: id ẽ ipis spectatoribus dãnãtibus talẽ fuoorẽ, cauea appellař cõcauitas ipius theatri, sic ẽt circi & ponit p ipis spectatoribus. Pro sceptro: pricipatu unius ciuitatis. Mos dirus: mos fuit ĩ hispania finiri certamen armis eorũ q uolebãt regnar. Solium regnũ: cũ discrimie uitæ. Orbati: sine pre orsuæ pr̃ ut ait Liuius priceps pxie fuerat a fr̃e maiore post mortẽ eius pricipatu accepto. Pari nisu: mutuis uulneribus ceciderũt a Liuio dissentit poeta: q dicit orsuam natu minorem cecidisse.

Dirus: crudelis, morientes hi duo se inuicem conuiciis incessebant. Manes: animæ seruarunt etiam ĩ morte discordiam: ut de æthe ocle ac polynice canit Papinius. Turba: gladiatorum scilicet: Maurusia præda: punica.

Vnus erat super: et metæ propioribus egros.
Vrebat finis stimulis quascũque reliquit
Hinc labor hinc penetrans pauor i præcordia uires
Dum sperare licet: breuia ad conamina uterque
Aduocat: æquatur cursus: pariterque ruebant
Et forsan gemina meruissent premia palma
Peruecti simul ad metas ni terga sequutus
Theronis fusam late p lactea colla
Hesperos ingenti tenuisset seuus ab ira
Traxissetque comam: tardato letus ouansque
Eurytus euadit iuuenc: atque prælia uictor
Emicat: et galeæ fert donum insigne coruscæ.
Cætera promisso donata est munere pubes.
Intonsasque comas uiridi redimita corona
Bina tulit patrio quatiens hastilia ferro.
Hinc grauiora uirum certamina: cominus ensis
Destrictus: bellique feri simulacra cientur
Nec quos culpa tulit: quos crimina noxia uitæ
Sed uirtus animusque ferox ad laudis amorem
Decreuere pares ferro: spectacula digna
Martigena uulgo: suetique laboris imago.
Hos inter gemini: quidam nõ regibus ausum?
Aut quod iam regni restat scelus? impia circo
In numero frattes cauea damnante furorem:
Pro sceptro armatis inieruut proelia dextris.
Isgenti mos dirus erat: patriumque petebant
Orbati solium lucis discrimine fratres.
Concurrere animis quantis cõfligere par est
Quos regni furor exagitat: multoque cruore
Exatiata simul portantes corda sub umbras
Occubuere: pari: nisu p pectora adactus
Intima descendit mucro: super addita seuis
Vltima uulneribus uerba: et conuitia uoluens
Dirus in iuitas effugit spiritus auras.
Nec manes pacem passi: nam corpora iunctus
Vna cum raperet flamma rogus impius ignis
Dissiluit: cineresque simul iacuisse negarunt.
Cætera distincto donata est munere turba:
Vt uirtus et dextra fuit: duxere iuuencos
Impressis dociles terram proscindere aratris.
Duxere assuetos lustra exagitare ferarum
Venatu iuu enes: quos dat maurusia præda.
Nec non argenti nec non insignia uestis.

Libyssæ:libycæ. Tunc iaculo:nunc de iaculatoribus q ultima spectacula fuerūt. Vincere: supare iaculis metam & signū positū. Burnus:erat primus iaculator:habebatque claros natales; & erat tagi accola aureas habētis harenas. Auis:maiorꝝ stemmate clarus. Pallet:ꝓpter colorem auri. Insignis: clarus:& peritus. Lacerto:iaculo lacertis īpulso. Acontheus:tāto īpetu emittebat hastilia ut cerni nō possēt. Fugisse:euolasse p aerē pp fugā rapidā. Indibilisque:hic regulus fuit suessanorꝝ & ilergetū ī hispania q diu cū romanis pugnauit.nā cōtra.P.Scipionē huius scipionis p̄rem .vii.& qngenta suessanorꝝ in aciē eduxit. Iā socius:tpe.f.scipionis ludos celebrātis indibilis & mandonius fr̄es cū omni populorꝝ manu relicto aldrubale scipioni occurrerunt:& in amicitiā societatēque recepti sunt:& fœdere ab his accepta fides sed post discessum scipiōis iterū excitarūt bellū. Victique sūt ab īperatoribus.L.Lētulo &.L.Manlio in pugna indibilis cecidit cū.xiii.milibus hoīum.Mandonius dū p legatos deditionē tentat ī conciliū uenit ibi captus cū cæteris principibus pœnas dedit. Latinis.i. pugnare cū romanis. Deprendere:uulnerare. Burni: serua noīe damū burno data est tingendis lanis docta. Murice:purpura getulica. At quē ꝓxima honorāt pmia: hoc est secundū pmiū.Ilerdes accepit puerꝝ q cursu supabat damas. Vicinā mete: burrus metā tetigerat.Ilerdes adegit hastam mete uicinā:& ideo secunda pmia ipsum ornarūt. Tollere:uicere:& perimere. Nullā non:affirmate.i.uincere omnis damas.tertia uictoria habuit canes. Germanus ducis.L.Scipio. Iacētū:scipionū. Tulit:habuit a scipione.

Multiplicis auri:multiplicatis lamis aureis ex qbus torax conficit̄. Iugales: equos astures. Vmbris:manibus patris & patrui. Subitæ frōdes: hoc tractū ē ab historia romuli q hastā ex palatio in auētinū cōtorsit quæ creuit ī magnā arborē cornū. hæc hasta scipionis creuit ī quercū qm̄ scipio liberaturus erat romā & omnē italiā reuocato ānibale ī aphricā & supato:ciuiū liberatores querna corona donabant̄ quæ ciuica dicebatur.

Presagi:futura ꝓuidētes. Portēdere: significar̄. Repetit ausoniā: Scipio pulsis ex hispania carthaginēsibus.L.Lētulo &.L.Manlio ꝓuīcia tradita cū.x.nauibus romā rediit. Ducēte triūphū:fama scipionis triūphāte.ipse.n.non triūphauit qm̄ sine magistratu rē gesserat.

Nec latium curis:comitiis cōsularibus oēs cētutiæ īgēti fauore.P. Scipionē cōsulē dixerūt cū.P.Licinio crasso pōtifice maxiō. oēs fere scipiōi ꝓinde ac ī italia debellatū eēt ꝓuīciā aphricā destinarūt:qđ scipio uel maxime cupiebat:sed Fabi. obstitit cū senioribus. Latiū: ipa roma caput latii. Fasces:cōsulatū. Iuueni:scipioni. Nec bello ꝓspa turba:ipi senes pp lōgā rerꝝ expientiam timētes.

Nec ꝓspa:nō fauēs. Ancipiti:ꝑiculoso bello:& dubio & sic patrū prudētia laudatur: q nil temere agendum putabāt.

Cepta: talem in aphricam profectionem cū uideretur latiis rebus ꝑiculosa.

Captiuæ precia et sonipes:et crista nitenti
Insurgens cono:spolia exuuiæque libyssæ.
Tum iaculo petiere decus spectacula circi.
Postrema:et mete certarunt uincere finem
Qua tagus auriferis pallet turbatus harenis.
Et glagus insignis uentos anteire lacerto:
Et cuius nunq̄ fugisse hastilia cerui
Præ rapida potuere fuga uenator aconteus.
Indibilisque diu letus bellare latinis.
Iam socius:uolucresque uagas deprendere nube
Assuetus iaculis idem et bellator ilerdes
Cui ludus nullam cursu non tollere damam
Tertia palma habuit geminos insignis aconteus
Nec timidos agitare canes latratibus aprum.
Quos postq̄ clamor plaususque probauit honores
Germanus ducis atque effulgens lelius ostro
Nomina magna uocant leti manesque iacentum
Atque hastas simul effundunt:celebrare iuuabat
Sacratos cineres:atque hoc decus addere ludis.
Ipse etiam mentis testatus gaudia uultu
Ductor ut equauit meritis pia pectora donis:
Et frater thoraca tulit multiplicis auri:
Lelius asturica rapidos de gente iugales
Contorquet magnis uictricem uiribus hastam
Consurgens:umbrisque dari testatus honorem
Hasta uolans mirum dictu medio incita campo
Substitit ante oculos:et terræ infixa cohesit.
Tum subitæ frondes celsoque cacumine ramī
Et latam spargens quercus dum nascitur umbrā
Ad maiora iubent præsagi tendere uates.
Id monstrare deos:atque hoc portendere signis
Quo super augurio pulsis de littore cunctis
Hesperio pœnis cultor patriæque domusque.
Ausoniam repetit fama ducente triumphum.
Nec latium curis ardet flagrantius ullis
Quam iuueni libyam et summos permittere fasces.
Sed frigens animis nec bello prospera turba
Ancipiti senior temeraria cœpta uetabant.

Magnosque horrebant cauta formidine casus;
Ergo ubi delato consul sublimis honore
Ad patres consulta refert: deturque potestas
Orat delendæ carthaginis altius orsus:
Hoc grandeua modo fabius pater ora resoluit
Haud equidem metuisse queam saciatus et aeui.
Et decoris: cui tam superest et gloria et ætas
Ne credat nos inuidiæ certamine consul
Laudibus obtrectare suis: satis inclyta nomen.
Gestat fama meum: nec egent tam prospera laude
Facta noua: uerũ et patriæ dum uita manebit:
Deesse nephas animũque nephas scelerare silendo.
Bella noua in libyæ moliris ducere terras.
Hostis enim deest ausonia: nec uincere nobis
Est satis annibalem? petitur quæ gloria maior.
Littore eliseo? stimuli si laudis agunt nos.
Hanc segetem mete: composuit propioribus ausis
Dignum te fortuna parem: uult itala tellus
Ductoris seui uult tandem haurire cruorem.
Quo martẽ aut quo signa trahis? restiguere primi
Ardentem italiam: tu fessos obuius hostes
Deseris: ac septem denudas proditor arces.
An cum tu syrtin ac steriles uastabis harenas
Non dira illa lues noris iam moenibus urbis
Assiliet? uacuumque iouem sine pube sine armis
Inuadet? quanti est ut cedas: romãque relinquas.
Emerito: ac tanti perculsi fulmine belli:
Siccine te ut nuper capua est accitus ab alta
Fuluius equoreis libyæ reuocabimus oris?
Vince domi: et trinis moerentem funera lustris
Ausoniam purga bello: tum tende remotos
In garamantas iter: nasamoniacosque triumphos
Molire: angustæ prohibent nunc talia cepta
Res italæ: pater ille tuus qui nomina uestræ.
Addidit haud segnis genti: cum consul iberi
Tenderet ad ripas reuocato milite primus
Descendẽti auide supatis alpibus ultro
Opposuit sese annibali: tu consul abire
A uictore paras. hoste: atque auellẽ nobis
Scilicet hoc astu penum: si deinde sedebit
Impauidus: nec te in libyã tuaque arma sequetur
Capta dãnabis consulta improuida roma.

Haud equidẽ metuisse queã: oro Fabii qua scipionis desiderio aduersatur: & incipit a cõfutatione ne audientes putarẽt Fabiũ inuidia ductũ talia dissuadere. Inde expurgata suspitione liuoris ad scipionẽ uerba cõuertit suadendo ab utili tutandam potius italiã: q̃ se ancipiti fortunæ cõmittere. Nõ possum inqt iam timere ne scipio consul credat me loquutũ propter inuidiã: & obtrectationẽ laudũ ipsius. nã solemus inuidere aliis id quod nobis deest: at mihi supersunt honores. Vnde uerisimile ẽ me nõ liuore duci: sed usu rei pu. cui semp pro uirili pte prospexi. Eui. i. plenus annorũ & dignitatũ. fuerat enĩ dictator: & . V. consul. Superest: suphabũdat gloria usque ad fastidium. Obtrectare: repugnare & detrahere. Prospera: præclara acta mea. Scelerare: maculare: quippe boni ciuis & senatoris est nihil dissimulare quod priæ conducat. Silẽdo: tacẽdo ea quæ ex usu priæ sint: & sic pietas fabii erga patriã laudat. Bella noua: narratio est. Hostis enĩ: ironice loquit quasi dicat si tuus aĩus ardet gloria bellica congredere cũ ãnibale tibi æquali: & est in hac pte confutatio. Eliseo: carthaginensi. Mete: tolle ãnibalem e medio. Cõposuit: opposuit te fortuna annibali: nõ est opus traiicere in aphricã ꝓpiores sũt hostes cõtra quos potes audere. Ausis: uiribus & audaciæ tuæ. Parem: annibalẽ cũ quo poteris cõgredi & decorum seruare tuũ: cum sit iperator tanti nõis: & infert semper cõsutatiões: respondẽs tacitis obiectionibus. Tandẽ: post tot annos: & clades. Quo martem: ab utili suadẽdo impetũ scipionis latenter accusat. Septẽ arces: romam quæ suis muris. vii. colles cõplectit. Dira lues: ipse ãnibal pestis tabifica. Assiliet: isultabit. Iã notis: qñ prius fuerat ad portã collinã. Vacuũ iouẽ: ipsũ capitoliũ. Quãti ẽ: sensus hoc qđ tu optas annibal si posset magno ꝑtio emeret ut. s. italiã relinq̃s sic. Vir. hoc ithacus uelit: & magno mercent atridæ. Emerito: ãnibali iã emerito & q̃si seni in italia. Ast tãto: nos inqt pcussi pœnorũ ĩperii fuocabimus ne te ex libya ut paulo nõ fuluiũ ex obsidione capuæ: apud liuium ait. qđ si qđ oẽs dii omẽ auertãt & dicere reformidat aĩus: sed quæ accidere accidere possũt: & uictor ãnibal ire ad urbẽ pgat tũ d̃mũ te cõsulẽ ex aphrica sicut. Qu. Fuluium e capua arcessemus. Trinis lustris. xv. ãnis. Molire: para meditare. Angustæ res: calamitas italiæ phibet tuã pfectionẽ. Pr ille tuus: exẽplo scipionis pris monet non esse italiam relinquendam: quippe scipio ille rediens e massylia quo transmiserat ut patriæ adesset annibali ex alpibus descendenti ad ticinum occurrit. Nomina, gloriam: quippe dicti sunt illi fratres duo fulmina belli. Ad ripas iberi: cum nauigaret in hispaniam. Auellere: remouere a nobis annibalẽ hoc astu transmittendo. s. ĩ aphricã

Sed fac turbatum conuertere signa: tuæque
Classis uela sequi: nempe idem erit annibal idem.
Cuius tu uallum uidisti e mœnibus urbis
Hæc fabius seniorque manus paria ore fremebãt.
Tum contra consul: cesis ductoribus olim
Magnanimus lætho gemino cui tota subisset
Sidonium possessa iugum tarthesia tellus.
Non fabio non quis eadem est sentẽtia cordi.
Quoquã ad opem uerso fateor primoribus annis
Excepi nubem belli: solusque ruenti.
Obieci telo caput: atque in me omnia uerti.
Tum grandeua manus puero male credita bella
Atque idem hic uates temeraria cepta canebat.
Dis grates laudẽque fero: sub nomine quorum
Gens troiana sumus: puer ille et futilis ætas
Imbellesque anni nec dum maturus ad arma
Scipio restituit terras illesus iberas
Troiugenis pepulit pœnos: solisque sequutus
Extremas ad athlanta uias: exegit ab orbe
Hesperio nomen libyæ: nec rettulit auri.
Signa: priusq̃ fumantes circa equora uidit
Romano phœbum soluentem littore currus:
Adsciuit reges idem nunc ultimus actis
Restat carthago nostris labor hoc sator eui
Iuppiter eterni monet: annibalem ecce senectus
Intremit: aut egros simulat mẽtita timores.
Ne finem longis tandem peperisse ruinis
Sit noster titulus. certe iam dextera nobis
Experta: et robur florentibus auximus annis.
Ne uero fabricate moras. sed currere fortem
Hanc finite ad ueterum delenda opprobria cladum
Quam mihi seruauere dei: sat gloria cauto
Non uinci pulchra ẽ fabio peperitque sedendo
Omnia cunctator nobis: nec mago: nec hanno:
Nec gisgone satus: nec amilcare terga dedissent
Si segnes clauso traheremus prælia uallo.
Sidonius ne puer uix pubescente iuuenta
Laurentis potuit populos et troia adire
Mœnia: flauentẽque sacro cum gurgite tybrim:

Sed fac turbatũ: esto inq̃t q̃ ãnibal te sequat̃ nõ ne idem erit quem tu uidisti insultantẽ mœnibus n̄ris. Turbatũ: egre ferentẽ te p̄riam uexare suã. Cõuertet̃ signa: redire i aphricam. Paria: similia. seniores Fabio assentiebantur.

Cesis ductoribus: cõcio scipionis: q̃ seniorum tarditatẽ accusat cũ ipse suã celeritate hispanias uicerit. Vbi ceciderãt duo fulmina belli scipiones: apud Liuium ait. Vnde hæc repẽte de me cura exorta cũ pater: patruusque meus interfecti cũ amissæ hispaniæ cũ quattuor exercitus pœnoꝝ: quattuor duces omnia metu armisque tenerent cũ quesitus ad id bellum ĩperator nemo se ostenderet p̃ter me nemo profiteri ausus eẽt: cũ mihi quattuor &.xx.annos nato detulisset imperium populus ro. tũ nemo ætatem meam uim hostium difficultatem belli p̄ris. patruique recentem cladẽ commemorauit. Letho gemino: morte duoꝝ scipionum. Sidonium iugũ: imperiũ punicum.i.cũ oĩs hispania pareret carthaginensibus. Ad opem: auxiliũ ferẽdum.nemo.n.illuc proficisci audebat.

Primoribus: iuuenilibus natus erat scipio.xxiiii.annos. Nubem: turbinẽ & ĩpetum belli. Grãdeua manus: tum inq̃t seniores & potissimũ Fabius dicebãt mea incepta eẽ temeraria & sic Fabium eludit. quem ironice uatem appellat: & ex stomacho. Puer ille: ego scipio quẽ dicebatis eẽ puerum. Futilis ætas: inutilis ut uidebatur uobis: & iepta ad tantã belli molem: restituit romanis hispanias. Illesus: nil mali passus in tãta rerũ mole. Troiugenis: romanis. Pepulit: fugauit ex hispania oĩs carthaginẽses.

Exegit: fugauit & expulit: p̄fectus usque ad athlantẽ: & solis occasũ. Signa auri: nec prius rediit romã cũ p̄da ingẽti q̃ uiderit oẽm subactam hispaniam.

Romano litore: romanis iã subdito.i. donec uidit hispaniã i ditionẽ romanorũ usque ad occanum ubi sol occidit.

Asciuit: socios: & amicos fecit masinissam: & syphacem solum inquit mihi superest ut carthaginẽ expugnem: quod iuppiter pollicetur. Senectus: fabius & alii senes. Intremit: timet annibalem: aut simulat timorem, ne accedat mihi titulus euersæ carthaginis. Egros: ab effectu: quoniam timor facit homines egros. Lõgis ruinis: calamitatibus quas per tot annos passi sumus. Ne fabricate: nolite inquit impedirẽ meum iter ad carthaginẽ ut ulciscar clades acceptas.

Cauto: Fabio cũctatori: q cũ sibi pauerit magnã gloriã cũctãdo, finat me nũc tẽdere quo fata uocant. Nõ uinci: ab ãnibale. s. Peperit oĩa: rẽ romanã labantẽ restituit & accusãs Fabii cũctationẽ ait, nec ego uicissem annonem Magonem & asdrubalem si fuissem cunctator. Nec amilcare satus: asdrubal quem uicit prope pyreneos montes alter fuit asdrubal uictus ab eo in hispania gisgonis filius. Sidonius puer: non ne inquit annibal q̃si puer ĩ italiã uenit: & illã cõsilio armisque terribilẽ tanto belli turbine uexauit. Troiana: romana.

Longo bello:iã.xv.annis. Tyrias:carthaginenses. Litora:punica.s. Illum ego reuocabo inq̃t ãnibalẽ in libyã quem uos cunctãdo ĩ italia fouistis:& trahit fabiũ in inuidiã. Tertia lustra.xv.ãnis. Vestigia:signa.i.hastas affixas portæ urbis manu hostili. Turres:quæ erãt ad portã collinam.prius inq̃t q̃ annibal ueniat iterum ad urbem audiet exuri mœnia carthaginis apud liuium ait. hic modo nihil more sit.una & traiecisse me audietis:& ardere bello aphricã:& amolientem hinc annibalem:& obsideri carthaginem. Rutulis:romanis. Fato:dispositione fatorum ita uolente.p̃esannuerunt uerbis scipionis. Faustumque precati:antiqui oĩbus rebus agẽdis quod bonum faustũ fœlix:fortunatumque esset p̃fabantur.

Dederunt:concesserũt scipioni ut bellum in aphricã trãsferret bonis auibus:est sic scipio ex sicilia soluens bono sydere in libyam transmisit.

E t potuit latium longo deposcere bello:
N os libyæ terris transmittere signa pigebit:
E t tiryas agitare domos?secura pericli
L ittora lata patent:et opima pace quieta
S tat tellus:timeat tandem carthago timeri
A ssueta:et nobis quãuis enotria nondum
A nnibale arua uacent:superesse intelligat arma.
I llum ego quem uosmet cauti consultaque uestra.
I n latio fecere senem:cui tertia large
F undenti nostrum ducuntur lustra cruorem
I llum ego ad incensas trepidãtem et sera parẽtis
A duertam patriæ sedes:an roma uidebit
T urpia agenoreæ muris uestigia dextræ?
C arthago immunis nostros secura labores
A udeat interea:et portis bellabit apertis?
T um uero nostras iterum pulset improbus hostis
A riete sidonio turres:si templa suorum
N on ante audierit rutulis crepitantia flammis.
T alibus accensi patres:fatoque uocante
C onsulis annuerant dictis:faustumque precati
V t foret ausoniæ:transmittere bella dederunt.

Petri Marsi interpretatio in ultimum uolumen Sylli italici.

Ostis ut ausoniis discederet
aduena terris.
Fatidicæ fuerant oracula
prisca sibyllæ.

C ælicolum phrygia genitricem sede petitam:
L aomedonteæ sacrandam mœnibus urbis
A duectum exciperet numen qui lectus ab omni.
C oncilio patrum præsentis degeret æui.
O ptimus heu nomen melius maiusque triumphis:
I amque petita aderat latia portante cybelẽ.
P uppe atque omnis magno cedente senatu:
O buius accitis properabat scipio sacris.
Q ui genitus patruo ductoris ad africa bella.

Ostis ut ausoniis:ciuitatẽ inquit Liuius eo tẽpore recẽs religio inuaserat iuento carmĩe ĩ libris sibyllinis:qđ tale erat. Quandoque hostis alienigena bellum italiæ itulisset eum pelli italia uicique posse si matris deũ pessinunte numẽ romani aduectũ foret. Itaque scipione & .P.Crasso conss.legati ad Attalum missi sũt.M.Valerius Leuinus.M.Cecilius Metellus.P.Sulp.Galba.& Tremellius Flaccus.M.Valerius falco.quos Attalus comiter acceptos deduxit ĩ phrygiã:& sacrũ lapidẽ quẽ matrẽ deũ esse incolæ dicebant tradidit:ac deportari romam iussit.Scipio ĩ aphricã traiecit:syphace:asdrubaleque uictis carthaginenses ĩ patriam reuocauerũt Annibalẽ:q nõ sine ĩdignatõe ac dolore respectãs italia cæssit:quem scipio ad zamam magno p̃lio uicit:carthaginẽ tributariã reddidit:& romam ad triũphũ reuersus ẽ. Hostis aduena:alienigena sic dicebat carmen sybillinum. Phrygia sede:ex pessinũte urbe phrygiæ. Laomedonteæ urbis:romæ. Qui lectus:electus a senatoribus uir optimus:q hospes eẽt numinis idei.M.Cor.cethego.P.Semp.Tuditão conss.cybeles simulachrum romam aduectum est.Scipio Natica adolescẽs nõdum questor uir optimus a senatu iudicatus est.Is uectus naue ĩ mare a sacerdotibus deam accepit:& in terram extulit primoribusque matronarum dedit ĩter quas claudia suæ castitatis testimoniũ dedit. Matronæ ĩ ædem uictoriæ quæ erat ĩ palatio tulerunt pridie idus aprilis. Isque dies festus fuit. populus frequẽs dona cõgessit:lectisternium:& ludi fuere ĩstituti:quos megallesia appellarunt. Heu nomen:hoc nomen ĩquit poeta optimi uiri erat clarius ac melius omni triumpho. Properabat:cum nobilibus matronis:scilicet ad excipiendã cybelẽ. Sacris:cum cerimoniis.P. Cornelius cum omnibus matronis obuiam ire iussus obuiam deæ inquit Liuius ut eam de naui acciperet:& in terram delatã traderet inferendam matronis. Patruo:erat filius Gnei Scipionis patrui maioris aphricani qui tũc ad bellũ libycum destinabat. Vnde cognomẽ reportauit.

Tunc lecti multa fulgebat imagine auorum.
Isque ubi longinquo uenientia numina ponto
Accepit supplex palmis thuscique sonora
Tybridis adducit sublimis ad ostia puppim.
Fœmineæ tum deinde manus subiere per amnē
Quæ traherent celsam religatis funibus alnum.
Circum arguta cauis tinnitibus æra simulque
Certabant rauco resonantia tympana pulsu.
Semiuirique chori gemino qui dindyma monte:
Casta colunt:q; dicteo bacchantur in antro
Quique idea iuga et lucos mouere silentes.
Hos inter fremitus ac læto uota tumultu:
Substitit adductis renuens procedere uinclis
Sacra ratis subitisque uadis immobilis hæsit.
Tum puppe e media magno clamore sacerdos
Parcite pollutis contingere uincula palmis.
Et procul hīc moneo procul hīc quæcūque profane
Ferte gradus: nec uos casto miscete labori.
Dum satis est monuisse deæ. quod siqua pudica
Mente ualet: siqua illesi sibi corporis astat
Conscia uel sola subeat pia munera dextra.
Hic prisca ducens clausorum ab origine nomen
Claudia non equa populi male credita fama
In puppim uersis palmisque oculisque profatur:
Celicolum genetrix numen quod numina nobis.
Cuncta creas: cuius proles terramque fretumque
Syderaque et manes regnorum sorte gubernat:
Si nostrum nullo uiolatum est crimine corpus.
Testis diua ueni, et facili me absolue carina.
Tum secura capit funem fremitusque leonum
Audiri uisus subito: et grauiora per auras
Nulla pulsa manu sonuerunt tympana diuæ.
Fertur prona ratis: uentos impellere credas
Contraque aduersas ducentem præuenit undas.
Extemplo maior cunctis spes pectora mulcet
Finem armis tandem: finemque uenire periclis
Ipse alacer sicula discedens scipio terra.
Abscondit late propulsis puppibus equor
Cui numen pelagi placauerat hostia taurus.
Iactaque ceruleis innabant fluctibus exta.
Tunc a sede deum purūque per ethera lapse.

Imagīe: nobilitate gētis corneliæ. Fe mineæ: qm̄ scipio tradit nobilibus matronis numē urbi inferendū. Alnū: nauim ex alno arbore. Aera: uasa ærea sonantia qm̄ in sacris cybelis erāt æra: tympana: & tibiæ sacerdotes erāt galli semiuiri dicti a gallo fluuio phrygiæ. Semiuiri chori: ipsi galli sacerdotes castrati.

Gemino: duo cacumina habēte dindimus mōs phrygiæ ubi cybele colebatur. Casta: ꝑpter ipsos sacerdotes castos.

Dicteo antro: cretensi. dicte ē urbs cretæ ubi curetes: & choribātes iouē educauerūt obstrepētes circa ne uagitus exaudiretur æris tinnitu. Bacchant̄: furore incitant̄. Ideo: ida est sylua cretæ. Silentes: ī qbus educatus fuit iuppiter ne audiretur a saturno. Fremitus: æris & tympanoꝝ. Subitis: currentibus substitit nauis ut eēt testis pudicitiæ claudiæ uestalis. Sacerdos: primus sacerdos cybelis. Pollutis: ipudicis nolite inqt tangere funē pollutis manibus. Profanæ: sceleratæ. Labori: trahēdæ naui. Dū satis ē monuisse deæ. i. discedite priusq̄ dea uos puniat: cui hactenus fuit satis monuisse sc. s. nolle trahi manu ꝓfana: sed siqua ē hic pudica capiat sola funē: & ratis sequet̄ tunc claudia accessit quæ ipudica falso putabat̄ & ꝓcata deam ut suæ pudicitiæ testis eēt facili manu nauem traxit. Pia munera: officia nauis trahendæ: ac piū ministeriū. Vel: etiā sola dextra n̄ erit opus inniti humeris.

Non æqua iniqua fama. Pli. ait li. vii. pudicissima fœmina religionis experimēto iudicata ē claudia īducta ab ea romā deoꝝ matre. huius historie plena sū oīa. nā meminit Valerius. Oui. in fastis de q̄ etiā suetonius i tyberio. claudia ex gente claudia fuit quæ nauim cū sacris mīs deum coherentem tyberino uado extraxit ꝓcata propalā ut ita demum sequeret̄ si sibi pudicitia cōstaret. Celicolū genetrix: orō claudiæ ad cybelem.

Cuncta numīa: qm̄ cybele dicit̄ mr̄ deorum. Fretū: hic ē neptunus. Sydera: iuppiter. Manes: pluto. Secura: cū eēt cōscia suæ pudicitiæ. Fremitus leonū: hoc fingit poeta: quoniam leones trahebant currū cybeles. Aduersas: contrarias. Ducentē: claudiam ꝑueniebat ipsa nauis claudiā q̄uis ūdæ obstarent. Ipse alacer sicula. M. Cornelio cethego. P. Sempro. Tubitano consſ. Scipio ꝓcōsul e sicilia in aphricā traiecit. priusq̄ mare cōscenderet pulcherrimā habuit orōnē quæ apud liuiū ē maximū fecit carthaginēsibus timorem scipio cū litoribus aphricæ naues appulisset. Numē pelagi: neptunum: cui taurum pro felici nauigatione mactauerat. Exta: post orationem: & cæsam uictimam scipio cruda exta uti mos erat in mare piecit tubaque signum dedit proficiscendi. A sede deum: a lacteo circulo fingit poeta aquilas mōstrasse uiā nauigāti scipioni: q̄ iouis filius putabat̄ cui aq̄la sacra ē. sic æneas habuit colūbas duces.

Armigeræ: q̃m aquilæ ministrant ioui fulmina. Clangor: quẽ edebãt alis ipsæ aq̃læ. Sequuti: romani nauigãtes sequuti sunt oculis uolatus auiũ eatenus quatenus oculi speculari possunt. Liquida: puro aere. Nec segnis tãta: asdrubal gisgonis filius timẽs aduentũ Scipionis in libyam: Syphacem generum sibi fecit & carthaginensiũ amicũ. erat enim asdrubali nubilis uirgo q̃ syphax duxit uxorem amore flagrans: q̃m numidæ ad libidinẽ propensi sũt. Procella: ĩpetu belli. Terribilẽ molem: maximum auxiliũ: & hostibus timẽdũ. Sub magno nomine: syphacis. s. regis ea tẽpestate in aphrica potẽtissimi. Regis opes: appositio ẽ. parauerat molẽ opes. s. i. potentiã syphacis: q massylis ĩperabat. Laurentibus: romanis. Replerat cãpos: syphax cũ quinq̃ginta: milibus peditũ: & decẽ eq̃tum in auxiliũ carthaginẽsiũ uenit. Nullo tapete: sine aliquo ornamẽto aut ephippio. nã nudis bel labãt eq̃s numidæ. Densæ nubes: multitudo iaculoꝝ instar nubis. Dextræ datæ: Scipioni cũ quo fœdus percusserat syphax. Prauo: ab effectu q̃m traxit syphacem ad prauitatẽ & scelus. Regni mercede: pauit sibi uxorẽ hac mercede ut eosdẽ aĩcos inimicosque hẽrent & regnũ suũ syphax paratũ habebat ĩ pœnoꝝ fauorẽ: & sic effrena libido syphacis taxat̃ q ut uxorẽ hẽret regnũ p mercede dedit. Virgo erat: sophonisba uocabat̃ hæc puella quæ mentem syphacis alienauit penitus a romanis. Gener: syphax gener asdrubalis.

Arma dotalia: ut promiserat tãquã p dote se. s. allaturũ opẽ pœnis. ideo dixit regni mercede syphacẽ parasse sibi thoros. Sed non ausonio: hæc quæ poeta canit Liuius narrat fuisse ante profectionẽ scipionis e sicilia. prima cura fuit scipioni monere syphacem ut ĩ amicitia. fideque pseueraret. Stet regno: maneat in regno suo: nec adhæreat carthaginẽsibus & meminerit eẽ deos testes uiolati ab eo fœderis. Pacta hospita: iura hospicii quæ erãt inter scipionẽ ac syphacẽ. Longe coniugia: monet eũ ab utili ne deserat romanos. si pseuerabis: inquit in tua perfidia: & tecum pugnabimus nihil proderunt tibi carthaginẽses: & asdrubal socer. & sanguĩe proprio lues obsequia uxoris tuæ. Si renuat: p stare. s. in fœdere. Statura. i. constabũt tibi magno p̃tio obsequia tua erga uxorem. Obstruxerat: clauserat. Ergo asper: scipio cum nihil monitis proficeret syphacem adortus est bello. Testatus: cum appellasset deos uiolati fœderis. inuocauerant quippe in iaciendis fœderibus iouem capitolinum & cornigerum.

Varia arte: quoniam noctu castra: & hybernacula hostium incẽdit quæ erãt ex harundinibus: & materie agresti.

Qualia mapalia: q̃les casas pastoritias.

Armigeræ iouis ante oculos cepete uolucres
Equoreas monstrare uias ac ducere classem.
Augurium clangor letum dabat: inde sequuti
Tantum progressos liquida sub nube uolatus
Quantum non frustra speculantum lumina seruie
Littora agenoreæ tenuerunt perfida terræ.
Nec segnis tanta ĩ semet ueniẽte procella.
Affrica terribilem magno sub nomine molem
Regis opes contra: et massyla parauerat arma.
Spesque syphax libycis una: et laurentibus unus
Terror erat: campos pariter uallesque refusas.
Littoraque impleverat: nullo decorare tapete.
Cornipedem nomas assuetus: densæque per auras
Condebant iaculis stridentibus æthera nubes.
Immemor is dextræque datæ: iunctique per aras
Fœderis: et mensas testis atque hospita iura:
Fasque fidemque simul prauo mutatus amore
Ruperat: atque thoros regni mercede pararat.
Virgo erat eximia specie: claroque parente.
Asdrubalis proles: thalamis quam cepit ut altis.
Ceu face succensis prima tedaque iugali
Vertit opes gener ad poenos: latiæque soluto
Fœdere amicitiæ dotalia transtulit arma.
Sed non ausonio curarum extrema syphacem
Ductori monuisse fuit: missique minentur
Stet regno: reputet superos: facta hospita seruet
Longe coniugia ac longe tyrios hymeneos
Inter dardanias acies fore sanguine quippe.
Si renuat blando nimium facilique marito:
Statura obsequia: et thalami flagrantis amores.
Sic latius permixta minis et cassa mouebat.
Ductor: nam surdas coniutix obstruxerat aures
Ergo asper monitis frustra nitentibus enses
Aduocat: et castas polluti fœderis aras
Testatus uaria martem mouet impiger arte
Castra leui calamo cannaque intorta palustri
Qualia maurus amat dispersa mapalia pastor:
Aggreditur furtim armorum tutantibus umbris.

Ac tacita ſpargit celata incendia nocte:
Inde ubi collecti rapidam diffundere peſtem
Cœperunt ignes: et ſe per pinguia magno
Pabula ferre ſonó claræ expatiantur in auras
Et frenos uolucri propellunt lumine flammæ
Et totis inimica lues cum turbine caſtris.
Atque alimenta uorat ſtrepitu uulcanus anhelo
Arida: et ex omni manant incendia tecto.
Sentitur pleriſque priuſq̃ cernitur ignis
Excitis ſomno: multorumque ora uocantum
Auxilium inuadunt flammæ: fluit undique uictor
Mulciber: et rapidis amplexibus arma uiroſque
Corripit: exundat peſtis ſemiuſtaque caſtra
Ardenti uolitant per nubila ſumma fauilla.
Ipſius ingenti regis tentoria ſaltu
Lugubre increpitans late circunuolat ardor.
Hauſiſſetque uirum: trepidus in clade ſatelles
E ſomno ac ſtratis rapuiſſet multa precantem.
Verum ubi mox iuncto ſociarant aggere uires.
Maſſylus tyriuſque duces accitaque regno
Leuierat pubes infauſtæ uulnera noctis:
Ira pudorque dabant et coniunx tertius ignis
Immanes animos afflataque barbarus ora
Caſtrorum flammis et ſe uelamine nullo
Vix inter trepidas ereptum ex hoſte cateruas
Frendebat minitans: ſed enim non luce ſyphacem
Ne claro potuiſſe die nec ſole tuente
Atquoq̃ uinci: iactarat talia uecors
Sed iam claudebat flatus nec plura ſinebat
Atropos et tumidæ properantur ſtamina linguæ.
Nanque ubi proſiluit caſtris ceu turbidus amnis
Qui ſyluas ac ſaxa trahens per deuia præceps
Voluitur: et ripas ſpumanti gurgite laxat:
Ante omnes præuectus equo: trahit agmina uoce
Contra ſana manus rutuli celſuſque ruebat
Viſo rege procul raptis exercitus armis.
Ac ſibi quiſque uides ne uides ait agmine primus
Maſſylus uolitat depoſcens prælia rector
Fac noſtrum hoc mea dextra decus uiolauit et aras
Cœlicolum et caſti ductoris fœdera rupit.
Sit ſatis hunc caſtris ſemel effugiſſe crematis
Sic ſecum taciti: et certatim ſpicula fundunt
Prima in cornipedis ſedit ſpirantibus ignem

Tacita nocte: Scipio partem copiarũ lælio dedit cum maſiniſſa ac numidis edixitque ut ignẽ in caſtra ſyphacis conijceret ipſe ad caſtra aſdrubalis ꝓfectus eſt quæ inuaſit cum primũ caſtra ſyphacis accenſa uidiſſet ita bina caſtra deleta ſunt nonnullis incẽdio abſumptis.
Pinguia pabula: materiam aptam ad incendiũ nutriendũ: ꝓximis caſtris hæſit ignis inquit Liuius: ex templo proxima queque & deinceps cõtigua ãplexus totis ſe paſſim diſſipauit caſtris. Propellunt.i. extendunt ſe ad auras effuſis habenis tranſlatio ab equis indomitis & non patẽtibus lupatis. Lues: incendiũ.
Turbine: impetu. Omni tecto: tabernaculo. Sentit: qm̃ cõburebantur dormiendo. multos in ipſis cubiculis ſemiſomnes ĩquit Liuius hauſit flãma: multi præcipiti fuga ruentes ſuper alios alii in anguſtiis portarũ obruti ſunt. Albẽti: cineritia. Virum: ſyphacem conſũpſiſſet ignis. Satelles: cuſtos regii cubiculi. Multa præcantẽ: facientẽ uota ꝓ ſalute. Iuncto aggere: iunctis caſtris cũ aſdrubale. Accita pubes regno: milites euocati a ſyphace in ſubſidium a ſuo regno. Coniunx: uxor inquit Liuius iã non blanditiis ſed plena lachrymarum obteſtata eſt ſyphacem ne patrẽ ſuũ patriãque proderet: hiſdemque flãmis carthaginem quibus caſtra cõflauiſſent abſumi ſineret. Afflata ora: ſemiuſta nocturno incendio. Sed enim non luce: hæc omnia iactabat ſyphax ſc.ſ. nõ potuiſſe uinci niſi illa fraude: apud Liuiũ ſic loquitur ſcire incendio non prælio cladem acceptam cũ bello inferiorem eſſe qui armis uincatur. Vecors: inſanus. Flatus: ſpiritũ & animi elationẽ.
Atropos: fatum ipſum. Tumidæ: inſolentis iactabũdæ ac uentoſæ. Stamina: fatum ipſum & finem. Nãque ubi proſiluit: deſcribit temeritatẽ ſyphacis irruẽtis in aciem ueluti amnis turbidus contra cuius uanitatẽ rutuli ſe ſe erexerunt. Sana manus: ipſi rutuli prudẽtes & ſanæ mentis pugnantes arte non autẽ temere ut ſyphax. Prima i cornipedis: in ipſa pugna cũ maſſeſſyli non modo primũ impetum ſed ne conſpectũ quidem armoꝝ pati poſſent terrore ſuperioris calamitatis ſyphax hoſtium turmis obequitabat ſi pudoř ſi periculo ſuo fugam ſuorũ ſiſtere poſſet equo grauiter icto effuſus opprimitur & uiuus capitur a romanis ut lœtum ſpectaculum maſiniſſæ præberet.

Erexit:effecit ut ipse equus erigeretur & excuteret syphacem insessorem. Fessos artus: adnitebatur syphax attollere membra & sic ligatus ad ducem perductus fuit. Lœtis:prospere fortunæ quæ mutabilis nemině inquit Seneca cōminuit aduersa fortuna nisi quem secūda decepit. Sceptriferas:regias. Metūt: cæduntur milites hostiles. Inuisus marti:infœlix iam in ipsa pugna. Notus fugarū: qui prius in hispania uictus a scipione fugerat. Damnatis ausis:omisso prælio iam damnabant se prodiisse in acië aduersus scipioně tam fausti martis ducem. Truncatis membris:superatis exercitibꝫ:profligatis ducibus: capto syphace. Vni nixa uiro: sperās in solo annibale cuius nomen retinebat carthaginem ruentem. Molem ruentem:carthaginem ipsam labantě. Id reliquū: ipsum annibalem qui erat solum & reliquū subsidium patriæ labantis. Rerū extrema: ultimæ necessitates. Fessos opis: carthaginenses iam omni ope ac auxilio destitutos: potest etiam eē talis ordo ciere id reliquū opis auxiliique.

Huc:ad annibalem. Nec mora:miserunt carthaginenses legatos ad annibalem qui secūdo uento nauigātes quarto die ad ipsum uenerunt in apulia habětem castra. Fera:crudelia mali ominis uidebat per quietě annibal romanos duces qui in prælio ceciderant strictis in se mucronibus ruere. Tenderet:impelleret in ipsum mare. Aegrū:mœstum.

N aribus hasta uolans:erexitque ore cruento
Q uadrupedem elatis pulsantem calcibus auras
C orruit asper equus:cōfixaque cuspide membra
H uc illuc iactans rectorem prodidit hosti.
I nuadunt uanāque fugam atque attollere fessos
A dnitentem artus euocato a uulnere telo
C orripiunt:tum uincla uiro maniceque pudenda
A ddita et exemplum non unq̄ fidere lœtis
S ceptriferas arcta palmas uinxere cathena
D ucitur ex alto deiectus culmine regni
Q ui modo sub pedibus terras et sceptra patensque
L ittora ad oceani sub nutu uiderat æquor.
P rostratis opibus regni phœnissa metuntur
A gmina: et inuisus marti notusque fugatum
V ertit terga citus damnatis asdrubal ausis
S tabat carthago truncatis undique membris
V ni nixa uiro: tantoque e fragore ruentem
A nnibal absenti retinebat nomine molem.
I d reliquum fessos opis auxiliique ciere.
R erum extrema iubent: huc confugere pauentes.
P ostq̄ se superum desertos nomine cernunt.
N ec mora propulsa sulcant uada salsa carina
Q uæ reuocět patriæque ferant mandata monentes
N elentus nullas uideat carthaginis arces.
Q uarta aurora ratem dauni deuexerat oras.
E t fera ductoris turbabant somnia mentem.
N anque grauis curis carpit dum nocte quietem
C ernere flaminium gracchūque et cernere paulum
V isus erat simul aduersos mucronibus in se
D istrictis ruere atque itala depellere terra
O mnisque a cannis thrasimenique omnis ab undis
I n pontum impellens umbrarum exercitus ibat.
I pse fugam cupiens notas euadere ad alpes
Q uerebat terræque ulnis amplexus utrisque
H ærebat latiæ: donec uis seua profundo
T runderet:et rapidum daret asportare procellis.
H is ægrum uisis adeunt mandata ferentes
L egati patriæque extrema pericula pandunt.
M assyla ut ruerint arma:ut ceruice cathenas
R egnator tulerit libyæ lœthoque negato
S eruetur noua pompa ioui: carthago laboret.
V t trepidi asdrubalis qui rerum agitabat habenas
N on una concussa fuga se triste profatur

Negato lætho: morte q̄m seruabat uiuus ad triumphū & iouē capitolinū. Prærapidū iuuenē: Scipio nē dicebant ī arma furentē: & fausto marte pugnantē dixisse carthaginē se solo æquaturū dū Annibal in bruttiis tēpus terit ne habeat domū in quā se italia pulsus recipiat. Detractuꝝ: consumptuꝝ incendio. Inclyta facta: clara gesta ī italia, inde mouerūt affectus ipsi legati. Toruo obtutu: truci aspectu Liuius ait frendēs fremens: gemēsque ac uix lachrymis tēperans dicitur legatoꝝ uerba audiuisse. Expendit: cōsiderat. An tanti. s. eēt carthago ut dimitteret italia, & pfecto tanti erat patria, cui nō solū bona externa, ueꝝ etiā uitam debemus. unde uitupandi sunt illi q ne aliquam famæ iacturā faciāt patriam sinūt pire, & maxime culpādi sunt si patriæ poscēti nolūt adesse. In hoc igit laudat pietas Annibalis erga patriā cui se reuocanti & laborāti calamitate fauet ac succurrere debebat q̄uis dimittere italiā p tot ānos possessam uideret indecorū; qm̄ patriæ salutē ppriæ gloriæ pponere æquū erat & decebat. O dirū exitiū mortalibus: detestat Annibal īuidiā annonis qui cā fuerat ut Annibali supplementū cætera que ad bellū fouendū idonea minime mitterent, ē inuidia magnū exitiū ipsis mortalibus qppe nō patitur res; laudesque crescere. Seruitū: ad seruiendum. quæ nūc imperat. Gentē: romanam. s. & italā. Fessos: secundis uictoriis: & est pars cōfutationis. Tyrone: nouis militibus; nō perebā īquit auxilia q̄ paterer calamitates sed erā uictoriis defatigatus uroēm culpā reiiciat ī Annonem. Sub misso: misso ī subsidiū. Terere: defatigare cōsumere. Victu: alimento. Rheteia: romana. Agenoreas: carthaginenses. Nunc p̄riæ decus: obiicit ingratitudinē & īprudentiā tacite ipsis carthaginensibus: q prius nullā pene Annibalis rationē habuerāt, nūc p̄mentibus malis dicebāt ip̄m eē decus & unicū p̄riæ subsidiū. Vertent signa: ibimus īquit ut senatores censuerūt. Et te seruabimus annon ex stomacho loqtur qm̄ āno nō merebat ab annibale cuius gloriæ īuidebat salutē. Detonuit: alta uoce inclamauit seruat decoꝝ Annibalis irati q tonabat nō loquebat. Celsas puppes: Annibal iam hoc ipsum præsagiens aīo præparauerat naues, itaque quod robur ī exercitu erat ī aphrica transuexit. Multū gemens: raro quenq̄ aliū inquit Liuius patriā exilii cā relinquentē magis mœstū abiisse ferunt q̄ Annibalē hostiū terrā excedentē recessisse sæpe italiæ littora: & deos hominesque accusantem se quoque ac sui ipsius caput execratum q̄ nō cruentū ab cannensi uictoria militē romam duxisset. Non terga: nemo ausus est inuadere discedentem Annibalem. Immo romani uentos optabant qui statim ipsum a conspectu italiæ auferrēt. Cuncti superi: putabant romani superos hoc beneficium conferre q̄ Annibal sponte sua excedat: & liberet italiam tot cladibus attritam. Ceu flamina: romanos non quęrentes de Annibale uictoriam: sed contentos illum abire illesum comparat nautæ qui austro quo fuerat iactatus ponente non requirit auram leuem & ferentem. Fera flamina: horrendos flatus. Reddit mare: ipsis nauigantibus quod abstulerat. Parco uoto: moderata optanti. Amicas: ad nauigandum aptas.

V idisse arderent cum bina in nocte silenti
C astra: et luceret sceleratis africa flammis.
P rærapidum iuuenem minitari: brutia seruet
L ittora dum penus detractuꝝ ignibus atris
I n quā se referat patriā suaque īclyta facta
H æc postq̄ dicta: et casus patuere metusque
E ffundūt lachrymas dextrāque ut numen adorant
A udiuit toruo ob tutu defixus et ægra
E xpendit tacito cura secū ipse uolutans
A n tanti carthago foret: sic deide profatur
O dirum exitium mortalibus o nihil unquam
C rescere nec magnas patiēs exurgere laudes
I nuidia: euersam iā pridē excidere romā
A tque equasse solo potui traducere captā
S eruitū gentē: latioque īponere leges
D um sumptus: dūque arma duci fessosque secūdis
S ummisso tyrone negāt recreare maniplos
D umque etiā terere. et uictu fraudasse cohortes
H annoni placet. īduitur tota africa flammis.
P ulsat agenoreas rheteia lācea portas.
N unc patriæ decus et patriæ nūc annibal unus
S ubsidiū nūc ī nostra spes ultima dextra
V ertētur signa: ut patres statuere simulque
E t patriæ muros: et te seruabimus hannon.
H æc ubi detonuit celsas e littore puppes
P ropellit: multūque gemēs mouet æquore classem.
N on terga ē ausus cedentum īuadere quisq̄
N on reuocare uirū: cūcti præstare uidētur
Q uod sponte abscedat superi: tandemque resoluat
A usoniam uentos optāt: et littora ab hoste
N uda uidere sat ē: ceu flamina comprimit auster
C um fera et abscedens reddit mare nauita parco
I nterea uoto non auras poscit amicas

Salis: maris. Omnis in altum: milites annibalis aspiciebant mare: ipse uero respectabat italiam. Tristes oras: loca exiliis damnata: & afferétia exulibus tristitiam. Subsidere: abscondi montes ut nauigantibus accidit cũ in mare proue/huntur. Mentis ne ego cõpos: uerba annibalis turbati animo: quibus dementiã accusat suam ꝙ italiam dimiserit quã per tot annos lacerauerat & ꝙ post pugnam cannensem non est profectus ad urbem. Mentis ne: hæ interrogationes irato conueniunt. Hoc reditu: turpi .s. sine triumpho de italia: querit ergo an sit indignus hoc reditu. q. d. insanus sũ ꝙ dimisi italiam etiã si carthago romanorũ incendio deflagrasset. A cannis: post pugnã cannensem. Solio: sede sua capitolina sertiat decorum uiti impii.

Varuos bello: sine præsidio qm̃ ceciderant romani ad cannas: & ideo colles urbis erant uacui propter bellum: & sic annibal se execrat̃ & deos qui tunc illi mẽtem eripuerunt. Iliacum exitiũ: quale habuerunt troiani a grecis qui iliũ incẽderunt. Proauorũ: troianorũ a quibus romani originem habent. Cur porro hæc angant? cur hæc me angũt inquit? ibo iterum ad portas urbis quis prohibet? Nunc nũc: exprimit affectũ ipsius annibalis. Monumenta: signa. Auertite: ex lybia ad italiam uertite. Faxo: efficiam ut obsessa a me roma scipio ex aphrica reuocet̃. fingit poeta neptunũ timentẽ romanis concitasse tempestatẽ ut pœnos redire in italiam cogitãtes obrueret: qui tandem uenere irã cupiente in aphricam cõpulsi sunt. Eruit: concitat. Eolias pœllas: uentos quibus p̃est eolus in suo antro & rupe. Condit: abscondit. Molitus: cum concitasset suo tridenti mare ab imis sedibus. Tethyn: mare. Illisu: impulsu omnis scopulus quatiebat̃ fluctibus uento illisis. Nasamonũ sedibus: qm̃ auster flat a meridie & uidetur habere domiciliũ apud nasamones qui habitant arenosam aphricã.

Nudauit: aperuit. Virgi. Et uastas aperit syrtes. Abruptum latus ponti: ingẽtem aquæ cumulum. Discordi flatu: quoniã eurus flat ab oriente. Poli: duo axes. Rupti: aperti fiebat chasma & uidebatur aperiri cœlum. Reboare: resonabant. Implacabile cœlum: ipsa cœli ruina.

Contentus caruisse noto: pacemque quietam
Pro facili cursu reputat salis: omnis in altum
Sidonius uisu conuerterat undique miles.
Ductor defixos itala tellure tenebat
Intentus uultus: manantesque ora rigabant
Per tacitum lachrymæ et suspiria crebra ciebat.
Haud secus ut patriam pulsus dulcisque penates
Linqueret: et tristes exul traheretur in oras.
Vtuero affusis puppes procedere uentis
Et sensim cœpere procul subsidere montes.
Nullaque iam hesperia: et nusq̃ iã daunia tellus
Hæc secũ infrendẽs mentis ne ego cõpos et hoc nũc
Indignus reditu: qui memet finibus unquam
Amorim ausoniæ flagrasset subdita tedis
Carthago: et potius cecidisset nomen elisæ.
Quid tunc sat compos: qui non ardentia tela
A cannis in templa tuli tarpeia? iouemque
Detraxi solio? sparsissem incendia montes
Per septem bello uacuos: gentique superbæ.
Iliacum exitium: et proauorum fata dedissem.
Cur porro hæc angant: nunc nunc inuadere ferro
Quis prohibet? rursumque ad mœnia tẽdere gressu
Ibo: et castrorum relegens monumenta meorum
Qua uia nota mihi est remeabo anienis ad undas.
Flectite in italiam proras: auertite classem
Faxo ut uallata reuocetur scipio roma.
Talibus ardentem furiis neptunus ut alto
Prospexit: uertique ratem ad littora uidit
Quassans ceruleũ genitor caput: æquora fundo
Eruit: et tumidum mouet ultra littora pontum.
Ex templo uentos hymbresque e rupe procellas
Concitat eolias: ac hymbribus æthera condit.
Tum pœnitus telo molitus regna tridenti
Intima: ab occasu tethyn impellit et ortu.
Ac totum occeani turbat caput: æquora surgunt
Spumea et illisu scopulis tremit omnis aquarum.
Primus se attollens nasamonũ sedibus auster
Nudauit syrtim correpta nubilus unda.
Insequitur sublime ferens nigrantibus alis
Abruptum boreas ponti latus intonat ater
Discordi flatu: et partem rapit æquoris eurus
Hinc rupti reboare poli atque hinc crebra micare
Fulmina: et in classem ruere implacabile cœlum.

Concessere ignes:nimbique:et fluctus et ira
Ventorū:noctemque freto imposuere tenebræ.
Ecce intorta noto ueniensque a rupe procella
Antemnę immugit:stridorque immite rudentum
Sibilat:ac similem monti nigrante profundo
Ductoris frangit super ora trementia fluctum
Exclamat uoluens oculos celoque fretoque
Fœlix o frater diuisque æquata cadendo
Hasdrubal,egregiū fortis cui dextera in armis
Pugnanti peperit lœthū:et cui fata dedere
Ausoniam extremo tellurem apprendere morsu.
At mihi cannarū campis ubi paulus et ille
Egregiæ occubere animæ.dimittere uitam
Non licitū uel cū ferrem in capitolia flāmas
Tarpeii iouis ad manes descendere telo.
Talia dum meret diuersis flatibus acta
In geminū ruit unda latus:puppimque sub atris
Aequoris aggeribus tenuit:cum turbine mersam
Mox nigris altæ pulsa exundantis harenæ
Verticibus ratis ætheream remeauit ad auras.
Et fluctus supra uento librante pependit.
At geminas notus in scopulos atque horrida saxa
Dura forte rapit miserandū et triste biremes.
Increpuere ictu prore tum murice acuto
Dissiliens sonuit rupta compage carina.
Hic uaria ante oculos facies narat æquore toto
Arma inter galeasque uirum cristasque rubentes
Florentis capuæ gaza et seposta triumpho
Laurens preda ducis tripodes mensæque deorum.
Cultaque nequiq̄ miseris simulacra latinis.
Cum uenus emoti facie conterrita ponti
Talibus alloquitur regem maris:hoc satis iræ
Interea genitor satis ad maiora minarum
Cætera parce precor pelago.ne tollat acerba
Hoc carthago decus nullo superabile bello
Progenuisse caput:nostrosque in funera poeni
Aeneades undis totoque eguisse profundo.
Sic uenus:et tumidi considunt gurgite fluctus
Obuiaque aduersis propellunt agmina castris.
Dux uetus armorū scitusque accendere corda
Laudibus ignifero mentes furiabat in iram
Hortatu:decorisque urebat pectora flammis.

Concessere:simul uenerunt. Ignes:coruscationes & fulgura. Rupe:scopulo. Antemnæ:cui alligatur uelū. Rudētum:funiū. Fœlix o frater:exclamanio annibalis dolētis se aqua extingui & morte ignaua laudatque mortē aldrubalis fratris q pugnādo cecidit. Aeq̄te:par diuis in morte. at mihi inquit nō licuit deponere uitam ad cannas ubi cecidit paulus totque uiri egregii. Egregiū lœthū:decoram mortem. Telo:fulmine. Dū meret.i.mœstus talia iactaret. Geminū:utrūque latus ipsius nauis q̄ annibal uehebatur. Atris aggeribus:nigris cumulis aquarum & harenarum.

Mox:paulo post ipsa nauis emersit ab harenis. Nigris uerticibus:cumulo harenæ exundātis.i.æstu furentis. Pulsa:ipsa ratis ab imo remeauit in altū. Librante:sustinente ipsam nauim. Murice acuto:prominēti saxo. Facies:apparentia & aspectus. Seposta:reseruata in diē triumphi ab annibale quā acceperat potissimū ex templo feroniæ in latio ut supra habuimus:ideo ait tripodes mensæque deorū. Culta:adorata. Neqq̄:frustra. Cum uenus:fingit poeta uenerem orasse neptunū ne annibalē undis perderet qm̄ uolebat illum uinci a scipione ne posset gloriari carthago annibalem non potuisse superari nisi a deo.

Hoc satis iræ:oratio ueneris ad neptunū. Genitor:neptune qm̄ uenus nata ē e spuma maris. Cætera:in cæteris & per cætera noli seuire ulterius ne annibal hic moriať. Pœni:annibalis. Cōsidunt:quiescūt. Obuiaque aduersis:annibal primū ad leptim classem appulit atque ibi copias exposuit:Initiū inde fuit anni.xvii.M.seruilio.T.claudio cōsulibus hinc hadrumentū peruenit ubi ad reficiendos milites paucos dies consumpsit excitus pauidis nunciis omnia circa carthaginē armis romāis obtineri magnis itineribus zamā contendit & castra prope statiua scipionis posuit a quo per nunciū colloquia petiit:colloquuti inuicem sunt cū singulis interpretibus clarissimi ea tēpestate duces:paulisper mutua admiratione prope actoniti cōticuerunt annibal prior locutus est & de conditionibus pacis multum disseruit:finis tandem fuit armis certandum esse & habendam eam fortunam quā dii dedissent. Dux:annibal qui ab ineunte ætate in armis uersatus fuerat. Scitus:peritus mouere milites ad affectum laudando eos a rebus gestis. Ignifero:ardēti & concitato. Flammis:ardore ac cupiditate. Decoris:laudis & gloriæ decorisque seruandi.

Tu mihi flaminii: oro Annibalis hortātis milites ad operam patriæ nauandā: ne post tot uictorias in ultimo actu perdant decorum & partam gloriam. Mihi: ad meam gloriam o miles inquit qui flaminium interfecisti adsis in prīa acie ut referas spolia Scipionis. Appi: uertit sermonem ad Appium: qui ad capuam cecidit cum muros ascenderet deiectus ab hoste. Chrispinus: collega marcelli. Lætissimus iræ: qui adeptus es lætitiā propter iram quia interfecisti Seruiliū. Pœnum: pœnorꝫ. Tribunum. L. Fuluium qui cecidit ad Trebiā. Scipiade patris: ad Ticinum fuit uulneratus Scipio: ut dictum est. Nati: huius Scipiōis illius filii. Certātia cœlo: erecta usque ad cœlum. Cum uideam. Horrescam ne inquit cum uideam uos qui omnem apuliā ferro igníque uastastis, argirippa oppidum apuliæ cōditum a Diomede. Capaces: ampli patentes. Nec docilis concedere nostræ laudi: id ē qui me laudibus æquas, nec scis cedere nostræ gloriæ. Fulmina contra: hoc dicit propter tempestatem quam passi fuerāt ad portas urbis. Ante ducem: me qui erā dux. Primordia belli: primum bellum sagūthinum. Natum: asparem. Cōiugis: himilces. Confisus uobis: fretus fortitudine uestra o milites huc redii ut patriæ laborāti adessem. Certatus nobis: hodie īquit orbis terrarꝫ ꝑ quo certauimus dn̄m accipiet: & orbis erit præmiū certaminis.

Tu mihi flamminii portas rorantia cesi/
Ora ducis: nosco dextram: tu primus in ictus
Ingentis pauli ruis: ac defigis in ossa
Mucronem: tibi pugnacis gestantur opima
Marcelli: grachusque cadens tibi proluit ensem:
Ecce manus que te pulsantem belliger appi
Mœnia sublimis capuæ de culmine muri
Excelso fusa moribundū pertulit hasta:
Ecce aliud fulmen dextræ: quo nobile nomen.
Fuluius excepit non unū pectore uulnus.
Huc prima te siste acie: cui consul in armis.
Crispinus cecidit metu comitante per hostes.
Qui uobis memini ad cannas lœtissimus ire
Seruili fers ora ducis suffixa ueruto.
Cerno flagrantes oculos: uultumque timendum
Non ipso minus ense tuum fortissime pœnum
O iuuenis qualem uidi cum flumine fœuo
Insignis trebiæ complexū ingentibus ulnis
Mersisti fundo luctantem uana tribunum.
At tu qui gelidas ticini primus ad undas
Scipiade patris tinxisti sanguine ferrum
Incepta exequere: et nati mihi redde cruorem.
Horrescam ne ipsos ueniant ad prelia duos:
Cum stetis turmæ: uidi certantia cœlo
Cum iuga calcastis summas uolitare per alpes.
Cum uideam quorum ferro manibusque capaces
Arsere argyripe campi num segnior ibis
Nunc mihi qui primus torques in mœnia telum
Dardana nec nostræ facilis concedere laudi
Te uero te re extimulem: qui fulmina contra
Et nimbos tonitrusque ac summi nominis iras
Cum starem perferre ferox ac uana iubebas
Nubila? et ante ducem capitolia celsa petebas.
Quid uos quis claro deletū est marte saguntum
Exhorter quos nobilitant primordia belli?
Vt meque et uobis dignum defendite quæso
Præteritas dextræ laudes diuum ipse fauore
Vincendo que senex patriam post trina labantem
Lustra: et non uisos tam longa ætate penates
Ac natum et fide iam pridem coniugis ora
Confisus uobis repeto: non altera restat
Iam libyæ: nec dardaniis pugna altera restat.
Certatus nobis hodie dominū accipit orbis.

Annibal hæc:sed non patiens remorantia uerba
Ausonius miles quatiens dux cœperat ora
Soluere ad effatus signum pugnamque petebat.
Hæc procul aeria spectantem nube sororem
Vtuidit diuum genitor: mœstosque sub acri
Obtutu uultus:sic ore effatus amico est.
Quitementis edunt morsus? da noscere coniunx:
Num pœni casus ducis et carthaginis angit
Cura tuæ? sed enim reputa tecum ipsa furores
Sidonios:gentem contra et fatalia regna
Teucrorum:quis erit quæso germana rebelli
Fractis fœderibus populo modus? ipsa malorum
Non plus carthago tulit exhausitque laboris
Quam pro cadmea tu exercita gente tulisti
Turbasti maria:ac terras: iuuenemque ferocem
Immisti latio:tremuerunt mœnia romæ.
Perque bis octonos primus fuit annibal annos
Humani generis. tempus componere gentem.
Ad finem uentum:et claudenda est ianua belli.
Tum supplex iuno:neque ego mutare laborans
Quis est fixa dies pendenti nube resedi.
Nec reuocare acies bellūque extendere quæro.
Quæ donare potes quoniā mihi gratia languet:
Et cecidit iam primus amor:nil fila sororum
Aduersus posco:uertat terga annibal hosti.
Et placet et cineres troiæ carthagine regnent:
Illud te gemini per mutua pignora amoris
Et soror et coniunx oro tranare pericla
Magnanimū patiare ducem:uitamque remittas.
Ne ue sinas captum ausonias perferre cathenas.
Stent etiam contusa malis mea mœnia:fracto
Nomine sidoniæ.et nostro seruentur honori.
Sic iuno:et breuiter contra sic iuppiter orsus.
Do spacium muris:ut uis carthaginis altæ
Stēt lachrymis precibusque tuis: sed præcipe cōiūx
Quatenus indulsisse uacet:non longa supersunt
Fata urbi:ueniet que pari sub nomine ductor
Qui nunc seruatas euertat funditus arces.
Aetherias quoque uti poscis trahat annibal auras
Ereptus pugnæ:miscere hic sydera ponto
Et terras implere uolet redeuntibus armis.
Noui fœta uiri belli præcordia:sed lex
Muneris hæc esto nostri:saturnia regna

Ad effatus: ad prima uerba ducis petebant signū pugnæ. Qui te mētis edūt morsus: uerba iouis ad iunonē. Morsus: curæ quæ cor mordēt & urūt: inde curæ dictæ. Fatalia regna: romana q̄ fatis ita uolentibus imperare debent.

Quis modus: quis finis & mēsura uoti eius ut fiat compos omne ius fasque uiolat. Cadmea: carthaginēsi. Iuuenē: annibalē. Immisti: immisisti. Cōponere gentē: redigere ad modū atque mediocritatem ipsos pœnos omnia conturbantes. Ianua belli: alludit ad templū iani quod in pace clausum erat. piso in annalibus tradidit ædificatū fuisse templū a Numa pompilio inter forū romanū & boariū iano gemino & ab eodem constitutū ut eius porta clausa significaret pacē: apta bellū: clausa fuit suo tpe & primo bello punico finito luctatio cōsule: inde finitis bellis ciuilibus sub augusto appellabaꝛ hæc porta ianualis cū signo iani qui appellabaꝛ ianus qrinus quia esset belloꝝ potens. Trāquillus in augusto ait: Ianū quirinū semel atque iterū a condita urbe ante memoriā suā clausum in multo breuiore tēporis spacio terra marique pace parta clausit.

Gratia languet: qn̄ non est mihi inqt ea gratia apud te quæ quondam esse solebat & cecidit iam primus amor. Languet: fit minor. Fila sororū. i. cōtra fata

Cineres troiæ: ex stomacho loquiꝛ. i. ipsi romani oriundi a troianis reliquiis græcoꝝ & incendio absumptis imponāt leges carthagini. Remittas: dones ei uitā nec sinas eum capi a romanis. Stent etiā: petit ne carthago euertaꝛ. Cōtusa malis: tot calamitatibus afflicta & uexata. Fracto nomine sidonio: amissa fama quā de orbis iperio quærebant. Nostro honori: qn̄ iuno illic imprimis colebaꝛ placabaturque hūano sanguine.

Do spacium muris: uaticinaꝛ iuppiter quicquid futuꝝ est de carthagīe quam scipio æmylianus in tertio bello punico euertit atque incēdit: ideo ait do spaciū muris. Quatenus: q̄diu & quousque fatis placet indulgere carthagini. Sub pari nomine: scipio nepos per adoptionē huius scipionis qui uicto annibale carthaginē ad tributum redegit. Miscere hic sydera: conabitur annibal liberatus hoc prœlio miscere cœlū mari. i. cōturbare omnia: & hoc dicit pptee antiochū quē fecit hostē populo romāo. Redeūtibus: renouans. Saturnia regna: italiā.

Romulei iuuenis: scipionis. Statuit: constituit fata carthagini & annibali.

Alta merces: magna. erat enī premiū uictoriæ ipse orbis. De magno nomīe: fama nomē ipsius annibalis erat terror.

Bene cognitus: quē romani fuerant in italia experti. Cocco: paludamēto coccineo ut moris erat romanorum ducū: coccum nunc appellamus granā & rosatū.

Spirantes: præ se ferētes prælia. fuerāt enim duo fulmina belli & erant scipiōī numinū instar. Frons alta: ipsius scipionis uidebatur radiare: Liuius ait: adeo celsus hæc corpore uultuque ita lœto ut uicisse iam crederes dicebat. Subigit: cogit credere atque īgredit mētes ipsorum militum. Vt plerumque. s. fit ut fauor & moetus cogant homines diuersa sentire credereque: & p hoc ostendit præstātia ipsorum ducū. Nepotes agenoreos. i. imperiū orbis pueenturum ad carthaginenses. Ditione itala. i. totum orbem in potestate romanorum. Nubem: quam fecit multitudo hastarum. Gentilē: ipsorū aphrorum. Macetū turbas: milites quos philippus macedonū rex miserat in auxiliū annibalis cum quo iūctus erat fœdere ut dictum est. Cerulus aut aliter: masinissam acies hostiles uastantem cōparat illis qui falcato curru densa circūferant agmina. Cerulus: maris cerulei incola thyle est insula oceani britannici ultima insularum quæ orcades dicuntur.

Falcigero: habēti falces quæ obuios secant & ad latus accedentes. Couinno: plaustro siue curru: est enim couinnus uehiculi genus. Phalanx: proprie loquutus est cum phalanx uocabulū macedonicū sit. Patrio more: macedonico ritu: nam phalanx multitudine militum densa erat & qui erant in phalange utebantur umbone. unde Iuuenalis: Sed illos defendit numerus iunctæque umbone phalanges. & Syllius dicit phalangem nullis hastis fuisse penetrabilē.

Immemor pacti: quod prius habuerat cum romanis. Has: cateruas. Post fœdus: quod cum annibale philippus pcusserat. Vrbem: carthaginem conditam ab agenoreis.

Ne post hac uideat, repetat neūe amplius unq̄
Ausoniam nunc instanti raptum auehe lœtho.
Ne si miscebit latis fera prælia campis
Romulei nequeas iuuenis subducere dextræ.
Dum statuit fata omnipotens urbique ducique
Inuadunt acies pugnam: et clamore lacessunt.
Sydera non alio grauiores tempore uidit
Aut populos tellus: aut qui paria arma mouerent
Maiores certare duces: discrimīs alta
In medio merces: quicquid tegit undique cœlum
Ibat agenoreus præfulgens ductor in ostro
Excelsumque caput penna nutante leuabat
Crista rubens: seuus magno de nomine terror
Præcedit: latioque micat bene cognitus ensis.
At contra ardenti radiabat scipio cocco
Terribilem ostentans clypeum quo patris et una
Cœlarat patrui spirantes prælia dira
Effigies flammam ingentē frons alta uomebat.
Sub tanta cunctis ui telorumque uirorumque
In ducibus stabat spes et uictoria solis.
Quin etiam subigit fauor ut plerūque metusue
Scipio si libycis esset generatus in oris
Sceptra ad agenoreos essent uentura nepotes.
Annibal ausonia genitus si sede fuisset
Haud dubitant terras itala in ditione futuras.
Contremuere auræ rapido uibrantibus hastis.
Turbine et horrificam traxere per æthera nubem.
Inde ensis propiorque acies et cominus ora
Admota ac dira flagrantia lumina flamma
Sternitur in mediū contemptrix turba pericli.
Que primis se præcipitem tulit obuia telis.
Gentilemque bibit tellus inuisa cruorem.
Feruidus ingenii masinissa et feruidus eui
In primas macetum turmas immania membra
Infert: et iaculo circumuolat alite campum.
Cetulus haud aliter cum dimicat incola thyles.
Agmina falcifero circumuenit arcta couinno
Graia phalans patrio densarat more cateruas.
Innixisque astat nulli penetrabilis hastis.
Immemor has facti post fœdus in arma philippus
Miserat: et quassam refouebat agenoris urbem.
Rarescit multo laxatus uulnere miles.
Atque aperit patulas prostrato corpore late

I nter tela uias:irrumpit mole ruinæ.
A usonius globus:et periuria graia resignat.
A rrhenorũ rutilus teucrum norbanus:et ambos
M antua labenti genitrix dimiserat æuo.
O btrũcat samitũ bellacis dextra caleni.
A tclytium selius:pelleum et uana tumentem
A d nomen patriæ clyrium:sed gloria pelle.
H aud ualuit misero defendere daunia tela
S euor his latios uastabat bruttia signa.
L ælius increpitans adeo ne enotria tellus.
D etestanda fuit:quam per maria aspera perque
I nsanos tyrio fugeretis remige fluctus?
S ed fugisse satis fuerit:latio ne cruore.
I nsuper externas petitis perfundere terras?
H æc dicens silatum meditantem in prælia telo
P ræuenit hasta uolans imo sub gutture sedit.
E t uitæ uocisque uias simul incita clausit.
V irgilio caudinus:acerbo saris amano
S ternitur:accendunt iras:uultusque uirorum
A rmorũque habitus noti:et uox consona linguæ.
Q uos ubi nutantes conspexit amilcare cretus
T erga fuge state ac nostram ne prodite gentem
V ociferans subit:et conuertit prælia dextra.
Q ualis in æstiferis garamantum fœta ueneno
A ttollit campis feruenti pastus harena.
C olla parethonius serpens: lateque per auras.
V ndantem torquet perfundens nubila tabem.
C ontinuo infesta portantem cuspide uulnus.
I mpedit ante uolans herium cui nobile nomen
M arrucina domus clarumque theate ferebat.
A tque illi magnum nitenti et laudibus hostis
A rrecto capuli ad finem manus incita fodit.
Q uærebatque miser morienti lumine fratrem.
C um iuuenis subit et letho stimulatus acerbo
P leminius seuum mucronem ante ora coruscat.
H ac fratrem magno minitans clamore reposcit.
H uic proles barcæ:germanum reddere uero
S i placet:haud renuo:maneãt modo fœdera nostra
A sdrubalem reuocare umbris:ego ne aspera ponã.
V nq̃ in romanos odia?aut mansuescere corda
N ostra sinam?parcamque uiro:quem terra crearit
I tala?dum manes inimica sede repellat
E terna:socioque abigat me frater auerno

Periuria graia:ipsos macedones periuros:qm̃ ruperant fœdera. Resignat: aperit & laxat ipsam phalangem densã: & quasi signatam & clausam. Labenti æuo:in senecta. Pelleum:ex pella urbe macedoniæ pria magni alexandri.

Latios: ipsos bruttios qui annibalem sequuti fuerant. Sylagæ: nomen deductum a fluuio sylaro lucaniæ. Caudinus:nomen acceptum a caudinis furcis quæ sunt in samnio:caudinus; & sarris erãt ex bruttiis. Vir.& amanus ex romanis. Noti habitus:quia cognoscebãt illos esse italos propter habitus:& uocem ergo habitus accendebant iras romanorum. Qualis in æstiferis:ãnibalem furentem & pugnam instaurantem comparat serpenti qui uirus effundit. Colla feta:plena ueneno sic ãnibal attollẽs caput uociferabat᷑. Aestiferis: torridis qm̃ ĩhabitabilis est illa regio propter solis ardores & serpentes. Paretonius:libycus ab oppido paretonio siue loco de quo dictum ẽ. Continuo: annibal statim interemit herium Marrucinum cogitantem illum cõficere theate oppidũ & caput marrucinorum de quo dictum est. Clarum theate:qm̃ erat caput gentis & dicatum celicolum matri ut supra cecinit. Nitẽti magnum: qui magnam rem moliebatur infesta q̃ppe hasta ibat in annibalem. Arrecto:intento: & qui erigebatur ad laudem creſi[u]ducis. Proles barcæ: annibal cuius pater barca cognominabatur. Vmbris: inferna sede. Abigat: pellat a se ꝙ romanis pepercerim post suam cædem.

Libys: annibal ruens in prælíũ uergit per lõgum ſpatium hoſtes in fugã adeo erat terribilis incutiebatque terrorẽ hoſti:ut tonitrua omni generi aĩantium. Labat:ruit ipſum cælũ. Oborta lux: coruſcationes. Viritim:ſingulis uiris. Perculſis:ipſis mortalibus aĩo conſternatis audito fulmine uiſiſque coruſcationibus. Proiecit in ora:coegit eos fugere & ſic poſt terga uulnus accipientes cadebant in faciem quod turpiſſimum eſt. Horũ:aliquorum fortitudo:& uera uirtus dedit pectora. Gradiuo.i.pugnæ & enſi:ut uiros fortes decebat q aduerſo pectore uulnera excipiunt. Ductor theteius:romanus ſcipio quẽ marti compat ſyllius. Hebrũ:fluuiũ thratiæ.getæ etiam ut dictum eſt mixti fuerunt thracibus. Nefãdi:ſuſcepti ab annibale cõtra fœdus. Phaetõtia ſtagna: padum propter pugnam ad ticinum & trebiam qui in padum emittunt. Tãta fiducia:ut auderent tendere ad urbẽ ut deiicerent iouem capitolinum e ſede tarpeia. Secreta deum: uiolata deorũ ſacra qm̃ ſpoliauerunt templũ feroniæ & iunonis laciniæ i bruttiis quod ad eũ diẽ inuiolatũ fuerat. Ruebat:fugiebat dabatque terga ſcipioni ut uulgus fugit incẽdium. Erũpit:euolat ex domibus.

S ic ait:et clypei propulſũ pondere toto
L ubrica qua tellus lapſantis ſanguine fratris
F allebat niſus proſternit:et occupat enſe.
E xtendit labens palmas heriumque iacentem
A mplexus iuncta leniuit morte dolorem.
T um libys inuadit mixtæ certamina turbæ:
C onuertitque ruens per longum hoſtilia terga.
V t cum fulminibus permixta tonitrua mundum
T errificant?ſũmique labat domus alta parentis:
O mne hoĩum terris trepidat genus: ipſaque oborta
L ux atrox micat:et præſens aſtare uiritim:
C reditur intento perculſis iuppiter igne.
P arte alia ceu ſola forent diſcrimina campo
Q ua miſcebat agens truculentus ſcipio martẽ
A ſpera pugna nouas uaria ſub imagine leti
D at formas:hic enſe iacet proſtratus adacto
H ic ſaxo perfracta gemit lacrimabilis oſſa
A tque hos turpe pauor fuſos proiecit in ora.
H orum aduerſa dedit gradiuo pectora uirtus:
I pſe ſuper ſtrages ductor theteius inſtat.
Q ualis apud gelidum currus quatit altior ebrum
E t geticas ſoluit feruenti ſanguine mauors
L ctus cede niues:glaciẽque aquilonibus auctã
P errumpit ſtridens ſub pondere belliger axis.
I ãque ardore truci luſtrans fortiſſima queque
N omina obit ferro:claris ſpectata per orbẽ
S tragibus occũbit late inter tela iuuentus.
Q ui muros rapuere tuos miſeraſque nephandi
P rincipium belli fecere ſagunte ruinas.
Q ui ſacros thraſimene lacus:phaetontia quique
P ollucrant tabo ſtagna ac fiducia tanta
Q uos tulit:ut ſuperum regi ſoliũque domoſque
I rent direptum:mactantur cominus uno
E xitio:redduntque animas:temerata ferebant
Q ui ſecreta deum:et primo reſeraſſe negatas
G reſſibus humanis alpes:formidinis huius.
P lena acies propere retro exanimata ruebat.
H aud ſecus ac tectis urbis uulcania peſtis
C um ſeſe infudit:rapiduſque incendia flatus
V entilat:et uolucres ſpargit per nubila flãmas.
A ttonitum erũpit ſubita formidine uulgus:
L atæque ut capta paſſim trepidatur in urbe.
V erum ubi cũtari tedet diſperſa uirorum

Prælia ſectantem et leuiori marte teneri:
Omnes in cauſam belli autoremque malorum
Vertere iam uires tandē placet: annibal unus.
Dum reſtet: non ſi muris carthaginis ignis
Subdatur: ceſique cadant exercitus omnes
Profectum latio: contra ſi concidat unus
Nequiquam fore agenoreis cuncta arma: uiroſque.
Illum igitur luſtrans circunfert lumina campo.
Rimaturque ducem iuuat in certamina ſumma
Ferre gradum: cuperetque uiro concurrere tota
Spectante auſonia: celſus clamore feroci
Prouocat increpitans hoſtem et noua prælia poſcit
Quas poſtq̄ audiuit uoces conterrita iuno
Ne libyci ducis impauidas ferrentur ad aures
Effigiem informat latiam: propereque coruſcis
Attolit criſtis: addit clypeumque iubaſque
Romulei ducis: atque humeris imponit honorem
Fulgentis saguli. dat greſſus habituſque cientis
Prælia: et audaces addit ſine corpore motus.
Tum pat effigies fallacis imagine uana
Cornipedis moderanda cito per deuia paſſu.
Belligeræ datur: ad ſpeciem certaminis umbræ.
Sic pœni ducis ante oculos exultat: et ultro
Scipio iunoni ſimulatus tela coruſcat.
Ac uiſo letus rectore ante ora latino
Et tandem propius ſperans ingentia pœnus.
Quadrupedi citus imponit uelocia membra.
Et iacit aduerſam properati turbinis haſtam.
Dat terga: et campo fugiens uolat ales imago.
Tranſmittitque acies: tum uero ut uictor et alti
Iam compos uoti ferrata calce cruentat
Cornipedem: et largas pœnus quatit aſper habenas
Quo fugis oblitus noſtris te cedere regnis?
Nulla tibi libyca latebra eſt o ſcipio terra.
Hæc ait: et ſtricto ſequitur mucrone uolantem
Donec longinquo fruſtratum duxit in arua
Diuerſa ſpatio procul a certamine pugnæ
Tum fallax ſubito ſimulacrum in nubila ceſſit.
Fulmineus ductor q̄s nam ſe lumine ceco
Compoſuit nobis inquit deus? aut latet idem
Cur monſtro? tantum ne obſtat mea gloria diuis?
Sed non auelles unquam q̄cunque ſecundus
Cælicolum ſtas auſoniæ: non artibus hoſtem

Teneri: occupari ſtrage uulgarium militum. Iam ſcipio apperebat annibalem qui tāti erat ut ēt ſi carthago cecidiſſet: & omnis exercitus nil actum eſſet a romanis ſi is uiueret. Profectum .i. nullā utilitatem eſſe italiæ. Effigiem latiā: formam ſcipionis: imitatio eſt Virgilii. Attolit: erigit quēadmodum habebat Scipio. Honorem: paludamētum coccineum. Fulgentis: rubei. Sine corpore: qm̄ umbra erat: & fātaſma. Simulatus iunoni: imago ſcipionis ſimulata a iunone. Ales: uelox imago ſcipionis. Cæco: non uiſo mihi. Cur latet monſtro: ſub falſa ſcipionis imagine. Secundus: propitius italiæ non eripies mihi ſcipionem inquit ulla arte.

Auspicium:principium & signũ ut pugnarent. Ingloria fata:inhonorã mortem & quæ potius timidi est q̃ hominis fortis. Compendia grata:breue iter ad locũ ubi pugnatur. Patres:senatores. Celata:ipsa iuno sub forma pastoris.

Interea cadmea manus:ipsi milites carthaginenses absente annibale ut poeta fabulat. Sinistris:aduersis. Versos.s. in fugam psequabatur scipio. Tartessiacas:oras hispaniæ ad occanum ubi est tartessus. Domos batti:cyrenaicam regionem. Flumina lagi:nilũ a lago prĩæ ptolemei. Sicubi ut cæca:famã huius cladis sparsam latius compatione probat:quẽadmodũ inqr seres populi oriẽtis habentes arbores lanigeras uidentes cineres in suis arboribus intelligunt arsisse uesbium montem campaniæ q̃uis ab ipsis longa terræ marisque intercapedine distet. sic remotæ gentes:& natiões intelligebant cladem pœnorũ illis narrantibus qui timore perculsi fugiebãt.

Vt cæca:occulta potentia qm accenditur ignis i uisceribus montis uento agẽte in uenas sulphureas. Tandem:post magnum conflictum ipsorum uentorũ in uenis terræ. Pastos per sæcula:nutritos in uisceribus montis per multos annos. Monstrum:rem miram uidetur quippe monstrosum esse q̃ arbores orientis canescant cinere ausonio.

Eripies uerũ nobis:frena inde citatis
Conuertit furibundus equis:campũque petebat.
Cum subita occulto pestis collapsa tremore.
Cornipedis moles ruit:atque efflauit anhelo
Pectore iunonis curis in nubila uitam.
Tum uero impatiens uestra est hæc altera uestra.
Fraus inquit superi:non fallitis æquore mersum
Texissent scopuli:pelagusque hausisset et unde.
Anne huic seruabar læto:mea signa sequuti
Quis pugnæ auspicum dedimus:ceduntur et absens
Accipio gemitus:uocesque et uerba uocantum
Annibalem:quis nostra satis delicta piabit
Tartareus torrens?simul hæc fundebat:et una
Spectabat dextram:ac lethi feruebat amore.
Tum iuno miserata uirũ·pastoris in ora
Vertitur:ac siluis subito procedit opacis.
Atque his alloquitur uersantem ingloria fata.
Quæ nam te siluis accedere causa subegit
Armatum nostris?num dura ad prælia tendis
Magnus ubi ausoniæ reliquos domat ãnibal armis?
Si uelox gaudes ire:et compendia grata
Sũt tibi:uicino in medios te tramite ducam.
Annuit atque onerat promissis pectora largis
Pastoris:patresque docet carthaginis altæ.
Magna repensuros:nec se leuiora daturum.
Præcipitem et uasto superantem proxima saltu
Circũagit iuno:et fallens regione uiarum.
Non gratam inuito seruat celata salutem.
Interea cadmea manus deserta pauensque
Non ullũ annibalem nusq̃ certamina cernit.
Seui nota ducis:pars ferro occũbere credunt.
Pars damnasse aciẽ.et superis cessisse sinistris.
Ingruit ausonius:uersosque agit æquore toto
Rector:iamque ipsæ trepidant carthaginis arces.
Impletur terrore uago cũcta aphrica pullis.
Agminibus:uolucrique fuga sine marte ruentes
Tendũt attonitos extrema ad littora cursus.
Ac tarthessiacas profugi sparguntur in oras.
Pars batti petiere domos:pars flumina lagi.
Sicubi ui cæca tandem deuictus ad astra
Euomuit pastos per æcula uesbius ignes:
Et pellago et terris fusa est uulcania pestis.
Videre eoi monstrum admirabile seres.

Canescere:albescere. Gargani:hoc dicit pp pugnã cannensem. Vada: trãsimenũ. Amnẽ phaetontis:padũ. Prostratis:cæsis militibus punicis. Cãnas:gloriã meam cæsis romanis ĩ pugna cãnẽsi. Decedes regnis:prius amittes tu cælũ o iuppiter q̃ ego nomen reg̃ a me gestag̃:hæc ĩpietas conuenit ãnibali pfido:& irato. Patriæ.s.meæ ero supstes ad spes armog̃ ut.s.cõtra te bellũ instauret. Tibi resident hostes:o roma inqt tibi hostes cedũt.nã pcellis hac pugna & uictrix es:sed mihi satis erit quo ad uixero terrori eẽ italiæ:nec ero in pria ne cõditionibus pacis astringar:& aufugit carthaginẽsiũ so-

Lanigeros cinere ausonio canescere lucos.
Quem fessum tumulo tandem regina propinquo
Sistit iuno ducem:facies unde omnis et atræ
Apparent admota oculis uestigia pugnæ.
Qualem gargani campum trebiæque paludem
Et tyrrhena uada:et phaetontis uiderat amnem
Strage uirum undantem:talis miserabile uisu
Prostratis facies aperitur dira maniplis.
Tum superas iuno sedes turbata reuisit.
Iamque propiquabãt hostes:tumuloque subibãt:
Cum secum penus:celum licet omne soluta
In caput hoc compage ruat:terræque dehiscant
Non ullo cannas abolebis iuppiter euo.
Decedesque prius regnis:q̃ nomina gentes
Aut facta annibalis sileant:nec deinde relinquo
Securam te roma mei patriæque superstes.
Ad spes armorum uiuam tibi:nam modo pugna
Praecellis:resident hostes mihi satque superque
Vt me dardaniæ matres:atque itala tellus
Dum uiuam expectent:nec pacem pectore norint.
Sic rapitur paucis fugientũ mixtus:et altos
Inde petit retro montes:tutasque latebras.
Hic finis bello referantur protinus arces
Ausonio iam sponte duci:iura improba adempta.
Armaque et incisæ leges:opibusque superbis
Visfracta:et posuit gestatas bellua turres.
Excelsæ tum seua rates spectacula penis
Flammiferam accepere facem:subita que procella
Arserunt maria:atque expauit lumina nereus.
Mansuri compos decoris p̃ secula rector.
Deuictæ referens primus cognomina terræ
Securus sceptri repetit per cerula romam.
Et patria inuehitur sublimi tecta triumpho.

ciorũque inqt Li.cæsa sũt eo die supra milia.xx.par ferme numerus captus est cũ signis militaribus.c.xxxiii.uictores ad.x.mil.cecidere.Annibal cum paucis eqtibus elapsus ĩter tumultũ adrumentum pfugit.oĩa & in prælio:& ante aciẽ priusq̃ excederet pugna exptus:& confessione ẽt scipionis oĩumque pitog̃ militiæ illã laudem adeptus singulari arte aciem eo die ĩstruxisse. Annibal postea carthaginẽ accitus.vi.&.xxx.ãno postq̃ puer ĩde pfectus erat fassus in curia est nõ plio modo se eẽ:sed bello uictũ nec spẽ salutis alibi q̃ ĩ pace ponendam eẽ. Annibale igit̃ autor̃ legati ad pacem petendã missi sunt.Lælius roma a scipiõe mittit̃ uictoriæ nuntius ĩterea supatur uermina filius syphacis q cum exercitu auxilio pœnis ueniebat. Referant̃ protinus arces:cũ scipio castra hẽret ad tuneta.xxx.legati carthaginẽsiũ ad eum uenerũt:quibus scipio cũ dixisset ut tot cladibus edocti tãdem deos:& iusiurandum eẽ crederẽt conditiões pacis dictæ sunt ut carthaginẽses liberi suis legibus uiuerẽt:quas urbes:quosque agros:quibusque finibus ãte bellũ tenuissent,populãdique finẽ eo die romanus faceret:pfugas fugitiuosque & captiuos omnis redderent romanis,naues incenderent bellũ in iussu populi ro.non gererent. Masinissæ res redderẽt fœdusque cum eo facerẽt.x.mil.talenta descripta pẽsionibus æqs ĩ ãnos.L.soluerent obsidesque centum scipionis arbitratu darent:nec mĩores.xiiii.ãnis nec.xxx.maiores. Belua:elephãtus. Exrelsæ rates:naues carthaginẽsiũ inqt Liui.pueẽtas ĩ altũ incẽdi iussit.qngentas fuisse oĩs generis quæ remis agerẽt quidã tradũt:quarũ cõspectũ repẽte incẽdiũ tã lugubre fuisse pœnis q̃ si tũ ipsa carthago arderet: bellũ hoc punicũ secundũ auspiciũ habuit post primũ ãnis trib9 &.xx.P.Cornelio scipione.T.Sẽpr.Graccho cõss.finitũ ẽ.xvii.ãno.Gn.Cornelio.Lẽtulo:&.P.Helio peto conss. Nereus:ipse deus maris. Cõpos:scipio adeptus gloriã ĩmortalẽ romã rediit. Primus:Liuius ait aphricanũ cognomẽ militaris prius fauor:an popularis aura celebrauerit: an sicuti fœlicis syllæ,Magnique Põpei patrũ memoria ceptũ ab assẽtatõe familiari sit parũ cõpertũ habeo.primus certe hic ĩperator noĩe uitæ a se gẽtis ẽ nobilitatus,exẽplo deĩde huius nequaq̃ uictoria pares ĩsignes imaginũ titulos claraque cognomĩa familiæ fecerũt. Securus sceptri:uictoriæ a se ptæ. Sublimi:ãplissimo clarissimoque oĩum triũphog̃ q ãte id tpis fuerãt,pace terra::marique porta.P.Scipio regi masinissæ auitũ regnũ reddidit additis urbib9 quæcũque ĩ potestatẽ po.ro.ex regno syphacis uenissẽt:exercitu ĩ naues ĩposito ĩ siciliã traiecit,iter p italiã facĩẽti obuiã magna frequentia itũ ẽ.&clarissimo triumpho urbem inuectus.Argenti tulit in ærarium pondo.c.milia &.xxiiii.militibus

quadragenos æris diuisit. Syphax morte subtractus spectaculo magisq̄ gloriæ paulo añ apud tibur decesserat; quo a balba traductus fuerat, publico illic funere elatus fuit. polybius tradit in triūpho ductum. Qu. Terentius culleo pileatus triūphantē scipionē sequutus est forma triūphi talis fuit coronati milites ꝑcinentibus tibiis fercula ꝑferebant spoliis hostium cincta, ligneæ turres ad imaginē captarum urbiū prælatæ sunt. aurū deinde: & argentū rude: atque signatū: coronæ deinde bellica uirtute ꝑtæ candidi boues cū auratis cornibus & elephāti sequebant. post primores carthaginensiū: & nuntiarū captiuū. Ipsum imperatorem lictores sericis ornati uestibus ꝑibāt: citharedorum ac tibicinū deinde turba instar hetruscæ pompæ aureis coronis redimiti ꝑcinentes. Inter quos ridiculus senex armillis: & auro amictus captis illudebat currū odores: ac thura aflabant. Scipio ipse caput habebat redimitū aurea corona lapillis ꝑciosis: & margaritis ornata: & de more patrio gestabat purpuream uestē intexto auro sub effigie stellarū altera manu eburneū sceptrum ferēs altera laurum aderāt & pueri uirginesque: habenis equo℞ hærebāt cognati iuuenes: sequebant currum liberati ciues raso capite; & pileati oēs. post hos scribæ scriptoresque: & ministri postremo exercitus in turmas diuisus lauro redimitus. hac insigni pompa cū ad templum capitolini iouis uētū est lauream in ꝑsis sui iouis gremio posuit: epulum amicis ut moris erat ī ipso tēplo ꝑbuit.

A nte syphax feretro residens captiua præmebat
L umina: et auratæ seruabant colla cathenæ.
H ic hanno clarique genus phenissa iuuenta
E t macetum primi atque incocti corpora mauri.
T um nomades: notusque sacro cū lustrat harenas.
A mmoni garamas: et semper naufraga syrtis.
M ox uictas tendens carthago ad sydera palmas
I bat: et effigies oræ iam letus iberæ
T erra cum finis gades ac laudibus olim
T erminus herculeis calpe: betisque lauare
S olis equos dulci consuetus fluminis unda.
F rondosumque apicem subigens ad sydera mater
B ellorum fera pyrene nec mitis iberus.
C um simul illidit ponto quos attulit amnes.
S ed non ulla magis mētesque oculosque tenebat
Q uam uisa annibalis campis fugientis imago.
I pse astans curru: atque auro decoratus et ostro
M artia præbebat spectanda quiritibus ora.
Q ualis odoratis descendens liber ab indis
E git pampineos frenata tigride currus.
A ut cum phlegreis confecta mole gigantum
I ncessit campis tangens tirynthius astra.
S alue inuicte parens non concessure quirino
L audibus: ac meritis non concessure camillo.
N ec uero cum te memorat de stirpe deorum:
P rolem tarpeii mentitur roma tonantis.

Ante syphax: aut poeta sequit polybiū qui scribit ductum fuisse in triumphū syphacē aut intelligit de imagine syphacis: quæ feretro ferebat ut imago carthaginis & & annibalis. de feretro ac ferculo dictū est supra. Anno: q fuerat captus in hispania. Phenissa iuuenta: iuuenes carthaginenses capti: habētes claros natales. Primi macetū: quos philippus miserat ex macedonia. Incocti corpora: nigri & adusti solis ardoribus. Carthago: imago carthaginis. Effigies oræ iberæ: hispanæ quam scipio in ditionem romanorum redegerat. Iam lenis: quoniam erāt contusi hispani a scipione. Solis equos occidentem solem. Mater bellorum: quoniam illic habitātes bellicosissimi erant: & sic poeta p loca quæ tangit omnem hispaniam sub actam intelligit: & omnia sub uno aspectu ad laudem scipionis ponit. Amnes: quoniam iberus alios fluuios in mare defert. Tenebat: oblectabat mentes & oculos romanorum. Ipse: scipio. Martia ora: bellicosum aspectum. Quiritibus: romanis. Qualis odoratis: talem dicit fuisse triumphātem scipionem: qualis bacchus fuit cum de indis triumphauit cuius currum tygrides trahebāt: aut qualis hercules uictis: gigantibus in phlegra ualle. Odoratis: unguentis: & aromatibus perfusis: & a quibus odores: & aromata afferunt. Pāpineos: pampinis redimitos. Confecta uicta mole gigātea. phlegra est uallis thessaliæ ubi fuit bellū giganteum cum diis: est etiam campus phlegreus ut dictum est ī campania ubi hercules deleuit gigantes. Tangens astra: propter heroicam uirtutem quam habebat ut transcenderet naturam humanam. Salue inuicte parens: adorat poeta scipionem autorem pacis libertatisque: ac patriæ suæ alterum conditorem. Vnde nō cedebat romulo qui magnis fatis felicique auspicio urbis romæ. xi. calen. maias fundamenta iecit. Nec cedebat camillo qui urbem a gallis occupatam asseruit. sic scipio patriam e manibus barbarorum extorsit: cōcludens igitur poeta dicit: o scipio: cum roma iactat te esse filium iouis capitolini profecto non mentitur. Immensa uirtus tua id ostēdit: & cōprobat. Parens. s. urbis. nam pater patriæ merito poterat appellari. Quirino: romulo urbis conditori. Meritis: q̄si dicat: nō minora sūt tua merita q̄ fuerit camilli; nec minores laudes q̄ fuerit romuli.

Commentariorum Petri Marsi in syllium italicū finis.

OPERIS CONCLVSIO.

Auspiciis tuis inuictissime princeps uirgini huic operi bellicoso extrema manus imposita est: in quo de duobus clarissimis i toto orbe imperatoribus, Scipione: atque annibale agitur: qui adeo rebus præclare gestis claruerunt: bellicamque uirtutem: & gloriam consequuti sunt ut iam nequidem sibi ipsis comparari possent. Iccirco uictus annibal tot uictoriis aduersus populum romanũ consilio armisque terribilem superbiens quantum gloriæ scipioni fuerit: & cognomẽ uictæa se ferocissimæ gentis inclytum & quanto præconio restitutor publicæ libertatis & amator ardenti uirtute decorus Scipio dignus sit omnibus compertum est: & exploratum: quem in armis; omnique officio te referre qs nescit? quod cum ita sit ardentissima uirtus tua incorruptis litterarum monumentis celebrari meretur & debet: aliumque furorem poeticum ac sonotam tubam exposcit. Interea hæc commentariola excellẽtiæ tuæ dicata auspiciis tuis legantur. Tuoque splendore: ac tanti nominis celebritate protegantur & quiescant: quæ iterum atque iterum excellentiæ commendo tuæ: cuius: honori: communique utilitati ad quam tuendam nati sumus hoc opus magna sedulitate: cura: & lucubrationibus aggressus sum: & ad calcem foelici successu decursum est.

Venetiis per Baptistam de tortis
M.cccc.Lxxxiii. die vi maii.

REGISTRVM.

Prima alba
fylliis
a tertio die
ordior arma

Radii quasi
prodigia gens
b armenta ad
librari

Missus est
petri marsi
c thercius
hic medius

Clamor ad
sic igitur
d agitantem
ceu prodita

En age si quid
nepotis
e nimis hospita
aclide

Turbo tempestas
austruit
f huc egere
fulpitio gallo

Non mihi meoniæ
nititur ad
g absorbet desicat
numerosa

Vmbonem
atque atram
h primos montes
it globus

Longius auectas
haud secus xantippum
i egredientem
regulus exangui

Ad ultima
honorem uestæ
k sic melius
cornibus &

Arte paterna
l iam dudum
quis ægram

Vt faciat
m galbam alludit
occupabatur

Nouus miles
n quippe nefas
buxentia

Hæc fata
o ira genis
& quo sæuius

Hic finis
p iam latius
extremo

Mithræ lege
q romam uictor
iamque aderat

Et damnata
r arma reponenda
pro membris

Addunt spem
s hispida inculta
haud secus annibalis

Nescire ac
t annibalem ac
fuluius esse

Inane uacuum
u condensæ foliis
cladibus

Ionio profundo
x clamar cunctantes
myleurbs

Atque implet
y heu puero
criniger

Anfractus
z muralis coronæ
ac sæpe

Erupit suspensa
& reddidit ex
æstuat &

Septima cum
ɔ callaicas
bericus

Tacita nocte
ꝶ negato læto
concessere ignes
annibal hæc

FINIS.